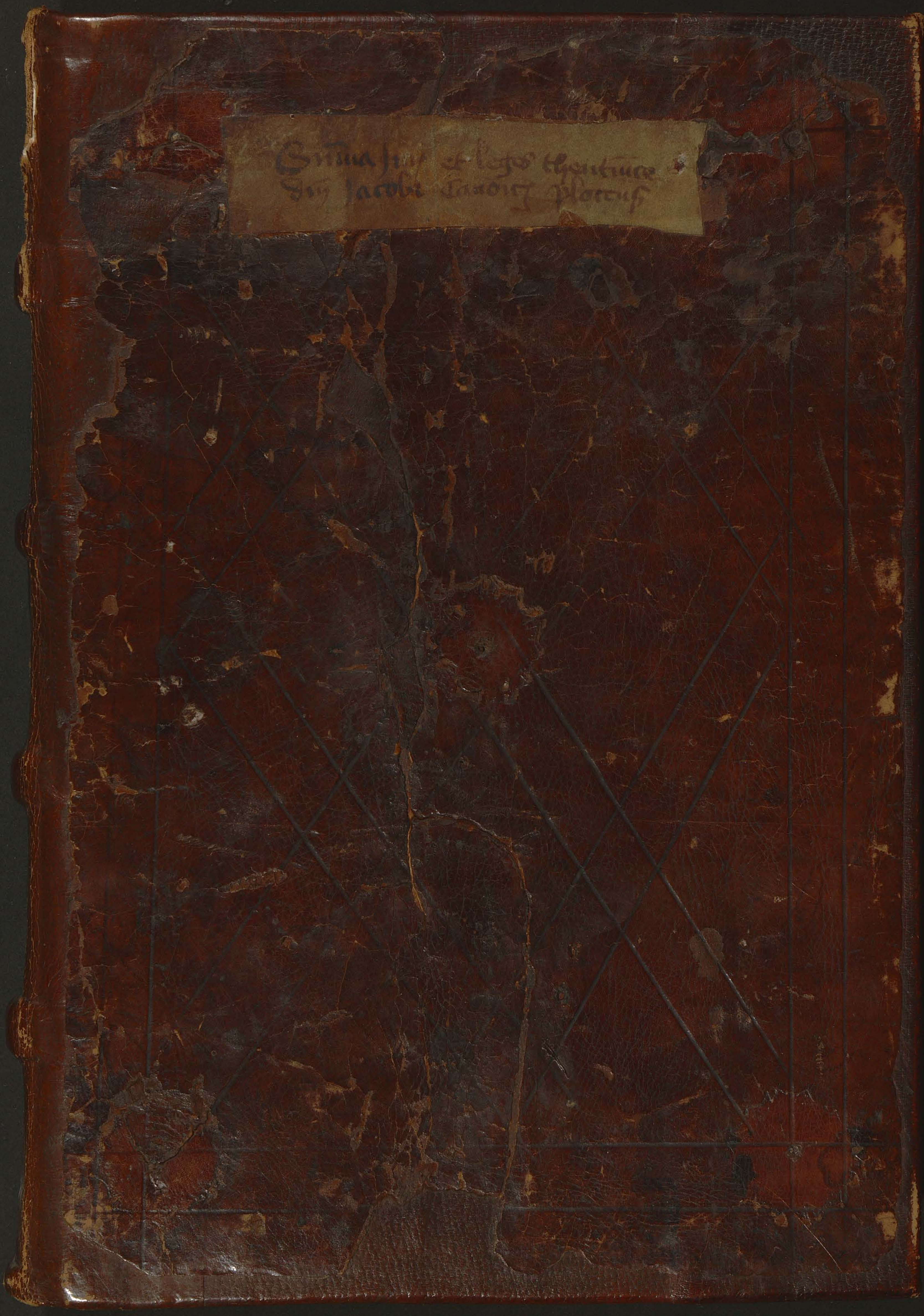

Summa iur et legis theutunice
dni Jacobi Landorz placens

Sygn. 399.

Restauracja
rękopisu i oprawy
„Starodruk" 1960 r.

Data [illegible] 137

369.

eritis legerint Imperativo modo tempore presenti ad secundam et tertiam perso
ne lege legat Et pluraliter legamus legite legant Futuro legito tu legi
le Et pluraliter legamus legitote legunto vel leguntote Optativo modo tempore
preterito imperfecto utinam legerem legeres legeret Et pluraliter utinam legeremus legeretis
ent preterito perfecto et plusquamperfecto utinam legissem legisses legisset Et pluraliter ut
mus legissetis legissent Futuro ut legam legas legat Et pluraliter utinam
legatis legant Coniunctivo modo tempore presenti cum legam legas ut supra
o imperfecto cum legerem legeres legeret Et pluraliter cum legeremus legeretis le
s legerent preterito perfecto cum legerim legeris legerit Et pluraliter cum legerim
us legeritis legerint preterito plusquamperfecto cum legissem legisses legisset
Et pluraliter legissemus legissetis legissent Futuro cum legero legeris lege

erat vel fuerat Et pluraliter lecti eramus vel fueramus eratis vel fueratis e
vel fuerant Futuro legar legeris vel legere legetur Et pluraliter
legemur legemini legentur Imperativo modo tempore presenti ad secundam personam
persona legere legatur Et pluraliter legamur legimini legantur Futuro le
tor tu legitor ille Et pluraliter legamur legiminor legantor Optativo mo
do tempore presenti et preterito imperfecto ut legerer legereris vel legerere le
Et pluraliter ut legeremur legeremini legerentur preterito plusquamperfecto p
ut lectus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset Et pluraliter ut le
mus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent Futuro ut leg
aris vel legare legatur Et pluraliter legamur legamini legantur Con
modo tempore presenti cum legar legaris ut supra preterito imperfecto cum

...dire audiant Futuro audito tu audito ille pl'r audi-
...tis audito͞te audiunto l' audiūto Optatiuo mō tpe p̄n-
...tis ipfco ut audirē audires audiret pl'r audire-
...diretis audirēt p̄tito pfō pl'qƺ pfō audiuissē audiuisses
...diuisset pl'r ut audiuissemus audiuissetis audiuissent
...to ut audiā audias audiat pl'r ut audiamus au-
...tis audiant Coniunctiuo mō tpe p̄nti cū audiā audias
...diat pl'r ut audiamus audiant audiant p̄tito ipf-
...cti audirē audires audiret pl'r cū audiremus
...diretis audiret p̄tito pfō cū audiuerim audiueris audiue...

audiuerim

32,11 – 32,29

...mo doctus sum l' fui es l' fuisti est l' fuit pl'r docti sum...
...mus estis l' fuistis sunt fuerunt l' fuere p̄tito pl'qƺ pfō
...erā l' fuerā eras l' fueras erat l' fuerat pl'r docti eram...
...eramus eratis l' fueratis erāt l' fuerant Futuro doceb...
...eris l' docebere docebit pl'r docebimur docebimini docebun...
...atiuo mō tpe p̄nti ad scđam ad tciā psonā docē doceat...
...doceamur doceamini doceant Futuro docetor tu docetor il...
...pl'r doceamur doceaminor docentor Optatiuo mō tpe p̄n...
...tito ipfco ut docerer doceres l' docere doceret pl'r ut d...
...doceremur doceret p̄tito pfō pl'qƺ pfō ut doct' es...

28,58 – 29,26

Dмзр. 620/60
pvz. 5a
404
S. 399

Fecit deus duo luminaria magna, luminare maius ut preesset diei, luminare minus ut preesset nocti, neque magnum alterum sed maius ut preesset diei. Igitur ad firmamentum celi, id est universalis ecclesie, fecit deus duo luminaria magna, id est duas constituit dignitates, que sunt pontificalis auctoritas et regalis potestas, sed de maioritate et obediencia solis. Ecclesia igitur duobus tamquam principalibus auctoritate scilicet pontificali ac potestate imperiali summa nunc predita fuit. Conditor enim canonum est papa, conditor vero legis est imperator. Numa enim Pompilius qui Romulo successit in regno primus leges Romanis dedit, unde dicit Moyses. Fecit igitur deus duo, id est duas dignitates scilicet ius canonicum et ius civile, quorum alterum alteri prestat amminiculum. Primo ergo videndum quid sit ius, que species iuris, que utilitas iuris. Ius est ars boni et equi, id est sciencia per quam distinguitur bonum a malo, equum ab iniquo, ff. de iusticia et iure l. i. Species iuris due sunt scilicet ius naturale et ius positivum. Ius naturale inter omnia primatum tenet et hoc quatuor modis, scilicet origine, dignitate, amplitudine et fine, rigore. Incipit enim ab exordio racionalis creature nec variatur tempore sed permanet immutabile. Ius naturale quandoque dicitur ordo quidam vel instinctus nature, scilicet quod similia ex similibus procreantur ut iusticia de iure naturali. Ius naturale quandoque dicitur licitum et approbatum, unde ambo cuncta nemini licet iure naturali nisi decreto vel lege vetantur. Ius positivum est constitutio hominum imperfectum quandoque ac mutabile, unde frequenter mutatur. Item aliud est publicum aliud privatum. Publicum est quod ad publicam spectat utilitatem veluti ne de porte [illegible] foro [illegible] aliquid comune.

Privatum est quod specialiter ad singulorum spectat utilitatem. Utilitas iuris est iuste vivere, alterum non ledere, suum cuique tribuere, ut iusti fiant et iusti et iuris periti. Dividitur autem iste tractatus in v libros, scilicet v distinctiones decretalium. In primo agitur de constitucionibus canonicis et de ordinacionibus clericorum et eorum officiis. In secundo de iudiciis. In tercio de vita et honestate clericorum. In quarto de matrimonio et eius impedimentis. In quinto de criminibus et penis. Ad cognoscendum autem librorum legis et canonis sciendum quod libri legales continent Institutam, Codicem, Digestum vetus et Digestum novum et Autenticam. Instituta habet quatuor libros et quilibet istorum dividitur per particulas et tituli per titulos et leges per paragraphos. Item utrumque digestum continet statuta [illegible] et habet l libros et codicis dicitur quo instituta. Codex continet statuta imperatorum et habet xii libros et singuli dividuntur. Autentica sunt quasi quedam excerpta vel summule istorum. Liber vero iuris canonici continet decretum et decretales. Decretum habet tres partes. Prima pars habet c et i distinctiones. Secunda pars xxxvi causas. Tercia de consecratione v distinctiones. Prima pars dividitur in distinctiones et distinctiones in capitula et capitula in paragraphos. Secunda pars dividitur in causas, cause in questiones, questiones in capitula et capitula in paragraphos. Item [illegible] quod xxxiii causa habet v questiones et 3a questio huius cause subdividitur in vii questiones de penitencia et habet [illegible] subdividuntur in capitula et paragraphos. Ultima pars dividitur in v. distinctiones de consecratione et hee distinctiones subdividuntur in capitula et paragraphos. Ubicumque tamen ponitur absolute distinctio prima vel secunda vel sic quaelibet in prima parte decreti vel ubi non additur de prima distinctione tali vel tali questione sub certa questione xxxvi causae / ubi non additur de consecratione distinctione tali quaelibet in ultima parte decreti / Decretales dividuntur in v. libros et hii subdividuntur in titulos et quilibet in paragraphos / Non dicuntur canones et decreta ac decretales. Canon proprie dicitur quod in generali concilio auctoritate multorum episcoporum est statutum. Decretum vero dicitur quod ad nullius consultationem dominus papa de consilio cardinalium statuit et in scriptis redegit / Decretalis vero dicitur epistola quam papa ad consultationem alicuius vel solus vel consilio cardinalium rescribit. Indifferenter tamen et canones decreta et decretales appellantur.

Tituli primi libri etc.

- i De fide katholica
- ii De constitutionibus
- iii De rescriptis
- iiii De consuetudine
- v De postulatione
- vi De electione et electi potestate
- vii In quibus episcopus potest dis.
- viii De auctoritate et usu pallii
- ix De renuntiatione
- x De temporibus ordinandorum
- xi De scrutinio
- xii De ordinatis ab episcopo
- xiii De sacra unctione
- xiiii De sacramentis non iterandis
- xv De filiis presbyterorum
- xvi De servis non ordinandis
- xvii De obligatis ad ratiocinia
- xviii De corpore vitiatis
- xix De bigamis
- xx De clericis peregrinis
- xxi De officio vicarii
- xxii De officio et potestate iudicis le.
- xxiii De officio legati
- xxiiii De officio iudicis ordinarii
- xxv De maioritate et obedientia
- xxvi De his qui vi vel causa metus fiunt

De fide katholica: i

Quid est fides? Fides est substantia, i. fundamentum, rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Argumentum enim proprie est ratio rei dubie faciens fidem, sed secundum augustinum et theologum argumentum est rei dubie faciens rem / Item firmiter credimus et simpliciter confitemur quod unus solus est verus deus eternus et immensus et incommutabilis, omnipotens et ineffabilis, pater et filius et spiritus sanctus, tres quidem persone sed una essentia, substantia seu natura omnino, ut de hereticis t. i. Item sive maior sive parvulus sive hereticus quicumque in forma ecclesie baptizet baptizatus est / et si paganus et non formando baptizet non valet contra c. t. finit.

De constitutionibus ii

Sequitur de constitutionibus / Constitutio et ius scriptum quot dicitur est aliud in scriptis redactum quod proprie constitutio dicitur, aliud solo usu approbatum quod consuetudo appellatur / Primus potest constituere iudex in secularibus imperator vindicat et leges statuit. Civitas etiam potest legem municipalem facere i. propria statuta. In ecclesia autem papa constituit constitutionem generalem ut decretales et concilium generale / Item metropolitana et synodus episcopalis constitutionem facit specialem pertinentem ad eos qui sunt sub eius iurisdictione non generalem xviii d. vix dum. Non sit constitutio talis per quam in factum omnibus aliis et non extendatur ad constitutionem contra c. t. omnium omnibus.

De rescriptis iii

Sequitur de rescriptis. Rescriptum est quod apostolicus papa rescribit ad consultationem aliquam ad eum factam. i. q. iiii. consuluisti / Consultatio est super dubiis dum proprie visio / quibus potest facere rescriptum iudex in secularibus im inperator in civitatibus ff. / quod preiudicat alteri videlicet superiori si de eo mentionem facit extra e. t. ceterum. Item si sunt sit generale et speciale tunc enim speciale valet et si nulla de ipso superiori facit extra e. t. pastoralis quia plus valet mandatum speciale quam generale extra de officio delegati studuisti

De consuetudine

Consuetudo est ius moribus constitutum quod pro lege accipitur i. d. consuetudo. Quod autem de longa consuetudine. Item unius actus inducit consuetudinem extra x q. in ita nos / quod preiudicat alteri / Et si consuetudo inducatur contra ius naturale nullo tempore confirmatur aut contra preceptum evangelica quibus consuetudo non minuit sed peccatum auget extra de symonia nam satis / Si vero inducatur consuetudo contra ius positivum et id ius sit indicatum in favorem utencium tollitur consuetudo i. a. per consuetudinem contrariam quia licitum est unicuique iuri pro se introducto renunciare / Si vero introductum sit id ius non in favorem utencium sed aliorum tunc tali consuetudine non tollitur nisi fuit prescripta consuetudo extra e. t. cum tanta. Item consuetudo que canonicis obviat institutis nullius est momenti extra e. t. ad nostram.

De postulacione

Postulacio est alicuius persone ad eligendum peticio postulandum est tam clericis vel laicis aliene diocesis lxxi d. primatus / Item tunc assistitur quia aliter eligi non potest l. i. d. c. y. et generaliter quicumque iure prohibente aliqua de causa eligi non possunt postulandi sunt lxxi d. omnia et postulandus est archiepiscopus quod est prelatus super postulatum. Item postulandi prelatum sunt qui sunt prelatum eligendi extra de electione innotuit. Item postulacionem nullum ius acquiritur postulato extra de electione quod sicut. Item si electio vel postulacio [illegible] contra personam cassatur non est de uno ad eandem ecclesiam postulendum vel eligendum extra de electione super eo / quando si una pars vocem eligere et alia postulare et preiudicat alteri pars ad hoc quod postulacio preiudicat electioni requiritur quod duplo maior sit numerus postulancium aliter non extra de electione scriptum est. Item cassatur postulacio si uno de collegio contempto ceteri in postulacionem procedant extra e. t. bone memorie

De electione

Sequitur de electione episcoporum et aliorum prelatorum electio est alicuius persone ad dignitatem vel ad similem potestatem canonice facta vocacio / Eligere in collegiata ecclesia debet ipsum collegium extra de ... provatus nos. Collegium est congregacio vel conventus est et eius electio pertinet si ibi essent plures non ut congregacio tunc cum solus presumens elegit i. ordinatum esse reputet extra de ... pro postulacio / Confirmacio electi ad superiorem pertinet electione canonice facta potest electus petere confirmacionem facultatem tamen administrandi res ecclesiasticas non consequitur electus nisi confirmetur extra e. t. nosti / Speciale tamen est in episcopis Alemanie et aliarum partium remotarum qui ante confirmacionem administrant temporalia et spiritualia extra e. t. nichil et attende si dissenciant eligentes quod sit prevalet maior pars vel [illegible] sed puto nisi maior pars probet aliquod contrarium extra e. t. cum in cunctis et quia [illegible] quod numerus multo maior est quam bona parte quam alia parte tunc praestatur zelo ex. e. t. Dudum. quod autem in numero comparatio excedit vel est par tunc facienda est collatio zeli meriti et auctoritatis ad invicem ex. e. t. Ecclesia vestra. In autem consideratur in dignitatibus meritum in vita zelus in amore. Item episcopus infra tres menses alios menses et si pallium habere debet petat infra alios tres menses. C. d. quam. Item consecrari debet in sua civitate vel ut superiori placuerit die dominico apud archiepiscopum cum suis suffraganeis ad minus tribus vel si aliqui sint in mediate subsint ipsi d. lxiiii pro toto. Item si in quibus electionibus praevalet maior pars et sanior sit de electione domini papae exigunt ad minus et hoc est speciale de eius electione ex. e. t. Licet et ideo romani cardinales et si duo partes vellent comprehendere tunc ad seculare brachium videtur esse recurrendum xxxvii d. non licet et ideo romani cardinales claudunt in conclavi donec consentiant et hoc procedendum sit. Item nullus in episcopum eligi debet nisi xxx aetatis anni exegerit et de legitimo thoro natus ex. e. t. cum in cunctis. Item suspensus non potest eligere nec eligi ex. e. t. Cum nec beneficia conferre excepta de concessione ecclesiae non vacantis quia diversitate multo minus ex quantitate ma ex quo sed in mori non prohibetur ex. e. t. Illa. Item debet esse unius uxoris vir ut non bigamus sive ante baptismum sive post. d. xxxvi pro toto. Item non nec litigiosus non neophytus i. de captus difficile enim est de captos divinis officiis mancipare lx. d. prohibentur. tamen enim in omni electione requiritur scientia et sufficit si habeat scientiam competentem et si non valde eminentem. Item honestas vitae requiritur. Item legitima aetas i. quod xxx annorum sit ex. e. t. Nihil. Item non intendo quod publico scrutinio electores sua electione variare non possunt ex. e. t. Publicato. Item quaeritur si aliquis possit eligere se ipsum videtur quod sic ex. de postulatione praelatorum ca. ubi dicitur quod duobus commissa et duo elegerunt tertium esse et compromissum est idem ex. e. t. cum in iure si in forma eius tradita est compromissum et commissum ut ipsi eligant unum vel capitulum si ipsi tunc in compromissi tenore tenuis potest eligere se ipsum et sua persona connumeratur inter eligentes et aspiro videtur electus et electio tenet per compromissi formam ut expresse patet ex. e. t. cum dilecti de postulatione praelatorum c. una ubi autem simpliciter datur potestas eligendi ubi omnes vel duo sive tres eligere non possunt vel duo si eligunt tertium non valent quia haec potestatem non habent et si unus eligat

Jt cum aliis non valet quia nemo potest eligere se ipsum extra de ministeri- cum adiuvare quia ille debet esse electus et alii eligentes / vt inter dantem et accipientem debet esse distinctio personarum ut i. d. sic de baptizante et baptizato extra de baptismo / Item quando defuncto papa et non alio electo sicut quandoque contigit quod sit caput ecclesie et dicunt quidem quod cardinales quod non credo esse verum / quomodo enim vacante ecclesia si caput haberet cum sic soleat dici sede vacante. Finguntur tamen cardinales vice capitis in multis / vnde possunt committere absolutionem et remissionem facere lxxix d. si quis pecunia / Item intelligo de canonicis mortuo suo episcopo extra de hereticis ad abolendam / Ceterum si omnes volunt quod electionem factam approbantibus nunquam valebit / Ratio quod non potest oportet eos de novo eligere ar. extra c. quanto / secus in vocationibus / nota hoc et hostiensis dicunt si omnes preter di- cem x abstinentes iste eligit per vices quia extra c. t. sept. Item si omnes consentiant in personam non ydoneam nunquam potest reprobari ratione quia sit / xxxvi d. de episcopatu

VII Nota quod episcopus potest dispensare cum illo qui simplex beneficium est adeptus potest libera ipsius resignatione extra c. t. si clericus / Item cum illo ignorante dignitatem symoniace est adeptus si postquam cognovit sponte resignat ad eandem per alios potest assumi i. q. i. presentium / Item cum eo qui ordinatus est ab excommunicato ignorans extra de eo qui ordinatus ab eo qui renunciavit episcopatui c. post / Item cum illo qui ordinatus est ab eo qui loco et dignitati renunciat extra ut supra / Item cum symoniaco ut in ordinibus ante symoniam receptis valeat ministrare i. q. i. c. i. / Item cum deposito a sacerdotio ut in minoribus ordinibus ministret xv q. viii qui ad ministrum / Item cum eo qui in medico culpa sua viciatus est corpore extra de clericis c. i. / Item cum puero xviii anno ad personatum extra de etate ordinandorum. Item cum eo qui sibi vilia amputat ut possit cathezizare baptizare predicare in ingressu et omnia facere que ad sacerdotis officium pertinent preter quam ad missam celebrandam extra de corpore viciatis significavit / Item cum sacrilego l. d. si quis presbiter / Item cum symoniaco in ordine i q. v c. i et ult. / Item cum scismatico l. d. ut constitueretur / Item in etate cum promovendis ad maiores dignitates extra de etate et qualitate ordinandorum preterea / Item ut quis habeat duplex beneficium ar. extra de prebendis de multa / Item in aliis votis ... extra de votis c. i et c. de multa / Item in multis criminibus scilicet adulterio periurio extra de iudiciis ac si clerici / Item in questione i. d. presbiter et quia ubicunque non prohibetur ar. extra de sen. ex. sup. ... calumpnia / Item dispensat cum eo qui non est sacris ordinibus ut recipiat beneficium cum cura ſum 4

vel prelatura dicitur cum possit promoveri ad factum extra de etate et qualitate preficiendorum. Item episcopus dispensat cum fornicariis notoriis precipue si se corrigere velint extra de cohabitatione clericorum hec verba. Item dispensat cum clericis qui in minoribus ordinibus ministrant in suo officio in excommunicatione xi q iii hec verba. Item cum eo qui excommunicatus minores ordines recepit hec glossa extra de eo qui furtive ordinem recepit c. ii. sed videtur quod episcopus cum tali non possit dispensare

vij

Verum videndum est quid sit pallium. Pallium est insigne et ornamentum archiepiscopi vel episcopi per quod pontificalis officii plenitudo designatur extra eodem titulo nisi. Non conceditur pallium omnibus archiepiscopis et ante pallii receptionem non est appellandus archiepiscopus et non potest concilium congregare nec clericos ordinare nec episcopos consecrare extra de electione. Quod autem concedit summus pontifex pallium ita quod iuret de obediencia sibi quam recepit extra eodem titulo supra. Item debet uti pallio in precipuis festivitatibus et in ecclesiis que subsunt eius iurisdictioni. In aliorum episcoporum ecclesiis non licet nisi de licencia eorum extra eodem titulo Ex tuarum. Solus enim romanus pontifex in missarum solempniis semper et ubique utitur pallio extra eodem titulo Ad honorem. Item electus in metropolitanum vel primatem debet petere pallium infra tres menses a tempore consecrationis computandos. Item consecrare eius auctoritate et precepto alii episcopi possunt consecrare electum. Sed quid si ante fuit episcopus nunquid potest ordinare clericos et consecrare. Respondeo quidam dicunt quod sic dum tamen ante fuit confirmatus quod intelligendum est de consecratione virginum et confirmatione. Si autem non est consecratus seu confirmatus nichil de hiis sua auctoritate disponat extra de electione Nosti. Item numquid potest in pallio pro defunctis celebrare. Respondeo quod sic si hoc in suis privilegiis fuit expressum aliter non extra eodem titulo Cum nos

po ix

Sequitur de renunciatione. Renunciatio est iuris proprii spontanea resignatio. Renunciare potest hiis qui iuris habet vel videtur habere quia licitum est unicuique suo iuri renunciare xvi q. i. Si cupis periculosum sit. Aliquis bene potest renunciare iuri suo cum non preiudicat publice utilitati extra de constitutionibus Cum accessisset. Sed si preiudicaret aliorum honori vel commodo tunc non posset extra de sen. excom. contigit. Item non licet iuri meo quod habeo in aliquo beneficio spirituali renunciare nam posset intuitu pecunie quam michi daret propter vicium symonie extra de pactis Cum pridem. Si tamen me aliquis infestat super eo in iure possum vexationem meam redimere pecunia non est symonia licet adversarius peccet recipiendo extra de symonia Dilectus

Item renunciatio facienda est ei cuius manum electus institutus vel confirmatus, xviii q. ii abbatem. Specialis tamen est in resignatione episcopatus vel abbacie que immediate subsunt ecclesie romane que non debet fieri sine auctoritate romani pontificis, extra e. t. dilecti. Et si facta fuerit non valet, tenet tamen in preiudicium renunciantis ita quod ipsam ecclesiam repetere non potest, extra e. t. quod in dubiis.

Item numquid propter timorem scandali evitandi potest prelatus petere cessionem? Sed distingue, quia si sine peccato possumus vitare scandalum debemus; alioquin scandalum utilius nasci permittitur quam veritas relinquatur. Veritas bone vite vel iustitie numquam deserenda est propter scandalum alicuius; veritas autem discipline quandoque deserenda est. Numquid clericus potest renunciare beneficio sine consensu episcopi? xix q. ii due sunt. Si aliquis renunciaret ecclesie? Respondeo quod non, extra e. t. admonet. Potest tamen intrare religionem sine consensu episcopi. Numquid tali pacto quod conferatur alteri qui dat ei debitam pensionem et duo concedente alter obtineat ecclesiam numquam licitum est? Respondeo quod non licet [illegible] extra e. t. super eo. Qui renunciat beneficio sic quod interveniat pactum vel pecunia symoniam committit, et tali modo talis renunciatio non valet, quia una ecclesia non potest habere duos prelatos, vii q. i in apibus.

Post hec agendum est de temporibus ordinatorum et primo quid sit ordo. Ordo est sicut dicit [illegible] sacrum vel signaculum, id est quoddam secretum spiritualis potestatis ad aliquod officium optendendum. Ordo enim sacerdotalis et omnes inferiores possunt conferri in iiii temporibus anni, scilicet in sabbatis quatuortemporum et in sabbato sitientes et in sabbato pasche, di. lxxv c. ult. Item papa potest conferre ordinem subdiaconale diebus dominicis et aliis principalibus festis. Item episcopus potest conferre aliquos minores ordines diebus dominicis et aliis principalibus festis, sed subdiaconale non nisi in iiii temporibus supradictis, extra e. t. i. ii. et iii. Item in omnibus opinionibus reputantur dictos sacros ordines die sabbati bene conferri et sic hodie mane dominice diei sequentis trahitur ad necessitatem sabbati precedentis et ita sive in vespere sabbati sive dominico mane conferantur ordines ad idem refertur, extra e. t. litteras. Potest episcopalem qui dominico confertur et potest minores qui dominico die conferri possunt et potest subdiaconalem qui apostolorum die dominico vel alio festo confertur, extra e. c. Item ordo episcopalis diebus conferri die dominico et hora tertia, d. lxxv. i. ordinationes. Item electus potest in presbiterum die sabbati

Item

et sacramenti dimicat de episcopum ordinari hoc non posset fieri in aliis ordinibus. nam qui recipit unum de probato non potest aliud recipere dimitto pro se intelligitur. alii cessari de una die quod prohibitum est extra de te. c. litteras. Item minores ordines potest episcopus conferre ubi vult, sed maiores debet conferre in ecclesia episcopali. lxviii. di. c. i. Minores ordines sunt accoliti et infra, maiores autem subdiaconatus et supra. Item requiritur etas, scilicet ne sit puer: subdiaconatus xx, diaconatus xxv, presbiter xxx, episcopus xxx annos habeat. di. lxxvii subdiaconos. Item expressum est inter nono quod non fit de substantia ordinis, scilicet etas tempus manuum impositio forma verborum quamquam hoc contradicat prima tonsuram quam quidam abbates facere possunt licet omnia probentur in textu. De substantia autem ordinis est persona ordinans, scilicet quod sit episcopus. Item persona ordinanda ut sit persona capax recipere ordinem, scilicet ut non sit mulier quia nec femina non potest accipere caracterem in predicte persona et constitutione ecclesie ut nec predicare etc. abbatisse nec excommunicare nec absoluere nec penitentias dare possunt quamuis fuerint religiose. xxiii. di. mulier extra de pe. et re. nova. De monialibus idem dico. De eo qui non est baptizatus qui non potest ordinari quia caret caractere baptismi quia baptismus est fundamentum aliorum sacramentorum extra de baptismo. Sed quis presbiter ordinatus fuit et cognouit se esse non baptizatum baptizetur et iterum ordinetur. Item solempnitas generalis ecclesie ut intendat facere quod facit ecclesia est de substantia licet non intendat aliquid prodesse. Hec dico propter hereticos paganos excommunicatos suspensos qui omnes possunt conferre ordinationem forma generali ecclesie seruata. sicut dicit Aug. de missa di. xcv quod sit de substantia sed Hostiensis et plures quibus ego consencio dicunt nec missa nec ieiunium sint de substantia et quod de missa dicitur tantum supplendum est extra de sacris unctione pastoralis. ut ne laicus summo litteratus recipe caracterem in ordine. Extra quod sic quia ex quo baptizatus est suscepit est angelis sacramenti. di. xxiii. c. qui vetitum. Si autem in ieiuniis contra fecit. xxxviii. di. Refrenandum est ad executionem ordinis qui sine remissione fieri non potest. Item ordinati ab episcopo alieno sine licentia sui episcopi debet deponi demum ministrando uel alia causa indulgeat dispensationem immo non recipiunt executionem. Item si episcopus ordinans non est suus subditus et postea non per ratihabitationem episcopi cuius subditus ordinatus potest sicut episcopus confirmare quod factum est per suam ratihabitionem et sic potest ministrare aliter non. xx. q. ii. Ludiad. Si autem contradicit displiceat et eum suspensus est a collatione.

ult

ordinat et insuper tali tanti temporis suspensionis punitur. clericos suos ab aliis vicinis episcopis absque ipsius licencia ordinari. extra eodem titulo eos qui. Item si aliquis promovetur a episcopo et non sunt dyaconi nec subdyaconi minores potest habere constitutos quos non habet. Responsio simul alios potest dare potest quos non. extra i. q. i. generaliter. Item nunquid potest episcopus compellere clericos ad recipiendos ordines. Responsio quod sic si utilitas vel necessitas ecclesie requirit hoc aliter non. di. lxxiiii. c. i. Item nunquid coactus ad ordines recipit caracterem. Responsio si coactio est absoluta nullum recipit ordinem nec etiam baptismum contrarium extra de baptismo maiores. Si vero est condicionalis ubi est voluntas licet coacta et talis recipit caracterem. Item religiosi non debent ordinari contra voluntatem suorum prelatorum nisi habeat licenciam ordinandi ab eis. extra eodem titulo ad aures. Responsio episcopus qui diebus dominicis vel festiuis ordinat acolitos debet paucos ordinare ne videatur esse generalis ordinatio. extra eodem titulo de eo. Item episcopus nullum debet promovere ad sacros ordines nisi habeat beneficium vel sufficiens patrimonium alioquin ordinato providebit continue necessaria donec conferat ei beneficium extra de prebendis non liceat. q. c.

episcopus. Item sic intelligendum est quod episcopus ordinatum examinavit aliter illi qui examinaverunt tenebuntur. argumentum lxiii. di. si quis. Item cuius etatis debeat esse clericus qui recipit beneficium. Responsio xxv annum debuit attigisse si est beneficium cum cura alioquin collatio nullius valoris est. extra de electione cum in cunctis. et talis in anno a tempore collati beneficii debet fieri sacerdos quod si non fecerit privatur beneficio ut ibidem dicitur. Responsio quod ordinati a te in subdyaconos suo sine licencia non possunt ab aliis ordinari. extra eodem titulo cum in distribuendis. Item talis non potest ab episcopo deponi propter crimen sed tamen destructus debet mitti ad papam argumentum in q. in quadam. Responsio si episcopus ponit manum super dyaconum vel sacerdotem benedicturus legit quia forte episcopus legere non potest propter dolorem oculorum, Responsio quod nullus ordo confertur. di. xxiii. quarundam quia patientia sunt vicitatis de conse. di. v. qui passus. Item idem dicendum videtur verba et instrumenta elementa ubi minorum ordinavit et in acolitatu ubi episcopus dicit verba et archidiaconus verba elementa exhibet. Responsio quod conferuntur caracter xiiij

s. candelabrum cum cereo d. lxxx
c. j. Item si episcopus ordinet in-
ceptos non potest perficere die sabbati
nunquid licitum est eidem die sequenti
perficere. Respondeo quod sic continuato ie-
iunio lxxv. d. quia presbiteri et tunc
illi qui non potuerunt ordinari die
sabbati possunt ordinari die sequenti.
Qui autem ordinati sunt die sab-
bati non possunt die sequenti ad a-
lios ordines promoveri ex. c. t.
licet. De pena illorum qui eodem die
duos ordines pariter receperunt cum
subdiaconatum require in libro v. de
eo qui furtive ordines recepit xiii
in eodem require quid qui sine ex-
aminatione sive furtive ordinatur.

xi Post quam agitur de scrutinio scru-
tinium est ordinandorum
examinatio. Item ad archidiaconum perti-
net ipsos examinare et postea
episcopo presentare ex. c. t. expo-
et cum videt dignum non preteat
quia quilibet presumitur dignus
nisi probetur indignus et de quolibet
presumitur bonum nisi probetur
contrarium.

xii Circa hoc notandum quod episcopus
renuntiat loco tantum vel
loco et dignitati. Si loco tantum
potest licite conferre ordines dum
rogetur ab aliquo episcopo. Si loco
et dignitati tunc nunquam potest
conferre quia clericus eius ante
episcopus consecratur. Si autem con-
fert maiores ordinati actu

sciet caracterem quem recipiunt sed
executionem officii sine dispensatione
presbiter non debent. Sed autem ignorat
posset dominus pontifex dispensare
nisi crassa et supina esset igno-
rantia ex. c. t. vel si sunt crassa
que dicitur ad differentiam probabilis que
excusat et dicitur metaphorice ho-
minis crassi et supini qui non
videt ea que ante pedes eius sunt.
Crassa ignorantia facti est cum quis
ignorat id quod quilibet de populo scit
ff. de iur. et facti ignorantia regula
V unctio est factum//
cum oleo balsamo vel utrum
distinctum aliarum generum collatum
Extrema unctio est constituta in re-
medium peccati venialis et in alle-
viationem infirmitatis corporalis. Item
ad hoc sacramentum exigitur ordo sacer-
dotalis oleum consecratum intentio
facientis et fides suscipientis. Item
non quod tamen gravia quando non debent
inungi s. parvuli furiosi et mo-
rientes et est ratio quia in hoc sacra-
mento requiruntur opus rationis et
voluntatis quibus hii carent et in-
telligitur de furioso cui omnino alli-
gata est ratio et qui omnino fatu-
us est. Item nota quod episcopus in con-
secratione inungitur crismate in ca-
pite et in manibus ex. c. t. cum xiiij
venisset sed manus presbiteri oleo.
Item nota quod episcopus in cena domini
consecrat crisma quod fit
de oleo et balsamo quo inungun-
tur baptizandi confirmandi caput episcopi
et brachium vel humerus regum

confect^a eadem oleum ꝯfirmoꝝ Item
oleum cathecuminoꝝ Item soli pon-
tificis ꝯ cōfirmatōne ꝑtinet ꝯfirmare
et si de facto hodie sacerdos aliquem
ꝯfirmaret inefficaciter ageret / ex e. t. de
ꝯsue. quanto. Nō q sacerdos nō debet
ꝯ vngere aliquem ꝯ ꝯmunibus qui nō
est confirmatus debet eum confirmare
q si nō facit peccat grauiter numquid
i oleo nō consecrato pt̄ conferre sacra-
mentum vnctionis Respō qd nō hēt
v' et apparatus Item quid si sacerdos ꝯ
vngat ꝯfirmandum oleo cathecuminorum
vel ꝯfirmate numquid confert sacramentum
Respō qd pt̄ quia modica ē differentia
i benedictione liquoꝝ istoꝝ
ar ex de sacris vnctionibus pastora-
lis Item quid si vnus ꝯ vngat
et alius verba ꝓferat numquid
confert sacramentum Respō qd nō ar-
xxxiij. d. quorundam Item quid si vnus
i cepit et alius defecit Respō ali-
us debet implere vbi p^te dimisit
Item v' numquid carentes visibus
vel mutilati debent ꝯ vngi
Respō qd pt̄ ꝯ membris illis vel
ꝯ vicinis numquid pt̄ aliquibus
ꝯ vngi bis i eadem ꝯfirmitate Respō
qd sic si ē culpa et si occurrat
status periculosus

xiiij P Rimo queritur quid sit sacra-
mentum Sacramentum ē sacre rei
signum Sunt enim duo genera sacra-
mentoꝝ quedam enim sacramenta sunt necessaria
vt baptismus confirmatio eukari-
stia penitencia extrema vnctio / quedam
voluntaria vt ordo et matrimonium

de conse. d. iiij nulla / et nō
quod pp̄ peccatum manifestum de-
negandum est alicui sacramentum nisi
peniteat ppter occultum autem nulli
denegatur sed sacerdos occulte mone-
at eum vel publice inquirere qd se
corrigat qd si nō fecerit det ei
sacramentum et nō imputabitur ei sed
pocius accipienti / de conse. d. ij.
non ꝓhibeat / Circa iteratōnem sacra-
mentoꝝ qd q̄ tria s. baptismus confirmatio
ordo nō sunt iteranda ne fiat ꝯ
iniuria sacramento quod cum iterandum nō
iteraretur qr prima collatio nō va-
leret / j q j sacra / et est rō quia
i istis eadem ꝯ prima collatione im-
primitur caracter qui ꝯ ꝯ morte
non separatur ab anima vnde si aliquis
resuscitaretur a morte non esset
baptizandus vel confirmandus vel
ordinandus secus autem ē ꝯ aliis
sacramentis que iterari possunt / xxxij
q vij liate · pena iterantis baptismum
confirmationem et ordinem ꝑ leges
est de c. ne ꝑ baptisma iteretur l. j
Secundum canones sunt irregula-
res vel sunt ꝑ monitum et hoc
si scienter fecerunt vel si igno-
rant et peccata peccatum dicunt sed
est si ab heretico scienter absque ne-
cessitate baptizati sunt / l. q j. veni-
tus / Item qui dubitat ꝓbabiliter rece-
pit baptismus confirmatus ordina-
tus quia nō intelligitur iteratum qd
dubitatur ex festum ex de presbitero
nō baptizato Veniens Sunt sacra-
septiformia Sunt ꝯ etc.

Bmy

xv Notandum quod spurii filii ad altare et sacerdotium non debent promoveri quia dignitas clericalis non debet personis vilibus et de sanis committi / extra de etate et qualitate. prelatorum int / et quia ad detestacionem paterni criminis et quia tales solent esse imitatores paterni sceleris. i. d. presbiterorum / Videndum est quibus possit dispensari cum ~~plibus~~ talibus distinguo quia aut intrant religionem et ibi canonice profitentur aut remanent in seculo. In primo casu dicimus quod promoventur ad omnes ordines si aliter promoveri possent et sint ydonei extra e t c i religionis. Ingressus enim religionis tollit omnem ingratitudinem quo ad culpam patris que vult non habet / nec tamen 3 quod ad prelacionem non possunt promoveri absque dispensacione pape. extra e t c i. Unicus potest filius potest habere vicariam vel ecclesiam immediate in qua et quia pater suus possidebat unde quod sit quia non succedit in eodem beneficio sed quamvis verum est / extra e t michael. Numquid potest episcopus cum talibus dispensare. Respondeo episcopus potest ut ad sacros ordines promoveantur et ad simplex beneficium extra e t innimus / sed ad dignitates et ad personatus et ad beneficia curam animarum habencia solus papa dispensat / extra e t innimus

xvi Notandum si servus sint ordinati non adepta libertate distinguo aut est ordinatus domino suo sciente vel ignorante. Si sciente et contradicente revocatur ad peticionem domini in pristinam servitutem in quocumque gradu sint ordinati l. iiij. d. frequens / ibi dicitur servus clericus factus servituti maneat obnoxius / quibus tamen excipiunt unum tamen si fuit sacerdos hoc tamen domino teneatur si sit sacerdos liber efficiatur sed restituitur domino ut ei serviat in divinis officiis l iiij d. si servus. Si aut sciente et non contradicente eo ipso fit ingenuus et liber l iiij d si servus. Si aut domino ignorante aut gratia ordinante vel presentatore sciente ipse est servus et non si sacerdos ordinatus remanebit in ordine et liber sed ordinator et presentator condempnabitur in duplum. i. in duos servos dabit pro eo d l iiij si servus. Si i ambo sciverint tunc unum dabit ordinator alterum presentator et si venerit secret unde restituet reddet domino suo. ignorante Si ordinator et presentator ordinati sint in sacerdote remanebit in ordine propter ordinis dignitatem periculo tamen si quod sit domino restitutus vel domino serviet in divinis. Si aut sint ordinatus in dyaconum vel subdyaconum dabit aliud servicium deo preter ipso in ordine remanente alias removebitur de servitute / di. l. iiij. c. sa- tiquis ex c. t. [illegible]

xviij

De corpore viciato / nota quod cum quis culpa sua viciatus est in corpore et sponte vel inebrius occulto vel manifesto repellitur a promotione et etiam iam promoti etiam si tamen servitutis obsequium sit se prestare de ex c. t. significasti quia leges homicidam indicant / l. di. v. si quis / quod non sine culpa non repellitur nisi scandalum timeatur ex de fornicatione vel periculum ex de debilitate.

xix

Sequitur de bigamis et non quod bigamia est irregularitas que ex secundis nuptijs contracta bigamus autem dicitur duobus modis vel vere vel interpretative bigamus reputatur et ab ordine repellitur qui primo vovit castitatem deo et postea matrimonium carnale contraxit / xxvij q. i. quotquot / Item bigamus est qui non viduam contraxit / xxxiiij di. si quis viduam vel aliam corruptam ex c. t. de bigamis / Item qui est uno defecto alteram de(?) diversis temporibus ex c. t. nuper de(?) / ut clerici qui de(?) ad promotiones sunt ... et post defecto iterum contraxerunt sed si de veritate bigami non sunt tamen dispensari cum eis non potest propter affectum cum opere subsecuto

ex c. nuper / Idem est de monacho qui contraxit de facto / ex c. t. vos / Item qui simul duas habuit cum quibus quasi legittime contraxit xxxi q. i. quoniam / Item qui duas legittimas diversis temporibus habuit / xxxiiij di. acharius / Item qui cognovit propriam uxorem postquam adulterata fuit cum adultero et hoc scivit / ex c. t. ult. / Item si aliquis contraxit cum virgine et cognovit eam et illa postea cognoscitur ab alio dormiente marito ignorante et cognoscit eam tamen efficitur irregularis et non potest promoveri / xxxiiij di. si cuius / Item si aliquis duxit uxorem ab alieno desponsatam et traductam non tamen cognitam ille bigamus non iudicatur / xxxiiij di. c. ult. / Item bigamus iudicatur qui credit se contrahere cum virgine et eam corruptam invenit / di. l. i. qui in aliquo et in tali casu non excusat error / xxxiiij q. v. ille / qui a monialibus requirit ... et non de voluntate / xv q. i. c. ult. / Item si aliquis defloravit aliquam fornicatorie et postea eam duxit bigamus non est quia non divisit carnem suam in duas / ex c. t. debitum / Summus potest cum bigamo dispensare ...

hoc solus papa et non licet episcopo cum eis dispensare, extra eodem titulo super eo, nisi in minoribus ordinibus usque ad subdiaconatum, in quibus potest episcopus dispensare, ar. di. xxxiiii. in subdiacono. Et si subdiaconus de facto contraxit cum vidua, quia demum non potuit contrahere, bigamus non est; cum eo tamen tamquam cum marito vidue dispensari non potest, xx extra eodem titulo a nobis. Et cum tali episcopus non potest dispensare si manet in seculo; si autem transierit ad religionem in qua sunt canonice conversati, posset episcopus simul cum eo tam ut ad minores ordines promoveat dispensare, extra qui clerici vel voventes possunt contrahere. Numquid penaces bigamus est excommunicatus? Respondeo quod non, quia bigamus quodammodo privatus est privilegio clericali, secundum gre. x, extra eodem titulo in novella v. d., quod non licet bigamis portare tonsuram vel habitum clericalem. Utrum quis irregularitas bigamie tollitur per baptismum? Respondeo: irregularitas aut contrahitur ex defectu sacramenti ut bigamia, et hanc non tollit baptismus, unde post baptismum bigamus ordinari non debet sine dispensatione, nec corrupta velari; vel contrahitur ex delicto, ut homicidio, et hanc non tollit baptismus, quoniam nemo occidat; vel contrahitur ex constitutione ecclesie, ut si [illegible] in causa sanguinis vel procurator fuit vel testis; hanc etiam non tollit baptismus secundum Jo. xxvi d. et l d. si quis viduam, secundum Rey. xxi

et Ray. dicunt quod sive ex de proposito sive preter propositum vel mox sive officialis, et si ille occidat ante baptismum non impeditur post baptismum quia [illegible] est, l. d. l. si quis, et d. l. aliquantos, unde per istos baptismus tollit irregularitatem criminalis cuiuscumque.

Extranei clerici dicuntur qui non sunt de episcopatu ordinantis, extra eodem titulo tua nos. Repellitur autem talis [illegible]. Respondeo quia non licet episcopo admittere clericum suum [illegible] subditum alterius inducendo vel ordinando, lxxi d. Respondeo quod tales sunt [illegible] admittuntur, aut isti cum litteris sigillatis episcoporum, extra eodem titulo cum tua nos, vel cum uno noto sigillo episcopi, d. lxxi primatus. Nota si episcopus ordinat alienum sciens, suspensus est per annum; si ignorans, excusatur. Sed ordinatus in utroque casu deponitur. Tamen episcopus cum tali dispensat, xx q. ii. lugdunum, secundum Jo. Item ordinatus ab alieno episcopo si celebrat non fit irregularis nisi denuntiatus celebrat, unde episcopus potest secum dispensare secundum Host. Quidam tamen dicunt quod solus papa cum eo possit dispensare. Quid si clericus primam tonsuram recepit ab alieno episcopo vel minores ordines, numquid indiget dispensatione? Respondeo quod sic secundum Gauf. et Host.

Famulus est qui vices alterius suscipit gerendas ad officium cuius pertinet [illegible] et ecclesie sive et ideo non potest quis nisi unus vicarius ab'

questione extra de praebendis et non est licitum alicui prioratum simul cum abbatia in sua persona detinere simul nisi debilitas cogeret propter quam simul non posset extra de clericis non residentibus relatum. Item circa vicarios est quod si constituatur auctoritate episcopi perpetuus est ut nec ipse nec eius successor possit eum amovere extra de officio vicarii ad haec. Quaeritur si beneficiatus possit recipere vicariam. Respondeo quod non extra e. t. c. j. et credo quod accipiendo vicariam ecclesiam suam deserendo perdere mereatur. Quid si tamen recipit vicariam numquid potest ibi homines absolvere puto salvo meliori iudicio quod non quia non titulatus in una ecclesia potest intitulari quod patet de vicaria sicut dictum est supra e. t. c. j. et qui beneficiatus est in una ecclesia non reputatur idoneus ad aliam extra de praebendis super inordinata ac ad idem extra de electione dudum ubi dicitur quod qui habet beneficium cum cura si recipit secundum statim vacat primum unde in primo potest solvere vel ligare habere de et non est alia ratio nisi quod non potest curam habere in duobus beneficiis qui ergo in sua ecclesia curam habet non potest habere curam in vicaria ergo non potest ibi absolvere et hoc est quod dicit Bald' cum ea deficit ex plato tore meliori potestate est in eis ergo non potest solvere nec ligare habere de episcopus tamen posset sibi dare auctoritatem absolvendi in vicaria quia posset etiam simplici sacerdoti dare auctoritatem absolvendi in tota diocesi ecclesie sue sed non credo quod episcopus possit dispensare ut beneficiatus habeat vicariam sicut non potest dispensare ad duo beneficia curam animarum habentia extra de praebendis super inordinata ac ad idem extra de clericis non residentibus nisi tunc subesset iusta causa tunc puto quod posset dispensare ut susciperet vicariam ad tempus extra de clericis non residentibus inter cetera et c. ult.

xxj

Dictum est supra etc. Primo dicendum est quis sit iudex delegatus et quae eius potestas et officium. Iudices delegati sunt quibus una causa vel plures ab eo qui ordinariam habet potestatem et a principe delegatam delegantur vel committuntur. Potestas eius est ex quo sibi causa commissa est cognoscere sive summarie ad omnia extenditur sine quibus causa expediri non potest extra e. t. praeterea et quod idem quia concesso principali conceditur et accessorium sine quo non sicut prohibito aliquo prohibetur quis quod ea per quod pervenitur ad illud extra de constitutionibus [illegible]. Finitur autem iurisdictio delegatoris mortuo eo cui sub ipso [illegible] nomine delegata est causa extra e. t. quod abbas. Secus si delegetur causa alicui prelato aliquam cum non expresso proprio nomine eo mortuo extenditur mandatum ad successorem extra e. t. quoniam abbas. Item finitur morte mandatoris interveniente et ea expirante re integra et negocio non incepto, puta quod adhuc non sit facta citacio; secus si negocium esset inceptum, vel delegatus incertus est de morte delegantis, extra eodem titulo Gratum.

xxiij

Consequenter de officio legati est dicendum. Legatus dicitur cui aliqua patria vel provincia regenda committitur ut eius vice fungatur a quo destinatur. Officium eius est applicare et ea facere que facit qui eum legavit, exceptis hiis que specialiter ad dominum papam spectant, ut est questio fidei et deposicio et restitucio episcoporum et commutacio votorum maxime pertinencie et incorporalitarum. Legati domini pape possunt conferre beneficia vacancia, extra de prebendis, venerabili. Item de prebendis prime vacatura potest sue donationi reservare, extra de concessione prebende, eo dilectis. Item legati curie romane qui non sunt missi a latere domini pape non possunt absolvere ab excommunicacione pro iniectione manuum in clericos vel in provincia ad quam destinantur, ut extra de penitenciis, nisi specialiter a sede romana eis fuerit concessum. Finitur autem legatio elapso tempore vel revocatione vel morte mandatoris interveniente. Nota triplex est genus legatorum: primi cardinales qui a latere domini pape mittuntur, eo quod soli lateri pape assistunt; secundi nuncii legati qui eciam ab eo mittuntur; tercii qui ex privilegio sue dignitatis vel suarum provinciarum legatione funguntur. Hij de tribus differunt in comparatione absolucionis, beneficiorum collatione et in signorum delatione. Primi enim in sua legatione excipientes et recedentes urbem de sua et aliena provincia de quolibet in iniectione manuum in clericos possunt absolvere. Ad eminenciam legati non sic generales, ut de provincia sue legationis vel hominibus alterius provincie vel de sua provincia possunt absolvere, nisi specialiter fuerit eis concessum. Primi eciam beneficia possunt conferre, sicut et tercij non. Item primi insignia specialia consueverunt, ut est crux que precedit faciat qua vadunt; secus et tercij non.

xxiiij

Sequitur de officio iudicis ordinarii. Ordinarii iudices sunt qui in ecclesia ab apostolico sunt firmati, archiepiscopi, episcopi, archidiaconi, et in secularibus ab imperatore duces, marchiones, comites, totalem alicuius provincie vel loci accipiunt iurisdictionem, vel eciam alicuius quia quando eliguntur in prelatos et confirmantur iudicandi potestatem accipiunt, ut extra de electione, transmisse. Item quilibet potest esse iudex ordinarius quod non prohibetur; prohibetur autem iure in iij. questione vij. tria nobis. Item non quilibet prelatus ecclesie collegiate habet forum sicut episcopus et iudex ordinarius priorum subditorum et habet iurisdictionem cognoscendi de causis et examinandi in dicto ordinario vel prelato qui ab universitate eligitur, ut extra de electione.

qui ī tuet l ſt epūs eſt iudex ordinarius om̄ tam monachorum q̄ aliorum q̄ ſua dyoceſi ꝯſiſtunt xi q i de pſona niſi ſint exempti ex e t cum / et nō qd' aliud e lex iuriſdictionis aliud lex dyoceſis lex iuriſdictionis ꝯſiſtit i correctione ordinacionibus ꝯſecra et alia facta et i cognoſcendis de cauſis ad cohibicionem delictorum / vnde pt coram prime exemptos qa rōne delicti efficiuntur de foro ipſius vi q placuit lex vero dyoceſis conſiſtit i recipiendo cathedraticum et i veſtitura eccleſie i vocatione ad ſynodum i quibus eximuntur monaſteria per eccl̄e ſeculares tantum ſubſunt quantum ad ita lege x q i antiqs

xxv

N Otandum qd' maioritas attenditur i prerogatiua ordinibus conſecrationibus diſpenſationibus et antiquitate ex de elec dud // Nam principes omnis terre epis obedire debent ex e t omnibus et ita rex ſubeſt epō et qc qm ad cauſas ſpirituales metropolitana epi ſubſt imperatori et regibus i temporalibus que ab ipis recipiunt licz pollant i ſpiritualibus ex e ſolite ſt nō canonica ſiue abbatiſſe obedire debet licz pfeſſionem nō faciat nec renunciant ꝯſye xij q vlt c vlt Sed quod imperator et rex ſt multos epos i regno ſuo ſb qo titulo cauſas ſpirituales et qui dabit decimas ꝗ ei dona territorio laic i ſub principatu poſuit Secundo ſi epos precipit dico ut vadat roma pt negocia ecclesie vnqd pt ſe excuſare ſi alij ſint magis ydonei Reſpondeo qꝫ nō quia i legacionibus ordo nō eſt ſeruandus ff de legatis ſtricte Secundo ſi epus precipiat dico ut det nepoti ſuo libros vel renunciet ecclesie vnqd tenetur obedire Reſpondeo qꝫ nō quia hoc nō ptinet ad officium ſuum ar xvij q i quia ſunt Secundo ſi vir precipiat uxori ſue ut frangat votum ſuum vnqd tenetur obedire Reſpondeo qd' ſi ut paciat mortaliter qa obediendo viro obedit deo xxxiij q i noluit

xxvi

P Rimo dicendum qd' ſi dicit ut a violencia vel metus et que coactio excuſet / dico cum e maioris rei i pectus qui repelli nō pt Secundum aut e i ſtantis vel futuri pcli mentis trepidacio ff qd' metus l i Secundo qd' coactio alia e violenta alia leuis violenta excuſat leuis aut nō vn ergo ſi aliquis ꝯpellitur ad id qd' eſt mortale pcm ſiue remitanc rebus tc coactio nō excuſat / ſi leuis e leuis i iuria boni vel arbitrio peritus iudicanda relinquitur quia ꝑ doctrina poſſit determinari niſi

lib'

vel sit metus qui possit cadere in virum constantem id est animosum et non formidolosum. Etiam si maritus potest timere verbera ex. e. t. albas. Violenta coactio est cum quis captivus trahitur in vinculis ducatur ligatur ex. e. t. sacris. De alia quod qualiscumque sit metus apud quosdam si penitus consentiat non potest allegare metum ex. de spon. ad id. Item est metus qui excusat et qui potest cadere in constantem virum ut quia metus mortis et cruciatus corporis ex. e. t. cum dilectus. ff. Similiter metus stupri sive ff. quod metus causa l. isti. Sed minor metus dampni ut quia potest ar. C. de l. pictibus si ulde sine dampnum timeatur. Secus modicum sed dic quod ablatio rerum illarum sine quibus commode vita duci potest non excusat. Unde non sic. Quero quid de illa que sunt per metum et que non potest cadere in virum constantem obligant et iuramento tenetur quod non possit servari sine detrimento eterne salutis. Alias non tenetur iuramento xxii q. iiii si aliquid et quod per vim metum dicit quis iuravit praestare ex. e. t. sacris qui potius quelibet mala pati debet quam malo consentire xxxii q. v ita ne.

i De iudiciis / De foro competenti ii
De feriis / De restitucione spoliatorum
De dolo et contumacia / De testibus et attestationibus
De prescriptionibus / De iureiurando
De appellacionibus / De presumptionibus
De renunciacionibus

ix xiii xiiii xx xxvi xxix

i Actum est in primo libro de constitutionibus ecclesiasticis et officiis clericorum. In secundo agitur de iudiciis. Primo igitur videndum est quid sit iudicium. Iudicium est trinus actus trium personarum ius fori exequendo. Item cum persone exiguntur in iudicio iudex actor et reus et si negatur secundum quosdam propter ampliatur scilicet testibus iiii q. iii c. i. Item nemini sine iudicio debet dampnari ii q. i sicut. Item causa criminalis per iudicem secularem terminari non debet ex. e. t. decernimus. Item excommunicatus licet presentem non possit iudicare in iudicio nisi absolvatur per aliud tamen potest iudicare nec de pena maioris comune receptat. Item si iudex debeat iudicare secundum conscientiam vel secundum allegata ut quia secundum allegata. Unde si iudex sciat aliquem innocentem et laborare contra eum potest salvo ordine iuris ut eum cupiat. Si autem non potest eum iuvare mittat eum ad superiorem significando ei veritatem quam scit ut probetur. Si autem sine scandalo non potest declinare iudicium vel difficile sine quo potest sine peccato cum dolore sententiam contra illum quem scit innocentem. Item alias. Item si iudex promiserit aliquibus vel in iudicio condescendere ut imperari potest salva rectitudine iustitie sed contra iustitiam non debet. Item alias utrum iudex potest accipere munera ut quia iudices ordinarii non possunt petere expensas cum ex officio teneantur. Sed iudices delegati modicas possunt petere expensas ex. de vita et honestate clericorum cum ab omni. Item si iudex aliquid recipit cui tenetur. Red[de] Respondeo si accipit ut iudicaret contra iuste debet restituere non illi qui ter dedit sed illi qui lesus est / aut accipit ut iudicaret iuste tunc dans aut dedit bona intencione scilicet ut iustus et quietem sibi faceret / aut dedit ut animum iudicis propter spem incederet sibi contra clamaret intendendo ipsum contra iure corrumpere Primo restituet ei qui dedit Secundo debet dare pauperibus Hec Allex'

n F Forum vel forus est locus decidendarum litium etc. de iudice signarie forus / non si clericus vult convenire clericum hoc faciat coram suo episcopo et non coram iudice seculari quod si fecerit in civili actione per quod devincat criminali deponetur si per ipsum sit lata sententia etc. et si diligenti Sed numquid potest clericus renunciare iuri suo in hoc ut conveniat alium clericum coram iudice seculari Respondeo quod non quia non est introductum hoc ius de favore clericorum tantum sed eciam in odium laycorum et ideo nemo ullus renunciare potest ipsi cum clericus sit contra effecti etc. et significe

m Feriarum alie sunt solempnes ut dies dominicus natalis domini etc / quas singuli episcopi cum clero suo in suis diocesibus duxerunt celebrandas etc. et de consuetudine sunt tamen quibus in diebus istis propter necessitatem et pietatem in messe vel in vindemia laborare et allecia possunt capi Dicitur dic propter necessitatem quia piscatio eorum vadit in certis temporibus apparent ita quod debita porcio cedat ibi in quorum territorio capiuntur etc. et licet Respondeo ut publice sed quod dantur ad quem utilitatem pro fingibus colligendis et sunt in ore messis Queritur si diebus festis liceat operari in agris Respondeo si non immineret necessitas non licet ita quod et dent ampliores elemosinas et de licencia plebani Hec Raymundus hoc diebus festis arare agrum pauperum vel aliis pauperibus laborare Respondeo in preparamus feste fieri non debet sed in aliis fieri potest ita quod fiat propter deum Hec Raymundus Eodem licet operari circa ecclesias et loca sacra ita tamen quod non sit excessus in operando Queritur si peccat mortaliter qui diebus festis vadit ad forum Respondeo si aliquid facit propria necessitate non credo quod peccat mortaliter Si autem ex consuetudine vel facit ex propria cupiditate et vado contra sunt ecclesiam credo quod peccat mortaliter Hec Raymundus Sed quia est difficile tantam multitudinem dampnare dico salvo meliori iudicio quod qui vadit ad forum festis diebus et post audit missam et non prohibeatur ab episcopis et sacerdotibus quamvis peccent non tamen audeo dicere quod peccent mortaliter Queritur si carnifices peccent mortaliter preparando suas carnes festis diebus et post audiunt missam et non prohibeantur Respondeo si precedenti die preparare non potest aut preparata suas non

non credo quod peccent mortaliter. Quere vero ſecundum ſi ſinctores qui ad mandata aliorum laborant peccent. Responſio ſi iuſto metu vel ductu hoc faciunt excuſantur. Quere vero ſecundum ſi liceat alicui ſcribere ſacris diebus. Responſio non licet aliquid conducere ſcribere de quaternos vel quaternos ſed tamen aliquid breviter notare ut lectionem corrigere et diſtinctionem facere licet. Quere vero. Aliqui peccant qui diebus ſacris ſufferant equos aut radunt barbas. Responſio ſi de cubit neceſſitas excuſantur ſi aut faciunt propter queſtum peccant. Quere vero ſecundum ſi tonſores qui radunt ſacris diebus peccent. Responſio ſive iij hoc faciunt propter lucrum ſive non non audeo condempnare cum de hoc legem conceſſum ſit ambulare ſabbato ſed non ultra mille paſſus. Quere vero ſecundum de molendinis. Responſio de molendinis que moventur vento vel per aquam agendum eſt ſecundum conſuetudinem regionis non prohibita aplare de molendinis que trahunt iumenta credo quod debent quieſcere. Quere vero Aliqui cimiracenſes peccant hiis diebus quando operando circa numeroſos animales. Responſio ſi immineat neceſſitas licite fit alias non. Ar. quod de regulis iuris quod non eſt licitum ſecundum quid de tempore vel tempore feſtum vel finire. Responſio regulariter vel incipiendum de aveſpe uſque ad veſperas ſequentis diei ut et omnes tamen ſecundum conſuetudinem regionis et ſolempnitatis quas poſt de in tempore et tardius finire ut et que. Nota quod dies quo ad ſacrum incipitur a veſpera in veſperam ſequentem ut e et c. i quo ad iudicium ab ortu ſolis uſque ad occaſum ut de off. de le. conſuluit quo ad ſolucionem a mediate nocte uſque de media nocte ſequentis ut de off. de le. conſuluit quo ad rogat a ortu ſolis uſque de occaſum ſolis ut de treuga c. i quo ad ieiunium vero ſic incipit poſt cenam diei ieiunii et finitur de mane ſabbati Item de aliis diebus in ieiunio de con. d. i. c. ieiunii. Quere gra.

Quoniam ſpoliati reſtitucionem petere conſueverunt. Responſio ſi mulier repulſa a viro fuit fornicata non poteſt petere reſtitucionem ut de mor. Significaſti. Item ſi vir ſpoliatur uxore et timetur de ſeuicia viri non eſt reſtituenda viro ſed alicui honeſte femine committatur uſque ad decipiendum cauſe ut e t. de reſtitucione. Item ſi mulier diſcedit a viro quia conſtare mortale peccatum quod forte vel aliquo gradu conſanguinitatis iuncta eſt viro et vir coram eccleſia petat ſibi uxorem reſtitui quid fiet. Responſio innocentius diſtinguit aut mulier eſt probonis et continenti aut non ſed eſt ſtatim ad conſtitucionem litis mulier reſtituitur viro non tamen quo ad commixtionem carnalem ſed differtur reſtitucio donec probationibus expanditis et diſcuſſis cauſa terminetur. Si aut non eſt probonis ſpatis ſed petit dilaciones longiores quam poſſunt tot ca cum sine iudicio ecclesie ab eo recesserit debet restitui vel plenarie et compelli ad hoc per censuram ecclesiasticam et si negaverit vel comperatur viri debet vir quilibet tollerare donec inter probationes suas offerat et cum timet. Si autem timet sevicia viri vir compellatur ad prestandum securitatem alioquin sed ab ipso amoveri usque ad cause decisionem extra e. t. litteras [illegible] excommunicacionem. Sed pone quod velit pocius excommunicari et taliter excommunicatus moriatur numquid sepelietur in cimiterio ecclesie apud quam debuit sit ligata xxiiii q. ii. si quis. Respondeo quod non quia cum vivus non communicaverit mortuus communicare non debet extra de sepulturis sacris si tamen in fine petit absolucionem vel propter quam stetit quo minus eam haberet eciam post mortem debet absolvi et apud ecclesiam sepelliri extra de sen. ex. a nobis. Sed pone quod inter stat perpetuum impedimentum et non potest continere numquid compellendus est ei quod operatur peccatum et si non potest continere contrahat cum alio. Respondeo si intelligit constare de impedimento perpetuo pocius debet quilibet sustinere excommunicacionem quam quod carnaliter commisceatur sicut cum compatre vel cum consanguinea et si aliter non potest evitare carnalem copulam quam per fugam compellendus est ei quod pocius exeat terram quam carnaliter ei misceatur. Sed nullus temere debet ad secunda vota nisi per iudicium ecclesie vel per mortem alterius sed si timetur vehementer de adulterio vel fornicacione compellendus est ei pocius quod [illegible] quam fornicari utrumque tamen illicitum est in hoc casu. Item aliqua audit per rumorem quod non sit in lectulo immundo vel suspicatur sic esse queritur an debeat inquirere veritatem an dissimulare. Item an propter hoc teneatur reddere vel exigere. Respondeo an propter rumorem quem audit est probabilis opinio et discreta an levis et temeraria. Primo casu debet inquirere veritatem donec de veritate constiterit exigere non debet et si reddere teneatur. Secundo id est nisi ad consilium viri discreti deponat quamque erroneam conscienciam. Tercio casu contingit tamen quod conscienciam scrupulosam teneatur reddere vel non exigere sicut expressum est extra de sen. excom. inquisicioni. Item si non audivit illius impedimentum aliquo digno et non suspecte personis cum non debeat esse negligens saluti tenetur inquirere veritatem licet illa veritas forsan in iudicio probari non possit nec debet dissimulare ut minus peccet in hoc cum tamen esset affectata ignorancia que non excusat. Item aliquis excommunicatus vel aliqua laborat in extremis et petit absolvi super hoc distingue an est excommunicatus pro iudicata [illegible] fideiussoria dabit caucionem si fuerit solvendo etc. Si est conscienciam excommunicatus potest absolvi [illegible] tamen scilicet in [illegible] quod stabit mandatis ecclesie et absolutus in nature sed reddita sanitate retrudetur in canonem quo excommunicabitur si non stetit mandate v vel reus etc. / Dolus est calliditas ad aliquem decipiendum adhibita ff. de dolo l. i. §. Contumacia est erga iudicem vel prelatum inobediencia. Contumax est qui tribus edictis vel uno peremptorio citatus pro omnibus contempnit venire ff. de re iudicata contumacia. ff. tribus edictis vel citacionibus debet vocari vel citari aliquis et prime due possunt fieri vel erunt peremptorie quarum una queque continebit spacium x dierum vel citatus tenebitur venire nisi voluit / ultima erit peremptoria ad quam si non comparuit vel responsalem miserit fertur pena contra eum tamquam contumacem. Tribus modis dicitur quis contumax. Primo quando quis peremptorie citatus non venit. Secundo ut citacio edictum aput ecclesiam suam vel domum publice proponatur. extra. de [illegible] et si is qui citatus est habet iustam causam absencie ut potest gravari infirmitate detentus vel propter metum qui potest cadere in virum constantem non tenetur promittere procuratorem sed tantum aliquem qui alleget causam absencie sue. Si autem aliter fuerit causa et non voluerit mittat procuratorem extra c. dilecti.

vi Testis est qui testimonium fert de aliquo negocio de veritate dicenda et falsitate neganda extra c. t. Qui autem possunt testari notantur / condicio sexus etas discrecio fama / et fortuna fides consanguinitas propter [illegible] et clericus laicum [illegible] fugat et viceversa condicio i. servus repellitur a testimonio extra de [illegible] formis. Sexus i. mulier quia mulier in causis criminalibus et eciam testamentalibus repellitur xxxiii q. mulierem nam et mutabilis semper femina extra de [illegible] formis. [illegible] aut casibus s. pecuniariis criminalibus sive matrimonialibus potest mulier ferre testimonium extra c. t. Quasi aliqua etas quia minor xiiii annis in omni causa generaliter repellitur. iiii. q. iii. Testis discrecio i. furiosus repellitur iiii q. iii tria. Fama quia infamis a testimonio repellitur, sed in omnibus exceptis bene admittuntur. Crimina excepta sunt s. crimen lese maiestatis crimen perduellionis crimen heresis et symonie lxxxix no. d. pro quibus crimen lese maiestatis dicitur cum quis contra imperatorem vel rem publicam aliquid molitus fuerit ut instit. de publicis iudiciis i. publicatore. Crimen perduellionis est cum quis in [illegible] machinacionem extra et ff. ad legem iuliam maiestatis. Fortuna i. pauper eciam repelleretur. Fides quia infidelis contra fidelem non admittitur ad testimonium extra c. t. iudici. Consanguinei eciam repelluntur et hoc ubi agitur de federe matrimonii ut si vir negat se mulierem affidasse i. fide desponsasse ibi [illegible] non recipiuntur ad testimonium extra c. t. super eo. Si probanda aut consanguinitas illi bene admittuntur pater et mater et consanguinei xxxv q. vi c. [illegible] et ult. Item laici contra clericum in causa criminali nisi suam vel suorum prosequantur iniuriam / extra de testibus nisi de criminibus exceptis supranominatis ibi bene admittitur / contra clericos in causa criminali non potest contra ~~clericum~~ laicus ferre testimonium / In causa autem civili potest quilibet contra alium ferre testimonium ii q. vii laicos. Item capitales inimici et conspiratores in nullo casu admittuntur ad testimonium extra de symonia licet Heli.

vii P Praesumptionum maior sunt species scilicet temeraria probabilis violenta et necessaria / praesumptio temeraria est invalida et repellitur omnino et non debet movere animum iudicantis ii q. i in primis. Surgit a malis hominibus puta ubi quidam sunt loquentes utrum mulieri statu sunt mala et male quia dubia in partem meliorem sunt interpretanda / probabilis haec consurgit ex mala fama haec inducit purgationem / extra de purgatione canonica inter quos ii q. v presbiter et contra hanc admittitur probatio. Surgit ex verisimili probatione / ubi gratia exemplo videtur duos solus cum muliere sepe et corrupta xxxii q. i dixit et si recurs probet contra hanc praesumptionem inducit iudicem ad sententiandum. Necessaria et hanc contra debet praesumptio iuris quia iura praesumunt sic esse vel non esse et conducit iudicem ad sententiandum nec admittit probationem in contrarium. Exempli gratia quaecumque fiunt metu contrahendo matrimonium / vel spolia si per aliquod tempus pacifice commorantur vel contra carnale copulam consenserint non auditur postmodum volens probare metum vel coactionem extra de sponsalibus ad id.

viii I Iuramentum est affirmatio vel negatio de aliqua re facta sacri attestatione firmata / causa institutionis iuramenti est infirmitas hominum qui nolunt credere simplici verbo et ideo permittitur iurare xxii q. i non est contra. Item obmittendam ydolatriam ideo potius permissum est iurare per creatorem quam per creaturam xxii q. i considerandum. Ex quibus patet iuramentum esse licitum et meritorium cum propter ipsum praedicto subveniunt / tria exiguntur ad rationem iuramenti scilicet veritas iustitia et iudicium / veritas in conscientia ut sciat ita sicut iurat. Iudicium id est discreta deliberatio. Iustitia ut id quod iuratur sit licitum et honestum extra de iureiurando et si Christus. Iuramentorum aliud est assertorium aliud promissorium. Assertorium dicitur quod iuratur aliquid sic esse vel non esse / promissorium cum aliquis iurat se aliquid facturum vel daturum / promissorium etiam hoc modo quia aut iuratur licitum aut illicitum. Si illicitum non est observandum et sunt illicitum pro mortali et veniali peccato ut si iuret se velle occidere hominem quod est mortale vel comedere seu bibere superflue quae sunt venialia nisi non sunt obligatoria haec iuramenta et sunt cum peccato.

ab'

potest contra ~~ment~~ venire contra auctoritatem sicut iuravit xxii q. iiii si aliquid. Videtur vero quod omne iuramentum observandum est cum observancia non vergit in deteriorem exitum et sine interitu eterne salutis servari potest, extra eodem titulo. Si vero aliquis et tunc dicitur non vergere in deteriorem exitum qui ducat ad veniale vel mortale peccatum. Item hec condiciones de iuramento subaudiuntur, scilicet si deo placuerit. Item si res de eo permanserit statu. Item si michi fides servabitur. Item si res sunt honeste et possibiles. Item vero quod tribus modis sunt iuramenta retractanda: primo cum quis male iurat; secundo cum quis incaute iurat et non putat peccatum; tercio si puella de domo parentum aufugerit et audientibus et contradicentibus. Queritur utrum iuramentum metu vel violencia extortum sit servandum. Dic quod sic quantumcumque sit metus dummodo illud quod iuratur sit licitum et possit servari sine interitu eterne salutis, extra eodem titulo. Si vero impius de quibusdam casibus vero de rebus ecclesie non repetendis, extra eodem titulo pervenit. Item in dota, extra de sponsalibus cum locum. Item in dotis promissione facta propter metum, ff. quod metus causa si mulier. Item quod de illo qui compellit aliud periurare. Item certum est si compellit vel recipit iuramentum falsum ambo peccant mortaliter, quia ille vocatur homicida qui tantum corpus, iste vero et animam suam et alterius occidit, xxii q. v. si quis conventus.

si successor teneatur quod iuravit suus antecessor, potest ut primo sit. Si non implevit, videtur quod non, quia obligacio iuramenti personalis est et non transit ad successores quantum ad predictum; primum tamen tenetur tamen adimplere illud, extra eodem titulo Veritate. Item si unus episcopus faciat sibi prestari iuramentum obediencie a subdito, suus successor illud ad idem cogere non potest, extra eodem titulo Veritate. Item si aliquis iuravit solvere usuras tenetur ad hoc, sed post solucionem potest repetere, causa quia hoc non iuravit et ecclesia compellit usurarium reddere quod illicite recepit, extra eodem titulo Debitores. Queritur si mulier adulterata est et post confessa possit iurare si vir obiciat ei adulterium quia non sit in culpa. Videtur quod non, cum non possit esse certa quod culpa sit dimissa; sub verbis tamen cautis possit iurare quod vir accipit de uno sensu et mulier de alio. Item queritur si iuret aliquis compromissum ita quod delibera(s)set non iura(s)set, numquid tenetur. Videtur quod sic si licitum iuravit, quod vellet intrare religionem vel fieri sacerdos. Item si iuravit quod numquam vellet cum Martino vel molendino ad cuius molendinum, utrum sit servandum. Videtur omne iuramentum quod non in peiorem vergit exitum est servandum. Item si iuret mulier quod velit adherere isti, queritur utrum sit servandum. Videtur ut supra. Queritur si iuravit aliquis quod ducat aliquam in uxorem et medio tempore fiet leprosa utrum sit servandum. Videtur quod non quia sed tenetur contra hec condicio si vero in eodem statu permanet ex. e. t. que ad nos. Queritur si aliquis recepit gladium ab aliquo et iurat quod ei reddat quando possit et ille incipit furere utrum teneatur reddere. Respondeo quod non xxii q. ii inequis. Queritur si duo promittunt fidem et pacem et unus rumpit utrum alius teneatur servare. Respondeo quod non ex. e. t. pervenit. Et si aliquis iuraverit quod faciat quicquid preceperit ei et precipit aliquid inhonestum vel durum non est servandum quia subintelligitur si sunt precepta probabilia et honesta ex. e. t. veniens. Queritur si aliquis iuravit quod velit ire ultra mare utrum debeat iuramento dimisso intrare religionem. Respondeo quod sic non enim periurus infringit qui id in melius commutat ex. e. t. pervenit. Queritur si iudex debeat recipere iuramentum testium contra innocentem quos scit falsum iuraturos. Respondeo iudex debet tamen laborare quantum potest ut eos repellat a testificatione excipiendo contra testes si potest. Si autem potest recipere iuramentum quia iudex iudicare non per propriam conscientiam sed per allegata coram eo dicere debet pro tribunali ut dicit Ambrosius iii q. vii iudicat. hec xxii. Queritur si aliqui iuraverint quod velint simul ire ultramare utrum possint se invicem absolvere. Respondeo non possunt vel remittere quod non vadant sed bene remittere quod non vadant simul ex. e. t. de sponsalibus c. ii. Queritur si iuravit aliquis se soluturum debitum et deinde persolvere non possit utrum sit periurus. Respondeo si ab initio credebat probabiliter quod posset et postea non potest non est periurus. Si autem credebat quod non posset vel dubitabat probabiliter in utroque casu periurus est. Queritur si misit peccuniam et de mala fide. Respondeo non est periurus ex. e. t. querebant. Et queritur quis potest absolvere a iuramento illicito. Respondeo non solum papa sed etiam episcopus et de votis et de iuramentis potest mutare in melius quia non magis obligat iuramentum quam votum hec ibi. Queritur si iuramentum dolosum teneat. Respondeo si fraus intervenit ab una parte tamen debet interpretari secundum intellectum illius qui fraudem non adhibuit xxii q. v quacumque. Si non adhibuit aliquis fraus intervenit tamen debet intelligendum est secundum puram intellectum eius qui est assertor simplicitatis xxii q. v. inimicitia. Queritur de domino qui facit servum suum iurare qui dicit ei si quid scivit vel audivit surripuisse aliquid de bonis suis stagnis vel vinculis aut ceteris rebus. Et si de magistro claustro qui extorquet iuramentum a familia et revelet ei quicquid scivit de adulterio uxoris sue et concubinarum eius et similibus. Respondeo per quosdam quod sic iurat si non sit pro aliis quod non tenetur dicere domino vel magistro quia sic proditor esset domini sui non correptor et debet potius mala omnia tollerare quam tale iuramentum prestare ut prestitum observare. Si autem sit pro se tenetur sicut iuravit sicut nota lxxxv q. vi episcopo et de synodo. Queritur si unus de synodalibus testibus scit solus aliquos consanguineos esse usurarios et adulteros non tenetur accusare licet iuraverit quos revelaret quod quod in omnibus statutis synodalibus quia in illo mandato in tenetur si sciret potest alios excitare ne sit proditor criminis ii q. i si peccaverit et quod non plerumque sed episcopus vel alius potest denunciare secreto ut ab eis secreto corrigatur. Ego credo sine preiudicio si is cui mandatum probatur credit esse temulentum et ferus sine posset probare per alios sine non quod non tenetur servare mandatum si non iussus est sine custodie deputata tunc quando posset servare aliter non crimen si audit aliquis mandare aliud secretum ipse scit et tacet nisi quando pateat. Videtur quod potest manifestando quia si crimen occultum manifestat non est corrector criminis sed proditor ut dicit Augustinus ii q. i si peccaverit. Si sciret prodiderit eum forte ad mortem puniretur vel a iudice vel a parentibus illius qui quam volebat periurare ut ipse proditor posset contra tenetur periculum mortis. Unde dicit Augustinus quod sufficit isti ut se absolvat absque vinculo. Si iudicet tibi quod potest prodesse magis quam obesse proximo ut puto sacerdoti vel penitentibus dispacatis et ad quantum denunciationem denunciandam tenetur quibus secretum omnes quotiens videt aliquem diabolo peccato id est peccatis quantum non commisso sed ad denunciandum crimen iam commissum. Dicunt fere omnes doctores quod tenentur prelati ex precepto. Alii non tenentur nisi ex consilio. Si aliquis mandato tenetur aliquid facere petit dilationem vel absolutionem et obtinet ab eo cui tenebatur magis ex toto absolutus est a mandato. Videtur quod non quia dato relaxatum est mandatum extra eodem titulo Debitores. Ergo si mandato stetit est de fraude dici xi q. i tenetur se obligare debitorem et absolutum ab homine nisi per commutationem in melius. Si non contra fraudem hominis et ille sponte absolvit cum posset non tenetur. Ad idem est c. Dilectam extra de sponsalibus per totum.

Mendacium est ut ait Augustinus falsa significatio vocis cum intentione fallendi xxii q. ii Ille agenti est contra mentem ire. Augustinus. Mendacium aliud est perniciosum sive malignitatis, aliud officiosum sive pietatis, aliud iocosum sive iocunditatis. Nequius primum id est malignitatis semper est mortale xxii q. ii Ne artificiose. Secundum id est iocunditatis nullum per se adeo veniale quod non faciat mortale si placeat magis si dicatur contra compunctionem d. xxv alias. Secundum placet quod est dilectis sponsa de tertium id est pietatis contra homines perfectos est mortale et in imperfectis veniale xxii q. ii Ne quis. Sed pena est nimis dura et si secundum quosdam consuetudo non facit mortale nisi committatur libido delectationis mortalis. Contra mendacium non quod adulatio quibus tribus modis fit: attribuendo alicui bonum quod non habet, approbando malum quod habet, et supprimendo tollendo bonum quod habet. Primus et secundus casus cadit est mortale secundum primo tertium xxii q. ii tertium veniale. Sed quid dicet ab aliquo quaeritur occidendus quem scit in domo sua latere quia videtur talis perplexus si prodit illum occidetur si negat cum ibi sit mentitur. Et dicit Augustinus quod nulla perplexitas cadit in virum perfectum. Dicens si scit ubi est non dicat nescio sed dicat scio ubi est non monstrabo vel taceat omnino. Si autem taciturnitas forsitan ei obesset transferat se ad alia verba dicens non est hic, i. comedit vel alios evadat manus querentis, ar. xl di. c. mandatis eius, xxii q. ii. c. Sicut. Item est mendacium pietatis quando utrumque cadit actio quos imitatur et demeretur, et sic videtur quod sit exemplo obstetricum que ex pietate qua tenebantur non occidere pueros Hebreorum ad mandatum Pharaonis mentiebantur premia eterna, sed quia mentiebantur, ideo sic eterna demeruerunt. Unde premium eternum pro pietate debitum mutatum est in temporale, ut ait Aug. xxii q. ii. Sed quia licet, ut ibi dicitur, causa benignitatis corporalis mercedis que eis in eterna vita potuit attribui culpa mendacii permissa in eterna retrocompensatione est declinata. Contra videtur quod actio non posset contraria operari, ex. de bap. maiores, de l. vii [illegible]. Solucio: dicendum quod non potest per eandem actionem meritoria et demeritoria, sed verum est quod actio aliqua sit demeritoria et aliqua precedens intencio concomitante illa sit meritoria vite scilicet eterne, et premia contendo concomitantis demeritoria, i. ad graciam amittendam preparatoria.

b

Prescripcio vel usucapio est adepcio dominii per continuacionem possessionis temporis lege diffiniti, i. spacium temporis lege diffinitum, ff. de usucapionibus l. iii. d. Differunt tamen prescripcio et usucapio in rebus mobilibus. Item usucapio completur triennio, prescripcio non. Item ecclesie et alia sacra loca decime et oblaciones non iure privato laicis possideri vel prescribi, ex. e. t. c. cum in prescripcionum. Alia longi temporis ut x annorum, alia longissimi temporis ut xxx vel xl annorum. Contra ecclesiam est necessaria prescripcio xl annorum, sed contra ecclesiam Romanam currit prescripcio c annorum, ex. e. t. ad audientiam. Exigitur autem ad prescripcionem continua possessio, ut res sit possessa sine interrupcione usque in finem prescripcionis. Item bona fides, scilicet quod recipiens vel emens credat vendentem vel tradentem esse dominum illius rei. Item iustus titulus, scilicet quod contrahat causa empcionis causa non per violenciam, maxime si quis cum aprius antecessoribus vite honeste. Item quod res non sit viciosa, scilicet furtiva etc. Sed pone quod completa sit prescripcio bona fide et iusto titulo, postea possessor cognoscit certe constare rem alienam, numquid restituere tenetur. Respondeo: aliud est iudicium fori, aliud iudicium poli. Iure poli et iudicio anime dicitur debet restituere, quoniam dictat sibi consciencia quod male possideat, quia omne quod contra conscienciam est edificat ad gehennam, ex. de prescripcionibus c. ult. Vigilancie. Iure autem fori dicunt legiste quod non tenetur, quia quod possidet auctoritate iuris possidet, i. prescripcione. Ergo possidet suum, non alienum, sicut dicit Aug. Quod ergo alicuius non est quod iure possidetur, xxiiii q. iiii. Unde dicitur titulus quasi dicitur tuta pars, i. d. signis subditus. Item dicitur titulus, de l. xx sacre. Quia quedam signa quedam vel vexilla que fiscus solebant ponere prediis suis iure pertinentibus, xvi q. vi consuetudo. Item principium, unde dicitur vulgo quo titulo, i. quo principio possides. Item verius auctoritas operis sequentis, ut titulus libri. Item ipsa ecclesia, ut titulus beati Petri; unde de ordinibus ad titulum talem vel talem procedant ordinandi. Item iusta causa acquirendi dominium in parte. Sed de [illegible] si plat habet tonsuram, lepram aliquam rei qua possidet de consuetudine pro bono iniquos dimittet illa. Ratio non potest [illegible] illi cum sunt ut petat ea et si purgabit tonsuram sua vel [illegible] faciat fraude.

xi

Nota de tonsure pugnacibus licet

Ingredi tabernas prohibentur clerici. Unde dicitur comedendi et bibendi causa tabernas non ingrediantur nisi peregrinationis necessitate compulsi, aliter non. Non solum clerici immo etiam laici qui causa voluptatis gule et consuetudine frequentant tabernas et hac adponunt amorem divinum et propter obedientiam vel peccant vel sunt absolvendi nisi illa dimittere proponant. Secus si est viator vel emptor vel causa recreationis intrat quandoque. Item ponere capillos et mutare habitum extra de vita et honestate clericorum c. penult. extra q. in capitulo [illegible] clericus ut laici petere sub ymagine [illegible] sunt ut [illegible] [illegible] [illegible] extra q. in quoniam si alias [illegible] non sunt extra de sen. exc. cum voluntate. Item licet aulz [illegible] [illegible] q. in [illegible].

~~Explicit secundus liber~~

a n

Incipit tercius liber [illegible]

In precedenti libro tractatum est de iudiciis; in isto restat tractare de vita et honestate clericorum, et non solum de ea sed etiam de collegiatis canonicis qui debent vivere in communi in una domo et sub uno tecto dormire, et ad hoc compelli debent per subtractionem officii et beneficii, extra de cohabitatione c. quoniam. Honestas clericorum consistit in duobus scilicet interius in virtutibus et exterius in cessu, in habitu, in tonsura. Sicut ut sunt

a ij

sobrii cibo et potu et maxime ut caveant ebrietatem quia ebrietas est incentivum libidinis. Et nota quod ebrietas dicitur tribus modis. Primo dicitur perturbatio et oblivio mentis; hoc non est peccatum xv. q. i. sane. Secundo dicitur actio sive frequens actus bibendi, et hoc ut ait Augustinus est peccatum veniale nisi sit assidua quia tunc est mortale, maxime si novit plus potus et non adhibet custodiam xxxv. di. cum [illegible]. Tertio dicitur ebrietas quedam desperatio mentis et studium ad ebrietatem; sic facile quod semper mortale xxxv. di. omni [illegible].

Pena qui ebrietati deserviunt et amoniti non desistunt: quod si est episcopus presbiter diaconus deponatur; si est subdiaconus vel laicus quousque desistat vel [illegible] xxxv. di. episcopus aut omnia. Et nota quod v. modis peccatur quo ad gulam, quos hoc versus per quos exprimitur. Est etiam quod v. modis gula temptat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel sunt [illegible] quod non est [illegible] de con. di. v. quinque modis. Item clerici arma portantes excommunicantur extra de [illegible] c. clerici nisi ex iusta causa scilicet propter latrones ad terrendum non percutiendum xxiii. q. iii. maxime [illegible] si per trinam amonitionem contempserunt, portantes privilegium clericale amittet extra de sen. exc. c. in audientia. Item clerici ad aleas et taxillos ludere vel etiam interesse prohibentur extra de vita et honestate clericorum c. clerici. De pena ludencium ad aleas loquitur in canonibus apostolorum: episcopus presbiter diaconus alee deserviens aut desinat aut certe deponatur; subdiaconus lector cantor vel alii laici aut desinat aut communione priventur. Sed numquid quod in alea perditur potest repeti? Ratio: Salomon nichil iudicio distinguitur an ex voluntate ex cupiditate lusit, et tunc si amisit non potest repetere; si lucratus est tenetur restituere saltem in iudicio aut aut domino seu alteri primitus in prostitucionem est alienus et tamen si amisit potest repetere si lucratus de eo tenetur ei restituere a quo lucratus est sed non potest et debet pauperibus erogare ar. xxxii q. v. non sane. Idem dico de illo qui causa recreacionis lusit nichil obstat si dicat ludorum hic cupiditate lusorum non tamen fecit de avaricia proximus quia ludus iste de se turpis est et reprobatus ut puta qui de bonis dominis et contra ius et per illorum ludum non potest acquirere aliquid nec titulo nec bona fide. In iusto enim titulus pro nullo titulo est habendus et male fidei possessor dicitur qui contra leges et canones mercatur C. de agricolis quicumque. Sed quidem tamen proponunt quibus de districte tenetur quis reddere quod lucratus fuit ab eis scilicet filiofamilias pupillo minore capto ceco monacho et quia clericis sine precepto non potuerunt dari eis tutoris et pecunia de restitutione non eis qui amiserunt sed tutoribus seu ingo vel quod dominus vel certe titulo. Unde tamen est de iure civili quod tale potest repeti usque ad l annos nec est simile de hiis que quis lucratur in torneamentis quia hec torneamenta sunt prohibita per multa canonica non est tamen curatum quod competit repeto corpus quod ibi admittitur. Unde hac tamen sunt milites sed potest acquisita retinere sed non quod lucratus est in bona persona potest recuperare tamen eo quod amisit eum eandem adquirentes quantitatem sed non ad aliam. Item si clerici qui non portant tonsuram vel coronam vel clericalem congruentem sunt in statu secularium. Item quod non cum eum per clericum apostatam quamvis peccat in penam ut extra de apostatis c. i et clericos sunt excommunicandi ut extra et si quis A m

patet quod sit receptus non complendum clericorum. Item si acolitus tenebitur portare coronam. Item talis aut tempore ad actum quando ut si duxit viduam vel secundas est nubes et secunda corrupit tamen non tenetur. Si aut non tempore ad actum contrarium puta quod duxit virginem vel manet in statu laicali tamen tenetur portare de xxxii et quod viii est ius in tribus casibus primus si non vult gaudere privilegio clericali secundus si non potest sine nece scandalo vel tertius si iusta causa timore vel venali dimittat tonsuram. Item Item extra quod acoliti sapientantes stolas tenentur portare coronas. Nota quod in mensa clericorum semper non sunt scandala vel ut vita absencium mordeatur putos non mordeantur de amicis fabule non recitantur verba perlectionis legantur ibi ad utile supplicacionem primat in principio et in fine impunge dicat exemplum quia et c. non liceat A m

Nota quod clericus non debet cohabitare cum mulieribus di. xxxii. Conspiciatur nam cohabitacio sepe incipit adulterium xxxii q. v. diffinimus. Excipiuntur persone que cohabitare sunt scilicet mater soror amita matertera filia fratris vel sororis vel coniugalis omnes consanguinee per lineam transversalem usque ad quartum gradum inclusive ar. de consanguinitate cum omnibus consanguineis vero per lineam ascendentium et descendentium usque ad quintum gradum ar. extra de consanguineis et affinibus non debet et est racio quia scilicet quamvis vel semper omnes de talibus estimacione permittit extra c. t. audivimus Item clerici non servant castitatem A b A D est quod si accusatus et convictus est deponatur di. lxxxi si quis etiam presbiter si quis episcopus. Item aut notorium est ad ecclesie gubernacula aut non ... cum si est notorium iuris puta quia dampnatus est per sententiam vel est confessus sponte in iure vel est canonice convictus tunc debet ab omnibus vitari in sacris quia ex tunc est suspensus quo ad se et quo ad alios ipso iure xxxii q. v. presbiter ex. e. t. Item tercio dico si est notorium facti puta quia mulierem suspectam publice tenet in domo vel sunt ibi argumenta evidencia super tria .i. parvuli clamantes si est publicum non est fama sed est evidencia ita quod celari non possit nec teste nec accusatore est necesse ex. e. t. tua. Est autem aliud notorium manifestum quod est notorium iuris aliud facti. Notorium iuris est de quo quis canonice est convictus vel in iure est confessus vel plegittias pro nos quietus xv q. v presbiter ex. e. t. videlicet e. quest. Notorium facti cum testibus est probatum et dispensatio non est locus di. lxxi in sacris. In notorio facti non requiritur ordo iuris quia evidencia facti sceleris clamore non indiget accusatoris ex. de accusationibus evidencia. Et in utroque notorio iudicium quia facti vitari debent sacerdotes fornicarii in omnibus et suspensi sunt quo ad se et quo ad alios xxxii d. preter. Hoc ibi glosat Innocencius super illa ex. de symonia tanta dicens specialem in notorio fornicatore et symoniaco quia quia tollant ab ecclesia in officium eorum audire non debet xxxii d. vestra de symonia tanta conclusio dicit quod ab ecclesia

A vij tolleratur ex. e. t. vestra. Pena mulieris fornicantis cum clerico est si erat libera debet redigi in servitutem ecclesie xv q. viii de eis. Si ancilla debet vendi lxxxi d. quum. Filii autem nati redigentur in servitutem ecclesie xv q. ult. cum multe.

A viij Queritur quid si plus debet scandalizari. Respondeo cum tota parrochia vel maior pars scandalizatur. Dicitur plus scandalizari pro cuius homines faciunt plures v q. viii unus sicut duo congregationem et tres collegium. Item est ne vitandi

A ix sacerdotes qui confitentur se occulte tenere fornicariam. Respondeo non teneor talem vitare propter quod occulte confitetur tamen nisi cognoscat se ammonitum vel aliter constat in s. precedenti evidencia. Queritur si liceat audire missam sacerdotis fornicarii. Respondeo de eo dicendum. Queritur si notorius fornicator possit absolvere. Respondeo quod non quia suspensus est quo ad se et quo ad alios ex. e. t. quesit. Queritur si talis sic celebrat numquid irregularis. Respondeo quod sic. Item videtur ... sic episcopus cum talibus dispensat. Respondeo quod sic ut Item videtur. Queritur si fornicarie sacerdotum teneantur ad resti-

A x tucionem eorum que clerici dederunt eis. Respondeo quod sic arg. ex. de donacionibus inter virum et mulierem si ancilla in turpitudinem ... fit datum eis. Item valet vel ... labore aliquid dal... Queritur si clerici ... concubinas ... separantur ab eis utrum debeant cogi ad eas alimentandas. Respondeo non nec eas ... dentes in fornicationem contrat principium ex. e. t. clericos. Sed qui separantur ab uxore cum qua de facto contraxit tunc debet ministrare ex. qui clerici vel vo. ... Item etiam gubernarii sunt oppri... Respondeo ... ex. ... Item

Utrum dicti comprehenduntur bona ecclesie cum mercatoribus teneantur ad restitutionem. Respondeo ut supra de rap.

B i

Queritur si clericus in maiori ordine constitutus scilicet subdiaconus et ultra contrahat de facto quibus potest cum eo dispensari. Respondeo distingue: aut contrahat cum virgine aut cum vidua. Si cum vidua non potest episcopus cum eo dispensare cum talis bigamus iudicetur non propter sacramenti defectum sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto. Extra de bigamis a nobis. Si manet in statu suo, si transeat ad religionem. Si autem cum virgine cum tali non ut ... dispensatione sit bigamus per longam penitentiam et vitam laudabilem potest secum episcopus dispensare. Extra e. t. Sane sacerdos.

B ii

Queritur si uxoratus clericus coniugatus sit excommunicatus. Respondeo si talis ferat tonsuram et retinet privilegium clericale ita quod uxoratus cum excommunicatus est. Si autem non ferat tonsuram nec vestes gaudet privilegio clericali. Respondeo tunc uxoratus cum non incidat in canonem ut dicit in apparatu secundum ut dicit Gaufredus. Sed si dimittit tonsuram propter scandalum uxoris et cum vestes gaudet privilegio clericali. Respondeo si vivit clericaliter et dimittit tonsuram propter scandalum uxoris non amittit privilegium clericale et hoc ideo quia ipse non est in culpa. Secundum vero Raymundum clericus coniugatus compellendus est dimittere uxorem vel tonsuram et habitum clericalem. Respondeo quod sic. Extra e. t. Iohannes.

B iii

Nota quod clerici tenentur facere residentiam in ecclesia propria. Extra e. t. quia nonnulli. Potest tamen abesse causa utilitatis scilicet studii de licentia sui prelati. Item causa necessitatis scilicet persecutionis qua cessante redibit ad ecclesiam suam. vii q. i. pastoralis.

Queritur si clerici ratione studii possunt abesse ab ecclesiis. Respondeo si student in theologia possunt et percipere integros proventus beneficiorum. Extra de magistris super specula. Queritur si clerici in ordinibus sacris constituti qui non habent beneficia teneantur ad horas canonicas. Respondeo quod sic nisi causa studii vel peregrinationis excusentur nisi episcopus potest cum eis dispensare. Archidiaconus tamen necessitate in civitatibus bene excusat. Hec vero glossa. Unde nota quod ad horas canonicas quidam obligantur ratione beneficii sicut beneficiati, quidam ratione officii sicut hii qui habent sacros ordines, quidam autem ratione utriusque quidem.

B iiii

Prebenda est ius percipiendi proventus in ecclesia competens. At prebenda debet ab episcopo vel alio prelato qui potest illi ecclesie de consensu capituli in ipsi conferre. Aliud fieret. Extra de electione cum ecclesia. Item debent conferri cum omnibus dependentiis ut si domus sit annexa. Extra ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. Item non si episcopus conferat uni persone duas dignitates eciam si curam habeat animarum vel ecclesias parochiales privat conferens et recipiens. Extra de multa. Item non quod privatus beneficia prius confirmari non debet in receptos rege nominat. Extra de electione. Et quod potest prebendam tamen et simplex beneficium habere potest et per septimum ordinem potest. Sexto vii. d. c. singulis. Quid autem dicitur qui nondum xv annum attigerunt. Queritur si habere plura beneficia potest causis divinis concessis sit mediante papa et absque dispensatione. Respondeo quod sic. Ar.

ar de cler. egrot. / et secundo benefi-
cio recepto ipso iure vacat
primum ex. c. ii de multa. est nec id
de preb. vi° q. d. sit ex. de conces.
preb. li. vi / Similiter si recipiat plura
beneficia utrumque possit retinere quod ma-
luit vi° quod non quia hoc est retinere
contra ius / Dominus potest dispensare
super pluralitate beneficiorum vi° de
beneficiis curam quibus solus papa potest
in simplicibus potest episcopus. Contra vero si quis
habet beneficium et recipit aliud simpliciter
volens tamen primum relinquere peccat
cupiditate quia recipit magis propter
rem. Similiter si clericus recipiens
simplex beneficium optinendo simplex utrum pos-
sit subditos in primo beneficio ab-
solvere vi° quod non quia cum iam de-
sierit esse prelatus eorum nichil potestatis
habet in eos unde eos nec ligare
nec absolvere potest ex. de preben.
c. vi. placuit. Habet vero ergo clericos
subditi fuerint vi° quod non in-
sed salvantur putantes eum vim
ac platum habere

B o

Item quod potest de sanitate
clerici beneficio legitime adep-
to ab episcopo non potest privari nec
afflicto addatur afflictio ex. c. et
oppte. / Exceptis illis qui lepre
morbum ita contrahunt quod non possunt
cum hominibus communicari ex. c. et
tua nos / et tunc leprosus re-
movetur a prelatura. Aliter quando aliquis
in similiter laborat non removetur
sed datur ei coadiutor ex. c. et
oppte. de epilenticis et demo-
niacis. Nota quod si habet lici-
ta infirmitatis in parvum non pa-

cantur ex. hoc patet officium suum divi-
no assidue cadit cum emissione
votis vel causa si iam cadit et
adhuc committit vires cum superans
nem de ministrare vii q. i c. i
Similiter si clericus debilitatus assumit
coadiutorem tali pacto tantum da-
bitur de ecclesia si non debilitatem capi-
am etiam utrum possit recupe-
rare eum amovendo vi° si assum-
psit eum vicarium ad tempus pot-
est. Si autem ut vicarium perpetuum non
potest sine consensu episcopi et episcopus
amovebit eum ut det ei quod pre-
sumpsit ex. de offi. vicarii ad hec
et ex. de iure iurando quidam
Sed quid si ecclesia non sufficiat vica-
rio et plebano vi° ille qui primum
cessit habebit redditus ecclesie et insuper
plebano providebit episcopus tamen conve-
niencia de vestitu xvi q. vii c. de
episcopus

B vi

Investitura ecclesie vel ecclesiastici be-
neficii collatio in vestitura est in
corporalem possessionem inductio iterum
non quod non plebs dent investituram
in ecclesiis clericorum minorum et puel-
larum quam quod possunt sustentari
de bonis ecclesie ex. c. non amplius
sed auctoribus facultatibus augentur. Item
ex. de constitutionibus cum multa

B vii

Item quod concessio beneficii
nondum vacantis non valet
ex. c. nulla. Secus si tamen fiat
promissio de gratia quando non liquet de spe
xcii q. i. non estimeo quod legatus
cum papa non potest conferre beneficium antequam
vacat ex. de preben. vacantibus / Item
beneficium in commendacione tempus i.

ī sta sep vacantes dz conferri qd si non
fit devolut(ur) donat(io) ad superiorem
Sicut qd sede episcopali va-
cante inchoat dz ī venal c.
c. t. novit ille ...t(ur) si sede
vacante possint etiam conferre be-
neficia pertinentia ad ep(iscopu)m R(espondeo) qd non
c. c. t. illa devolut. Item nunquid
capitulum mortuo ep(iscop)o pt abbatem elec-
tum confirmare R(espondeo) c. de maioritate
et obedientia cum olim. Sed nunquid capitulum
mortuo ep(iscop)o pt absolvere excommunicatum
ab ep(iscop)o R(espondeo) qd pt secundum Hug(wicionem) et
Bald(um) ar(gumentum) c. de sententia excommunicationis ad abo-
lendam et de maioritate et obedientia
c. his que. Nunquid sede vacante
pt capitulum causam [illegible] ī t(er)ritorio
R(espondeo) qd pt / ita solum de aliis q(uam) pt
c. de appellatione dilecti. Sed nunquid
capitulum sede vacante pt ea agere
que sunt consecrationis spectant
ad ep(iscopu)m R(espondeo) qd non sed ... quociens
tamen vocabunt vicinos ep(iscop)os ut
q. i. pontifices

2b ix

Notandum qd donatio episcoporum vel
venditio sine consensu capituli
nulla est c. c. t. nulla et in-
tellige de re magna secus esset
si esset parva. Item non si ep(iscopu)s
det aliquid ecclesie cum consensu capituli
talis donatio perpetua est. Si autem da-
ret alicui persone talis donatio tenet
usque ad mortem illius c. pen. q.
i. possessiones. Sed pone qd rem
magnam alienat ep(iscopu)s et post
accedat consensus canonicorum
nunquid tenet R(espondeo) qd sic quia
ratihabitio retrotrahitur et sic ī utile

confirmatur c. de desponsatione impub-
liab / et non obstat qd ab initio non
valet compromissum qualecumque c.
de coniugio servorum proposuit. Sed contra
qd ab initio vitiosum est non pt
contractu turpi convalescere
ff. de regul. iur. qd ī initio
Solo si alicui rei d. ...d vitiosum
est ex eo qd deficit consensus eorum
qui consentire debent accedente
consensu post confirmatur ut hic. Sed
si eo vitiosum est quia contra
ius est ferim tunc nullo tractatu
temporis convalescit.

2b ro

uerit(ur) an liceat ep(iscop)is vel
aliis prelatis fructus aliquorum
vel aliorum proventus beneficiorum
vacancium percipere ad tempus et
postea conferre alicui reddenti
sibi fructum et redditus sic per-
ceptis vel retenta sibi parte prove-
tuum R(espondeo) distinctio tu d. noviter.
Utrum qui dat spirituale beneficium
et proventus ipsius recipit aut
donationem aut non. Si proventus aut
donationem non recipit ipse sed alius
et ex donatione consecutus proven-
tuum recepcionem non est dubium sy-
moniacam commisse pravitatem
Si vero aut donatione recipit ipsos
proventus distinguo / utrum aut do-
natione constituat ut ipsi pro-
ventus retineantur ad tempus
expensa causa et vera aut con-
veniat cum eo qui accipit benefi-
cium seu cum mediatore ut beneficio
illo consensu retineat ipsos pro-
ventus primum cum utroque accedunt
et licitum primum aut non hoc ve-
nia capiamus c. his qui pro mitate

kk

sua patiuntur palliare. ex. c. et ut
nemo [illegible] plebeium

C m

Alienatio est omnis actus per quem transfertur dominium. C. de fundo li. Cause cum alienatione rerum ecclesie sunt due s. utiles ut pretiosioribus alienatis meliora emantur. Unde vasa non consecrata conflari possunt et vendi alteri ecclesie vel alicui pro magis utili. Vasa autem consecrata alteri ecclesie vendi debent et non alii. quia non licet quod deo consecratum est humanis usibus applicari. xii q. ii. hoc ius. xii. q. ii. aurum. Alia est causa necessitatis puta si pauperes fame moriantur. xii. q. ii. gloria et c. aurum. Item causa pietatis ut pro redemptione captivorum, pro libertate servitutis et in copia clericorum relevanda.

C m

Precarium est quod precibus petentium utendum conceditur tamdiu quamdiu patitur qui concessit. ff. de preca. ex. c. preca. Revocatur autem precarium ad voluntatem concedentis et in hoc differt a commodato quia commodatum fit ad certum usum et non potest revocari ante usum completum. ex. de commodato c. i. gloria.

C m

Commodatum est res mobilis ad utendum ad tempus alicui concessa. gratuitum non dicitur esse commodatum. Item qui debet commodata aliter utitur quam commodata sit furtum committit, ut si commodo equum ad duas leucas et commodatarius vadit ad iiii^or nisi credit dominum non consensurum. ff. de furtis. de re commodata.

C m

Emptio et venditio contractus est quo de pretio convenitur quamvis pretium non numeratum sit. inst. e. t. empto. vera emptionis est ut res sit eius qui vendidit et pretium intercedat. ff. e. t. l. ii. Item loca sacra vel religiosa et liberi homines nec emi possunt nec vendi et si quis emerit non licet exigere et si deceptus est quia ignoravit rem talem esse agere potest contra venditorem. inst. e. t. loca sacra. Item si quis iniustas mensuras et iniusta pondera promisit xxx dies de pane et aqua ieiunat. ex. e. t. ut mercede. Item si venditor deceptus est ultra dimidium iusti pretii in potestate erit emptoris seu emptore et supplere iustum vel recedere. ex. e. t. cum dilecti et c. cum causa. iusta in [illegible] esse quamvis possunt facere mercatores lucrum plurimum pretio. Hoc licet difficile sit tamen cum mercatores qui querunt negociando et laborant personis et periculis eundo ad nundinas portando et reportando merces et periculis se committat possunt moderatum lucrum recipere ad suam et sue familie sustentationem. quantum autem debeat et liceat singulis solidis et marcis ad arbitrium boni viri limitandum est ultra dimidium. Istud sic accipe exemplum res valet x. vendidisti pro quinque, patet quod tu es deceptus de [illegible] que plus sunt quam dimidia pretii iusti pretii quod est quinque et ideo es deceptus plus s. uno et hoc intelligitur de venditore qui deceptus in pretio. contra de emptore quia res valet x et emptor solvit xx potest agere ad pretium recipiendum quod plus dedit vel rescindendo toto a contractu quia deceptus est ultra dimidium iusti pretii. Solvit enim 15 que sunt plus quam dimidium iusti pretii quod est x. Si autem decipitur in v tantum non posset agere contra deceptorem quia v sunt dimidia pars de x quia dicit lex quod licitum est contrahentibus se ad invicem decipere usque ad dimidium iusti pretii. Nota quod cum dolus dat causam contractui ipso iure non valet ff. de dolo l. et eleganter Pomponius. Eodem iure si non dat causam contractui tenet quidem contractus sed agere potest ad supplementum pretii ff. et in bona. Dolus dicitur dare causam contractui quando aliquis per dolum inducit aliquem ad ineundum contractum sive emptorem sive venditorem quia aliter non contraheret nisi per dolum induceretur et sic contractus non valet. Quando autem dolus inducitur in ipso contractu scilicet quando contrahens erat aliquis emendo vel vendendo vel alio modo si dolo inducatur ad malum pretium dandum tunc quidem tenet contractus sed rescinditur vel datur doli actio si agatur contra illo contractu excepto de monachatu et de contractu matrimoniali si dolus dat causam contractui nichilominus tenet. Item queritur si liceat rem preciosius vendere quam empta sit. Respondeo quod sic quia mercatores possunt recipere moderatum lucrum de laboribus suis. Hec ibi. Item queritur si res tempore venditionis valet x et post studio emptoris meliorata valet xx x numquid rescindatur venditio. Respondeo quod sic quia tempus venditionis est spectandum ut C. e. t. l. dilecti. Item de illis qui faciunt et vendunt gladios balistas et similia quibus homines occiduntur. Respondeo si res que venduntur sunt utiles ad usum quamvis sicut arma in bello iusto et cultella ad incidendum panem tales possunt vendi sine peccato si vendantur bona conscientia. Si autem res sunt que ad nullum usum sunt utiles sed ad abusum tantum ut venena mortifera tales res sine peccato vendi non possunt. Hec Raymundus. Immo quidquid mali cum talibus perpetratur venditori imputatur. Item quid de illis qui vendunt taxillos aleas et scaccos et huiusmodi. Respondeo non est peccare vendere de huiusmodi artificiis quorum usus ut frequenter est ad malum. Idem de hiis qui faciunt ista quod non [illegible] eos esse excusabiles quia sunt ad delectationem luxurie. Hec ibi.

Ca

Nota quod tres casus in quibus locator possit seu potest repellere conductorem scilicet quando vult inhabitare domum vel quando vult eam ex necessitate reficere vel quando conductor in domo conducta male conversatur reliqua nichilominus parte pretii [illegible] quod restat ut C. e. t. l. aede et ff. e. t. [illegible] vel quando per biennium pensionem non solvit ff. e. t. l. quod. Nota quando aliquis ex pacto sub pena commissi [illegible] non est commissum sed est [illegible] ut C. de iure emphiteutico pro relatione [illegible] contra emphiteotam possit

Ca

vendere melioraciones. ~~Ar~~gumentum quod sic sed primo debet amphiteota domino nunciare dominus si vult dare quantum alius et si infra duos menses non vult emere vendat emphiteota cui voluerit.

C. vij

~~Ce~~nsus. Si aliquis locat agros ad certam pensionem si accidit sterilitas utrum pensio sit minuenda et si accidit ubertas sit augenda. ~~Ar~~gumentum si colonus est parciarius dat ad dominus lucrum et dampnum partiri. ~~Si~~ aut certos modios vel pecunia annuatim et tunc dico coloni cadit sterilitas .i. communiter acte et magnum colonus sustinet dampnum tunc pensio est minuenda nisi tunc ubertate precedentis et sequentis anni valeat sterilitas compensari secus si sustinet modicum dampni. ~~Si~~ aut sterilitas accidit vicio coloni quia forte negligens est dampnum pertinet ad colonum. ~~Sed~~ quid si post sterilitatem unius anni remissa est pensio et sequenti anno contingat ubertas inmoderata dubium sit reparanda de remissa pensione. ~~Ar~~gumentum quod sic contra non. Extra et post. ~~Ite~~m si clericus locavit ad terminum certam aliquam et statim post totum quod dare debet ad terminum locator moritur infra annum et ecclesia confertur alteri numquid iste tenetur stare contractui antecessoris. ~~Ar~~gumentum si pecunia soluta conversa est in utilitatem ecclesie vel studii vel peregrinacionis tenetur alias non. Extra de solucionibus c. j. ~~Sed~~ si non est conversa in utilitatem non tenetur. Extra de precariis c. ij.

C. viij

~~P~~ermutacio est alicuius rei pro alia vicaria prestacio. Permutacio ecclesiarum licet fit tamen ad indempnitatem utriusque. x q. ij. ~~Si~~ quis vero et quod auctoritate superioris alias non licet. Extra de rerum permutacione. ~~It~~em dignitates non permutantur. Extra de rerum permutacione. ~~Item~~ quamvis aspectatum sit si permutacio ecclesiarum et aliorum beneficiorum dum tamen nichil temporale interveniat nisi forte aliquid ultra de redditibus temporalibus quia vel magis habundans posset alteri refundere certam pecunie quantitatem ita quod temporale pro temporali daretur et non contractus misceantur. Extra et ad questionem quando ibi sunt contractus unus permutacionis ecclesiarum alter possessionis. ~~Item~~ non quod princeps fit rerum immobilem cum ecclesia immobili permutacione ita quod ecclesia non ledatur et quod pragmatica sanctione confirmetur. Extra c. si pluries. Pragmatica idest quod carta unde pragmatica sanctio dicitur quia carta intitulata est et firmata est coram principibus palacii sed hoc idem quod confirmacio facta ab imperatore.

C. ix

F~~eodum~~ est ius in re aliena quod alicui intuitu honesti servicii tenetur aut vasallus quando vocatus fuit ire in expedicionem principis vel pro aliud donum acceptum vel dimidium redditum anni illius domino dare aliquin amittit feodum ut in constitucione Federici imperatoris sunt. ~~It~~em si filius vel fratris vassalli offenderit dominum privabit feodo nisi illos ad satisfactionem cogat ut C. eadem constitutione Frederici in principio. Item non qui alienat feodum domino inconsulto ius feodi perdit et consanguinei non est ius in feodo illo ut C. constitutione Fredericiana in principio. Item vassallus in die et anno investituram si non quesierit vel domino petenti iuramentum fidelitatis ter admonitus non prestitit vel aliquam falsimoniam contra tenorem iuramenti fidelitatis fecit perdat feodum et revertitur ad dominum ut C. constitutione Frederici ex. c. t. prima. Queritur si filius de delicto patris perdat feodum respondeo contra quod recurrendum est ad consuetudines et ad constitutiones feodorum secundum Gauf. Item inquirit mortuo feodotario qui filium non habet succedit feodum in filias respondeo quod est in optione domini utrum succedat an non secundum Bald.

Queritur si clericus teneatur absolvere debita antecessoris sui. Respondeo si debita illa contracta sunt pro utilitate ecclesie tenetur successor ea solvere ex. c. t. c. i. Si autem non propter utilitatem et pro necessitate ecclesie non tenetur ex de fideiussoribus quod in quibusdam. Queritur si filius teneatur solvere debita patris respondeo quod sic causa absque detractione legitime quia debet solvere quod in se continuit hereditas sed legata potest solvere cum detractione legitime vindicat sunt legata quod non potest esse tota legitima quod si legitimam habes in de testamento

d. i

Donatio est alicuius rei gratuita collatio i. gratis. Donatur autem duobus modis in vita et in morte ut quis sic donat ut si moriatur quod habeat ille cui donatur. Aliquis supervixerit re accipiat est et alia donatio que fit inter vivos que si perfecta fuit revocari non potest. Item donare potest qui sui iuris est i. qui recte parens est amissionem et sic excipio filios et filias quia et qui est in potestate patris donare non potest. Item excipio mendicum et claustralem nisi sit prelatus ex de c. t. cetera quia pauperibus erogare potest quilibet prelatus xii. q. ii. c. episcopus tamen debet fieri cum moderatione sine moderamine revocatur donatio si fuit officiosa ut si dat totum quod habet. Item propter ingratitudinem donatarii. Item propter potentiam dantis. Casus talis est filius cuiusdam principis petiit per fratres devenit pater eius quod princeps ampliorem in omnibus reliquit heredem qui quoddam monasterium construxit et bona sua acquisita donavit. Revertitur vir filius bona paterna repetens. Queritur an possit. Respondeo non videtur sine domino sed aliter sine quia quod deo semel consecratum seu concessum est deus et ad ius pertinet sacerdotum xvi. q. i. nulli. Sed ne deus cadat a iure suo dampnum vero reparatur ab eo scilicet qui bona illicite occupat

d. ii

d. iii

xij q. ij. volfanc. Si at i opa
i ventis fuit non ult congdiat
pena qua culpa recipiat. ff.
de penis sanximus g. ista que
consecrata sunt deo ut cruces
calices turribula et i sunt g.
verius quod non pt repete q
d. iiij ¶ Capitulum tales. Quidam putabat
quendam filium suum et eundem here-
dem instituit sicut dicitur ext. de eo qui
vero filio tempore omnia restitue-
tur e. de heredibus instituendis si ipsum
// et a subposito aufertur et idem
ab indigno ff. ubi error pre
intervenit totum factum irritat.
xxix q. i. si per errorem pecca-
tum non compigit si quid abali-
enus vendit go qd dat. e. abbas
qui pratem sancti quit pius
est ac si datu non cet Idemo
omnia restituenda sunt prelati he-
redit que non sunt consecrata deo
quocirca aut ipse habeat proinq
xvi q. iiij qo ext. donationem
factam a patre filius non pt re-
vocare ex. e. t. pastoral. ext.
donacio epi sine consensu capli
non e firma ex. e. t. pasto. cum.
si de in iuste acquisitis possit
fieri elemosina. Respo. de talibus a quibus
non transfertur dominium ut de
furto et rapina et de huius
pt fieri elemosina quia transfertur
aut go competit repetitio ut
i usura et de huius talia non pt
fi elemosina ut xiiij / talia tamen
non debent offerri ad altare cum.
si de iniuste possit fi elemosina

Respo. si res iniquia sumit possesse
ut genuine i usurae mare / Sed
si aliquid sumit possesse i nullis
tamen sunt prelate ut thezauri
absconditi de huius pt fi elemosina
d. Si aut i aliis sumit prelate non
licet eas retinere. Si igo res i ve-
nitur et scit cuius est restituenda
est ei vel heredibus. Si at nescit-
ur pubit. si nullus venit
de ut pauperibus vel in utilitate re-
fuet si paup est et que de con-
silio confessoris tenetur. Si res fur-
tiva vendit primus utrum de emp-
tionibus possit fi elemosina. Respo. quod
non quia fructus succedit loco
pretii ut ibi go ex. de usur. cum tu
d. ix ¶ Cum utrum monachus possit facere
elemosina. Respo. si est amministrator pt
et dicit xij q. i. quia alis non
nisi moriturus esset paup fame
tunc etiam si prohibet prelatus non e
ei obediendum ut xiiij. ext. si e
d. iiij instolis pt facere eloas ¶ Quando
mulier sine consensu mariti pt fa-
cere elemosinam. Respo. si mulier est res
paraffinales vel est mercatrix pt
facere elemosina etiam sed modito
ita tamen quod non dapt dire Si
aut res est quem b. et viro
et non est mercatrix non debet facere sine
consensu viri nisi modicas ut
alias ext. dico de fi. qui e i prelate
d. viij prius quod non debet sine consensu
prius facere magnas elemosinas sed
modicas ¶ Ext. primus non debet
elemosina sine consensu dni sed forte
d. xx paucas vel quamquam modica elemosina
p ¶ Similiter dicatur go. qua abalgo.
ticos veluti proprio possidet.
vigilia aut dr. peculiaris filiorum
vel suorum. s. quod pater concedit

filio vel domino suo ff de peculijs / dicitur
aut peculium a pecunia et pecunia
a pecoribus quia antiquitus pecunia in
pecoribus erat . j . q . iij . tot ... E . iiij
si dicas de rebus suis possunt aliquid
dare consanguineis suis Respondeo dare
consanguineis qui indigentes sunt
caritatis est / dare autem divitibus
pauperum rapina est Item alios
clerica si clericus habet res acquisitas
aliquas vel artificio vel que data
sunt in tuitu eius persone de hijs
potest facere testamentum et dare cui
placet Sed si autem habet ex beneficio vel in
tuitu ecclesie de hijs non potest facere
elemosinam nisi quam diu vivit non
testamentum nisi mediante Item

E j Testamentum est voluntatis nostre
de hijs que post mortem nostram
fieri volumus attestatio ff e . t . l . iij .
Due autem sunt species testamenti
scripte et sine scripture In scripto sep-
tem vij requiruntur masculi liberi et
bone fame quia mulieres servi et ma-
le fame testes esse non possunt / Exci-
pitur testamentum militis in quo sufficiunt
tres vel quinque Testatio et impera-
toris et testamentum factum coram
iudice ecclesiastico in quo sufficiunt duo
vel tres et magis etc contra plebem
ex e t . cum in uno Testamentum
autem non potest facere clericus subaudi
de rebus ecclesie Item religiosus filius
et omnis servus et minus omnino prodi-
gus et qui sui iuris non est Item omnia
que in sunt . Et non tantum Item autem
testamentum si testator ille muta-
verit quia standum est ultime voluntati
standum est Item heredes tenentur implere
voluntatem testatoris alioquin here-
ditas cum suis fructibus interdicen-
da est eis ab episcopo ex e t . si here-
dis / et ita ad episcopum pertinet testati
de servicio et ex eorum et hoc intel-
ligitur de hijs que ad pias causas
relinquuntur . ex e t . tua nobis
Est autem differentia inter testamentum
et legatum quia testamentum est
ut supra / legatum vero donatio que
est a defuncto relicta iussu de-
legatoris legat Quantum quis pos-
sit relinquere de hereditate in testa-
mento Respondeo si quis habet unum filium
tertiam partem potest alteri si duos tertiam
partem tantum si decem tertiam partem potest un-
decimum xij q ij si quis et ita
sic quidem potest dare portionem filijs et
non plus Sed ideo dicitur totum quod
potest tota dare hereditate dum non
relinquat legitimam filijs Sed
quanta legitima erit ista Respondeo si
filij sunt iiij aut pauciores
legitima est tertia pars hereditatis Si
v vel plures legitima erit medie-
tas Si non sunt communi legitima
erit quarta sive sint multi sive
pauci vero quarta ut infra dat
natalis una tenetur Sed quare isti non
dant natalis v vel ob Si
reliquit quarta quotiens uno no-
centur ceteri persone erunt Item
si aliquis non habeat filios pro-
fectos utrum tenetur alicui aliquid
relinquere Respondeo si liberos primum
vel unicum non est tota heredi-
tate sua pauperibus potest dare Item
Respondeo de hijs casibus potest pater E ij
exheredare filium / primus si parenti-
bus manus audaces imponat
secundus si graves contumelias eis
faciat 3us si contra causa criminali
eos accusat excepto crimine
perduellionis Crimen perduellionis
est cum aliquis contra imperato-
rem vel regem publicam aliquid
molitur / quartus si cum maleficijs
conversatur / quintus si parentum vite

insidiati sunt. Sexto si prius uxori vel concubine turpi se immiscuerunt. Septimo si parentes captivos non redimerint. Octavo si parentes testari prohibuerint. Nono si filii sunt heretici, qui capitis veniant in auctentica. Item aliquis dedit monasterio sancte Marie .x. et non determinat cui, tamen plures sunt cui debentur? Respondeo pauperi ecclesie dari. ex. e. t. indicante. Item aliquis habet plures ciphos et legavit unum non determinate et unus est melior altero, cuius erit optio? Respondeo legatarii erit eligere quem vult ecclesie dari. ex. e. t. indicante. Quid si clericus moriens est in infirmitate, utrum inde possit facere testamentum? Respondeo secundum consuetudinem nostram approbatam clericus potest pauperibus et religiosis de mobilibus aliquid conferre et etiam famulis et consanguineis in ultima infirmitate. ex. e. t. relinquimus.

E iii

[C]onsequenter dicendum est de successoribus ab intestato. Quid est qui succedunt clericis qui testamentum non faciunt in morte? Ad quod nota quod layco intestato decedente consanguinei succedunt. Respondeo descendentes per ordinem, ascendentes, collaterales. Item non videtur clerici ita consanguinei sunt quod distincte non sunt quam ordinem dicunt si porciones quatuor, prima dabatur episcopo, secunda clericis cui preerunt, 3a pauperibus, 4a consanguineis. ex. e. t. secundum aliquos. Quid si modicum possit tollere hereditate? Respondeo quod sic. xii. q. iii. si qua inter cetera. Quid si aliquis decedat intestatus et non habeat propinquos cui cadat hereditas? Respondeo clerico intestato decedente succedat ecclesia. ex. e. t. et c. I. Si autem laycus fuit de bonis vac. [illegible] quid si ecclesia non habens propinquos cedat testatum, numquid valet? Respondeo quod sic, quia qui testamentum facit de bonis suis inter fiscum reddit fisco, quia ultima voluntas in omnibus est servanda. xiii. q. ii. ultima et ex. e. t. nos quidam.

E iiii

[I]n sepulture vel sepeliendi est potestas sepeliendi in cimiterio presumentes eius assignare potioribus debentur, cum episcopus assignat maioribus eius cimiterium vel parochiis et mortuis. xlv. vi. q. ii. sicut antiquitus prohibentur. At in cimiterio sepeliri pagani heretici excommunicati, iura expresse ex. de ~~[illegible]~~ sicut. Item qui in tornamentis moriuntur licet penitent et veniam recipiant. Item usurarii publici et raptores latrones et de quibus omnibus intelligitur nisi in morte apparuerint signa penitentie, puta quod vocaverint sacerdotem vel alia certa signa si forte amisit loquelam. Item cum post mortem debet absolvi et recipi ad suffragia ecclesie. ex. de sen. exc. a nobis et ad quod probandum sufficit unus testis. xxxvi. q. vi. qui recedunt. Item quilibet adultus et discretus potest eligere sepulturam ubicumque voluerit. ex. e. t. nos instituta et etiam apud locum nimis religiosum, dummodo non fuerit excommunicatus. ex. e. t. in nostra et pater filio impuberi potest eligere sepulturam si est [illegible]. ex. e. t. de uxore.

E v

[I]tem qui recipit corpus alicuius in cimiterio non concesso ecclesie sepulture, cum omnibus que occasione illius recepit reddere cogitur. ex. e. t. fraternitatis et c. cum liberum. Item non quia aliquis de licentia ecclesie sua alibi eligit sepulturam, parochiali medietatem vel tertiam vel quartam partem relinquat ternus

si est consuetudo et contra hanc consuetudinem statutum est, extra c. t. Certifi. Item de quibus est dare canonica porcio de mortuariis tantum, scilicet oblationibus, cereis et aliis que circa recepit tempore sepulture an de omnibus. Respondeo de omnibus bonis que legavit, exceptis ornamentis vel pecunia vel alia ad divinum cultum legata ecclesiis vel reliquiis piis locis, de quibus canonica porcio deduci non debet, extra de testamentis. Item ex equi vel arma que dantur templariis et hospitalariis. Item si aliquis in vita sua intrat religionem vel elegit sepulturam, numquid parochialis ecclesia potest petere canonicam porcionem. Respondeo si in sanitate vel infirmitate de qua non moritur, non potest aliquid petere; secus si moritur de infirmitate, extra de his. Item si quis filius in una parochia facit se portari in alia et moritur de ea egritudine, quod prima ecclesia non privabatur sua porcione. Quid si fures in patibulo suspensi possint sepeliri. Respondeo si fuerint confessi, non enim sepultura eis denegranda est, extra de furtis xxiii q. v. Quesitum est: pono defunctus parte relinquit ecclesie sue et ultimo aliis, potest ne ecclesia parochialis petere canonicam porcionem. Respondeo si non recepit in modicam potest petere de tercia porcione. Si autem recepit et defunctus tali condicione legavit quod ecclesia eo contenta et ipse scivit condicionem, non potest petere. Secus si absolute relinquit aliquid et iste absolute recepit, potest de certo petere eius porcionem, extra de testamentis, officium. Quid si inter maiores non electa sepultura et habuit duos viros, cuius sepultura sequitur. Respondeo si ambo sunt mortui, sequitur sepulturam ultimi. Si autem unus est mortuus et alter vivit, sepelietur ubi unus elegit sepulturam, xiii q. ii. Questio commo.

E vi

Parochia est locus in quo populus degit sub parochiali constitutus. In quo quod parochiani diebus dominicis et aliis principalibus festis debent convenire ad suam parochiam et ibi debent audire officium divinum. In quibus necessitatibus festivitatibus dominice nativitatis debeant officium. Respondeo preter quam in quatuor festivitatibus, scilicet in pascha, pentecoste, nativitate domini [illegible] debent officium integre audire divinum, de consecratione d. i. glosa. Item constituimus. Dic secundum Hostiensem. Quid autem contra dic principaliter est ut [illegible] spaciale vernaculum que in spacium proprium elegerunt.

E vii

Nota quod aliqui sunt a quibus oblaciones recipi non debent, in decretis [illegible] scilicet notorie [illegible] et opprimunt pauperes, xxiii q. oblaciones. Item raptore, ut extra de raptoribus super eo. Item usurariorum, extra de usuris quia in omnibus. Item eorum communitatem violancium, xvi q. i. minor. Item meretrice, ut dicitur non accipiet [illegible] prostibuli eorum gravis.

E viii

Decima est omnium iustorum bonorum iuste acquisitorum pars talis deo debita, extra c. t. tua. Dantur autem de omni alia re clericis etiam si male sunt bite (?), extra c. t. quia xvi q. vii decimas. Nota quod qui bene dat decimas quadruplum remunerabitur a deo: prima abundancia fructuum, secunda sanitas corporis, tercia dulcedinem pacis, quarta regnum celorum. Quia sicut est sua pars (?) pro singulo deo offensa et dat iusto quod qui plus dabit plus premium. Qui minus concilij preterij sed nunc concilij et concilij licebat offerri quodcumque volebat. Nota quod decime alie sunt personales alie prediales. Personales dicuntur que in intuitu persone solvuntur et de negociatione et artificio et quecumque dicuntur non est. Prediales decime dicuntur que ratione prediorum solvuntur. Extra c. de regula. Queritur utrum decime personales sunt in precepto. Unde dicendum sicut dicit Innocentius ubi quicumque est tenetur solvere decimas personales sicut et decimas prediales. Queritur de militibus et aliis laycis qui recipiunt decimas sed ubique tamen si possint eas recipere sine mortali peccato. Respondeo secundum Hostiensem et Raymundum decime debentur ecclesiis de iure divino in signum universalis dominij obsequij et sic sunt vel spirituales et non possunt eas de laycis tenere ratione dominicalis dominij et sic possunt eas de laycis non quo ad proprietatem sed quo ad fructus percipiendos. Secundum tamen a tempore Lateranensis concilij celebrati sub Alexandro non valet collatio decimarum quarum laycis facta fuit per prelatos dicta extra e. t. prohibemus. Si tamen laycus dimittat et ecclesiam defendat sicut capellanus potest occupari. Queritur si nescitur utrum decima ante concilium sit collata vel post. Respondeo si ille qui est decimator et antecessores eius tenuerunt quiete et pacifice et fecerunt inde obsequium debitum etc. presumendum est quod sit de antiquis ut extra di. ita etc.

Nota tam prediales quam personales sunt in precepto

§ ix

Regulares dicuntur qui post emissionem professionis prelato regulari subiciuntur. Professi autem debent continentiam obedientiam et renunciare proprijs sicut tamen sunt de substantia professionis et de iure obligantur omnis religio. Tempus probationis est annus. Ita qui per annum stat in secta professione vel permissione in religione optime pacifice monachus est censendus extra e. t. ex parte monachi et de ... forma ordinis quia postquam per annum stetit continue portando et non reclamat presumitur quod sit monachus et propter ... et dicitur ita quod probatio in contrarium non admittitur extra e. t. vidua. Sed nunquid si adultus intravit religionem et non dum fecit professionem et placeat ei in aliquo casu redire solutus. Dico quod sic novo iure statutum est quod novitij in probatione positi possint ad priorem statum libere redire infra annum nisi in tribus casibus. Primus si acceperint continue qui profitentibus dari consuevit. Secundus si fecit professionem expresse renunciavit in manu prelati. Tertius si evidenter apparuerit quod ipse absolute volebat vitam mutare et in religione perpetuo remanere. Extra e. t. statuimus et c. ad apostolicam. Sed queritur quando apparebit hoc. Respondeo vel quia publice protestati sunt permanere vel quia receperunt continue professionis sed aut requisiti sunt an vellent renunciare seculo an non et nec hoc protestati fuerunt et nec dicunt non apparet eum dicunt eos solum valuisse vitam extra e. t. statuimus. Et nota quod solus habitus non facit monachum sed professio vera vel presumpta. Vera ubi expresse fiat facit monachum et sollempnizat votum. Presumpta dicitur cum quis per annum stat in monasterio portando habitum professorum et monachus vel monacha extra c. ex parte. Et si quis ingrediatur

lib'

quibus anno probationis permanendi in religione et sunt professi sunt protestatus si supplicat ei illa religio cogendus est ad religionem laxiorem ut amplius possit redire ad seculum extra c. t. super eo. Nota si impuberes intrant sive intravit infra annos ad dotum vel matrimonium aptos qui sunt in puella xii et in masculo xiiii anni distinguitur aut ab illo ponitur in monasterio puta a patre vel propria voluntate. Primo casu si non consentit potest egredi quando vult usque ad ultimam etatem xx q. i. puelle. Si autem consentit licet talis consensus sit ante tempus pubertatis non teneat non tamen potest exire ante etatem legitimam xx q. i. id. Sed cum venit ad annos legitimos potest egredi extra c. t. cum simul. Si autem propria voluntate potest exire statutum vel aperte infra annum et diem xx q. ii c. i et ii. Item nota ut si matrimonialem licentiam corrumpet tantum inclitus assumpto professionem ut femina in manu abbatisse fecit illa emendata recessit vult eam episcopus compellere eam ut sit monacha queritur an possit. Respondeo non est compellenda ut sit monacha xxvii q. ii amonere alias tamen persuadenda est consilio ut in auctoritate de sanctis episcopis l. ult. Item nota si clericus quis beneficiatus intrat religionem numquid expectabit eum episcopus per annum ut non conferat beneficium eius cum beneficia non debeant vacare ultra vi menses extra de conces. preben. nulla. Respondeo si de licentia episcopi intravit expectabit eum per annum. Si sine licentia tunc conferat infra tempus statutum ad beneficia conferenda extra c. statuimus. Item nota si impuberes doli capax ita quod malicia supplet in eo etatem intrat religionem numquid potest exire. Respondeo consulendum est ut maneat non tamen dico ipsum ad hoc teneri. Sed quid si aliquis non metu sed dolo ductus intrat religionem numquid potest se allegare deceptum et exire. Respondeo non quia non potest dicere se deceptum cum condicio melior sit effecta nec alterius dolo sed proprius sue facultati ascribat extra quod metus causa c. de le. Item si quis alienatus est a mente et intravit religionem non est cogendus permanere extra c. t. sicut. Item si professus transeat ad aliam religionem non petita licentia numquid est revocandus. Respondeo non extra c. t. licet. Item si aliquis intravit arctiorem religionem de licentia si redit ad primam utrum teneatur eum recipere. Respondeo si redit ante professionem factam tenetur eum recipere prelatus aliter non. Sed quid si aliquis vovit intrare ordinem cisterciensium utrum possit illo dimisso intrare laxiorem. Respondeo non primo sed econtra cisterciensis et post si vovit ad laxiorem transire ante professionem licet vero.

Ex

R Nota quod coniugatus ante uxorem cognitam per carnalem copulam potest ea invita ingredi ad religionem transire et illa potest nubendi est et perpetuum. Item quid si alter coniugum intrat sine licentia alterius religionem et alter repetit eum qui intravit numquid redire tenetur ad eam et utrum contra aliquos casus sit obligatus ratione voti ulterius scilicet non reddendi debitum. Respondeo ad primum quod tenetur redire nisi in duobus casibus. Unus si prima fuit fornicata et ipse ingrediens vovit caste. Alius si sententia divorcii lata fuit inter ipsos. extra de divorciis. significasti. Ad aliud dico quod obligatus est qui intrat quo ad se tantum et ideo non potest exigere debitum qui quantum potuit renunciavit quod contra propriam castitatem sed aliud i. non reddere debitum vovere non potuit et ideo tenetur reddere. extra eodem quidam. Item quod si vir velit excipere contra eam de fornicatione quam non cogitabat quod monasterium eo vivo potest excipere et eum et eum defendere ne vadat contra peiorem statum licet eum primus non tenuit votum quamvis ad ipsum tenuit et ipsa fornicata statim perdidit ius exigendi ipso autem liberato a servitute monasterium est plenum ius in eum. Item quid si exigerit et velit excipere contra eum quia potest ei remittere. Respondeo credo quod bene potest eam repetere non obstante conditione monasterii quia bonum ex toto non tenuit quia ipse non vovit. hec ibi. Item quid si uterque fornicatus est numquid alter alterum invito contrahere potest monasterium. Respondeo non potest sicut notavit Gugl. xxxiii. q. v. agatosa. et potest revocari quo sit intravit sive sit publica sive occulta forma. Item quid si uterque non petita licentia ab altero intret monasterium numquid potest se invicem repetere. Respondeo quod non quia neuter potest se dicere spoliatum et uterque contrahendo renunciat suo iuri scilicet iuri exigendi. Unum votum utriusque est. Item quid si uterque credens alium mortuum contrahat matrimonium numquid reconciliata veritate potest unus compellere et alium repetere. Respondeo quod sic quia neuter voluit esse monachus nisi alter fuisset mortuus. Item quid adulter potest intrare monasterium in vita. Respondeo non quia contra nocens potest adulterium reconciliari. xxxii. q. i. non est. Hec Gauffr. Pone movetur uxor que contraxit vir de monasterio numquid tenetur redire et numquid potest aliam ducere et si ducat numquid stabit matrimonium vel numquid ab illa prima potest exigere debitum. Ad primum dico quod cessante impedimento redire monendus est et puniri si non faciat. Ar. xxxiii. q. v. non [illegible]. Quamvis dicitur tamen non est cogendus. extra de conv. coniu. q. ii. placet. Ad secundum dico quod non potest contrahere contra prohibitionem voto simplici. Si tamen contrahit peccat contra prohibitionem et contra decretum de fractione simplicis voti et tenebit matrimonium. extra qui clerici vel voventes. Tertium ad tertium dicunt quidam quod sicut potuit exigere debitum a prima vivente tamen a prima [illegible] et alii dicunt quod licite potest quia bonum matrimonii tollit iam obligationem prima tamen sponsa pariter est ad salutem. Item quid si vir sine eius licentia

vir intrat monasterium vel intrat
et maritus conversus est. Respondeo aut iam
est eiectus de monasterio et reconcili-
atus uxori aut non. Si primo
casu non potest uxor invite in-
gressus post illo inhibito tamen / xxxiii
q. ii agatosa. Quid si maritus
accipit sacrum ordinem in vita vel
nesciente uxore vel contra
sciente et non contradicente,
numquid factum est preiudicium uxori?
Ad quod dico multis obmissis quod
si vir recepit ordinem sacrum
uxore ignorante non contradicente
non fit ei preiudicium nam poterit
compellere debitum et ille tenebitur
reddere / extra de conversis coniugatorum vel et
sicut notavit Gofredus / xxvii q.
ii agatosa nisi illa possit
induci ad continendum et uxor repe-
tet eum coram concilio et cardi-
nalibus vel ipso papa qui iubet
pacem de ipso sicut de alio re-
stitutum cum uxor non petebat co-
ram vel contra mortale cum
scandalo uxoris. Si forte sunt
sub incertis quere extra de xxxiii
di. acceptum. Si autem uxor scivit et
consentit vel non contradixit et
tacuit tamen servet in-
re vel per aliud. Si clericus acci-
dentalis est fecerit uxor duplex
preiudicium unum quia oportebat
eam de cetero continere aliud quia mor-
tuo viro non potest alii
contrahere et si contrahit non tene-
bit / xxxiii di. quia sicut culpe
et sufficiat quod ista de periculo
caste vivat quod et permittere
dicit Gofredus. Quid si uxoratus possit
de licentia uxoris intrare religionem
uxore de seculo manente? Respondeo si uxor
non potest remanere in seculo sine suspi-
cione fornicationis non sufficiat
licentia uxoris nisi et ipsa convertatur
extra c. i et xxvii q. ii sunt
qui dicunt et c. scripsit. Si autem
est senex tunc sufficiat licentia
in vehementer ante episcopum ut vove-
at et maneat in seculo / extra c. ad
nostram et c. ii de conversis et c.
ad apostolicam. Quid si licentiatus emi-
sit votum continentie remanens in
seculo, cum non potest sponsa sua et
mortuo suo contrahere de facto contra-
hat matrimonium, numquid stabit? Respondeo
stabit nisi emisit votum continen-
tie solempne quia nisi coram non
remittuntur, puta ut accipiat
sacrum aliquam religionis cum tum
emittat id est in manu episcopi vel
alterius de mandato episcopi tunc contra-
hit matrimonium spirituale inter deum et se
et per istum votum locum non
est matrimonio carnali. quere xxvii

Quando cum quod parrochiani in
tempore paganismi uxores vel alias
si duxerint et postea conversi sunt
non debent separari cum non de morte
sponsarum virorum vel uxorum non fu-
erunt machinati ut fidem
deserunt ut defecto vinculo
divisi contrahunt aliter secus esset.
extra c. t. laudabilem. Item quod
si iudei vel pagani in ii vel iii
vel iv gradu contraxerint numquid
coniugii tales remanebunt copula-
ti? Respondeo quod sic / extra c. gaudemus
quod autem dicit est intelligendum de linea
transversali non de linea ascenden-
tium vel descendentium quia ta-
les gradus prohibiti sunt de lege
contrahere. Quid si de fidelibus unus
pluries uxores contraxit, utrum tenebit?
Respondeo primam tantum obtinebit.

cia dispar cultus. Si vero autem infidelis contraxit cum fideli aut cum fideles in tempore et postea alter eorum labitur in heresim tamen nullum est matrimonium. Sponsalia tamen possunt contrahi sub conditione ut infidelis convertatur, extra de conversione coniugatorum. Iuste tamen cum ambo sunt infideles verum est tamen matrimonium sed non est ratum ideo dissolvi potest ut si alter convertatur ad fidem alter in suo errore permaneat. Iuste tamen quando fideles in tempore contraxerunt et postea alter eorum labitur in heresim non potest contrahere qui relinquitur nisi distinguas utrum intervenit carnis copula vel non et tamen contrahere, quia matrimonium fidelium ratum est et ideo nullo casu inveniente dissolvi potest. extra e. t. Quanto.

§ 4 Votum est alicuius boni cum deliberatione facta promissio. Si enim fiat de re mala vel etiam bona sine deliberatione non obligat. xxii. q. iiii. Ysidorus: In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. extra e. t. Licet. Votorum aliud est necessitatis ut sunt illa sine quibus non est salus ut abrenunciare dyabolo et conservare decalogum. Votum voluntatis est id bonum ad quod se obligat quis sponte ut est votum continentie abstinentie et peregrinationis. Item votorum aliud simplex aliud solempne. Simplex est quod simpliciter emittitur ut cum quis dicit in corde suo: voveo continenciam deo, et istud obligat apud deum tamen et transgressor eius peccat mortaliter. Sed transgressor voti solempnis, extra qui clerici vel vo. Rursus, peccat tamen gravius quia sicut dicitur votum solempne quam simplex. Verumtamen statuit ecclesia quod votum solempne impediat contrahendum et dirimit contractum plusquam votum simplex cum utrumque eque obliget quo ad deum. Quoad simplici voto sola est promissio de futuro sicut in sponsalibus de futuro. In voto autem solempni est traditio voluntatis et corporis in abbate vel prelati presentia sicut in matrimonio de presenti tradit se uterque coniugum in potestatem alterius. Unde sicut non tenent sponsalia matrimonium post secutum ita non tenet votum simplex post votum solempne. Votum autem solempne est in quo solempnitas adhibetur. Tribus autem modis solempnizatur votum scilicet per ordinis sacri susceptionem id est per professionem expressam vel per habitus susceptionem. Et nota quod solus habitus non facit monachum nec solempnizat votum nisi emittat votum in manus alicuius prelati presencia vel abbatis prioris episcopi vel sacerdotis et tunc iudicatur votum solempnizasse ita quod si postea contraxerit matrimonium separabitur. extra qui clerici vel vo. Insinuante. Et nota quod quedam vota nonnumquam redimi possunt vel commutari ut vota minora et quare ideo quia non est dispensatio vel commutatio quam dum xvii. q. i. Sunt quidam. Duo exiguntur ut votorum fiat redempcio scilicet causa et auctoritas superioris. Causa ut vovens sit debilis seu infirmus vel si de ipsius absencia timetur magna iactura. Auctoritas superioris exigitur quia nemini licet sua auctoritate redimere vel commutare votum suum. extra e. t. de peregrinatione et c. de illa. Est tamen differentia inter vota hic secundum et alia vota quia de his facit redimendo vel commutando intelligitur potest se intromittere nisi solus papa vel alius de suo mandato. c. ex multa. In aliis autem votis redimendis vel commutandis dico quod episcopus dyocesanus considerata causa potest auctoritate propria extra c. t. de peregrinacione abstinencie et c. Potest commutare vota religiosorum vero alios que recipi sancti voti inviolatum habeant qui temporale obsequium in perpetuum nonstantibus religionibus et permanendo commutacionem extra c. t. scripture quod et mediatis personis quando vero quod per ingressum religionis liberatur a voto crucis. Sed numquid idem est de imperatore rege marchione duce comite etc. quid enim si aliquis vovit uxore quod cum duobus milibus militum vel cum mille toto tempore vite sue vel VI annis in subsidium terre sancte militaret. Respondeo credo sicut supra quod consulendus est papa aliquid diffiniendum. Item si aliquis civitate pignorata vel aliud vovit quod mitteret vel expediret in subsidium terre sancte c. Marcel. per quam in ingressum religionis numquid est liberatus anno. Respondeo sicut quo ad laborem persone quia considerationibus non tenetur quo ad precium perdatur quia vel episcopus vel abbas vel aliquis alius potest speciali licencia ipsius potest mutare votum terre sancte vel ipse mere permutatur per ingressum religionis vel quo ad laborem persone, et dicit in tali persone secundum commutacionem secundum superiorum consideracionem facultates voventis et expensas quas facere deberet posset si votum impleret eundo vel stando redimendo et summa in subsidium sine diminucione transmittatur terre sancte extra c. t. quod super hiis de iubente aacre per se

vacacionem puta scilicet facto et simpliciter dico et quod excepto quod ad laborem persone mittat oblationem pretia qua ibi facturus esset alias aut expensas compensato labore cum aliis que magis deo placere debent credo salvo meliori iudicio commutandas extra c. t. c. I. Item quod impuberes non doli capaces vel consentientes sicut vel credo se obligare et si contrahat religionem ipsa auctore sicut concessi in anno et die ad tempus facti. Sed quare addit dies ad annum quia sicut placuit iuris auctori. Sed si aliqua vovit se contrariam religionem et venit ad etatem morum fuit per numquid potest id revocare statim contradicendo. Respondeo quarundam opinionem non sed secundum opinionem que communior sicut statim vel dat ei annum et dies religiosis oportet aptare prius sed per alia non. Item si pater quod dum revocavit eius votum continentie et postquam consentit numquid venit ad etatem tenetur observare. Respondeo quibusdam opinio quod non quia semel fuit absolutus a patre et obligatio semel extincta non reviviscat. Item de sponso dico restituto de religione et postquam manumittitur. Item de votis revocatis ab uxore de mortuis ipsa mortua vir omnibus sed vero non tenetur ad votum vel redimendum sed tamen quia remoto obstaculo est plenum permissum. Item votum sine viro ratio ad carnalem copulam sicut vir conditi mortuo voto suo et cetera. Sed quid si dicat se velle ingredi cum vir exigit debitum et ad passionando debet. Respondeo quibus debet arbitrii tempus ita quod ipsa ingrediatur. Aliquando mulier potest transire ad conventum id est religionem viro nolente. Hugo xxvii q. ii Desponsatam, quod potest casus de viro sed credo quod non possit nisi obligetur scilicet ad observantiam regularem vel saltem renunciet seculo et proprietati ita quod servet continentiam obedientiam et non teneat proprium, quo elapso si non fuerit in monasterio ingressa cogatur obedire viro post consummationem nisi ingrediatur religionem non ad probandum sed ad faciendum professionem infra duos menses vel unius spatium faciat professionem. Argumentum extra de conversione coniugatorum Ex publico. Quid si datum est ei tempus intrandi ab episcopo et maritus interim per violentiam cognoscat eam numquid eo obstante poterit ingredi religionem infra tempus sibi assignatum aut impedietur intrare propter unionem iam per carnalem copulam consummatam. Respondeo quod quod disputabile est et dimisi supra quia diversi sentiunt. Postquam autem ipsa ingressa fuerit et fecerit professionem tacitam vel expressam solutum est matrimonium et vir renuncians seculo potest aliam ducere sive de consensu eius contrahit sive eo contradicente. Hugo tamen voluit contrarium supra eadem causa Desponsatam quod eo vivente vir debet servare continentiam quam concepit vel contrahere sed non credo. Quid quod si non vult contrahere sed suscepto aliquo velo religionis vult in seculo caste vivere. Respondeo non sufficit et compellendus est in matrimonium iam contractum nisi se astrinxit voto ad observantiam regularem de quo autem capelli sit ut relicto seculo religionis professionem compellatur. Extra de conversione coniugatorum c. Ex parte. Quid si aliqua compellatur et compellatur votum sine coniugis consensu voluntarie cognoscatur. Aliis numquid continuatur unionem. Credo quod potest. Quid numquid potest aliquis vel aliqua monachus vel monacha fieri de domo propria. Respondeo potest prout voluit Hugo dum tamen faciat votum de non contrahendo sponsum et de conservando continentiam et subponit se regule monachali et vivat. Item. Quid numquid possit coniugi post mortem cum sponso contrahere non debeat. Respondeo. Hugo dicit quod cessante ei debent successores ab intestato quod si non sint cedunt ecclesie cui subest. Quid voto peregrinacionis quod venit quandoque potest vovere et adimplere de voto alterius et admonetur mulier si vir vovit quod continebat sine aut salvare et vir non potest quod prohibere extra c. t. q. supra. Quid si prelatus possit solvere religiosos sibi subditos a voto peregrinacionis facto ante ingressum religionis. Respondeo quod non. Numquid vir potest aliquid vovere sine licentia episcopi. Respondeo abstinentiam potest vovere sed peregrinacionem non nisi si est beneficiatus. Numquid potest aliquid vovere mulier sine consensu viri. Respondeo quod non et si fecerit vir potest revocare. Ba. xxiii. sed Ba. ait si vovit mulier que non potest explere sine scandalo viri ut ieiuniis et surgendo de nocte vir potest revocare. Si autem potest sine scandalo non potest revocare vir. Quid si mulier vovit de consensu viri et postea revocat vir numquid tenetur obedire viro tercius .iii.

Ratio quod tenetur et ipse non peccat contra veniendo ut videtur xxxiii q. v Voluit / Item si tenenda sint vota que emittuntur inpetu vel in infirmitate et de inpatiencia que fiunt in perturbatione et postea doleat Ratio si queritur obligandi se tentionem se tenetur / ar. xxii q. iiii sed quid ergo / Item de manuale credo quod non vovit instat peiore voto tum quod etiam potest aliter superiore in melius commutari si aliquis vovit ieiunare in pane et aqua et non implet propter suam infirmitatem ~~et~~ non implet peccat quia expectandum est donec cesset inpedimentum Item si aliquis manens in seculo possit facere votum sollempne quod impediat matrimonium contrahendum et dirimat contractum Ratio quod sic si de presenti consecrat in continentia perpetua et tradat in observanciam voti in manum publice persone ita quod ille recipiat eius traditionem / Item ad sollempnizationem voti tria requiruntur primo consensus de presenti in perpetua continentia / secundo expressio eius corporalis facta publice persone ~~et~~ / tercio traditio facta in manum publice persone quarto approbatio et receptio facta per illam publicam personam / quantumcumque enim aliquis voveat et tradat se in manum publice persone si non adest vicarius dei in loco eius recipiat votum tamen non erit nisi simplex votum quod emittitur ac seculari in seculo remanere / Hec tamen hic quidam contradicunt / vos et dicunt quod quantumcumque non sufficiunt ista nisi fiat obligatio ad aliquam certam professam religionem ut extra de regularibus porrectum et qui clerici vel vo. consummate vel ad certam religionem ut ad aliquem fiat obedientiam in manus publice persone erit votum sollempne et erit subiectus episcopo qui facit ei religionem secundum Gaufridum contra est quia et monachi fuerunt antequam essent regule monachorum et heremitis bene ut videtur quod votum virginitatis non est sollempne quamvis possit dici publicum quia ibi non fit obligatio ad obedientiam vel aliquam religionem / Item votele ut sine preiudicio loquar secus et non debet contrahere si tamen contraxerint matrimonium stabit / extra qui clerici vel vo. consuluit / Item appellatur publica persona Ratio quod sub eius episcopus et qui super talibus mandatum episcopi habent et consueverunt vota recipere ut abbates vel priores sed quere d. xxxviii q. i in principio quod publica persona est episcopus abbas et quilibet prelatus et monachus et canonicus regularis et qui dimittit seculum in summa ar. ad hoc / extra qui clerici vel vo. consummate et xx q. i. vidua. Nota secundum Innocentium quod prohibitionem ubi non debet ulli dispensare ieiunia in votis abbas sed votiva et voluntaria potest solvere

ff. iii

Nota quod in statu qui dicitur est monachus committi aliam curam / extra de voto et vo. re. per totum et non debent monachi soli poni in prioratibus sed cum socio suo ordinis / extra c. t. monachi / Item si non sunt tenentur solvere de ta contracta per monachum. Respondeo quod non nisi sint versa in utilitate ecclesie c. fideiussoribus quod quibusdam. Queritur utrum monachi possint populo predicare, confessiones audire et similia facere. Respondeo si populo preficiuntur possunt talia facere, aliter non, ut patet xvi q. i. ptot usque ecce in qc secundum Gaufredum. Queritur utrum monachus assumptus ad prelaturam secularem absolvatur ab observanciis regularibus seu religionis et silencio et similibus. Respondeo ab aliquibus absolvitur ut a silencio ieiuniis et vigiliis, et sic ideo quia nemo potest ecclesiasticis preesse et obsequiis deservire et in monasterio pariter persistere xvi q. i. Nemo. In aliis autem non absolvitur ut dicitur communiter secundum Gaufredum. Sed numquid absolvitur ab obediencia abbatis. Respondeo si transfertur ad ecclesiam episcopalem absolvitur ab obediencia. Si autem ad ecclesiam que de iure subiecta abbati non absolvitur. Si autem ecclesia de iure subiecta sit abbati et de nullo tenetur abbati xvi q. i. improces. Queritur numquid si translatus debet servare officium monachale. Respondeo quod non quia ad quamcumque ecclesiam vel claustrum alterius consuetudine servabitur xx q. d. illa. Queritur si talis debet ditare cum suo carnem. Respondeo si non gravatur contra aliorum scandalum potest comedere xlii d. quiescamus.

Ff iii Ius patronatus est potestas et auctoritas proveniens ecclesie presentandi ex beneficiis aut consecratione ecclesie collatis. Provenit autem ius patronatus ex fundatione et construccione et dotis collatione xvi q. vii. filiis. Unde patronum faciunt dos edificio fundus. Et non licet ius patronatus acquiratur ex fundatione ecclesie ex c. t. cum et c. nobis non tamen ex preservatione vel reparatione. Quod intelligo cum omnino non sit destructum monasterium vel ecclesia. Sed si omnino et funditus sit destructum et a quo de consensu episcopi velit reedificare credo quod acquirat ius patronatus ex de rebus ecclesie consuluit. Non debet tamen patronus ipsius proventus debetur congrue cum emolumento poterit propterea defendat alat egenum. Transfertur ad ius patronatus in alium concedencia successione ex c. t. relatum. Ius patronatus tempore facit novos clericos vel per mutata donacio vendicio ex. Item quando discordant patroni in presentando unus unum alius alium tunc episcopus debet illum recipere qui maioribus meritis et pluribus approbatur ex c. t. cum in quibusdam. Sed si collegium vel persona ecclesiastica tunc cui prior tempore potior est iure ex c. t. cum aut. Sed quid si una reedificata sit ex eadem una numquid prior patronus remanet patronus. Videtur quod sit quia eadem ecclesia videtur ff. de usufructu si marita constituitur si in eius edificavit ecclesiam utrum patronus sit. Respondeo quod non argumentum xvi q. vii. pie mentis vel cuius vero in anteriori et in tamen episcopus vel eius successor providebit clericos ordinatos ad talem ecclesiam ex de prebendis cum secundum. Si patronus relinquit plures heredes numquid omnes erunt patroni. Respondeo quod sic ex c. t. i. Numquid laycus potest ius patronatus dare loco religioso sine consensu episcopi. Respondeo ex c. t. quod autem ex parte a quo est esse proprium et sic de possessionibus iuris privati per quam ius privatum alicui vel civitati vel iudicio committitur. Si clericus constitutus a papa dat ad annum, respondeo quod non, extra c. consultationibus. Secus est si non possideat, quia tunc ius putandi non committit, lxiij d. si quis. Aliquid potest aliquis putare sed ipsum? Respondeo quod non, extra c. t. permutationis. Sed quod daret alteri potestatem putandi aliquid ab alio potest putari? Respondeo quod non, ar. xvij q. i in questione. Aliquid potest putare filium suum? Respondeo quod sic quia non est prohibitum, ar. extra c. t. consuluit. Tamen est tamquam a talibus abstinere. Sed quid si plures sunt priores unusquisque potest exputare? Respondeo quod sic, ar. extra de elect. de iure tamen licet turpe sit cum communitate, extra c. t. cum ...

Episcopus et quando prestacio que de quibusdam ecclesiis persolvitur imponitur aut census ecclesiis auctoritate episcopi, extra c. t. preterea. Item quod proprium consuetudinem eorum prelatos potest componere census ecclesie sine consensu episcopi, extra c. t. preterea. Committitur inter principes et milites exactiones facere contra subditos? Respondeo ex iusta causa sunt, sive causa non sunt, aut tunc sunt contra ff. de excusationibus. Si vadit contra hostem ab ecclesia, sive iusta guerra ceptum sit, et si vadit ad principem pro ... et subditis. Dicitur tamen moderate exigat. Et sic si ... mandat ... facit nihilominus potest aliquid exigere. Respondeo moderate potest. Sed quid de questis et talliis i. collectis que sunt a secularibus personis in subditos? Respondeo indistincte dicitur potest a subditis nisi ea que a papa constituta sunt bona fide, ut quia magis vel ville de novo concedunt aliis. Et si de quo subditi aliquid subtrahunt, furtum committunt. Si vero plus sine causa exigunt tenentur ad restitutionem. Et quid de theoloneis? Respondeo si sunt antiqua et imposita ab hiis qui potuerunt componere scilicet regibus et principibus et ex causa iusta, i. pro defensione strate publice, in hac causa et recipiens faciat id propter quod instituta sunt, dum tamen caveat quod ab illis sumat qui potestatem constituere. Si vero sunt nova, non potest aliquis absque peccato aliquid recipere, nisi constet quod instituta sunt a papa et contra ... committitur de ... et qui non solvunt theolonia. Respondeo furtum committunt et tenentur ad restitutionem.

Nota quod episcopus solus dicitur consecrare ecclesias et dicitur consecratio iussa, de conse. d. i. c. ij. Item quod in talibus casibus reconsecranda est ecclesia. Unum quando dubitatur an consecrata, de conse. d. i. ecclesie. Secundum si ecclesia sit combusta et non licet tectum vel alia pars sit combusta, dummodo parietes integri permaneant non reconsecratur, extra c. t. liguicis. Tertium si funditus est destructa et de novo reparata. Secus est si parietes non funditus sed particulariter et integre manentes essent innovati, quia tunc non est reconsecranda sed reconcilianda, de conse. d. i. ... Item quod altare remotum vel ... destructum non dicitur ecclesia consecrari sed altare tantum. Item alia ...

tamen

consecracio altaris et alia circa eam ꝯ c. t. adhuc. Unde si tabula altaris mouetur ab iunctura qua adheret stipiti super quem iacet uel enormiter frangitur consecratur altare et non ecclesia. Si ecclesia destruitur et non altare, consecratur ecclesia et non altare. Item propter homicidium uel adulterium in ecclesia factum non est reconsecranda sed reconcilianda ꝯ c. t. proposuisti et ꝯ c. si ecclesia. Item sicut dedicacio ecclesiarum sic reconciliacio ad episcopum pertinet et non potest alteri facultas committi quia ad ordinationem episcopalem pertinet, potest tamen alium episcopum rogare et permittere id facere ꝯ c. t. aqua reconcilianda. Nota quod dicitur capitulo reconcilianda ecclesia si propter adulterium homicidium et sanguinis effusionem et intellige de enormi effusione, secus si modica ut si propter [illegible] effundendi sanguinem. De intellige adulterio maritali et non occulto uel si alter coniugum [illegible] ꝯ de adulterio persecutum. Idem dicendum de semper [illegible] fornicacio ꝯ c. t. si ecclesia. Item eo quod pueris gaudet ecclesia non consecrata ut consecrata ꝯ c. t. ult. qui adhuc. Item eciam tamen diebus dominicis quam feriatis consecrari possunt virgines communicantibus et aliis festis populus sunt consecrande. Sed numquid corrupta debet velari? Respondeo si notorie est et est manifestum non debet velari. Si est occultum quia forte se ipsam corrupit procurando de se seminis effusionem velari non debet quia tunc virgo non est nec ei debetur aureola, tamen propter scandalum euitandum si vult velari debet petere dispensacionem ab episcopo et credo eum posse dispensare in hoc casu. Si autem violenter et sine consensu corrupta velari potest et tunc virgo est et ei debetur aureola. Unde beata Lucia: si me inuitam violari feceris castitas mihi duplicabitur ad coronam. Et ideo carnaliter sine consensu corrupta sunt repagula carnis uel si in sompnis polluantur uel cum carne lasciue ludit uel cum temptata imaginando turpia carnaliter si consentiat in carnalem copulam dum tamen non procedat ad effectum seminis effusionis potest per penitentiam reparari et habebit aureolam. Item monasterium uel ecclesia auctoritate episcopi edificata uel hospitale non debet conuerti in habitacula secularia sed nec destituta nec alio deo consecrata ꝯ de religiosis adhuc. Sed si vetustate corrupta fuerint debent comburi et cineres in loco honesto recondi, ligna possunt poni in alia ecclesia, de consecratione di. i. ligna. Item non debet fieri altare ligneum uel terreum sed lapideum. Item calix de ligno quia porosus non debet esse, nec de vitro quia frangibilis, nec de cupro quia prouocat vomitum, sed de auro argento uel stanno si inopia est, de consecratione di. i. altaria. Item sacerdos non debet eodem die missam celebrare in eo altari in quo episcopus celebrauit. Item corpore defuncti excommunicati in ecclesia non debet aliqua missa dici in presencia eius donec corpus de ecclesia est ita dicitur sub de [illegible] quod sacerdos [illegible] uel sunt [illegible] debet [illegible] [illegible]. Si missa sit de ecclesia consecratione? Respondeo quod sic sicut quidam dicunt sed quidam dicunt quod non et hoc verius puto. Quid si episcopus consecrat altare et presbiter tamen missam [illegible] quando erit ecclesia consecrata? Respondeo quod sic

de virginibus

ff 6

ff 8

ff vij

lib'

ex Hug. et ita tenet Gof. Quid si altare totum sine sui dissolucione et tabule a stipite motione movetur de loco ad locum utrum sit reconsecrandum. Respondeo quod non dum lapis superior ab eo cui compaginatur. Item quid si unus lapis de altari fuit motus numquid altare est reconsecrandum. Respondeo si lapis tangens tabulam fuit motus altare reconsecrandum est. Idem dico de lapidibus qui sunt in corpore altaris cum solvatur sigillum illius altaris consecratio. Si autem de alio loco fuit motus puto quod nichil impediat. Item quid si aliquid additum fuit altari ad longitudinem vel latitudinem. Respondeo non credo quod propter hoc debeat consecrari nisi sit tantum augmentum quod amittet formam. Item si tabula non adheret lapidi. Respondeo non est in eo celebrandum. Quid si aliquis cadit de ecclesia et moritur ibi vel lapide cadente opprimatur. Respondeo in hiis casibus non est reconciliandum secundum Hug. de conse. d. i. cap. Item si aliquis vulneratur in ecclesia et moritur extra domum ipsam. Respondeo ecclesia reconcilianda est quia ibi accepit causam mortis. Unde a contrario si vulneratur extra ecclesiam et moritur in ecclesia non est reconcilianda. Item si martir in ecclesia accipitur. Respondeo dicunt quidam quod non est reconcilianda quia talis effusio ecclesiam non polluit sed consecrat. Numquid propter occultum adulterium vel fornicationem ecclesia reconcilianda est. Respondeo quod non nisi sit manifestum. Item si vir in ecclesia cognoscat uxorem suam ipsam. Respondeo reconcilianda est si est manifestum. Numquid episcopus potest dispensare cum notorie corruptis ut contrahatur inter ingenuos. Respondeo puto quod non precipue si occulte.

ff Bn

Missa ut dicit Augustinus in decreto quod celestis misse ad consecrandum corpus domini conveniat et non quod sacerdos non debeat in die cantare nisi unam missam excepto natali. Quidam inquam putant cantari tres secundum formam dicti dicentes ad me quia agitur de eterna nativitate obscura et ignota ideo de nocte canitur et hoc pertinet ad gloriam que est de patre sine matre. Secunda de ea que fuit de matre sine patre, tercia temporalis. Tercia de utraque temporali, i. puer natus est nobis. Tercia in eterno in purificatione canitur unum et non tres. Quin misse in aliquibus diebus potest dicere duas missas unam pro defunctis et aliam de die si necesse fuerit hoc necessitate peregrinorum vel funerum vel causa infirmitatis ita quod nunquam duas missas propter aliquam necessitatem cantet. de conse. d. i. sufficit. Et tamen consilium si iejunus non. Augustinus approbat quod licet dicere unam missam dicere non vituperat de conse. d. v. cottidie. Et quando duas cantat in prima non assumat ablucionem sed in secunda quia si in secunda sumeret non liceret ei postea celebrare. Item numquid missa celebrata pro defunctis plus valeat ei pro quo fit quam aliis. Dico secundum quod dicit Bald. quod quamvis de consuetudine dicitur in se eque valet omnibus sicut sacrificium, sed quantum ad devocionem et intencionem celebrantis et postulantium missa plus prodest illi pro quo fit. Et hoc innuit auctor cum dicit sicut de candela accensa in domo omnibus tantum spaliter apposita licet omnibus valeat tamen illi magis lucet cui ante ponitur. Ita intellige de missa. Sed non licet primus Bap. missa pro defunctis celebrata melius valeat ad eternam quam statim fuit in gloria celebrata tamen ad graciarum acciones pro eis et quod ad eos efficiendum cetera.

tercia

iiijor sunt scilicet devota proprietas materie ordo sacerdotalis intencio conficiendi et forma verborum. Proprietas materie quia de tritico puro debet esse hostia et non debet esse fermentata sed azimus panis ad sonum ministerii quia fermentum corrupcionem significat et quia dominus non comedit cum discipulis suis fermentum in cena sed azima. Unde errant greci qui conficiunt de pane fermentato. Item ordo sacerdotalis requiritur alias non agit qui consecrat. Item intencio generalis ecclesie. Unde heretici excommunicati suspensi conficiunt si est ibi forma verborum et sunt sacerdotes et tendunt facere quod facit ecclesia licet ecclesia ibi mereatur credat tamen omnes conficiunt licet peccent mortaliter et indigne communicant. Non minus est corpus Christi per bonum vel malum sacerdotem. Item forma verborum requiritur scilicet illorum: Hoc est corpus meum, quibus mediantibus fit transsubstanciacio et ista sunt de verba ita quod si ista non prolata non est ibi sacramentum. Certa sunt de verbis eius et non quod dicitur quod est enim corpus meum. Sed quidam dicunt non est de verba forme sed de verbis expositis unde obmitti non debet. Aliud namque non est forma nisi verba necessaria, nunc quia non potest nunc debet fieri consecracio. Corpus Christi est de forma divina. Item quid est faciendum si sacerdos tempore super communionem conspicit vinum obmissum. Dicunt quidam quod apposito vino ipsi iam consecrate sicut in die parasceve debet ipsum sacrum panem immittere sed tunc quod apponat consecrare et incipiet scilicet simili modo postquam cenatum est et cetera prosequendo et cetera. Item quid fiet si caro Christi post consecracionem sanguinolentem apparet

ff xx

ipso non est sumenda scilicet quod debet ipso sed reponi debet in vase mundissimo et pro reliquiis venerari. Item quid fiet si sacerdos infirmatur post dicta verba hoc est corpus meum ipso mortuo resignari conficient corpus et super alia hostia totum officium celebrabitur et sic totum sumatur. Item cum corpus manducatur quamdiu manet sub speciebus panis vadit in ventrem manet hoc sub illa specie. Dicit Augustinus de sed dicitur postquam semper corporalis in prefacio desinit non est querendum corporis presencia. Corpus Christi de ore transit ad cor electi tamdiu inter [illegible] quamdiu in ore tenetur non mittitur in secessum sed rapitur ad celum. Iohannes Damascenus quamdiu species sentitur sacrum est. Quando autem desinit sentiri sacramentum non est. Item dicitur sumitur corpus Christi spiritualiter et sacramentaliter. Spiritualiter sumunt qui sunt in caritate et credunt verum corpus Christi esse in altari. Unde Augustinus: crede et manducasti. Sacramentaliter sumunt qui sub speciebus panis et vini sumunt. Item nota quod verba que sonant corrupcionem vel accessionem ad eam referuntur ad illas species quas videmus et non ad verum corpus Christi ubi [illegible] corpus Christi frangitur masticatur dentibus teritur scilicet species illa frangitur et teritur sub qua est corpus Christi ipsum corpus sicut videtur gustatur id est species id est [illegible] ipsum corpus quod latet sub speciebus et talos parit replet et saciat ventrem. Quod autem dicitur corpus Christi sumitur vel datur isti quia ista verba non sonant corrupcionem referenda sunt ad verum corpus Christi. Et nota quod ille species scilicet accidencia que videntur in sacramento altaris non sunt in aliquo subiecto sed per se stant quod est divinus contra naturam accidentaliter. Item sacerdos nulli debet dare sanguinem sed corpus tantum, non prius debet dare corpus non infirmis qui cibum retinere non possunt. Si tamen contingerit aliquem vomere, si sunt ibi species discrete et susceptibiles resumantur et sumantur et tunc sumuntur. Si vero non sunt susceptibiles et discerni non possunt comburantur et cineres iuxta altare recondantur. Sed nunquid dabit sacerdos corpus christi quem scit in mortali peccato. Responsio: si est manifestum negabit, si est occultum dabit. Sed nunquid melius est quod talibus dari et panis de pascha oblata non consecrata. Responsio: quod non, quia secretum vitatur idolatrie quia simulacionem non est faciendum ut aliquis nunquam peccet. Item de duobus sacerdotibus queritur quorum unus simulat confessionem propter contricionem peccati mortalis, alter in mortali celebrat, quis istorum magis peccat. Responsio: iste qui simulat quia etc. De pollucione. Item nunquid propter illusionem vel nocturnam pollucionem abstinendum est a perceptione corporis christi. Responsio: quod quandoque est pollucio ex habundancia illius materie que vasis seminarum non valentibus ea retinere, quandoque ex infirmitate et debilitate virtutis retentive, et maxime quando frequenter ieiunat, et de ista non est peccatum sed potius pena et ex hiis causis relinquitur. Quandoque ipsa quandoque provenit ex crapula quando ex superflua acceptione cibi [illegible] [illegible] vel nimietas adeo redundat, quandoque fit ex imaginacione turpi precedente que est ex studio procedit quando cogitacio menti pre-

[illegible] et tunc quod indicatur vel veniale vel mortale peccatum, et si [illegible] debet tenetur se abstinere et de hoc dicit Gregorius: Bonarum mencium est ibi culpam agnoscere ubi culpa non est agnoscere, id est timere. Item Innocentius papa: si per negligenciam de sanguine stillaverit in tabula, lingua lambatur et locus radatur et comburatur et iuxta altare recondatur. [illegible] sacerdos XL diebus peniteat et tot diebus ieiunat et a celebracione cesset, et optimum ieiunium istud esse panis et aqua. Si super altare tunc debet sorberi et tribus diebus peniteat. Si super linteum quod est ad corporale IIII diebus peniteat. Si super [illegible] vel terram XL. Si super [illegible] et omnes pallas tactas debet ter lavare super calicem et ablucio recondi. Item si musca vel aranea in calicem ceciderit comburatur et sumatur sanguis. Aliud non quod in calicem ceciderit vino perfundatur et diligenter abluatur et super piscinam mittatur. Item si de corpore aliquid ceciderit super pallam vel super aliud vestimentum non radatur sed abluatur et [illegible] sumatur. Si super lignum vel lapidem ceciderit modo supradicto de sanguine teneatur super [illegible] vel dicit. Si quis ex ebrietate vel voracitate eukaristiam evomuit XL diebus peniteat [illegible] presbyter [illegible]

diac. l. xxx c. [illegible] si studuerit
sic de celebrare peccavit mortaliter. secus
si verisimiliter accidit. credo tamen
quas primas per arbitrio discreti sacerdotis
posse disponi. Queritur si dyacono
liceat ministrare corpus Christi. Respondeo si neces-
sitas requirit et missa sit per-
presbitero ut de pascha. di. l.
c. xviij pereunte presbitero. Gregorius multo
fortius absente presbitero si sit
§ v necesse. Queritur si [illegible] super [illegible] licet
§ vi at quotiens. Respondeo quod non. Queritur si
in nocte vel audiens matuti-
nas vel primam possit quis dicere
missam. Respondeo qui ante diem sacerdos
cum sit contra consuetudinem ecclesie
generalem quod peccat mortaliter. nisi cum
episcopus super eo dispensaret vel tale
casu ut cum quis infirmaretur ad
mortem et non posset habere eucha-
ristiam. Idem dico de hiis qui cele-
brant premissis matutinis quia autem
ad primam celebrat non peccat
mortaliter. qui autem post missam primam
dicit terciam sufficit. quod supplebat quod
per negligentiam fuit omissa. Quer-
itur si aliquis non dormivit in
nocte utrum possit dicere missam.
Respondeo si dormivit tamdiu donec possit
digestio celebrari scilicet vi horis
potest dicere missam. de conse. di. ij. Et hec
dicit super Jo. in tabulis suis. Item
nota quod missa de facto celebra-
ta pro defunctis quantum ad sacrificium
oblationis equivalet. sed quantum ad spe-
ciem multiplicationis et devotionis
plus valet missa pro defunctis.
Queritur si liceat ei communicare
§ iiij qui ad noctem dormivit cum uxore
si reddidit debitum vel exegit
erat ea [illegible] pluribus post diebus

statutis ab ecclesia xxxiij q. iiij [illegible] cum
§ b ipsa. Utrum pueris danda eucharistia.
Respondeo qui habent xi vel xij annos et
sunt [illegible] reverentiam ad corpus Christi
primum [illegible] contra [illegible] secus in
[illegible] de xv et de xx anno pos-
sunt communicare super Jo. Queritur similiter
§ vij de hiis qui sunt in proposito tor-
neamentorum vel torneamenta tendi.
§ viij Respondeo communicare non debent. Queritur si grana
aliqua admisceantur ad triticum pro-
si admixta sint ita modica quod
penitus a tritico absorbeantur non im-
pedit aliter impedit. Utrum potest
confici de fermentato. Respondeo secundum Augustinum
fermentum et azima non obviant
[illegible] panis ideo de utroque potest confici
sed melius est quod fiat de azima
et qui faciunt conficiunt de fermento
graviter peccaret. Et nota quod dicitur
si quis de fermento conficeret ut
agere [illegible] ut legitur [illegible].
di. ij. de facto quia de puro grano
frumenti debet esse panis ille. Sed
quid si frumento admisceatur [illegible]
vel [illegible]. Respondeo non conficitur totum
in corpus Christi sed reliquum quod est
de frumento. Queritur si aliquid ad-
misceatur de fermento. Respondeo tunc non
conficitur in corpus quia necesse azimum
est cum consecratur. Si possit
§ viiij Utrum possit confici de farina
tritici. Respondeo non nisi redigatur
in panem [illegible] [illegible] iiij.
di. ij. Utrum de vino corrupto
possit confici. Respondeo si ex parte corrup-
tum potest si autem totaliter mutatum
est non potest. Item de vino ace-
toso potest conficere sed non de aceto

Id de vino mixto si absorbeat' vinus liquor appositus non impedit alr' impedit. Item quid aqua est de necessitate sacrificii? Resp. non et qui non apponit contemptu vel quia putat mortalit' qui vo opucglucuda oc(?)iat'. Item quid sit consilium de vino oppresso in calice? Resp. si primo offert' ... et consecrat' non sit / si at primo opprimitur et consecrat' quod licitum sit. Si aut aliud quam sit non dz fieri de cons. d. ii. cum omne

ℸ xx

Baptismus est exterior ablutio corporis abluto cum certa forma verborum i. q. i. detrahe. Species baptismi sunt tres fluminis flaminis et sanguinis. Baptismus fluminis fit de aqua materiali et liberat a culpa originali et caracterem imprimit / Flaminis est fidei cum quis decedat baptizari uel est qui cum baptizatus ... bap' per spiritum sanctum de cons. de presbytero si dz aplico baptismo et liberat a culpa tm et forsitan a pena. Sanguinis ... ante baptizatur ... pro xpo et liberat a culpa et pena. Parvulis tollit baptismus originale et adulto qui contrahit originale et actuale. In illo at qui ficte accedit non operatur partem remissionem licet caracter ei imprimatur sed tunc incipit operari cum fictio recedit / de cons. d. iiij tunc valet

Forma verborum est hec: Ego baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti / extra e. si quis et intellige quod per hoc pronomen ego non est de forma baptismi quia in greco non baptizo te ego / ar de cons. d. iiij retulerit ita dicit ... certa verba sunt de forma forme ita dicit Gauff. Id sentit B' et ego cum eis. Item de quibus dubium est an sint baptizati baptizantur sic: Si baptizatus es non te baptizo / si non es baptizatus ego te baptizo in nomine p. etc. / extra e. de quibus. Item duo sunt de forma baptismi videlicet quorum si alterum vel utrumque fuit obmissum ... ag' s. verbum et elementum i. forma supradicta et aqua extra e. c. t. non ut apposuisti. Unde ... uel in palma uel in vino uel in oleo uel in aqua rosacea uel in ... uel in aqua lutosa ubi magis est de luto quam de pura aqua fit si baptismus extra non ut appo. Fit aut baptismus in aqua tm ut nullus inopia excusaret. Ideo per vinum vel oleum non fit. Vel quia de latere christi fluxerunt sanguis et aqua sanguis ut redimeret aqua ut lavaret. Item tunc requiritur quia in fide trinitatis accepit baptismum. Item nullus recipiens baptismum ... quia ... baptizandus et baptizans dz esse diversus pro ... / extra e. debitum. Item non cogi dz per tormenta vel supplicia sed qui baptizatus est potest cogi ad servandam observantiam fidei qui cum ... ... et penitus ... uel ... uel ... suscepit / extra e. c. t. maiores. Item quid tormenti vel amenti si baptismi caracter imprimit.

Respondeo si antequam dormiret vel amentiam incideret fuit propositum ut baptizaretur utrumque caracterem recipit. Si autem non fuit propositum non recipit. Extra eodem c. maiores.

[illegible] non iterantur baptismus que legibus et decretis de consecratione per casum est irregularis ut patet premissis. Eodem si ab hereticis quis fuerit et absque iteratione baptizatus, de con. l. confirmandos.

Item dubitatur probatur utrum baptizatus confirmatus vel ordinatus sit, propter tale dubium potest baptizari confirmari et ordinari quia non dicitur ordinatum quod ambiguum esse ferri. Extra de presbytero non baptizato Veniens.

Item quid si sacerdos nolit baptizare sine precio symoniacus. Non est aliquid dari pro baptismo. Respondeo melius debet dari in tali casu si laicus baptizet. Sed quid si aqua non potest haberi nisi ematur? Respondeo aqua emi potest ut aliquis baptizet quam sacerdos baptizet autem non.

Nunquid puer est baptizatus si dictum sit in nomine patris et filii et spiritus sancti. Respondeo quod non quia verus baptismus est de con. de bap. Extra c. si quis.

Item quid si dicatur ego baptizo te in nomine patris et matris plura addantur. Respondeo ut agitur quando tres pueri dicunt oppinioni nisi in casu ubi puer moritur oppinio una pars fuit concedens esse probaptismo. Item quid si dicatur ego te baptizo in nomine christi. Respondeo in primitiva ecclesia potuit fieri baptismus sub hac forma sed modo non potest. Unde qui sic baptizaretur iterum agetur secundum theologos. Sed Innocentius dicit quod adequat si possit quod non credo.

Item quid si dicatur in nomine trinitatis. Respondeo necesse sit quia expressio trinitatis requiritur et pluralitate et non impluralitate. Item quid si dicatur in nomine genitoris et geniti et flaminis. Sed respondeo non fit quia illa data est nominibus propriis, sed contra tu quidem dicit quod possit fieri si sic sinonimis. Extra de verborum significatione c. [illegible].

Item quid si aliquid addatur ad formam. Respondeo non addere aliquid quod confundit contextum non perdit, ut si dicatur et non per genitum vel maiorem. Si autem additio salvat intellectum non perdit ut si dicatur in nomine patris ingeniti nisi velit inducere errorem. Item quid si transponantur verba ut si dicatur in nomine filii et cetera. Respondeo si sit ex simplicitate vel oblivione non impedit, secus si propter quia tunc inducenda tunc impedit. Item quid si aliquid interponatur. Respondeo modica interpositio pro oblivione non impedit ut si dicatur in nomine patris accipe candelam, sed si interponit longum sermonem impedit.

Nunquid pro mulieris in aqua causa potest salvari sine baptismo fluminis. Respondeo quod non secundum legem quam nisi in casu f. cum contradicit propter quod nec baptizatus moritur pro baptismo et salvabitur aliter non. Item quid si puer in tempore natus et profundatur aqua

cum debita forma. Numquid est baptizatus.
Respondeo si perfunditur pars principalis scilicet capitis
faciei vel pectoris baptizatus est. Si
autem aliqua pars corporis ut pes
vel manus aspergatur aqua magis
agit ita sentiunt theologi //
Hoc magis patet contra [illegible] quod contra
tam accedit puer baptizatus et ideo non
debet tales puer priuari ecclesiastica sepul-
tura. Numquid sufficit si aspergatur
una vel tribus guttis puer. Respondeo
quod non sed debet aspergi habundanter.
Item si parentes non conueniunt doctores ut
presumitur sic obligantur primi par-
tes instruere eos fidem et mores.
Numquid vir et uxor possunt le-
uare eundem puerum de fonte. Respondeo
licet possit fieri tamen non debet fieri
xxx. q. iiii. que vir et quo patet
quod multos qui leuant patri-
nec contrahunt compaternitatem
spiritualis. Numquid qui leuant
puerum de fonte possunt eum tenere
in confirmatione. Respondeo quod sic. de con-
se. d. iiii. In catechismo. Quot erunt le-
uantes. Respondeo unus tantum siue est
siue mulier. de conse. d. iiii. non plures.
Istud tamen communiter male seruatur. Nota
quod non licet abbatibus monachis
de baptismo suscipere pueros vel
commatres fieri. xvi. q. i. placuit
et de conse. d. iiii. non liceat //
Istud tamen credo de hijs religio-
sis ac extra de preposito expresse.
Item reliquie antique non de-
bent extra capsam ostendi nec
exponi venales. ex. e. t. cum
ex eo. Item nullus debet reliquias
de nouo inuentas venerari publice

nisi de quibus presto coli quod miracula
faciant nisi auctoritate romani pontifi-
cis et prelatos legittimos sunt
approbatum. Nec prelati debent admit-
tere talos abusiones que occasione
questus iam fieri consueuerunt
ex. e. t. cum ex eo et c. audiuimus.
Numquid reliquie possunt furtiue
subtrahi ut reponantur in conue-
nienti loco. Respondeo quod non immo sa-
crilegium committit quicumque sacra
de sacro tollit. xvii. q. iiii. quis-
quis. Credo quod sit symoniacum
vendere. Quid si aliquis post mor-
tem faciat miracula numquid co-
lendus est pro sancto. Respondeo quod non
debet coli nisi prius canonizetur.
ex. e. c. audiuimus. Nota quod in
processione nulli liceat por-
tare capsam cum reliquijs nisi
sit subdyaconus. xxiii. d. non
liceat

Item sicut dicit Innocentius si
festum alicuius apostoli vel al-
terius sancti cum ieiunandum est ve-
nit feria secunda die sabbati pre-
cedentis vigilia debet ieiunari. ex.
c. t. Item quid vel et alijs
temporibus cum ieiunandum est magna
abstinencia operis et venalibus in ciui-
tatibus vel debilitate magna
eciam feria vi comedat carnes
non est puniendus est tamen bonum quod
satisfaciat in alijs operibus
tunc et doleat quia contrarie
venerit est ibi culpa tunc ubi
culpa non est. Contra summa confes-
sorum c. t. consilium. Item qui nec vo-
to nec regulari obseruancia
sunt astricti non feria ieiunet

Vel festum natal. ipo die venit
carnib; ppt excellencia vti püt
ut. püt reprehendendi qui ob devo=
cionem voluerit abstinere ex. c. t.
explicari Vnquid pueri tenentur
ieiunare R° atque annos et post
obligantur. quomodo adiciunt
ecclesie. ut. credo aliquem expelle=
dum ante xxi annos etate Vn=
quid pauperes excipientur a ieiu=
nio R° paupertas non excipiat
semper sed contra tamen q' non pt
sum̃e que ter q'd sufficiat ei quam
comestionem Vnquid peregrini
excipientur et quoros dolorem
R° si utrumque püt facere scilicet ambu=
lare et ieiunare non excipientur.
Si non autem labore considerant et
sumunt utrumque facere non püt ex=
cusantur. Similiter de fabris qui pur=
gant de tandem et vadunt
a vino R° non soluunt ieiunium
si post redditum comedat Q'd
de mulieribus pregnantibus et nut=
ricibus vel similibus R° si ti=
ment de periculo corporis et de pueris
ad verba non fortiter püt ymo de=
solent Idem de infirmis Vnquid
petenda est dispensacio ad sal=
vanda ieiunia R° si est manifesta
causa omnibus quare solvatur non est
necessaria Si autem latet petat dis=
pensationem ad minus proprii sacerdo=
tis Vnquid aut prandium solvit
ieiunium R° q'd sic Similiter de po=
tatoribus qui non püt abstinere
a potu R° licitum est eis
ut bibat aquam cum prandium
Vnquid ipsi soluunt ieiunium
R° si ea natural. vel medicine
sumunt. non soluunt si at

hm ppt potum soluunt
hm Nota quod de lege preceptum erat
si ubi magister peteret vel de=
bitus si non firmabit lxx dieb;
a templi ingressu cessaret / nunc
aut statim post partum si voluerit in=
gredi non peccat ut c. prohibenda
ne pena causa vitatur. cum de culpa
Si tamen observancia abstinere voluerit
bene facit ex. c. t. volentes R°
quod Thomas et multi alii scribunt
q'd si sciens maritus exigat tempore
menstruali peccat mortaliter / si autem
non reddit non reddit non peccat
q'd dominus dixit est et dicit Thomas super
locum istum v. di ad cuius accubit
q'd exigens scienter peccat mortaliter.
et a quo exigitur si non reddat sine
peccato nisi videt periculum fornica=
cionis imminere et q'd ubi tertium
vel revelare de fluxu sua si exi=
gat debitum. tunc cum q(ua)pius
veri medium capti claudi leprosi
ppt periculum scelus
hm Immunitas est privilegium ecclesie
libertati vel personarum vel rerum
ad eas pertinencium / dicitur ab immunitas
q' ex munia i munia officia
vel onera a quibus ecclesie sunt
immunes ex. c. t. ecclesie R°
q'd ecclesia i ipse locus gaudet
immunitatem ut nullus i persona exi=
gatur nisi sit publicus latro. et no=
torius depopulator agrorum
i. qui agros militer populatores
separator depopulator et stratas
publicas insidiis obsidens. Tales
enim püt extrahi ab ecclesia sed de
altari ecclesia non prestita de pu=
tate de ipsis / et dicit Thomas quod

quibꝫ pt auctē ipa sine absq̄ ē ab ecc̄ia et quibꝫ talit ꝯſpēdanꝰ pt ꝑceꝑi et occidi ex̄ e t int xvij q iiij sicut It qui ī ecc̄ia ſpe ut ibi libēcius ꝯmittūt homicidiū vl' ecc̄l maleficiū ꝯ ſunt ꝯtra qua ſruſtra legis auxiliū in vocat q' ꝯ ipam co mittit ex̄ e t ī emunitate eccl̄ cimiteriū eodē ꝓuilegio gaudꝫ xvij q iiij quisquis Idem ꝯ itellige de cās nō ꝯſecrat' auctē epi ex̄ e t ecc̄e Ite ſerui diu ꝓſtito iuramento de impunitate si nō volūt co ire pt ꝯtiti ex̄ e t infalia It nullus ī ecc̄ia ſepeliat' nisi epi et digni ꝓſbri et valde boni laici xiij q ij nullus It ī eccīs cimiterijs placita ſecularia nō ſūt tractanda ex̄ e t cū ꝯ ecc̄e Ite ludi laicus et ꝯ ſimilibꝫ ꝯ honeſte ꝯgebent' ſi ī ecc̄ia ex̄ de vi et ho cle· cū decore It ꝓp̄o' ecc̄iaꝝ ut clici cōmiſi et ſui canonicoꝝ nō debēt ſatigari angarijs et est angaria ꝑſonale ſ'uiciū ut cū ſunt ꝑꝑijs ſūptibꝫ et ꝑangarijs · i · vbi ꝑſona ſunt ſumptibꝫ alienis It ī choro nō moueāt' laici cū clicis ex̄ de vi et ho· cle· c· j· Pena violanciū eandem emunitatē du' ꝯ ſ' ſpūal et pecuniaria ſpūalis est ex̄comunicac' ex̄ e t nō minꝰ et c ad ſupiora violatores ecc̄iaꝝ nō ſūt ipo iure ex̄comunicati ſed tanq̄ ſacrilegi ex̄ocandi xvij q iiij ſicut antiquitꝰ eo ſaluo qd' ſacrilegꝰ incēdiarius vel effractor ecc̄e ē ex̄catus ipo iure ex̄ de raptoribus in litteris et ex̄ de ſen' ex̄· ꝯ ꝯſtituas ſacrilegij qui alio' ecc̄ias violant vel ꝑſonas ſeu res vel rapiūt violant' vel bona uſurpant ꝑ'c nō incurrūt ipo iure ex̄comunicacōem ex̄ de foro ꝯpe· ꝯqueſtꝰ ſed ſūt ex̄comunicandi ut videtur dicit de cimiterio quia eodē ꝓuilegio gaudꝫ ex̄ de ꝯſe· ecc̄e c vlt· Sed quid ſi dū tpe menstrui cogſtat vxorem vel alio' ſīnt effuſo ſemen vel ſanguis dꝫ aqua exorcizata lauari ex̄ e· de ꝯſe· d· j· ecc̄ia Item ſi capi recōcilianda ē ecc̄ia ꝑ epm̄ ſi ecc̄ia ē conſecrata· ſi nō ꝯſecrata ꝑ ſplice ſacerdote de quo Glo plenius ſup' de ꝯſe· ecc̄e et altar· Et ecc̄ia nō ꝯſecrata gaudꝫ eodē ꝓuilegio quo ꝯſecrata q° ad hoc ex̄ eodē in falia 60

Nota qd' ſacrilegium ē ſacre rei violacio vel eiuſdem uſurpacio dicitur aut ſacrilegium quasi ſacr ledium quia ſacra ledit· i· ſacre rei leſio Comittit' aut ſacrilegiū quandoque rōne ꝑſone· ſ· cū quis verberat clicum vel religioſam ꝑſonam / quandoque rōne rei ut cū res ſacr uſurpat' / quandoque rōne loci ut cū emunitas ecc̄e vel cimiterij violat' Comitti' igitur ſacrilegiū auferendo ſacrū de ſacro xvij q iiij quiſquis et ſi comitti' ī ꝑſona ecc̄e ipo iure ē ex̄comunicatꝰ ita ꝙ qui facit dicit Vrbis xvij q iiij ſi quis ī atrio Si nō incurrit ecc̄e ꝑ ſua amonicoꝝ ex̄ocandꝰ ē xvij q ꝯquis ī ꝑſona qd' dico ſi ī ecc̄ia ſ cimiterio aliquis verberat lai

laicam vel inde per vim extraxerit
propter quod non est excommunicatus vel
excommunicandus / pena pecuniaria
violantium immunitatem arbitrio
iudicis relinquitur et debet dari illi
persone vel loco cuius immunitas
est violata extra de sententia excommunicationis per-
vestianos et xvii q. iiii si
quis in atrio. Si quis contumax
ibi dicitur quod pena est xl solido-
rum. Pone quod ecclesia vel cimite-
rium consecratum sit fundata in
alieno solo domino soli ignoran-
te qui demoliri petit solum vel
dari censum de ecclesia
Queri re pia vel ecclesia destrui
vel esse censuale / ad quod dicas
quod ecclesia maneat consecrata sed
qui construxit domum soli funda-
vit in dampnum vel contra ipse dominus
maneat proprius. Sed quid si pro-
ximi faciant propugnacula contra
hostes unde violatur immunitas
Respondeo non debet de castellari ecclesia ut
inde fiat guerra sed propter metu
paganorum vel predonum vel
aliorum inimicorum ut sic ibi reci-
piant clerici et laici se et sua
defendendo. Sed quid si vir
contra tempore cognoscat uxorem suam
Respondeo debet ex iniunctione sua dege-
re ecclesie et altari. Item quid sit de his
qui ab ecclesia interdicta Respondeo quod
non quia non potest ecclesia privilegi-
um sicut nec clerici in interdicto
sunt. Item quid sit de presumente
ad furto sit excommunicatus ab ecclesia Respondeo
quod non nisi sit publicus latro ut
supra. Item si unus occidit in una
ecclesia et fugit ad aliam numquid sit
excommunicatus Respondeo quod sic quia ecclesia una
totius orbis terrarum est / Item numquid iu-
dei vel pagani defenduntur
ab ecclesia Respondeo quod sic quia eodem

de excommunicato. Item quid ipse est excommunicatus
qui facit violenciam in ecclesia Respondeo quod
facit violenciam ipsi ecclesie ipsam fran-
gendo incendendo ex proposito ipso
facto excommunicatus est maiori excommunicatione. Si autem
facit violenciam in ecclesia inde aliquid
auferendo excommunicatus non maiori excommunicatione
quia hostes nisi enormia committeret
ut detestando altare vel cruce
tunc tenetur maiori excommunicatione. Item quid si
predones animo frangendi ecclesiam
venerint et apertam invenientes
intrant et inde aliquid auferunt
Respondeo non sunt excommunicati nisi actu
frangant. Item quid de fure qui fran-
git fenestram vel modicam partem
et intus aliquid aufert Respondeo
excommunicatus est et sicut publicus effrac-
tor et si fuit denunciatus a papa est
absolvendus. Item quid principes qui sclavos
sunt faciunt excommunicatos in clericos
Respondeo quod non sunt nisi subsit ma-
gna utilitas et pia causa ut si debent
moveri exercitus contra paganos vel
hereticos tunc ipso facto excommunicatus nec
absolvi nisi satisfaciat extra c. t. non-
nullis et quia sua transit ad suc-
cessores nisi successor satisfaciat
in integrum extra c. t. adversus consules
Item si clericus liceat negotiari
emendo vel vendendo Respondeo aut vende-
res quae tu es cum artificio ut si fiat
sporte et inmutet hoc licitum est clerico
aut sine opera et cum artificio
ut si emat pergamenum et scribat
libros hoc ei licet aut vendat
res cuius valor est ex re ipsa non ex
artificio et tunc si emitur ut vendatur
non licet. Si autem non emitur sed data
est vel acquisita ut sic vendatur
hoc licet sicut hec vero. Expli-
cit liber tertius et tertia

De sponsalibus i
De sponsis impuberum ii
De clandestina desponsatione iii
De sponsatione duorum iiii
De condicionibus appositis v
De eo qui duxit in matrimonium quam polluit vi
De impedimentis matrimonii vi
De coniugio leprosorum vii
De coniugio servorum viii
De cognatione spirituali ix
De cognatione legali x
De eo qui cognovit consanguineam xi
De consanguinitate et affinitate xii
De frigidis et maleficiatis xiii
De matrimonio contracto contra interdictum ecclesie xiiii
Qui filii sint legittimi xv
Qui matrimonium accusare possunt // vel contra xvi
De divorciis xvii
De donationibus inter virum et uxorem xviii
De secundis nupciis xix
De publica honestate xx

Prosecuti de vita et honestate clericorum et causas temporum ordinacionis. Sequitur videndum de matrimonio et eius impedimentis et primo de sponsalibus quid sint. i

Sponsalia sunt futurarum nupciarum promissio a spondendo i. promittendo dicta ff. e. t. l. i. infra. Contrahuntur autem quatuor modis scilicet nuda promissione, quandoque arris sponsaliciis, quandoque etiam anulli subarratione, quandoque iuramento interveniente. Nuda promissione cum dicit accipiam te in meam coniugem et e contrario et ista dicuntur sponsalia que contrahuntur per verba de futuro temporis. Per verba de presenti contrahitur et dicitur ipse sponsus ut cum dicit accipio te in meam et ipsa e contrario respondet accipio te in meum vel verba consimilia que mutuum consensum exprimunt de presenti puta si dicat consencio in te tamquam in uxorem et e contrario ipsa vel sic habebo te ut teneo te pro uxore vel pono te in uxorem tamquam habeo sic et e contrario dicit ista vio hec est verum matrimonium ita quod licet carnaliter eam non cognoscat tamen non licet alicui contrahere cum alia si non permisit quamvis secundam carnaliter cognoscat separabitur ab ea et compelletur redire ad primam ex. e. t. c. ex parte e. c. si inter virum sit de arraciis contrahuntur scilicet aliqua pecunia vel rebus aliis interpositis C. de sponsalibus l. i. arris et anulli subarratione ex. e. t. c. xvii. q. ii. si quis desponsaverit. Iuramento ex. e. t. c. preterea. Solvuntur enim sponsalia de futuro octo casibus. Primus si alter coniunx transierit ad religionem de hoc require supra de conversione coniugatorum ad religionem. Secundus quod transfert sponsus se ad aliqua alia ~~religionem~~ regionem et non invenitur ex. e. t. c. de illis non curat tenere sponsa sponsum vagabundum sequi potest etiam ut uxor maritum vagabundum ff. de op. liber. l. si non xxxiii. q. v. si quis convenit commune post illa de ter. ex. e. c. de illiciencius? vel viri vagabundus sequi non tenetur ff. ut supra. Tertius si alter sponsorum post contracta sponsalia incidit in lepram paralisim vel nasum amittat ex. de coniugio leprosorum litteras. Quartus si supervenit affinitas puta quod sponsus cognovit consanguineam sponse vel e contrario hoc sufficit probabilis fama ex. de consan. et affi. super eo.

Sexto si mutuo se absolvunt ut extra eo. c. preterea. Septimo si alter eorum fuit fornicatus. Sed quid si uterque fornicatus fuerit, nunquid poterit alteri obicere? Respondeo: paria crimina delicta mutua dispensatione tolluntur ut de adulteriis c. ultimo. Septimo quando alter istorum contraxit cum alio per verba de presenti vel per verba de futuro et postea carnaliter copulatus fuit, solvuntur prima sponsalia ut extra eo. c. si inter virum. Octavo quando minor devenit ad etatem adultam et petit absolvi, tunc enim datur licentia alteri nubendi ut de spon. impube. De illis. Item nota ex eo. c. de maiore quod potest reclamare etiam si minor vellet consentire et dissolvuntur sponsalia. Et nota quod tantum in duobus casibus scilicet quando alter transit ad religionem vel per verba de presenti contraxit cum alio solvuntur sponsalia ipso iure; in aliis per iudicium ecclesie sunt solvenda xxvij q. ij. [illegible].

Sequitur de matrimonio. Matrimonium est viri et mulieris legitima coniunctio ut de presumptionibus. Et dicitur matrimonium a matre et munus id est officium quasi officium matris. Contrahitur autem matrimonium solo consensu qui solus si defuerit cetera etiam ipso coitu celebrato frustrantur ut de spon. duorum tua dudum. Item nota quod si signis vel nutibus exprimatur consensus amborum est matrimonium; sed non dico quod mutus et surdus possit contrahere matrimonium ut de spon. duorum tua dudum.

Item licet aliquis dicat accipio te in meam non causa ponitur contrahendi sed decipiendi et cognoscat eam carnaliter, non iudicatur matrimonium quia ex alia parte dolus fuit et defuit consensus sine quo [illegible] sit ut e. t. tua nos [illegible] licet etiam in facie ecclesie contrahat cum [illegible] licet decipiatur. Unde quo ad deum non est ibi matrimonium sed ut vult decretalis capitulo ligata est. Dico quia verba consensus [illegible] ligat licet ipsa non consenserit. Iste autem deceptor si vult agere primam [illegible] est illa ducere vel aliquo satisfaciat. Item contrahere possunt omnes qui consentire possunt in carnalem copulam. Hoc ideo dico quia licet puer infra etatem legitimam constitutus, quod est infra xiiij annum in masculo et xij in puella, dicat verba ad contrahendum matrimonium apta tamen quia consentire non potest nullum est matrimonium nisi forte proximi sint etati, licet proprie forte restant ad hoc vi menses vel minus quia malicia posset supplere etatem ut de spon. impube. de illis. Item qui caret utroque testiculo frigidus [illegible] si autem est [illegible] et aliquid reddat ad [illegible] possunt nubere. Prohibentur autem qui sunt impediti. Et sunt xij: Error, condicio, votum, cognatio, crimen, cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, si sis affinis vel forte coire nequibis. Est autem multiplex error scilicet persone, condicionis, qualitatis et fortune. Error persone est quando aliquis consentit in personam aliquam de qua audivit de fama vel ex visu cognovit et alia subponitur ei. Erit impossibile et tunc error dirimit matrimonium contractum xxix q. i. c. i. Error qualitatis est si aliquis credit se reginam vel nobilem vel si aliquam putaverit bonam vel virginem et est corrupta et contrahat cum illa, tunc error impedit contrahendum et dirimit contractum. Fortune est cum quis credidit divitem et est pauper; iste etiam non dirimit. Error condicionis id est servitutis impedit contrahendum et dirimit contractum, id est si quis contraxit cum ancilla quam accedit esse liberam nisi prius eam sciuit esse ancillam et consenserit extra de coniugio seruorum proposuit. De aliis impedimentis debebit loco suo dici. Si post contracta sponsalia osculantur non nomine iuris sine munere [illegible] et bibat et osculentur sic [illegible] tamen mutuo [illegible] Raymundus quod non nisi per hoc intendat contrahere quia est si nulla contrahunt sponsalia dicant eadem verba osculentur etc. Item qui contrahit sponsalia cum una per se et post cum alia nuncio [illegible] ad sponsam redire et faciat primam dimittat [illegible]

Quicquid uel ab eventu [illegible] uel habes potest contrahi Raymundus quod sit xxx q. i. Honorius. Sed non quod uel contrahentes quod possunt loqui sunt necessaria verba ad hoc in dicta extra de sponsalibus xxvii q. ii. [illegible] Quia non sine verbis contrahi possunt. Quid si parentes filiis tacentibus et eam consentientibus per eos contrahant nunquid tenet Raymundus quod sic et sufficit eorum taciturnitas in hoc casu xxx q. ii. Honorius.

Quid si vir cognoscat uxorem propter libidinem peccatum sic post mortale Raymundus si cognoscat eam tamquam uxorem est veniale si autem meretricem est mortale et [illegible] Sed si ipsa tempore menstruorum possit reddere debitum de quo supra li. iiii. de purgatione post partum

Nunquid sacro tempore potest reddi debitum Raymundus potest absque omni culpa si cum dolore reddat. Idem in loco sacro si aliunde quid non potest et tunc reddens non peccat sed qui petit. Item tempore impregnationis potest peti et reddi si sine periculo abortus fieri potest. Quid si sponsa de futuro corrumpatur [illegible] ab alio nunquid potest eam repellere Raymundus dicit si sponsus vult ordinari post mortem eius compelli non potest ut eam ducat preter nomen eius xxvii q. ii. raptor Si autem non vult promoveri potest cogi eam ducere.

Impuberes dicuntur qui ex parte corporis pubertatem non attingunt nec contrahere possunt extra de [illegible] puberes et non quidem sponsalia contrahi possunt post septennium si ipsi uel parentes [illegible] agunt xxx q. ii. ubi non est consensus Si autem septennium uel circa [illegible] amabiles contrahunt et cum venerunt ad septennium incipiunt eis placere extunc valet ita quod sponsus quamvis non cognoscat eam carnaliter tamen eius consanguineam ducere non potest propter publicam honestatem et si contractum fuit separabitur. extra de illis qui [illegible] accessit. Sed si impuberes contrahunt matrimonium de presenti licet inter non potest tamen valet ut sponsalia extra de desponsatione impuberum et c. duo pueri

Et si pueri ante septennium sponsalia contrahant vel matrimonium post septennium usque venerunt ad annos legitimos ratum tenent quod factum est quod [illegible] extra eo quod non contradicunt ratificare videntur sponsalia vel matrimonium presertim si simul morantur extra de accessit et c. duo pueri non contradicant legittima etate adveniente hoc intelligo et si simul habitant quia tunc consentire videntur ex quo non contradicunt Secus autem si seorsum habitant ibi non intelliguntur consentire nisi verbo uel facto puta quia vadit ad domum suam et dat aliqua munuscula que sponsis dari consueuerunt extra de accessit ubi dicitur et post etiam in eum consensit

Quid si impuberes contrahunt cum impubere uterque potest resilire

Responsio quod sic cum venerit ad etatem discretionis, extra eodem c. de illis. Quid si parentes contrahant pro filiis sponsalia, utrumque tenent? Responsio quod sic si pueri consenserint ut supra de apparatu. Quid si parentes iniunxerint et noluit esse ratum? Responsio non sunt puniendi quod tamen dat operam ut contrahat, extra eodem c. ex litteris. Quid si pater promisit uni de filiabus suis, una umquam potest sponsus eligere? Responsio de plurium opinione erit dare quam vult. Quid si omnes moriantur preter unam? Responsio illa dabitur. Quid si pater obtulit unam sponso et sponsus vult habere aliam? Responsio pater absolutus est a promisso vel iuramento. Quid si masculus propter amorem contrahat cum aliqua et copuletur ei carnaliter et imitatur cum sorore et non possit umquam de matrimonio? Responsio quod non, extra eodem c. attestationem, ibi dicit si aliquis adultus cum impubere sponsalia contraxisset et attemptasset eam corrumpere et non potuisset, sed tamen umquam quia sic attemptat potest ducere eius consanguineam. Dicit si illa fuit septennio maior et doli capax eius consanguineam ducere non potest, sed si vero est si attemptat cum maritali affectu quod non debet ducere eius consanguineam et hoc propter publice honestatis iustitiam. Secus si eam polluisset non carnaliter ita quod non attigisset claustra pudoris sed de foris palpasset vel pollutus non impeditur quin possit ducere consanguineam sponse sue, quia non facit vel pollutus sanguinis commixtionem vel carnis unionem, ut xxxii q. iii. c. ordinaria tunc firmitati. Ibi dicitur quod matrimonium constituitur per mutuum consensum, sed verba de presenti illud consensum exprimencia sunt necessaria quo ad ecclesiam. Sed quid si mutus vult umquam de matrimonio? Responsio verba de matrimonio non sunt de substantia matrimonii sicut sunt necessaria in sacro baptismate ecclesia. Verba tamen aut nutus aut alia indicia sunt necessaria. Unde si puella verecundetur loqui et non loquitur tamen patitur se subarrari per anulum in missionem vel fibulam recipiendo tali taciturnitate, et patria eius consensus exprimitur quamvis lingua taceat, sic venit ibi sanctio xxx q. v. c. vlt. Si autem verba alia sunt indicia de consensu nisi quod ille protulit verba non credo precisum esse matrimonium preter verba sua tantum. Sed quid si in nova lingua mulieris dicat: quibus do tibi fidem de accipienda te de uxore, et illa non videat non contrahunt sponsalia nisi ipsa signo vel aliquo indicio ostendit sibi placere cum clanditate non posset. Quid si dicat tu mea et non addat uxor, umquam sufficit? Responsio quod sic si non intendit eam decipere; maior oportet abiurare. Sed quare tenetur oportet cum sine consensu eius non possit matrimonium esse inter eos? Responsio quia matrimonium potest mutare voluntatem et iterum consentire. Sed credo quod qui venit quod de tanto ingenio licet ante ingressum primat tenetur tamen intrare et tenere ordinem quia probato ordine potest mutare voluntatem et placet ei quod displicuit licet post eius ingressum probationis si ei displiceat resilire possit Sed numquid qui iam senior est pubes siue maior contraxit sponsalia vel matrimonium cum impube potest resilire cum ille qui minor erat peruenit ad etatem legitimam vel matrimonium consumare Respondeo dic quod non quia ex eo semel consensit non potest amplius dissentire ex. de despon. impube. De illis qui .x. annos dic idest quod minor cum ad annos pubertatis peruenit si reclamauerit iudicio ecclesie poterunt separari Similiter de his qui annos nubiles contingit impossit illi qui nondum ad annos pubertatis peruenerat cum in cum semel consensit amplius non potest dissentire nisi ipse cum ad annos venerit ei consentire noluerit denegare non tamen intelligas quod teneat matrimonium cum clandestine non possit et consensus non concurrerint si est obligatus ex propria promissione contrahere Sed quid si medio tempore contraxerit cum alia et cum qua non teneat matrimonium Respondeo secundum tenet

iii Clandestina matrimonia dicuntur que occulte idest sine presencia testium contrahuntur et talia matrimonia ab ecclesia prohibentur. ex. e. cum inhibicio nichilominus tamen tenet si contracta fuerit et si postea cum alio contraxerint idest non tenet et si sub forma ecclesie contractum fuerit ecclesia approbat secundum. licet secundum deum matrimonium cum scienter non sit sed potius adulterium quia ecclesia tamen iudicat de manifestis Numquid peccat mortaliter qui clandestine contrahunt Respondeo quod sic si sine causa faciunt ar. ex. e. t. cum inhibicio Illo qui clandestine contraxerunt in uno loco et transierunt se ad aliud locum et ibi matrimonium cohabitant consulendum est eis quod publice faciant quod in occulto fecerunt et si erubescunt contrahere facere credo quod episcopus potest cum eis dispensare Item si aliquis contrahat cum una occulte et cum alia postea in facie ecclesie quia illam cognouit Respondeo forma quod clandestinum matrimonium licet sit prohibitum tamen si sit tenet Item si ecclesia compellat eum et vult quod maneat cum secunda Respondeo potius debet obedire conscientie quam ecclesie et si oportet transferat se ad aliam regionem

iiii Item si aliquis petat aliquam in uxorem et probat quod cum ipsa contraxit per verba de presenti et illa probat econtra quod cum alio contraxit per verba de presenti non tamen probat de antecedenti tempore rea absoluitur quia ubi obscura sunt iura parcendum est reo magis quam actori ex. e. de fide instrumentorum inter dilectos et ideo videtur quod si duo egissent contra eandem et de utroque sunt contraxerit quod cum ea contraxissent quod ab utroque est soluenda vel potius sententia differenda quousque probetur de antecedenti tempore Si autem ambo constaret de uno quam de alio quod forte non sunt ita probones patres videtur mihi differenda esse sententia ne preiudicium alteri fiat in matrimonio. ar. ex. de eo qui cog. consang. uxoris sue ex. de frigi. et malefi. c. i. et c. laudabilem.

que simpliciter putat virum esse suum mortuum et contraxit cum alio tenetur. Ratio si presumit probabiliter sic esse excusatur. Si autem est levis opinatio dubitatio illa deposita conscientie formidine sui amoveat et reddat et exigat. Si autem dubitat probabiliter non exigat sed reddat donec certificetur.

Condicio autem est honesta aut inhonesta. Si honesta aut necessaria aut voluntaria. Et si est honesta et turpis est aut contra substantiam matrimonii necessaria aut non. Condicio honesta et necessaria est que si non apponatur nichilominus intelligitur ut cum Johannes iudice consentio tecum si sedes sana xxxii q. i non oportet. Condicio honesta et voluntaria est que propter honestatem apponitur sic consentio tecum si pater meus voluerit et si Guerro c. venit. Hec si apponatur suspendit sponsalia usque ad eventum rei. Si intervenerit iuramentum vel postmodum de presenti consensus vel carnalis copula sunt secuta tunc verum est matrimonium et videntur a condicione recessisse extra e. c. de illis et c. super eo et c. per tuas. Condicio inhonesta est contra substantiam vel contra matrimonium ut cum dicitur consentio tecum si furtum feceris vel si hominem interfeceris. Tales autem condiciones si apponuntur non est tenenda et tenet sponsalia sive matrimonium extra e. t. c. i et ult. Item si contrahuntur sponsalia promissa pecunia non tenet promissio pene illius nisi sit peti pecunia ut si dicat mecum contrahes dabo tibi centum marcas ad ictum pene non valet cum libera debeant esse coniugia extra de sponsalibus requisivit. Item si dicitur consentio tecum si vitalibus generationem etc. si aliquid contra matrimonium est xxxii q. ii aliquando ita dicitur junior. Et quod dicitur quid si dicitur consentio tecum si de Venetiis tu ligave(?) Ratio talis condicio est de honesta et reiecta et non impedit extra e. t. c. i. Item quod consensus ad tempus facit matrimonium ut si dicat consentio tecum ad x annos. Ratio quod non. Queritur si consensus de futuro carnali copula sequente facit matrimonium. Ratio si cognoscit eam maritali affectu verum est matrimonium. Si non fornicario licet non sit verum est tamen presumptum et ecclesia iudicabit matrimonium et tunc si contraxit cum alia prius quam maritali affectu cognitam est stabit. Si vero sed prius in iudicio poli stabit licet prius in ecclesia presumatur esse verum. Queritur si consensus coactus impediat matrimonium. Ratio si est metus qui cadit in virum constantem impedit. Si autem est levis non. Quantumcumque est tamen metus si postea in carnalem copulam consenserit matrimonium stabit secundum. Credo si violenter cogatur tamen quod potest per compellere prius ad consentiendum. Ratio quod non. Queritur si aliquis iuravit se ducturum aliquam et postea faciat simplex votum continencie et postea vovent et postea iuravit quod horum servandum est. Ratio si iuramentum precedit servabit iuramentum extra e. t. venies. Si autem votum precedit servabit votum et aget penitentiam de voto vel iuramento illicito extra e. t. c. insuper.

Nota quod multa crimina impediunt matrimonium contrahendum prius in crimine i. cum consanguinea xxxiii q. vii a dormierint. Item qui votum emiserit dampnatur non debet xxvij. q. ij. admonere vi

Constat videlicet qui clerici vel voventes continentie sunt ad quod nondum quod clerici in quatuor ordinibus minoribus constituti nisi sint monachi vel regulares vel de aliqua religione qui continentiam profitetur licite sunt contrahere extra de clericis coniugatis c. i. ij. et iij. Si vero de sacris ordinibus a quibus sit constituta puta subdiaconus diaconus presbiter contrahere non potest et si contraxerit separabitur. xxvij. d. si quis eorum lectore. Item hoc oppositum servabit papa in Cenomanensi de subdiacono qui de facto contraxit si ad ordinem tunc voluit post laudabilem conversationem ipsius potuit per dispensationem episcopi ad ordines maiores promoveri. Si autem ad religionem transire voluit necesse de subdiaconatu ministrare de necessitate ad altiores ordines promoveri. In minoribus tamen ordinibus potest ministrare ex. c. liraze. Votum impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum votum intellige solempne votum aut simplex quod impedit contrahendum sed non dirimit contractum. De hoc plenius tractatus sub titulo de voto in tertio libro. Subdiaconus diaconus presbiter contrahere non possunt et hoc de iure positivo sed queritur an papa possit cum talibus dispensare cum sit iuris positivi. Videtur quod sic nam si sola voluntas est ea que aliquibus prohibentur et sola voluntas est constitutoris ea que prohibitio relaxatur quia cuius est destruere cuius qui id condidit necnon papa suis legibus constringitur C. de legibus et constitutionibus l. digna.

Ipse tamen bene facit si suis legibus vivat C. i. digna. Gregorius potest dispensare cum subdiacono ut in matrimonio quod contraxit quia ista sunt de iure positivo. Item quod si regnum aliquod esset et monachus esset rex, tunc melius esset si officio suo pro omnibus quam soli sibi contemplari. Item voventi preferat quam magis bonum propter maiori. xvi. q. i. in si quis et cuius utilitas preferenda est privati. Item in quolibet voto intelligendum est si deo placeat. Unde dicunt quod papa potest dispensare ut contrahat ... vovens etc. quia votum non dicatur qui supplicato obedientius quod ubi deus gerit vicem ex. de voto inspectoris. Item qui rapit sponsam alterius xxvij. q. ij. statuit. Item qui de suscipiendo matrimonio proprium filium de fonte levat ut sunt coniuge debito xxx. q. i. de eo. Item qui defloravit presbiterum ex. de pe. et re. presbiterum. Item qui cognoscit sanctimonialem xxvij. q. i. Hij igitur omnes contrahere prohibentur. Nota tamen si sint iuvenes et timetur de continentia eorum conceditur eis licentiam nubendi. Ar. xxxij. q. i. antiq. Item ista crimina de pe. dirimunt matrimonium contrahendum et dirimunt iam contractum, scilicet si quis vivente uxore dat fidem alteri ut eam ducat post mortem uxoris sue ex. c. t. super eo et de facto ducat et contrahit cum ea. ex. c. t. ex liraze. Vel machinatus fuit de morte uxoris cum effectu isti contrahere non debent et si contraxerint separabuntur ex. c. t. significasti et sequens verum

Sed intellige quod in omnibus predictis tribus casibus debet intervenire carnalis copula. alias non separabuntur et sic cessant iste conditiones. Item quod dicit machinatus quo si accidit casu scilicet in bello et non ab eo contingendi cum ipsa prius habito adulterio cum ea. et quod dicit ad effectum cessat casus scilicet adulterii et hoc voluntate occidendi non tamen occidit. ista non pariunt impedimentum quamvis possint si contingunt contrahere extra eodem titulo Machinatus in mortem. Item quid si non ab eo occidit ut simul contingant sed in bello vel alio casu vel occisione. Respondeo Hug. notat xxxi q. i Denique quod quocumque modo occidit non dimittit matrimonium post contractum nisi ad hoc fecit ut eam duceret. Item quid si precepit vel compulit ut occidatur et factum fuit. Respondeo idem est ac si interfecisset sicut notat Hug. Item quid si ratum habuit cum esset interfectum. Respondeo quod non dimittetur ut hoc patet notat Laurentius. Item quid si occidit eum ad ut eam duceret sed non processit carnalis copula vivente viro nunquid poterit eam ducere post mortem viri. Credo sine preiudicio quod si non processit adulterium pollutio non dimittet matrimonium. Unde tamen sunt necessaria ad hoc ut matrimonium dirimatur scilicet adulterium occisio actualis et quod eo animo fiat ut supra contingant. Alii tamen dicunt quod sola machinatio mortis cum effectu sufficit ad dirimendum argumentum extra de conversione infidelium Laudabilem fidei dat

Item intelligas de iuramento. Item quid si non fidem dedit vel iuramentum prestitit sed simpliciter promisit eam ducere. Respondeo Hug. notat xxxi q. i Relatum quod idem est quod simplici promissione sit et fide sine iuramento quia nomine fidei intelligitur quelibet nuda promissio vel non promissio nuda et hec promissio est desponsatio in futuro. Et quare fides cuius data adultere dirimit matrimonium. Respondeo quia de re non vacante non debet fieri promissio ut de prebenda vel hereditate viventis nec quis desideret mortem proximi et hec fuit ea constitutione causa in hoc casu. Sed quid si aliquis sub litteram contraxit cum aliqua cuius uxor in sponsa nunquid post mortem sponse potest stare matrimonium. Respondeo quod sic si de sponsa voluit et potest alter ad hoc cogi extra eodem titulo c. ii. Unde in parte ista sic est separatio a viro vel cum eo manere. Sed nunquid mortua legitima consummabitur matrimonium inter adulterum et ipsam. Respondeo quod non sed requiritur novus consensus. Item quid si adulter novo consensu precedente contraxit cum alia. Respondeo istud secundum stabit.

Nota quod sicut lepra superveniens dissolvit sponsalia de futuro extra eodem titulo Litteras matrimonium dissolvere non potest extra eodem titulo Quoniam. Et non quod mulier sana viro leproso debitum reddere tenetur non tamen cogitur secum manere in una domo. Sed tamen cum ipse sit quod debito suo propter loca distancia non fraudetur extra e. c. Quoniam. leprosi cum contrahere possunt. Sed quid si leprosus est in domo qui cum muliere unquam tenetur uxor eum sequi et reddere debitum. Respondeo credo quod non. Sed si esset in cella aliqua vel domo speciali tunc forte videretur contrarium esse dicendum.

VIII Notandum quod servus potest contrahere cum ancilla et contra voluntatem dominorum nec sunt dissolvenda matrimonia propterea, quamvis debent eis dominis servire ut prius. Extra e. t. Dignum. Sed pone dominus precipiat alicui servo coniugato et eo tempore petit uxor debitum, quid fiet? Respondeo si servus contempnit dominum confidenter et reddit debitum quia dominus consensit in principale scilicet contractum matrimonii intelligitur et accessorium consensisse. Extra de off. dele. Praeterea. Si non domino ignorante vel contradicente videtur dominum mandatum implendum nisi timeatur periculum fornicationis in uxore, tunc secus est. Item error conditionis deterioris impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum, ut si liber contrahit cum ancilla, sed non error paris conditionis ut si servus cum ancilla, nec error melioris conditionis ut si servus cum libera. Extra de divortiis Significasti. Item si aliquis ducat ancillam quam credit esse liberam statum ut cum audivit ancillam potest petere divortium et separari ab ea. Si autem postquam scivit cognovit eam carnaliter consensisse iudicabitur nec poterit ab illa separari. Extra c. Proposuit et c. Ad nostram.

IX Cognatio spiritualis sive compaternitas propter tria contrahitur ex sacramenti datione vel intentione. Verbi gratia sacerdos baptizat puerum, tu suscipis illum, utrique vestrum est pater spiritualis pueri. xxx. q. i. Omnes. Extra e. t. c. ult. Sunt autem tres species cognationis spiritualis: una dicitur compaternitas quae attenditur inter patrem spiritualem et patrem carnalem pueri. Item est alia compaternitas quae attenditur inter suscipientem et susceptum. Tertia dicitur fraternitas quae est inter filium tuum spiritualem et filios vel filias carnales. Item sunt duae species compaternitatis, una directa alia indirecta. Directa quando ego levo filium alicuius de fonte, pater pueri et meus compater dicitur et mater pueri commater dicitur, sed uxor mea commater dicitur et isti inter se contrahere non possunt, et haec compaternitas directa quia et directa impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum. Item non omnibus opinionibus exclusis quod omnes filii compatrum et filiae sive ante compaternitatem sive post genite possunt licite copulari, excepta illa mediante qua contracta est compaternitas. Extra c. Tua. Item innuere nova quod filius sacerdotis vel alterius viri qui baptizat puellam non potest cum ea contrahere, et si contraxerint separabuntur. Extra c. Ex litteris si quis sacerdotis. Idem forte iudicandum de filio confirmatoris et confirmata. Extra Litteris. Non tamen est de filio de filia consortis. Quaeritur an quis potest habere duas commatres. Respondeo si compaternitas precedat matrimonium vel saltem carnalem copulam, licite potest habere quis duas commatres. Verbi gratia B et C sunt sibi commatres, postea Petrus contraxit cum B, ea mortua potest contrahere cum C. Si non compaternitas sequatur matrimonium non tamen, ut si uxor tua ante cognita suscepit filium alterius lib

illa cuius filius efficitur [suscepit] et commater
profecto uxoris tue et cum illa uxore
tua te mortuo contrahere non potest. Si
non filium uxoris tue quem de alio viro
genuit tibi de fonte levavit
vel illam de confirmatione tenue-
rit illa tibi est commater uxoris
tue et non tua et cum illa tua
mortua potes contrahere. Verumtamen [illegible]
[illegible] vel tunc cum eam natum fon-
te levavit [illegible] ista commater
si vera non valet uxoris. Ratio quod
commaternitas sive compaternitas con-
trahitur in confirmatione et quod inter
quatuor personas scilicet inter illum qui
tenet et personam quam tenet
et patrem et matrem illius quem
tenet. Unde si teneo aliquam de
confirmatione ipsa est mea filia
spiritualis et mater eius mea com-
mater et nullam istarum ducere
possum. xxx q. iiii si quis unam

Queritur et questio de apparatu.
Queritur si aliquis possit ducere
commatrem illius quam cognovit
fornicarie. Ratio quod sic quia
fornicatores non contrahunt sibi
cognationes spirituales sicut coniugati.
Unde ista fornicaria nullam
acquirit a malo suo compaternitatem.
Item si aliquis tenet aliquam vel
levat de fonte et [illegible] dicatur
efficitur compater. Ratio quod sic quia compater
tenet et tangit. Unde videtur
quod [illegible] non sit de [illegible] cere
[illegible] [illegible] si videt et non
tangit quod non est compater.
Item queritur aliquis potest ducere filiam
spiritualem carnalis filie. Ratio
quod sic [illegible]. Queritur si aliquis
possit ducere filiam commatris sue.

Ratio quod sic excepta illa sola quam de
fonte levavit vel in confirmatione te-
nuit. Unde patet quod aliquis potest commatrem
uxoris sue [illegible]. Item queritur aliquis potest du-
cere uxorem illius qui tenuit eum in confir-
matione. Ratio quod non. xxx q. iiii.
si quis unam [illegible] filiam eius ducere
non potest quia ibi est fraternitas spiritualis
ut c. t. j. et dicit [illegible] et
[illegible] valde quod cognatio spiritualis
in baptismo et de confirmatione currit
pari passu. Item queritur si aliqui
compatres filios levant de fonte in-
vicem possunt reddere debitum. Ratio si fa-
ciunt ex ignorantia que est vere probabilis
tunc debent [illegible]. Sed si non
faciunt ex ignorantia sed ex malitia
fraudis et dolo non debent eis
patrocinari ut e. si vir. Sed ambo
peccaverunt et cum neuter eorum possit
exigere [illegible] compellet eos sibi
invicem reddere debitum propter periculum
fornicationis ut de divor. [illegible]
Si non unus peccavit ille non potest
exigere sed exactus reddere tenetur. xxx
q. i. de eo

Queritur si filius adoptivus pos-
sit contrahere cum filia adop-
tantis. Ratio quod sic [illegible] et
[illegible] aliquis adoptivus cum fi-
liabus adoptivis possunt contrahere.
Ratio quod sic [illegible]. Queritur si
filius adoptivus [illegible] ad
[illegible] contrahat cum filia [illegible]
adoptantis [illegible] sit [illegible]
[illegible]. Ratio quod sic [illegible]
et [illegible]

Nota quod aliquis cognoscit
consanguineam uxoris sue
[illegible] quia [illegible] [illegible] ei [illegible] [illegible]

sed quia illa affinitas oritur post matrimonium contractum non potest dirimi matrimonium in talibus respondi sed monenda est uxor ad continentiam quod si noluerit licet vir amiserit debitum exigendi tamen tenetur eam dolens ex actu reddere debitum et ad hoc potest compelli per excommunicationem extra e. t. c. Tue et c. Iordana. Item quero si supervenit affinitas sponsalibus de futuro contractis et ante carnalem copulam non rescindit illa extra e. t. Discretionem et c. de sponsalibus de futuro quia a contrahendo precedens impedit matrimonium contrahendum sed non dirimit contractum sicut votum simplex et hoc verum est de omnibus casibus exceptis tribus casibus quos quere in titulo de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. Sed quid si vir exigit debitum nunquid peccat mortaliter? Respondeo credo quod sic nisi super eo laboret ignorantia iuris vel si petat uxori ignoscendo et non suam voluntatem explendo. Sed nunquid maritus qui sic privatus est iure petendi potest dicere uxori quod petat debitum vel potest confessor uxori consulere quod petat debitum et dicat ei? Respondeo credo quod maritus potest dicere uxori quod petat debitum et sacerdos debet uxori suadere continentiam si non potest tunc dicat uxori quod petat coniugali quia non potest vir petere a spirituali ne prostituat uxor aliud contra aliqua. Item quid si vir intuitu pudoris cogitare uxorem suam tantum semen effudit aut etiam ordinarie polluit eam nunquid ius exigendi perdidit? Respondeo credo quod pena non fuit extendenda sed potius restringenda. Unde non quod ad hoc quod contrahatur affinitas necesse est utriusque scilicet sanguinis commixtio ar. xxxv q. v Affinitas. Unde licet mulier semen emittat et non vir contrahitur affinitas ar. de frigidis qui palpando potest mulierem ad seminis effusionem provocare ergo et tamen ibi non est affinitas neque matrimonium. Item is qui cognovit aliquam fornicarie non potest contrahere cum cognata eius usque ad quartum gradum extra de affi. Non debet in casu impedit. Non aliquis ante matrimonium contractum cognovit consanguineam uxoris sue si hoc adeo notorium est quod tergiversatione non potest celari vel possit probari per testes legitimos debet omnino separari aliter matrimonium contractum non dissolvitur etiam ad confessionem eius seu alterius vel amborum extra de illo et c. Veniens et c. Super eo. Et iste non debet continere uxorem sine causa sed potius sustinere excommunicationem super quo quia si ex hoc fit impedimentum tunc nec exigere nec reddere debet quia ista quo ad deum non est eius uxor extra de sen. excom. Inquisitioni.

Item si duo fratres possunt duas sorores vel pater et filius matrem et filiam ducere? Respondeo quod sic extra c. Quod super his. Item quid aliquis potest ducere aliquam distantem a se in quarto gradu in recta linea? Respondeo Gauffredus dicit quod sic sed Petrus dicit contrarium et hoc verius puto dicit enim quod si Adam viveret non posset ad aliquam feminam contrahere. Unde illa decretalis extra c. Non debet intelligenda est de lineis collateralibus. Queritur si aliquis possit ducere

lib'

relictam fratris mei sine dispensatione quod sic quia ibi est secundum genus affinitatis quod modo sublatum est ut extra c. Non debet. Et hoc per illa regula: persona addita personae per carnis copulam mutat genus sed non gradum. Item igitur frater uxoris meae sibi sit in primo genere affinitatis. Uxor eius est in 2º. Et secundum ablatum est. Quaeritur si aliquis possit ducere sororem uxoris sine dispensatione quod non quia ibi est primum genus affinitatis et primus gradus et hoc per illa regula: persona addita personae mutat gradum et non genus. Eadem soror uxoris fit in primo genere affinitatis, filia sua est in 2º genere affinitatis sed in 2º gradu. Unde nota quod vir potest ducere quamcumque affinem uxoris in quocumque gradu sed consanguineam eius ducere non potest usque ad quartum gradum inclusive ut extra c. Non debet. Sed numquid aliquis potest ducere filiam relictae fratris sui sine dispensatione, quae sit de alio viro? Dico quod sic quia illa persona michi attinet ei. Notandum quod consanguinitas est vinculum diversarum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Stipes illa persona appellatur a qua aliqui ducunt originem sicut Ysaac fuit stipes Iacob et Esau. Dicitur autem consanguinitas quasi communem sanguinem continens. Linea est ordinata collectio consanguinitate iunctorum diversorum sive diversos continens gradus. Lineae autem sunt tres ascendentium descendentium et transversalium. Sed non quod secundum leges quaelibet persona facit gradum sed secundum canones duo fratres faciunt unum gradum. Unde duo fratres sunt in primo gradu, filii duorum in secundo gradu et sic descendendo. Idem est de duabus sororibus. Sed non usque ad quartum gradum inclusive prohibentur contrahere et si contraxerint sine dispensatione papae separabuntur ut extra c. Non debet. Si autem distiterint duo ab invicem unus in quarto gradu alter in quinto isti licite possunt copulari quia remotiori standum est ut extra c. Vir qui stipite.

xii

Affinitas est attinentia unius personae ad alteram per se venientes ex carnali copula 35 q. 1 c. ... quia tam per fornicariam copulam quam per legittimam contrahitur affinitas ut extra c. Affinitatis 35 q. 3 ca. Item non quoniam erant tria genera affinitatis sed nunc tantum unum est. Primum genus affinitatis est quod uno solo mediante alia consanguinitate contrahitur et oritur. Unde regula: persona addita personae per carnis copulam mutat genus scilicet attinentiae quia ipsa non attinet michi in aliquo gradu consanguinitatis sed attinet in primo genere affinitatis mediante fratre meo sed non mutat gradum quia sicut frater meus est michi in primo gradu consanguinitatis ita uxor eius est michi in primo gradu affinitatis quia hic regulariter verum est quod in quocumque gradu consanguinitatis est michi aliquis meorum consanguineorum in toto sunt mihi uxores eorum affines quia si in primo et eorum uxor in primo, si in secundo consanguinitatis et eorum uxores in secundo gradu affinitatis. Idem tenendum est de consanguineis et eorum maritis. Item alia regula: persona addita personae per carnis copula mutat gradum et non genus scilicet attinentiae ut grata consanguinitas est mihi sicut meum et michi quae consanguinitatis apponatur uxori meae tu efficeris filio meo affinis in primo gradu primi generis affinitatis. Filius et filia fratris mei efficiuntur eidem uxori meae affines in primo gradu secundi generis affinitatis; secundo gradu affinitatis nepos eius, secundo primo generis affinitatis. Sed in tertio gradu consanguinitatis est. Ecce quod genus affinitatis semper manet, sed gradus mutatur, ut computatur nupta genus sed generata gradum. Item regula: omnes maritae meae consanguinei sunt mihi affines in primo genere affinitatis et in illis gradibus affinitatis in quibus consanguinei sunt mihi consanguinitatis. Idem dico de uxoribus consanguineorum meorum. Item affinitas non solum per legitimum sed etiam per fornicarium coitum contrahitur, tamen ordine naturae servato. Quia si aliquis extraordinarie, id est contra naturam, et sine seminis commixtione aliquam polluerit, ibi non contrahitur affinitas nec impeditur consanguineam eius ducere in uxorem, quia talis pollutio non facit sanguinis commixtionem nec carnis unionem, xxxv. q. iii. nec eam. Alexander Wintoniensi de illo qui uxoris suae aliquam ei iunctam se proponit cognovisse, respondet quod si non notorium fuerit et testibus idoneis approbatum, propter eorum matrimonium ipsius impediri non permittas. Clemens Wintoniensi super eo quod postulasti. Item de coniugato qui ante matrimonium contractum uxoris suae consanguineam cognovit carnaliter, tamen idem fatetur, utrum sit ab uxore separandus. Respondeo quod propter corporis consensum tamen vel rumoris vicinae separandi non sunt nisi [illegible] et fide dignae accedant probationes. Innocentius episcopo: ex litteris tuis accepimus quod lator praesentium iuvenem puellae quam infra nubiles annos desponsaverat carnaliter saepe cognovit, et post carnalem commixtionem puellae [illegible] adulterium. Committimus tibi quod eis ab invicem separatis, mulier alii non nubat, sed postquam novit viri et mulieris delictum ei non erubuit commisceri. Vir autem nunquam debet ad alias nuptias convolare nisi certa quoque probatione de lapsu carnis probatur. Timeatur. Quod fraternitati tuae demandavimus et in divortii sententiam approbamus quam de eo promulgasti qui cum eius copulam praesumpsit cum antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus contra ordinationem nostram polluisse. Sed quid est consulendum illis qui ante matrimonium contractum consanguineam uxoris suae cognoverant, per eas tangitur. De talibus maior cum peccato stat impedimentum carnalis. Sicut quidam tamen de timidatio requiratur in secundo libro, super de restitutione spoliorum. Innocentius: litteras tuas. Et novo responsio dicitur quod cum sororem uxoris coniugatus fornicatur, cum uxore possit commorari et exigere debitum ac solvere requisitus. Respondeo quod admonenda est uxor ut a viro abstineat et in continentia maneat usque ad obitum viri, quod si forte recusaverit et de eius timeatur lapsu, vir potest et debet cum dolore debitum exigere coniugale, cum affinitas post matrimonium contracta non debeat illi nocere qui iniquitatis particeps non existit.

xiii

Impotentia coeundi est vitium animi vel corporis quo quis impeditur alterius carnali commercio. Est autem alia naturalis, ut frigiditas in viro, arctatio in muliere, defectus aetatis in pueris; alia accidentalis, ut castratio, maleficium quod fit per fornicationes. Item naturalis in viro alia est perpetua, alia temporalis. Naturalis temporalis est in pueris; naturalis autem et perpetua in viro impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum, ut est ca. Laudabilem. De arctatione in muliere sic tenetur quod licet ei insit, si tamen potest ei subveniri beneficio medicinae vel per assiduum usum cum homine quiescente naturae, non impedit matrimonium contrahendum. Ita quod si propter arctationem separata postea qui non potest eam cognoscere et sic prius viri copulata est facta ydonea primo separanda est a secundo et reddenda primo extra e. fraternitati. Si non sit tamen coartata quod ei absque periculo corporis subveniri non potest impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum extra e. c. oplus. Sequitur videre de accidentali et primo de castratione scilicet de eunuchis quibus sunt virilia precisa et quid similiter tenendum est quod tales inepti sunt ad debitum reddendum unde contrahere non possunt et si contraxerint non est matrimonium. Si non sectum precessit matrimonium non separatur. Item scias quod licet vir senex est ineptus ad reddendum debitum quod intellige de quolibet impedimento quod accidit post matrimonium legitime contractum. Quod intellige de impotentia coeundi que ex maleficio provenit. Si supervenit matrimonium non dirimit. Si non precedit aliquo est temporale aut perpetuum. Si temporale matrimonium prestat impedimentum. Si perpetuum impedit contrahendum et dirimit contractum xxxiii q. i. si per formitarios. Sed quomodo scietur impedimentum temporale esse aut perpetuum. Respondeo a principio quodlibet maleficium presumitur temporale quia omnis homo creditur potens ad coitum sed ex quo per triennium cohabitaverunt dantes operam studiose commixtioni carnali si adhuc durat impedimentum presumitur maleficium esse perpetuum extra e. littere.

Et non dicam de frigidis quod frigidus nullam potest cognoscere nec movetur ad voluntatem coeundi. Sed maleficiatus potest alias cognoscere preter illam cum qua est maleficiatus. Unde frigidus si propter frigiditatem separatur datur mulieri licentia nubendi et non ~~nubendi mulieri~~ viro xxxiii q. i. de inc. Si propter arctationem mulieris datur viro licentia nubendi et non mulieri extra e. fraternitati et si postea cui denegatur licentia convaluit et aptus factus fuerit nuptiis separandi sunt a secundis et primis reintegrandi. Si non propter maleficium separantur datur utrique licentia nubendi xxxiii q. i. si per formicarios. Item spado qui utroque caret testiculo matrimonium contrahere non potest et si contraxerit contra auctoritatem non debet separari secus si alter tantum caret. Item nunquid vir qui generare non potest et mulier que non potest concipere possunt contrahere. Respondeo quod sic si possunt coire tunc enim est matrimonium aut causa prolis aut causa continentie vitande si aut una causarum subsistit permittitur matrimonium.

Item quid si vir scienter sit frigidus vel impotens ad contrahendum vel mulier sit arta contrahunt matrimonium. Respondeo quod vir non potest a tali uxore recedere si mulier ei voluerit commanere extra e. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium c. i. Quod de muliere est dictum idem videtur dicendum si aliquis scienter contraxit cum frigida extra e. c. i. Item si frigidus contrahat cum arta et uterque sciat impedimentum. Respondeo credo nisi ambo consentiant separationi debent stare sicut frater et soror extra e. c. i. Si autem alter istorum dimitteret vel contineret aut male tractaret eam et vir nollet se corrigere vel quia impotens esset contrahere cum alia in tali casu posset petere separationem extra ar. extra e. de mu. mandando quod ad matrimonium tenet xxii. Item si mulier arta facta tamen ydonea primo restituitur viro et convenit ad quem eam artam. Respondeo restituetur secundo. Si tamen semel cognita recuperaverit eam restituitur ei non semel sed secundo et tertio si tantum. Item si a primo nullo modo potuit cognosci sine periculo carnali nunquid fuit matrimonium inter eos. Respondeo non fuit secundum Goffredum et Huguccionem arguendo supra in c. fraternitate scilicet ibi absque carnali et c. oplutus. Unde dico quod si per experimentum usum vivi fit reddita ydonea primo viro propter quod non restituetur sed remanebit cum secundo. Pone ista est arta sed per incisionem potest fieri apta in qua potest contrahere. Respondeo Huguccio quod non contrahat sed post incisionem potest. Item si ante

ante mixtionem aliquis duxit eam de facto, inquiunt, facta mixtione poterit ab ea recedere. Ray. Hug. dicit quod opus est novo consensu nisi interveniat carnalis copula. Unde convenit Hug. nisi post inmissionem adveniat novus consensus quod potest ab ea recedere et aliam ducere. Ego credo quod si adhuc durat primus consensus quod sublato impedimento non est opus de novo. Expone quod apta uni et arta alteri est legitima, ratio ad hoc concedendum quantum ad unum non quantum ad alterum. Quid si aliquis de facto contraxit cum arta que post fit apta per incisionem, inquiunt, potest compelli ad incisionem sustinendam. Quaeritur Hug. quod sic si potest sine periculo vite fiat, non nisi. xxxiii q. i quod proposuisti. Quid convenit cum spadone qui utroque caret testiculo, erigatur virga et emittat semen, licet sit invalidum ad generandum liberos, per talem coitum contrahitur affinitas. Affinitas et [illegible] dico quod contrahitur, licet forte non sit ibi commixtio seminum efficax.

xiiii Quaeritur si matrimonium possit contrahi tempore ab ecclesia interdicto. Respondeo: matrimonii duorum sunt actus, consensus et carnalis coniunctio, ut de bigamis, debitum. Dico ergo quod matrimonium quolibet tempore potest contrahi, sed nuptiarum solempnitates et sponse traductio mariti prohibentur quibusdam temporibus, ut de feriis, capellanus. Si tamen contractum fuerit non est separandum nisi ad tempus ad agendam penitentiam et hoc tantum ad separationem thori, ut ext. e. c. per totum, xxxiii q. iiii nec exigere. Numquid est peccatum mortale illo tempore cum solempnitate contrahere? Respondeo quod sic si fiat sine dispensatione cum prohibitum sit, ut ext. e. c. per totum. Numquid simplex sacerdos potest dispensare quod illo tempore contrahatur? Respondeo: credo quod non, quia cause matrimonii determinande reservantur episcopis, xxxiii q. i. Scolares.

xv Legitimus est qui de legitimo matrimonio natus est, vel qui per sacros canones legitimus iudicatur, ut ext. e. cum inter. Ita tamen quod ambo vel alter eorum credat se legitime et bona fide coniunctos, et illi qui nascuntur parentibus, ut ext. e. c. ex tenore. Nota quod alii filii sunt naturales et legitimi, ut qui filii legitime procreantur. Alii naturales tantum, ut filii concubinarum. Alii legitimi tantum, ut adoptivi vel arrogativi. Nota de filiis adoptivis. Adoptio est extranee persone in filium vel nepotem legitima assumptio. Sunt autem due species adoptionis, scilicet arrogatio et simpliciter adoptio. Arrogatur ille qui sui iuris est et non habet patrem, vel si habet emancipatus est a patria potestate, et hoc fit auctoritate principis. Optatur autem qui adhuc est in patris potestate. Item arrogatus transit in potestatem arrogantis, adoptatus autem non transit in potestatem adoptantis. Habet autem ius succedendi ab intestato adoptanti. Potest omnis qui sui iuris est et qui generare potest. Unde eunuchus spado natura frigidus adoptare non potest; femina etiam adoptare non potest nisi ex rescripto principis et in solacium filiorum amissorum. De matrimonio istorum dictum est supra de cognatione legali. Alii nec naturales nec legitimi sunt qui spurii dicuntur, ut qui de adulterio vel qui de incestu nati sunt, quorum parentes matrimonium contrahere non possunt. Sunt autem plures modi legitimandi filios. Primus per subsequens matrimonium, ut si quis habeat naturales ex concubina, postea cum ea contrahat, tunc de eadem filii legitimantur. Secundo ex speciali indulgentia domini pape, ut si aliquis legitimetur in spiritualibus et per consequens etiam est in spiritualibus legitimatus, ut ext. e. per venerabilem. Qui si tamen sunt legitimati. Tertium legitimos sunt qui nimis si pater filium obtulit naturalem curie principis quod fiat curialis, sive potest habere filios legitimos sive non, legitimantur. Item si pater decedens in testamento voluerit cum legitimis heredem et ipse postea offert se principi. Item si nullo filio legitimo superstite pater defuncto offerat seipsum filium naturalis curie efficitur legitimus. Naturales filii de sexta parte hereditatis patris succedere possunt si habeat filios vel uxorem. Si vero non habeat filios totam hereditatem potest legare. C. de naturalibus filiis l. i. licet. ~~filii~~ Spurii non omni beneficio excluduntur. Et si pagani in secundo tertio vel quarto gradu contraxerint et filios procreaverint et postea ad fidem convertantur filii legitimi iudicantur. extra c. gaudemus.

xvi Notandum quod maritus potest dimittere uxorem propter fornicationem et hoc intellige de carnalem sed propter fornicationem spiritualem non potest nisi nolit se corrigere. extra de divor. de illa. Sex casus in quibus vir non potest accusare uxorem. Primus si ipse commisit fornicationem. Secundus si ipse eam prostituit. Tertius si ipsa credidit virum mortuum et nupsit alteri. Quartus si cognita fuit latenter ab aliquo quem ipsa credebat maritum. Quintus si fuit oppressa. Sextus quando reconciliavit eam sibi post adulterium commissum vel eam adulterantem retinet in consortio maritali. Postea quis audit. Perfectum de impedimento mulier scit et uxor sua et si opus sunt (?) git opinionem probabilem non obligat sed reddat debitum quousque ultra habeat. Vero contra quid si non vult credere uno fidedigno vel sacerdoti nunquid peccat mortaliter non credendo. Respondeo credo quod non sed veniale. Haec Ro. Quintum quid si sacerdos sciat impedimentum et potest probare et alter coniugum sciat ad quem. Respondeo de hoc capitulo tenetur ad divortium solleprium (?) agere nisi consensu qui velint cohabitare sicut frater et soror. Haec Ro. Quaeritur si vir tenetur uxorem fornicantem dimittere. Respondeo si est manifesta et corrigit se potest eam retinere. Si autem perseverat in malicia tenetur eam dimittere. Si autem est occulta non potest dimittere. Nunquid potest vir dimittere uxorem fornicantem propria auctoritate. Respondeo quo ad thorum tantum nisi appellatur ad debitum tantum reddendum peccatum, sed quo ad thori separationem non potest sine iudicio ecclesiae. Haec Pe. Quintum si vir occulte fornicans possit accusare mulierem de adulterio manifesto non potest sine peccato. Ar. xxxii q. vi c. plerumque. Si tamen vir penitet et mulier probare posset. Nunquid potest accusare mulierem de adulterio penitentem. Respondeo quod non quia penitentia tollit accusationem. xxxii q. i admonere. Nunquid postquam divortium possunt se reconciliari. Respondeo si utrique concordat tunc debet fieri reconciliatio. Si discordant non debet fieri nisi forte propter scandalum vitandum ut si uterque fornicatur. Si autem unus petit et alter repugnat si tunc innocens petit nocens debet cogi qualitercumque peccat. Si nocens petit nocentem debet fieri reconciliatio. Quintum ad quem spectat celebratio divortii. Respondeo ad episcopum. extra de eo qui cognovit (?) sanguineam (?) uxoris suae (?) Ex. de prescriptionibus (?) prelatorum attendentibus nisi forte committat alteri. Nunquid post divortium licet alteri intrare religionem sine consensu alterius. Respondeo si uterque fornicatus est non licet et si alter altero invito intraverit extrahetur ab eo. Si autem unus eorum tantum innocens potest intrare religionem etiam altero invito sed nocens non potest sine consensu innocentis quia si innocens vult tenetur nocens ad reconciliationem. Si autem innocens non vult sibi reconciliari nocentem tunc nocens de consensu episcopi potest intrare religionem. Haec frater Jo. Hug. tamen dicit quod post divortium uterque potest intrare religionem sine consensu alterius quod non credo. Quintum si nocens intravit religionem altero non contradicente nunquid potest revocari ab eo. Respondeo credo quod non. Haec Ro. Quintum si post divortium qui innocens fuit etiam fornicatur nunquid non obstante sententia potest alter alterum repetere. Quintum nunquid alter sine consensu alterius potest intrare religionem. Respondeo si uterque intrat sine licentia alterius nunquid potest alter exire et alterum repetere. Ad primum dico quod potest eum repetere ut dicit Rey. et magister cogetur eum redire ac

deinde iurando tria vota etiam si intrasset
quod nollent se invicem repetere Ad hoc in-
ducitur quod si unus intravit sine consensu al-
terius compellatur extra eo. ad istud sudit Aug.
quod non potest compelli quia votum utriusque terminat
quantum ad non exigendum ad quod alter alterum
repetebit extra eo. Aug. Item quid si vir votum
renovaverit post primam et illa non vovit nunquid
est cogenda Responsio si vir est iuvenis potest eam
in iure repetere extra eo. Item quid si ipsa intrat
monasterium ipso non contradicente nunquid potest
eam revocare Responsio credo quod non ut supra

xvii

Divorcium est viri ab uxore legittima separatio
Fit autem divorcium duobus modis Uno quantum
ad thori separationem scilicet cum alter fornicatur et
procedit contra eum in iudicio ut xxxii q. i
Dixit dominus quando ad fedus matrimoniale se-
parantur ut cum proponitur actio super consanguini-
tate vel affinitate et tunc si probatum fuit
dissolvetur matrimonium et dabitur licencia nube-
di utrique ex eo. c. i porro Fit divorcium debet fi-
eri coram ecclesia episcopo presente vel loco eius pre-
sente episcopus Sed quid si ecclesia decepta per fal-
sos testes vel alio modo celebrat divorcium
inter aliquos deinde factus est vir sacerdos
postea inventum est ecclesiam fuisse deceptam
nunquid iste sacerdos restituetur uxori Responsio
credo quod sic si uxor non potest in domo ad
continentiam debet ei restitui vir quia et uxor
si ei restituetur et tenetur iste reddere de-
bitum uxori petenti sed non debet exigere quia quantum
in se est solempnizat votum Item quid si iudei
vel pagani contraxerunt in secundo tertio vel quarto
gradu nunquid conversi remanebunt copulati
Responsio quod sic quia apud infideles verum est
matrimonium sed non ratum quia dato libello potest
eam repudiare extra eo. c. gaudemus Item quid
si plures uxores duxit nunquid omnes re-
tinebit Responsio prima tantum erit uxor et illa sola
potest retinere extra eo. Pone duo fratres vel
duo consanguinei duxerunt sorores duas vel
consanguineas unus alteram et vir fuit
ferre sententia divorcii propter consanguinitatem ab-
sentia quis uterque alter proximus quod erat separari
ad quod dicas quod nullo modo potest separari quia
res inter alios acta aliis non preiudicat
extra de fide instrumentorum inter dilectos

servatum aut ad carnis copulam distinguitur
quia aut scit consanguinitatem vel aliud preceptum
impedimentum inter se et uxorem suam aut cre-
dat aut non primo casu non exigat
sed reddat In secundo si credat ex causa
probabili reddat sed non exigat Si autem
credat ex causa levi vel temeraria red-
dat et si petit et deponat erroneam con-
scienciam ad consilium proprii viri et tunc exigat
ut extra de sententia excommunicationis inquisitioni Nunquid
propter crimen sodomiticum scilicet cum masculus in
masculum vel femina in feminam turpitudi-
nem operatur potest vir uxorem vel econverso dimittere
dicitur sic et dicitur quod sic xxxii q. vii omnes
causationes Item quid si vir cum propria uxore extra
opus operatur Responsio non licet Aug. super ad
xxx q. iii Meretrices quod propter vir uxorem et
uxor virum potest dimittere ut si alter agat
cum altero in membro non naturali scilicet in posteriori
Item quid si aliquis polluit aliquam aliam
quam uxorem propter claustra pudoris vel forte
sic ipsum propriis manibus nunquid potest dimittere
Responsio dicit Aug. quod non credat quod propter hoc
possit dimitti vir vel uxor ut xxxii q.
iiii concordinaria Item nunquid propter voluntatem
fornicandi potest vir vel uxor dimitti Extra
eo. Item quaeritur si vir possit dimittere propter a-
liquam propter fornicationem Responsio quod non est enim
triplex fornicatio scilicet carnis ydolatrie
et quodlibet mortale peccatum propter primam potest etiam
si penitet propter secundam si corrigit se non potest
si tamen vult virum pertrahere ad peccatum potest Extra
unam veram Item propter furtum viri non
potest dimittere uxor ut c. questionem nisi ve-
lit eam inducere ad simile peccatum tunc
potest eum dimittere iudicio ecclesie ut extra c.
gaudemus Item quid si infideles contraxerunt con-
traxerunt cum duabus quarum unam accipio ut-
rumque uxor qua obtinebit Responsio neutram
nisi talis sit altera quod non possit fi-
eri uxor eius tunc obtinebit alteram Item quod
fidelis potest contrahere cum heretica Responsio quod
non debet contrahere cum heretica Responsio non debet
cum ea sicut nec cum apostata Si tamen con-
traxerit matrimonium stabit cum ambo sunt
baptizati Nunquid potest contrahere christiana cum

que dicit fuit se velle recipere baptismum. Ideo quod non quamvis licet ibi sit fides tamen ibi non est fidei sacramentum, extra de presbytero non baptizato c. veniens. Item contra hanc formam contrahens sponsalia vel etiam si mulier clandestine contraxit cum aliquo et ille dicat quod non contraxerat et de facto eam ducat aliam, numquid mulier illa potest contrahere cum alio? Respondeo: credo sine preiudicio quod consulendum est ei quod non contrahat, cum de iure tamen ad plenam certificationem non possit, arg. extra de sponsalibus. Sed quid si iam contraxit? Respondeo: consulendum est ei quod non exigat, sed tamen cum dolore reddat debitum.

Post hoc videndum est quid sit dos et quas causas habeat et in quibus casibus maritus lucratur dotem. Dos est quedam donatio a parte mulieris facta vel facta propter onus matrimonii quod sustinet. Dotis due sunt species: alia profectitia, alia adventitia. Profectitia est que a patre pro filia vel ab avo pro nepote de bonis eorum datur, vel quam alius eorum mandato dat, ff. de iure dotis, profectitia. Adventitia dicitur quo ipsa mulier praestat vel aliquis filius a patre vel avo, sive sit extraneus sive cognatus, passiva fuerit. Item est que mulier est pro dotem [illegible] et dicitur a parte quod est [illegible] et sua quod est dos quasi [illegible] dote. Donatio propter nuptias est quod sponsus sponse donat, C. de [illegible]. Lucratur autem maritus dotem sed propter adulterium amittit [illegible] propter mulieris adulterium mulier dotem amittit, C. [illegible]. Nota quod datur dos vel amittitur, sed donatio datur mulieri [illegible]. Item si mulier per aliquam licitam causam separatur ab eo et fit divortium inter eos, puta propter consanguinitatem vel affinitatem, tota dos ei reddetur, C. de [illegible] sicut si propter adulterium. Sed quid si mulier amisit dotem per divortium propter adulterium et postea approbata [illegible] inter partem et virum separentur omnino, data utique licentia nubendi, numquid mulier potest dotem repetere? Respondeo: Gaufridus dicit quod sic, quia causa non sit [illegible] non fuit

adulterium laicorum dicit Gaufridus.

Ultimo videndum est de penis impositis, ad quod notandum quod si impune non sit benedicendus nec patiatur fiat contra iura sacramenti, et si quis sacerdos fecerit suspendatur ab officio et beneficio et mittatur ad sedem apostolicam, extra de secundis nuptiis c. capellanus c. vij. Item nota mulier ad secundas nuptias migrans perdit dotem ei de morte mariti tenus constituit, C. de [illegible]. Sed quid si credit virum mortuum et contraxit cum alio? Respondeo: quamdiu credit et ille non venerit, excusatur ab adulterio propter ignorantiam facti, maxime si diligenter de ipso inquisivit, et filii sic geniti iudicantur legitimi, et statim cum venerit primus debet redire ad eum. Quod si non fecit, adultera iudicabitur, extra qui filii sint legitimi c. per tuas, et C. ad [illegible] non valuit tractu temporis infirmatur. Sed quid si contraxit et dubitat cum vivere et non venerit? Respondeo: non exigat debitum sed reddat. Sed quid si vadit ad partes [illegible] vel religione longinqua et uxor nihil de morte eius intelligit? Respondeo: [illegible] sit contrahere non debet nisi certificetur, extra de sponsalibus, in presentia. Sed quomodo certificabitur? Respondeo: per iuramentum unius [illegible] militavit vel sociorum eius quod mortem eius [illegible] et tunc nubat, extra eodem c. super [illegible]. Item nota quod impune sunt [illegible] vel mulier [illegible] vel uterque [illegible] plures salvantur [illegible] plures animas [illegible] et ideo [illegible] et [illegible] ad mulierem [illegible] vir sit bigamus impune benedicentur [illegible]. Sed [illegible] quod [illegible] casu non sunt benedicende [illegible] consuetudo qua [illegible] fit et tollatur.

Ultima questio [illegible] de sponsalibus ut si aliquis desponsat puellam vij annorum et ultra et licet eam non [illegible] stat [illegible] nullus de consanguinitate eius potest eam [illegible] et ergo [illegible] de sponsalibus [illegible] et c. ad audientiam [illegible] vij annorum quia si ante septennium contracta fuerint nullius iudicabuntur momenti nec prestat impedimentum nisi post septennium ratum habeant quod ante fecerunt / Et hoc require supra de sponsalibus impuberum. Item si puer. Quid si sponsalia non tenuerint quia non de iure sed de facto contracta sunt ut si contraxerit si monachus vel clericus in sacris ordinibus vel frigidus vel perpetuo maleficiatus vel sectus utroque testiculo desponsat de facto aliquam numquid talia sponsalia que nulla sunt prestant consanguineis ut non possit cum talibus sponsis contrahere et si contraxerint non teneat matrimonium. Ad hoc dicit Hugo et plerique legum sentiunt quod huiusmodi protestatio prestat impedimentum consanguineis. De quo casu habetur expresse extra de sponsa. ad audientiam et videtur expressum de omnibus xxvij q. ij. si quis uxorem ubi quidam desponsavit quod dicit de quadam desponsata et donata aliquo ... quod non potuit quod frater illius sponsi qui eam postea cognovit non potuit eam habere uxorem et hoc est publice honestatis iustitia. Quidam dicunt sponsalia sive de iure sive de facto contracta sunt excepto casu supra posito quod scilicet puer et puella ante septennium contrahunt sponsalia quod forte non speciale est in isto casu contrahi bi tam animi quam corporis est defectus. Quid si sub conditione fuerint contracta ut si ita dicatur accipio te si dederis michi centum marcas vel si domine te habere potero numquid huiusmodi conditionalia inducunt hanc publice honestatis iustitiam. Respondeo quod non eo dicit de iure sit prohibitorium quod huiusmodi sponsalia conditionalia inducant publice honestatis iustitiam. Et hic completur liber quartus

Incipit quintus liber

De accusationibus i
Nota clerici debent teneri corrigere fratres suos ij
De symonia // dicta iij
Nota quod presbyter possunt recipere nova et oblatorum iiij
Pene de quibus offert bona v
Ne prelati vices suas ab aliis censu committant vj
Quid si sacerdos collatori mutuat centum vij
Ne iudei aliquos cogant viij
De iudeis ix
Que permittuntur iudei vivere x
De hereticis xj
De bonis cuius filij excluduntur ab hereditate xij
Crimen lese maiestatis heresia xiij
De scismaticis // De apostatis xiiij
Quid si clamparius(?) xv
De hiis qui ipsos filios occidunt xvj
Nota de oppressione puerorum xvij
De homicidio xviij
Cum clerici liceat deponere arma xix
Et utrum liceat vim vi repellere xx
Sed numquid liceat eum capere xxj
Sed numquid in dubio si non liberat xxij
De infantibus et languidis xxiij
De torneamentis xxiiij
Numquid potuit ... tenet xxv
De clericis pugnantibus in duello xxvj
Quid sit iustum bellum xxvij
Utrum subditi teneantur obedire prelatis xxviij
Utrum subditi teneantur ad restitucionem xxix
De sagittariis xxx
Nota si dicat prelatus precipio xxxj
De raptoribus // predonibus xxxij
De clericis qui bona ecclesie in meretricibus xxxiij
De mulieribus que negant puerum de adulterio xxxiiij
De incendiariis // De furtis xxxv
Numquid liceat paganis furari xxxvj
De usura xxxvij
Casus in quibus permittitur usura xxxviij
De nomine dotis xxxix
Si aliquis invenit xl
Quando mobile sit simonia xlj
Si vendidi predia xlij
De predonibus / qui audiunt xliij
De crimine falsi xliiij
De sortilegiis xlv

Capitul(a)

Cuius sententia sup. xlvi
De delicto puerorum xlvii
De clerico venatore xlviii
De clerico maledicto xlix
De clerico coniugato l
Quod simplex fama non sufficiat li
Nota de coniugatis lii
Et si coniugatus cele(bret) vel epi(stolam) le(gat) liii
De non ordinato ministrante liiii
De clerico per saltum promoto lv
De excessibus prelatorum lvi
In quibus casibus subditi non tenentur lvii
Quod clerici laborantes vicio lviii
De eo qui furtive ordi(nem recepit) lix
De privilegiis qui dicuntur exempti lx
De purgatione canonica lxi
De iniuriis et dampnis lxii
Utrum quis iudicatus possit reum cum lxiii
Utrum quis dominus teneatur revelare dap lxiiii
De penis et remissionibus lxv
Quod questuarii non sunt re(cipiendi) lxvi
Si peccata remissa redeant lxvii
Nota cum dicit remitto in lxviii
Utrum quis novicius sacerdos potest absol(vere) lxix
De indulgenciis lxx
Quod non addit hec clausula lxxi
Si potest commutari pena lxxii
De treugis et sententia episcopi lxxiii
Si coniugatus potest dicere of(ficium) lxxiiii
Si elemosina possit absque (conscientia) accipere lxxv
In qua etate pueri ad adult(eria) (?) ca(pi)? lxxvi
De interdicto De sua suspensione lxxvii
De libro(rum) (?) prohibicione lxxviii
De regula iuris lxxix
Utrum vitandum scandalum nascatur quam veritas lxxx
Utrum tacens pastor consentiat lxxxi

11

estimabit eo quod procedenti labore de iure et eius impeditur. De quo dicitur de accusacionibus et penis et uno quod quatuor modis de crimine agitur sive agi potest vel de notorio notorio tacetur. Quarto modo de denunciacionis de inquisicionis exceptionis et accusacionis ut e(xtra) t(itulo) c(apitulo) super hiis. In notoriis enim nec testibus nec accusacionibus opus est immo sine ipsis potest puniri manifesta crimina non quod manifesta. In notoriis non est necessarius ordo iudiciarius quod nulla validior probatio quam rei evidentia. Evidentia enim patrati sceleris clamose non indiget exclamatione ut e(xtra) t(itulo) eundem. Crimen autem sit notorium iuris vel facti quod subtitulo ut de cohabitatione clericorum et mulierum. Queritur si subditi possunt accusare prelatos. Respondeo subditi aut sunt boni et timorati aut timorati non possunt. Si autem boni et accusant excessum possunt. Si criminaliter non licet quam alios. Queritur si aliquis fuit solus ad quod crimen de aliquo iniquus debet accusare. Respondeo non de manifesto sed de occulto debet monere quia dum solus fuit quam alios. Utrum quis quibus teneatur corripere fratrem peccantem ut dicitur Mathei xviii si peccaverit frater tuus in te etc. Respondeo si peccat est committendo tunc quibus teneatur corripere de committendo [illegible] quod ut hic videtur. Si autem est commissum quando ad subditos et consilio corripere tunc fieri sed quando ad prelatos et preceptum hec verba et intellige de peccato mortali. Sed Bonaventura dicit quod tunc teneatur corripere qui scit gravem peccare et credit probabiliter quod debeat prodesse et non obesse. Cavendum tamen ne quis formet sibi conscientiam stultam quamodocumque contingat. Ex hiis patet quod hec duo requiruntur ad correptionem primum quod peccatum sit mortale. Et non veniale. Secundum quod credam probabiliter quod sit ad correptionem emendandus aliás non teneor. Primum quod peccat eum mortaliter peccare. Secundum quod credat eum se velle emendare. Tamen quod quilibet corrigat hec sunt. Ad. Utrum quod prelatus malus peccat corripiendo subditum. Respondeo si corripit ut prelatus quamvis in modum increpacionis peccat quia non digne utitur officio suo et si peccat occulte peccat simpliciter si manifeste peccat scribendo et scandalizando. Si autem ut frater peccat

primo supplicet et monitus non peccat tamen
bona venia

iij

Symonia est studiosa cupiditas vel voluntas emendi vel vendendi aliquod spirituale vel annexum spirituali. Spirituale cum annexo dicitur spirituale ut ius patronatus, extra de iure patronatus. Pro studiosa aut voluntas dicitur ideo quia non sufficit ad hoc ut aliquis sit symoniacus non solum quod voluit emere sed dicitur opere, sed si vel spiritualia spiritualiter emit vel quod magis obtinuit precium non fecit quod symoniacus iudicatur. Sola enim voluntas sine interdicto facit eum symoniacum quantum ad deum, i q i consuluit, non tamen quo ad ecclesiam, extra e. t. mandamus. Sola voluntas nota quod in quinque modis quibus committitur symonia sola voluntate nullo pacto sed affectu animi tantum precedente vel est nulla resignacio spiritualium que committitur et temporalium que prestantur. Sed de singulis sufficit per solam penitenciam satisfacere deo et ecclesie, extra e. t. ult. Item nota quod quedam sunt prohibita quia symoniaca ut emere et vendere spiritualia, quedam symoniaca quia prohibita ut contra per constitucionem ecclesie tantum symoniaca sunt ut cum quis renunciet ecclesie illa condicione vel pacto ut detur nepoti suo vel aliis certe non sufficit sola voluntas nisi procedat ad actum, extra de off. del. c. propter. Dicitur aut symonia a symone mago qui voluit emere graciam spiritus sancti Naaman syro contraxit. Aut symonia si munus pro spirituali datur et dicit triplex munus: a manu, a lingua et ab obsequio, i q i sed nonnulli. Munus a manu est pecunia, munus ab obsequio est servicium indebite impensum, munus a lingua est favor, i q i sed non nulli sunt tamen casus in quibus munus datur et potest tamen si gratis datur non propter spiritualia. Et sunt tria consideranda utrum gratis an corrupta intencione detur dantis et recipientis; qualitas scilicet an pauper dat divitti an egeo. Item quantitas muneris an parvum an magnum. Item tempus donacionis scilicet an in statu necessitatis vel alio tempore datur et scilicet quod tenenda pro suspicione vel presumpcione tenent, extra e. t.

Et si omnis secundum propriis sine pro servicio spiritualibus ad que non tenetur, extra de officio pri. i q i caritatem. Item cum pro debitis operibus spiritualibus debitis cum episcopus consecrat ecclesiam vel visitat, episcopus potest accipere moderatam procuracionem, extra e. t. cupientes. Sit romana procuracio hanc procuracionem non recipit pro aliquo pacto quia tunc esset symonia sed potius pro labore, i q i statuimus. Et si cum episcopus procurari non posset ipse suis sumptibus, causa recipere potest, x q iii cavendum, i q iii placuit. Item virtus puta eciam pro elemosina largicione ecclesiarum pro redempcione vexacionis que ibi fit iniuste super iure spirituali, extra e. t. dilectus filius vexacione; et tunc sine peccato potest redimere vexacionem suam et non de beneficio vel officio iniuste inhibito, quod patet contra iusta scilicet quod non committit symoniam qui dat pro sua restitucione officii vel beneficii vel absolucione excommunicacionis vel interdicti, sed ille qui recipit symoniam committit quia nullum ius acquirit sed dat ut absolutus remaneat quia licitum est, i q iii, extra de usuris c. i. Secus est si quis est iuste excommunicatus vel suspensus sit et aliquid dat pro restitucione tunc utrique symonia est, extra e. t. c. nemo. Tercio munus ab obsequio distinguendo quia aut est corporale aut spirituale. Primo casu si obsequium est honestum ut si radat barbam pro ecclesia vel si serviat clerici episcopo vel ecclesie et licitum et honestum, dicunt tamen sit sine condicione ut prius ac intencione serviat ut beneficium recipiat potest licite sit serviat episcopo quia dicit tamen si quis dum est intencionem ad ordinem vel beneficium causa sunt symoniacum contra, extra e. t. c. cum essent. Si aut inhonestum sit non potest. Secundo spirituali non debet fieri pro beneficio sibi dando tale obsequium nisi tale obsequium sint de pertinencia ipso beneficio ut si clerici prebendam de proposito sit quod honorem ut clerici et ea

q cantet missam bte vgis ex de pbey·
significatu In innuit aliquando distinguendum
aut eligitur aut ordinatur quis sius
rabus aut alicuius Iusmo casu
quantumcumque sit dignus non pt pp reape
cetam vel dignitatem vel aliquod bn-
ficium quod curam aiaz hz ancxa et si
fiat symonia e viij q i insiptis ex
de pro puratis / benficium si pp si e
digit et sentit se dignum pt petere
absque metu symonie ex de pbey c. y.
ex c ad aures si vo non e digit pcat
Insedo casu aut ille pcos sit tales
aut spuales Si tales et sint pro
dignis symonia e tunc cum pcos sint-
cedunt loco pcij. i q i. sunt nonnulli
Si non sint tales pdignus non comitti
symonia dr immo ordinator non speat
respectum ad pcos sed ad diu et ad mita
pc ex de tpalib ordi. tua nos. i
q. i. latrone Circa penam symoniaci
distinguere quia aut e symoniacus in ordine
aut beneficio Si in ordine ipso iure
e suspensus quo ad se et quo ad ali-
os et non recipit executionem siue e
mere sit occultum siue manifestum
sicut et notorius fornicator ex
c. tanta et hoc ideo quia contractum
est sui Et non pt recipere pe-
cuniam quam dedit non quod alius bene
accepit sed quia iste turpiter dedit
xiij q v non sane / Si non e symo-
niacus in beneficio i cura vel prebe z
tunc e manifestus similiter ipso iure
e susp. i. xxxij d. verum Si non tunc
e occultum quamvis sit susp quo ad
se sicut quibusdam pz i q i sacerdos
non tamen quo ad alios ex de delictis oc-
cultis Nota quod quinque Rus
sup illud ex c tanta dt q liate
pt audiri officium aliorum clericorum
nisi sint suspensi p sentam sed sy-
moniacum non pt audiri etiam si ha-
buerit [illegible] sit coram eos Et dt quod quasi
e in notorio fornicatore et symoniaco

quod cura si tollatur ab eorum officium co-
audiri non dz ex c tanta xxxij d. vin. Ser-
e in aliis occultis criminibus Et alij dicunt
pz pnicam pt symoniacum quod non e pt
celebrare nisi cum eo dispensetur et pt [illegible]
cura Et qui recipit officium symoniace
tenetur renunciare beneficio et omnes fructus
perceptos et quos percipi possent xxxij q
vij si res Generaliter cum possidens sine ti-
tulo tenetur ad omnia dampna et lucra
percepta et percipienda sunt de rei vendi-
catione Si in manus restitue at teneatur
illi eccie [illegible] pecunia data e aliquis
cura accepta sunt Questio [illegible] que
dispensatio fiat erga symoniacum Ad quod
non quatuor casibus in quibus prohibita est
non pp sed aliis ne dispensent cum
illis [illegible] Si vbi ordo datur seu baptismus
repetatur et hoc facient ut stabilitatem
fidei status ordo peta [illegible] aliquis
non possit ordinari a catholico episcopo
in cuius eccie facit ut ordinari ab heretico
vel si pstetur ut vtrobique symonia opetur
i. symonia non venialis tam ex pte
ordinarij quam ex pte ordinatoris i q
vij saluberrimum vij q vij Veniens
ix q i / ab excommunicato Alias pt dispensari
ab ordine supplementum pnatis
et in illis in quibus facient contra e
ex c nobis a ffra credo tamen q in illis pt
dispensare pp a Sed quia difficilius et
varius dispensat in illis quod [illegible] quia [illegible]
ideo dt mgr Nota quod in illis / in quibus
pp dispensat in ordine si tamen vel
[illegible] ordinarijs perpetrasset
[illegible] quia simpliciter renunciavit [illegible]
ordinis pt epus dispensare [illegible] epi
tudine suam non pt sed solus pp
i q i erga et c si quis Si aut
[illegible] data sunt non epo sed collaterali
pt dispensare i q v pnam Circa be-
neficium [illegible] si ignorante eo cui
beneficium i. cura vel pbenda acquiritur

symonia commissa est dispensare potest episcopus ut de novo conferat beneficium ad pure et simpliciter renunciavit quia tales symoniaci non sunt extra de symoniacis. Quod autem intelligitur si episcopus symoniam ignoravit. Nam si sciens contulisset beneficium tali non ipse sed superior posset dispensare arg. i q v c i extra de electionibus quamquam dummodo. Si non beneficiato scienter solus papa dispensabit extra de regularibus. Item episcopus potest dispensare cum illo qui sola voluntate seu intentione occulte commisit symoniam et est expressum iure novo extra de mandato. Item cum eo qui corporales in tempore presbiter circa prebendas nulla alia interveniente condicione vel pacto extra de mandato. Item nota quod symonia aliquando committitur ex parte dantis tantum, aliquando ex parte recipientis, aliquando ex parte utriusque quia sola intentio facit symoniacum i q i qui studet. Quid fiat de religiosis symoniace receptis in monasterio. Respondeo: quidam sine committente sunt et simpliciter renunciare debent, sive fuerint subditi sive prelati et si ipsis scientibus sunt commissa et post generale concilium quod fuit tempore Innocentii sive sine spe restitutionis de monasteriis repellantur et ad agendam penitentiam in arciori monasterio recludantur. Sed si non inveniantur arciores debent immutari in aliud eiusdem regule. Si non est, pro perpetuo fiat adeptus arg. ... et postea eligantur de novo. Si vero ante concilium commissa sunt et ipsis scientibus de suis locis repellantur et in aliis locis eiusdem ordinis collocentur extra de elect. Si autem ignorant commissa esse symoniam sive ante concilium sive post renunciarent ut supra et postea de novo eligantur mutatis prioribus locis et in firmioribus assignentur institutis extra de iuramentis. Et tales dicuntur symoniaci et ideo in suis locis remanere possunt extra de symoniacis.

Nunquid aliquando eo tempore quo recipitur vel eligitur potest aliquid dare? Respondeo quod videtur licitum dummodo non assit pactio vel ante vel post i q ii cum quia tempore receptionis potest aliquid dare ad sumptus suos i q ii indictos circa illud quod alias daturus fuisset extra e. t. si quis. Item plenius dicit quod subtilis forma potest aliquid recipi scilicet ubi recipiemus te si haberemus sufficientes possessiones unde tu posses sustentari et tunc in monasterio dicitur potest licite dare i q ii si quis. Sed contra dicit Hostiensis quod contra talis paupertas non excusat extra e. cum sit. Hostiensis dicit illis sicut ibi dicit: qui vestitus fuit propter paupertatem palliare voluit et magis quod monasterium commendat. Si autem monasterium pauperes habet redditus ut vix fratribus sufficiat ubi posset sic dicere: recipiemus te si habes unde nutriri et vestiri possis et tunc de ingressu posset licite offerre sua extra e. t. tua offerre sua. Credo etiam quod liceat exprimere nomina et quantitates oblatorum. Item credo quod si recipiendus dicat vel alius pro eo: dabo singulis annis pro expensis iii solidos vel x libras quamdiu vixero non illicitum quia non proficit monasterio. Sed numquid liceat dari cum tali pacto possessiones vel redditus in perpetuum qui tamen non sufficiunt ad victum unius. Respondeo credo quod sic et in tali casu recipientes possessiones huiusmodi vel redditus propter quod commodi perpetuitate obligant se ad providendum in expensis necessariis talibus cum monasterium non digit. Non est symonia dummodo non fiat pro spiritualibus conferendis vel recipiendis sed pro expensis faciendis vel recipiendis de ... de novo

iiij

constituunt praelati ecclesiis ubi clericis assignant certos redditus pro certis praebendis hoc non quod liceat eis qui diu receperunt illos redditus habere praebendas et quod post admittantur ad consortium fratrum ecclesia retinet potestatem conferendi illa praebendas alii quam si contingat eos cedere vel decedere numquid est simonia. Respondeo qui praebendam constituit in aliqua ecclesia de consensu episcopi potest ibi de consensu eius et fratrum retinere ius patronatus ad tempus vel imperpetuum et in de constitutione. de fundatione ecclesiarum praebendalium facta episcopi quod quisque dedit ecclesie tantum vel tantum de redditibus suis etiam pecuniam pro eisdem redditibus cum praebendam recipiat in canonicum et quod habeat praebendam numquid licita est huiusmodi constitutio. Respondeo si ita constitutio fiat ad tempus non imperpetuum non in fraudem simoniae sed propter devotionem et divini cultus augmentum tolerari potest quia constitutio talis digna sit quod recipi propter certos de monasterio vel praelatos de [illegible] si statuit quod quilibet datur vel tantum recipe ad illam religionem esse. Sed quid de consuetudinibus quae ita sunt constitutae quod nullus recipiatur qui sic datum promittit [illegible] Respondeo si sit propter causam honestam puta pro redimendis captivis aliunde pauperibus non est simonia. extra de simonia. [illegible] de canonicis qui dicunt sic ad invicem canonicorum cognatos meos forte ad quem [illegible] Vel si placeat tibi dicere vel placebit mihi de tuo sic pacisuntur [illegible] vel aliter cum quis dicit consuetudo est quia tu expendisti [illegible] petitione ego debeo [illegible] audivi de alia est aliud dicit numquid me [illegible] aliquis fiet canonicus in illa ecclesia [illegible] vago fiat

canonicus numquid quaeritur simonia. Respondeo sine et vel tamen simonia quia dicit Amor absit omnis pactio cesset omnis conventio. i. q. ii. c. Sicut pro iustitia. Si possit sunt spirituales non est simonia. Item cum qui praedicta est ecclesia diu famulatur pari gaudet libertate gaudeat. Quid de consensu omnes qui sunt [illegible] vel aliquo pacto quod facto vel nunc faciendo simonia est. Item si aliquis sciat episcopum suum esse simoniacum de ordine esse et petit licentiam ut illi ordinetur ab alio et ille non vult dare sed praecipit ipso ut ab eo ordines recipiat quid faciat. Respondeo non debet ab ipso recipere cum eum ille non [illegible] non potest iste dare. extra c. tanta. Sed potius debet se permittere excommunicari. arg. extra [illegible] Sed quid si non sciat sed credit propter relationem aliorum. Respondeo non debet credere [illegible] tamen durante credulitate non debet ab eo recipere ordinem sed deponere debet errorem in ordine tamen suscepto ab eo cum ab eo non audiat potest [illegible] extra c. praeterea. Item si quis clericus cum conditione vel pacto offerat libros suos ecclesiae vel illa [illegible] modo praebendam recipiat [illegible] eligant simonia est. Si autem sine et sine pacto offeratur ac sine conditione rogans quilibet in canonicum recipi et libros suos sibi liceat [illegible] retinere non est simonia [illegible] Item si aliquis laicus nullum ius habet in electione sed maliciose impedit tamen dat aliquid ut cessat a tali impedimento numquid sit simonia. Respondeo videtur quod non [illegible] cum ut redimeret vexationem suam quod licitum est. extra c. dilectus. Licet sit simoniacum quippe qui non debeat ei ius acquisitum [illegible] dicam tamen si in iusti[illegible] vel excommunicatis [illegible] aliquid [illegible] vel absolute. Respondeo non quod non est simonia [illegible] recipiente tantum non dans [illegible] ius acquirit sed dat ut acquisitum retineat quod licet extra i q. iii quesitum. Si autem iste quis intendens suspicionem vel opinionem dat aliquid pro restitutione symoniam committit puto extra i q. i nullus. Primus tamen credo quod utroque casu symoniam committat et quod in isto graviter deponatur quam symonia contra superiorem. Item si ecclesia vel prebenda mea remoto me fuit alii assignata numquid est symonia si pro ipsam redimo vel recupero. Respondeo credo quod sit sicut de superiori casu. Pone aliquis offert bona ecclesie pauperi at simpliciter cum intentione tamen principali ut per illa bona spiritualia valeat adipisci et clerici qui ad officium admittunt non essent eum nisi temporalia bona perciperent ad ingressum numquid symonia committitur. Respondeo Innocentius dicit quod sine dubio tam illi quam isti apud districtum iudicem culpabiles iudicantur. Unde dicit quod quod tamen non est pactio spiritualium seu temporalium pro spiritualibus tamen eum ad parem penam. Parem penam intelligas in genere quia ad penam mortalis peccati tenentur ad resignationem tamen faciendam non tenentur. Sed numquid sic recepti scilicet cum intentione corrupta sine pacto tenentur renunciare et recipientes restituere quod sic acceperunt. Respondeo quod non quia huiusmodi mentalis symonia per condignam penitentiam expiatur extra e. c. mandato. Pone aliquis non debet recipi dicit abbati si velletis me recipere darem vobis totam meam. Abbas habito consilio recipit eum et dat res suas totas vel partem monasterio numquid est symonia an potest quis talis remanere. Respondeo quod sine contu illius promissionis receptus fuit sine non symonia saltem apparet offensas cum proposuit conditionem dandi temporalia pro spirituali receptione sicut notat Gaufredus extra de symonia nobis et non potest remanere ut huiusmodi questio non dato spete

ad tempus et dicit tamen tamen ad aliud monasterium transferri. Item si fuit expressa conditio de temporalibus expresse recipiendi et recipiendi proponitur quod tamen omnino non daret si prius de eo in ingrederetur numquid potest in remanere. Respondeo credo quod non quia taciturnitas eius cum non contradixit illorum pactioni pro consensu censetur si potest quis tacuit quia timebat repulsam si contradiceret. Sed quid si interponatur conditio expresse per te et sub qua conceditur ingressus utraque petierunt et conditionem renovabis et postea petit recipi propter deum et illi consentiunt numquid licet. Respondeo quod sic dummodo tamen conscientia non sit corrupta secus tamen esset si ante renovationem recipiendus fuisset quia tunc indignum se fecisset monasterio. Item si duo litigant pro ecclesia una et unus committat alteri aliquos redditus annuatim de illa ecclesia vel de summa pecuniam ut cedat ab actione numquid est symonia. Respondeo quod sic extra de pactis cum pro. Sed si tamen talis conditio fiet de permissione iudicis sine aliqua pactione prava immo causa intuitu licita est et tunc etiam solutis expensis non tenetur successor illius qui solvit nisi factum fuisset auctoritate episcopi extra de transactionibus dilecto. Numquid sacerdos potest aliquid exigere pro benedictionibus nubentium et exequiis mortuorum. Respondeo sacerdos nichil potest exigere pro hiis sed layci debent cogi per episcopum ad servandas pias consuetudines extra c. ad apostolicam. Respondeo si quis cum non committitur directe symonia quia si vult satisfacere et se emendare non punitur extra e. t. sicut. Si tamen directe esset symonia deponitur extra c. ad hec et c. consimiliter. Queritur si ius patronatus possit vendi. Respondeo per se vendi non potest sed bene transit cum universitate et si villa [illegible] venditur transit ius patronatus

de copula

symonia committitur q. c. v. et si quo.

De missa

Item quid si sacerdos cantat missam pro defunctis vel scolaris legit psalterium? Respondeo: si talis intendit vendere missam vel scolaris vendere spiritualia symonia est. Si autem intendit locare operam suam et recipere stipendium laboris symonia non est. Ray. q. j. cantantes.

De anniversariis

Item quid licet dare pro anniversario vel tricesima? Respondeo: dicunt quidam quod si ex pacto aliquid datur symonia est, sed gratis offerre licet. Sed frater Io. dicit quod ad huiusmodi anniversarium faciendum non tenetur sacerdos, quod certa ex pacto licet aliquid accipere cum possit operas suas.

De notarijs

Item quid notarius committit symoniam vendendo formatas? Respondeo quod sic, extra c. c. j. Sed alii dicunt quod quando optinet iuste ut notarius quod salarium percipit de publico ~~non debet ex pacto aliquid recipere~~. Sed dicit Laurentius quod si notarius recipiat de publico non debet ex pacto aliquid recipere pro litteris scriptis, aliquin symoniam committit ut j. q. j. Sicut episcopum. Item sunt inter consuetudines ita pro ornamentis conventus post receptionem vel circa operationes quas plerique faciunt in consecratione episcoporum, beneficiorum, abbatum et ordinibus clericorum. Dicitur tamen dandum est scriptoribus, tamen portarijs et similibus: faciunt symoniam? Respondeo: si talia extorta solvuntur symonia est. Si autem gratis offeruntur aut quasi ex pactione precedente sic est symonia, aut sine pactione sic non est symonia q. c. xij. Et G. autem solucionem approbat hoc et addit quod in talibus aliquid datur non ut debitum sed quia ita quia symonia non est. Et quando credo si scriptor recipit denarios pro formatis quos concedit symoniam non committit si tamen facit sine pactione. Si autem intervenit pactum ut illi qui ordinatos nolunt intitulare nisi promittant quod velint redimere formatas, non credo eos a symonia posse excusari. Queritur si aliquis possit petere beneficium pro se? Respondeo: si petit beneficium sine cura vel dignitate si est dignus non est symonia. Si autem petit beneficium cum cura vel dignitate sic est symonia q. c. xij. Pono quod aliquis vult ordinari et caret titulo et rogat aliquem presbyterum ut presentet eum ad titulum ecclesie sue et promittit ei quod numquam velit aliquam portionem de ecclesia sua petere, numquid est symonia? Respondeo quod sic et de quo casu ordinator ab collatione et presentatus ab execucione ordinum per triennium sunt suspensi et ordinatus ab ordine sic suscepto est suspensus quousque ad sedem apostolicam secum fuerit dispensatum, extra e. Si quis.

Item numquid est symonia si confertur alicui beneficium ratione consanguinitatis? Respondeo quod si alias non erat collaturus quia favor ~~non erat~~ cedit precii loco, extra e. Nemo. Si vero talis esset dignus posset ei conferri pro Deo pro filio digno sicut confert beneficium, extra de rerum permutationibus.

Item numquid aliquid licet dari pro ingressu religionis? Respondeo: si ex pacto aliquid detur pro ingressu est symonia quando causa quas supra in textu. Pono quod aliquis vult locare filiam ad tale claustrum et rogat aliquem religiosum quod agat pro illius receptione et ille imponat pactum, numquid est symonia ex parte mediatoris? Respondeo quod sic, j. q. j. Si quis episcopus. Item si aliquis petit recipi ad ordinem et dicit ei quod adiuvat si est laicus arte sutoriam vel si est clericus quod studeat, numquid est symonia? Respondeo quod non quando hoc quia talis pactio non est illicita. Sed si aliquis sunt dati claustro et non vult sine nisi promittatur ei quod prebendam vel duos cum recipiat, est ne symonia? Respondeo quod sic. Sed si singuli claustrales recipientes pueros ea intencione ut proficiat debitum numquid est symonia? Respondeo: aut recipiunt principaliter propter questum, sic est symonia valde intollerabilis et de pecunie sic de morali et ideo peccata, et qui recipiunt pro dum palam et scienter per quod scilicet licitum est recipere scienter quod disputat ad symoniam satis super vi Notandum est quod nec episcopus nec archiepiscopus nec aliquis prelatus potest sub precio vel annuo censu concedere vices suas alicui id est prelationis iurisdictionem vel aliquod aliud spirituale extra e(odem) c. i. ii. et iii. Si tamen episcopus committat pure et simpliciter alicui vices suas et nulla vicaria perpetua constituatur salarium non est precium xxi. q. ii. cantatis. Item redditus temporales possunt vendi ad tempus extra e(odem) c. querela. Item si ego loco alicui presbytero ecclesiam ipse potest consequenter fructus ibi cantando et in aliis divinis ministrando non tamen sibi aliquam iurisdictionem non committo symoniam extra e(odem) c. querela. Nunquid perpetuo possunt vendi fructus temporales. Respondeo aut emit ab illo qui confert beneficium aut a beneficiato. Primo casu symonia est extra e(odem) c. ut ecclesiastica beneficia sine dimi(nu)cione ut vim. Secundo casu si emit a beneficiato perpetuo id est ipse sit venditor tamen beneficium non est symonia nec est prohibitum non tamen est honestum et quod ita quod nichil spirituale conveniat extra de rerum permutatione ad questiones. Pone quod locavit sacerdos ecclesiam ad tres annos et iste cui locatur statim solvit totam summam et sacerdos moriatur infra dimidium anni nunquid sacerdos successor istius cui costitit ecclesia tenetur stare contractui. Respondeo si pecunia recepta versa est in utilitatem ecclesie successor tenetur stare contractui extra de solucionibus c. ii. et alibi non extra de pignoribus c. ii. quia vltra tempus suum locare non potuit et qui solvit sibi imputet. Vide hoc extra e(odem) c. querela.

vii Quid si aliquis mutuat collatori suo ut ad terminum recipiat fructus ecclesie et sumat de divinis nulla tamen sibi in ea iurisdictione nunquid licet. Respondeo quod sic quia nichil concluditur spirituale sed tantum fructus temporales possunt vendi ad tempus sicut dicitur in capitulo extra e(odem) c. querela. Nunquid magistri recipientes decimationem pro sua amicitia possunt recipere collectam que dicitur amicicia a pauperibus. Respondeo quod non debent exigere sed gratis oblata possunt recipere.

Nunquid aliquis potest exigi de canonicis sub hac condicione ut doceat. Respondeo quod non quia debet cessare omnis condicio. Sed si vacante aliqua prebenda statuunt quod nunquam alicui esset aliquo prebende non credo esse symoniam extra de prebendis. Significat.

viii Nunquid magistri committunt symoniam si exigunt aliquid a pauperibus vel a clericis ecclesie a quibus recipiunt beneficium. Respondeo quod sic ita dicitur xxiii questione et ordinarii sunt antiqui. Sed quidam theologi dicunt aliter et melius ut puto quod non sit ibi symonia sed crimen avaricie licet sciencia aliquid sit spirituale quia sicut eciam spirituale dicitur. Et uno modo dicendi per relacionem ad spiritum sanctum ut baptismum et alia sacra et talia vendere vel emere est symonia quia inseparabile positum pretio. Alio modo dicitur spirituale ad relacionem ad spiritum quoniam ut doctrina et consilium et talia vendere non est symonia sed avaricia. Unde si doctor prebendatus est adiunctus ut doceat tunc de illis pueris alicuius prebendatus nichil debet accipere nec de pauperibus sed de opulentis potest. De magistris qui sunt divites et reguntur in civibus dicitur quod non tenentur ut credo laborare circa divites auditores nisi debent moderate quod non tamen debet recipere pro sciencia sed pro labore a pauperibus tamen nichil debet exigere. Hec Thomas.

viiii Pueri non sunt compellendi ad suscipiendum fidem christianam quia coacta servicia non placent deo xlv d. qui sincera extra e(odem) c. sicut. Si tamen coacti condicionaliter sunt puta per minas vel rerum suarum oblacionem susceperunt baptismum et perceperunt fidem compellendi sunt retinere xlv d. de iudeis. Condicionaliter coacti dico et omnino inviti qui contradicunt caracterem baptismalem non recipiunt extra e(odem) c. maiores. Item non debent christiani cum iudeis bibere comedere cohabitare balneare vel medicinas eorum recipere vel recipere eos ad convivia xi q. i in ad mensam xxviii q. i nullus. Item non debent permitti christiani inter paganos vel prelatos dignitates et officia publica non habeant nec exerceant contra hoc habeant remedium paganos liiii d. nulla. Item non debent permitti erigere novas synagogas sed tamen antiquas reficere. Non tamen sunt violandi vel occidendi nulli enim permissum est occidere vel penam infligere nisi cui ex officio permittitur xxiii q. v qui malos. Item in die parasceves non debent aperire fenestras suas vel per diem in publicum compellendi etiam sunt habitu vel signo differre ut ab aliis populis distinguantur extra c. in nonnullis. Item christiani conversi ne decetero iniuriantes vel spoliantes (gravantes) paganos et ne festos eorum cum fustibus intrare presumant extra c. et si iudei et c. ad hec. Item transgressores harum constitutionum puniuntur si clerici sunt et amoniti se non correxerint debent puniri officio et beneficio si vero laici et principes debent excommunicari. Sed quare ecclesia dat eis potestatem peccandi mortaliter eo quod permittit eos servare ritum suum. Respondeo ecclesia non dat auctoritatem sed permittit eos sic esse alias videretur cogi ad fidem quod esse non debet. Item numquid christianus potest esse servus iudei vel pagani esse incipiens. Respondeo quod sic extra c. et si iudeos non tamen debet morari cum eo ita quod habeat cum eo familiaritatem xxviii q. i sepe et c. nullus. Si autem iste vult christianus fieri sit vel debet esse liber sit christianus xxviii q. i iudei. Item numquid post baptismum remanebit servus sibi. Respondeo quod sic quia servitus iure divino est introducta nec divino consummata xvi q. i cetera. Numquid iudeis sunt auferendi filii eorum ut baptizentur. Respondeo adulti non debent baptizari nisi consenserint vel etiam parvuli eorum absque quo quod non sunt domini eorum. Sed principes quorum sunt iudei servi possent ex potestate sua auferre parvulos et offerre ad baptismum et bene mererentur si hoc facerent et quod ita quod parentes non compellantur ad fidem sed tamen possunt salutem providere. Quid vero cum christiani dominantur iudeorum pariunt si serviunt eis et nutriunt iudeos baptizatos parvulos numquid peccant. Respondeo si quis faciunt contra in articulo mortis non peccant extra articulum mortis non licet ne fiat iniuria parentibus quia quomodo possent cogi et item baptizati et ne fiat quod anima que perhibet fideles eos cum fidelibus communicari. Quid vero numquid liceat paganis emere medicamina vel similia et eis vendere vel domos locare eis. Respondeo in domo tua et inter paganos non licet sed vendi possunt eis ut in domo propria comedant et bibant et domos locare possunt eis ita quod propter hoc conveniant ar. xxviii q. i nullus ar. q. extra c. specialiter et expresse habetur quod pagani possunt emere res iudeorum et hoc omnia intelligo que iudei habent iusta bona quia si dictaret et constaret quod non habebant nisi de usura debet restitui sic ista usura extra de usuris cum tu. Numquid liceat christiano morari cum paganis laborare pro iudei. Respondeo quod sic ar. extra c. ad hec. Numquid peccant qui comedunt azima eorum xxviii q. i omnes.

X Quare iudei permittuntur vivere. Respondeo propter quatuor causas. Prima quia legem servant ab eis per quam christiani testimonium habent. Secunda propter pietatem ex quibus Christus duxit originem secundum carnem. Tertia propter eorum conversionem quia omnes in fine dierum iudei convertentur. Quarta propter recordationem passionis Christi ut quotiens eos videmus totiens passionis eius ad memoriam reducamus.

XI Hereticus dicitur errans a fide vel qui gignit vel qui sequitur falsas opiniones xxiiii q. iii heresis. Item hereticus dicitur qui pervertit sacra

ecclesie sicut symoniacus .i. q. i. eos. Item sunt
suspecte personis maliciosi. Item quod qui alter-
sentit articulos fidei quia sonat contra xx-
iiij. q. iij. heresis est fides. Puniuntur autem heretici
excommunicatione depositione vel oblatione.
Item facit bona hereticorum confiscantur siue
habeant filios catholicos siue non si tamen
reuertuntur ad fidem cum indulgencia puniuntur eis
restitui bona e. c. vergentis. Item nota xii
quod in talibus criminibus filii excluduntur ab
hereditate patris. Secundum de crimine heresis extra
c. vergentis. Item crimen lese maiestatis
et hoc in quarto propter symoniam de ordine
vi. q. i. viij. xv. q. i. sane. Item in hoc cle-
rici quia non solum ipse sed eciam filii eius
priuantur omni beneficio ecclesiastico extra de penis
quicumque de i. infamie eciam de test.
qui est beneficiatus quod eciam filii priuantur
feodo alias regulariter bona dampna-
torum deuoluuntur ad heredes c. de bonis damp.
Nota crimen maiestatis lese est cum quis xiii
contra ipsum de paterenis uel temporibus
exurgens aliquid molestus fuit
crimen perduellionis dicitur ut quis de pros-
cuos geniacorum operet. Item vasalli lap-
sorum de heresi sunt absoluti a debito
fidelitatis omagii et totius obsequii
extra c. absolutos. Item episcopi sacerdotes
siue sint heretici siue excommunicati siue deposi-
ti vera conficiunt sacramenta dummodo forma seruat
ecclesie .i. q. i. dominus xxxiij. q. iiij. peccant
tamen conficientes et suscipientes sicut ipsi
forte baptismus de articulo necessitatis xxxij. d. uere.
Item non quod omnis christianus tenetur scire arti-
culos fidei uel implicite uel explicite.
Explicite sicut clerici implicite sicut sela-
icos i. quod simpliciter credant sicut credit ec-
clesia. Item nec heretica prauitas uel alia
vicia sub specie cuiusque ecclesie subiugantur
inquisitori et laycos cuiuscumque ordinis
sint officium predicandi extra c. sicut dicitur
ecce clerici. Numquid filius priuabitur feodo
ecclesie si illud erat de natura hereditatis
datum patri in dote. Respondeo dicit glossa de eius penarum
quod non nisi pater expresse lucri statuit dote
aut post adultum uxoris seu alio ui-
tio obtinebit seu obtinuerit. Heretici
Numquid eciam clericus hereticus ad fidem reuersi
possunt dispensari ut in susceptis ordini-
bus suscepte et promoueantur ad superi-
ores. Respondeo dicitur quod non, si quis heretici re-
cipi nisi ad laycam communionem. i. q. vij. et c.
i. ad heretici tamen cum dispensatur et ad
superiores ordines eciam dignitates
promoueantur. xxi. de nostris cum hortatur
xxij. q. iij. ipsa pietas. Hec et Raymundus
Numquid potest episcopus cum talibus dispensare
Respondeo quod sic. l. d. presbyteros et d. si qui
presbyter. Hec Raymundus. Numquid licet cum in-
fectis uel hereticis dispensare. Respondeo quod non
expedit dispensare disputare cum talibus
maxime cum coram populo. Hec Raymundus nisi dis-
putando intendat ad eorum correctionem
et ad vitandum scandalum in fidelibus ut
si necesse videtur eis superiores fideles
ex hoc scandalizentur. Numquid licet xiii
recipere elemosinam ab hereticis. Respondeo quod non
immo clerici qui sicut eis instantiam
facta uel tradunt eos ecclesiastice sepulture
uel recipiunt elemosinam ab eis uel ob-
lationes debent priuari officio et non
restitui nisi per sedem apostolicam. extra
c. excommunicamus.

Scisma est illicita ab unitate siue xiiii
uniuersitate discessio. Dicitur ad
differentiam scisma a scissura quia scis-
ma fit ab unitate scissa. xxiiij.
q. i. scisma differt etiam ab heresi quia pe-
si perdurat cadit in heresim. Est
cum quidem de paribus ad heresim ut si
proximat siue facere aggrederetur asserens
non esse obediendum ecclesie Romane heresis
est quia peccat contra illud articulum sim-
boli ecclesiam catholicam. Item non quod sunt
quos recipiat ultimam manus in-
posicionem ecclesia sine extra eciam dicit
forma ecclesie fuerit et de ordinato
et de forma ecclesie fuit ordinatus hic
confert ordinem sed non ordinis execucionem

et qui sive sciant sive ignorant aliquis ordinetur ab eo unde sicut dom[illegible] et heretici excommunicati depositi dampnati quos sit episcopi vera conferunt sacramenta si in forma ecclesie faciunt id quod faciunt. i. q. i. dominus

xiij xiiij Apostasia est temerarius a statu fidei vel obedientie vel religionis recessus. Et dicitur apostasia quasi retro statio status vel quasi retro statio ab apo retro et sto stas. Est autem triplex apostasia scilicet perfidie, inobedientie et irregularitatis. Perfidie qua quis a fide recedit ut Julianus apostata ij. q. vij. non potest. Inobedientie qua quis spontanea voluntate transgreditur preceptum ut ad[illegible] et cum et qui sacris canonibus obedire contempnunt extra de maioritate et obedientia si quis. Irregularitatis qua quis a statu assumpte religionis recedit sicut monachus vel clericus dimittendo coronam et accipiendo uxorem extra de clericis coniugatis c. i. Puniuntur autem per apostasiam perfidie quis excommunicatur quia est hereticus et excommunicatus extra de hereticis excommunicamus. Per apostasiam inobedientie repellitur interim a testimonio et infamis efficitur et excommunicatur ij. q. iij. si quis. Per apostasiam irregularitatis interim a testimonio repellitur tamquam infamis ij. q. vij. alieni. Item interim ad dignitatem vel ad ordinem promoveri non potest et si receperit in apostasia sacrum ordinem licet postea sit reconciliatus prelato suo et penitentiam receperit non tamen potest absque dispensatione romani pontificis ministrare in ordine sic suscepto extra c. consultationem. Item interim caret privilegio clericali adeo quod verberans eum non incidit in canonem late sententie extra c. contingit. Quod tamen intelligas cum convenit eum in apostasia post trinam amonitionem factam ab episcopo ut se corrigat extra de sententia excommunicationis c. audientiam. Secus si non fuerit amonitus ab episcopo dummodo tamen eum armis clericali habitu relicto xv xvj

faciat seditionem et gerentem seditioni se immiscet extra de sententia excommunicationis c. cum non ab homine et c. perpendimus. Revertentes ab apostasia perfidie tamquam revertentes ab heresi recipiuntur. Revertentes autem ab apostasia inobedientie si non sunt excommunicati recipiuntur ad pristinum quotiens revertuntur. Si vero sunt excommunicati recipiuntur ad satisfactionem et iniungitur quod stent mandato ecclesie et tunc absolventur. Revertentes autem ab apostasia irregularitatis recipiuntur quotiens et qualiter in eorum regula et constitutionibus continetur. Interim ab actione i. quamdiu est in apostasia se continet quod ideo dicitur quia si redierit et reconciliatur ecclesie sue et resumet habitum postea non compellitur a testimonio vel a promotione ordinis vel dignitatis vel a privilegio clericali. Item clericus acolitus qui duxit uxorem non debet compelli ut portet coronam ita dico si non vult gaudere privilegio clericali vel si non portat eam debite sine scandalo. Vel quod intellige si non habet beneficium ecclesiasticum quia si habet tunc omnibus modis debet ad debite [illegible] extra de clericis coniugatis c. Johannes. Item nota quod pena iterantes baptismum confirmationem vel ordinem sacrum legitur de consecratione [illegible]. Sed qui sponte vel conditionaliter coacti sunt baptizati irregulares sunt et promoveri non possunt maxime si publicum est et nisi se transtulerint ad religionem. Si non occultum est post peractam penitentiam promoveri possunt extra c. litteras. Quod vero peccatum occultum post penitentiam impedit promovendum preter homicidium et preter symoniam extra de accusationibus inquisitionibus et c. nisi. Si claustralis exigens claustrum contulit aliquas res et cum ingreditur alium monasterium cum monachus [illegible] res suas vel [illegible] si postea monasterium vadit cum sit vagabundum et noluit eum revocare res [illegible] si monasterium aliud [illegible] si [illegible] dicamus quod si [illegible] vel [illegible] [illegible] suum [illegible] [illegible] ut [illegible] monasterium ad agen[illegible]

penas perpetua. Si autem est coniugatus vel fi-
lios parvulos a quibus non potest ut dicitur re-
cedere. Vel forte non habet unde vivat cum divina
non potest ut se reddat, permittitur quod in-
iuncta sibi poena congrua in seculo re-
maneat, extra eodem c. Veniens et c. Continebatur.
Si autem casu accidit culpa tamen sua prece-
dente, tunc vii vel vi annorum pena impo-
natur ei, extra de penitentiis et remissionibus c. Continebatur.
Si vero levis culpa precessit, puta quod ne-
gligenter locavit puerum secum in lecto et
mane invenit eum mortuum, imponatur
ei pena trium annorum, extra eodem c. De infantibus.
Si vero nulla culpa precessit, puta quia
cum omni diligentia locavit eum secum
de morte eius, tunc non sunt puniendi,
extra de homicidio c. Ex litteris. Ad cautelam
tamen et propter dubium aliqua pena tamen eis
imponatur, xxxiii q. ii c. Latorem. Circa
considerationem ad personas et longitudines circum-
stantias, puta si mulier pauper locavit
puerum penes se, nec habebat unde posset ad
cautelam omni diligentia qua potuit ne
moreretur. Idem puto si mulier lactando
puerum cum brachiis iacentem obdormien-
do super puerum opprimat ad cautelam omni
diligentia qua potuit ne moreretur. Non
puto in istis casibus esse necessariam recon-
ciliationem episcopi ut dicitur circa absolu-
tionem, extra de homicidio c. Ex litteris. Item si xvii
aliqui opprimant puerum et tamen occul-
tum nunquam dicitur eis pena publica im-
poni, supra quod vero extra de pe. et re. Quesitum
et in tali casu sacerdos potest imponere penas
ut dicitur eodem decretum ubi prohibentur predi-
cta. Item si nutrix opprimat in-
quid parentes sunt puniendi? Item si nutrix
opprimat non fiat suspecta de ebrietate
et parentes prohibuerunt ne locaret pue-
rum penes se, non sunt puniendi. Si autem
nutrix suspecta fuit et parentes sci-
verint quod puerum locavit penes
se, parentes non sunt excusabiles, argumentum extra
de pe. et re. Quesitum super eo vir annos

puniatur. Secundum scientia iura et leges vitam
scientia secundum canones, excipiunt quod
vir est si sciens occidit aliter mo-
deratus se, et non si per filium suum
suum in fame vel circa adultus et lag-
vidus exposuit apud ecclesiam vel alibi
et derelinquat ei alimenta corpo-
re filius propria potestate liberatus
et suus assumit eripere ut dicitur cum
suo dicitur potius quam pueria contempsit,
extra de infantibus expositis l. iii et
tales qui sic exponunt filios vel
suos tamquam homicide reputantur,
et si mors fuisset secuta tales
essent irregulares.
Quemadmodum homicidium occisio dicitur xviii
ab homine et cedo dicitur quasi cedium
hominis. Est autem aliud corporale, aliud
spirituale. Spirituale committitur odiendo
nocendo detrahendo male consulendo
victum subtrahendo, sed de hoc nihil
ad presens. Corporale committitur lingua
vel facto. Lingua tribus modis, precepto,
facto, consilio. Facto quod inferius
est qui consulit vel homicidium facere
unde dicunt quidam quod consulit iactum
machine vel baliste vel suadet
ad capiendum castrum quod de facili ca-
pi non potest nisi mors sequatur quod
irregularis est nisi sciens qui per dictum
capietur. Alii dicunt et forte melius
quod ad illicitum opus consulitur et sequitur
mors irregularis. Verumtamen si ad lici-
tum consulet sed ut capietur malefi-
cus non esset irregularis et si ca-
piens maleficus occidat quia hoc
non consuluit quam dixit suadens
in morte alterius fit reus de sen-
tentia l. de sicariis quod legem istorum de
morte perit fit quatuor modis iustitia
vel casu necessitate vel inuste occidit
vel qui depinget vero si fiat hoc ex
odio vel ex delectatione effundendi
sanguinis licet illi liceat tamen mortem

peccat et iniuste occidendo malefactores
non tenetur homicidia quia lex oc-
cidit illos xxiii q. v. miles et ta-
li non dispensatur ut promoveri possit
Sed si promotus erat dispensatur. ab or-
dinibus susceptis tollatur. ar. d. l. c. c-
quitos cum voluntate iudicis de hos-
tibus contra omnibus hostibus. Item non quod in
ca. sanguinis advocatus iudex offi-
cialis testis notarius vel qui scribit
in causa liceat pro vindicta sanguinis be-
llos efficiantur irregulares. extra.
sententia proferens ex. ne cle. vel mo. sen. sang.
Item clericus potest deponere quemcumque
xix 1 [illegible] s. ut carceretur et detineatur
quia fure vel raptore coram iudice
seculari non ut interficiatur ille
sed ut recipiat id quod amisit. Et
si iudex propterea ex officio suo reum mor-
te puniat non est imputandum clerico ex.
c. postulasti. Unde Augustinus absit ut
ea que propter bonum et licitum facimus
si quid preter nostram voluntatem pro-
malum tamquam occidit nobis imputetur.
xxiii q. v. de occidendis. Sequen-
tem iudicem sed ne talis pena ei in-
fligatur. Item licitum est clericis in iusto
bello hortari suos non ad occidendum
vel ad vulnerandum sed ut etiam
defendant et patriam liberent
xxiii q. viii. quicumque. Item episcopi qui tenent
iurisdictionem temporalem debent seculares
personas constituere qui audiant causas
sanguinis et terminent quibus preest
et debent [illegible] pape ut iuste iudi-
cent et si interroget eum ad hoc
institutus quid agendum sit de aliquo
puniendo respondeo quod potest hoc dicere non
pertinet hoc ad me consule iurisperitos
et caveat ne per suam instructionem ali-
quis occidatur vel puniatur. Sed de ca-
suis sanguinis ex. de excessibus
prelatorum c. sicut. Sed numquid licet
clerico vim vi repellere et videtur quod sic

xx ex. e. significasti. Ubi dicitur quod vim vi repel-
lere omnes leges et omnia iura permittunt
unde et laicus defendendo se parentes
clericus etiam si excedit modum debitum non
facit ex proposito non est irregularis ex. e.
suscepimus. Solum vim vi repellere lice-
tum quedam consideranda sunt ad hoc scilicet
ut fiat incontinenti non ex intervallo
ff. de vi armata. ex. de sen. ex. c. si vero
Item quod fiat causa defensionis et non
vindicte xxiii. q. i. quid culpatur et quod
fiat cum moderamine inculpate tutele
i. quod tutela sit sine culpa. tum quia
modum non excedat et non ex proposito vin-
dicte iniuria illata persone intervallo repel-
lere non licet sic enim peccaret esset
vindicta et tunc non licet vim vi repel-
lere xlvi. di. seditionarios. Si autem
inferatur vis rebus licet repellere
incontinenti et ex intervallo et quan-
documque potest collectis amicis ff. de
acquirenda possessione quod metus causa si ali-
quis percutit mulierem pregnantem vel dat
ei venenum vel potionem accipit ut
faciat abortum vel ut non concipiat
numquid talis est homicida et irre-
gularis. Respondeo si puerperium iam erat formatum
sive animatum homicida est. Si aborti-
vum fecit mulier ex illa percussione
vel potione quia homo interfecit. Si
autem non dum erat animatum non dicitur homi-
cida quantum ad mortem quia irregu-
laritas non contrahitur nisi ex facto homo
interficiatur iam animatus ex. e. sicut ex
cum promoto recipit homo non volun-
tatem sed ut homicida est quantum ad
penam. Item de illis qui dant vel acci-
piunt venenum ne fiat generatio vel conceptus
ex. e. si quis. et c. licet. Si quis
autem dubitat probabiliter utrum sua per-
cussione fecerit abortum abstineat
ab ministratione et promotione. Si autem homo

lib'

lente opinionem illam deponat et sic potest
ministrare. Si vero econtra si nulla fuit dago
conflictu et aliquis interficiatur tamen necesse
est ex mutua percussione nichilominus omnes iudi-
cantur homicide et irregulares et qui pos-
sunt voluntate occidendi venerunt licet
non percusserint. Item vel illi qui occiderunt
vel voluntatem occidendi habuerunt
sed venerunt ut auxilium prestarent oc-
cisoribus si forte contra violenciam repel-
lerentur. Districtam tamen sacerdos debet minorem
penam imponere hiis quam primis et tercijs
quam secundis et primis. Illi non sunt immunes
a culpa vel immunes debent esse a pena
qui cum possent vel homicidium non libera-
rent a morte ut extra de sicut dignum et quod
intellige de bello iniusto nam tales
in bello iusto non irregulares quo ad culpam
nisi ibi sit corrupta intencio propter odium
vel cupiditatem et tamen persona inadvertens
cum armis cui non liceat arma deferre
ut clericus vel religiosus quantum ad
ad irregularitatem omnes districte
sunt repellendi qui fuerunt excepte
contra quibus fiebat iniuria si clerici
erant ut extra de peticione ex de cle. percussore
procurant. Econtra de physicis et tamen regulis
si autem distinguentibus de contingentibus
et sunt super hoc probabiles et sana con-
scienciam potuit promovere aliter non ut extra
de eta et quali ordinandi ad aures. Et
non quod operari de physicis seu de physica
non licet clericis in sacris ordinibus con-
stitutis nisi gratis et pro miserabilibus personis aut
suis consortibus vel consanguineis vel certa
fuit si est ibi periculum quod longe forte
seu scientia de religiosis observandum est
officium aut coniungere quod ad visionem et
obsessionem condurat sunt omnia oportet
tibi est ut extra de cle. Item nos si-
milem querimoniam non criminalem ad
penam mutilacionis et mortem
Sed numquid potest clericus corrigere et media tamen xvi

Ipso si aliter reus quas potest recuperare
non dicit cum capere vel ligare aut
media tradere ut ex. de homicidio suscepi-
mus. Si autem forte nec fugiat
cum rebus quas aliter recuperare non
potest dominus. Et vocat amplius tenebat
vel expellebat in medio quod non efficiatur
irregularis si tamen fuit persona privata
occiditur quoniam ibi non sit intencio
corrupta propter res aut ceteros ullum
debet occidere sicut novit laicus
ut ex. de homicidio suscepimus. Hec de
Sed numquid fratribus predicatoribus et mi-
noribus licet sua defendere. Respondeo omnibus
licet vim vi repellere incontinenti
cum moderamine inculpate tutele
ad defendendi et non vlciscendi
nisi aliqui ordine se ad operationem
obligaverunt. Econtra tamen dixerunt quod
non repetere est preceptum perfectionis consilium
imperfectis qui aut sunt perfecti quorum
ad quos non est determinatio. Econtra si
aliquis repellit me vel aliud de
me et ille moritur numquid tenetur
Item aliquis me compellit et ex ipso
impulsu recadit et moritur. Item
aliquis vult me percutere et de illo
ictu percutit aliud et moritur. Item
aliquis fuerit vigilans equi et ille
qui est de equo cadit et moritur. Numquid
de quibus dicit irregularitatem incurrit
potest cum voluntate accidit homicidium
ipso moritur tamen quod non nisi fuerit
de faciendum quantum ad ipsos tales vel de
culpa quantum ad ultimum. Sed numquid xvij
medicus si non liberat hominem a morte
cum potest aut privata persona qui a
non pascit fame morientes cum possit
ipso licet graviter peccet tales non tamen
sunt irregulares quia loquuntur premittere
loquitur fratrum ut xxx q. i si quis non
natus et tamen ac grande compediti

[illegible] si per infantibus sed secus est
ibi quia fuit ibi precedit homicidium
si aliqua opposicio ponatur oppressam
illum. Item utique est irregularis qui
extrahit cussinum de capite infirmi
vel vertit ad aliud latus ut citius
moriatur. Item si ex hoc citius moritur
est irregularis et qui facit et qui
consulit nec potest episcopus secum dispensare
secus tamen est si ex hoc non moritur citius.
Contra vero Raymundus de illo qui custodit in-
firmum et nimis eum artat ad provo-
candum sudorem vel dat ei vinum
vel alia contraria ut citius moriatur
utique est irregularis. Item si facit
bona intencione dummodo faciat bona
conscientia non est, videlicet lata culpa
ut si infirmus esset freneticus et iste
permitteret eum exire ad plateam et ille
precipitaret se. Vel iste cui solus
esset deputatus ei ad custodiam
inebriaret se et obdormiret et in
medio tempore occideret se, in hiis casi-
bus custos esset irregularis. Contra
vero de sortilegiis non meminit irregularis
sicut qui si quis scripturam ponat sorti-
ariam ad caput infirmi ut in-
fra triduum moriatur. Contra de peccato
fidelis tantum aget penitentiam. Contra vero
Raymundus si aliquis flebotomat aliquem
et brachium illius per imperitos mo-
ritur. Item si adhibuit omnem diligentiam
et cavit peritus non efficitur irregularis. Contra
si aliquis timens mortem voluit fugere
et alius persuadet sibi eum velle in-
nac ne occidatur et ille sic rema-
nens occiditur. Item si fuit probabile tamen
irregularis efficitur. Contra vero Raymundus si

XXIII mater ad baptismum tulit suam [illegible]
et post baptismum utique est irregularis. Item
quod non contra si nullo modo oc-
cidisset et hoc ideo quia irregularitas
homicidii tollitur per baptismum primo

et non bigamie de l. si quis. Contra Raymundus
et vero Raymundus si clericus interfuit suspensioni
furis vel duello utique est irregularis.
Item quod non si nec auxilium nec consilium
nec auxilium dedit. Contra tamen peccat. Contra
si aliquis zelo fidei absciderit lin-
gwam pro ad clamandum contra eos. Item si illa
lingwa cooperata fuerit ad clamationem
irregularis fuit nec dispensabitur cum eis nisi
per papam. Si non cooperata ad mortem quia
forte mortui erant quibus absciderunt
lingua non sunt irregulares. Si autem dubi-
tatur utrum cooperata fuerit an non teneant
ceterum nec ministrent in ordinibus susceptis
nec ad ulteriores sine dispensacione
pape promoveantur. Contra vero Raymundus quod si
aliquis in via cum socio et aliquis de-
fendit vult socium et non istum et non in-
vadendo socium interficit illum utique est
homicida. Item quod sic quo ad irregularitatem
non tamen quo ad culpam quia licitum
est vim vi repellere. Contra et socio proximi
quia non inferenda. Contra Raymundus. Contra si
aliquis contendit cum aliquo et frater
illius superveniens occidit illum contra
eius voluntatem utique qui primo con-
tendit est homicida. Item quod non. Contra
quia postulatus. Raymundus de illo cui fur
ut latro transiret ad inuite per locum
suspectum de   ducentibus clamavit ei
eos utique est irregularis si occiditur.
Item quod non ducentibus dando consilium
de ducendo caute. Raymundus de illo qui cum
aliquo fure fugientem sequitur et
quem si vidisset clericum percussum
transmisisse aliqua contra [illegible]
in [illegible] sit quod sic utique est irregularis.
Item si scivit quod ille quereretur ad mortem
irregularis est. Si autem nescivit nec adhi-
buit ad quod quereretur non tenetur. Contra vero
Raymundus si aliquis spoliatur clericum a quo
utique rogatur sicut iudice [illegible] ut

ut sequuntur fures vel latrones. Respondeo quod sic, si aliter res suas recuperare non potest. Item si aliquis se defendendo vel occidat eum ex necessitate, irregularis est homicida. Respondeo quod sic, extra c. interfecisti. Si tamen sine se defendendo non potuit nisi eum occiderit non tenetur, extra c. interfecisti. Item si aliqui qui ludunt ad invicem et unus ledens alium moritur, irregularis est. Respondeo quod si iste ludus est illicitus et periculosus, extra e. t. c. continebatur. Aliter si ludus est licitus et casualiter fiat, non est irregularis, extra e. t. c. lator. Item si duo luctant simul et unus deiciat illum et cultellus cadens de vagina et occidit eum, irregularis est. Respondeo quod non, quia ludus fuit licitus, extra c. lator. Item si [illegible] cingulo et cultellus elapsus est occidat eum, irregularis est. Respondeo quod [illegible]. Item si aliquis sedens in equo [illegible] et equus currat contra eius voluntatem, conculcat plurimos et occidat unum. Respondeo non est irregularis, extra c. dilectus. Item si aliquis pulsat et baptillus de campana cadit et occidat aliquem, non est irregularis, quia dedit operam rei licite, extra c. ex litteris c. i. Utrum dispensari potest cum homicida. Respondeo aut fuit voluntarius aut casualis. Primo non dispensatur nisi de [illegible]. Secundo casu scilicet aut dedit operam rei licite aut illicite. Si illicite, aut ergo adhibuit omnem diligentiam quam potuit et tunc non imputatur ei, aut non adhibuit et tunc imputatur ei, quia nec in ordinibus susceptis ministrare debet nec ad superiores sine dispensatione episcopi promoveri. Si non dabat operam rei licite, tunc sive adhibuit diligentiam sive non, semper imputatur ei et indiget dispensatione pape, extra c. continebatur. Si non licite aut ergo fuit cautus et tunc imputatur ei nec potest ad superiores ordines promoveri sine dispensatione, sed in susceptis potest ministrare. Si incautus, potest in susceptis ordinibus ministrare, sed ad [illegible] non potest ascendere sine dispensatione [illegible], extra c. lator etc. [illegible] super illud extra c. presbyter et c. interfecisti. Sed que est pena homicide. Respondeo per xl dies non intret ecclesiam et lanea veste indutus ab esibus et potibus [illegible] et [illegible] gladio [illegible] illius diebus abstineat. Iustitia [illegible] et [illegible] aquo que legitur [illegible] penis et [illegible]

[illegible] non mediocriter [illegible] etc. pena ponitur extra c. interfecisti.

xxiiij Torneamenta dicuntur quedam nundine vel fere ad instar pugnarum facte, scilicet ad ostentacionem virium et audacie composita(m), quia vero mortes et alia mala inde proveniunt, ideo in sacris canonibus prohibentur, extra c. felicis c. i. Pena pugnancium ibi est quod si aliquis exercens torneamentum aliquem occidit, etiam reus est homicidii et irregularis est. Pena autem illorum qui ibi occiduntur est licet peniteant et eukaristia non denegetur, tamen carebunt ecclesiastica sepultura ad terrorem aliorum, extra c. felicis.

xxv Item de illis qui intersunt exercitibus et bellis, utrum possunt promoveri. Respondeo si sunt in bello licito et ibi aliquem occiderunt vel mutillaverunt, possunt promoveri etiam sine dispensatione si alias sunt ydonei. Si vero in bello iniusto et homines ibi sunt occisi, etiam si non per eos, eis imputatur et sic non possunt promoveri, xv q. i. c. ult. de pe. d. i. Si quis viderit. Tamen verum est quod cum clericis episcopus potest dispensare quando nec mors nec membri mutillacio per eos sunt subsecuta, extra de cle. pug. in bello duello c. i. xv. De adulterio et stupro. Si se decepit quis virginem non desponsatam, dormierit cum illa, dotabit eam et habebit uxorem, c. [illegible] [illegible] i. quod virginem deceptam stupravit, [illegible] secundum legem pena plectendus sit, nos tamen legis divine mollientes disponimus ut uxorem habeat quam stupravit, aut si renuerit, carnali castigatus [illegible] in monasterio sine spe egrediendi ad agendam penitentiam retrudatur.

xxvi Utrum quis qui frequentat torneamenta et noluit desistere, utrum potest eius licenciari quomodo. Respondeo quod non, quia non sunt in statu salutis, et hoc quia prohibita sunt torneamenta et peccant mortaliter facientes contra prohibicionem et statuta ecclesie, sicut dicit hoc extra c. felicis. Item tamen distinguunt: aut torneamentum fit ad ostentacionem virium sive vane glorie aut questus avaricie, et tunc semper illicitum est; vel propter exigentiam sive fortitudinis vel usus armorum, ut habeant ydoneitatem ad bellandum pro fide et pace ecclesie, et hoc modo licet. Sed inquid tenentur restituere qui de torneamentis lucrantur

Ho. si acquirit contra legem in torneamentorum tenetur illis restituere a quibus habuit si sunt eos alias dari pauperibus. Si autem secundum legem torneamentorum non tenetur restituere sed consulendum est quod dent propter deum non tamen compellendi ad hoc sunt. Hec Ho.

Duellum est singularis pugna inter aliquos ad probationem veritatis et dicitur duellum quasi duorum bellum. Dicitur etiam monomachia a monos quod est unum et machia pugna quasi unius ad alterum pugna. Interdictum est enim monomachia laycis et expresse prohibetur laycis in lege secularium C. de gladiatoribus l. v. Notandum quod qui suscipit duellum sponte vel coactus. Item qui offert. Item iudex qui differt et fieri ambit illud. Item assessores qui dant consilium. Item sacerdos qui dat benedictionem. Omnes isti peccant mortaliter et si sequitur mors sunt irregulares. xxiij q. iiij omnes. Sed quid dictum est de duello quod est duorum bellum. Videndum est plenius de bello iusto et iniusto. Iustum bellum est ut dicit Ysidorus quod ex edicto geritur de rebus repetendis aut propulsandorum hostium causa. xxiij q. ij c. i. Et notandum quod v. exiguntur ad iustum bellum scilicet persona res causa animus et auctoritas. Persona ut sit secularis cui licitum sit fundere sanguinem non ecclesiastica cui prohibetur xxiij q. viij c. i nisi in casu necessitatis. Res ut sit pro repetendis rebus vel pro defensione patrie. xxiij q. ij c. i. Causa ut propter necessitatem pugnetur ut pugnando pax acquiratur. xxiij q. i noli. Animus ut non fiat propter odium aut ultionem aut cupiditatem sed propter iustitiam. xxiij q. i. quid culpatur. Militare enim non est delictum sed propter predam militare peccatum est. Auctoritas ut fiat auctoritate ecclesie ut propter fidem aut auctoritate principis. Si aliquid istorum deficit bellum dicitur iniustum. Videtur tamen casus in quo sine auctoritate principis moveri potest bellum scilicet pro rebus repetendis et pro defensione patrie, sed de iure naturali licitum est cuilibet vim vi repellere incontinenti et cum moderamine inculpate tutele. ff. de iust. et iure l. ut vim etiam clerici. de sen. exc. si vero. Hec plenius

xxviij

propria de commerciis et hoc in quibus. Item notandum quod si unus gerit iustum bellum contra alium licite facit suum quicquid capit ab hoste sive subditis sive aliis coadiutoribus suis quousque sibi satisfactum sit de omni dampno et labore tam sibi quam suis hominibus. Item duellum potest licitum fieri ubi est consuetudo. Ho. quod non quia diuturnitas temporis non minuit peccatum sed auget. Hec Pi. Item quod peccat mortaliter qui coactus a iudice suscipit duellum ita quod optat eum vitam vel res suas perdere nisi pro duello defendat. Ho. secundum Gau. Ganfr. et Thomas talis peccat mortaliter. Sed Wil. dicit si suscipit iudice compellente quod non peccat maxime si sit innocens, cum cuilibet liceat se et sua etiam gladio defendere et si defendendo raptorem occidere. Hec Ho. Item faciunt bellum iniustum Ho. v persona res etc. Quid si aliquis istorum deficit numquid tenetur restituere. Quamvis bellum sit iniustum ex parte et animo ex persona et auctoritate si tamen res subsit quia pro rebus repetendis sit non tenentur quia movent bellum illa que rapiunt donec recuperet suum dampnum. Hec Ho. Et nota quod princeps non potest dare auctoritatem subditis suis bellandi contra alium subditum suum. Si potest iudicare inter illos alias potest et subditis non potest movere bellum contra dominum suum propria auctoritate sed superioris. Hec Ho. Quid si bellum sit iniustum numquid milites tenentur de omni dampno adversario suo vel suis subditis. Ho. etiam suis hominibus de dampno illato tenentur. Hec Ho. Numquid subditi iniustum bellum tenentur hominibus de dampno illato. Ho. quod non quia ipsi tenentur pro domino suo se et sua opponere. Unde etiam subditi tenentur obedire principibus indicentibus bellum et iuvare eos. Ho. Sicut Augustinus contra Manicheum vir iustus si sub rege sacrilego militet potest illo iubente bellare si iuste et recte quod sibi iubetur facit servans ordinem pacis. Quid si clericus in guerra iusta vadens cum domino suo sequitur numquid restituere debet. Ho. si dabitur est ab hiis quibus rapuerant potest illud retinere. Si autem ipse rapuit cum rapiendo

xxxiij

xxxj

b

xxxiiij

lib°

peccauit inducendus est ut restituat si fuit per sonam suam aut de pauperibus. Quamuis enim clericus rem illam rapiendo non fecerat suam sicut dominus eius non potuit ei dare auctoritatem bellandi ita uel rapiendi. Credo tamen quod rem illam de consensu domini sui patitur retinere quia perinde est ac si dominus eius rem sibi dedisset.

Utrum subditi teneantur ad restitutionem illorum que ipsi rapiunt. Respondeo si sciunt iustum bellum excepto domino suo non tenentur restituere dummodo habeant intentionem corruptam ut si faciant odio uel cupiditate. Si autem sciunt bellum esse iniustum simpliciter tenentur ad restitutionem. Host. uero. Idem de conducticiis militibus uel amicis qui non subditi sunt et iuuant inquantum peccant. Respondeo si sciunt iustum bellum esse possunt iuuare. Si autem sciunt iniustum uel dubitant non debent iuuare quia domino obedire non eos excusat. Host. uero. Idem si aliqua rapiunt de ecclesia uel de bonis clericorum in iusto bello inquantum tenentur ad restitutionem. Respondeo quod sic nisi faciant auctoritate principis uel prelati ecclesiastici. Host. uero. xxix

xxx

Notandum quod Christiani possunt exercere officium sagittandi contra paganos et infideles persecutores, contra Christianos autem non. Extra eodem Artem. Quidam tamen dicunt quod in bello iusto etiam contra Christianos hoc officium possit exerceri. Unde Aug. xxiii q. ii quis iustum bellum suscipit utrum pugnet aperte an insidiis nihil ad iustitiam interest. Et dominus precepit Iosue ut constitueret insidiantes bellatores. Et prohibita est extra eodem Artem et et non sunt excommunicati ante sed sunt excommunicandi si amoniti non destiterint. Nota si iudex uel superior dicat precipio sub pena excommunicationis uel anathematis uel sub excommunicationis uel hoc similis non est excommunicationis faciens sententiam sed excommunicandi quia ista uerba non habent uim late sententie. Si autem dicit excommunico tunc ligat. Extra de appell. Preterea. Extra de sen. exc. A nobis. A b

xxxi

Raptor dicitur duobus modis scilicet rerum et raptor hominum. Dicitur autem proprie rapina rerum et raptus mulierum xxxvi q. i c. i ad fi. Pena raptoris per leges fit quod scilicet infra annum punitur quadruplo post annum simplo ff. vi bonorum raptorum. Pena uero canonica est ut excommunicetur non solum a suo episcopo sed etiam ab illo in cuius episcopatu rapinam fecerit. Extra eodem de illis. Item negatur ei penitentia nisi restituat ablata uel plenam satisfactionem faciat de restituendo si tamen habet unde restituat. Si uero cum posset satisfacere noluit sed renuit uel distulit pertinaciter accipere penitentiam usque ad mortem cum iam est unde faciat tunc si petit penitentiam et etiam uiaticum et sepulturam si heredes et alii propinqui uolunt satisfacere pro eo concedatur. Si non desistit impenitens priuatur utroque scilicet uiatico et sepultura. Extra eodem Super eo. Pena raptoris mulierum per leges est ut capite puniatur et eius substantia rapte applicetur si ingenuam rapuit. Si ancillam non decapitetur propter alia sed raptor efficitur seruus rapte nisi uelit se redimere. xxxvi q. i de rapto sancte et ut excommunicari cum suis fautoribus xxxvi q. ii c. ii. Si tamen rapta uult potest contrahere cum raptore. Extra eodem Accedens. Item naufragis nichil est auferendum quamuis nichil esset immo quod ab eo inuentum fuit restituendum est nec aliquis excusetur per hoc aliqua consuetudine uel statuto. Immo mortaliter peccant qui faciunt et sunt excommunicati maiori excommunicatione si non restituunt eo facto. Item episcopus uel quilibet prelatus precipere quamuis clericus esset deponendus. Extra de [illegible] c. [illegible] nisi naufragia que ea spectat tyrannidem. Item qui sequuntur raptores ad predam scienter uel ignoranter sed postquam uenerunt ad sciendum iuuant aliquos uel qui conducunt aliquos tyrannos ad rapinam consilio uel auxilio et propter quod fecerunt rapinam quam alias non fecissent furti tenentur quilibet in solidum et tenentur satisfacere nisi liberaliter raptori dimitteret. Tercius si non probabiliter scit uel credit quod propter suam sequelam consilium uel adulationem non plus fecerunt quam fecissent tenentur de his que uiderunt et domino rapinis quod ipse uel sui fecerunt quia facientes et consentientes pari pena puniuntur uel constringendi sunt. xxiii q.

iiij. dist. multo fortius qui defendunt et tuentur eos. Illi autem qui nec mandant nec consentiunt sed datur eis de rapina et accipiunt et in usus suos convertunt scilicet comedunt et bibunt tenentur de omnibus restituere. Et uxor et familia tenentur de omnibus que consumunt nisi in casu si agunt tamquam spoliatorum monendo et inducendo eos ad restitutionem. Unde fratres predicatores et alii qui monent eos ut corrigant excusantur si comedunt apud eos si tamen comedere aliunde non possunt habere. arg. de spon. et arg. cum voluntate. Excusatur de uxore et familia eius raptoris si non est spes de correctione eius et non est solvendo quia fugit ad inopiam qua sustineant. Respondeo si aliquid ibi est de iusto de illo potest separatim expendere. Si autem ibi non sunt alia nisi de rapina nullo modo comedat sed aliunde sibi victum acquirat quocumque modo dummodo honeste. Sed quid si sunt ibi bona permixta que tamen discerni non possunt et si possunt tamen maritus pleno iure compellit eam edere de rapina quid faciat si nichil aliud habet alioquin morietur fame. Respondeo quod non. Sed si potest esse de dote vel aliqua de iusto comedat vel detrahet expensas et compellet eum pascere vos de iusto. xi q. i. si paganus. Si non nullo modo posset esse nec posset ut pro viro et necessitas famis tamen compulsione urget tunc eum de quocumque etiam de rapina comedat quia necessitas non habet legem. de cons. d. i. precat. Doleat tamen et proponat restituere. Sed quid de hiis qui emerunt de rapina de quo distinguo aut quia sciebat esse rapinam aut probabiliter credebat aut credebat esse de iusto vel non cogitabat utrum esset de rapina. In primis duobus casibus distinguo aut emerunt illa mala fide scilicet cupiditate acquirendi sibi sic indistincte tenentur restituere. Nec liberabitur vendendo vel alienando rem vel eam si res periit morte vel violat

vel furtive subtrahatur. Et est ratio quia furtum committit rem alienam attrectando invito domino suo. ff. de furt. l. i. Unde nec pretium potest petere quod dedit ab illo a quo emit et omnem utilitatem quam ex illa re habuit tenetur restituere et non rem integram. ff. de furt. qui vas. Si non bona intentione emit sed ut restitueret potest repetere quod dedit pro ea et expensas quas habuit circa rem et est ratio quia iste gessit utiliter negotium spoliati ideo potest repetere. In aliis non casibus scilicet qui credebat de iusto vel simpliciter nichil de hoc cogitabat non tenetur in aliquo nec etiam restituere. Quid modo si emit aliquod raptum in bello. Respondeo si sciebat bellum esse iustum non tenetur restituere. Secus est si sciebat iniustum et dubitat bona fide si ius potest non tenetur restituere quia ignorantia tamen excusat. Secus tamen esset si ignorantia esset crassa et supina hec non excusat quin teneatur restituere. Et dicitur crassa per metaphoram hominis crassi id est pigri et supini id est longi qui non vident preter ea que ad pedes eius vel ante se sunt.

xxxiii Quid de clericis qui bona ecclesie que pauperibus debita consumunt cum mulieribus et histrionibus et consanguineos eorum ditando. Respondeo etiam qui res ecclesie talibus prodigus turpiter consumit vel etiam consanguineis non propter sustentationem sed ut eos ditent de patrimonio Christi et elemosina pauperum fures sunt et latrones quia contrectant rem alienam invito domino et tenentur ad restitutionem hec reperies. Sed unde faciat restitutionem. Respondeo de patrimonio si habet et non sufficiat restituere de rebus ecclesie quia quidquid de illis eorum usibus superest dabitur pauperibus nisi tunc subtraheret sibi de necessariis vel nisi res quas habet de patrimonio vel de artificio expendisset in usus ecclesie tunc de rebus ecclesie potest facere restitutionem. Hec tamen decedo habes supra. c. in de peculio clericorum.

xxxiiii Quid de quo consulendum est mulieri que genuit puerum de adulterio quem credit pro legitimo natus. R(espondeo) si vere penitet absoluta est vel consulendum est ei quod dicat marito vel filio legittimo quia periculosum esset / propter scandala homicidia et turbationes inter filios nisi ipsi sponso debet indicare nisi credat probabiliter quod velit ab illicita abstinere hereditate vel ita districtum quod servat confessorem occultare. Aliter non tenetur sponso intimare. Rey. Sed quid si filius non vult abstinere ab hereditate et ipsa non audet ei intimare. R(espondeo) tunc de dote vel de specialibus satisfaciat filio legittimo quantum potest caute et erit absoluta. Sed quid de fornicationibus et huiusmodi turpibus personis qui sic ditantur de rebus ecclesie utrumque tenentur ad restitutionem. R(espondeo) quod nisi datum esset ea elemosine et in summa necessitate. Host. Rey. Quid de muliere que recepit pecuniam pro opere carnali. R(espondeo) si recepit ab aliquo de rebus ecclesiasticis tenetur restituere nisi episcopus velit dispensare cum illa ut retineat quod ita turpiter recepit. Si autem recepit de rebus propriis non tenetur restituere etiam si sit inmoralis tamen datum est sed acquiritur inhonesto, honeste tamen est quod inhoneste acquisita erogetur in usus pauperum. Sed quid raptores penitentes in fine et qui non possunt satisfacere possunt sepeliri in cimiterio. R(espondeo) licet Rey. et Hug. dicant quod non extra e. sup. eo. tamen dicitur contrarium quod possunt extra de sepul. proter. et de tre. illa sup(er) eo locallis est. Sed quid filii raptorum tenentur solvere pro eis. R(espondeo) quod sic quantum sufficit hereditas et non amplius et debita tenentur solvere quantum sufficit hereditas absque detractione legittime. Delegatarii vero possunt detrahere legittimam. Quid autem sit legittima habes in tercio libro de testamentis. Sed quid incendiarii locorum religiosorum et cimiteriorum sunt ipso facto excommunicati. Sic Rey. et Hug. dicunt quod. Sed Innoc. in super ca. de te. extra de sen. exc. tua et conquestus dicit quod incendiarii et fractores ecclesiarum sunt ipso facto excommunicati vel excommunicandi hodie tamen episcopi denunciare sunt consuetudine quod ferunt sententiam contra omnes incendiarios et ideo omnes incendiarii seu omnis incendiarius ipso iure est excommunicatus. Et voco incendiarium qui auctoritate propria civitatem vel villam ex odio vel vindicta incendit. Incendiarius dicitur qui auctoritate propria incendit id est qui non est iudex movendi vel indicandi bellum civitatem villam vel segetes vel res alias malo studio vel vindicta xxiii q. ult. pessimam rem intelligere alienam sive quam aut propriam incendit non indicatur incendiarius nisi forte malo dolo ut per incendium sue rei aliena bona incendit. Si autem quis iussu eius qui est potestatem indicendi bella non indicant eum esse incendiarium.

xxv

Pena incendiarii secundum leges est ut qui dolo ignem apposuit igne crementur aut capite truncetur. ff. de incendiariis l. qui edes. Secundum leges multiplex est nam omnis incendiarius est ecclesiarum locorum religiosorum vel cimiteriorum vel spacii privilegiati intuitu ecclesie excommunicatus est ipso iure maiori excommunicatione et ad denunciationem potest absolvi a suo episcopo / postquam vero denunciatus fuit a papa absolvendus est. Sic dicit Gaufr. Sed Innoc. in super de te. extra de sen. et exc. conquesti dicit contrarium quod incendiarii ecclesiarum et fractores earundem tantum sunt excommunicati et post denunciationem a papa absolvendi. Alii vero incendiarii non sunt ipso iure excommunicati sed excommunicandi, et isti postquam sunt denunciati poterunt a suis episcopis absolvi. Sed non debent absolvi nisi dampno restituto vel pena facta securitate de restituendo et prestito iuramento quod ultimus igne

non apponat xxiii. q. ult. pessimam et c.
Item debet peniteri per tres annos ut ibi dicitur
et dato dampno si quis domum et c.
pessimam. Hoc ergo ut detur ei pena quod
in ierosolimis vel in hyspania per unum
annum in servicio dei permaneat. Hec dicit
esse pena arbitraria et hoc verum est.
Item non solum incendiarii sed etiam
qui mandaverunt et consilium et auxilium
dederunt debent excommunicari usque ad
satisfactionem xxiii. q. ult. si quis
membrorum. Quid de illis qui utuntur
consuetudine in suis hominibus quod de mo-
bilibus eorum capiunt et quicquid volunt
et cum suspicantur velle eos transire
ad alium dominum domini omnes eos spoliant
numquid excusat eos consuetudo vel
tenentur ad restitutionem an sint absol-
vendi si nolunt restituere. Respondeo si certum
est quod ab antiquo sunt tales condicionis
impositi tales sine fraude quod dominus
possit ab gravationibus quicquid et quando volet
capere et quod possit retinere omnia mo-
bilia si recesserint eo quod quilibet possit
imponere rei sue condicionem quod voluerit vi-
detur posse sustinere quod utatur huiusmodi
consuetudine ita quod non gravet eos
ultra modum et manentes et rece-
dentes et quod dominus non tenentur talis
ad restitutionem acceptorum. Si autem
non est certum ab initio sic non suffice
non credo in hoc casu et in similibus
teneri eos ad restitutionem sicuti vos
sunt [illegible] si dominus eius accipit
quod tenetur restituere nisi consuetu-
do obviet. Numquid qui succendunt
castra in bello iusto sunt excommunicati
et tenentur de dampno dato. Respondeo si non sunt
incastellati et fiet ex proposito tenentur.
Si autem sunt incastellati et fiet non
ex proposito sed casu credo quod non tenentur
de dampno. Hec ro. Et credo quod in hoc
casu sunt excommunicati in hoc non.
Quid si incendiarius esset denunciatus
non nominatim sed in genere sub hac
forma ego excommunico illos qui ecclesiam in-
cendit eciam numquid potest episcopus eum
absolvere. Respondeo quod non sed solus papa. Hec
ro. Numquid ab archidiacono vel simplici sacer-
dote qui ex consuetudine habet potestatem ex-
communicandi denunciatus numquid episcopus potest
absolvere. Respondeo quod non. Hec ro. Numquid incendiarii
per denunciationem sunt ab episcopo
absolvendi. Respondeo quod sic. Hec ro. Numquid si
plures sunt raptores quorum nullus dedit
aliquid ad eundem ut erat aliquis dux
alterius sed quilibet per se vivit. Respondeo si
vadunt simul quasi unum corpus
credo quod quilibet tenetur in solidum et hoc
intellige quando unus sine alio non pos-
set ut creditur inferre dampnum. Alias
si vadunt separatim tunc quilibet pro se
tenetur secundum quod ipse recepit. Hec Rey. Quid
si quis habet multa bona et non restituere
nisi vendat omnia et eum oportet
eum egere. Respondeo si scit cui restituere petat
dilationem vel remissionem partis vel totius
quod si non fecerit gratiam vendat omnia
et dabit ei. Si autem nescit personam
tunc esset danda pauperibus tunc episcopus
potest dare ei dilationem et remittere partem
vel totum. Hec Rey. Numquid si vellet
superfluas expensas dimittere si posset
rapto restituere est in statu salvandorum.
Respondeo quod non quia debet omnia facere que potest
ut satisfaciat lesis. Hec ro. Numquid
ille qui non potest restituere tenetur petere
veniam vel dilationem a dampnificato. Respondeo
si dampnificatus sit talis sic tenetur
petere per se si audet vel per alium si non
audet non expresso a quo petitur. Si autem
dampnificatus nescit licet turpe sit ei
petere credo tamen non quod tenetur. Si autem
potest facere tenetur vel satisfacere vel petere
dilationem. Idem est de [illegible] qui
qui recolunt esse debitores alicui
in seculo. Quid si aliquis pluribus
obligatus est et non potest omnibus sol-
vere numquid potest uni solvere totum
vel tenetur singulis in partem

Item si unus creditorum instat exigendo debitum potest ei totum solvere / alias videtur quod non debeat sed totum solvere si tamen ea pietate solvit uni magis indigenti totum credo quod excusetur iure poli et si non iure fori hec Ro. Sed numquid restitutio semper facienda est dampnificato Respondeo si sciatur dampnificatus restituatur ei vel heredibus suis si nesciatur et sit villa vel civitas debet dari pauperibus loci illius dyocesis ita Io. Rey. / et addit Io. si commode fieri potest aliter si remotus est locus multum vel alia instat causa potest auctoritate et consilio episcopi distribui in pios usus Sed quid si plures vel unus eorum qui tenetur in solidum satisfecerit de toto dampno numquid alii liberantur Respondeo quod sic quo ad dampnum vel interesse comprehendit expensas et incommoda que incurrit quis occasione dampni sibi illati quia bona fides non patitur ut idem bis exigatur ff. de reg. iur. bona fides / et isti qui solvit potest ab unoquoque non in solidum sed pro partibus et singulis repetere hec Rey. Item videtur idem de pluralitate raptorum qui solvit totum quod liberantur illi qui emerunt vel dona acceperunt de rapina aliquid secus est de illis qui rapuerunt quod illi sunt tenentur restituere non illi cui factum est sed illi qui pro omnibus satisfaciat

xxxv

Furtum est contrectatio rei aliene mobilis fraudulosa invito domino lucri faciendi gratia / Contrectatio dicitur quia sine ea ipse non sit furtum licet intervenerit voluntas fraudi / Rei aliene dicitur quia de re ipsa furtum non committitur nisi forte debitor creditori pignus obligatum clam subripit Fraudulosa dicitur quia surrepto ut fiat in fraudem proximi Invito domino quia si credidit dominum permissurum non committet furtum Lucri faciendi gratia dicitur quia si aliquis meretricem vel ancillam alienam rapuit vel celavit non lucri faciendi gratia sed libidinis explende non committit furtum licet aliter peccet Item furtiva res per casum fortuito sive quocumque modo sub sive inscio domino tenetur ad restitutionem ipse fur / Et non liberatur fur reddendo rem deteriorem sed tenetur restituere rem cum omnibus fructibus perceptis et si melioravit equum pascendo vel quomodocumque non potest petere expensas Quid si aliquis emit rem furtivam ignoranter et bona fide in publico foro numquid poterit petere precium quod emit petere a domino cum deprehendit rem esse furtivam Et numquid poterit retinere rem donec precium sit solutum Respondeo quod licet potest de consuetudine statuti sicut fit in pluribus locis tamen tale statutum sit contra deum et nulla potest valere contra deum lex potest tamen iste repetere precium a venditore xiiij. q. ij. voltuane Item potest petere expensas iste bona fide possessor quas fecit circa rem conservandam et meliorandam vel avarus ut inde faciat elemosinam committit rapina vel furtum quia non sunt facienda quodam mala ut eveniant bona xiiij. q. v. non sane Quid de pecunia vel re inventa Respondeo si scitur cuius sit tenetur reddere Si autem nescitur consilio et auctoritate episcopi sacerdotis retineat sibi quod invenit / si pauper est et orat pro anima ipsius cuius fuerit alias erogetur pauperibus Unde Augustinus Si quis invenit et non reddit rapuit Quid si quis cibum vel potum vel vestimentum furatur Respondeo magis necessitate immanitate vel peccat vel furtum committit quia necessitas non est legem unde qui in magna necessitate famis furatur et inediam furatur vestem vel cibum vel quomodocumque furatur ebdomadas tres et si reddit non cogatur remanet tamen est quod reddat si potest credo tamen quod non teneatur ad hoc magis de consuetudine c. t. Si quis quid

Adeo sit quapropter rem vel furatur expendendo de uxore que furatur unde faciat elemosinam. Respondeo si uxor habeat res parafernales preter dotem sic dictas apo para quod est ultra et ferna quod est dos potest de illis invito viro facere elemosinam de rebus etiam quibus ut pane ac vino et huiusmodi potest dare moderate et secundum formam sibi concessam quas viro non displiceat nisi omnia distrahet sibi conscia quid et si potest deponat illam si non potest det eam tali conscientia que lesa est et doleat quod dare non possit nisi mendicet pauperem egere ad mortem tunc de bonis suis aliquid potest non dando xxxii. q. v. de pascha. Et licitum est mulieribus ampliores elemosinas facere que ampliores labores participant cum viris quam illi qui non acquirunt. Et fures latrones predones si in furtis sive forsitan occiduntur sine penitentia non est orandum quia in malo constat eos discessisse xxiii. q. v. placuit nisi fuerint ibi signa contritionis manifesta extra de furtis et latro. Si in furando deprehensi occiduntur iniustum est pro eis esse non orandum. Sed si deprehensi presbitero vel dyacono confessi sunt sepultura eis non negatur. Si quis per necessitatem famis vel nuditatis furatus fuerit cibaria vestem pecus peniteat ebdomadas tres. Si vero reddit non cogatur aliquid ieiunare.

xxxvi Utrum liceat tempore treuge et maxime tempore belli christianis furari paganorum parvulos ut eos baptizent. Respondeo si sola intentione faciunt non peccant. Et licet homines captivos furari christianos detentos a paganis. Si autem paganus iuste detineat christianum pro dampno sibi illato vel pro fide promissa rupta ad quod non tenetur et homines restituere potest sine periculo anime sed aliter satisfaciat pro dampno sibi illato. Hoc intellige si non compellit illum captivum ad circumcisionem vel ydolatriam tunc enim furando dico primum liberandum ar. l. iiii. d.

Utrum cooperantes furi tenentur ad restitutionem. Respondeo quod secundum Gaufredum Hugonem Vincentium quod ix modis cooperatur quis furi: iussio consilium consensus palpo receptans participans mutus non obstans non manifestans. Iussio est alicuius qui precipit alteri ut furetur. Consilium est ut quis consulit. Consensus quando consentit ad minus. Palpo qui adulatur qui laudat furem de furto. Receptans qui recipit furtum illud occultando vel furem defendendo. Participans qui partem recipit. Mutus pro dolose tacet cum mederi furem posset et posset impedire solo verbo sine periculo. Non obstans qui non resistit facto cum posset. Non manifestans qui scit rem furatam et non indicat cum alieno consulit. Isti hos casus palpo non obstans mutus et non manifestans non tenentur ad restitutionem rei furtive nisi esset eorum custodie commendata. Participans tenetur ad illud solum quod sibi restituendum. Ceteri omnes tenentur in solidum et etiam palpo si propter eius adulationem fur fecit furtum aliter non. Similiter receptans non tenetur in solidum nisi furem defendit vel malo dolo celet rem furatam. Hec apparatus super hoc et Gaufredus.

Utrum committit furtum qui rem sibi ad usum concessam ad duas leucas ultra ad quatuor leucas. Respondeo quod sic. Hoc verum nisi presumeret hoc esse de voluntate concedentis. Utrum si aliquis emit de rapina vel furto mala intentione et postea vult restituere utrum potest repetere expensas quas fecit circa rem emptam. Respondeo expensas ad rem meliorandam vel pascendo equum vel porcum non potest repetere sed sumptus necessarios sine quibus res perita fuisset deterior potest petere. Hec Ro. extra de restitutione spoliatorum c. i. Utrum si aliquis emit rem furatam bona intentione vel fide et durante bona fide perdit vel vendit alteri utrum tenetur restituere. Respondeo quod non et hoc propter bonam fidem. Secus est si postquam scivit esse furatam et vendidit aut perdidit eam quia tunc tenetur.

Hec Rey(mundus). Si aliquis similiter tenetur rem furatam solvere que per hereditatem devenit ad eum. Respondeo quod in qua devenit ad eum si solvendo est heres. Si autem plures sunt quilibet solvet pro parte sua vel virili. Si totum recepit totum solvat. Hec Gau(fredus). Item quid si mulier furata est ante matrimonium vel post, prece vel mandato viri, vel vir solus et mulier participavit, quid faciat. Respondeo si sola mulier furtum fecit sive ante matrimonium sive post et res adhuc est apud eam et maritus suus, illa debet restituere eciam viro contradicente. Si autem res consumpta est vel vir solus furatus est et mulier tantum participavit comedendo vel consenciendo, si vir non contradicit de bonis quibus potest facere restitucionem. Si autem vir contradicit credo quod non debet facere cum non habeat amministracionem, et si latenter fecerit credo quod non peccaret. Hec Rey(mundus). Item de [illegible] qui committunt furtum subtrahentes cibum et potum que comedunt inscijs dominis suis. Respondeo si presumunt dominos suos hoc facere non committunt furtum secundum eos, et si displicet eis credunt quia ita furtum committitur [illegible]. Item pone sicut in magna parte contingit quod liceat alicui recuperare ea que ablata sunt sibi furtive vel per rapinam. Respondeo aut recuperet rem suam ipsam et hoc licet aut equipollentem. Ergo in primo casu non tenetur ad restitucionem nisi quantum prevalet. Si autem differt ad tempus non debet recuperare equipollentem furtive sed per iudicium, similiter nisi reo detur quod sibi ablatum est. Si autem melior est reus tenetur ad restitucionem quantum prevalet. Hec Allex(ander). Item quid de eo qui non potest habere mercedem suam nisi furtive. Respondeo talis non recuperare debet quia non est dominus quod sit suum. Si tamen autem furtive recuperavit propter suum restituere non tenetur. Hec Allex(ander). xxxxvi

Usura est commodum lucrum pacto debitum vel exactum. Usura est ubi amplius acquiritur quam datur. xiiii. q. iii. Usura. Non est usura si gratis oblatum fuerit recipiatur, nec committitur usura nisi in rebus illis quarum consistit mutuum. Sed que sunt? Dico in illis que certa numerata pondere vel ere argento auro etc. et mensura sicut frumentum vino oleo et similibus. Species usure sunt due. Alia spiritualis ut in ewangelio: ego dedi eis cum [illegible] exigisse ea et que bona, alia corporalis de qua hic agitur. Que licet sint prohibite, casus in quibus sine peccato permittitur. Primus videlicet possessionis ecclesie assignate in beneficium clerico et laycus teneat eam iniuste, potest clericus fructus illius beneficii percipere ultra sortem. Extra e. c. i. Sed hoc non fit causa lucri sed ut res que commodo de manu laycali redimatur. Vel intellige illud quia [illegible] casus possunt esse de beneficio i. feodo quod est laycus ab ecclesia quod si clericus a layco recepit in pignore non tenetur fructus computare ultra sortem dummodo vasallus [illegible] apparendo beneficio sit in manibus. Extra e. c. Conquestus. Extra de feodo c. i. in fine. Intellige de layco quia quomodo licet sibi redimere possessionem suam de manu iniusti detentoris, alienare tamen non possit. xxxxiiii Secundus est ut dicit Rey(mundus) quod gener potest recipere ultra sortem fructus possessionum sibi pro dote uxoris assignatarum cum sint dotis fructus sufficiant ad matrimonii onera supportanda. Quod autem intelligendum cum maritus onera matrimonii supportat, aliter non. Extra e. c. Salubriter. xxxx Item secundo potest gener possessionem sibi taliter obligatam alteri obligare pro conditionem spiritualem non potest contractum perimere quam accepit ab eo, sed quia consanguineus eius est vel alius sibi quasi hec [illegible] secunda usure petuntur [illegible]. Si gratis fideiussor solvit usuras creditori potest eas petere a debitore pro quo fideiusserat quia non fuit usura quantum ad ipsum fideiussorem set potius interesse, id est non est lucrum set potius dampni vitatio. Item alius casus: si debeas michi x. ad certum terminum et non persolvisti et ideo oportuit me sub usuris recipere pecuniam propter negotia mea tractanda, teneris michi reddere illas usuras, si solvi vel non solvi liberare me ab ipsa obligatione, extra de fideiussoribus, pervenit. Item venditionibus, ita si quis dat x. solidos et alio tempore sibi totidem sextarii vini vel olei mensure reddantur que licet tunc plus valeant, utrum non tempore solutionis plus vel minus fuerint valiture verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari, extra c. naviganti et c. in civitate. Iste excusatur ab usura quia hic est venditio et non mutuum, dummodo in mutuo tantum contrahitur usura. Item venditionibus excusatur qui pannos, fructus et alia mercimonia vendunt ut amplius quam tunc valeant in certo termino recipiant pretium, dummodo si eo tempore contractus non erat venditurus, extra c. naviganti. Aliter non excusatur ut dicit B. et in summa .iii. super illa decretali, extra c. in civitate. Si tamen statim volebat vendere minori pretio et propter elongationem temporis certa summa plus recipiat alio tempore et carius vendat, usurarius est, extra c. ult. Item si pena apponatur contractui mutui, nunc pena illa potest peti sine periculo usure, extra eodem. Si pena est iudicialis, id est a iudice statuta et imposita ut eo citius solvat, non est usura, extra de .xxiii. quanquam. Item est conventionalis, id est de communi consensu partium apposita ut solvat metu pene certo termino persolvat, non est usura, dummodo tamen in fraudem sit inventa, ita dicit ut supra. Et hoc intellige si non in fraudem usurarum debetur. Si quis mutuat navigandi vel eunti ad nundinas certam pecunie quantitatem recepturus aliquid ultra sortem pro eo quod suscipit in se periculum, ita tamen si pecuniam vel merces inde emptas portaverit salvas, aliter non teneatur, etiam deberet forte sibi, usurarius est, extra c. naviganti, et dicitur ideo quia nullus cum [illegible] occasione super fundationem, extra c. consuluit. Si autem pecuniam navigantium vel eunti ad nundinas, id est ad forum mercatori, sub periculo pecunie tamen pecuniam et alius operam proposuit, erit societas, tunc licet, ita dicit Gaufredus in summa .iii. super illa decretali, extra c. naviganti. Dicit quod si aliquis erat paratus ad portandum pecuniam ad aliud locum vel nundinas certo tempore quo posset lucrari et alius ad diligentias pecuniam veniat ad eum et efficiat eandem pecuniam ad locum separato a loco quo ire nolebat, et hoc de reddidit usuram est contractus, nec sic non excusatur. Alii tamen dixerunt quod. Item non excusatur qui tempore messis vel vindemie emunt vel bladum vel vinum ut postea carius vendant, turpe lucrum est, et tenentur aliqui ad restitutionem set in arbitrio [illegible] tamquam male acquisita debent pauperibus erogari. Si aliquis propter necessitatem emat quia iste potest licite postea vendere, licet carius vendat quam emat, xiiii. q. iiii. quoniam, et etiam emere si timet caristiam, dummodo non ut carius vendat. Item qui annonam veterem mutuat ut novam recipiat usuram committit, quia meliorem rem recipere volunt annona veteri. Si ideo facit ut meliorem recipiat, usura est. Si autem ideo facit ut ne sua sibi depereat vel ut rapientibus graciam faciat mutuando, non est usura. Compellantur autem usuram restituere usurarii canone et iudice, dummodo quia si sunt publici ipso iure excommunicati sunt, extra eodem ad nostram, et quod non debent recipi ad communionem altaris nec debent recipi eorum oblationes nec debent recipi ad ecclesiasticam sepulturam.

si sit destitutus ut extra eodem c. de omnibus. Item dicitur quia potest quilibet usurarius cogi ad restituendas usuras sine appellatione remota ut extra eodem c. quia non solum. Item compellitur alienus quia si iste usurarius repetit usuras ab aliquo repellitur per exceptionem donec ipse restituat usuras quas ipse ab aliis male recepit ut extra eodem c. quia frustra. Item modis compelluntur heredes usurariorum sive sint filii sive extranei ut extra eodem c. tua et c. michael. Item clericus usurarius vel heres usurarii et non vult satisfacere ab officio suspendatur et si se emendare noluerit deponatur ut extra eodem c. praeterea. Quaeritur pone xl quod iudeus vel alter usurarius accepit pecuniam et alter invenit illam numquid liberabitur restituendo illam illis a quibus iudeus vel usurarius accepit usuras. Respondeo quod dummodo de usurario pro aliqua persona secunda quod liberavit eum de solvendo illi cui tenebatur tacito tamen nomine personae solventis et usurarius tenetur ratum habere negotium nomine suo gestum licet sine requisitione velit vel nolit quo adiugest. Sed quid ille cui debet restitui longe sit numquid tenetur usurarius ei mittere usuras. Respondeo quod sumptibus ipsius absentis. Si aut sumptus itineris ei sumat erogabit de pauperibus. Arg. 14 q. 6 cum autem. Intellige si usurarius novit ubi sit quia si ignoret non tenetur ignorato in quaerendo evagari et sic restitutio facienda est ubi si esset ut extra de commodato c. de gestis. Si aut non sint vel non heredes appareant dentur pauperibus et sic liberabitur aliter non ut extra eodem c. cum tu. Sed quid de civitatibus quarundam civitatum que dant pecuniam ad usuras numquid omnes usurarii illi sunt. Respondeo quod omnes quorum auctoritate sit vel consensu ut extra eodem c. conquestus. Numquid iudeus potest exigere usuras a christianis vel paganis a iudeis vel paganis non sint fidei nostrae. Respondeo quod praeter noluit iudeus exigendo usuras et non relaxantes potest compelli ab ecclesia de directe sed per communionem christianorum subtractionem ut extra eodem c. post miserabilem. Vel a principibus compellendi sunt ut non exigant immoderatas usuras ut extra eodem c. si adalienandum dico breviter quod nec a iudeo nec a pagano nec a quocumque debent exigi usurae. Sed quaeritur utrum usurarius teneatur restituere non solum pecuniam usurariam sed etiam quicquid quod cum ea lucratus fuit et fructus perceptos de pecunia taliter empta. Respondeo quidam dicunt quod omnia tenetur restituere attendentes quod cum ea radice corrupta procedunt corrupta sunt. Sed hoc valde grave est ideo dicunt alii melius et verius in hoc quod usurarius tenetur restituere quicquid ultra sortem a debitore accepit pacto praecedente vel intentione corrupta tamen per operas et expensas suas mediantibus de ducente consulto tamen ut petatur venia a debitore et tantum tela tacens tamen est usurario ob remunerationem sic acquisitis. Item non quod ipse et familia usurarii debent procedere sicut ipse et familia praedonis ut habes supra de raptoribus. Item quid si feneravimus per fenerator restituat numquid liberabitur. Respondeo si ex pacto facta est remissio non reputo eum liberatum quia coacta est huiusmodi remissio ut extra de symonia veniens. Si autem debitor libere remittit liberatus est. Item si debitor invanit solvere usuras tenetur solvere et potest si vult solutum repetere ut extra de iureiurando debitores. Item quid si invanit non repetere. Respondeo temerarium est iuramentum quia per hoc concluditur via ad paenitentiam ut extra de iureiurando quemadmodum. Numquid voluntas vel spes indicat usurarium. Respondeo quod unde qui sub tali spe mutuant et aliter non mutuaturi quicquid per pactum ablatum accepit usura est sive magna sive modica. Item xli ad de mentali symonia non sit necessaria restitutio ut extra de symonia mandato quae est mania de mentali. Respondeo de symonia est turpitudo utriusque partis scilicet dantis et recipientis sed de usura non est turpitudo dantis / et ideo de iure diuino et naturali facienda est restitutio ut patet contra quod nisi papa dispensare sed oppositum iuris. Quando pecunia symoniace accepta restituenda est non illi qui turpiter dedit sed ecclesie. Item si

xlii vendidit predium tali conditione ut quandocumque soluatur pretium ante uel absque de inco ascriptiuo usque ad nouennium recuperet ab eo predium nunquid contractus usurarius. Ad quod dico quod non mutuum sed emptor facit fructus suos sine periculo licet venditor possit recuperare predium quod tamen non fiat in fraudem usurarum quia precio perpenditur si modico est pretium respectu valoris rei. Pono quod usurarius emit equum uel predium de pecunia usuraria et donat rem illam alteri per quod efficitur usurarius non soluendo. Queritur utrum ille qui soluit usuras possit petere rem emptam de usuris ab ipso possessore / Et ille in foro penali teneatur restituere. Videtur quod ideo quia pretium ope furtiua seductum non est furtum ergo a simili / Res empta de pecunia usurarii non vitio usure subiecta / Resolutio ego credo non cum Alano contra quod iste possit petere et ille teneatur restituere. Quod habes expresse extra e. c. cum tu. Concedit nos hic loco patris quod credo verum esse quando ex causa lucratiua habuit rem emptam de pecunia usuraria secus non tamen est si emisset uel per aliam causam adeptus esset bona fide ab usurario non credens eum usurarium uel rem non esse emptam de pecunia usurarii / Sed nunquid vir qui ducit filiam raptoris uel usurarii possit accipere dotem de rebus talibus cum totum sit usura uel rapina tanquam creditor possit recipere creditum. Resolutio si maritus sciuit veritatem a crassa ductus ignorantia contraxit cum filia eius non debet accipere dotem de rebus eius de equitate canonica licet de subtilitate iuris ciuilis aliter possit dici cum dos perueniat ex causa lucratiua sed eque pro bona mariti pro danda recipiatur. Si autem credebat socerum non esse usurarium uel alias soluendo potest dotem solidam recipere licet per commodum sciat ueritatem. De creditore autem qui recipit sibi quod debetur a raptore uel usurario non dubito nisi quod bona fide credidit ei pecuniam ut ex illa sibi commodum faceret et lucrando ex ea se liberaret. Si autem male credidit pecuniam acquisitam puta de questionat uel ut meretrici non dat quod meretricio recipere ex rebus predictis. Item ille qui habet ex causa lucratiua / Certi omnes quibus debetur aliquid ex contractu possunt recipere quod sibi debetur ex rebus quas sciunt tamen rem furtiuam uel raptam uel usurariam cum ipsa per se non recipiant. Item de

xliii regibus et principibus qui ab aliis multa rapiunt cum tamen sciant eos nichil habere nisi de usura. Resolutio quod tenentur ad restitutionem illi qui soluit si scitur si nescitur debent dari pauperibus et hoc intellige si habet ex causa lucratiua. Si autem non ex causa lucratiua possunt accipere quod sibi debetur sicut et alii debitores deseruientibus aut usurariorum credo quod possunt hic incedam sua de eis rebus si fruat ei conlicitis et honestis secus si non licitis et inhoneste. Item si aliquis in autumpno quando blada plus parum dat x solidos ut ei det cum modium in pascha sibi quasi certus quod tunc multo plus soluet quam usura. Resolutio quod sic quia non verisimiliter dubitatur sed probatur creditur quod tempore solutionis plus soluet quam tempore contractus. Hoc ideo ar. extra e. c. in ciuitate. Item si mutuas modium tali pacto ut ego alia vice remutuem tibi aliquid est usura. Resolutio quod sic / Hoc gau-

Item quid committit usuram qui mutuant antiquos denarios ut recipiant novos? Respondeo quod sic, xiiii. q. iii. Plerique. Ita si mutuat ut recipiat novos semper. Si autem possit eo citius medio tempore tantum lucrari vel forte plus et faciat ut subveniat proximo, licitum est, et per illud xiiii. q. iiii. Si quis clericus. Item quid si mutuant pecuniam tali pacto ut concedat ei per tres vel per quatuor dies equum? Respondeo usura est, xiiii. q. iii. Plerique, extra, eodem c. Consuluit. Item quid si aliquis agro seminato emit fructus inde percipiendos illo anno, committit usuram? Respondeo ex forma contractus non est usura, potest tamen fieri in fraudem usurarum, ut si tempore venditionis verisimile sit quod fructus de autumpno plus valeat quam emptor dedit. Si autem dubium est, tunc usura non est, extra eodem. Item quid de illis qui emunt annonam vel vinum vel similia vel negotiandi? Respondeo non est usura dummodo non ex cupiditate hoc faciunt sed ut competenti modo sibi provideant, maxime qui alias non sunt negotiatores, extra eodem. Item quid si aliquis commodat alteri pro tempore ut reddat sibi totidem ad aliquem terminum quo prout plus valent? Respondeo si facit ut relevet debitores de opera, licitum est; si autem facit ut potest comparet aprilo et non plus accipere quam illo tempore potest, non tamen puto eum compellendum ad restitutionem, licet, extra eodem. Item quid de illis qui a pauperibus oves et boves quas non sunt et locant eas ipsis pro annua pensione, numquid est usura? Respondeo credo quod sic, extra eodem, et hoc si sit in fraudem usurarum. Si autem sine fraude et bona fide huiusmodi emptio, non credo eum peccare. Et credo de huiusmodi qui non sunt [illegible]. Idem puto de hiis qui vendunt equos depictos vel lapides pretiosos et statim redimunt [illegible]. Sed numquid oves licet tradere ad incrementum? Respondeo sub huiusmodi traditione potest intervenire contractus societatis tantum, ut si aliquis tradit xx oves societatis nomine alteri sub tali pacto et conveniunt sibi lucra et dampna, et hoc licitum; vel contractus locationis et conductionis, ut si quis locat oves suas apud aliquem alium pro certa pecunia vel portione [illegible], et hoc licitum est; vel contractus mutui et societatis, ut si aliquis tradit xx oves, tradit eas estimatas pro xx solidis ita quod teneatur ei reddere medietatem sortis quicquid quocumque modo contingat de omnibus, et tunc idem est ac si creditor dedisset ei mutuo x solidos ut emeret et emeret x oves et tradat eas creditori sub tali alias x oves ita quod sint communes et communicent dampna et lucra. Et non quia probabiliter dubitatur utrum illius vel istius deterior sit conditionis sine pacti adhibiti in contracta societate non est pactum, ut autem ad arbitrium boni viri [illegible], et si sciens hoc facit tenetur ad restitutionem, extra eodem. Item quid si aliquis mutuat alteri pecuniam pro qua de pignorat decem equos quos iste tollit annuatim quia dominus non solvit pecuniam, numquid est usura? Respondeo quod sic nisi illos fructus computat in sortem, extra eodem, c. Conquestus, eodem. Si aliquis commodat alicui pecuniam ad terminum et tunc non vult dare de curas nisi aliquid det ei? Respondeo quod usura est, extra eodem c. Consuluit. Item quid de panicidas dicitur qui computant expensas et labores quos sustinuerunt circa panes emendos ad valorem panis statuunt de corde suo per quanto volunt dare panem vel vinum ita quod si sic venderent partis lucrarentur. Vel istud non debet vendere, sed potest ita partem per suam remissionem agere. Verbi gratia, si statuunt dare usuram ad aliquem terminum pro C solidos et aliquis si emit eam partem debiti potest ei vendere pro quibus sine peccato non est aliqua ma melior. Item non si aliquis habet antiquos debitores et vult aliqua emere cum eis ut aliquid lucretur, et si tamen postquam instas ei ut promoveas tibi eos mutuat et ille propter necessitatem tuam sollicitudinem mutuet tibi et propter te dimittat suam ~~ancillam~~ emptionem in qua posset tantum vel forte plus lucrari licite, postquam debitum novos recipere. Arg. xiiii. q. iiii. Si quis clericus. Quia si sic et honestius licite potest vendere eo usum pecunie. Illi autem qui mutuant antiquos debitores propria voluntate non occupantur ab usura. xiiii. q. iiii. Senarius.

xle

Numquid est excommunicatus qui videt litteras domini pape in loco non suspecto. Respondeo quod sic, ut habetur extra c. Licet. Et nec excommunicatus qui falsat litteras episcopi vel aliorum. Respondeo quod non, ut habetur. Item si aliquis sumpsit litteras pape falsis numquid excommunicatur. Respondeo quod non, quia debet eas diligenter examinare, ut habetur. Item si falsitas fuit ita latens quod non potuit videri. Respondeo si adhibuit eam diligentiam qua potuit, excusatur, aliter non. Item si procurator aliquis ex ignorantia obtinuit litteras falsas, numquid est excommunicatus. Respondeo quod sic, si per quam fiunt nescius fuit eis, si non fuit eis nescius non ligatur.

Dannes
xlv

Sors est ars divinandi. Divinacio est de malo accepta, et divinatio est scientia predicendi. Divinacio quatuor fit in terra et tunc dicitur geomancia a ge quod est terra et mancia divinacio. Quandoque dicitur ydromancia et tunc fit in aqua et dicitur ab ydros quod est aqua et mancia divinacio. Quandoque dicitur pyromancia et tunc fit in igne et dicitur a pyr quod est ignis et mancia divinacio. Quandoque dicitur aeromancia et tunc fit in aere et dicitur ab aer et mancia divinacio. Est autem omnis divinacio prohibita nisi est sortes ad querenda per eos sortilegiorum. Et quod non debent recipi ad eucharistiam si est notorium sicut nec questiones. Item debent excommunicari. xxvi. q. v. Sic pro totum. Sed cum sortes non fit ad querenda, videlicet quod quandoque eveniunt que sunt pronunciantur habent locum solum secundum Augustinum quod sit permissum divinum nec ut homines videant et audiant probantur quales fideles sunt erga deum. xxvi. q. v. Nec mirum.

xliiii

Ibi dicitur quod phitonissa videbatur suscitare Samuelem sed non fuit Samuel sed prestigium sathane qui se figurabat. Sic et si Samuel fuisset, numquid se adorari permisisset? Et que fuerunt pronunciationes non fuerunt vera sed phantastica, ut magi pharaonis non fuerunt creatores serpentum sed mediantibus quibusdam occultis seminibus.

Queritur etiam utrum possit fieri electio per sortes. Respondeo quod non, extra de electione c. Ecclesia mea. Item non si aliquis colligit herbas medicinales cum symbolo vel oratione divina et ponat super infirmum

numquid peccant. Respondeo quod non dico
nichil superstitiosum ad instrumentum
propter quod ibi non obseruetur. Numquid
peccant qui de aspersione scribunt
et similiter mortifere. Respondeo quod non est super-
stitiosum est si credatur quod mi-
noris efficacie sint scribantur aut uel
per alios. Numquid peccant qui scribunt
literas in quibus sunt caracteres et
nomina non usitata et qui super se
portant et uel et ei non eueni-
at. Respondeo peccant scribentes uenden-
tes et portantes nisi simplicitas
corporis excusat. Quid de uetulis que
carminant in fluxu uel pueros numquid
peccant mortaliter. Si nichil superstiti-
osum dicunt ut faciant pro utili-
tate et incantationibus sicut peccant
et patrem non peccant tamen consu-
lendi sunt homines a talibus quia
multa superstitiosa solent committi.
Numquid est contrarius qui committit
ydolatriam sacrificando demonibus
ut fiat diues aut facit quod
de permanentes cure in curia uel
spirituali sicut sortilegium aut qui
baptizet ymaginem. Respondeo talia si-
cut cetera grauant irregularitate
secundum quosdam secundum Raymundum non alios non
unde consulendum est talibus quod
petant dispensacionem. Si autem
est notorium tunc secundum omnes indigent
dispensatione et cetera. Numquid pec-
cant sacerdotes qui altare detegit
et noctis lingueb operit et altare
uel crucifixum summus condant pro
si hec faciunt propter odium peccatum
nequissime peccant et nisi puniantur

uiuit dicit de pomi si non propter quem
tamen faciunt quia propter subiectos si-
cut uel consuetudinem contra paganos
non peccant sicut canonici solent
denudare altare quod negatur ius
presbyterum et cetera. Numquid puniuntur xlvij
qui in ludo sagittando uel alio
occidit unus puer alium. Respondeo si
est infra xiiij annos penam peccatorum
uia puniri non debet eo quod talis puer
nichil agat tamen pater non sit
puniendus consilio extra de c. t. ij. de sine
minus tamen puniantur secundum etatem extra
c. t. j.

Nota quod uenatio alia est op- xlviij
pressiua et est cum clerus homines opprimit
et hec est illicita de qua dici-
tur Nemroth robustus erat
uenator i. oppressor. vj. d. nos.
Alia dicitur adulatoria que fit
ab histrionibus praua et hec est
prohibita lxxxvj. d. donare qui ue-
natoribus donat non homini sed
arti nequissime donat. Alia uol-
uptuosa que fit in silua et hec licita
est laycis nisi tempore sacro et in
quadragesima et festiuis diebus tunc
non licet lv. xxxv. Apostolice
clericis omnino illicita est xxxiiij. q.
quarum extra c. xiiij. Aliis clericis
licet causa utilitatis et necessitatis
ita quod fiet sine clamore pe-
ne extra uenatoris est quod debet suppe-
di tribus mensibus et presbiter duobus
dyaconum ab officio extra c. episcopus
abbatibus et monachis cum falco-
nibus et canibus omnis uenatio
interdicta extra c. sibi sunt dei xlix
nota quod de maledicatur uel
de tradere propter uel imperatori

magnum cum est quamvis et alias
maledictio cum sit / est enim ma-
ledicere quando clericus maledictus
rogatur ad postulandam veniam
si noluerit degradetur nec umquam
ad officium absque satisfactione revocetur
xlvi. d. clericus. Maledictio sive
peius omnibus est quia ipsa blas-
phemia dicitur talis ff. leg.
punitur pena capitis ff. eam aut
si quis contra deum vel aliquem
sanctorum et maxime contra beatam virginem
blasphemaverit vii septem festis in pa-
ne et aqua ieiunat etiam non
ingressurus ecclesiam secundum statutum v. diebus
dominicis autem etiam manifeste
ita quod ultimo die dominico cal-
ciamentis et pallio non [illegible] liga-
tus corrigia circa collum et si [illegible]
premissa renuerit contradicetur ei ingre-
ssus ecclesie et carebit ecclesiastica sepul-
tura et si [illegible] fiat potest pe-
cuniaria pena puniri que omnia
continentur extra e. c. statuimus. Unde
maledictio est mortale peccatum
ipso si sit ex proposito animi et
respectu pene eterne mortale pec-
catum est. Si autem sit ex levitate
et non respectu pene eterne mor-
tale peccatum non est. Sed tamen dicitur
ex consuetudine mortale [illegible]

Item quod qui excommunicatus
vel suspensus celebrat di-
vina qui est deponendus extra e. c.
si quis. Item excommunicatus suspen-
sus depositus fiunt irregulares [illegible]
[illegible] celebrare [illegible] ita ut
[illegible] consistens aliqua
extra de [illegible] pre[illegible] alias absque
[illegible] sic [illegible] et [illegible]

extra e. si quis. Sed pone excommunicatum
depositum suspensum celebrare nu-
mquid consistant / ipso quod sic irregula-
ris et omnis persona ab eadem con-
[illegible] forma ecclesie celebrat
[illegible] quidquid intendis facere
quod facit ecclesia et secundum ordi-
nem sacerdotalem alias non [illegible]
contra [illegible] de clerico degradato. Sed
numquid sola fama sufficiat ad
hoc quod aliquis sit interdictus
[illegible] quod solempnis fama suf-
ficit / sed non quod dicta paucorum
non sufficiant ut faciunt famam
extra de accusationibus inquisitionis. Item si epi-
scopus suspendit [illegible] ab eius
officio tantum potest ne celebret ipso
quod sit. Sed quid si tantum suspen-
dit eum a beneficio potest ne beneficium
accipere ipso quod [illegible] nemo nisi
spiritualis [illegible] [illegible] ab officio
amovetur tunc eius sequela
illud beneficium eorum ab officio re-
movetur ar. d. lxxx [illegible] nisi
spiritualiter confirmaretur ei beneficium extra
[illegible] viii de presbiteris et si suspenditur
cum ab utroque tunc ab utroque ab-
stineat. Item excommunicatus [illegible]
celebrans irregularitatem contrahit
et eum non nisi papa dispensare
potest [illegible] si quis [illegible]
minori excommunicatione ligatus ce-
lebraverit licet graviter peccat non
tamen incurrit irregularitatem ut
[illegible] vel ea que sunt
[illegible] sibi competit extra de
ut puta excommunicare suspendere con-
ferre beneficia que potius sunt in-
risdictionis quam ordinis extra de elec-
tione [illegible] clam minori

excommunicatione ligatus remotus est tantum a perceptione sacramentorum, non a communione fidelium; peccat tamen talis conferendo scilicet ecclesiastica sacramenta, sed ab eo collata virtute non caret, extra c. si celebrauit. Item clericus maiori excommunicatione ligatus beneficia conferre non possunt nec valent ea licite retinere nec fructus beneficii durante excommunicatione percipere, extra de appellatione, pastoralis, nisi fuerit cum eis dispensatum. De predicto habes sufficienter in summa de sententia excommunicationis. Quid si aliquis suspensus ab officio celebrat, quis dispensabit cum eo? Respondeo: Bernardus dicit quod solus papa, extra c. de cler. excom., et hoc probat per duas decretales Innocentii, cum et cum medianalis. Sed Hostiensis dicit quod si suspensus non a iudice sed a canone, non est notorius fornicator, celebrat, cum tali potest episcopus dispensare, quia mitius benignius solent agere quam Hostiensis, et male loquuntur de suspensis a iudice, et due decretales Innocentii videntur esse speciales quantum ad quosdam suspensos, non generales quantum ad omnes. Item numquid suspensus a iudice efficiatur irregularis si baptizet? Respondeo quod non, secundum Hostiensem. Item numquid acolitus excommunicatus legens epistolam in missa priuate siue solempniter sit irregularis? Respondeo quod non. Idem credo de sacerdote et dyacono si sine solempnitate legerent, tamen pene sunt restringende. Idem credo de acolito qui excommunicatus in suo ministrat cum solempnitate, quod efficiatur irregularis, aut si efficiatur poterit cum eo episcopus dispensare, secundum Hostiensem. Item quid si incidit in maiorem excommunicationem qui communicat excommunicato in diuinis? Respondeo: Hostiensis dicit quod sic, sed oppone excommunicato a papa. Unde qui excommunicato ab alio quam a papa communicat etiam in diuinis non est excommunicatus maiori excommunicatione, tamen talis excommunicandus, ar. extra de sen. excom. quod in dubiis. Item quid si aliquis dubitat si excommunicatus est et celebret, numquid efficiatur irregularis? Respondeo: si est probabilis ignorantia non efficitur irregularis. Si autem est crassa et supina, non excusatur ab irregularitate, extra c. apostolice. Item numquid excommunicatus tenetur dicere horas? Respondeo quod sic, occulte tamen, non officiando, sed quasi priuata persona, extra de pe. et re. c. omnis utriusque, et non debet dicere Dominus vobiscum sed Domine exaudi orationem meam, secundum Hostiensem. Sed quid si dicat officiando? Respondeo: efficitur irregularis siue officiet ad populum in ecclesia siue extra, cantando vel sine cantu, siue in camera, secundum Hostiensem. Item quid si dicat cum socio suo vel duobus non officiando? Licet peccet mortaliter sic communicando cum aliis, tamen credo quod non contrahat irregularitatem, secundum Hostiensem. Item quid si excommunicatus interest officio et cantat cum aliis, non tamen celebret nec aliquid facit tanquam suum officium agens? Respondeo quod non incurrit irregularitatem, ar. xi. q. iii. si quis in concilio.

Notandum quod subdyaconus vel dyaconus missam celebrauit deponendus est ab ordine quem habet, extra c. si quis, nisi fuerit sancte doctrine ut in suscepto ordine toleretur; dispensatio ad sacerdotium aut numquam potest promoveri, extra c. ex litteris. Sed numquid talis qui non habet ordinem sacerdotalem recitando verba canonis consecrat? Respondeo quod non, solus enim sacerdos potest hoc; immo hereticus, degradatus aut excommunicatus, si sunt sacerdotes et seruant formam ecclesie, consecrant, extra de clerico excom., si quis presbyter. Item quid si dyaconus vel subdyaconus missam celebrauit, numquid efficiatur irregularis? Respondeo quod sic, extra c. ex litteris.

Sed quis dispensabit cum eo? Ipsi quidem dicunt quod solus papa. Hostiensis dicit quod episcopus potest dispensare extra c. consultori, ut hic secundum posset si compulit ei quod intret religionem ut ibidem dicitur.

lv Notandum quod omnes debent recipi per ordinem. Si tamen post psalterium quis promoveatur uno vel duobus pretermissis tacite, tacite quidem recipit, sed debet deponi. Circa si non ex malitia sed ex negligentia ordinem pretermisit, sed ex dispensatione episcopi deposita quod prima ad ordinem obmissum potest promoveri in ministeriis ad superioris ordinis executionem per supplicationis extra c. tue. Item nota quod quidam dicunt quod aliquis hunc positum quamvis precit ad superiores ordines ascendere pretermissis de suis, alii dicunt quod non. Ego credo cum Philippo et Rey quod sine quis habeat minores ordines sine non potest recipere quoslibet alios ordines per extra quod non quis recipit nisi sacerdos ex videtur sententia Innocentii extra de temporibus prelatorum c. plures.

lvi Quinque potest de episcopum ordinari qui non est subdiaconus vel diaconus. Responsio: si talis est sacerdos licet non sit subdiaconus vel diaconus potest ordinari in episcopum sed illum ordinem quem non habet consecratus dare non potest. Hostiensis dicit. Item de apparatu suo ar. j. q. j. gratia et c. veniens.

lx

lvij Si quis receptus inter concubinas preter simul ordinibus minoribus eos subdiaconatum furtive recepit hoc potest permitti misericorditer in minoribus tantum ordinibus ministrare, et si intrat religionem abbas si voluerit ad alios ordines superiores secum potest dispensare extra c. cum lator. Circa illo autem qui alios sacros ordine vel non sacros recepit distinguitur quia aut furtive prohibitus ab episcopo vel alio prelato sub infirmatione anathematis et non, in primo casu potest condigna penitentia premissa cum eo ut in susceptis ordinibus ministret episcopus dispensare, et si intraverit religionem in susceptis post quam alio tempore in ea fuit laudabiliter conversatus extra c. veniens. In secundo casu potest etiam si in seculo remanet post condignam etiam satisfactionem tamen in susceptis quam in suscipiendis ordinibus episcopus dispensare extra c. decimus. Si autem quis contra prohibitionem episcopi factam sub pena excommunicationis recepit furtive duos ordines sacros simul cum eo non potest in executione ordinum dispensare, etiam si ordinem intraverit vel quod aliquis minores ordines subdiaconatum vel duos sacros recipiat nisi de licentia summi pontificis dispensare extra c. innotuit extra de temporibus ordinationum dilectus. Sub infirmatione anathematis precipio si dixerit prelatus non excommunicamus facientes contrarium quia comminatio tantum est extra c. de iure pro relatum. Et licet propter infirmationem anathematis non possit dispensari per episcopum cum eo nisi intret religionem tamen non est excommunicatus quia contrariam sui episcopi et sine examinatione promovetur. Hostiensis dicit. Extra c. contrariam ordines omnes quatuor minoris ordines potest una die conferri extra de temporibus ordinationum c. j.

lviij Circa quod notandum quod prelati non debent excommunicare aliquem aliquem ordine iudiciario pretermisso, et attenditur ordo iste ut legitima fiet admonitio. Alias si fiat prelatus quod contra fecit per eundem mensem ipso iure suspensus est ab ingressu ecclesie et divinis extra de sententia excommunicationis sacro. Quod si contra fecit efficitur irregularis super qua papa dispensabit extra de sententia excommunicationis cum medicinalis. Licet suspendere suos subditos vel excommunicatos corporis interdicere debent nisi per dispensationem ordine iudiciariis privilegio et si fecerint contra sunt puniendi extra c. pervenit. tenet tamen sententia quam litterisque facta contra eum exemptos privatas exceptis consimilibus casibus primus est si nimis excessus in concilio Lateranensi statutum est ad visitant ecclesias excedant et pro illis procurationem exegerint licitum est subditis auctore apostolica illa denegare et si propter aliquam sententiam in ipsos vel eorum ecclesias promulgaverint talis sententia ipso iure non tenet extra c. cum ad quorundam. Secundus si platuis post appellationem legitime factam excommunicat tertius si in forma excommunicationis constat intollerabilem esse errorem puta quia excommunicat pro eo quod non fenerat vel mercatur. alias semper tamen a suo iudice lata sive iuste sive iniuste fuerit. arg. xi. q. iii. Si quis episcopus. Et nota quod etiam vicio contumacie laborantes quo ad naturam sive sunt prelati sive subditi dici debent et contumacia ad agendum privandi petendi si de proscripti sunt. Si laici excommunicentur et arcta fidelium fiant alicui. extra c. clerici. numquid episcopus potest facere excommunicatos contra subditos suos. quod non extra e. t. l. ii excommunicata et contra causa extra de decimis cum apostolus. Numquid aliquid possit exigere a religiosis suis. Respondeo eciam sunt exigere ab eis nisi sint exempti et eos possint cogere abbates confirmare sed nulla temporale sunt exigere extra c. fa. Sed numquid sibi prelatos et minores possint vocare ad synodos et eorum excessus cognoscere Respondeo quod non quia hii duo ordines exempti sunt extra c. nimis prava et nimis iniqua

Privilegium est beneficium contra ius quod concessum privilegium eius esse non potest nisi aliquod ius contra quod indulgeat extra de sigillis verbum abbate dicitur autem privilegium lex privatorum id est exceptorum autem qui sunt autem duo species privilegiorum aliud generale aliud speciale Generale est quod alicui universitati indulgetur. Speciale est quod alicui speciali conceditur. et illud quoque conceditur alicui persone et tunc dicitur personale et illud finitur cum morte persone extra vii. d. c. de nomine domini quoque conceditur rei puta ecclesie vel certe dignitati tunc certe durat durante ecclesia vel dignitate et talia vocantur realia. Privilegium autem potest concedere episcopus dummodo non concedat in preiudicium alicuius id est ut non ledat nec impediat aliorum iusticiam extra c. privatis et c. de his. Preiudicat autem privilegium maiori indultum privilegio minori indulto et non e contrario quia sedes maioris minor innovitate non valet. Ubi autem privilegia concedunt ab eodem successive postremus tollat primum si de eo facit mentionem secundo extra de off. del. capitulo. Et privilegium speciale non tollit generale nisi de eo faciat mentionem Si autem duo ab eodem emanaverint et non constat quod eorum sit prius concedendum est ib. quod dedit ea extra de off. del. sane. Tollitur autem privilegium sive amittitur pluribus modis. quia privilegium meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate extra c. ut plerique. Et prelacionem superioris et nota licet papa aliquos recipiat sub sua protectione non sunt propterea exempti a iurisdictione episcoporum extra c. conquerente et c. recepimus. Unde non quod de privilegio venerit sit ad indicium precepte libertatis recepimus vos in filios vel ad speciales subditos tales ex toto intellige exemptos a iurisdictione

episcoporum extra c. recepimus. Numquid episcopus
potest punire exemptos sue diocesis sua de-
linquentes. Videtur quod sic quia racione delicti
efficiuntur de foro ipsius vi q. iii placuit.
Item racione delicti perditur privilegium xi
q. iii contra quod non possunt puniri
eos exempti extra c. cum olim et supra c.
cum capellanus. Respondeo dicit quod si privile-
giatus delinquit circa rem exemptam
ut in contractu aliquo vel maleficio
scilicet occidendo aliquem vel adulterando
vel aliquod tale delictum potest puniri
episcopus loci quia si persona sit ex-
empta non tamen res in qua delinquit.
Si autem delinquit circa rem exemptam
puta si male gerendo in suo officio
scilicet alienando res ecclesie tunc apostolo ss
extra c. cum capellanus. Numquid ecclesia per-
dit privilegium si delinquit canonici.
Respondeo quod non arg. extra cum de arbitris
cum tempore. Numquid perditur contractu con-
trario. Respondeo quod sic extra de constitutionibus cum acce-
ssissent. Numquid perditur uno actu con-
trario. Respondeo si datum est in favorem persone
vel personarum perditur uno actu contrario
extra de constitutionibus cum accessissent. Si autem
datum est in favorem ecclesie vel religionis
ut de non dandis decimis tunc non perditur
nisi legitimo tempore prescriptionis scilicet tempore
xl annorum extra c. accedentibus. Numquid
credendum est ei qui dicit se habere privi-
legium nisi ostendat. Respondeo quod non extra de off.
del. cum in iure. Numquid privilegium
est ei tradendum qui impugnat illud.
Respondeo quod non sed iudici debet dari et
rescriptum dabit ei qui impugnat extra
de fide instrumentorum contigit

lxv Purgacio canonica est de obiecto cri-
mine coram iudice innocencie ostensio. Sunt autem
due species purgacionis scilicet canonica et vul-
garis. Canonica per iuramentum vel teste.
Vulgaris autem que a vulgo inventa
est et fit per ferrum candens aquam
ferventem et monomachiam id est duellum
et huiusmodi. Sed ista hodie omnino reprobata
est et maledicta tamen quia inventa
a dyabolo fabricante ii q. v. Mennam cum quia
sacris prohibetur extra c. dilecti
tum quia innocens dampnatur extra c. significasti.
Numquid diffamatus a fornicacione debet
innocenciam in genere vel in specie. Respondeo innocencie debet
quia non quesivit cum tali et iudex debet de-
scendere ad specialia in inquisicione sicut
in accione extra c. de testibus preterea. Item
si aliquis diffamatus sit quod esset
filius sacerdotis et episcopus ad hoc non
vult eum promovere quo purgabit se
cum ista sint vera quia probari non potest.
Respondeo in dicto purgabit se scilicet quod sit
filius layci et uxoris eius et quod non
nisi eciam fuisset legitimam illius uxorem b.

lxv 11 Numquid licet perfectis iniuriam propul-
sare. Respondeo iniuria aut est publica
et tunc iussu principis et manu mili-
tis propulsanda est. Alia est personalis
et privata et tunc repelli potest duobus
modis aut impediendo ne fiat et hoc
omnibus licet quia hoc fecit Paulus
signando tribuno conspiracionem iudeorum
aut repugnando et hoc fit dupliciter
aut ulciscendi libidine et hoc nulli
licet aut cogente necessitate et hoc repelli
sine armis et hoc licet laycis et cler-
icorum. Numquid puer aut furiosus
tenetur satisfacere de dampno illato. Respondeo
quod non quia nondum animum non habet
nocendi b. extra c. si culpa. Item predicti tenentur
satisfacere extra de delicto puerorum
c. ii. Item si servus sub alicuius
potestate intret ortum alienum et facit
ibi dampnum numquid dominus eius tenetur
satisfacere. Respondeo si dominus fuit in culpa
tenetur. Si autem fuit in culpa tunc
vel satisfaciat aut dabit servum
pro dampno extra c. si culpa. Item si
bos meus occidat tuum numquid
tenear satisfacere. Respondeo quod sic si primo

aggressus est tunc si autem primo timens aggres-
sus sunt et timens occisus est non tenetur
extra c. Si vos Secundo si animal iniuriam
dom aliam alterius nocuerit ei inquid
licet ei attendere ad illud Tercio credo quod
non sed potest agere contra dominum de dampno
vel ei illud extra c. Si culpa Et vero
si non adhibuit diligenciam quam
potuit circa custodiendum animal suum tunc
tenetur de dampnis illatis Si autem
adhibuit diligenciam tunc non
tenetur extra de homicidio c. ultimo Sexm
quod iniuriatos et medicos potest re-
tinere emendam que sunt ei cum
pecunia vel interdum emenda maior
sit quam dampnum vel excessus
Tercio quare si abest causa et sumatur
ordo iuris nec sit corrupcio et ce-
cio sed ut stat rem cupiditatis
sed propter zelum iusticie agit potest
nec obstat si pena excedit dap-
num quia quandoque pene non propter
dampnum sed ad coherecendum crimina
statuta sunt / tamen temperande
sunt pene secundum circumstancias personarum
et negociorum et moderari sunt iudi-
ces ne excedat modum / Secundo tamen
est quandoque circa ipsos proprios committere
quod et vero cum quid aliquid de fami- Scom
lia tenetur domino revelare dapnum
quod sibi fit occulte Tercio si dominus
est servus non tenetur si autem
est mancipium et solidus aut quo
sunt deputati sibi ad custodiendum
tunc tenetur quarto potest probare dapnum
et tunc tenetur aut non potest et tunc
non tenetur nisi ei qui potest prodesse et
non obesse / Et vero Sev

Penitencia est ut ait ambrosius
est preterita mala deplangere
et plangenda non iterare Species
penitencie sunt tres Solempnis sicut in
capite quadragesime cum solempniter
eiciuntur quando imponit episcopus vel de manda-
to eius alius sacerdos publica
tunc publica fit in facie eccle-
sie potest imponere quilibet sacerdos
suo parrochiano cum baculo et pera
Privata et occulta fit quando quis
suo sacerdoti confitetur Item in con-
fessione vera tria sunt necessaria
scilicet cordis contricio oris confessio
operis satisfactio quia tribus modis
deum offendimus scilicet delectacione
cogitacionis et opere Item nondum
est contricio de universalibus peccatis
quamdiu et quoniam habet propositum
confitendi et satisfaciendi unde
ipsa recogitabo tibi omnes annos
meos in amaritudine anime mee
Item non quod sola contricione dimittitur
peccatum culpa si voluntas convertitur et
proponit abstinere unde dicitur psalmo
dixi confitebor adversum me in-
iusticiam meam domino et c. dixi id est
statui in animo proposui metaphorice
tamen tenetur ad oris confessionem et satis-
factionem nisi articulus necessitatis ex-
cludat

Confessio est coram sacerdote le-
gittima peccatorum declaracio Item
cuius penitens necessario confiteri
quod eius tria sunt in precepto scilicet
contricio ut in Joele Scindite
corda vestra Confessio ut in Jacobo
Confitemini alterutrum peccata vestra Sa-
tisfactio ut in Mattheo Facite dignos
fructus penitencie Item licet omnes
sacerdotes potestatem ligandi atque

solvendi eque recipiat in ordine
tamen ligata est hec potestas
quod non potest eam exequi nisi da-
ta sibi potestate et auctoritate a dyo-
cesano vel a sede apostolica sibi tradita
hoc eciam intelligitur de inclusis
quia nec illi possunt iniungere penitencias
nec baptizare et alia que ad curam
animarum spectant facere nisi auctoritate speciali xvi
q. i. alia. Item licet alicui sit
data potestas ista ab episcopo non potest iu-
dicare parochianos alterius quia non
debet mittere falcem in messem alterius
si peccaverint in sua parochia. Item
si est vagabundus. Item petita licen-
cia et obtenta a suo sacerdote quem
videt negligentem vel imperitum et in-
sufficientem. Item in articulo ne-
cessitatis vel in hiis casibus potest subditus
alteri confiteri ex. de pe. et remis. apostolice
Item nota quod talis debet confessio esse
debet esse amara. Secunda simplex et
integra et omnia dicat uni sacerdoti
et non dividat. Unde Augustinus cave ne
verecundia ductus dimittas confessionem. Ad
hoc autem quod sit integra ista re-
quiritur scilicet ut sit voluntaria et non
extorta. Quarta ut semetipsum accuset
si enim tantum alterius dicit non est con-
fessor sed proditor et detractor
Accusatoria ut expressa malicia
dicat se commisisse non se excusando
vel non admiscens falsa. Contra
qualitatis causa nuda. i. peccatoris non
inventa verbosa. i. sine confusione
Item ut eligat peritum. Augustinus: quere
sacerdotem qui te sciat solvere et li-
gare. Debet eciam quis confiteri circumstan-
cias peccati scilicet qualitatem quantitatem
tempus locum personam perseveranciam xvi
Satisfactio consistit in tribus scilicet
in oracione ieiunio et elemosina

Sunt tamen que penitencie arbitrarie i.
arbitrio sacerdotis relinquuntur qualiter
penitencie taxentur considerando tamen quali-
tatem et quantitatem dignitatem persone
paupertatem vel infirmitatem complexionem
et alias circumstancias. Item quod periurio
adulterio fornicatione homicidio volun-
tario et talibus criminibus septennis penitencia
est iniungenda considerans circumstancias super-
dictas. Item debet semper sacerdos iniungere
penitenciam contrariam scilicet superbo humilitatem
avaro elemosinarum largitionem gulosis
abstinenciam et similia. Item nota quod
opera bona i. facta in caritate morti-
ficantur per sequens mortale sed contricio
et satisfactio pro mortali peccato termi-
nant valent tamen primo in mortali facta
ad minorem penam sustinendam. Secundo
habilitant hominem ad graciam ut eo cicius
convertatur. Tercio ad bona temporalia asse-
quenda. Nota quod venialia vii modis
dimittuntur scilicet per dignam eucaristie sumpcionem
per aque benedicte aspersionem per elemo-
sinarum largitionem per oracionem per tunsionem
pectoris per generalem confessionem
in ecclesia factam. Immo eciam secundum Augustinum
accedendo oblita mortalia dimit-
ti. Item per episcopalem benedictionem. Item
sacerdos tamen potest facere commutacionem ie-
iuniorum vel alterius satisfactionis
eciam tamen districte et propter causam et
circa suos subditos aliter non et non debet
quis propria auctoritate aliam satisfactionem
sumere nisi necessitas eum arceat. Necessi-
tas enim semper intelligitur excepta
que lege non tenetur. de pe. di. i. sit
Item questuarii non sunt recipiendi
nisi apostolicas vel dyocesani lit-
teras ostendant et tunc potest illud
quod in ipsis litteris continetur in ecclesiis

pplo sponte puniatur. ex(tra) e(odem) ti(tulo) c(apitulo) eo.
Sed nunquid quilibet fidelis tenetur
ad minus semel in anno proprio sacerdoti
confiteri non alteri nisi obtenta prius
licencia a proprio sacerdote. ex(tra) e(odem) omnis
non solis sacerdotibus dedit deus pote-
statem ligandi atque solvendi. Quo
ergo possunt excommunicare vel absolvere in-
feriores delegati et alii qui non sunt
sacerdotes. Respondeo duplex est absolucio una
pertinens ad forum contenciosum que potest
committi dyacono et sic huiusmodi potest
talem absolucionem qua excommunicatum laii-
cis delegatur et hec absolucio po-
cius est iurisdiccionis quam ordinis
et inde quod episcopus potest absolvere pre-
sit licet non sit sacerdos. Alia est
que pertinet ad forum penitenciale que fit
cum secreto et ordine et pertinet ad iuris-
dictionem sacerdotalem et non debet nec potest
committi nisi sacerdotibus sicut nec ab-
solucio de peccatis nisi forte alicubi fiat
quemadmodum in quo sunt multa specialia unde
male faciunt sacerdotes qui per dyaconos
faciunt audiri confessionem et absolvere
penitentes. Sed quia non est duplex
excommunicacio cum sit duplex absolucio
Respondeo quia absolucio que ad primam
pertinet que est unum de vii sacramentis
i. rc. episcopus cum sacerdos excommunicat
dupliciter scilicet ex iurisdiccione delegata
sicut illi qui habent auctoritatem a papa
et episcopis et aliis prelatis. Secundo si sacer-
dos malicioso recusat et non vult
dare ei licenciam suo subdito. Respondeo dicunt
quidam quod potest tunc ad alium ire. ex(tra)
de vi(ta) et ho(nestate) licet quod credo unde melius
est quod est quod vadat ad eius superio-
rem et ille compellat eum vel dat ei
licenciam ut ex(tra) de ... pro. nullus
Secundo de excommunicatis qui sunt per sentencias
et rebus perditis unquam fures et generales

primam episcoporum possunt illos excommunicatos
absolvere nisi tamen vel ipsi vel episcopus
vel sacerdos qui tulit sentenciam sine
causa racionabili contra voluntatem illorum
ad quorum instanciam lata est excommunicacio
vel dampnum receperunt. Dicunt tales
excommunicatos absolvere sine causa racionabili.
Dixi quia si is qui dampnum con-
tulit nullo est solvendo paratus
tamen est satisfacere ad potestatem perditi in isto
eo qui dampnum est passus absolvere.
Sed quid si is qui penitet de con-
misso non est solvendo non audet
confiteri publice sed occulte petit
absolvi et cessat ad satisfaciendum
et lesus petit sentenciam innovare
numquid tali sacerdos vel episcopus debet
sentenciam innovare. Sed ad instanciam
cessat et ab excommunicacione ab-
solvit ac primum quod vis si nos ...
si episcopus delegat vices suas circa
primas nunquid delegatus potest ista
maiora facere. Respondeo credo quod episcopus
non intelligit ista maiora dele-
gare simplici delegacione nisi sit
expressum cum adiunctis correctionem specialiter
expressit nec videtur quod dat delegare
proprie dispensaciones absoluciones
excommunicaciones maiores et huiusmodi
nisi forte impeditus esset et
tunc committeret viro discreto et qui
nosset personas et causas eorum
nunquam penitenciarium vel generalem potest
aliquis confiteri. Respondeo quod non quia
potest debet penitere confiteri et ab eo ab-
solvi unde precepit deus leprosis ut
ostenderent se sacerdotibus non tamen nega-
tur quin possit penitens patrem suum per lit-
teras consulere et consilium eius per
rescriptum recipere sed quod non sufficit
ad penitenciam faciendam. Sed quid de eo qui
scit per solam confessionem an pos-
sit confessor secrete dicere ...
suo de eo causa si compellatur ad quod an

possit iurare se nichil de hoc scire
Responsio si sciat alio modo veritatem quam per
confessionem tunc dicere potest quod aliter
novit de veritate rei Si vero sciat per
solam confessionem et non aliunde tunc
nullo revelare debet licet teneatur etiam
prestito iuramento quia non obligat
iuramentum nisi ad licitum et hone-
stum Unde secure dicere potest nichil
inde scio quia non scit ut homo
sed ut deus vel nichil scio quod tibi
sit revelandum quia dicit Crisostomus de
illo die nemo novit neque angelus
~~neque angelus~~ neque filius subaudi-
endum est quod filius nichil sit ad
revelandum nobis et angelus quod
per confessionem scio nunquam scio quam
quod nescio quia ut homo nescit potest
adhuc apprehendere et aliter revelare
sed debet esse occultum penitus extra de
pe. et re. omnis Ubi dicitur quod penam
sibi in penitentiali iudicio creditum presump-
serit revelare non solum a sacerdota-
li officio deponendum decernimus verum
etiam ad agendam perpetuam penitentiam
in artum monasterium detrudendum Notandum
tamen quod canones lati contra revelatores
confessionis non extenduntur nisi ad
peccata iam commissa et non committenda
quia si quis confitetur quod vel-
let occidere hominem vel malum aliquod
sacerdos non tenetur omnino celare sed
tali persone revelare posset quod per de-
se precavere posset qua obesse consilium
dubium quod hoc xxij. q. v. Quod vide-
tur quando neque peccata dimissa redeant
lxvij Responsio omnibus opinionibus exclusis dicas
quod redeunt simpliciter sed debent compu-
tari quoad ingratitudinem et computa-
tantur ut antea Sed nunquid peccata
solis confessa teneatur quis iterum Responsio
dicas quod non ut dicitur de pe. di. i. non ita
neque in casibus repetita est con-
fessione quando casus est sacerdos
cui confessus imperitus est tunc debet iterum
confiteri perito secundo propter temptacionem satis-
factionis ut de pe. di. vj. sed apud tercio
per enormitatem tunc sacerdos cum debet mit-
tere eum ad superiorem ut opposito sibi
crimine penitentiam sibi imponat extra de off. legat.

Pena revelantis confessionem est
deposicio ab omnibus diebus vite sue
ignominiose peregrinando pergat vel in artum
monasterium ad perpetuam penitentiam detrudatur
de penitentia di. vj. sacerdos

lxv Queritur de generalibus remissionibus
episcopi et aliorum prelatorum superiorum
ad quid prosunt Responsio aliis opinionibus
refutatis dico quod valet sicut sonat
sed cum papa vocatus sit in plenitudinem
potestatis inferiores prelati in partem sollicitudi-
nis ut extra de usu pallii ad honorem
quorum est contra potestatem eorum aliquid
disputare Nota quod pro quolibet morta-
li duplex pena debetur scilicet temporalis et
eterna eterna remittitur per contritionem
cordis et remanet temporalis pro qua ad
eam expurgandam de penitentia di. i. Si
penam Si aliquis contritus est et con-
fessus et papa facit generalem remis-
sionem pro subsidio terre ~~sancte~~ sicut vel
hoc si quis facit elemosinam eius
pia et katholica devocione propter
sumptus et proinde illud accidit quod anima
solvens se propter tam erit solutus et in
celis valet sibi tunc elemosina
et bona premia solvendas et hoc
fit duo scilicet propter devotam erogacionem
ipsius et totam causam et suffragantur
ei valent etiam ad diminucionem pec-
cati valent etiam peccatori existenti
in mortali efficiunt opera devocione
et gratie operacionem ita omne bonum
quod facit in vita ista prodest ei ad
vitam eternam promerendam vel saltem adminu-
endum supplicium sed eundum vel ad gratie
operacionem de pe. di. iij. voluntarie

lxviii

Nota quilibet dicat remitto tibi unum
de pena tibi iniuncta, sensus est tanto minus
punieris in purgatorio quanto minus esses
puniendus si uno anno egisses penitentiam
tibi iniunctam. Sed numquid per huiusmodi suf-
fragia et elemosinas quas pro certis
remissionibus aliqui pro animabus parentum
faciunt vel aliorum defunctorum liberantur
tales de purgatorio. Credo quod ipsum
contineatur in ipsis literis remissionis. Item
credo quod magis ille qui dum vixe-
runt quod meruerunt de tali caritate
discesserunt quam de remissionibus pape et
aliorum episcoporum scilicet quo ad suos subditos
quo ad alios vero valebit tamquam simplex
elemosina extra c. quod autem. Numquid si hos
clerici qui suffragantur pro isto sunt
in mortali numquid valebunt ista suf-
fragia. Videtur quod non quia peccatores non
audit deus. Respondeo et dico quod valent / tamen
sunt de ecclesia que de [illegible] retinet
efficaciam scilicet virtus verborum virtus sacramentorum
et de [illegible] ecclesie quia si tota multitudo
ecclesie esset in mortali tamen ista valent. Item
pro quibus sicut de pe. d. i. c. [illegible] Item
numquid episcopi et alii prelati possunt sibi
eligere confessores preter sui superioris
licentiam. Respondeo quod domini tamen discretum et hoc de
pro electione prime [illegible] minuet aliorum
extra c. pro electione. Aliis autem clericis
non licet. Numquid plebani possunt committere
suis capellanis vel aliis sacerdo-
tibus quos intus vocant de populo ut
audiant confessiones. Respondeo ubi talis
est consuetudo quam episcopus sciat et
tollerat possunt quod sic et consuetudo cum
consensu tacito episcopi talibus dat iurisdicti-
onem. Secus vero. Quidam tamen dicunt quod quod
melius possunt si sine expressa licentia episcopi
et istud tutius est. Unde consulendum
est eis quod semper quamvis licentiam obtineant.
Item secundo [illegible] ut sacerdos unius
ville possit absolvere sacerdotem alterius
ville a mortali. Dicitur si clericus qui
beneficiatus unum recepit aliud utrum
subditus primi beneficii possit absol-
vere respondetur libro 3° de prebendis et dignitatibus.
Numquid aliquis de articulo [illegible]
tenetur confiteri generaliter vel specificate. Respondeo
quod non sed contineatur et confiteatur
de quo generaliter. Item numquid excommunicatus
non possit aliquem absolvere.
Respondeo quod non. Secus vero. Numquid no-
torius fornicator potest absolvere ali-
quem. Respondeo quod non extra de cohabitatione cle-
ricorum et mulierum. Dicitur utrum sacerdos potest
illam absolvere cum qua peccat scelere.
Respondeo non de causa absolvere a quo est
[illegible] si tamen absolvit
absolutus est. Secus vero bona fide et vero.
Numquid unus sacerdos potest audire
confessiones et alium absolvere.
Respondeo quod non quia sententia quia non
est dimidiandum. Secus vero. Numquid
sacerdos tenetur confitenti ad memo-
riam revocare peccatum quod scit vel
audivit de eo. Respondeo quod sic si credit pec-
catum esse ut penitens non confitetur.
Secus vero. Numquid plebanus
tacens de perdimento de [illegible]
subditorum tenetur ei revelare. Respondeo si
in perdimentum potest probari tenetur
si autem non potest probari non tenetur nisi
[illegible] probare quod velint acquiescere
consiliis bonorum tunc bene tenetur.
Secus vero. Numquid de illis qui confi-
tentur peccata sua et non volunt ea di-
mittere numquid est absolvendus.
Respondeo quod non quia talis irrisor est
et non penitens de pe. d. iii. irrisor
debet tamen confessor confessiones
illius audire et ad penitentiam exhor-
tari extra c. L. quod quidam et
debet dicere super tale impetrat tu

et in indulgenciis et absolucionibus quia que
dicuntur per modum oracionis sed non debet
dici auctoritate qua sacerdos absolvis quia
tunc talem non posset absolvere unde
male faciunt qui tales simplices admo-
nent magis super eos dicendo quia
peior per dictum facto et sine verbis prae-
tacta eorum quantum ad cautelas quicumque lxix
faciunt videntur. Quid si aliquis
penitet de peccatis et dicit quod non pos-
sit eam facere que ei iniungitur
numquid absolvendus est. Respondeo sacerdos
debet tali dicere quod habeat propositum sa-
tisfaciendi et sic absolvat
eum. Quid vero ~~quid~~ faciat sacerdos
si habeat subditos mutos et surdos.
Respondeo quod instruat eos per signa vel
scripta ad contricionem et sic non im-
putabitur ei secundum Ray. Numquid in articulo lxx
mortis in ultima infirmitate imponenda
est penitentia. Respondeo non est imponenda
sed innotescenda et debet dicere sa-
cerdos talem penitentiam deberes tu su-
stinere sed quia non impono tibi
quia non potes eam modo implere sed
si convalueris venias ad me et uta-
ris consilio meo secundum Baldum. Et quid
si aliquis audierit aliquem in fine
in loco tali ad quem postea redire non possit
quomodo posset talem penitentiam debere
scire si sanus esset dicat non
iniungo tibi pro isto tempore sed si
convalueris debes talem penitentiam agere.
Numquid peccat mortaliter revelans
confessionem. Respondeo quod sic. Extra de penitentia c. om-
nis. Numquid sacerdos tenetur celare
quod recepit in confessione quod tamen
non est peccatum. Respondeo quod sic secundum fratrem Io.
Quid si aliquis dicat sacerdoti
extra confessionem aliquid sub tali forma
dicens ista dico tibi sub sigillo confes-
sionis numquid tenetur celare. Respondeo
quod non debet aliqua recipere verumtamen
si facit tenetur celare ac si re-
cepisset in confessione secundum Io.

qui non est sacerdos secundum fratrem Ioh.
Quid si aliquid audivi in confessione
et postea extra confessionem quod scio quod
fuisti prius confessus et tu scias ut
possim revelare numquid teneor celare.
Respondeo quod sic ac si recepissem in confessione
secundum fratrem Io. Quid si sacerdos sciat inter
aliquos contractam affinitatem per coitum
fornicatorium et illi volunt copulari.
Respondeo sacerdos debet illi cui confessus est
dissuadere ne tale contrahat. Si autem
non vult consentire sed petit sibi ad
copulam ponat vicarium sive nota
tunc eos coniungat et sic non peccat
quia magis videtur pati quam agere secundum
fratrem Io. Numquid episcopi possunt dare
indulgencias in aliqua aliena
diocesi. Respondeo quod non nisi ex licencia illius
episcopi diocesis. Extra c. cum ex eo. Et non
debent dare nisi annum. Respondeo licet non de-
beat plus dare quam annum si tamen
plus dant tamen indulgencie quod non
addit ibi quod si secus fecerit decernimus
non valere et dicit vero hec clausula
non est ponitur in mandato licet stat
contra mandatum tenet quod factum est extra
de prebendis silet si. ~~Quid~~ Quid si datur
indulgencia annualis tunc qui dat
debet ... indulgenciam annualem
numquid si sunt iniuncta ei penitencia
septennis liberabit dando vij denarium
Respondeo dicit quod si confessor iniungit
penitentiam tali modo ut redimatur in parte
vel in toto tunc valet indulgencia ad
relaxacionem penitencie aliter non. Extra c. quod
autem. ~~sed~~ Hostiensis dicit quod talis debeat
non tenetur facere penitentiam sibi iniunctam
quia per eius gratiam dei indulgencia eadem
si discreta sit eius satisfacit
~~[illegible]~~ cumulat. Extra c. cum ex eo.
tamen quia nescit utrum sacerdos
iniungit sibi debitam penitentiam finaliter

est quod quinquagenam indulgentiam facit in futurum hec Hostiensis consilio ergo quod homo tali de indulgentia non utatur pro qua vita sua reservat eam de purgatorio. Secundum est de [illegible] que dicuntur. Queritur si lxxvii vult de se facere aliquam penitentiam magis liberabitur si vult alia faciat pro eo. Respondeo quod sic si hoc fiat auctoritate sacerdotis qui debet considerare duo scilicet debitam dispositionem [illegible] et quod de uno sit persona et de alio indigentia et utriusque caritas. Potest debitam proportionem scilicet ut minor pena in maiorem commutetur quia plus satisfacit pena propria secundum quam aliena secundum Bonaventuram. Ex quo patet quod una vice potest ut [illegible] pro alia. Queritur lxxx si unus sacerdos potest commutare penitentiam alteri iniunctam ab alio sacerdote. Respondeo quod sic [illegible] et propter eam hec regula. Item queritur si inferior sacerdos potest commutare penitentiam iniunctam ab episcopo. Respondeo si penitentia fuit iniuncta in tali casu qui spectat ad episcopum sacerdos inferior non potest commutare. Si autem fuit casus de quo sacerdos ab initio potuit absolvere tunc potest penitentiam commutare nisi episcopus reservaverit sibi commutationem et quod sacerdos vult mutare penitentiam de penitentis [illegible] confiteri peccatum pro quo penitentia sibi fuit imposita. Item queritur si aliquis accepit crucem pro omnibus peccatis suis ut vadat ad terram sanctam si moriatur antequam iter inceperit habebit indulgentiam omnium peccatorum. Respondeo credo quod ex sola susceptione crucis et proposito eundi non habebit indulgentiam peccatorum nisi quantitas contritionis et devotionis hoc mereatur nisi expressum esset in forma indulgentie quod ex sola susceptione quis indulgentiam omnium peccatorum habebit hoc non. Queritur si ille postquam accepit iter peracto moriatur utrum quid tenebitur ad specialem penitentiam. Respondeo credo quod sic. Item quid tenetur homo confiteri venialia. Respondeo quod non nisi in duobus casibus primo si dubitat utrum sit veniale vel mortale secundo quia propter statutum ecclesie quia omnis adultus tenetur semel ad minus in anno confiteri quia si non habet nisi venialia tenetur ea confiteri ut Bonaventura. Queritur si aliquis fuit confessus uni de ordine predicatorum vel minorum qui ex privilegio possunt audire confessiones utrum tenetur illo anno amplius confiteri proprio sacerdoti. Respondeo si illi privilegiato concessa est licentia a sacerdote tacita vel expressa tunc sacerdos [illegible] suum alteri confitentibus non tenetur isto anno suo sacerdoti confiteri nisi [illegible]. Si autem non habet licentiam sacerdotis sed superioris vel pape vel episcopi tunc tenetur illo anno suo sacerdoti confiteri non illa que confessus est sed alia que post ea commisit et hoc si sacerdos sit ydoneus et hoc exigat. Hec Bonaventura.

Nota quod quidam casus pertinent ad episcopum quia sibi eos reservavit quedam ex consuetudine ut [illegible] sortilegia de corpore Christi quidam de iure qui et quis sunt [illegible] primus est sollempnis penitentie [illegible] secundum sollempnis penitentie reconciliatio de iure [illegible] ut habetur [illegible]. Secundus absolutio ab excommunicatione lata ab episcopo xxxiij q. vj quod autem. Tertius [illegible] commutatio que debet [illegible] vaga restitutio scilicet quod ignorant [illegible] pro [illegible] to tamen si episcopus non potest haberi [illegible] quod consilio discreti sacerdotis possit in pias causas erogari [illegible] [illegible] absolutio incendiarijs. Septimus mutilatoris absolucio membrorum de xiiij duobus dictum proximum quod vult. Octava absolucio homicide. Nonus quando crimen est publicum et publica penitencia est imponenda de casu quando in versibus irregularitas contracta. Arguitur extra v. placet. Undecimus de violatis immunitate cimiteriorum et latorum pacis. Duodecimus de spoliantibus monialibus et isti duo casus sunt locales in alimania tantum in qua episcopi velantes moniales et consecrantes cimiteria et loca sacra tulerunt sententiam eo.

Nota quod vii sunt casus extra illos a quibus solus papa absolvit. Primus in falsarijs litterarum apostolicarum qui emi falsant litteras pape vel faciunt eis utuntur falsis vel defendunt falsarios excommunicati sunt a papa absolvendi extra de falsis dura. c. c. ad falsarios. Secundus de incendiarijs locorum sacrorum qui ante denunciacionem possunt absolui ab episcopo sed post debent absolui a papa extra de sen. ex. c. tua nos. Tercius de fractoribus ecclesiarum qui post denunciacionem debent absolui a papa extra de sen. ex. c. conquesti. Quartus de excommunicatis in communione excommunicantes papa qui eum cum excommunicato tunc excommunicatus est maiori excommunicatione. Vel debet absolui ab eo qui tulit sententiam sed quia difficile est ei adire excommunicatorem potest absolui ab episcopo vel proprio sacerdote prestito iuramento quod parebit mandato excommunicatoris. Si non communicat in osculo vel in oratione potest absolui a proprio sacerdote extra de sen. ex. c. significavit. Sed grauiter et hoste sed vero et vo et communicat intelligitur quando communicat eis in crimine vel quando sunt excommunicati cum participibus sibi. Sextus de illis qui dant licenciam alicui celebrandi eis qui sententiam aliquam contra aliquem privilegiatum quemcumque eius pretextu quod sententiam excommunicacionis suspensionis vel interdicti sunt contra aliquem privilegiata licencia dederunt alicui celebrandi vel capitulo seu celebrandi in domibus vel personis suis vel suorum eos qui illos sententias protulerit vel quorum occasione prolate sunt. Vel si propter licenciam ipsorum bona ipsorum oblata sunt nisi ipsis bona infra viii dies sunt restituta aut satisfactio facta ipso facto excommunicati sunt omnes qui dant licenciam utuntur vel qui alijs committunt et si permanserint in hac sententia per duos menses non possunt absolui nisi a papa extra de sen. ex. quicumque gre. x. Septimus de verberantibus clericum vel quemcumque religiosum vel mandantibus verberari qui non possunt absolui nisi a papa vel eius legato nisi in xiiij casibus quos ponit extra de sen. ex.

Nota quod sigillum confessionis frangitur dupliciter scilicet directe et indirecte. Dupliciter commendando vel vituperando. Vituperando scilicet personam confessam. Commendando dupliciter quia propria persona vel aliena. In propria ut quando aliqua confessa de adulterio si sacerdos commendat eam coram viro suo de innocentia et illa postea habet tunc odium et tacet et ita vituperat eam tacendo et sic frangitur sigillum confessionis. In persona aliena de duobus de quibus est una opinio et postea quando confessi sunt confessor commendat unum et tacet de alio et ita tacendo vituperat ut supra. Directe frangitur dupliciter scilicet specificando personam sic illum audivi et malus est vel specificando crimen et hoc dupliciter vel cum determinacione temporis ut hodie audivi homicidam et cetera posuit quod forte non audivit nisi unum

vel sine et in mutatione temporis ut qui-
cumque audivit confessionem et sic non prodit
vel specificando personam et crimen et sic
plane prodit secundum notata de his casibus tenetur
absolvendus iurare se similia non facturum
Item quod quis absolvitur ab excommunicatione
extra de sententia excommunicationis capitulo Item intendamus
xxiij q. v. pessima Item hereticus ex-
tra de pe. in sollicitudine. Item quilibet
in neglegendo tenere xxiij q. iij. de iure

Quid de sacerdote qui furtim quemlibet excommu-
nicatum absolvit absentem et ignorantem
et sine satisfactione utrum valet
huiusmodi absolutio. Responsio: si talis absolutus
est, est absolutus sed debet gerere se pro
excommunicato donec certus sit se esse ab-
solutum. Peccat tamen sacerdos qui ta-
liter absolvit quia absolutio non sit im-
pendenda nisi penitenti et petenti ex-
communicato vel facta satisfactione vel promis-
sa. Quid de iudice qui dat licentiam ali-
cui communicandi cum illo quem excommunicavit
cum excommunicatis sibi utrum valent
huiusmodi licentie utrum debet dari sine consensu
illorum a quibus sunt huiusmodi sententie late.
Responsio: huiusmodi licentie possunt continere errorem
expressum ut si concedat interdicto divina
celebrare in loco ante interdicto non suspen-
sa sententia interdicti. Vel communicare ~~interdicto~~
excommunicato cum suis participantibus non re-
vocata sententia huiusmodi licet non valent.
Si autem interdictor intendat suspendere
interdictum quo ad tempus et locum in quo
ille celebravit vel revocat sententiam la-
tam in participantes quantum ad personam quam
licentiat tunc valent non debent tamen
fieri in occulto propter ignorantes causam. Cle-
mentina autem non sunt faciende sine le-
gittima causa et sine consensu illorum a quibus
late sunt sententie. Tenent tamen huiusmodi licentie
et suspensiones interdictorum et renovationes excom-
municationum quamvis de iure sic fieri non debeat
ex toto subiectus esset officio suo quo ad talem
illam amovere. Responsio: excommunicatione qui erit

participando cum excommunicato non posset in-
ter aliquem excipere quia non est
sententia canonis sed iudicis

Nunquid magister incidit sententiam excommuni-
cationis si percutiat in ira scolarem
vel clericum. Responsio: quod non si fiat causa
correctionis et ex proposito nisi excedat
modum tunc secundum Hostiensem incidit. Quid si
principalis magister prohibeat submagistro
ne percutiat utrum ille percutiens in-
cidit in canonem. Responsio: quod non si cum correctione
fecit ut supra. Nunquid pro percuti-
endo filium divitis famulum magister clericum
incidit in canonem. Responsio: quod non si sint
in minoribus ordinibus. Si non sit de ma-
ioribus puto quod non incidit extra de c.
cum voluntate. Quid si magister percu-
tit scolarem in maioribus ordinibus.
Responsio: si facit cum correctione non incidit
in canonem. Quid si non advertit de correc-
tione et cum percutit utrum incurrit
in canonem. Responsio: quod non quia si non advertit
actu tamen habitu advertit. Quid si
aliquis actu videt clericum osculari
vel amplecti uxorem suam vel sororem si
ad opus carnis utrum percutiens
incidit in canonem. Responsio: quod non si tamen
non in loco suspecto sed publice clericum
amplecteretur vel oscularetur et quemadmodum
sicut fit in ludo tunc percutiens in-
cidit in canonem. Quid si vir clericum turpiter
agentem cum uxore occidit vel contumeliose vol-
nerat utrum incidit in canonem. Responsio: Hostiensis
dicit quod sic. Sed alii dicunt quod non quia
decretum ... si non non distinguit
inter atrocem et atrocem et pene non
concedit ista opinio magis placet.
Quid de illo qui procurat ut uxor
vocet clericum ad turpem actum et sic
vocatum percutit. Responsio: Hostiensis dicit quod clericus vocatus
et percutiens incidit in canonem. Quid si
mulier cum baculo percutit clericum in caput

in praedicamento eam perpetuo sine percussione R(esponsio) si solum libidinem impedit eam credo quod incidit. Si autem tangit contra vitam turpiter cum virum velit velit contrahere et illa zelo castitatis defendendo se percutiat non credo quod incidit, tutum tamen est ut ab episcopo se faciat absolvi ad cautelam. Item quid si aliquis percutit clericum turpiter agentem cum filia filie sue? R(esponsio) quidam dicunt quod incidit canonem quia decretalis excipit tantum quattuor personas scilicet matrem filiam uxorem et sororem. Alii dicunt quod non quia per istam comprehenduntur omnes persone ascendentes per filiam persone descendentes ita dicit Innocentius. Sed affines et collaterales descendentes non extendit illa decretalis. Hec Hostiensis. Item quid si clericus aliquis spuit super clericum vel perfundit aqua vel oleo iniuriose incidit in canonem? R(esponsio) quod non secundum Gaufredum. Item quid si rupit omnes vestes vel aufert violenter? R(esponsio) incidit in canonem. Hec Raymundus. Hec intellige si coherebant ei, aliter si pendent in pertica et totas disrumpet non incidit. Item si accipiat eum per capucium vel per barbam et dicat nisi esses clericus percuterem te? R(esponsio) si facit hoc animo iniuriandi incidit in canonem, aliter non. Item quid de illo qui in ludo gerit percussus a clerico et ex post mortuus fuit deliberatione animo vindicandi se gerit recepit? R(esponsio) credo quod quando cum ira et libidine vindicte et non iocosa levitate repercutit quod incidit in canonem. Si autem non intendit se vindicare sed ex quadam surreptione sic percutit tunc non incidit. Vel illa levia incidit qui iocose percussus a clerico in ludo repercutit eum eadem levitate dum tamen faciat iocosa levitate. Item quid si aliquis clerico auferenti vestes suas auferat ei animo violandi? R(esponsio) si auferat ei dum esset vel est in asportando et antequam veniat desinat non incidit in canonem. Si autem aufert ei postquam venit ad locum destinatum et adeptus est possessionem rerum illarum tunc procedit. Item numquid incidit in canonem si aliquis volens ledere clericum persequitur eum et clericus fugiens ~~frangit~~ cadit et ledit seipsum? R(esponsio) quod non secundum Hostiensem. Si autem sic fugiens propter metum precipitaret se et sic lederetur tunc persequens esset excommunicatus sicut idem Hostiensis dicit. Item quid si claudit eum in domo vel incarcerat? R(esponsio) incidit in canonem secundum Raymundum. Si non in domo vel in claustro obsident ne exiret propter obsidentes non essent excommunicati licet clerico fiat iniuria ita dicit Innocentius. Item numquid incidit in canonem qui repellendo vim vi absque moderamine percutit clericum? R(esponsio) quod non per q. iij. non inferendo. Item quid si credens verberare clericum percutit ~~clericum~~ laicum numquid incidit in canonem? R(esponsio) quod non. Hec Raymundus. Item quid si credens verberare ~~clericum~~ laicum percutit clericum? R(esponsio) si errat in persona vel intendit clericum verberare non incidit nisi crassa sit ignorantia ut si eum videt in habitu clericali. Hec Hostiensis. Item quid de illo qui mandavit verberare clericum et antequam clericus ~~verbe~~ percutiatur penitet? R(esponsio) secundum Raymundum si penitet antequam audiat revocationem mandator incidit. Si non postquam scivit revocationem non incidit secundum Hostiensem et si penitet eum ante verberationem et revocat faciens quod potuit sine ad illum pervenit non incidit. Item quid de illo qui dicit animo velle vindicari de tali clerico et civis illi propter verba ista verberant clericum? R(esponsio) si protulit verba illa animo provocandi eos ad verberandum incidit in canonem. Hec Hostiensis. Item quid si episcopus vel sacerdos dat alicui licentiam absolvendi de omnibus excommunicationibus quas tulit in sua diocesi vel parochialis generalis. Item numquid poterit absolvere excommunicatum ab eo cum absolucionem non commisit in casu speciali quod excommunicatus erat propter dampnum illatum ecclesie. Respondeo si intellexit episcopus uel sacerdos dare michi licenciam de omnibus et hoc michi constiterit credo quod possim eum absoluere. Tamen si satisfacere de dampno non debeo eum absoluere nisi premissa satisfactione prestita uel pacto maxime si suspectum habeam quod post absolucionem non satisfaciet. Quidam si suspectus de non soluendo post absolucionem est sub condicione absolutus ut dicat si satisfeceris. Respondeo licet sub condicione possit fieri sententia excommunicationis ut extra de sententia excommunicationis c. a nobis, non tamen absolucio facienda est sub condicione futuri euentus quia talis absolutus non est simpliciter absolutus. Unde si gerere debet pro absoluto tum pendeat de futuro euentu. Quidam si dicat iudex contradicto vnum excommunicatis duobus uel excommunico numquid valet sententia. Quinque respondeo credo quod ille de quo intellexit iudex sit excommunicatus si tamen non potest sciri de quo intellexit licet dicat Vitalis. Si autem vaga est contencio uel magis se referens ad vnum quam ad alium eundem intendat utrumque ligare sed alterum tantum licet est ligatus neuter scilicet sententia. Quidam si dicat iudex excommunico te et absoluo. Respondeo si voluit iudex excommunicare et absoluere simul non potuit et nichil egit. Si autem voluit primo excommunicare et postea absoluere utrumque valet scilicet sententia. Quidam de duobus iudicibus quibus mandatum est ut alter contra alterum excommunicet et uterque eodem momento dicit excommunico te si ille te non excommunicat. Respondeo [illegible] ff. [illegible] tenet glossa quod uterque excommunicat quia securius est quia nescio utrum te ille excommunicet an non. Ideo excommunico te. Quidam numquid possum absoluere aliquem michi confitentem tamen existentem alterius partis aliorum plurium

Respondeo quod sic. Quidam si episcopus mandat sacerdoti quod denunciet talem magistrum uel scolarem teneatur eum vitare. Respondeo quod sic. Si autem mandaret quod eum excommunicaret non tenetur eum vitare donec eum excommunicauerit. Hec Ro. Quidam numquid teneor vitare clericum qui notorius fornicator uel eius concubinam. Respondeo quantum ad missam tamen audiendam non dicat ut extra de cohabitacione clericorum c. uel nullus audiat et c. preterea et di. lxxxii si qui sunt presbiteri. Tamen non teneor eum vitare nisi sint excommunicati.

lxxxiiii Quidam numquid excommunicatus potest intrare ecclesiam cum tempore quo non celebratur. Respondeo quod sic sed peccat si ingerendo quandoque. Hec Ro. Quidam numquid teneor vitare eum qui percussit clericum et composuit cum eo. Respondeo quod sic quia dum non est absolutus. Hec Ray. Quidam si tamen esset in via eundi ad curiam. Respondeo vitare eum non teneor contra eos qui sperent ad viam quod possunt eum recipere hospicio et vendere victualia. Hec Ro. Sed de aliis teneor eum vitare. Hec Ray. Quidam numquid excommunicatus potest intrare ecclesiam cum predicatur. Respondeo Ro. dicit quod sic si vult abesse ut extra e. c. responso et dicit quod aliqui predicatores possunt predicare excommunicatis extra ecclesiam tamen non intra sed Innocentius plane dicit contrarium super isto decreto extra e. c. responso. Ubi dicit nobile est quod ad predicacionem eciam excommunicati intrant ecclesiam dummodo nullum diuinum officium agatur. Unde colat aliter qui extra ecclesiam talibus non intrare predicare velint. Quidam numquid contra iusta sententia a iudice lata ligat. Respondeo quod in facie ecclesie. Fallit tamen hoc in tribus casibus. Primus si feratur sententia post appellacionem legitime interpositam extra e. c. per tuas. 2us si intollerabilem errorem contineat ii. q. c. 3us si excedat quis iudex in excommunicatione potestatem et argumentum quod si non paret excommunicatur extra de officio delegati pastoralis cum ad quorundam. Item cum quis sub pot. sic pretextu sedis apostolice et constitutionis ut appellat ut extra de appellationibus ad audientiam. Item si summa feratur ab heretico vel excommunicato maiori xxiiii. q. i. audivimus [illegible].

xxxv ¶ Item quid possum petere elemosinam ab excommunicato. Responsio. Bernardus dicit quod non nisi in necessitate sed Innocentius dicit quod et suadendum est licet ei opus pietatis sed ibi. Item quid potest aliquis absolvi ab excommunicatione invitus. Si autem iuste ut contumacia non debet absolvi invitus. Si tamen fit absolutio non tenet quod quia. Item quid si aliquis incidit in excommunicationem maiorem cuius absolutio spectat ad episcopum numquid ab illa potest absolvi si transeat se ad studium ab episcopo parisiensi. Responsio quidam quod non. Item numquid sacerdos parochialis ligatus sententia excommunicationis a canone non potest absolvere potest a peccatis alios absolvere. Responsio non nisi prius absolutus fuerit ab excommunicatione et extra de his que fiunt a prelatis dicit. Si prelatus non stat quin absolvatur non est in mora petens absolutionem. Ita tamen quod negligentior stat excommunicatus. Potest tamen eundem confessor ab aliis absolvere. Item si quis fecerit plures casus quorum unius spectat ad episcopum potest absolvi a simplici sacerdote ab aliis petere et mittatur ad episcopum pro eius quod spectat ad eum. Item quid si plures aliquis est excommunicationibus numquid potest absolvi una absolutione. Responsio quidam dicunt si in canonem late sententie ab uno. Si autem admisit plures erunt absolutiones et ultima confirmat precedentes. Item quid si aliquis sacerdos absolvit aliquem quem non potuit absolvere quod fiet. Responsio debet eum certificare et dicere quod se faciat absolvere ab eo qui habet auctoritatem si habet copiam illius si non rogat eum ut absolutionem suam ratificet quod hoc. Item numquid unus sacerdos potest absolvere aliquem a summa quam alius tulit. Responsio quidam non quia excommunicatus debet absolvi ab excommunicatore vel eius superiore extra de officio c. nuper.

xxxvi Item numquid simplex sacerdos potest absolvere scolares percussores qui percutiunt acolitos. Responsio quod non quia absolutio eorum spectat ad episcopum extra eodem c. pervenit. Nisi episcopus committeret alicui suam auctoritatem de quo ca. Item numquid excommunicato licet stare extra ecclesiam ad audiendum divina. Responsio quod non quia cum non liceat interdicto extra de pe. et re. quod iuste. Item quid si excommunicatus stat ad ecclesiam numquid clericus potest celebrare. Responsio quod non immo debet puniri si faciat ac si esset in ecclesia quod et Innocentius et Hostiensis extra c. nuper. Sed quid facient laici in hoc casu. Responsio si excommunicatus audit foris divina illi qui sunt in ecclesia debent exire quod Innocentius et Hostiensis extra c. nuper. Et nota quod confessor absolvit ab excommunicatione et a peccatis. Et debet absolvere ab excommunicatione sicut dominus absolvit te a vinculis et a vitiis et a peccatis.

Excommunicatio est a communione separatio xi. q. iii. Engeltrudam. Vel excommunicatio est aliena communionis exclusio. Species excommunicationis sunt due. Una que separat a sacramentis et a communione ecclesie et a fidelium communione et hec dicitur maior excommunicatio vel anathema. Alia a sacramentis tantum et hec dicitur minor. De utraque dicitur xi. q. iii. Engeltrudam. Item queritur quot modis excommunicatio [illegible] contrahitur excommunicatio maior. Primo cum quis incidit in canonem late sententie ut [illegible]. Secundo cum quis fingit nova canonum. Tertio cum quis est receptor et defensor hereticorum. Quarto cum quis assistit curie Rome non receptus et ei obediens. Responsio cum quis violat clericum monachum vel monialem vel aliam religiosam personam et hoc percussionem ad excommunicationes extra c. quanto per processus excommunicationis in [illegible] cooperatione per suasionem, instigationem et prestando auxilium

auxilium quia timet pati penam puniuntur et facientes et consentientes, extra de offi. dele. c. i. Quid si ego contra potestatem video quod aliquis verberat clericum, me non consensu et auxilio non credo quod sim excommunicatus si non prohibeo, licet aliquas forte possem, quia ipsum non defendo cum possim. Pena enim non debet plus extendi quam de legum appareat. Et si obiciatur illud Ambrosii: pasce fame morientem, quia si non pavisti occidisti, hoc intelligendum est de iste de illo qui habet potestatem quam sunt in illos ad quos tenetur, alias consentire videntur. Et potestate autem si videt et non prohibet ut dictum est. Vi° cum consules civitatum vel alii rectores qui sunt potestatem faciunt collectas et exactiones indebitas clericis et ecclesias non debent absolvi nisi satisfaciant, extra de immunitate ecclesiarum, non minus. VII cum quis incendit ecclesias. VIII cum frangit eas vel intus committit aliquid enorme rapiendo corpus Christi de altari, destruendo altare vel frangendo cruces et similia, extra c. conquesti. Unde Gofredus quod ipso iure sunt excommunicati tamquam sacrilegi, quod verum est de violatoribus ut dicta lia scilicet incendiariis et effractoribus. Alii violatores non sunt ipso iure excommunicati sed excommunicandi ut dicit Innocentius in summa illa decretali, extra c. conquesti. IX cum quis electus in papam a minori parte cardinalium quam duorum gerit se pro apostolico. X° cum falsis litteris domini pape utitur scienter. XI cum quis defert arma sarracenis ad impugnandum sarracenos. XII cum quis magister vel scolaris in civitate Bononiensi tractat cum Bononiensibus de conductione hospiciorum inrequisitis inquilinis. XIII cum monachi canonici regulares archidiaconi prepositi decani vel non presbiteri

leges vel physicam audiunt, extra ne clerici vel monachi super specula. Sunt et alii casus quidam recipiunt quorum non unus de eo qui communicat excommunicato a canone in crimine communicat qui impendit consilium auxilium favorem et eum defendendo quod est excommunicatio prohibendo hodie non ipso iure, extra c. nuper e. t. si concubine. Sola cum participatione locutionis vel questionis contrahit minorem excommunicationem sicut casibus supradictis maiorem. Aliud de comparantibus circa sagittariam contra christianos. Et addo novum de casibus qui faciunt servari statuta et consuetudines immo potius abusiones introductas contra libertatem ecclesie. Item statuarii et scriptores statutorum. Statuarii dicuntur constituta vel constitutiones. Omnes excommunicati sunt qui consilium et auxilium dederint constituunt contra libertatem ecclesie et illos eadem servari sunt asserendo quod sunt ab ecclesia, extra c. gravem, et sunt excommunicati ipso facto vel melius ipso iure, extra c. noverit. Libertate. Nota quod libertas ecclesie consistit in privilegiis spiritualibus ut de decimis, ut quod ecclesia potest ligare et solvere auctoritate divina et statuta facere de temporalibus, que privilegia dant imperator et reges ecclesiis tam secularibus quam spiritualibus. Qui ergo venit contra libertatem vel privilegium pape vel imperatoris datum ecclesie universali facit contra libertatem et est excommunicatus. Si vero quis venit contra libertatem singulis ecclesiis data non licet facere contra libertatem cuiusvis illius ecclesie. Nota duas regulas. Prima est quicumque verberat clericum vel alium ecclesiasticum pronunciatur excommunicatus. Fallit tamen hoc in aliquibus casibus. Primus cum levia cum bono zelo verberat et causa correctionis, extra eo. per quod sacerdos et quilibet alius habens officium et eorum servientes possunt clericos

in minoribus ordinibus constitutos vel beneficiatos
officiali suo pena [illegible] punire et
compellere de cetera / Ex. e. c. cum voluntate ut
magister / prelatus pro familiares et propri-
quos corrigendos si iocosa levitate quis
percussit Ex. e. super eo et c. veniens
in casus ad convenit tempus agere cum
uxore matre sorore et filia Ex. e. si
quis tempus agente / quod non solum ad
coitum credo esse referendum sed ad am-
plexus et oscula et que preparant se ad
opus carnis et in loco suspecto
secreto si in presentia ludendo quod facit
et si adit vel id est si compleuit
factum et sunt signa talium proximi negocio
quibus constat factum completum vel non in-
adit uxorem [illegible] cum quo vero sit
cum parit eam et hoc permittit occidere
sit in veniente ff. de adulteriis / Secundo
aut ibi dicitur quod patri adultere non viro
permissum est occidere adulterum cum
adultera / et est ratio quia tamen mo-
netur pater tanta plus quam vir tanta
uxor plus cum et minus affectus ac
vincit affectum / quod si in committenti re-
perit se et sua defendendo Ex.
e. si vero et c. contendens / de quo inquirere
plenius de homicidio Item si ignorabat
esse eum clericum / Item cum in veritate sunt
in apostasia post trina amonicione sibi
ab episcopo factam de quo contra de apostatis
Ex. c. mandamus / Item alia sunt quod episcopus
pro percussione clerici non potest absolvere
apud vel eius legato [illegible] cum eis / Primo
non sit in articulo mortis Secundo si quo-
stitutus qui sit interdictus officii sui clericum
non tamen enormiter lesit enormiter
forte committitur lesit / et iste casus
semper excipitur Ex. c. cum ipso / Item
in fine pauperitas vel senio de quo
Ex. c. quod de [illegible] pauperitate quanta ac

aut paupertas exigatur boni viri
taxabit Infirmitas ut si in infirmitas
perpetua vel temporalis ut timeatur de morte
Et non quod omnes incurabiles persone
ceca claudi et similes sint sunt mit-
tendi ad curiam Ex. e. c. i. / Item clau-
strales nisi enormiter lesunt Ex. e. cum
illorum / Item mulieres et que sunt viri
non sunt vel sui Item a magis potiua
constituti etiam minimum delicati Ex. e.
mulieres / quod refertur ad arbitrium episcopi
Item qui leve lesionem clerico intulit
levius lesio arbitrio boni viri limi-
tanda est et licitum est episcopis tales
absolvere Ex. c. pervenit / Enormis le-
sio dicitur quod sit ad sanguinis lesionem seu
effusionem vel membri mutilationem percussionem
non tamen quelibet sanguinis effusio licet cum
aliquis dum clericum percutit offendat
in nare vel unguibus cutem rumpat
et sit sanguinis effusio non videtur enormis
effusio lesio sed tamen de minimo cum tale sit
quod desiderat remedium cirurgie vel aliorum
medicinalium exhibitionem Item si est
capitales inimicitias Item in publicos
Ex. e. de cetero c. primo Item in his casibus
potest absolvi apud episcopum quod duobus tamen
casibus scilicet cum absolvitur in articulo mor-
tis et quod capitales inimicitias in-
rabit quod cessante impedimento ad papam
vel eius legatum accedat mandatum
super talibus accepturus Ex. e. de cetero
[illegible] ipso nunc quod
statim [illegible] patet mortem Item cum quis
committit excommunicationem Item quis quod committit
sacrilegium Item quis quos descendit in
torneamento et [illegible] in notario [illegible]
quod repellimus apostatus non putant
utinam [illegible]
sed de [illegible] quod soli episcopi
possunt anathematizare cum solempnitate

dat cum sacerdotes xii episcopum circumstant et candelas ardentes in manibus teneant quas in conclusione anathematis in terram proiciant et pedibus conculcent. Alii vero prelati qui presunt ecclesiis collegiatis et habent iurisdictionem super suos subditos abbates vel archidiaconi plebani possunt excommunicare maiori excommunicatione sed non ea que solempnis. Inferiores non sacerdotes parochialium ecclesiarum qui non habent iurisdictionem in suos subditos non possunt eos excommunicare maiori excommunicatione nisi quam consuetudo optineat. xi. q. iii. questus.

De absolucione excommunicatorum hoc teneas quod ab excommunicatione sive maiori sive minori lata a iure potest absolvi excommunicatus apud episcopum vel proprium sacerdotem nisi conditor canonis sibi reservaverit absolucionem. Talem reservavit sibi papa absolucionem in quinque casibus. Primus est quis violat clericum qui non potest absolvi nisi per papam vel legatum missum a latere unde papa exceptis casibus supra notatis. Secundus est qui incendit ecclesiam et est denunciatus ab episcopo. Tercius qui frangit ecclesiam et super hoc est denunciatus. Quartus qui falsat litteras domini pape. V. qui scienter participat excommunicatis a papa. VI. qui communicat excommunicatis a papa in crimine maxime. Item si sit sententia excommunicationis contra omnibus et participantibus lata a iure quod si sit a iudice vel a iure sive ab homine cum ex sententia plata ab homine. Ideo dixerunt quidam quod sententia dicitur lata a iure cum sit de futuro generaliter fit excommunicatio dicens quicumque vel qui fecerint. Ab homine vero vel a iudice dicitur cum fertur contumacia vel offensa patrata sive generaliter sive particulariter et excommunico omnes qui hoc faciunt vel eum qui hoc facit. Alii dicunt si sententia a iudice vel ab homine contineat fiat per generalem ut papa vel specialem ut ut legatus vel episcopus et concilium provinciale in provincia aliquid statuerunt in perpetuum et ad perpetuitatem roboraverit et sit excommunicatus omnis ipsorum quicumque ad quem vel ad tempus ibit ultra mare vel torneamenta vel guerras faciunt ita quod non sit statutum perpetuum sed sit de favore vel odium alicuius persone vel personarum. Quinimo sententia non est iuris sed hominis. Quere vero. Excommunicatus minori excommunicatione potest absolvi absque absque materia cautela. Immo de hoc dicit nova decretalis quod nobis collata potestas ut a minori excommunicatione si de ipsarum accidit sed de vite absolvat. Extra c. Duobus. Item dicit Innocentius quod verba auctoritate qua sacerdos absolvo te ab vinculo excommunicationis et spiritualiter ab illo quo ligatus es et restituo te sacramentis ecclesie communioni et cetera. Si qui participant excommunicatis excommunicantur et non sunt excommunicati. Item generaliter ignorantia naturalis? qualitas? crassa vel excommunicati id est si loquitur cum excommunicato de correctione non est excommunicatus. Item propter legem qua uxor alligata est viro. Similiter servus servi et ancilla et rustica qui metuunt non sunt excommunicati si communicant dominis. xi. q. iii. quoniam multos. Item aliquando nisi tales sint quorum auxilio et consilio scelera perpetrantur. Item ignorantia ut si nescio aliquem excommunicatum et non sit crassa et supina ignorancia sed probabilis. Necessitas id est necessarios domesticos ut uxor pueri et filius et illi qui ab eo excepti excipiuntur. xi. q. iii. quoniam multos. Ubi excipiuntur uxor filie ancille servi rustici non forte participant in crimine. Item necessitas adveniendum ut peregrini qui excipiuntur contra sumptum propria excommunicare quod est contra voluntatem. Sed numquid redit excommunicatus ipso iure cessante impedimento? Respondeo dicunt quod excommunicato semel extincta non reviviscit, arg. xxiii q. iiii si illic. Si tamen nollet adimplere mandatum debet iterum excommunicari non absolvi ab ea donec ipse satisfaciet. Sed numquid si archiepiscopus absolvit excommunicatum ab episcopo est absolutus? Respondeo quod non tanquam a suo iudice, extra de off. iu. ord. et de ordi. pastoralis. Secus tamen est de episcopo si absolvit excommunicatum a presbytero, licet facere non debet; si tamen absolvit ipso inrequisito est absolutus, et est iniusta quia ipse est iudex ordinarius tam clericorum quam laicorum in suo episcopatu, xi q. i de persona. Sed quid si sententia iniusta lata fuerit contra aliquem, numquid est respondeo excommunicata sive sit iniusta ex animo i. zelo iustitie sive ex causa sive ex ordine i. non servato ordine iuris i. trino edicto precedente vel uno peremptorio, ligat quo ad ecclesiam militantem dicunt modo si autem iudicium quod fuit super quo intendiorum quod dico propter excommunicatos suspensos hereticos apostatas qui non possunt excommunicare, xxiiii q. i audivimus. Ligat exceptis tribus casibus supra notatis et est consimiles excommunicatus iniuste quod patienter sustinebit propter deum et meritum, alias si contempserit peccat mortaliter. Sed quamdiu stabit ecclesia ut sententia iniusta ligabit? Respondeo ut clamos diu relevantia generaliter et obedientie meritum crescet. Numquid excommunicatus potest aliquo tempore in terra ecclesie et si in terram numquid alii eos excommunicabunt? Respondeo quod excommunicati maiori excommunicatione vel interdicti vel suspensi non tempore debent in terra ecclesie nisi forte super tunc fuerit pro verbo dei vel pro predicationis sermone, arg. xxiiii q. iii vir cum propria. Excommunicatus vero minori excommunicatione non videtur peccare si intravit cum sit remotus a perceptione sacramentorum, ad quod dicunt si contra mandatum eum esse excommunicatum maiori excommunicatione. Si dicit ecclesiam statim debet excipi, xi q. iii sicut apostoli. Si est occultus i. qui sciunt excommunicatum sunt possunt sine scandalo et perdicione aliter non immo sacerdos si decipit missam non cessabit si est occultus. Sed si manifestus est non intrat eum ut exeat si non vult expellet et non debet in ecclesiam admittere canone cessat ab officio, arg. xxiiii q. i de Si autem intrasset et excommunicatus intravit et videt eum sacerdos in canone quo finito ipsum moneat ut exeat, de consecr. d. i. Numquid si ab excommunicato potest accipere elemosinam vel sumi cibos vel comedere in domo eius vel hospitari ipso tamen absente vel celebrare missam in domo eius? Respondeo quod elemosinae possunt ab eis recipi si alias comedere non possunt et etiam usurariorum in tali obolo aliquando. Sed oblationes non debent recipi quia oblationes fiunt in publico in ecclesia, elemosinae in occulto. Sed decime licite accipi possunt quia decime tenentur. Mortuaria autem quod dicitur pata non recipiuntur cum peccatis non sit orandum nec possunt legato et testato legis recipiuntur non cum prohibeantur testari. Si non vult excommunicatus dat elemosinam non manifeste non debet accipere si non nomine suo dat et de quibus legis licet sit de bonis ut deus est. Similiter si dat de portione ipsius contingente licet accipere et non licet in domo eius comedere nisi in necessitate non dormire nisi timeat eum scandalum non possum aquam eius declinare. Numquid excommunicatus potest amplius scire? Respondeo dicunt quod et pro nobis victum apponere sive per cartam sive per diversas. Sed numquid sufficit unica absolutio? Respondeo dicunt quod si ab uno receperunt excommunicationes si autem a diversis plures erunt absolutiones et ultra quam singulariter precedentes quando si sacerdos dicat in quod istud excommunicavit numquid tenetur credere et vitare? Respondeo si dicat de suo parrochiano tenetur ecclesie et viatice. Si autem dicit de alieno non teneor vitare excommunicatum. A qua etate puer incipit incidere canonem. Dic in etate maiori in [illegible] et utrum episcopus possit eum absolvere. Simili modo [illegible] Respondeo dicit quod puer incipit esse doli capax puer in [illegible] et licet [illegible] pubertatis etatis ultra [illegible] Dic [illegible] ab episcopo absolvi non potest si tamen ad [illegible] vel [illegible] sunt [illegible] et [illegible] et quod puer [illegible] adeuntia [illegible] non potest [illegible] temporale impedimentum ab episcopo potest absolvi prestito iuramento quod cum poterit sedi apostolice vel eius legato se presentabit ponere quod moratur [illegible] vel [illegible] se ad aliam causam qui [illegible] sententiam [illegible] tamen post mortem vel recessionem [illegible] quod [illegible] sit excommunicatus et videtur quod sic quia septem [illegible] episcoporum anathematizat post mortem suam et facere potest statutum ut qui contra fecerit [illegible] nulla et Extra de officio delegati c. ult. quod dicit lex quod interdictum non durat ultra iurisdictionem interdicentis. ff. de penis l. ult. Solo dici potest quod interdictum vel sententia excommunicationis [illegible] non durat ultra tempus [illegible] nisi successor confirmet et ratum habeat. Sed tamen diffiniendo statutum vel [illegible] factum ligat etiam post decessum quia statuta talium perpetua sunt. Extra de officio delegati c. ult. nisi [illegible] successore revocentur. Et intelligitur de statutis episcoporum [illegible] et legatorum [illegible] in statutis [illegible] sed [illegible] sententia [illegible] sub conditione ut dicatur si quis [illegible] sit excommunicatus. Respondeo quod sic. Extra [illegible] c. ambitiose [illegible] si diceret [illegible] sub pena excommunicationis tunc pena esset non sententia et esset excommunicandus.

Interdictum est censura ecclesiastica in pena contumatie vel offense prelata arcens a pluribus [illegible] quietis spiritualibus. Et nota quod interdictum generale [illegible] regnum vel provincia interdicto subicitur sed tamen cum civitas castrum vel villa interdicto supponitur generale dicitur. [illegible] de verborum significatione cum in partibus. lxxvii

Penitentie interdicti sunt [illegible] parvulorum baptismus et penitentia morientium quibus etiam conceditur viaticum ubi negatur extrema unctio et ecclesiastica sepultura. Extra de penitentiis et remissionibus quod in te. Item quod si terra posita sub interdicto numquid clerici in mora [illegible] sunt interdicti. Respondeo quod non nisi exprimatur in sententia. Verum si debuit ad tempus non interdictum possunt celebrare in divina [illegible] sed Innocentius dicit quod [illegible] possunt recipere ordines. Item numquid [illegible] alicuius interdicti clerici sint interdicti. Respondeo quod nisi specialiter exprimatur [illegible] numquid in locis quibus [illegible] privilegium quod clausis ianuis celebrare possunt potuerunt illi qui non sunt interdicti [illegible] ecclesiis alterius terre celebrare et audire divina et sepelliri. Respondeo quod in locis autem non quibus [illegible] indulgendum licet possint audire divina non tamen possunt celebrare nec sepelliri nec recipere [illegible] sed cum [illegible] clerici illius loci [illegible] numquid [illegible] privilegio [illegible] privilegium quod aliquibus vicibus in anno possunt aperte ianuis celebrare. Respondeo tamen clerici illius loci [illegible] possunt in celebrare [illegible] numquid [illegible] interdicta tota regio vel villa [illegible] vel loca tamen. Respondeo [illegible] aliud exprimatur in sententia [illegible] numquid divinis illius loci possunt alibi audire divina et recipere sacramenta. Respondeo quod sic. Item quid si interdictum sit positum in aliqua terra et incole illius terre transferant domicilium ad aliam terram. Respondeo si terra huiusmodi est interdicta et post interdictum remanent tales per annum interdicti donec relaxatur sententia saltem in persona tali, nisi tunc id est quando tulit sententiam non intendit subditos cuiusque ligare nisi quamdiu essent sub domino illius, tunc transferentes domicilium non indiget relaxatione. Si autem sit dubium tunc observetur quod prius dictum est. Item quid si interdictum sit positum in civitate vel loco ubi sunt religiosi habentes privilegium quod possunt submissa voce celebrare et illius civitatis festum est dedicationis in quo possunt celebrare sollempniter cum alie ecclesie cessent. Respondeo si interdictum ita est promulgatum vel ita publice observetur quod non liceat eis ignorare et non possunt excusari, tunc peccant. Si autem non est adeo publicatum non tenentur cessare donec eis denuntietur vel inquirant veritatem, tamen non sunt in inquisitione negligentes. Item si aliquis cantat in ecclesia que sunt interdicti et non interdicti quid faciet. Respondeo si talis est sacerdos qui non tenetur officiare ecclesiam, si sciat probabiliter credit in aliquos esse interdictos sive agnoscat eos sive non, non debet celebrare sed dicat in generali quod exeant interdicti et celebrat, aliter non. Si autem est sacerdos qui tenetur officiare ecclesiam et discernit interdictos, faciat sicut quod dictum est supra in tractatu de excommunicatis qui sunt in ecclesia tempore misse. Si autem nescit discernere melius est quod cesset eis in divinis officiis quibus non debet quam denegat quibus debet. Item quid est de illis qui celebrat coram interdictis scienter. Respondeo quod sicut qui autem celebrat coram excommunicato licet peccat mortaliter, non tamen est irregularis, sic dicit Innocentius, nisi esset excommunicatus a papa ex nomine scienter. Item quid si sacerdos admittit interdictum ad divina numquid alii tenentur expellere. Respondeo quod non, sed solus sacerdos peccat nisi alii consentiant. Item queritur secundo utrum interdicti vel excommunicati possunt verba auscultare divina vel officia vel videre elevationem hostie. Respondeo quod non, sed solus sacerdos peccat nisi alii consentiant. Item queritur secundo utrum interdicti vel excommunicati possunt verba auscultare divina vel videre elevationem hostie. Respondeo quod non, et talibus eciam non est prestanda pax. Item quid si sacerdos videt aliquem auscultare divina vel officia, numquid tenetur inquirere vel amovere. Respondeo si sacerdos est proprius tenetur inquirere, alicuius autem non. Item numquid est irregularis qui in hoc loco interdicto interest officio et cantat cum aliis et non celebrat. Respondeo communiter non, quia non celebrat nec facit aliquid tanquam officium suum agens, argumentum xi q. iii si quis excommunicatis. Item numquid interdicti possunt orare in ecclesia interdicta. Respondeo quod sic, nisi sint interdicti ab ingressu ecclesie vel nisi sint excommunicati. Item queritur tot vos numquid peregrini transeuntes possunt communicare in ecclesia interdicta. Respondeo quod sic, et idem intellige de aliis peregrinis qui volunt ire ad sanctum Jacobum et huiusmodi, extra de pe. et re. quod in te. Et hoc intelligitur ubique quod sunt in via. Secus de hiis qui sunt interdicti tantum, quia de hiis qui sunt in via quia de hiis qui transferunt se ad civitatem et possunt consistere quotiescumque volunt et quamdiu voluerint, sive sunt interdicti generaliter interdicto pro culpa aliena. Si autem essent interdicti pro culpa sua tunc non deberent recipi ad penitentiam. Item numquid tales possunt recipi ad divina. Respondeo quod non, sive de loco interdicto sive non interdicto. Item quid si communitas civitatis sit interdicta pro culpa sua et civitas aliquos accipit cives de illis per quos regitur civitas aut consentit participando in culpa, propterea est interdictus ratione culpe propria si est interdicta. Unde si est burgensis alibi cohabitabit, numquid hii sicut peregrini possunt audire divina in via vel intrare ecclesiam cum venerit ad locum destinatum et in officio. Respondeo non debent audire divina in via preter tamen orare privata oratione nisi sint interdicti ab ingressu ecclesie et in itinere ad loca destinata et ibi officia. Nunquid quotiens interdicti possunt in capellis quiescere. Respondeo quod sic extra eodem c. quod in te, sed non debent tamen in cimiterio sepelliri. Nunquid interdicti possunt per procuratorem in ecclesiam et divina. Respondeo quod non debeat fieri. Quid si interdictus clericus ecclesiam ingrediens celebrat est irregularis. Respondeo quod sic, sed possunt alibi celebrare et laici audire divina nisi aliud sit expressum in hac constitutione. Et quid locus totius interdicti interdictus. Nunquid per appellationem suspenditur suspensio interdicti. Respondeo quod non, quia interdictum transit secundum suam executionem sicut expresse in constitutione super eodem extra de postulatione. Si tamen littera appellationis pervenit interdictum non ligaret ar. extra de sententia excommunicationis per tuas. Nunquid sacerdos fit irregularis qui cantat vigilias pro defunctis coram interdictis. Respondeo tamen quod facit de officiando dico quod fit irregularis ar. xi q. iii si quis episcopus. Nobis dicitur qui excommunicatis oblationem facit vel matutinum vel vesperas de officio suo agere presumpsit non habebit gratiam reconciliandi extra eodem quod dicitur de officio suo transit argumentum. Quod si sacerdos sepellit aliquem tempore interdicti in cimiterio cum solempnitate et officio funerali irregularis fit, quia expresse violat interdictum, quia sacerdos qui servat interdictum ubi ecclesia generaliter ecclesiastica sepultura non licet cum tali solempnitate sepelliendi extra de sepulturis et c. quod in te. Si autem sacerdos sepelivit aliquem in cimiterio sine solempnitate sicut aliquis laycus, licet contra hoc peccaret non credo tamen quod ex hoc fiat irregularis cum pene non sunt extendende. Sed quis possit dispensare cum clerico qui violat interdictum? Ego solus papa extra de excessibus prelatorum tanta. Et clerici non servantes interdictum non possunt excusari et si excommunicant sententia non ligat ut dicitur de eodem c. tanta de temporibus et in glosa.

xxxvii Nunquid suspensus a beneficio potest celebrare. Respondeo quod sic. Et hoc extra de clerico excommunicato cum in- tinctis sed tamen non potest eligi ad beneficium durante suspensione. Tamen si episcopus aliquem suspendit a beneficio in suo potest in alio episcopatu accipere beneficium hoc extra de appellationibus pastoralis. Quid si episcopus suspendit aliquem ab officio et in suo fit suspensus celebrat, nunquid fit irregularis. Respondeo si celebrat ignoranter ita quod nescit se suspensum non fit irregularis, nisi sit ignorancia crassa extra de clerico excommunicato apostolice. Si autem scienter celebrat tunc fit irregularis et debet deponi extra de clerico excommunicato latores, et cum tali solus papa dispensat ut dicitur extra de clerico excommunicato cl. extra de sententia et re iudicata cum eterni. Quid si aliquis suspensus ab ingressu ecclesie et celebrat, nunquid efficitur irregularis. Respondeo quod non, cum extra ecclesiam celebrare possit, immo si in ecclesia celebraret non fieret irregularis licet peccaret de quo hoc Goffredus et Hostiensis. Et nota quod suspensus ab officio videtur habendus pro suspenso, suspensus vero a beneficio in uno episcopatu potest aliud beneficium in alio episcopatu hoc secundum Jo. vi q. i si quis. Et nota quod suspensus ab ingressu ecclesie non debet intrare ecclesiam ad audiendum divina, et si sit in ecclesia non licet ibi orare cum eo, et si moriatur non debet in cimiterio sepelliri, potest tamen suspensus extra ecclesiam celebrare. Hoc Jo. monachus. Et nota qui suspenditur a divinis ille non potest officiare nec ab aliis officium audire, sed si suspensus est ab officio tunc potest etiam intrare et divina audire sed non officiare. Hoc Hostiensis.

De titulis supra. Nunc de verbo

De titulo titulorum qui non debet vaxxxviii bolat titulos scilicet de verborum significatione intendimus. Et primo videndum quid sit significatio et quot sunt modi significationis. Significatio est aliquid significandum facere. Hugo dicit autem significationis sunt vi duo scilicet vocum et rerum

Vox enim duobus modis significat: scilicet naturaliter ut latratus canis significat iram, gemitus infirmorum significat dolorem, et ad placitum scilicet que nova instituta sunt ut [illegible]. Voces autem maiori modo sunt per institutionem ut [illegible] enim ut sonus tube significat preparationem ad bellum. Item per signum ut circulus significat vinum venale et [illegible]. Item per naturam ut urina in tempore in calidis significat distemperantiam caloris et [illegible] rubor in facie significat verecundiam. Item per [illegible] ut [illegible] [illegible] et non quod verba [illegible] admittentium refrenanda sunt per sensus non enim intentio verbis sed verba intentioni deserviunt ut c. [illegible] intentioni i. de electione. Verba enim instituta sunt ut per quisque in notitiam alterius cogitationis proferat xxij q. v. humani aures. Et alias in libro periermenias voces sunt note earum passionum que sunt in anima et sicut anima perfectior corpore ita sensus verbis preponendus. Item ubi sensus [illegible] apte presente verba comprehenda sunt admittentis recipientis, ubi non sensus [illegible] recipientis [illegible] verba [illegible] presente sunt refrenanda. Ubi autem sensus [illegible] ambiguus pro te ad quem [illegible] intelligenda recurretur. Si est occultus cogitur uti verba plana retinere de quo [illegible] solent homini intelligentibus [illegible] ut de sponsalibus [illegible] si manifestus est [illegible] manifestus dicitur illud quod cognitum est vel per confessionem vel per probationem [illegible] vel per rei evidentiam que nulla possit tergiversatione celari ut c. ad olim. Item ubi duo [illegible] mandantur sufficiat alterum adimplere ut de rap. [illegible]. Si non coniunctim est [illegible]. Item in dubiis potius interpretandum est ut res valeat quam pereat ut de albate.

Ultimo pro complemento titulorum [illegible] de verbis et primo quid sit [illegible] et quid significat ad esse [illegible] quia dicitur

[illegible] norma vivendi [illegible] sive monachorum vel [illegible] ut de statu mo. per totum [illegible] dicitur vera [illegible] xij d. [illegible] dicitur compendiosa narratio rei vel que rem [illegible] enarrat ff de reg. iur. l. j. [illegible] exigitur quod sit generalis et unica fallit alioquin perdit suum officium in illo casu in quo fallit ff e. t. l. j. Item utilius scandalum nasci permittitur quam veritas relinquatur ut c. [illegible] scandala. Est enim triplex veritas scilicet doctrine iustitie et bone vite. Antiqua est iustitia obmittenda propter enim scandalum de quo committitur morale [illegible] veritas doctrine que propter scandalum permitti debet xxxiij q. iiij non potest. Et ubique potest aliquid sine peccato obmitti est obmittendum propter scandalum ut de temporibus ordinandorum. Alias quando multitudo est in causa parcitur multitudini [illegible] tamen non parcitur illis quos constituit [illegible] quod latent aut per [illegible] illicite contraducta sunt [illegible] stabiliter persistit ut c. quod latenter. Que [illegible] sine metu sunt [illegible] i. non formidosum non tenet ut de his que vi vel metu [illegible]. Item quod [illegible] in sacrata [illegible] iniuste agitur pro sacrilegio reputatur ut c. quod in [illegible]. Item non dicitur [illegible] nocet xxiij q. j. [illegible] pudenda. Item non debet [illegible] pastoris [illegible] si lupus oves comedit et pastor nescit de c. quamvis. Et hoc ideo quia pastor tenetur de custodia xxxiij q. iiij pastoris custodia. Pastor enim qui tales [illegible] plus d. [illegible] [illegible]. Sit enim [illegible] diligentia ut [illegible] negligentes [illegible] l. xxxij d. [illegible]. Item quod [illegible] sine [illegible] in aliud [illegible] non potest ff. e. t. [illegible] quod [illegible] non valet [illegible] qualesit ut de coniugio servorum [illegible] et vatigabitur retraxit et per consequens utile consortium matrimonii. extra de despon. impuberum. Dolorum tamen [illegible] subtitulo de his que fiunt a prelatis sine consensu capituli. Item nemo qui de prevaricatione non potest absolvi. extra de [illegible] nemo. Item quod clericalis [illegible] non sit, ut dicitur non probatum est quam si prevaricantia iudicis apparuit [illegible] extra de [illegible] quidquid / quia prevaricantia [illegible] tunc iudicatur [illegible] [illegible] et nol. potest. Item culpa caret qui scit quod prohibere non potest ff. de culpa. Item nemo in aliud plus iuris transferre potest quam ipse habet ff. nemo. Item videtur dolo facere qui iure suo non utitur ff. de r. iu. videtur. Item ff. in dubiis benigniora ı meliora preferenda sunt quam in dubiis pocius interpretandum est ut res valeat quam pereat extra de verborum significatione abbate. sicut eciam in dubiis reus absolvitur extra de fide instrumentorum. Item in uno beneficio non datur ı dat ff. de r. iu. in uno. Item non videtur amittere [illegible] [illegible] non sunt ff. de r. iu. [illegible]. Item in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustum est quam tutius ff. de r. iur. Item nemo ex delicto suo conditionem suam meliorem facere potest ff. de r. iu. nemo / nulli eciam debet sua fraus patrocinari. Item ff. generalia specialia [illegible] intelliguntur ff. de r. iu. ff. quod tamen speciale derogat generali ut dicitur extra de subtitulo de rescriptis. Benedictus deus.

Explicit Summa iuris expedita
et utilis edita a magistro Johanne
Anno incarnationis domini millesimo
CCCC^mo vicesimo in die sancte Lucie

Doctrina ad remissionem peccatorum utilia debemus indagare i. inquirere. videamus igitur libellum primo librorum qui loquitur de remissione peccatorum [illegible] quod maiores sunt in querenda ı quattuor ope videlicet materia ı [illegible] utilitas. Cui parti philosophie supponatur. Materia huius libri est abstinere a malo et virtutibus adherere. Vel materia est tam peccata venialia quam mortalia materia. Intencio eius est tractare de viciis et de contrariis eorum videlicet virtutibus anime. Philosophie ethice supponitur iste ı morali philosophie quia de moribus loquitur. vel de salute anime. Titulus talis est Incipit summa [illegible] bonus et utilis modus agendi et pronunciandi quomodo peccator debeat ~~ipsi patri~~ dicat confiteri sua peccata. et postea quomodo confessor debeat ipsius peccatoris peccata sua audire diligenter. Utilitas est peccatorum remissio et sancte vite [illegible]. Causa quare iste liber ı [illegible] fuit [illegible] ut peccatores sciant confiteri peccata sua et ut ad ultimum per bona et vera confessionem possent venire ad celestem patriam. Auctor istius operis fuit [illegible] quod idem fuit quidam vir religiosus morum honestate ı [illegible] et noluit se nominare. Alii dicunt quod fuit quidam vir religiosus [illegible] qui vocabatur [illegible]. Debemus autem scire quod tria sunt necessaria ad remissionem peccatorum scilicet confessio penitencia et elemosina. et quia [illegible] de confessione penitencia et elemosina [illegible] videamus quid sit unumquodque istorum et primum de confessione. Confessio est salus animarum reparatrix virtutum purgatrix demonum dissipatrix viciorum [illegible] facit [illegible] destruit [illegible] ianua paradisi aperit. penitencia est commissa deflere et deflenda i. peccata iterum non committere. Elemosina est [illegible] agere penitenciam.

vna minuens peccata reparans a demo-
nibus ad ingressus angelicis et est tamquam
murus inexpugnabilis ita aiam
Explicit prologus etc.

Emittas peccator tue lacrimas quanti ad
dominum ut peniteas cito peccator cum sit
dominus iniquitatum iudex et punit quoque
tenenda tres species vnde sperate in domino
omnis congregatio populi effundite coram
illo corda vestra. Cor contritum unde dominus
Cor contritum et humiliatum deus non spernit
Confessio culpe unde qui abscondit
peccata sua non dirigetur qui autem confes-
sus fuerit et ea reliquerit veniam consequetur
pena satisfactionis unde Johannes facite
dignos fructus penitencie fuga unde
salomon a facie colubri fuge peccatum
comite additum et relinque peccata tua
Hec species venie cor contritum confessio
culpe pena satisfactionis et fuga
nequicie propter dimittatis dimitte
nobis debita nostra et cetera cum dominum
oratis petimus propter ut petimus a domino
ut sicut dimittimus eis qui peccant in
nos sic et ipse dimittet nobis
et si nos non dimittimus tamquam vi-
dicatam et odio pleni hunc quod dicamus
propter ut petimus ipsum ne dimittat
nos peccata nostra oportet cum penitentem
satisfacere hiis in quos deliquit et di-
mittere eis oportet qui in ipsum deliquerunt
quod autem ad confessionem fuit nota peccatorem
ut legimus in matheo hiis satisfa-
ciens unde dominus si offers munus
tuum ad altare et recordatus fueris
quia frater tuus habet aliquid adversum te
relinque ibi munus tuum et vade
prius reconciliari fratri tuo et tunc veniens
offeres munus tuum unde ut dimittam
vobis aliis peccata remitte hiis satis-
faciens quos te lesisse fateris
Hec penitens doceat in pec-
tore i. in vili veste ut pluralitas de-
licias pariter deum offendens
satietate vite compescat luxus unde

ebrietas cum ab aliis laudaris iusta
honestaque vita traharis spectacula
unde prosper quo maior est spes eius quo
misericordie tanto quamquam picti plus est
rubigo cum dampnosum est homini mo-
ribus quam in aliquo spectaculo residere
Deserere unde salomon qui cum sapi-
entibus graditur sapiens efficietur amicus
stultorum similis efficietur unde surdum et
mutum curans a turba populi duxit
seorsum i. a strepitu mundi vectatis unde
creata et clamor hostio ora preci-
tum et opus pietatis unde apostolus ad
omnia utilis est pietas que promissio-
nem habet vite que nunc est et future hec species
voluptates luxus spectacula mundi
deserere continens penitens simplex tumultus
vectatis preces et opus pietatis amato
omnia hec per civitatem compluat et ex
parte arida remaneat sic mone-
re penitens vicia que deplorat
et deserat et de aliis pervenit quo-
cumque perdesit sic peccata supplicet quod defle-
at et descendo avaricie ad quem
ad genitum vicinitas etatis quod in puericia
quid in iuventute et sic de ceteris
etatibus sensus peccata vna tactus
odoratus visus auditus peccata mea
unde in ipso gustus et olfactus auditu
visio tactus loca si in loco sacro
vel non sancto tempore si debeas
surgere ad matutinas in diebus solemp-
nibus vel aliis diebus membra si
debito modo unde in ipso omnia peccata inicat
confessio vera vicinitas etatis sensus
loca tempora membra. Acta omni
pacio penitens est peccata flere et flenda
committere nolle omissa scilicet statum tempore
innocencie et fama commissa i. ma-
lis et omissa i. bonis que ad penitenciam fe-
cisse potuisses et non fecisti hec est
plange peccata tua et delicta plage
quod deum offendisti proximum scandali-
zasti penitens deplorans acta

Quod deploras acta nolens committere
secunda plangas amissa cum commissis
et obmissis offensasque dei quas sic
dampnificasti / Vera. Nemo causa
humilitatis confiteatur se esse reum illius
peccati quod non commisisse novit quia sic
se peccatorem constituit Augustinus In humi-
litatis causa si mentiris non eras
peccator antequam mentiris mentiendo
efficeris quod tu vitare debes / Integra
ut penitens sacerdoti omnia peccata sua
confiteatur cum tristicie corde / Agnnda
ut contritus se videt intimus peccata con-
fitendo sua spiritualia certius pa-
tendo peccata carnalia unde dicitur ve
vobis scribis et phariseis ypocri-
tis qui mundatis quod deforis est
ut fiat mundum unde ut vera sit in-
tegra sit et confessio nuda / Sit
cita unde dicitur confitebimur tibi deus te-
stina ne peccator deviat in tradi-
ducet sed sit festina pax infirmi
et demum unde apostolus Teneamus confessionem
spei nostre confessio vita sit / Hu-
milis unde dicitur Cum humiliter confitetur
maior venia conquiritur / Spontanea
quia confessio coacta non est meritum
unde prima dicit ex corde contricio oris
confessio et operis satisfactio
Nuda et aperta et non operta unde
sine simulatione et excusatione debet
fieri quia medicus non potest sanare
vulnus nisi prius detectum sit Devo-
cita sua siquidem humilis spontanea
nuda / Ipsa non confiteatur peccata proxi-
mi sed sua / Discreta dicitur sal id est
sapientia ponebatur antiquitus in omni sacrificio
in veteri testamento / Lacrimosa lacrime
enim lavant peccata et delictum quod pudet
voce confiteri ut magdalena et petro /
Morosa Moretur penitens coram
sacerdote peccata illi confitendo illud
diligenter audiendo et honus satis-
factionis suscipiendo et ad confes-
sionem augmentum peccata in venia pe-
nitens cuius etatis sit cuius sapien-
cie cuius ordinis et uxoratus vel non et
sentit modum finis purgans qua-
litatem vicij / Lacrimis fidelis
ut contritus confiteatur spe venie
et indulgentie non diffidens
sed confidens Iudas et Cayn
confessi sunt sed diffisi et ideo
confessio inutilis in fidelis et prius
remunerabitur et impetrat veniam
unde penitas plane si debet pe-
nitere te vias plegatio non licet
sed vel ipse Copaccti quia peccatum
fecit quam consilio plus sapienti
Augustinus Enim peccata sua confiteri
ut in veniat gratiam querit sacerdotem
discretum qui sciat ligare et solvere
ne ambo in foveam cadant quia
id est Cecus si ceco ducatum prebeat
ambo in foveam cadunt Dicit inno-
centius quidem penitens licenciam a proprio
qua si non dederit nichilominus ab episcopo
sunt moniti vel eo non vito adeat
superiorem et prius confiteatur sacerdoti proprio
deinde alieno Augustinus Sacerdos quod dispensat
primarum in potestate et id est que suscepit utique
prius et pena remanebit a patre
Vel Copaccti plus sapienti dicitur melior
Augustinus dicit qui confitetur pluribus confitetur
pluribus sepe veniam turpitudinis causa
tanto facilius veniam consequitur Copia
personalis articulo aliter non Augustinus tanta
est vis confessionis ut si deest sacerdos pe-
nitens confiteatur proximo sepe enim
contingit quod penitens non recordatur coram
sacerdote quod desiderat vel dicit non valet
Et id est quod confiteatur turpitudinem peccati sui
socio suo in necessitatis articulo dignus est venia
unde mundati sunt leprosi dum irent osten-
dere sacerdotibus et antequam venirent ad eos mun-
dati sunt Dicit ad cor hominis respicit
dum confitetur appellitur ad sacerdotes pro-
prios unde iure Copia presbiteri si desit
proximo sodali Corporis peccata detegens
dum cum quo penitens debeat confiteri peccata
sua / peccata videlicet et quia in quantum peccata sunt

et quanta interiora et exteriora corporis et anime et prius confitear peccata carnalia scilicet corporalia et post spiritualia scilicet peccata anime. Unde versus: Corporis ut maculas anime sic crimina pandas. Carnea sunt primo crapula furta libido, Mente latent livor odium timor ira cupido. Confessione pestes septem memores capitales. Unde versus: Primo fontes sed rivos inde perfectos. Item secundo debemus confiteri peccata mortalia sed circa ea que descendunt ab eis qui aliquis rivulus est peior suo fonte. Unde versus: Fonte suo rivus magis est quandoque nocivus. Unde dicitur quod filie Loth post destructionem Sodome et Gomorre inebriaverunt Loth et levaverunt eum super se et impregnate ab eo conceperunt Gog et Magog etc. Patet quod vilior fuit incestus quam ebrietas. Unde incestus est peior quam aliquis in corpore ut cum aqua de putela commiscetur. Unde Loth in incestu peior fuit ebrietate. Item Cayn. Et legitur quod Chaym, ut dicit Biblia, in matris [illegible] suum Abel [illegible] interfecit et sic ira dictante fratricidium commisit. Unde patet quod causatum peius est quam causa. Et additur metaphorice quod peior fuit cedes que tanquam rivus fuit quam invidia que fuit tanquam fons. Item Chaym commisit cedem. Flumina fluviorum culparum fontes sunt Fastus livor et ira accidie ventus ac avaricia gula atque luxuria. Sed sigillatim mortalia dixeris vim cuncta similes queque continent comitancia culpas. Dic circa et tertio est quod minor fuit circa peccatorum que debes confiteri generaliter que sunt non specificari, scilicet que volui facere et non feci, peccata venialia, peccata oblita et obmissiones bonorum, scilicet bona que potui facere et non feci, peccata venialia. Unde versus: Dic circa finem generaliter que voluisti. Dic venialia deinde que sunt amicta vel lapsa. Dic tua delicta generaliter ista revela. Quartum [illegible] in multis quibus peccata fiunt vel quocumque durat ut nil dixisse videatur. Postremum decimo. Item tu aptus quoad confiteri totiens confitearis omnia peccata que prius confessus es, scilicet cum post generalem et specialem iterum cotidie [illegible] recidimus primus [illegible] recidit purgato per confessionem in peccato in quo recidivavit remittitur. Omnia peccata que capitulo illius redeunt [illegible] scriptum est quod compositum [illegible] et cado de [illegible] et recido [illegible]. Unde versus: Postremum decimo si puer quis fatetur [illegible] quod quid redit et commutatur.

Aggravat plus peccat presbiter quam dyaconus et dyaconus plus quam subdyaconus etc. de singulis. Locus scilicet si in loco sacro peccat ut aquis velut in ecclesia vel cimiterio [illegible]. Plus peccat sapiens quam philosophus. Unde versus: Gravius facis et malefaciens vapulabit de multis. Tempus si in tempore quadragesimali vel in die ieiunii vel in die festivo quam in tempore quo deinde fuit ad matutinas. Unde versus: Aggravat ordo locus peccata sciencia tempus. Etas plus peccat senex fornicando quam iuvenis. Condicio lex Moysi iussit mulierem post fornicacionem lapidari ancillam flagellari [illegible] loquitur ad aliam [illegible] multis [illegible].

Mora: peccatum quod [illegible] non diluit [illegible] suo pondere ad aliud trahit. Unde [illegible] sanguis [illegible] tetigit qui in peccato mobili manet et thezaurizat iram dei in die iudicii. Copia: [illegible] plus committitur magis iniquus efficitur, cum plus offendit deum [illegible] quis ex odio [illegible] quod iniustum est alias agit. Unde versus: Etas condicio numerus mora copia causa est modus. Ut si [illegible] ad [illegible] non [illegible] ad [illegible] vita status [illegible] alcior tanto lapsus gravior. Lucta: plus peccat qui temptacioni minime cedit quam qui diu luctatur. Temptatus sunt circa quinque qui ultro se peccato offerunt nec spectant temptacionem sed eam preveniunt. Unde [illegible]

Est modus in culpa status aetas lucta pupil-
la ergo peniteat et cum copia confiteatur Non
imponatur equiter pena peccatis in fine Si mi-
gret absolvat contritum presbiter egre sic ac-
tum implebit si superna salus sibi detur
Urgeat in operibus ut maior gratia fiat
Non est urgendus si sit moriens [illegible]
Est tamen urgendus si petat ipse sinendus
Ista usque non sunt de libro // Hic de sacerdote
maiorum modus aperitur absolvuntur videlicet
oblationibus sacerdotum aut pauperum sectorum
aut elemosinis aliorum vel ieiunio versus
Equites presbiter relevat ieiunia dona precorum
Dubitatur quare pena iniuncta sit vi-
delicet ut sit minor pena versus ut sit
pena minor et vilius ut efficacior dot-
tior ut sciat iniungi ut satisfaciat
iudicio regis ex primo confessio culpas
de bibat deo de summo vel quod facit ideo
sit sapiens augustinus qui in districta dat
primam et ille qui suscipit usque pu-
luet et pena remanebit in sacerdote
quia tamen sacerdotem oportet cavendam peccati absol-
vendo versus Sit sapiens usque sit mite
compaciens Confessor dulcis affa-
bilis atque benignus // Et secundum celet
sacerdos aut caveat super omnia ne
dicat alicui que audivit nec aliqui-
bus nec impuneris nec etiam quod absit
per aliquo scandalo // Ita qui signi-
ficat de pena et omnibus diebus
vite sue ignominiosus sit in sine
iudice et peregrinando pergat de die versus
Audi optimum confessorem usque celat peccatum
quod audit versus Et secundum celet cum
peccata vestra Sit pius et prepositus Si
pastor super humeros adolescentem qua
portare non potest imposuit iuste est
ut honus reiciat et subponendo co-
stringatur et sic id cum que honus
impositum est iuste est ut primam rei-
ciat aut suscipiat cum confessor
quod patrem cum sic non probat versus
Sit pius ad penam sit velox ad mi-
serandum Et dolent quociens fiat
sibi culpa ferocem exprimebat

alterum miserans virumque flagellans Nunc
ergo paternum spectat vera matris sibi-
let reatum simulet cogat optime ppe-
nis queat contritus quo queat et cogat
Si cogat corde salve fateatur et ope-
ribus si rimetur pravans volens caute
Contra nam sacerdos caveat ne in
cuiuscunque victore penitentem queciat
in alloquitur super aliquo peccato quod sit
contra naturam vel aliud malum abhomi-
nabile. Ut ea prius sit qua excogitata
vel aliis quietius probabilibus suspicta
credat de talibus cum sed non alicuius peccati
oppressione dicat petit simpliciter Sed
sic fiat interrogata si aliquis cuiuspiam
aliquos peccatum quod sit contra naturam
vel aliud malum abhominabile quod aliquis
contigit tam vere qua inlicitus
per expressionem ignotorum cum in peccata
que non noverat incidissent versus Et
naturam culpa non exprimat ulla
ne super enormi simpliciter sic conve-
niat Dubium vel simile adagens similiter mo-
veat // Repulsus est sui novi omnibus ve-
nenos totius fraudis et nequitie
repletus maioribus in peccatis
nimios et pauperes vilipendens de-
malo in penis cottidie labentes
ista glossa. Ita est de libro uxor adultera
vera confitere marito versus sepe sibi
moneat confessor ne revelanti
dicere liceat amissum ne sit suspecta
marito vel simile revelabant confessum
confitentem // Evitat causas ut
quaestiones peccatorum solliciti-
tudines super femitates et certas
oportunitates que somnia parant
prestant versus Et suspicie animas sola
loca noverit sola loca Evitet
causas ad lupus allicientes //
Solliciti unde oportet eum in equitate
mala agnoscere et in equitate ma-
cula versus Sollicite penam co-
plere satisfactionem // Quod est sincere
ne dicant blasphemia de deo
nec de proximo suo // Sensus //

Ne mors intrat per fenestras quia sic corporeos sensus non servat mortem sibi reservat // Cum prudentie super id est omni custodia custodi cor tuum quia ex ipso vita procedit // Renes sunt lumbi vestri precincti et lucerne ardentes versus ob servet caute quia ad peccatores renes etc. Et difficile magis servat nature impulsos stimulos quorum plerumque usus vite servi mores prohibet. Flecte iudicium medicus variare medelas sicut autem iudex caveat odio vel amore. Confessor penas honoret vel alleviet // Ecclesie more et consilio magnorum modum temporis quia primarius constituentibus a patribus antiquorum canonum constitutos a pastoribus scripturarum auctoritatem a peccatorum consuetudine approbata vel assignata etc. in iugi ut satis manifeste propugnat canones // Propterea tempore ut de singulis dicatur qualiter unum quodque cum dandum sit sed magis in arbitrio prelati in temporibus statuit quia apud deum non tam mensura valet temporis quam mensura doloris nec abstinentia ciborum quam mortificatio viciorum ideoque tempora penitentium pro fide consuetudinis abbreviando perspicitur versus Ecclesie mores vel patrum scripta sequantur. Sic mors culpe ut quod modicum culpe et tanto levior quanto contritio maior. Ut medici curant vario medicamine corpus. Horum sanat febre quod vulnus sine timore. Sic autem dare regere possunt medicinas opponas igitur autem contraria morbis ipsa det cupidis sic caste luxuriosis. In iure livore depone superbe timore. Debilitasque gulam parca consumat iura. Admoneat lesus remittere tedia gestus. Potus aque redimat excessus ebrietatis. Carnis delicias castigat virga flagellas. Ut bonum primat ablatum prestito reponat // Vestio. Cum videris nudum operi eum et carne tua ne despexeris // Poto. Si sitierit inimicus tuus potum da illi // Cibo. Si esurierit inimicus tuus cibum da illi et egenos vagos duc in domum tuam. Job foris non remansit peregrinus // Visito. Infirmus eram et visitastis me // Solvo. In carcere eram et venistis ad me. Versus Vestio poto cibo colligo visito solvo. Condo compatior. Unde iustus tota die miseretur et commodat. Iocundus homo qui miseretur et commodat. Compatior. Job flebat cum eo qui afflictus erat et pauperi compatiebatur. Anima mea et apostolus quis infirmatur et ego non infirmor etc. Non desitis plorantibus in consolatione. Converto. Jacobus qui converti fecerit peccatorem ab errore vie sue salvabit animam suam. Dono. Dimittite et dimittetur vobis. Arguo. Unde [illegible] primam partem et doctrina. Unde Proverbiis qui arguunt laudabuntur et super eos veniat benedictio // Supplico deo talentum. Unde qui petit a te da illi benedictionem. Versus Condo compatior converto dono remitto arguo consulo supplico deo talentum. Flecto versus Jesus orabat flexis genibus // Vigilo. Unde de [illegible] qui orabat pro nocte. Ps. Deus deus meus ad te de luce vigilo // Ieiunio. Unde Moyses Helias et Anna ieiunaverunt. Versus ieiunium [illegible] per [illegible] et ieiunio // Laboro. Unde Ps. Laboravi in gemitu meo. Unde humilitate et laborem meum // Flagello. Unde apprehendite disciplinam. Puer erit plagarum modum in mensura. Versus Flecto etc. in vigilo ieiunio laboro flagello et secundum mensuram et secundum mensuram vestio. Zorobabel [illegible] vestem de pilis cameli. Job [illegible] [illegible] pedibus nudis. Unde Moysi tolle calciamentum de pedibus tuis terra enim qua stas sancta est // Tero cor. Unde Ps. Cor contritio // confitetur ut cum eis qui sciunt adorare dominum cum eis de quibus locutus est qui bene venit vos / vestio meos pedes cum tectis cor confitetur // penitens vnde Johannes baptista meliorauit sermone suo cum prima sit duorum primam agite et appropinquabit regnum celorum // lego vnde meus est tamen accepte deo quam meditato legit in contemplatione spiritus // ploro vnde lacrime lauant delicta beati qui lugent // Spero sine intermissione / bonum est petere vitam sanctorum et maculatur caro / vnde penitens legitur plorare pro tempore caro sit macula // publica vnde contra publica publica noxa publicum egeat remedio // Item noxa et secreta pena sit dolere vbi publica sit pena similiter si publica noxa si lateat licet enormis lateat quoque pena sic quoque quod peccauit occulte puniat clam singula confessor prudentius ut mediteretur //

Considerandum est diligenter utrum peccatum sit mortale an veniale utrum occultum an publicum si fecerit aut ignorauit si sponte uel non sponte fuit commissum si in delectatione uel non si cogitatione locucione opere / Attendendum est de penitente utrum sit liber uel seruus clericus uel monachus si clericus cuius ordinis sit cuiusve dignitatis si laycus utrum coniugatus uel non // Et si penitens sit pauper uel diues puer uel adolescens vir uel senex [illegible] uel quamuis i. sapiens [illegible] est vir uel mulier si virgo uel corrupta si continens uel incontinens si officium gerit uel non sit sine peccato possit administrari uel non // Et quis audiat uel dicat reliquie que pro penitentia penitentiam perciperunt si quod sit agenda uel iniuncta pena // et cui plus committitur est plus ab eo exigatur vbi [illegible] prima [illegible] tibi [illegible] puniendos mores [illegible] et [illegible] // [illegible] confessor [illegible] sua ad salutem [illegible] de his de quibus desperat que fecit et penitens et similia que voluntate quod de certo caueat propositum suo et quod faciat penitentiam quam sacerdos discretus iniunxit sibi et de pone magna pena pro sua cogitatione que fecit et dicit vnius pacti in simulitate ita dimissum sicut fecit et omnes que assignauit patri // Et pater eis et contra vnius pacti et non duobus quia nullus debet diuidere et dicere vna pro vni pacti et alia alij // Talis non si confessus tali pacti que sit potestatem absoluendi et ipse quia quod vnum quemque fecit reducit ad memoriam scelerum quod patrauit bonum [illegible] et bonum [illegible] docent quod confessio fiat [illegible] pater [illegible] mortalia et [illegible] vir precipue mortalibus / descendentibus sunt aut tamquam fontes pleni venenis de quibus diuersi diffusa gaudent venena

Primo dicendum de superbia que est radix omnium malorum sine [illegible] in obedientia quia [illegible] propter superbiam amittit deum et inabitat eum et facit voluntatem carnis sue vel id quod placet corpori suo et non est obediens suo creatori vel illi quibus debet obedire // et sic est similis ramus superbie secundus ramus est iactancia qua quis iactat se de bonis et malis et que non fecit cum bonum non perueniat ab ipso sed aliud malum autem venit ab ipso // Tercius ramus est qua quis facit singularitates ostendendo virtutes quas non habet Quartus ramus est discordia et contencio qua quis non concordat dictis uel factis aliorum et vult stabile esse quidquid dicat siue sit verum siue falsum // Quintus ramus est singularitatis mee quia ego dicebam vel volebam apparere super omnes alios et cetera. Pater, recipe confessionem meam tali modo de ramis superbie. Domine, reddo me culpabilem deo et vobis de peccatis que feci inique multis modis / ego qui superbia et vana gloria de pulchritudine et fortitudine vel de aliis excellentiis [illegible] de meo corpore et omnibus membris meis et de divitiis et honoribus parentum sive melioribus que me videbantur ornatum superbe nec fui obediens nec exhibui reverenciam deo patri sicut debui nec sancte matri ecclesie nec patri meo spirituali scilicet presbitero nec sancte matri mee ecclesie nec patri meo carnali nec matri que me in utero suo portavit nec illis qui me corrigebant de malis / immo indignatus fui correctiones eorum et inique respondi dicta vel facta eorum. Fui erga eos in detractione et maledictione. Insultavi malum alterius et narrando alterius malum augmentavi et imposui super aliquem crimen quod nesciebam. Jactavi me de operibus malis que feci et dixi / et si non imputabatur michi aliquid quod attribuebatur sive esset bonum sive malum me esse culpabilem si michi placebat et affirmavi aliqua que non vidi de quibus incertus eram et non eram certus quod [illegible] pudorem dicendo nescio / Hypocrisim ostendi voluntate optime de tali re de qua cor meum non cogitavit et obtuli quod facerem talem rem de qua non habebam voluntatem et hoc erat simulative ego [illegible] in me aliquod bonum quod non erat. Non attribui gratias deo de donis que a deo veniebant in nomine eius sicut debui. Ego fui rebellis in discordia et si cepi dicere aliquam rem sustinuissem multa mendacia [illegible] quia non defenderem [illegible] confessionem meam excusabam de peccatis meis et ponebam super aliquam personam et tali modo dicebam patri meo quod non videret esse quia non dicebam res que augmentant peccatum que continentur in hoc versu: Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando, quia ego moratus sum longo tempore in peccatis meis. [illegible] circa divinum [illegible] quam michi dedit. Ivi ad coreas vel alios ludos vel ad cantationes quibus non licet. **De invidia**

Invidie vi sunt rami. Primus murmuratio, detractio, leticia in malis alterius, tristicia in bonis alterius. Invidia nascitur ex superbia quia quisque superbus non vult quem parem habere sed contendit si est alterius illo in aliquibus bonis vel in aliqua gratia seu scientia vel quod melius valet ipso et gerit ipsum quasi in odio. Et hoc est primus ramus in iudicando. Secundus ramus est quando quis portat mala verba et susurrationes machinaciones de aliis per invidiam et recitat de uno ad alium per assuetudinem. Tercius ramus est cum aliquis murmurat corde contra eo quod precipitur vel quod fit plus quam alius et non est ausus male dicere vel contradicere. Quartus ramus est detractio cum quis retromordet et dicit quod scit vel quod audit maledicendo et non attenuat posse suo et si alium peioravit in diffamatione peccatum est maius quia alia dampna possunt restaurari, bona autem fama si sublata fuerit aliter numquam potest bene reddi. Quintus ramus est cum homo letus est de malis alterius et in pede incedit. Sextus ramus est cum homo dolet de bonis alterius et confiteatur et dicat: Pater, domine, in aliis peccatis peccavi corde et ore et [illegible] et in peiorem partem feci intelligi vel [illegible] laudavi bona illius [illegible] videbam facta et dicta aliquorum et maxime illorum quibus debuisse obedire vel honorem servare et que potuisse intelligi bene vertebam in deteriorem partem. Et si videbam aliquem habere [illegible] qui omnia ista fecisset ei non gaudebam corde et ore etc. **De ira etc.**

Ire v. sunt rami s. odium contencio percussio indignacio iniuriacio. Primus ramus venit ex invidia quia quando homo habet odium de aliquo et ei non potest imparare vel eum sibi submittere de hoc est dolens et iratus et ideo est cor inflatum ad maledicendum et hic est primus ramus ire. Secundus ramus est quando homo loquitur et est cor inflatum ad maledicendum et turpiter loquendum de aliquo. Tercius ramus est quando ira ita abscondit quod nec bella preveniunt et de peccatore cogitat si percussit umquam patrem vel matrem vel clericum vel presbiterum vel aliquem hominem religiosum vel incendit domum unde factus sit excommunicatus quia talia facta pertinent ad papam et de peccatore ut in istis ramis / Iuravi et turpiter iuravi de deo et facta mala et de omnibus sanctis. Indignacionem habui erga eos patrem et matrem offendi et crudeliter respexi et turpiter locutus sum cum eis et desideravi mortem patris et matris vel turpia locutus sum cum pauperibus et vocavi eos tirannos. Longo tempore fui in odio et non dicebam meum pater noster / et laudaba me erga deum quia ei supplicaba ut dimitteret mihi peccata mea et delicta sicut dimittebam eis qui mala fecerunt / et ipse deus dicit in evangelio si non remiseritis hominibus peccata eorum nec pater celestis dimittet vobis peccata vestra.

Sequitur de accidia.

Accidie vi sunt rami tedium sacor pusillanimitas vanitas cordis desperacio presumpcio. Accidia vocatur tristicia seculi que mortem operatur quando homo nulla iocunditate est in deo nec in divinis obsequiis et idem peccatum est pessimum quia per tedium amittit homo bona opera quibus hic vitam eternam mereri posset. Unde in canone dicitur quod voluptas et accidia sunt argumenta antiqui hostis ad impetendas animas captivandas. Ita sicut aut accidia ex odio quia quando homo non potest vindicare de eo quem habet in odio inde cadit in tedium cordis et hic primus ramus est accidie. Secundus ramus est quando homo habet rancorem in corde et non cogitat aliquid bonum. Tercius ramus est pusillanimitas quando est cor vile ad inchoandum aliquod bonum. Quartus ramus est vanitas cordis quando homo non vult facere aliquid boni ymmo proponit cottidie corrigere vitam suam nec corrigit et est negligens in custodia mandatorum dei. Quintus ramus est desperacio et idem est quoddam peccatum quod deus plus odit et quicumque in eo capitur dampnabitur sicut Iudas qui se suspendit quia credebat tantum deliquisse quod veniam non posset obtinere et qui est in eo peccato non habet spem de misericordia dei et peccat in spiritum sanctum et peccat contra benignitatem domini nostri Ihesu Christi / qui desperacionem nullo debet tradere quia si aliquis fecit omnia peccata luxuria homicidia et sacrilegia et omnia mala et quecumque possent perpetrari adhuc est benignitas et misericordia maior est ut dimittat ex toto corde penitenti omnia peccata quot sunt et quot fuerunt. Sextus ramus est presumpcio quando homo est ita superbus quod propter id quod fecit credit quod non possit dampnari / et quidam sunt clerici qui dicunt deus non fecit quod dampnati essemus et ita peccant contra misericordiam et iusticiam dei quia quamvis deus sit misericors tamen iustus est et quilibet homo ad hoc factus est ut amat deum et faciat voluntatem eius et ut habeat regnum quod deus nobis promisit et si nos amemus eum et serviamus ei et faciamus quod placet

Deinde ipse pater est facere quod ad eum pertinet et ita debet confiteri peccator. In diebus istis vanus fui in servicio dei tediosus et negligens, quia maledictus est qui facit opus dei negligenter. Non reddidi deo gratias sicut debui de bonis que dedit mihi spiritualiter et corporaliter, et istud est peccatum unum de quo deus multum [illegible] de bonis que ipse gratis dedit hominibus et maxime que ipse specialiter magis michi quam aliis contulit. Non servivi deo sicut debui de gratia et virtute quam mihi dedit. Non feci nec egi bona que potui dixisse et fecisse. Nec fui fervens in dilectione dei, immo fui tediosus in servicio dei, [illegible] in servicio aliarum rerum vanarum diligens fui, quod michi plus nocebat quam proficiebat. Unde multa mala et multe cogitaciones male proveniebant. Verba ociosa et rusticana dixi et cogitavi aliquociens multas malas cogitaciones, et omnia ista provenerunt ex ocio, et dicitur in evangelio quod oportebit reddere racionem de quolibet verbo ocioso in die iudicii. Quid ergo de factis ociosis et tempore amisso? Magnum enim dampnum est tempus amisisse, quod numquam potest recuperari, quod si ego numquam fecissem peccatum mortale nec umquam [illegible] et dimisissem bona que ego teneor facere et tempus perdidissem in ociositate, possem ad infernum ire, quia [illegible] in commissione mali et operacione boni. Dum eram in ecclesia evagatum est cor meum multociens in multis rebus et multis cogitacionibus malis, et quociens percipiebam non ita cito cor meum sicut debuissem retrahebam. Elocutus fui in ecclesia dum fiebat servicium dei de rebus de quibus loqui non debebam. Penitenciam meam tempore oblitus etiam multa bona et aliquociens [illegible] confessori meo [illegible] et tamen non deposui [illegible] meum in oblivione; fui multociens pluribus [illegible] nec reprehendi mala in familia mea quos corrigere potuissem, nec procuravi bona vera que facere [illegible] nec bonum opus in multis rebus aliis demonstravi. Et quando ibam ad confessionem non premeditabar de peccatis que dicere debebam; unde cum recedebam plura et maiora in conscientia habebam quam ea que dixeram.

De Avaricia

Avaricia de qua sunt rami, scilicet rapina, furtum, dolus, usura, gaignardie, symonia. Avaricia nascitur ex pigricia, quia postquam est piger faciendi vel operandi id quod est necessarium corpori et sustentamento, cadit in [illegible] cupiditate acquirendi res aliquas quocumque modo sit, sive iure sive iniuste. Si [illegible] non debet dare vel non reddit alicui quod male quesivit, immo timet ne diminuatur [illegible] ei si reddat, et postquam cadit in avaricia. Primus ramus latrocinium est seu furtum, quando aliquis [illegible] occulte sive furtim de nocte rapit aliena bona ignorantibus. Secundus ramus est rapina, quando rapit aliquis aperte aliena. Unde rapina peior est quam furtum, quia res aufertur et dampnum facit spoliato et violenciam ei infert, et eo deus eum offendit. Unde latrones peiores sunt quam fures, quia latent in silvis fraudulenter et violenter spoliant transeuntes. Tercius ramus est dolus vel deceptio, quando aliquis decipit [illegible] in rebus vendendis quod non est verum, vel colorat vinum quod ibi est, et de quo sunt multe species, sicut in vendicione frumenti, quando [illegible] vendit frumentum [illegible] ad aquam [illegible] ad forum [illegible] quod appareat melius, et qui emit non invenit tale et ita deceptus est, quando [illegible] posuit melius frumentum super quam in fundo sit. Alia est species in carnibus, quia qui vendit carnes facit credere de carne porcina quod sit [illegible] et apponit signum porci, vel de carne castrina quod sit arietis, et apponit carnem veterem que non est bona dicens eam recentem, et ita multi decipiuntur et defraudantur. Quartus ramus est [illegible] sunt. Dicunt multa mendacia et faciunt multa iuramenta falsa sicut in lana pellibus et in pannis; querunt multotiens mercatores dolum ut citius possunt vendere et dicunt quod non est in alio loco tam bona lana etc. De aliis. Alia species est in ponderibus falsis et falsa mensura et de multitudine adeo tercium modum et sunt operarii qui diversa rebus divitis operantur, accipiunt aliquando plus quam meruerunt et laborant melius et amplius firmati quam qui laborant pretium. Quartus ramus est usura quando quis mutuat denarios et plus recipiat. Vel rem suam carius vendit propter tempus statutum. Unde duo sunt genera detestabilia avaricie scilicet usura et symonia. Usura est quicquid ultra sortem recipitur. Unde fenerator mercator vendit debitori quod suum est sed tantum tempus quod dei est. Unde qui vendit rem alienam non debet de lucro reportare. Unde deus in contractu mutuo liberum retinuit sibi ut pro mutuo mercedem speraret nisi a solo deo et hac ratione nos mercedem facimus. Nunc dicimus quod deo mitti ad usuram et pro omni communi mutuo quidquid feceritis centuplo accipietis, Salomone dicente: Domino fenerat qui miseretur pauperibus. Quintus ramus est hasardum et ludus [illegible] ubi aliquis ludit pluries et ibi sunt multe dolositates quia ille qui ludit rapit aliquando capillos et aliquando male computat et est ibi maxima cupiditas et hasardes sive iuste sive iniuste et talibus fiunt plurima iuramenta de deo et sancta maria et de omnibus sanctis et fiunt multa periuria et multe blasphemie. Sextus ramus est symonia quando venduntur et emuntur res ecclesie scilicet sacra vel prebende et temporalia pertinent ad clericos et ad religiosos. Et de hoc dicit male possunt clerici et ideo quod in tantum sunt [illegible] ut dare non debent, cupiebant rem alterius et hunc de fratribus aliquando non debent quando debent in caristia qui bonis molebantur fame qui in [illegible] menses cupiebant [illegible] et ancilla accipiebant et pacebant ante mensas et si alius mendici fecisset vituperasset eum. De gula

Gule rami v. sunt: ebrietas, inepta leticia, scurrilitas, multiloquium, hebetudo in iudicio. Gulositas nascitur ex avaritia quando quis victibus nimis ardent sicut ille qui dixit: Anima mea tu acumulasti multa bona per multos annos. Nunc quiesce, bibe et comede et fac voluntatem tuam. Et dixit ad eum: Stulte, hac nocte demones repetent a te animam tuam. Gulosi demones, et cui devenient que acumulasti. Primus ramus est gulositas quando quis comedit citius quam debet, quia qui homo est sensum in discretionem [illegible] non debet comedere ad horam tardam nisi infirmitas vel debilitas cogat ipsum aliquando [illegible]. Secundus ramus est quando quis comedit sepius quam debet, sive causa quia dicit scriptura: comedere semel in vita angelica, bis vita humana, tribus vicibus vel quater vita bestialis. Unde qui semel est iustus, qui bis vir, bestia qui plus. Tertius ramus est quando quis comedit nimis avide et non masticat bene, etiam [illegible] cibus tunc glutit, sicut Esau qui vendidit dignitatem suam quam habebat, scilicet primogenita, pro lenticula rufa, et istud reputatum est ei ad dampnationem. Quartus ramus est quando quis nimis delicatis est cibis sumptis et istud [illegible] sunt peccatum [illegible] quod quando quis erat dives et induebatur purpura et bysso et epulabatur cotidie splendide. Nunc volebat dare aliquid alicui pauperi et ideo dampnatus est. Septimus [illegible] ebrietate dicimus quod [illegible] id est ebrietas est mortale peccatum in qua quis delectatur postquam [illegible] deus nunc [illegible] dimittere illa temptationem quam habet ex potu sive id est ebrietas sit prima sive secunda. Ideo dicitur quod ebrietas con-

Quintus ramus quando quis nimis est

comedit
bibit ita
de talibus [illegible]

concupiscentia mala est mortale peccatum quia concupiscencia ebrietatis est signum et indicium quod quis preponit deo delectacionem gule opposita est et isti satellites sunt huius [illegible] preparare laute nimis ardent studiose sicut Ionatas propter Sodoma [illegible] sacerdos / et dicit pastor dicite omnibus vanis istis [illegible] forte vinum quod caput meum debilitat. Bibi vel dicebam aqua aqua stulticia et [illegible] volencia cui quod bibit quod cum non digerebat

De luxuria

Luxurie vi sunt rami. Luxuria ex gula qui quis bene comedit et bibit inde incitatur luxuria aut unde provenit luxuria et que sunt [illegible] ventri [illegible] cito et calescunt et exinde proveniunt turpes cogitaciones et peccata turpia facta. Secundus ramus est qui quis cogitat de aliqua muliere et ipse in cogitacione delectatur et movetur nimis diu et cum reprimit ita cito sicut debet quamvis non querat voluntatem iacendi cum ea potest peccare mortaliter. Tercius ramus est qui quis consentit et non remanet propter ipsum ipse cupit et querit et cum non potest invenire vel habere vel [illegible] et bene placet cordi suo peccatum tamen perpetratum est in corde suo. Quartus ramus est qui quis non habet uxorem et mulier non habet maritum et peccant simul tunc est fornicacio. Quintus ramus est adulterium qui quis habet uxorem vel uxor maritum et dimittunt eos quos debent servare fidelitatem et committunt adulterium simul. Sextus ramus est qui quis iacet cum consanguinea vel cum sorore sua vel cum consanguinea uxoris sue vel domine [illegible] cum [illegible] religiosa / vel in illo tempore quo quis debet caste ne iaceat cum uxore sua et sunt ista peccata plura quam duo propter quod de lege sua [illegible] peccatum vocatur incestum luxuria carnis contra votum vel consanguinitatem vel affinitatem vel compaternitatem commissum et in alia [illegible] luxurie qui quis iacet cum uxore vel cum aliqua alia illegitime et contra honestatem matrimonii qua cum uxore legitima potest quis peccare mortaliter multis modis ~~[illegible]~~ et quibusque modis peccat uxor maritus abutens tempore incerto loco condicione [illegible] unde historia dicit qui amat uxorem suam inordinate adulter est / Septimus ramus est peccatum contra naturam de quo dominus fecit tantam vindictam quod quinque civitates erant destructe igne fetido et quomodo multe sunt persone quibus vir vel mulier fecit peccatum per se et hic precipit quod est contra naturam et aliis que non debent dici nisi in confessione quia quilibet scit valde et corde suo dicit [illegible] quod ideo peccatum est contra naturam id est contra deum et qui naturam pervertit quodammodo in aliud creatorem [illegible] constituit novum usum contra naturam [illegible] que deus noluit conformare.

Et dicit propheta sic peccatum [illegible] et dicit dies festivos vel quadragesime vel vigilias sanctorum et dicit si coniugati sunt tempore ad peccatum et caro non movebatur vel si aliud [illegible] ad peccandum vel dedit materiam peccandi propterea dicit de oculis que male custodivit et dicit [illegible] oculos meos respiciendo cum loco unde proveniebat peccatum / unde dicit scriptura non licet [illegible] quod non licet concupisti aures audivit quod non debuit audire sic de tactu et turpia [illegible] et pedibus qui male custoditi sunt / propterea dei mandata que non bene [illegible] de quibus ipsis

Remedium [illegible] fugite fornicacionem [illegible] sic [illegible] sunt [illegible] tempus [illegible] cunctos suas. Septimum sunt [illegible] sunt [illegible] / [illegible] que significantur per [illegible] sequentem [illegible] cum [illegible] pete [illegible] secundum vii virtutes quarum tres theologice sunt scilicet fides spes et karitas et .4or. cardinales scilicet iusticia temperancia fortitudo prudencia. Secundum quod [illegible] peccata mortalia que sunt vii et continentur in quo [illegible] superius [illegible] in [illegible] gula. Tercium quod [illegible] opera misericordie que sunt vii corporalia et continentur in quibus ipsis vestis poto cibo tecto [illegible] visito solvo [illegible] et [illegible] / et vii sunt opera misericordie

Spiritualia que continentur decem sic consule
Cogere doce solare remitte fer ora castiga
Est quod credat articulos fidei qui sunt xij
pertinentes ad deitatem et vij ad humanitatem
et continentur decem in his. Est deus
pater filius spiritus sanctus. Concipitur. Nascitur.
Absolvitur. Patitur. Descendit ad yma. Surgit
et ascendit. Veniet de tunc cuncta. Septimo
est quod induat animam suam vestes spirituales
que sunt innocentia virginitas dare orare
et astis ad missis que sunt confessio
castitas sunt [illegible] caritas. Septimum
est quod animam imitatur cibis sibi proporcionali
scilicet verbo dei quod dicitur in ewangelio Non in solo pane
vivit homo sed in omni verbo dei. Ista
que sequuntur valde sunt utilia scilicet iiij or
condiciones quarum una
si deficiat non valet unum scilicet utilitas
veritas simplicitas et honestas unde versus Utile
sit verum simplex et honestum
Et quedam sunt casus non potest presbyter
Casus sunt quedam que spectant per sui
adiutum [illegible] non dantur ulla parte
Excessus pertinentes ad episcopum
Incestus stuprum vel adulterio manifestum
Homicidium sacrilegus [illegible] patrum violentus
Sacrilegium symoniacus [illegible] veneratus
Sortilegus templi violator [illegible] vel vidua
votos [illegible] cathecizatus [illegible] inclusus
Pena symoniaci est duo dampna [illegible]
si tu [illegible] symonie [illegible] mortuus ardebis et vivus [illegible]
Excessus pertinentes ad papam
[illegible] symonia et [illegible]
Si falsas bullas clericorum [illegible] petit [illegible]
[illegible] clericorum [illegible] petit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] timet [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pauper
Nunc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] tantum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] polluat
[illegible] mortale sed [illegible] veniale pena
[illegible] duo pasciencia sunt [illegible] sine
Quo tempore sit abstinendum ab [illegible]
Ista [illegible] [illegible] debita [illegible]
festa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] stella [illegible]
Septuagesima vetat octava pascha [illegible]

Decime pollucionis

[illegible] pollutus [illegible]
[illegible] meditatis tempore [illegible]
[illegible] sua [illegible] superflua tollit
Aut [illegible] vacuo [illegible] ventre repletur

Hec sunt de vij mortalibus peccatis

Hic est [illegible] qui diligit istud — Odium dei
[illegible] mei sit [illegible] nulla dei — Amor pu
[illegible] [illegible] que [illegible] — Papitatis
[illegible] veneri quod honestum nolo tenere — Luxuria
[illegible] offendo quos [illegible] loquendo — Multiloquium
[illegible] plenus [illegible] [illegible] — Ebrietudo
Corpore vel corde [illegible] manus [illegible] — Immundicia
[illegible] sunt epule [illegible] — Gula
[illegible] me diligere simulo [illegible] noceo — Prodicio
[illegible] [illegible] [illegible] meos — Rapina
[illegible] furtive tollit [illegible] — Furtum
Estuat [illegible] cupido [illegible] semper lege cupido — Avaricia
Si quis me ledit [illegible] [illegible] recedit — Timor
Nil possum [illegible] [illegible] vigore meo — Pusillanimitas
Sollicita [illegible] [illegible] nocitura — Malicia
[illegible] [illegible] [illegible] tedia quos — Accidia
[illegible] indignatur ut [illegible] benigna loquatur — Indignacio
[illegible] [illegible] clamore plena [illegible] — Clamor
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — Rixa
Nulla [illegible] [illegible] [illegible] — Ira
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — Detractio
[illegible] discordare faciat discordia corda — Discordia
Est [illegible] amor [illegible] — Odium
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — Invidia
Extollo [illegible] [illegible] loquendo superbe — Jactancia
[illegible] [illegible] [illegible] simulata — Ypocrisis
[illegible] [illegible] [illegible] tenere — Inobediencia
[illegible] [illegible] [illegible] quod — Superbia
[illegible] [illegible] [illegible] famulatur — Levitas
[illegible] [illegible] [illegible] — Contumacia
[illegible] [illegible] [illegible] — Injusticia
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] meum — Ebrietas
[illegible] [illegible] [illegible] — Incepta
[illegible] magna [illegible] palacio — Simulatio
[illegible] [illegible] [illegible] — Usura
Vendere non timeo [illegible] — Symonia
[illegible] [illegible] [illegible] — Periuria
[illegible] [illegible] [illegible] — Desperacio
[illegible] [illegible] [illegible] salutem — Torpor
[illegible] [illegible] [illegible] — Contumelia
[illegible] [illegible] maledicta [illegible] — Blasphemia
[illegible] [illegible] timere — Timor
[illegible] [illegible] [illegible] — Insultacio
[illegible] [illegible] [illegible] — Superbia
Est [illegible] pena [illegible] — Afflictio
[illegible] [illegible] que meliora puto — Contencio

[illegible] Hec credo tanti sunt magni ut donati

De stimulo conscientie quatenus debeat homo peccata

Cum omnis scientia gerat Trinitatis insigne et precipue illa quam docet sacra scriptura docere debet repraesentare vestigium Trinitatis. Propter quod sapiens eam tripliciter se descripsisse dicit propter ipsius triplicem intellectum spiritualem moralem scilicet allegoricum et anagogicum. Hic autem triplex intellectus respondet triplici actui hierarchico scilicet purgationi illuminationi perfectioni. Purgatio ducit ad pacem, illuminatio ad veritatem, perfectio ad caritatem; quibus adeptis anima beatificatur, et secundum quod circa hec versatur suscipit meriti incrementum. In horum autem trium cognitione dependet scientia totius theologie et meritum vite eterne. Sciendum est autem quod triplex est modus exercendi se circa hanc triplicem viam scilicet legendo meditando orando. Lectio est difficilior, meditatio brevior, oratio compendiosior. Lectio igitur quamvis triplicem viam contineat totam sacram scripturam, imo secundum omnem sanam doctrinam sicut ostensum est supra. Nunc igitur meditationis forma breviter tangitur. Sciendum est igitur quod tria sunt nobis necessaria per quorum usum in hac triplici via exercetur, scilicet stimulus conscientie, radius intelligentie, igniculus sapientie. Si igitur vis purgari, verte te ad stimulum conscientie; si illuminari, ad radium intelligentie; si perfici, ad igniculum sapientie, secundum consilium beati Dionysii in epistola ad Titum ubi dicit: verte te, inquit, ad stimulum conscientie. Primo igitur meditandum de via purgativa. Debet ipse homo exercere ad stimulum conscientie, scilicet ut primo ipsum exasperet, secundo ut exacuat, tertio ut dirigat. Illum exasperando ex recordatione peccati, exacuendo ex circumspectione sui, dirigendo ex consideratione boni. Peccati autem recordatio debet esse huiusmodi ut se accuset animus de multiplici ex parte negligentia, concupiscentia, nequitia. Fere omnia peccata nostra et mala sive contracta sive acta reduci possunt ad genera tria. Circa negligentiam attendere quod primo homo debet cogitare si negligens fuit scilicet cor custodiendo, tempus expendendo, finem intendendo. Hec enim tria sunt ab homine cum summa diligentia observanda, scilicet ut cor bene custodiatur, ut tempus utiliter expendatur, finis debitus omni tempore proponatur. Secundo debet homo cogitare scilicet si negligens fuit in oratione, in lectione, in operis executione. In hiis tribus debet se unusquisque diligentissime exercere ut possit fructum dare in tempore suo. Tertio debet homo cogitare si negligens fuit ad penitendum, resistendum et proficiendum. Debet enim unusquisque cum summa diligentia sollicitari deflere culpas commissas, repellere temptationes diabolicas, proficere de una virtute in aliam ut possit venire ad terram [illegible]. Circa concupiscentiam autem debet homo cogitare si in eo vivat concupiscentia scilicet voluptatis, curiositatis, vanitatis, que sunt radices omnis mali. Primo ergo cogitanda est concupiscentia voluptatis que fuit in homine si vivat scilicet in eo appetitus dulcium, mollium, carnalium, scilicet ut cibaria saporosa, vestimenta delicata, oblectamenta luxuriosa, que omnia non solum appetere cum consensu reprehensibile est sed etiam debet respuere primo motu. Secundo recogitanda est concupiscentia curiositatis si vivat ut vixit in homine quod descendit cum aquis appetit scire occulta, videre pulchra, habere cara, in quibus est vitium avaritie et curiositatis multum reprehensibile. [illegible] Tertio recogitanda est concupiscentia vanitatis que fuit in homine si in eo fiat appetitus laudis, honoris, que omnia vana sunt et hominem vanum reddunt et ideo fugienda sunt sicut concupiscentia mulieris et dei tali [illegible] contra cor humanum. Circa nequitiam autem debet cogitare homo si in se vivat vel agit rapit iracundiam vel iniuriam amicicia vel animo vel signo vel verbo vel corde vel facie vel clamore vel affectu affectu effectu. Secundo recogitanda est nequicia invidie qua de aliena prosperitate contabescit, ad adversitatem eius hilarescit, in mediocritate frigescit. Tercio recogitanda est nausea accidie ex qua oriuntur suspiciones, male cogitaciones, blasphemie, cogitaciones maligne. Omnibus enim hiis nequicia detestanda est. Ex hac enim triphari recordacione explicata debet comparari stimulus consciencie et amaritudinis anima ut per gratiam valeat valere saluti. Deinde videndum est qualiter acuendus est stimulus consciencie de confessione sua. Tria debet quotidie se conspicere: diem mortis imminentem, sanguinem Christi recentem, faciem iudicis presentem. In hiis enim tribus acuitur stimulus consciencie contra omne malum. Primo de consideracione mortis que est inestimabilis, de certa irrevocabilis. Quod si hoc diligenter conspiciat, diligentissime laborabit ut dum tempus est purgetur ab omni negligencia, concupiscencia, nequicia, ne moriatur in culpa quia non est certus de die crastina. Secundo exacuendus est stimulus consciencie de recordacione sanguinis Ihesu Christi fusi de sanguine exeundo cordis compaciendo peccatorum abluendo, pectus mollificando. Quis enim tam ebes ut permittat de se regnare culpam negligencie, concupiscencie et nequicie qui scit se suffusum pretiosissimo sanguine. Tercio exacuitur stimulus consciencie dum consideratur facies iudicis que est infallibilis et inflexibilis iusticia. Nullus enim potest aliquo modo eius fallere cognicionem, flectere iusticiam et effugere vindictam quia nullum bonum irremuneratum et nullum malum impunitum. Quibus enim acuitur de tali consideracione contra omne malum. Post hec considerandum est quo stimulus consciencie sit rectificandus de consideracione boni. Tria enim sunt bona meditanda de quorum consideracione rectificatur stimulus consciencie scilicet strenuitas contra negligenciam, serenitas contra concupiscenciam, benignitas contra nequiciam. Hiis enim tribus quasi sunt condita bona et recta et hoc est quod dicit Micheas VI in-

Indicabo tibi o homo quid sit bonum et quid dominus exigit a te: facere iudicium. In quibus verbis tanguntur tria. Primo de strenuitate audi. Est a strenuitate que via prebet aliis licet an ea sit de se bonis. Strenuitas est quidam vigor animi excuciens omnem negligenciam et disponens animam ad faciendum bona, sicut vigilanter confidenter elegant. Hec est enim que via prebet ad omnia bona sequencia. Secundo sequitur serenitas que est quidam vigor animi restringens omnem concupiscenciam, habilitans animam ac promptam reddens eam ad amorem scilicet asperitatis, paupertatis, vilitatis. Tercio sequitur benignitas que est quidam dulcor mentis excludens omnem nequiciam et habilitans animam ad benivolenciam, tollerantiam, mitem leticiam. Et hec est triune purgacionis via meditacionis. Via enim ista est valde leta et iocunda. Ergo qui vult purgari exercitat se modo predicto ad stimulum consciencie supradictum. Quo ex hac exercitacione a quolibet purgatorum potest considerari vera meditacio transcendendo autem ab uno ad aliud et tandem demorando in quadam tranquillitate et serenitate acquiratur et percipiatur. Coppia autem spiritualis qua accepta purgatur animus ut sursum tendat, inquiritur. Quo via ista a stimulo consciencie et timore de conspectu omnis leticie per compassionem de dolore et consummatur de amore. Secundo loco post viam purgativam sequitur via que scilicet meditacio expedit ad radium de intelligencie quo ordine. Primo considerandum est de mala dimissa, secundo dilatandum de bona commissa, tercio reflectendum ad premia promissa. Pretenditur autem radius iste per sollicitudinem: mala que dominus condonavit que tot et tanta sunt quot sunt peccata que commisimus et tam magna quam aliis cruciamus malis afficti et quibus bonis digni probari. Et hec meditacio satis patet ~~occurrentibus~~ occurrentibus sed hoc solum attendendum est et considerandum etiam quanta in adventu eius sibi deus promisisset et quomodo diligenter praeoccupare praeradium intelligentiae tenebrae mee illuminantur et talis meditatio debet esse coniuncta gratitudini affectionis alioquin non est illuminatio celestis ad cuius splendorem non videmus sequi calorem. Unde gratie gratiarum agende sunt pro dimissione malorum commissorum nec possibilium committi scilicet et in severitate recitate voluptatis prusione.

Secundo videndum est quantum iste radius dilatetur in consideratione beneficiorum collatorum quae quidem sunt triplicia quaedam sunt ut spectant ad complementum naturae quaedam ad adiutorium gratiae quaedam ad donum superexcellentiae. Ad complementum naturae spectat quod dedit deus ex parte corporis scilicet membrorum integritate complexionis sanitate sexus nobilitate ex parte sensus dedit scilicet visum perspicuum auditum acutum sermonem distinctum ex parte animae dedit scilicet ingenium clarum iudicium rectum animum bonum. Ad adiutorium gratiae spectat quod dedit gratiam baptismalem qua deletur culpa restinguitur innocentia confertur iustitia et progressus dignum facit ad vitam eternam. Secundo quod dedit gratiam baptismalem quantum ad animi voluntatem operis optimitate religionis sublimitate. Tertio quod dedit gratiam baptismalem sacerdotalem sacramentalem per quam fecit nos dispensatores doctrinae indulgentiae eucharistiae per plus ut magis sicut omnibus dispensatur verba vitae. Ad donum superexcellentiae spectat quod dedit ~~bonum~~ totum mundum inferiora ad obsequium paria ad meritum superiora ad praesidium. Secundo dedit filium suum in fratrem et amicum in virum socium in convivium et cibum. Nota primum in incarnatione sui in passione tertium in altaris confectione. Tertio dedit spiritum sanctum in signaculum acceptationis in privilegium amoris in annulum desponsationis. Fecit enim animam sponsam suam amicam suam filiam suam propriam quae omnia gratia sunt et ineffabilia et maiori consideratione repleta circa deo et gratia. Ultimo etiam via illuminativa videndum est quantum iste radius intelligentiae in meditatione est reflectendus ut ad fontem totius boni perveniatur. Recogitatio prima praemissa considerandum est sollicite quod deus qui non mentitur diligentibus se promisit veraciter scilicet ad remotionem omnium malorum et ad associationem omnium sanctorum in completionem omnium desideriorum in se ipso qui est fons et origo omnium bonorum et praemiis et tantum bonum quod excedit omnem petitionem omnem desiderii dilatationem omnem estimationem et nos tanto bono dignos reputat si diligimus eum et appetimus super omnia et propter se et eo tendimus omni desiderio et affectu debemus in ipsum intendere.

Postmodum sequitur quomodo debet se homo meditando exercere ad igniculum sapientiae sollicite ac diligenter. est congregandus inflammandus sublevandus. Congregatur autem per rectitudinem affectionis ab omni amore creati a cuius amore debet reduci affectus quia amor creaturae non proficit non reficit et si reficit non sufficit ergo omnis amor talis debet omnino elongari. Secundo inflammandus est igniculus iste per conversionem affectionis super amorem sponsi et hoc quando attendit quod per amorem potest suppleri omnis indigentia et per amorem est omnis boni abundantia et per id dona habentur omnibus summe desiderabilis praesentia quae cum sint quae affectum inflammant. Tertio sublevandus est super omne sensibile super omne imaginabile super omne intelligibile quod ordine meditate ut homo in meditatione cogitet de ipso quem diligit optime. Primo quod non est visibilis gustabilis audibilis tangibilis odorabilis semper immo totus desiderabilis. Secundo debet homo cogitare quod ille quem diligit non est imaginabilis circumscriptibilis signabilis quantitabilis mutabilis imaginabilis sed totus desiderabilis. Tercio debet cogitare homo quid sit ille quem diligit, nam est demonstrabilis estimabilis diffinibilis vestigabilis opinabilis intelligibilis sed totus desiderabilis. Ex hiis autem liquet quomodo ad sapientiam sacre scripture perveniri potest meditando circa viam purgativam illuminativam perfectivam, et non tantum sacre scripture convenientia ymo omnis meditatio nostra debet conversari circa ista. Circa omnes sapientis meditatio aut est circa opera humana cogitando scilicet quid homo fecit et quid debuit facere et quid sit ei movens, aut meditatio eius est circa opera divina cogitando quanta deus homini commisit quod omnia fecit propter hominem, quanta ei remisit et quanta promisit, et hec claudantur opera conditionis reparationis glorificationis, aut circa utriusque principia que sunt deus et anima quomodo invicem sunt copulanda. Et hic stare debet omnis meditatio nostra quia hic est finis omnium cogitacionum et operacionum, et hec est propria sapiencia in qua est cognitio veri et perfectio operationis. Conveniunt meditatione debet tota anima nostra et contenta secundum omnes vires suas et secundum racionem et synderesim conscienciam et voluntatem. Nam et in huiusmodi meditatione racio percunctando offert propositionem, synderesis sententiando profert diffinitionem, consciencia testificando infert conclusionem, voluntas preeligendo defert solucionem. Verbi gratia si quis velit meditari viam purgativam debet ratio querere quid debeat fieri de illo qui templum dei violavit. Respondet illud deus synderesis videt quod aut debet dispergi aut lamentis penitencie purgari. Consciencia assumit tu es ergo ... ergo oportet condempnari vel stimulis pene affligi. Deinde voluntas preeligit scilicet quod recusat dampnacionem eternam et assumit voluntatem pene lamenta mox sit modo in viis aliis est procedendum. Postquam dixi quomodo ad veram sapientiam pervenitur legendo et meditando dicendum est quomodo ad ipsam pervenitur orando.

Sciendum est autem quod in oracione tres sunt gradus sive partes ipsam perficientes quarum primus est deploracio miserie, secundus imploracio misericordie, tercius exhibicio latrie. Latria cultus deo exhibitus non potest nisi ab ipso prius gratiam consequamur. Nam ad dandam gratiam non possumus inflecti nisi per deploracionem et expositionem nostre miserie et indigencie. Nam omnis perfecta oracio debet istas tres partes habere que non cum una sufficit sine alia nec perducat ad vitam perfectam, et ideo tria ista semper sunt iungenda. Deploracio autem miserie circa quamlibet materiam fit sive perpetrate culpe amissione gracie dilatione glorie. Circa tria debet vel debet habere miserie dolorem propter dampnum vel propter incommodum, pudorem propter obprobrium vel dehonestamentum, timorem propter periculum sive reatum. Imploracio autem sive circa quamcumque partem sive ~~miseriam~~ materiam in humilitate debet esse cum affluencia desiderii quod Spiritus Sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, fiducia spei qua debemus debet esse apud Christum qui omnibus nobis mortuus est, diligenciam nobis implorandi auxilium sanctorum ab omnibus qui cum Christo tria conveniunt. Deploratio efficit ... Exhibicio autem latrie comparatur quia colatur deus debet esse primo ad impetrandam graciam debet cor mundari, secundo ad dei reverenciam et ad orandum et ad gratiarum actionem. Tercio debet elevari ad contemplativam et mutuam allocucionem quam sponse quod dicit sponsus sponse dilecte ut quasi vero ordine fiat mutua confabulacio et iubilacio ita ut dicat ... et faciat quam dicit Bonum est nos hic esse et tunc debet oracio terminari ut debet ecce de ipsa donum.

ingrediar locum tabernaculi et usque
ad domum dei in voce exultationis et so-
nus epulantis / Sit autem ut inclineris
ad reverentiam intuere maiesta-
tem divinam et contuere modicitatem
tuam. Dilateris ad benivolentiam
attende benignitatem divinam et non
in dignitate tua ut eleveris ad
contemplationem recogita caritatem
divinam et compara tepiditati tue
et pertinges pervenies ad excessum
mentis / Secundo autem quod divinis
deo operibus reverentia triplicatur / primo
tamquam patri a quo formati refor-
mati educti / secundo a quo empti redempti
conducti / tertio sicut iudici a quo accusa-
ti quieti confessi / Unde colit quos
deus summa dicat et ipsa reverentia
debet esse magna / prima maior / tertia
maxima Unde / prima est ad modum in-
clinatis / secunda ad modum genu flectantis
tertia ad modum prostrantis / Infra nos
subicimus / in secunda nos deiciamus / in tertia
nos abiciamus / Infra nos pronos / in
prima modicos / in tertia nullos nos repu-
temus / Benivolentia autem dei qui sibi
ex operibus magis considerata in digni-
tate maiori consideratione magistri insuper
iure maxima consideratione in necessi-
tate gratie sue. magna per dona ex-
rogantie magna per promissis ma-
ior per promisse / magna per relevatis
ne maior per adiutorii gratie / In-
prima cor extenditur / secunda aperitur tertia
effunditur / Secundum prophetam Effunde cor tuum
sicut aquam / Complacentia autem deo operi-
bus deo triplicatur primo toto corde ut
accepte complacentia ... quod a deo
... ut ei solum placeat quod soli deo
placet / tertio ut solum placeat quod
in ... placentia continuat / prima est magna
secunda maior tertia maxima / Infra est
amor gratuitus / infra est amor debitus
tertia est amor ... perfectus

Infra transfigitur nedum homini / iuxta homo
modo transfigitur / Intra transfigitur deo prendo
ut pro omnibus homo velit mori et ut
ipse placeat deo et sic est gradus carita-
tis perfecte in triplici affectione nemo se
debet estimare perfectum studendum est ad per-
fectionem caritatis ut perfectio caritatis in-
ducat perfectionem omnium bonorum et comple-
mentum ut ad magnum fuit predicte diffe-
rentie nota quod qui ad habent perfectionem
vel proficere debet per meditationem similium
consideratione / primo est apparere / secunda est actuale
tertio recipiatur etc. ad radium intelli-
gentie super ipsam procedendo dilatando
reflectendo et sic ad ignitum super
ipsam congregando inflammando sub-
levando et post deinde deplorando et
habent / prima cum dolore propter dampnum
pudore propter opprobrium timore propter
periculum / Secundo debet deplorare divinam
iram cum benivolentiam desiderij cum
fiducia spei propter ... cum as-
sistentia proximi sanctorum suorum / tertio
operibus debet homo reverentia benivole-
ntiam complacentia et sic proficere de
virtute in virtutem ~~[illegible]~~

Explicit summa confessionis Sequitur
quoddam bonum notabile

Sex sunt leges secundum Augustinum de isto
vicio que ... prohibent et
audiunt / prima est talis quia ...
pa quando ad est ... et est dicere ...
i. affirmationis secundum quod non facias alii
quod tibi vis vel aliud negatum ... non
facias alii quod tibi non vis / secunda
2a decalogi data moysi et continet
x precepta que superius dicta sunt tertia
3a est nobis ... proposita quod ...
in prima et secunda sed ... in via

facere; usuras non accipere; vota reddere; sanctuarium dei non polluere. Quarta est lex evangelica iiij cuius precepta sunt inimicos diligere, persecutoribus orare, hiis qui nos oderunt benefacere, prestantibus vel nos in dilectione proximi tractata et salute proximi mortem sustinere. Quinta per applicacionem nobis v opposita scilicet quod quilibet coniugi debitum reddat et ad unius sine consensu alterius continere non valeat. Sexta lex est vj sacris canonibus patrum continetur ubi precipiuntur festa sanctorum colenda, ieiunia vigiliarum quadragesime et iiii^or temporum et plurima que spectant ad ritum ecclesie et ad sustentacionem ministrorum et plura alia que regulant et ordinant vitam clericorum. Ad hanc legem reducuntur precepta cottidiana prelatorum et statuta sinodalia. Tribus modis committitur peccatum secundum Gregorium libro moralium scilicet ignorancia ut paulus ante conversionem, infirmitate ut petrus qui timore pedissequę vel mortis dominum negavit. Studio et malicia ut Iudas et Iudei de quibus dicit dominus in Iohanne nunc autem excusacionem non habent de peccato suo quia viderunt et oderunt me et patrem meum. Ignorancia vero sinat peccatum. Infirmitas tollit vel minuit virtutem. Studium malicie expellit graciam. Quinque sunt species peccati in spiritum sanctum scilicet desperacio de dei misericordia presumpcio contra impugnacio veritatis agnite obstinacio finalis impenitencia in malo proposito. vij sunt virtutes theologice

Septem sunt virtutes scilicet tres theologice que sunt fides spes caritas et quatuor cardinales que sunt fortitudo temperancia iusticia prudencia. Fides est virtus qua creditur quod non videtur. Alio modo est eciam fides qua creduntur articuli fidei in simbolo contentos. Sunt autem tria simbola scilicet credo in deum, credo in unum et quicumque vult salvus esse. Spes est certa expectacio future beatitudinis ex meritis et gratia proveniens cui opponitur presumpcio et desperacio. Caritas est virtus qua homo diligit deum super se et super omnia propter deum et proximum sicut semetipsum propter deum. Fortitudo est virtus qua quis aggreditur et sustinet difficilia propter deum. Timor est vicium quo quis timet aggredi et sustinere difficilia propter deum. Audacia est vicium quo quis audet aggredi ad peccatum non propter deum sed propter lucrum pecunie vel huiusmodi. Temperancia est virtus qua refrenantur libidines et moderantur concupiscencie tam de cibo et potu quam de actu venereo et per se in qualibet parte et actu humano cui opponitur intemperancia. Iusticia est virtus que reddit unicuique quod suum est cui opponitur iniusticia. Prudencia est virtus que discernit bonum a malo. Secundum Ricardum prudencia vel est de rebus bonis aggregandis multiplicandis et conservandis ita ergo prudencia carnis est de bonis transitoriis. Quod magna cura sit habenda de salute subditorum

Cum ars artium sit regimen animarum expedit omnibus quibus cura animarum commissa est studiis eius artis diligentissime impendant operam et sic eis provideant quasi pro eis racionem reddituri. Sciendum autem est primo quod una anima corporum que sit totus mundus iste corporeus mundus scilicet visibilis ista creatura que est corporea solo sensu corporeo comprehenditur sed quod sensibiliter cognosci potest. Sunt enim quedam creature que sunt et sine vita ut lapides et metalla et huiusmodi. Alie sunt cum vita ut herbe arbores et huiusmodi que vegetantur et crescunt. Alie sunt que vivunt et senciunt ut animalia scilicet equi asini oves et huiusmodi. Alie vero de quibus agimus sunt omnia ista et sunt

omne sentire et insuper bonum et distare
quia rationales sunt et habent possibilitatem
discernendi inter verum et falsum inter bonum
et malum inter commodum et incommodum ut
iusticiam virtutes diligerent. Et attente
bonitatem operarentur et commoda sumus
necessaria utilia et prudenter intendant
et ea que sunt utilitati contraria vel virtuti ob-
noxia vel sua commoda existencia ca-
veant et vitent. Animalia que irrationalia
nesciunt quid est virtus et pietas nec
quid sit virtus et vicium licet aliquando
appetant commodum suum et vitent
incommodum quia aliquando esuriunt
gustant comedunt et aquam sicut li-
benter bibunt et ubi sentiunt incommodi-
tatem de frigore vitant recta b'
contraria sobrietatem ebrietate aliquid quod ne-
sciunt incommoda sua evitare quare ad
compellantur a dominis que debent dig-
redeunt et sic incommodantur. Sequitur constat
quod rationalis creatura que est homo dignissima
est creaturarum quia deus omnia subiecit
sub pedibus eius oves et boves universa
insuper et pecora campi. Et angelis
minus locum quia corporea creatura. Homo est
sacerdotalis commissa sunt tanto de causa
corporea quia est eis commissa que sunt dampnari
et salvari puniri et glorificari. In
sacerdotibus duo debent concurrere tanta
cura est commissa et bene debet considerare
quam care fuerint anime quas deus pro quibus
voluit incarnari et voluit ad tot
opprobria cruci affigi. Duo sunt de quibus agitur
sunt doctrina et vita. Doctrina in verbo
vita in operibus consistit quia est doctrina
vel de eo quod est in quo quis speculo re-
spicit et intelligit quod mali fecerit
et quod boni omiserit. Homo est speculum
in vita iusti sacerdotis in qua debet subditus
eius speculari potius quam in verbo eius quia
efficacius est speculum vite quam doctrine
eo quod efficacius concitat ad omne bonum
informat sacerdos debet esse medicus
cui deus tradidit animam curare et sanare

ideoque diligenter debet cavere et scire
pro cuius ad mittat medicinam ne per eius
negligenciam eterna morte moriatur
et cuius anima per cuius curam neglecta perit.
Debet ergo sacerdos inquirere causas et
materiam ac originem infirmitatis et quod di-
ligenter in confessione et sic quod competit
cuius competere efficacem medicinam peni-
tencie opponere. Igitur sacerdos debet precipue monere
homines ut conterantur in cordis dolore
confiteantur in oris pudore satis-
faciant in operis labore quia ista tria
prestant ad penitenciam que est proba de probato
et delicti correctio. Recte enim penitet
qui per contritionem castigat malum quod
cogitavit intus et per confessionem et
satisfactionem perdit et corrigit malum
quod operatus est. Optimus dignos fructus facit
penitencie fructus qui plus se affligit pro
corrigendo quam sit delectatus in operando
et hoc est quod agit. Agite dignos fructus
penitencie. Secundo autem quod penitenti conscienti
sunt observanda in sua confessione. Primo ut
sua confessio sit simplex, quare ille
non declines cor meum ad excusandas excu-
sationes in peccatis. Simplex est confessio si totum in
imputo propriam culpam non refundens
in alium ut Adam qui propriam suam refu-
dit in Evam. Sit simplex id est sine plica
fraudis. Humilis id est non superba ut in
publicano qui nolebat oculos ad celum le-
vare. Pura ut fiat pura intencione
quo respectu ad solum deum. Fidelis ut
penitens qua non habent audacia vadat
ut dicat peccatum quid quando et quo-
frequens ut frequenter veniat ad con-
fessionem quia quanto pluries confitemur
tanto plus erubescimus et magis de-
mum invenitur. Nuda quia sine omni
palliatione propria revelanda discre-
ta ut diligenter attendat circumstan-
ciam. et quis et quando libere et non coacta

Vt achor qui furatus est laminam auream et coactus indicauit. Verecundia et silentium cum ubertate integra et non diuisa et uni omnia fateatur et non duobus dicat secreta ut non se prodat, contra publicam si occultum sit peccatum. Sit lacrimabilis ut dicit ad prophetam sicut in la. me. p. d. ac nocte. Accelerata ut dicit ecclesiasticus filii accedens ~~adquirerem~~ ad seruitutem dei sta in timore domini et prepara animam tuam ad temptationem. Fortis ut vincat omnem pudorem. Accusatoria ut non excuset se sed totum malum sibi imputet. Obediens ut parata sit pro salute anime facere quod fieri pro vitanda corporis morte. Secundum autem quod vii sunt principalia vicia quorum v sunt spiritualia et duo carnalia. Primum de spiritualibus est superbia que est amor proprie excellencie quo amore quis corruptus nulli vult subesse neque habere parem et nescit in comparatione modum, quod est euagacio cordis et iactancia more. Inuidia sive odium felicitatis alienae que sic corrodit cor sicut vermis lignum. Ira sive animi perturbacio que impedit animum ne possit cernere verum. Accidia est tedium boni cum mentis dolore qua omne bonum negligit et torpet ad omne virtutis exercicium. Avaricia est inmoderatus ardor acquirendi et tunc vocatur cupiditas vel sive inmoderatus amor superbiendi et tunc vocatur nimia parcitas et hec sunt vicia spiritualia et ea que exercentur spiritu quia peccatis carnalibus sunt opposita non exercentur precipue corporis nec per eius membra. Carnalia peccata sunt duo principalia scilicet gula et luxuria. Gula seu gulositas attenditur circa cibum et potum inmoderate sumptum quia cibus et potus inmoderate sumpti et nimis avide animam grauant potius que vincit et eo nabuzardan qui dicitur princeps cocorum destruxit iherusalem. Et gula modo non seruans limites anime suffoglutit et eliminat.

Ex gula procedit ebrietas que capit et turbat sensibus hominis aufert proprium vigorem et talis excessus si sit de moderatus et frequens et cum deliberacione mortalis est licet non quilibet excessus circa ista licita. Quodque sit mortalis, precipue in singulis ebrietatibus que maxime turbat statum mentis et ipsam opprimit et membrorum tollit officia. Dicitur de inge competitores prime. Scilicet distractio sacerdotis. Hiis namque que sunt de apice dignitatis constituti de sacris ordinibus et maxime de sacerdocio aggrauanda sunt satisfacio. Scilicet status quod tunc decet quam de aliis peccatis. Luxuria est vicium carnale largo vocabulo per quod luxuria accipitur et quelibet superfluitate bene tractatio luxuriata fugitiua i. luxum et frequencia luxum cum uo statu accipitur dicitur per carnale et sunt altera filia avaricie que instar porcorum sine clamat affer affer quia racio carnis voluptatis faciatur et noctes ad pulletos venit ad pullos voluptates constituti de sacerdos cum zecchile sedem piete i. cum magna distractione circa peccata corporis et ad destar veneficii de caritatis sanctum circa aspides videre et calumnias cordium quam amorem et si diligens sunt ad distruccionem et quasi conflictus tanti statuas peccatorum videbis abhominaciones multas et inuariabiles de presumentis cordis peccatorum. Effodit sacerdos parietem cum peccata deprehendit et ca[n]tante elicit de corde quasi secretam circumstancias peccati de sacerdos diligenter inquirere de magnitudine peccati de multitudine peccati de tempore peccati quod magnum erat dominus confessionem in d. si nullum unius tunc quod nullum quibus et si nullum impeccatorum tunc de lege dignitatis mal et a peccatis meis munda me. Quantitas notat peccati quantitatem, multitudinem, magnitudinem, turpitudinem, qualitatem. Magna sunt peccata sicut adulterium et homicidium; multa et turpia sunt sicut Magdalene peccata, quia vij demonibus id est universitate viciorum sunt plena. Ad magnitudinem vero peccati spectat magnus contemptus Dei et atrocitas sceleris perpetrati. Ad multitudinem spectat peccati iniquitas, frequencia et reiterata recidivacio peccati. Ad turpitudinem peccati spectat enormitas et fedus modus peccandi, quemadmodum est de prostitutis et huiusmodi flagiciosis. Ad circumstancias peccati spectat querere quociens sit peccatum et quam frequenter et quam male, et si sit prima peccans, et cuius sit sexus, cuius etatis, quo loco, quo tempore peccatur; utrum sacerdos vel non sacerdos, et cuius ordinis sit qui peccat, et quod est peccatum; utrum sint violenta vel levia, quia vera causa maior, causa minor, et quis eventus peccati, quia omnia ista circumstancia considerata aggravant vel minuunt satisfactionem peccati. Magis enim peccat dives si rapiet vel furetur quam pauper, et magis graviores si aberret a via veritatis quam simplex vel simplicius, et doctus quam peritus. Senes fornicantes vel adolescentes, et viri quam mulieres, et magis peccant sacris locis et temporibus quam qui peccant non sacris, et plus gravat frequencia quam raritas peccati, et plus peccat sacerdos quam laycus, monachus quam rusticus. Considerandum est etiam causa impulsiva peccati, quia plus peccat ille qui peccat ex adipe quam ille qui peccat ex inopia, quia minus peccatum est peccare egestate inducente quam ex epulencia cumulata, de quibusdam patet. Item et huiusmodi considerandum est circa peccatores et circa genus et eodem peccant. Utrum sit laicus vel clericus, et utrum sit potens vel impotens, et quare sit facultatem, et cuius sit libertas quoad carnem, et cuius sit complexionis quoad corporis statum. Ponatur quod due sunt mulieres solute, una iuvenis sit pulcra alia deformis, et cum qualibet peccet eadem vel cum alia, ibi scilicet causa de pulsione iudicandum est de peccato. Debet etiam sacerdos attendere quam diu quis moram fecit in peccato, et scilicet hoc debet arguere eum et punire. Causa non causa libidinosa causis homines frequentissime peccant. Debet sacerdos inquirere confitentem an confitens accesserit ad mulieres elocati corporis seu ad publicas prostitutas. Quod si ita est, dicendum est ei quantum sit dampnosum huiusmodi peccatum, quia ignoratur an sit coniugata an monialis an affinis tue, id est a parentibus tuis cognita. Huiusmodi enim est peccatum corporis quia supponunt se lecatoribus et huiusmodi. Item querendum est an aliquando accederit, scivit vel audivit aliquam earum fuisse coniugatam vel monialem vel affinem. Nam si falso dubitatur, conscientia reputatur, ut dicit sancta doctrina de theologia, quod si quis dubitat probabiliter de peccato aliquo an sit mortale, quod si sit veniale, tamen si peccat mortale est ei. Item semper querendum est de intencione, post cum quibus consensu peccatum et de viciis, si sicut in ebrietate vel in [illegible] quanto tempore, et si nescit certum ex estimacione quod potest. Item an cum viduis, quia hec sunt peccata eadem. Item si cum coniugatis, cum quot et quanto tempore. Item si cum virginibus, quot defloravit, et quot maritus coniugatas sibi, et quot maritus corruperit si sit vel aliter compenset ad pauperes virgines ac corruptas si indigent vel prebet eis de sumptum religionis, si hoc potius maluit, quia eis viam aperuit peccandi, et timeat quod de omnibus peccatis earum quam in peccatoribus luxuriam postea perpetrent. Item an ad moniales et ad quot et si audierit quod aliqua earum fuerit benedicta quod si est mittendus est ad episcopum qui eas benedixerit, nam episcopus inter benedicendas moniales petit excommunicari corruptores earum. Si non voluerit confiteri episcopo petat ab eo licenciam in quibus casibus aliud concedendi quia episcopus suam potestatem ligandi et solvendi transferat quo ad istum modum et quamquam licencia in multis casibus a[?] ab ordinariis confessoribus exigenda sicut alibi legitur. Item si ad consanguineas vel affines et in quo remoto gradu vel propinquo. Item an cum mulieribus extra orbitatem contra naturam ut quamquam canino more id est bestialiter vel extra ordinarie id est extra vas deputatum. Item an mulier suspecta sit cum qua venit, ut dicunt medici maxime cum ipsa [illegible] sunt parati morbidissime contra naturam tamen aut et quamquam in visitata non semper absque [illegible] fuit sed sit agendum est sicut in plus distinguitur. Item si in puerperio si in menstruis ubi etiam est periculum corporale et pueris propter elephantiam in fecunditate et pluribus quia ex corrupto semine corruptus fetus nascitur et sic semper ut asserunt physici vel gibbosus vel contractus vel quamquam erit elephancia est enim morbus lepre cum totius corporis timore. Judei quia ad menstruatam non accedunt lepre macula raro aspergitur. Item an mulierem vicinam partui cognoscendo fetum leserit quia si aliquis fuerit tunc dubium est periculum homicidii et anima pueri si non fuerit baptizatus periit. Dehinc quamquam lesionem fetus tenendum est plus mulieri quam viro in hac parte si aliter quam naturaliter si masculus aut cum muliere quod si est cum quot pueris agendo cum quot paciendo et per quanto tempore in quo statu in quo ordine et quamquam. Si cum brutis animalibus cum quot generibus et si aliquod comestibile bonum est quod abstinencia se abstinere quamquam animalia id est quibus talibus paravit et tale animal interficiatur. Et sic aut comparatur quo ad statum persone

maxime in defectu victualium vel infirmitate que exigit talem cibum vel in notabiles aspexerit. Et quamquam et maxime inter notos in quibus casibus in quamquam compensacio fienda. Sciendum etiam quod omnis illicitus coitus preter matrimonium est sive sit adulterium sive incestus sive fornicarius quia fornicatores et adulteros ut ait apostolus iudicabit deus id est dampnabit nisi peniteat. Adulterium est alterius thori violacio. Incestus dicitur quasi non castus thorus qui est cum consanguineis. Fornicacio est quasi contumelie prevaricacio que fit cum muliere soluta. Dicitur pessimo non vicio quo laborant filii dispendencie cognoscendum quod commissi est eo quod est maior est et eo commissione provenit. Coitus qui fit cum uxore legittima causa prolis suscipiende vel [illegible] est. Si alio fit excepto bona coniugii est veniale nisi fit ardencior amator et sic vir adulter. Stuprum vero est corruptio quod committitur cum virginibus vel fornicatio. Subiciendum sub patris providencia dicitur sacerdos et dispensatus ut sunt quantitate peccati et frequenciam iteracionis peccati et eius turpitudine estimat de [illegible]. Homicidium vero considerandum utrum sit voluntarium an necessarium aut casuale. Voluntarium dicitur quod fit ex proposito voluntate malefaciendi quod tale est ut latro occidens ei possessiones suas auferendo vel ex sua superbia et quamquam. Necessarium dicitur cum aliquis occidit hominem compellentibus se defendendo et aliam viam non videt quod non licet. Casuale dicitur quod solet fieri non ex voluntate malefaciendi nec ex aliqua [illegible] instanti sed accidentaliter ex quodam infortunio sicut contingit cum aliquis proicit lapidem vel emittit sagittam ut per penetrat volucrem et lapis proiectus vel sagitta emissa interficit hominem. Item accidit sepius quod mulier volens mitigare dolorem nati sui apponit eum lateri suo et opprimit eum, et aliquis intendit arborem incidere ad usus sibi necessarios et illa cadens hominem oppressit. Et hec sunt homicidia casualia propter que debent cum discretione eo quod non adhibuerunt in operibus eam cautelam quam adhibere debebant. Si vero emittit sagittam vel proicit lapidem vel incidit arborem debita cautela premissa ne aliquis dampnum inde perciperet, [illegible] etiam attendendum est quod que sunt venialia que mortalia, quia omne peccatum veniale est mortale si placet et omne mortale veniale displicet. Quod sic oportet intelligendum est et omne peccatum veniale fit mortale si tibi placet et in eo delectaberis sepius iterando et non vis inde penitere nec penitens, quia si colligeres multa de minimis grandem acervum erit. Item nullum peccatum adeo mortale est quod si tibi displiceat et non vis illud iterare sed inde penitere et penitens quam efficitur tibi veniale fuisse. Quod etiam sciendum est quod quedam peccata dicuntur simpliciter venialia et quedam simpliciter mortalia. Quedam peccant sola cogitatione et illud est veniale et non procedit in illicitam operationem. Quedam risu, iocis et verbis ociosis et talibus, etiam talibus mendaciis que nulli prosunt nec obsunt et similibus multis peccatis. Hec dicuntur peccata que contrahuntur [illegible] sine satisfactione [illegible] remittuntur et in quinque partibus fit remissio: per generalem confessionem quam facimus in ecclesia, per sacerdotales benedictiones et aque aspersiones, per genuflexiones in ecclesia quia non potest se humiliare corpus suum ponere in terra et est cor contritum et humiliatum, insuper per elemosinas, [illegible] et remissiones que fiunt in ecclesia dei. Sed propter mortalia peccata in quibus sunt magne culpe dilecto magis [illegible] debet pene amaritudo, et ubi sunt culpe frequentius operatus oportet ut illa sit multa et magna satisfactio. Satisfaciat de mortalibus debet sic: per ieiunia, per orationes, per castigationes corporales, per elemosinas largiores, si est potens pauperibus sic pascendo, vestiendo, et in ecclesiis edificandis vel elemosinas ecclesiis conferendo et sacerdotibus dei et eius ministris providendo et obediendo ut devotius orent pro eo. Insuper peregrinationibus et munera accipiendo ad [illegible] proprias vel ad alienas. Sed quod discretus sacerdos vel pastor eius iniungit ei, melius aut melius est quam quod homo semper displiceat peccatum suum et illud non iteret et sciat quod illud [illegible] purgabit ignis purgatorii. Sed de eis que moriuntur in peccato [illegible]. Item multa [illegible] peccata mortalia que sunt occulta debent puniri a sacerdotibus, quia de mortalibus manifestis determinatum est in libro penitentiali romane ecclesie et illud tenere homines in presentibus temporibus et vix tollerabile. Dico tibi quod eis penitentia minuari debet et dicendum est eis ut non tamen habeant penitentiam sed multo maiores deberes pati et tollerare. Si non invenit enim obedientem et paratum ad penitentiam tunc eam imponat. Sed quod invenit debilitate corporis eius aliquam propter etatem, divicias, paupertatem, senium, ignorantiam, adipem et maciam et similia, et sic quia [illegible] recipit penitentiam agere moderate vel agere [illegible] penitentiam. Sed forsitan dicet aliquis: non possum ieiunare et non possum [illegible] facere vel ad matutinas et similia aliquid aliud tamen facere. Ergo [illegible] dicit [illegible] modo si non potes aliquid tale facere, debes tamen facere [illegible] ut peccata tibi dimittantur. Forsitan dicit: volo [illegible] ei [illegible] milliaria et [illegible] salutes vel aliquid similis [illegible] usque ad templum locum in tuum caput declinans et [illegible] ad [illegible] tribus vicibus adorans deum cum contritione. Si ipse dixerit faciam et tunc dicas quod sicut dicunt [illegible] tue et potius volo quod facias aliquid quam disponas et cesses a peccato perpetrato, quia bona spes erit si sumus conventus a via regni dei secundum [illegible] [illegible] non statio securum per alias tuas a manu dei. De occultis partus provideat quod [illegible] ut in medio confiteri ut nunquam per aliquam penitentiam [illegible] ei convictus possit perdi aut de peccato aliquo [illegible] suspectus. Ut si aliqua maritata fecerit adulterium caveat sacerdos ne talem contingat ei penitentiam per quam marito suo possit esse suspecta. Aliquis forte fecit homicidium in occulto et citatur in publico et ipse negat in publico sed confitetur in occulto, quid tunc faciendum est? ei confitenti homicidium in secreto licet suadeas ei quod non contrahat matrimonium vel accedat ad sacramentum altaris, tamen si venerit inter alios dabis ei sacramentum et ipse videat quam recipiat etc. De singulis occultis mortalibus peccatis sit sacerdos providus. Sed quod penitentes diximus nec aliquis [illegible] possint [illegible] consulta sunt quia ieiunia de anno ut in vigilia nativitatis domini beate virginis et in vigilia apostolorum et in quatuor temporibus et in quadragesima [illegible] sit penitentibus ieiunia iniungi(?) ut aliqui sunt in pane et aqua aliqui sunt piscibus et vino aliqui etiam in vino albo qualiacumque sunt [illegible] in [illegible] et genuflexiones et prostrationes moderate et confessiones [illegible] ut libenter accedant [illegible] sunt ad ecclesiam et altare [illegible] ad sacramentum [illegible] ad [illegible] quas sit in cena domini [illegible] penitentiarios qui solent [illegible] ubi corpus alicuius sancti canonizati, sicut sancti [illegible] de corpore sancti Thome et de corpore sancti [illegible]

Item potest penitentia dimidi anni vel per aliquos annos ut [illegible] festis ante festum sancti Johannis baptiste tribus, ante festum sancti Michaelis tribus, ante natale domini tribus, nisi fuerint in festo vel aliqua solempnitas in illis diebus eveniat vel aliquis labor [illegible] vel aliquid tale et tunc ista ieiunia debent compensari. Ubi autem sunt [illegible] potest ei precipere ut ieiunet non tamen ferias sextas sed et ferias quartas et penitentia sacerdos faciet maiores. Similiter potest iniungi ut aliquibus ieiunet in honore sancte Marie virginis vel aliqua dies accidat [illegible] [illegible] etc. Quod si aliqua mulier maritata vovit sic ieiunare in presentia mariti et maritus contradixerit non prohibet non potest votum eius removere quia [illegible] [illegible] potest pregnari sine licentia mulieris sed mulier maritata non potest pregnari sine licentia viri. Debent etiam sacerdotes usurarii raptores et furtores quod eis non remittetur peccatum nisi restituant ablata hiis quorum bona fuerunt si supersunt vel si non supersunt propinquis eorum vel amicis et si illi non supersunt distribuant in usus pauperum vel ecclesiarum. Debent etiam sacerdotes penitentibus ostendere quam utile sit [illegible] et quanta sit gloria regni dei et quanta sit pena inferni [illegible] aut [illegible] periculosa sit dilatio confitendi multi enim per quandam [illegible] suspicationem confiteri differunt propter timorem [illegible] licet diu gemuerint et habuerint voluntatem confitendi quibus sollicite [illegible] quod [illegible] propositum et voluntatem confitendi et [illegible] [illegible] cum adiutorio domini [illegible] passe [illegible] statum vita optime tur debet ad confessionem / Item et post confessionem facilius continebunt et potest est dominus dare eis gratiam perseverandi sicut iam dedit gratiam proficiendi / Item et nobis in confessione vera promittimus obedientiam per facultatem virium nostrarum et per gratiam nobis a deo collatam semper quidem proposito est astringere se voto vel iuramento nec dicitur peccare etiam mortaliter / Nec etiam expedit ut penitens dicat proposito et voluntate emendandi nisi addat quidem me deo adiuvante / Licet tamen penitens debeat habere proposito et voluntate quod peccatum nolit reiterare. Solet queri si aliquis reiteravit post confessionem mortale peccatum utrum debeat omnia peccata prius confessa iterum confiteri. Communiter dicitur pro constanti quod quodlibet mortale redit peccata dimissa quantum ad quod videtur quidem quod si ad novum accedat confessorem omnia debet reiterare. Si non ad notum confessorem cui scit iam nota esse confessa constituentur non oportet quod ei prius confessa confiteri sed oblita tantum et post ea perpetrata et hoc consilium tutius et ~~apertius~~ securius et sanius quod est et fortassis ab aliquibus debitum reputatur quia sicut ait Augustinus non oportet confiteri nisi semel peccatum dimissum de novo quod est tamen redditur aliorum Augustinus dicit quod in quattuor casibus tamen peccata redeunt. Primo in fraterno odio ut de servo in evangelio / 2o in apostasia ut in Iuda de quo memoria redditur iniustitia primum eius / 3o cum contritus est aliquis et contempsit confiteri 4o cum penitet aliquem quod eorum penituisse[illegible] se auctoritate quod inducatur ad peccandum quod peccata redeant intelligitur locus in istis casibus si autem redeunt non in aliquo redeunt ut sit peccator iterum sic ante penitentiam / Solet etiam queri utrum tamen liceat alicui qui sit in mortali post accedere ad sacramentum altaris / Ad hoc dicitur dicendum quod non nisi prius confessus contritus confiteatur et peniteat / Et si recenter cecidit in lubricum carnis non nisi confessione peccati et confessione et satisfactione competenti debet accedere quia hoc sacramentum non solum vite sanctitatem exigit sed etiam mundiciam corporum [illegible] sicut legimus panibus legalibus et sacramentis non licebat vesci nisi castis corporibus et ex hoc elicitur argumentum quod non arceant a sumptione eucharistie non solum mortalia peccata ut aliquis coitus coniugalis sed etiam aliquos etiam pollutiones nocturnales arceant ab eucharistia et sic [illegible] que non inducunt ad mortalia et [illegible] ctas non sit mortale peccatum quia cum mortale est sepius inducit pollutionem voluntariam et morosam delectationem peccati si subsequitur pollutio carnis tamen culpa est a qua debet abstinere a sacramento 1o die et non potest accedere nisi precedat sufficiens contritio si non accidit pollutio ex superfluitate nature sine precedenti cogitatione licitum est ei accedere ad sacramentum [illegible] si velit ei [illegible] quia ex superfluitate nature pro culpa non reputatur. Gregorius dicit [illegible] sequens pollutio nocturna non est peccatum mortale si medio tempore contritio intervenit [illegible] At quod [illegible] sint peccati audienti confessionem [illegible] debet [illegible] peccata erubescentia [illegible] que [illegible] [illegible] erubescit [illegible] studeat ut inducat peccatorem ad [illegible] ut enim omnibus circumstanciis peccata et [illegible] quia peccati [illegible] quod confitetur et ut non differat confessionem et non sit negligens in satisfactione. Debet in peccatis [illegible] in [illegible] ut [illegible] ponat [illegible] talem [illegible] alligat [illegible] gratia [illegible] etiam debet et non [illegible] peccatori licet multa et magna peccata ei exponat sicut fecit [illegible] quidam cui [illegible] confitebatur et ipse [illegible] cessavit [illegible] et [illegible] et ipsa dixit [illegible] [illegible]

tamen volueris me arguere et increpare longius
restat via consultando cum tamen restat increpacio
quia multa secundum tamen dicere Bernardus eciam debet
esse consolando ne peccator desperet · dulcis
in increpando quia increpacio debet esse commixta
et dulcedine misericordie id est unguenti cum hoc quod fratres
qui iacobus paulus ad quos dicit congregat mala
esse agere contricionis super confessionis et dulce
habitu peccatorum remissionem benignus debet
esse confessor in absolvendo iudicans in puni-
endo quia melius est de nimia misericordia quam
de nimia austeritate deo reddere racionem sacerdos
quando audit peccata confitentis eius compaciens
fertur infra se et tenetur pro eo specialiter orare sicut
est quod dicitur quidam peccata tua faciam mea
cum confitetur ecclesia in devenies eam sacerdos
quia valde utilis est confessio eo quod dicta
peccata facta confessa oblivioni tradit et
eciam ea non audit prodere quemadmodum bene
apparuit in quodam milite qui sepe et
sepius confitebatur cui dixit demoniacus
sic quod fecisti peccata tua sed sub lingua
mea sunt publicata non valeo et eo bonum
est plures confiteri quemadmodum in facto constitutum
confessionis secundum peccata sua in audiencia cuius ipse
nescit ut dicit · sunt memor-
iorum peccatorum sit quidam clericus detulit cedu-
lam ad confessorem suum in qua scripserat omnia
peccata sua vellet legere coram sacerdote cum
lacrimis illa peccata apparuit cedula vacua
sic iustissime ad confessionis terminum facti quod fe-
cerat omagium et egit penitenciam ab eo sacer-
dos in iniunctam et cum tempore manu nigrum ad
modum carbonis recessit nigredo paulatim
sicut agebat penitenciam et eo utilis est valde
confessio cum penitencia ergo non est ad quod va-
leat generalis confessio que potest fieri in cotidianis
in prima et completorio et coram altari aperte
et iniustis civibus generalis confessio supplet aliquando
aucta testatur in quo mane offerebatur unum
agnum et alius vespere et in signum
unum memoria illius sacrificii dei confitebor
deo in prima et completorio quia duplex est
confessio peccati et confessio laudis in utroque

officio dicitur eciam in omni dicitur valet eciam generalis
confessio ad remissionem peccatorum venialium
et ad delendum peccata oblita sed
si venerint ei postea in memoriam debet
de peccatis conteri et ea confiteri ad quod facit
auctoritas quorum super quod dicitur in generali
confessione dimitti mortale dummodo
modo rogatus non ultro curatur egros
omnis sic est viatorum paucos super-
annunc et eciam ea que in ipse non intel-
ligunt vel intelligere nesciunt vel propter
puritatibus eciam intellecta dimittere non
sed delicta quibus intell. ab occultis meis munda
me et ab alienis parce servo tuo. Quinto spe-
ret cautus quia non sacerdos qualiscumque
sit confessionis causa apud deum sunt omnes quia
qualescumque sint date sunt eis cla-
ves regni dei in confessione sua dicunt
sacerdotes habent claves ecclesie et potestatem
sed a veritate vite quod non sunt sacerdotes
non est clavis quia non est clavis data
quando datur sacerdotibus in corpore confessionis claves
non potestatem data est solum sacerdotibus licet
aliqui careant discrecione sed clerici
sacerdotes qui non habent discrecionem in pacis co-
gnoscendo debent recurrere ad sacerdotes discretos
vel ad eos qui plus sapiunt tacitis nomi-
nibus peccata confitendo et tamen si denudet
eius discrecionem utramque habent claves ut quos-
cumque discrete ligaverint in eterna mili-
tate in qua nos sumus sint ligati et
quoscumque absolverint sunt absoluti
et eciam in superiori sacerdos cum dicitur qui
dans pacem debet cum pace dare
pacem operatoris pacem operare pacem op-
ere et pacem operantem sacerdos perdit
quia invenit deuotos qui magis alius est quia
invenit in deum summa dilecto et magis est
quod deus tantum diligit quem summa
dilacionem in scripturis et quod magis est ei gra-
tissimum sacerdotes orare est munus eruditionibus
et orationibus quod sacerdos debet suos instruere
et peccatis orare sacerdos opus bonum operum

confitere quod sacerdos secundum suos [illegible] quia sub [illegible] de pastorali cura, cuius mihi respondere necesse est ut ei specialiter [illegible]. Sacerdos amatur [illegible] inimicus sacerdotum plebi [illegible] ut [illegible] intra, et [illegible] sunt sacerdotes quibus sacerdotes [illegible] debet ipse sibi commissos [illegible] et [illegible] quia nullum [illegible] ei potest imponi quam id quod ei imponitur, quia ei committitur cura animarum. Sacerdos autem non credat se per generalem confessionem quam facit ad altare liberari a mortali peccato, scilicet fornicationibus vel frequenti ebrietate vel [illegible] et [illegible] absolvi, quia si non cesset ab usu [illegible] ebrietatis et ceteris mortalibus, et conteratur et confiteatur et puniatur, non salvabitur. Si enim sacerdotes moysaice legis tempore ministerii sui non audebant redire ad domos proprias [illegible] cognoscebant uxores suas [illegible] aquam bibere quod vocabant [illegible], quomodo audent sacerdotes nostri temporis pollutis manibus tractare corpus agni immaculati et sanguinem eius [illegible] polluto ore [illegible]. Debent sacerdotes suos subditos ad penitentiam inducere et dicere eis: Agite penitentiam, appropinquabit enim regnum celorum. Debent etiam [illegible] eos ut [illegible] tria dicere, scilicet contritionis, confessionis et satisfactionis [illegible] quia [illegible] et [illegible] describitur ut ibi offerant deo corpus suum et animam suam hostiam vivam et deo placentem per mortificationem viciorum et operationem bonorum operum, prestante domino. Amen.

Verumtamen non passim est et indifferenter [illegible] et peccata [illegible] [illegible] et [illegible] debent [illegible] castigari maxime [illegible] manibus [illegible] non multo tempore [illegible] cum velit [illegible] carnis et [illegible] mala vel credibile sit eam [illegible], quod si suspicatur [illegible] probatur quod [illegible] sit [illegible] celare tamen velit pre pudore confiteri vel timore satisfaciendi. Et prudens et diligens est querendum si [illegible] carnalis vel [illegible] [illegible] non [illegible] vel aliter alios [illegible] exigat vel ita si [illegible] negat [illegible] non est [illegible] quod enim querit [illegible] qui et a mulieribus suis tamen etiam peccata carnis et [illegible] attestant ad coniugatos vel affines [illegible] ad ordinatos et religiosos [illegible].

Quod generaliter [illegible] ab omnibus qui post [illegible] manum violentam [illegible] vel [illegible] et quis et quando [illegible] religiosum [illegible] religiosam [illegible] clericum saltem [illegible] tantum quod [illegible] quo ordine [illegible] qua etate [illegible] quot [illegible] sit absolutus a domino papa vel eius mandato, [illegible] aliter non potest absolvi nisi in casibus exceptis si [illegible] pace cum [illegible].

Item ut indulgeant [illegible] et odium [illegible] debita non vel querelas non tenentur remittere sed petere possunt pacifice coram iudice. Si enim ut ait [illegible]: Si non dimiseritis hominibus [illegible] peccata eorum, nec pater celestis dimittet vobis. Ad quam utique [illegible] nos docet dominus cum dicit: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus. Si non dicit [illegible] qui non loquitur [illegible] eius [illegible] caritas [illegible] igitur [illegible] ut omnem [illegible] ponat [illegible] et aliud non teneat [illegible] odium. Et si dicat: Nescio quod [illegible] odium et doleo quod non possum [illegible] rancorem deponere. Tunc indicatur [illegible] quod sit a mortali peccato cum ipse non credat sibi quod esse mortale et nulli [illegible] cantor parisiensis ita [illegible] et [illegible] excommunicatus [illegible] et [illegible] absolutus sicut debuit et [illegible] dicta sunt generaliter. [illegible] maiori [illegible] suscepit ordines vel ministravit [illegible] excommunicatus vel [illegible] missa celebrandos non tamen contingit dispensationes ipse vel eius mandato. Sed si contingit excommunicatum inveniri, dicunt aliqui iurisperiti quod dispensare potest episcopus. Aliqui dicunt quod non, quia irregularitas contrahitur contra hoc casu.

Quando laicus confitetur, si sit coniugatus quaerendum est an ipse contraxit licite et in suo [illegible], quod non contraxit in gradu consanguinitatis vel compaternitatis, et quod licite contraxit et non fecerit contra, quia clandestina matrimonia prohibita sunt, et ab omnibus episcopis in synodo excommunicantur contrahentes clandestinis matrimoniis interesse et maxime qui procurant. Item cuius officii sit, ita si mercator emens vel vendens ad mensuras, prohibendum quod nec habeat pondus et pondus, mensuram et mensuram, et si habuit falsas mensuras vel false mensuravit, tenetur restituere si sciat quibus, sicut de aliis male acquisitis, ut dictum est. Si autem nesciat quibus, tunc per [illegible] iniuriatas multas satisfaciat ecclesiae vel ecclesiis quorum [illegible] cedit vel pro clericis vel pauperibus ad consilium tamen ecclesiae. Sic et de aliis officiis suo tempore. Hic notandum est quod de [illegible] possunt ipsi laici consuli et quod teneantur dicere, quia quilibet tenetur salutem suam quaerere, quia [illegible] secundum quod [illegible] quod non habeat clavis [illegible] quod non peccat quis si non confiteatur laicus de [illegible] et si decedat confessione [illegible] salvabitur. Sacerdote autem [illegible] quia [illegible] non est ad [illegible] corpore [illegible] ligare vel solvere quia non est summus index [illegible] clavis est et [illegible] sicut cum absolvere. Et si qualiter [illegible] penitentiam sibi iniunctam [illegible] non tenetur complere, sed aliam vel aliam aequalem vel maiorem debet accipere a proprio sacerdote et eam facere.

De decimis semper moneantur laici quod reddant decimam, quia [illegible] sunt [illegible] et [illegible] omnibus [illegible] vel [illegible] aliqua [illegible] decimae debentur, moneantur quod fideliter reddant, quia decima non est [illegible] [illegible] se [illegible] qui [illegible] debeat [illegible] et videatur consilium quod ad [illegible] ad [illegible] [illegible] sint decimae et petat ab eis veniam praeteritorum et praesentis, si non bene reddiderunt secundum consuetudinem. Item si fecit artes seu [illegible] vel docuit vel [illegible] ibi fuit contra [illegible] vel [illegible] vel aliqua de [illegible] ut [illegible] vel [illegible] quod si [illegible] [illegible] ab eis [illegible] multo tempore. Item an [illegible] rem alienam contra iustitiam [illegible] contra iustitiam [illegible] furtum [illegible] usuram [illegible] violentiam et rapinam. [illegible] constitutus quod non [illegible] restituere, si de [illegible] possit [illegible] ut [illegible] sit [illegible] [illegible] non [illegible] non [illegible] restitutionem [illegible] patris vel [illegible] vel filiis [illegible] et [illegible] quod [illegible] sunt [illegible] testamenti, si [illegible] aliqui [illegible] quod [illegible] aliquibus sit [illegible] totorum bonorum, si sit [illegible] vel [illegible] bonorum [illegible] non [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] patris [illegible] tutor [illegible] ad [illegible] ad [illegible] iudicis illius [illegible] si [illegible] aliquos si non [illegible] est mortuus ad [illegible] eroganda vel reddenda [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] suo tempore [illegible] quod surripet rem alienam si audet [illegible] rem alienam [illegible] restituendam [illegible] [illegible] qui [illegible] et [illegible] [illegible] satisfaciat [illegible] mediante si [illegible] et audeat [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] bono [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potest [illegible] restituendi. Si non [illegible] et [illegible] non sit [illegible] non [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible] [illegible] vera [illegible] ut dictum est [illegible].

Si non constat a quo dampnificatus sit tunc
si audet lepor(em) proprio debet petere veniam
sed si non tamen constat ut dampnum est maximum con=
fessor non nominato. Item an confessit ae=
nno preterito quod si sic laboret debet si potest
aput eos quos per consensum corrump=
it omnia emendent. Si non confessit
alicuius dampnum distinguendum est dicit confessio
et quo fecerint / utra si consensit tunc est
simpliciter vel per negligentiam quod si non se pe=
dimit cum potuisset lesorem vel le=
dendo non prevenit non tamen tenetur
ad restitutionem dampni sed ad satis=
factionem leso. Si non prebuit consilium
vel auxilium vel favorem in dampno
alterius vel pro ipse dampnandi dolo
debet satisfacere in solidum dolo. Constat con=
plices suos satisfecisse et quilibet
eorum simpliciter tenetur in solidum tamen con=
sulendum est quod suos complices conveniat
et in totum est liberatus quamvis simul
eos persolvisse / et si singuli totum sol=
verint vel leso vel confessori debet
singulis refundi quod ad singulos pertinet.
Dicunt legiste quod si eodem facto in di=
missibili duo dederint dampnum eligere potest
dampnificatus quem eorum voluerit convenire
et totum dampnum petere cessionem videlicet ad=
versus ceteros rei socios id est dampnifica=
tores actionum ei competentium faciendo
etiam si nichil ad eos pervenit sed ad
heredes non tenetur nisi quantum ad eos pervenit.
Item ab omnibus confitentibus videtur caritative
exigendum ut debitores suos et eos
quos leserunt vel saltem precipue de
anno vel quolibet colligat de omnibus suis
et confessores simul colligat suos con=
fessos de suis erroribus. Item interrogandus
an decreverit lesionem fidei iuramenti
vel voti quod si sic etiam queratur
modus et causa si hoc fecerat ad
dampnum alterius reparandum
et dampnum [illegible] etc.

Item de decimis de quo Lateranensi concilio
agitur de decimis sic dicitur. Ille decime
[illegible] sunt solvende que debentur lege divina
vel loci consuetudine approbata. Milites non
qui decimant decimas ut dicit cantor pro
[illegible] sufficit ecclesia et comedat eis et in
ecclesia et de sacrificio quia [illegible] sit de ea.
Multi tamen confessores sunt qui non audent eos
absolvere nisi concedant eis quod stabunt con=
silio episcoporum suorum qui reputat eos esse
in mortali peccato. Item de corrueis et similibus
debitis sive pro talleis et de aliis ex=
actionibus vel molestiis quas faciunt
hospitibus suis sive alicuius consulendum
est ut emendet possessore saltem hiis quos
nimium [illegible] gravasse credunt vel probatur.
Debent eciam vel pendunt eis de aliis vel aliis
beneficiat quasi tunc eciam restituendi. Sed
quia forte post eciam audebunt super
quoniam militicos dampnare eos multe etc.
sunt de eadem dampna vel eadem aliquem
[illegible] aut tunc qui hii et quamquam non
possunt reddere male capta debent de elemosinas
quas faciunt facere animo restituendi [illegible]
[illegible] quas leserunt et debent colligat
sic restituendos de illis elemosinas quantum ei
placuerit uxor et filii et quamquam
[illegible] cum aliis raptori=
bus debent autem de hiis artissime
[illegible] et reddere dampnificatis quam
[illegible] et de suis dominis quod si pignora
eis venerint fortuna debent eciam reddere
[illegible] quantum [illegible] saltem quantum ad eos per=
venit immo totum si possunt ut fecerunt
[illegible] dicentes quod
[illegible] quia receperunt per mortem
[illegible] qui iniuste debent [illegible]
quod debent reddere [illegible] iniuste debent [illegible]
[illegible] rusticis si sunt decimam [illegible]
debent eam reddere [illegible] cui competit vel
episcopo [illegible] facere sine scandalo
cantorem [illegible] alios ipsi milites
debent spoliari auctoritate sua non est spo=
liacio [illegible] alias eam non possideat. Item

multos si largiores spontaneas faciat elemosinas uel in uestiendo pauperes uel in ostendo redditus ecclesie uel pecunias suas [illegible] uel datur ante dispensationem quo potest redditur.

Quia multa scripta sunt de uita et conuersatione clericorum in decretalibus et in decretis hic pauca quedam apponuntur de lectura iuris et libro constitutionis. Fiunt autem ordinationes suis statutis temporibus que sunt vi in anno scilicet diebus ieiunii quatuor temporum et sabbato sitientes et sabbato sancto pasche. Acolitatus quidem potest conferri extra ipsa tempora. Item autem littera etatis que sic distinguitur: prima tonsura de iure ciuili etas vii annorum uel prope. Acolitatus etas xii. subdiaconi etas xviii. diaconi etas xx. presbiteratus etas xxv. Episcopi dispensare possunt sepe circa etatem et maxime ubi uita et scientia supplent etatem. Item autem [illegible] sunt beneficia sua spiritualia et ordines suos ab episcopo suo uel ab alio de licentia sua. Si uero salua fecerunt de ordinibus uel furtiue acceperint dicitur episcopos suos super hiis posse dispensare. Sed si extra statuta tempora sacros ordines acceperint uel excommunicati solus papa potest dispensare. Nam si excommunicatus ordinatus [illegible] [illegible] excommunicatus nec aliquis in [illegible] reputatus [illegible] solo [illegible] [illegible] minor [illegible] esse excommunicatorum alibi [illegible] excommunicatorum. Item autem dati sunt eis redditus spirituales apostolica [illegible] quod [illegible] si non uero apostolica [illegible] dati sunt uel apostolica [illegible] receperit uel apostolica [illegible] tenetur pro salute anime sue et aliorum [illegible] redditus [illegible] redditus quoddam ius sunt in illis [illegible] uero [illegible] symonie est [illegible] purgat [illegible] et si sit ydoneus teneat et [illegible] Item ubi est cura animarum periculosior est pluralitas reddituum sicut dicit canon [illegible] continet periculum animarum et si pro [illegible] quod nunquam [illegible] ubi cura est animarum in [illegible] periculosa

est ita periculose [illegible] nisi forte aliquem [illegible] sit beneficiatus uel de certis casibus exceptis. Item queritur de talibus an aut debet uel non in eo statu in quo uiuunt cum [illegible] Unde [illegible] nichil periculosius sit quam uiuere in eo statu in quo non uis uel audis et si contentus remanet in mortali non sit absoluendus. v casus excipiuntur a quibus in quibus uni persone licet plura beneficia ecclesiastica [illegible] quando [illegible] ecclesia [illegible] persone excedit paupertas prebende [illegible] de [illegible] scilicet prima [illegible] indulgentiam [illegible] spiritualis singularis i. [illegible] quarta sunt ubi una [illegible] [illegible] altari [illegible] autem non est [illegible] et multi abutuntur [illegible] [illegible] et [illegible] quod amplius [illegible] est [illegible] quod [illegible] animarum [illegible] si est ydoneus nisi sit absens [illegible] ut peregrinationis uel studii uel si sunt cum episcopo suo [illegible] quod [illegible] non sit [illegible] quod si non sit quia non conuenit uel [illegible] cura relinquatur. Si autem [illegible] defectus [illegible] sunt [illegible] principaliter [illegible] maxime si non [illegible] remedium ad [illegible] uel cedat non [illegible] sed plane in [illegible] uita uel scientia uel utroque non est in [illegible] uita si sit symoniacus uel excommunicatus uel alias irregularis uel si est scandalosus uel luxuriosus uel ebriosus uel feneratus uel aleator uel [illegible] qui leuitate uel ira detectus [illegible] uel [illegible] [illegible] in [illegible] quia [illegible] dicit [illegible] [illegible] [illegible] scire subditos de articulis fidei sicut in symbolo apostolorum et de fide trinitatis sicut dictum est supra et distinguere [illegible] artibus spiritualibus et ad mores quare sit prior. et quare phisica sit theologia que dabit medicinam ad animarum morbum qui inutiliter audivit de phisica. Si quis faceret medicum corporum et confessorem confiteretur sic [illegible] didicisset de causa [illegible] nulla quamvis eius curet vel animam sit vilior est hoc. Causa quare quandam [illegible] cepit aliquos in synodo Lateranensi consilio statutum est quod qui eligunt vel ordinant ad curam animarum de tribus magis sunt examinandi scilicet an sint sufficientes vita et etate ac scientia. Circa propositum dico quod aliquis plus est ex officio curatus [illegible] malus ex officio et inter multos talium bonus homo amittit esse curam laicorum quia ibi gerit personam ecclesie quod aliqui negant dicentes eum non posse eum clavibus non habent [illegible] quare confessio quod decretum non habent plures dignitates in una ecclesia sed in pluribus ecclesiis plures curas animarum sunt [illegible] beneficia et decretum constitutum est qui non presbyter parochialem habet ecclesiam non predicaverit sed presbyterum illi committat etc. Et nota quod dicit habet non habebit [illegible] ab anima. Laus tibi criste. Amen.

De modo investigandi confessionem

Prima interrogatio est aut crimen commissum est de peccato homicidii qui homicidium aut spontanea voluntate aut cupiditatis aut rapacitatis causa aut violenter coactus aut pro vindicta parentum aut in bello aut iussu domini aut proprium servum occidit. Est aliquis piratica aut furtiva qui per iniuriam [illegible] aut aliquem parentem interfecit. Est aliquis qui presbiterum aut diaconum aut aliquem clericorum interfecit vel aliquos monachos trucidavit. Est aliquis vel aliqua qui de sua infantem proprium oppressit vel vestium ponderibus suffocavit et si hoc factum est ante baptisma aut si infans non firmatus

per negligentiam parentis absque baptismo perierit. Est aliquis vel aliqua qui alterius partum occiderit vel si ipsa femina propria voluntate suum conceptum occiderit vel abortivum fecerit. Est aliqua femina que de fornicatione concipiens timens ne manifestetur et filium proprium aut in aquam proiecit aut in terra occultavit. Est aliquis qui uxorem suam absque lege aut ratione interfecit. Est aliqua femina que virum suum vel aliquem per herbas venenatas vel mortiferas potiones interfecit vel aliud huiusmodi facere docuit. Est aliquis vel aliqua qui huiusmodi fecit vel aliud docuit ut vir non possit generare aut femina concipere. Est aliquis qui proprium servum sine iudicio interfecerit vel aliqua femina que ancillam propriam necavit furore zeli inflammata. Est aliquis qui diabolo impellente principem occiderit. Est aliquis qui in bello publico aliquem vulneravit et nescit si de vulnere aliquis perierit et si aliquis putatur quod homicidium commiserit et ipse denegaverit. Est aliquis qui in consilio fuit ut homo interficeretur et non fuit in facto et tamen prebuit consilium et hortatus interfectus est. Est aliquis qui truncationes manuum pedum lingue et testiculorum fecerit et oculos alterius eruerit. Est aliquis coniugatus qui cum alterius uxore adulterium perpetravit vel uxor cum alterius viro. Est aliquis uxoratus qui concubinam habet ancillam propriam vel aliquam forinsecam. Est aliquis qui uxorem legitimam dimiserit et alii se copulavit et aliud in coniugium accepit. Est aliqua femina vel mulier que virum proprium dimisit et alii se copulavit. Est aliquis qui interveniente repudio ab invicem sunt separati et maneant. Est aliquis qui absque consensu uxoris de licito legitimo coniugio in monasterium intravit. Est aliquis qui suam coniugem quam nos culpabilem sine causa reliquerit. Est aliqua mulier que in coniugio viro suo fornicata fuerit.

573-

Est aliquis uxoratus qui cum alterius coniuge fornicatus fuit. Est aliquis non uxoratus qui cum femina que virum non habet fornicatus fuit. Est aliquis qui desponsatam puellam non duxit et fidem desponsationis ~~[illegible]~~ fregit. Est aliqua laica virgo que inmechata fuit cum adolescente. Est aliquis qui alterius sponsam rapuerit et sibi sociavit. Est aliqua femina virgo aut vidua raptorem susceperit et sociavit sibi coniugio. Et si aliqui sunt qui inter conventicula et adunationes fecerunt. Est aliquis qui cum iudea vel si iudeus vel paganus cum aliqua christiana inmechatus fuit. Est aliquis qui sanctimonialem vel monacham deo sacratam rapuerit et coniugio sumpsit vel in ipsis conventiculis cum ipsis fornicatus fuit. Est aliquis qui vivente marito coniugem alterius adulterasse accusatur et eo defuncto eandem suscepisse demonstratur. Est aliqua mulier que dicit quod vir eius non possit cum ea coire et ob hanc causam dissidium querit et alium virum querit accipere. Est aliquis qui cum matre spirituali inmechatus fuit vel eam coniugio accepit sive cum filiola quam ex sacro fonte suscepit aut ad chrisma tenuit. Est aliquis qui propinquam aut consanguineam suam coniugio accepit aut cum ea fornicatus fuit. Est aliquis qui [illegible] ·i· qui [illegible] cum masculis et brutis animalibus incestatur. Est aliqua mulier que lenocinium fecerit. Est aliquis qui in sua domo consentit cum propriis ancillis geniciariis sive adulteria perpetrari. Est aliquis fur qui sacrilegus dicatur pro eo quod res ecclesie dei aut furatus est vel aliquid de ea furatus fuit qui publice rapuerit vel latenter surripuerit. Quia aliquis rapax et raptor et emptor rerum dicitur.

Interrogandum est si aliquis periurus sit aut si sciens pro cupiditate terrena periuravit et si nesciens. Et si coactus iussu senioris aut pro necessitate aut pro vita redimenda. Aut si quis fecerit non solum periurium sed etiam alios ad periurium duxit. Interrogandum est si aliquis fuerit contra aliquem falsum testimonium tulerit et quale dampnum aliquis per falsum testificatorem habuit.

Interrogandum est si aliquis hominem liberum aut servum alterius aut peregrinum aut advenientem furatus aut cum blandiciis seduxit et vendiderit et extra patriam in captivitatem duxit, aut si aliquis iudeo vel pagano mancipium vendiderit, aut si christiani iudeis christiana mancipia in suo servicio habeant vel vendant. Est interrogandum si aliquis sit magus ariolus aut incantator divinus aut sortilegus, vel si aliquis vota ad arbores vel ad fontes vel ad lapides faciat aut ibi candelam seu quodlibet munus deferat veluti ibi quoddam numen sit quod bonum aut malum possit inferre. Interrogandus est si aliquis subulcus vel bubulcus sive venator vel ceteri huiusmodi diabolica carmina dicant super panem aut super herbas aut super quedam nefaria ligamenta et hec aut in arbore abscondat aut in bivio aut in trivio proiciant ut sua animalia liberet a peste et clade et alterius perdat. Interrogandum est si aliqua femina sit que per quedam maleficia et incantationes mentes hominum se immutari posse dicat, id est de odio in amorem aut de amore in odium convertat aut bona hominum dampnat aut subripiat. Et si aliqua est que se dicat cum demonum turba in similitudinem mulierum transformata certis noctibus equitare super quasdam bestias et in eorum consortio annumeratam esse. Interrogandum est si aliquis sanguinem morticinum vel delaceratum a bestia comedit. Est aliquis qui iuravit quod cum fratre suo non reconciliaretur quod est peius usque ad mortem. Est aliquis qui bibit de aliquo in quo mustela vel mus sive aliquid de vermibus necatum est. Est aliquis qui ieiunium quadragesimale vel quatuor temporum sive letanie maioris vel rogationum sive indictum ab episcopo ieiunium per contemptum plagam non observavit. Est aliquis qui bibit aut manducat aut portat super se quod opinatur se dei iudicium perdere posse. Est aliquis qui in kalendis ianuarii aliquid fecit quod a paganis inventum est et dies observavit et lunam et menses et horarum effectiva potentia aliquid speravit in melius aut ut de rebus possint ditari. Est aliquis qui carminibus operibus incantationis qui aliquid divinat aut quamcumque magica arte aliquid fecerit nisi ut apostolus docet omnia in nomine domini facienda [illegible] cum demones in [illegible] ad invocandum debeant [illegible] nocte sed tantum in collectione simul herbarum medicinalium symbolum et orationem dominicam dicere oportet et nichil aliud. Interrogandum est etiam si ullis diabolicis artificiis [illegible] vel sortilegiis [illegible] ut supra dictum est. Omnia in nomine domini facienda. Est aliquis qui oblationes id est elemosinam parentum defunctorum iniuste retineat. Est aliquis qui super mortuum nocturnis horis carmina diabolica cantat et bibit et manducat quasi de eius morte congratuletur, et si alibi in vigiliis nocturnis nisi in ecclesia custodiant. Est aliquis qui non communicat tribus vicibus in anno, id est in pascha, pentecoste et natale domini, nisi pro mortiferis criminibus et episcopi vel sacerdotis iudicio a communione sunt remoti. Est aliquis qui die dominico vel in precipuis festivitatibus quodcumque operis faciat. Et si ad matutinas et ad missam et ad vesperas eisdem diebus [illegible] non conveniat. Est aliquis qui conspirationes [illegible] dirupit conspirationem. Et si aliquis eam conspirationem [illegible]. Est aliquis qui ad confessionem non venit vel una vice in anno, id est in capite quadragesime, et penitentiam pro peccatis suis suscipiat. Est aliquis qui assiduam ebrietatem sectetur, apostolo dicente: neque enim ebriosi possidebunt regnum dei. Iudicandum est de medicis qui periculosa distribuunt. Et si unusquisque pauperem de familia sua pascat. Interrogandum est si in unaquaque plebe decani sint per villas constituti viri veraces et deum timentes qui ceteros admoneant ut ad ecclesiam pergant ad missam, ad matutinas et vesperas, et nichil operis faciant in diebus festis. Et si quorum aliquis transgressus fuerit statim presbitero annuntient simul de incuria et de opere [illegible]. Est aliquis qui propter cupiditatem munera aut pecuniam [illegible] accepit. Est aliquis qui [illegible] accendit. Est aliquis qui arborem succidit et suo opere [illegible] imposuit aliquis [illegible] arbores [illegible] comburere [illegible]. Est aliquis qui coniurationes et conspirationes faciat.

Est aliquis qui quendam clericum fatigare presumpserit. Interrogandum est si oblationes, id est panem et vinum, viri et femine ad missas offerant et presbyter pro omnibus ut in canone continetur.

XVIII. 934–935

Ingressus presbyter domum in qua infirmus iacet primum dicat: Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea. Postea benedicatur sal et aqua, aspergatur domus cum antiphona: Benedic domine domum istam et omnes habitantes in ea, quia tu domine dixisti: Pax huic domui. Benedic domine timentes te, pusillos cum maioribus. Benedicti vos a domino qui fecit celum et terram. Postea cantandi sunt VII psalmi penitentiales cum letania, qua expleta cantetur: Pater noster. Et ne nos inducas. Sed libera nos a malo. Salvum fac servum tuum deus meus sperantem in te. Mitte ei auxilium de sancto et de Syon tuere eum. Nichil proficiat inimicus in eo et filius iniquitatis non apponat nocere ei. Esto illi domine turris fortitudinis a facie inimici. Domine exaudi orationem meam et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum. Sequitur oratio:

Omnipotens et misericors deus, quesumus immensam pietatem tuam ut ad introitum humilitatis nostre famulum tuum N. in hoc conclavi iacentem fessum salutifere visitare digneris, sicut visitare dignatus es Thobiam et Saram, socrum Petri, puerum centurionis, ita et iste pristina sanitate anime corporisque recepta gratiarum tibi in ecclesia referat actionem. Per dominum nostrum. Deinde loco secretiori confitendi et [illegible] accipiatur. Deinde interrogat eum de fide sancte trinitatis et sic dicat: Credis in deum patrem et filium et spiritum sanctum? Credis quod hee tres persone unus deus sit? Credis quod in ipsa carne in qua nunc iaces resurgere habes in die iudicii et recipere sive bonum sive malum quod gessisti? Vis dimittere illis peccata qui in te peccaverunt? Volo. Vis peccata que fecisti et gessisti emendare si remissionem vis? Volo. Postea ungatur.

Incipit liber XVIIII qui corrector et medicus vocatur, quia correctiones corporum et animarum medicinas plenius continet et docet unumquemque sacerdotem semper quo vel quater vel semel in anno presbyter valeat ordinate vel sine ordine parrochiani divisi procedi invicem secundum de capitulo suo de suo sive etate de antiquis presbyteri [illegible]. Quod tempore presbyteri plebani auctoritate canonica discordantes ad pacem et delinquentes ad penitentiam compellere debeant. Presbyteri per singulas ebdomadas post ante dictum presbyteri plebani querant ad se [illegible] et discordantes reconcilient auctoritate canonica et iniuria omnia sedent et item presbyteri confitentibus penitentiam dent ita ut aliquod caput [illegible] veniat omnes confessi penitentiam acceptam [illegible] et libere dicere possint: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Augustinus. Admoneat sacerdos plebem sibi subiectam ut omnis qui se sentit mortifero peccati vulnere sauciatum festinet cum festinatione recurrere ad vivificatorem animarum etiam [illegible] quod mala commisit cum humilitate et contritione cordis [illegible] confessus suscipiat remedia penitentie secundum modum canonicis auctoritatibus prescriptum ne forte ante [illegible] mortale aliquid commisit sed etiam quamvis [illegible] recognoscit [illegible] maculatam tunicam quam de baptismo accepit peccati macula [illegible] et ad proprium sacerdotem festinet venire ac cum puritate mentis omnia [illegible] omnia peccata quibus deum offendisse se recognoscit meminit humiliter confiteatur et quodcumque ei [illegible] sacerdos iniunxerit ac si ab ipso omnipotenti deo sibi esset prelatum ita diligenter adimplere contendat et cautissime observet. Caveat presbyter qui a subditis recipiunt confessiones humiliter se [illegible] et cum tristicia gemitu lacrimisque orare ad deum [illegible] de commissis sed etiam [illegible]. Cum quis venerit ad confitendum [illegible] confessi peccata sua [illegible] det ei sacerdos ut [illegible] contrahat [illegible] aut [illegible] ad orationem. Si autem non est aptus ad hoc [illegible] sic dicat [illegible]: Domine deus omnipotens propicius esto mihi peccatori ut condigne tibi possim gratias agere qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti officii sacerdotalis et me exiguum humilemque mediatorem constituisti ad orandum et ad intercedendum ad dominum nostrum Iesum Christum pro peccatoribus et ad penitentiam convertentibus. Ideoque dominator domine qui omnes homines vis salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire qui non vis mortem peccatoris sed ut convertatur et vivat, suscipe orationem meam quam fundo in conspectu clementie tue pro famulis et famulabus tuis qui ad penitentiam venerunt ut des illis spiritum compunctionis ut resipiscant a diaboli laqueis a quibus astricti tenentur et ad te per condignam satisfactionem revertantur. Per dominum nostrum.

De confessione et penitentia et reconciliatione et interrogatione [illegible]. Qui peccata sua confiteri debet cum ordine ad penitentiam eis dandam. Tunc sacerdos blande et leniter interroget eum de fide sua primo quare credat et dicat: Credis in deum patrem et filium et spiritum sanctum? Credis quod iste tres persone unus deus sit? Credo. Credis quod in ipsa carne resurgere habes in die iudicii et recipere sive bonum sive mala quod gessisti? Credo. Vis dimittere illis peccata qui in te peccaverunt domino dicente: Si non remiseritis hominibus nec pater vester vobis dimittet peccata vestra? Volo. Et require ab eo diligenter si est incestuosus aut pro crimine [illegible] et si non vult [illegible] dimittere non potest ei dare penitentiam; si autem vult potest [illegible] penitentibus [illegible] alloqui affectuose [illegible] sacerdos [illegible]. Frater noli erubescere peccata tua confiteri nam et ego peccator fortassis maiora quam tu feci [illegible] Ideo admoneo quia consuetudo diaboli est ut beatus Gregorius dicit labendo peccatum committere et commissum quando non confitendo prodere sed negando defendere atque convictum defendendo multiplicare. Et quia diabolo instigante nephanda crimina perpetrare non metuimus quem eadem [illegible] opere [illegible] verecundia [illegible] sed [illegible] salute [illegible] erubescimus confiteri et [illegible] homine qui similis nostri est [illegible] fortassis passionibus subiacet confundimur dicere quod cordi deo qui omnia conspicit absque ulla inertia vicibus committere non formidamus de testatione et testanda sponte quoque fateamur quod nullo cogente commisimus, si non nos ipsa scelera scelerumque ab ipso manifestaverunt, qui accusator est prius et defensor, ipse cum nos ut pater defendat, ipse nos cum patrimonio accusat. Si igitur contra nos ita simus et inimici nostri et accusatores, per nos iterum diaboli inimici nostri et accusatores effugiemus, Paulo teste qui ait: Si nos metipsos iudicaremus, non utique iudicaremur. Videns autem eum fratres verecundantem, rursum interrogat: Fortassis nunc non omnia quae gessisti ad memoriam revenient, ideo te interrogabo; tu cave ne diabolo suadente aliquid celare praesumas, et sic ipsum interroget per ordinem.

Fecisti homicidium voluntate sine necessitate, non vindicando parentes, sed propter cupiditatem ut sua tolleres, et cum defensionem(?) fecisti? Si fecisti, xl dies continuos quod vulgus karinam vocat, ita ut quicunque in pane et aqua debes ieiunare, vii annos sequentes sicut canones censent; primum annum per xl dies tantum ab omni vino et medone et mellita cervisia, a moretto et a carne et a sanguine et a caseo et ab omni pingui pisce abstinere debes, nisi in illis festis diebus quae ab omni christianitate celebrantur, et nisi fueris in magno itinere vel in regis hoste vel in aliqua infirmitate. Tunc licet tibi tertiam feriam et quintam feriam redimere uno denario vel pretio unius denarii aut tres pauperes pascendo; tertiam feriam et quintam feriam et sabbatum redimere ita tamen ut unum de illis tribus supradictis utaris, id est, aut vinum bibas aut medonem aut mellitam cervisiam. Postquam dominum venis a iudicatione(?) et restitutus eris(?), non tamen licebit te ... completo anni circulo ecclesiam introducaris et pacis osculum tibi concedatur. Secundo anno et tertio similiter ieiunabis, nisi quod tertiam feriam et quintam feriam et sabbatum potestatem habeas redimendi praedicto pretio. Ad ecclesiam omnia diligenter observes, ut deinceps per singulos quatuor annos observabis tres quadragesimas per legitimas ferias, ieiunando unam ante pascha cum ceteris fratribus.

Alteram ante festivitatem sancti Iohannis baptistae, et si aliquid remanet per caritatem adimpleas; tertiam ante nativitatem domini ab vino, medone, mellita cervisia, in pane et aqua poeniteas, et vii sequentes annos sic observando: per omnem annum tertiam feriam, quintam feriam, sabbatum redimere per singulas denario vel pretio unius denarii vel tres pauperes pascendo; reliquos autem vi annos ita observa sicut de homicidiis sponte commissis constitutum est. Fecisti homicidium in bello iussu legitimi principis qui pro pace certabat, et sic iussit et occidisti tyrannum qui pacem perturbare studuit? iii quadragesimas per legitimas ferias poeniteas. Si aliter actum fuerit, id est sine iussu legitimi principis, ut homicidium sponte commissum poeniteas xl dies cum vii sequentibus annis. Occidisti tu liber iussu domini senioris tui quem mecum(?) ... iussu senioris tui? xl dies in pane et aqua cum vii sequentibus annis poeniteas, et senior tuus similiter, nisi servus sit per ... vel libertus de quo(?) pacem dare(?) faciat. Si servus es et tu servus iussu domini tui occidisti, dominus tuus xl dies, id est karinam, in pane et aqua cum vii sequentibus annis poenitere debet, et tu quadragesimas tres per legitimas ferias, excepto nisi per pacem quae fiet(?). Expoliatus es et homicidium et non fecisti et occisus est homo tuus(?), id est compulsus(?) xl dies, id est karinam, in pane et aqua cum vii sequentibus annis poeniteas. Exploratus es vel spoliasti aliquem et occidisti tu in defensione tui, vel suorum et rerum? xl dies in pane et aqua cum vii sequentibus annis ita observa ut consuetudo est. Fuisti cum aliis qui pugnaverunt contra aliquem in domo sua aut in alterius domo aut in aliqua domo aut in aliquo loco ubi se defendere conabatur, et lapidem contra eum proiecisti aut sagittam aut spiculum ad ipsum cum misisti, et occidere voluisti, et non est actum per te, sed voluntas, cum ab aliis cum quibus contra eum pugnabas occisus est? xl dies in pane et aqua et vii sequentes annos, ita ut consuetudo est. Fecisti parricidium, id est occidisti patrem vel avunculum aut aliquos tales? Si casu non sponte, neque in ira tua perimere voluisti, sed casu evenit, ut homicidium sponte commissum poenitere debes.

paupes

Si autem cum iniustitia et in ira fecisti illud observare debes ut primam quadragesimam continuam ante fores basilice orans deum clementiam precibus. Completo autem continuo quadragesimali termino in angulo ecclesie deum tunc autem spatium septennium firmatur. Septem quibus itaque peractis si prius fuerit communicatus corporis sanguinis domini particeps eris ut non omnibus diebus comparorum carne non manduces omnibus diebus vite tue. Ieiunes autem usque ad vesperum cottidie exceptis diebus festis atque dominicis. Abstineas te autem a vino medone et mellita cervisia tribus diebus in ebdomada. Arma portare non audeas nisi contra paganos et ubique ire volueris nullo vehiculo deducaris sed pedibus propriis pergas. Uxore si habes non separeris si autem non habes non ducas. Contemptus autem prius hoc in episcopi tui est arbitrio ut sic tuam conversationem aut extendat vel minuat valeat. Fecisti homicidium casu ita ut nihil occidere velles sicut vel sine voluntate in ira tua sive virga sive ferro sive cum quocunque flabelli sed simpliciter ibas autem in silvam venatum et feram sagittare volebas et sic in prius te nolente et nesciente hominem percussum occidisti aut si locutus fuisti cum aliquibus aliquid ludendo et aliqua vero sive amicabilia sive quoddam aliud ad vos in ludo aliqua sagitta vel baculo vel lapide percutere voluisti et sic fratrem aut sororem aut aliquem hominem interfecisti aut si stabas in loco publico sive in curia tua sive in alio loco et petram aut proiciebas in illum locum ubi neminem videbas et nulli in considerans eos et cum occidisti aliquem. Aut si aliquis te cogit ut secum luderes et tu fortior fuisti et cum subtus te stravisti aut ipse te et si a suo vel a tuo cultello volutatus est mortuus. Aut si tu operi tuo intentus eras dum in stabulo frater fugat in manum tuam aut fratrem lapsum est de manibus et securum tuum vel aliquem percussit et occisus est si ita est a horum alia aliqua et nulla in mala voluntatem ad supra scriptas predictus personas vel aliquorum similes homicidium fuisti quadraginta dies ita ut consuetudo est ieiunes et quinque sequentes annos peniteas. Abstineas autem ab horum diebus quinque annis intercedit tribunali ita ut in primo anno iam tres ferias tres vero psalmos redimere possis uno denario vel pretio unius denarii vel tres pauperes pascendo et in secundo anno omnes ferias accepta secunda feria qua semper in pane et aqua ieiunare debes. Potestatem redimendi habeas per taxato pretio et reliquos annos observare debes. Si autem cum fratre tuo vel cum socio ibas in silvam ad incidendum arborem et appropinquante casura unius arboris tu dicebas fratri vel socio tuo ut fugeret et ille fugiens sub arbore oppressus est et innocens eius amore te ipsum. Si autem contra incuria tua vel negligentia tua deo id est ipsa arbore alia cadit et tu eum non premonuisti eum in tempore ut providet casuram arboris et sic contra incuria oppressus est et mortuus debes penitere ut homicida sed tu multo levius quam is qui per industriam sponte occidisti. Per amorem tuum vel in consilio fuisti ut occideretur vel aliquo parte corporis tui debilitatus duo consilia proponimus tibi horum duorum quid tibi levius sit elige. Istud unum est reliquum: illud fragile seculum et in gradu monasterio et humiliter sub manu abbatis et cuncta que tibi ab eo fuerint imperata semper servare. Omnino observa secundum consilium tuum arma depone et cuncta secularia negotia dimitte. Sanguinem et carnes omnibus diebus vite tue ne comedas excepto uno die resurrectionis et uno die pentecostes et uno die nativitatis domini. Ceteris temporibus in pane et aqua et mediis leguminibus et oleribus permaneas in vigiliis ieiuniis et orationibus et elemosinis perseveres. Omni tempore vinum et medonem et mellitam cervisiam nunquam bibas nisi in tribus predictis diebus uxore ne dimittas coniugium non contrahas adulterium non facias absque spe coniugii in perpetuum permaneas [illegible] te lavas in balneis equum non ascendas [illegible] tua et alterius de convivio [illegible] non agas in convivio letancium numquam sedeas in ecclesia segregatus ab aliis christianis post hostium humiliter ingredientium et egredientium orationibus semper te commendes. Communione sacri corporis et sanguinis domini cunctis diebus vite tue te indignum te cognoscas. In ultimo autem termino vite tue pro viatico si observaveris consilium ut accipias concedimus. Occidisti vel consilio fuisti ut occideretur presbiter qui presbiter presbiterabat et de ipso vestitu vel habitu erat quo solent illi esse quadraginta karrinam ieiunat. Si fecisti id ipsum debes ieiunare quod ipse [illegible] et hoc totum observa quod retro preceptum est. Fecisti truncationem manuum aut pedum aut oculos tu eruisti aut vulnerasti aliquem per truncationem quia proximum et fratrem tuum debilem et sibi inutilem fecisti nisi pro eo aut per latrocinio sine gratia cum fecisses unum annum per legitimas ferias [illegible] debes penitere. [illegible] aut si quem in et cicatrices deformes fecit eo quod proximum et fratrem tuum deformem reddidisti XL dies in pane et aqua debes penitere. Interfecisti furem aut latronem ubi comprehendi poterat absque occisione et [illegible] fecisti quia ad ymaginem dei creatus et de nomine eius baptizatus et sanguine eius redemptus est XL dies non [illegible] lanea veste [illegible] abstineas et potibus qui interdicti sunt et a thoro et a gladio et ab equitatu in his supradictis diebus te abstineas. [illegible] et [illegible] et [illegible] aliquo [illegible] leguminibus vel oleribus et pomis et parvis pisciculis cum mediocri [illegible] vite et [illegible]. Si autem sine odii meditatione te [illegible] debilitando [illegible] membris interfecisti [illegible] de [illegible] dico propter ymaginem dei si aliquid ieiunare volueris

bonum est et elemosinas largiter faciat. Si presbiter clericus fecerit non deponatur tamen diu quamdiu vivat penitentiam agat. Castrasti aliquem et per istam castrationem occisus est nisi pro pace XL dies in pane et aqua quod carina vocatur cum VII sequentibus annis. Si autem per istam castrationem debilitatus est III quadragesimas per legitimas ferias ieiunare debes. Cepisti aliquem et tradidisti eum in [illegible] locum ubi aut occisus est aut membra eius truncata fuerunt ieiunare debes quantum dictum est quod non ipsa [illegible] eum alteri tradidisti ut vel debilitaretur vel occideretur. Interfecisti tu ipse aut aliquis per tuum consilium aliquem clericum vel deo dicatum aut psalmistam aut hostiarium aut lectorem aut exorcistam aut acolitum aut subdiaconum aut diaconum aut presbiterum? Si fecisti singulos ordines singulos quibus singulariter penitere debes. Ista satisfactio est ut pro psalmista XL dies in pane et aqua id est carina cum VII sequentibus annis peniteas pro acolito similiter pro hostiario similiter pro diacono similiter pro presbitero similiter quia omnes presbiter habet VII ordines quia [illegible] omnibus qui interfecit voluntarie presbiterum ita debet penitere ut VII homicidia sponte commissa et sine pena inquam debet esse. Tamen secundum Wormaciense concilium ita debes penitere. Si presbiterum voluntarie occideris carnem non manduces et vinum non bibas cunctis diebus vite tue ieiunes cottidie usque ad vesperam exceptis diebus festis dominicis arma non feras equum non ascendas ecclesiam per quinquennium non ingrediaris sed ante fores ecclesie stes. Post quinquennium ecclesiam ingrediaris nondum vero communices sed in angulo ecclesie stes vel sedeas. Cum autem fuerint duodecim anni expleti communicandi tibi licentia concedatur et equitandi tribuatur remissio maneas in reliquis observationibus in [illegible] ebdomada ut perfectius purificari merearis. Fecisti parricidium [illegible] XL dies in pane et aqua et VII sequentibus annos observes ut consuetudo est et quamdiu

Vinas omnes sextas ferias in pane et aqua ieiunas et si redimere volueris uno denario vel precio unius denarii vel tres pauperes pascendo potestatem habeas redimendi. Hec penitentialis septimanis incipit. Si quis perpetraverit primo debet omnes res suas vendat et pauperibus distribuat et monasterium vel claustrum ingredi sive secundum dat.

Fecisti periurium sciens et alios ad periurium perduxisti xl dies in pane et aqua id est karinam peniteas et vii sequentes annos ita ut consuetudo est ieiunare debes et tot periuria debes ieiunare quot homines sciens ad periurium duxisti et ipsi sua periuria emendent ut supra notatum est. Si fecerint fecerunt sicut aut leviter.

Fecisti periurium coactus et putasti contra periura tua quam dilexisti corpus plus quam deum xl dies id est karinam in pane et aqua peniteas debes et omnes quintas ferias que sunt in anno aut circulo in pane et aqua et non sextas. Promisisti metrum aut adulterium iuramento si sunt aliquos tibi promisisti quod est ius canonicum est primas irrumpere et frangere in iuramento et id melius et iustius est quam permanere in stupro flagicio aut in aliquo alio malo quia scriptum est iniusta vota frangenda non sunt. Iurasti vel aliquam blasphemiam contra deum usus fuisti si scienter nescius fecisti vii dies in pane et aqua peniteas. Si per hoc vel iurasti patrus fuisti x dies in pane et aqua peniteas. Si per celum et terram sive solem et lunam aut pallam altaris v dies peniteas. Si pacto te obligasti ut ad pacem alicuius dimitti tu non redditus per primo annum unum accipe diu sic segregatus et xl dies in pane et aqua peniteas. Ad carnam vero quod oportet multis patrare celeriter reddi. Si deo promisisti vel iuramento te obstinasti aliquid agere quod deo non placet nisi modo pati penitentiam agere et quod tenere et consistere debes promisisti contentum removetur. Si aliquid te contra aut invasse contigit quod obstinatum ad peiorem lutem capitum iuxta synodalia decreta dicuntur dimittas quam te per maledictionem iuramento ut contra deum est iuravit, seculares furatus es aliquid de ecclesia thesauro id est ceteras sive

aurum sive argentum sive gemmas sive libros sive pallas altaris sive sacerdotalia vestimenta sive vela sive tapeta sive aliquid quod ad ecclesie usum vel dictum est vel fuit. Si fecisti redde quod tulisti et iii quadragesimas cum penitas cum iiii sequentibus annis peniteas. Si ipsas sacras reliquias furatus es et reportatis sacris vii carinas ieiunare debes. Si cum fregisti alicuius pauperis domum per noctem et eius tulisti quadrupedia id est aut equum aut bovem aut alia eius animalia aut fortiorem curam valentem xl solidos primum redde et annum unum per legitimas ferias ~~duos annos~~ peniteas debes. Si non reddis legitimas ferias duos annos peniteas debes. Si maius furtum fecisti magis debes penitere et si sepe fecisti tanto magis agere penitentiam debes. Si parvum furtum fecisti x dies in pane et aqua peniteas debes. Pueri verbis in pane et aqua peniteant. Si rapinam fecisti quinque debes penitere quia maius aliquid est quod pro viribus se videre rapuisti quam quod dormiente vel absente furatus es. Si fecisti furtum necessitatis causa pro dico ut non habes unde vivas propter famis penuriam et tantum furatus es victualia ceteras non quere. Si fecisti redde quod tulisti et tres sextas ferias in pane et aqua peniteas. Si autem reddere non potueris x dies in pane et aqua peniteas. Mechatus es cum uxore alterius non habens uxorem xl dies in pane et aqua quod quadragesime carina vocatur peniteas vii sequentibus annis. Si mechatus tu uxoratus cum alterius uxore quesisti quo vel pro tua libidine duas karinas cum iiii sequentibus annis peniteas debes quia propter tuam uxorem alterius quesisti unum adulterium, quesisti cum alterius uxore aliud adulterium et iniqua debes istiusmodi sive prima. Si solutus ab uxore cum femina vacante stuprum perpetrasti xx dies in pane et aqua peniteas. Si cum propria ancilla solus peniteas. Si dimisisti uxorem tuam et aliam duxisti accipe uxorem priorem et karinam in pane et aqua cum vii sequentibus annis pequia scriptum est quod deus coniunxit homo non separet. Licet uxorem dimittere nisi causa fornicationis, id est si ipsa adulterium cum alio perpetravit, et licet eam dimittere propter fornicationem, sed ita dimittere ut aliam non possit ducere. Sed si postea pacari voluerint permaneant ubi venerint, id est sicut supra aliud dedistis reclamaverit, et postea compacta contra ecclesiam penitentia, id est post peractam penitentiam, si penituerint denuo eos reconcilies. Eadem lex est in muliere adultera: uxor si ipse adulterium perpetravit et si ipsa voluerit propter fornicationem potest maritum dimittere. Eadem ratio quam supra de uxore perpetrante adulterium predictum est. Accepisti uxorem et non fecisti nuptias publice et non venisti ad ecclesiam tu et uxor tua, et non accepistis benedictionem a sacerdote sicut in decalogo nominibus scriptum est, et non dotasti eam dote quantumcumque potuisti sive terra sive pretio vel quod obvenit, tantum ut dotata fuisset? Si non fecisti, iii quadragesimas per legitimas ferias peniteas. Si fecisti fornicationem cum sanctimoniali, id est cum sponsa Christi, xl dies in pane et aqua, id est carrinam, cum vii sequentibus annis peniteas, et quamdiu vivas vi ferias per totas in pane et aqua observes. Si corrupisti virginem et postea eandem suscepisti uxorem, eo quod solas nuptias, quod minus est, violasti, annum unum per legitimas ferias peniteas. Si autem non duxisti eam post corruptionem uxorem, ii annos per legitimas ferias peniteas. Accepisti tibi eam uxorem quam alius sibi desponsatam habuerat? Dimitte eam, quia non potest tibi esse legitima, et xl dies in pane et aqua peniteas, quod carrinam vocant, cum vii sequentibus annis. Rapuisti uxorem ut sive volentibus vel nolentibus parentibus, in quorum mundiburdio tenebatur, eam abduxisti? Si fecisti, reddere eam parentibus debes et carrinam cum sequentibus. Reddita autem eam, numquam canonice tibi coniungitur. Si autem ipsa consentiens non fuit, a duobus licentiam habet nubendi, tu autem xl dies in pane et aqua peniteas cum vii annis sequentibus, et quia legitima coniugia dei precepto sunt ordinata et corporibus, vinculo copule, nisi consensu concurrat, et quia non debet fieri legitimum coniugium nisi ex consensu amborum et parentum, tu contra constitutionem tuam festinasti et violasti sine ipse coniugii manibus. Castigetur ut uxor tua te consensu et voluntate tua alio vir

ipsa autem nolente adulterium perpetravit? Si fecisti, xl dies in pane et aqua et vii annos, unumquemque cum pane et aqua et unquam sine penitentia. Si autem uxor tua contra voluntatem potuit quod tua culpa et tuo iussu se renuente et reluctante adulterata sit, si se continere non potest nubat cui voluerit tantum in domino. Tu autem sine uxore semper in perpetuo permanebis. Illa autem si continere se noluerit, eadem iniungatur que tibi imposita fuit, et sine spe coniugii permaneat. Accepisti uxorem cognatam tuam vel quam cognatus tuus habuit? Separari debes ab ea et penitere uxorem modo cognationis, quia sancti patres et sancta ecclesia statuta inextricabiliter a quadam usque ad numerum quartum generationis diffinierunt. Sed id statuerunt ut nulli christiano liceat de propria consanguinitate seu cognatione uxorem usque dum generationis recordentur aut memoria retinetur, quia scriptum est: Si quis de propria cognatione vel quam cognatus habuit in coniugium duxerit, anathema sit. Quamquam sancte ecclesie quia non est ita et multi sacerdotes illos seducunt dicentes quod de ipso peccato penitentia est et possibilis. Si tu non credis cognatam tuam vel uxorem alterius vel aliquid tale quod licitum non esset, et velles de eo peccato permanere et tenere penitentiam, xl dies in pane et aqua per quadragesimas ad illorum pactum sacerdotis penitentiam et nihil minus valet penitentia quam fecisti, quia id quod dicitur sicut canis qui redit ad vomitum suum et sicut sus ad volutabra sua, ita est et peccator qui reddit ad peccatum suum, confessum quamquam sanctas vel domino de ipso peccato sine penitentia eius, per multa non valet. Concubuisti cum uxore tua vel cum alia ab ea, retro canino more? Si fecisti, x dies in pane et aqua peniteas. Si inquisisti uxorem tuam menstruo tempore, si fecisti, xx dies peniteas. Uxor tua si concitavit et tamen ad sacramentum post partum tot dies peniteas quod ita tacere debuit. Si autem concubuisti in quibus diebus, x dies in pane et aqua peniteas. Concubuisti cum uxore tua post manifestam conceptionem, v dies peniteas. Coinquinatus es cum uxore tua in dominica, iiii dies peniteas vel xxvi solidos in elemosinam dabis.

Si per ebrietatem evenit, xl dies peniteas. Viginti dies ante natale domini et omnes dies dominicos et in omnibus legitimis ieiuniis et in natalitiis apostolorum et in precipuis festis et in publica castitatem debes custodire. Si autem non custodisti, xl dies in pane et aqua peniteas. Fuisti in falso testimonio, ita dico ut testimoniares et confirmares hoc verum esse quod falsum erat, et hoc fecisti propter amorem alicuius sive premium sive propter timorem? Si fecisti, ita debes penitere sicut adulterium et homicidium sponte commissum. Dominus dicit: de corde exeunt homicidia, adulteria, furta, falsa testimonia; et ideo debent similiter penitere et examinari falsi testes sicut ~~falsus~~ adulter et fur et homicida. Si propter timorem fecisti, id est quia aliquo timore potuisti et membra perdere et vitam et ad ultimum bona tua, tunc dimidie peniteas et [illegible] ne tibi ultimus contingat. Violasti sepulchra, ita dico dum aliquem videres sepeliri et in nocte infringeres sepulchrum et tolleres vestimenta eius? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias peniteas. Consuluisti magos et in domum tuam induxisti exquirendi aliquid arte malefica aut expiandi causa, vel paganorum consuetudinem sequens divinos qui divinarent ut futura ab eis requireres quasi a propheta, et eos qui sortes exercent vel qui per sortes sperant se futura prescire, vel eos qui auguriis vel incantationibus inserviunt ad te invitasti? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias peniteas. Si observasti traditiones paganorum quas quasi hereditario iure diabolo subministrante usque in hos dies semper patres filiis reliquerunt, id est ut elementa coleres, id est lunam aut solem et stellarum cursum, novam lunam aut defectum lune ut tuis clamoribus aut auxilio splendorem eius restaurare valeres, aut illa elementa tibi succurrere possint aut tu illis, aut novam lunam observasti pro domo facienda aut coniugiis sociandis? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias peniteas, quia scriptum est: omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Jesu Christi facite. Observasti kalendas Januarii ritu paganorum, ut vel aliquid plus faceres propter novum annum quam antea soleres facere, ita dico ut aut mensam tuam cum lapidibus vel epulis in domo tua preparares eo tempore, aut per vicos aut per plateas cantores et choros duceres, aut supra tectum domus tue sederes ense tuo circumsignatus ut ibi videres et intelligeres quid tibi in sequenti anno futurum esset, vel in bivio sedisti supra taurinam cutem ut ibi intelligeres futura, vel si panes predicta nocte coquere fecisti tuo nomine ut si bene elevarentur et spissi et alti fierent inde prosperitatem tue vite eo anno previderes? Ideo quia dominum creatorem tuum dereliquisti et ad idola et ad illa vana te convertisti et apostata effectus es, duos annos per legitimas ferias peniteas. Fecisti ligaturas et incantationes et illas varias fascinationes quas nefarii homines subulci vel bubulci et interdum venatores faciunt dum dicunt diabolica carmina super panem aut super herbas et super quedam nefaria ligamenta et hec in arbore abscondunt aut in bivio aut in trivio proiciunt, ubi aut sua animalia vel canes liberent a peste et a clade et alterius perdant? Si fecisti, per duos annos l. f. peniteas. Interfuisti vel consensisti vanitatibus quas mulieres exercent in suis lanificiis, in suis telis, que cum ordiuntur telas suas sperant se utrumque facere posse cum incantationibus et cum arreptione illarum, ut et fila staminis et ~~subtemen~~ subtemina invicem ita commisceantur, nisi his iterum aliis incantationibus diabolicis contra subveniant, totum pereat? Si interfuisti aut consensisti, xxx dies peniteas. Collegisti herbas medicinales cum aliis incantationibus quam cum symbolo et oratione dominica, id est cum Credo in deum et Pater noster cantando? Si aliter fecisti, x dies peniteas. Venisti ad aliquem locum ad orandum nisi ad ecclesiam vel ad alium locum religiosum quem episcopus tuus vel presbyter tibi ostendit, vel ad fontes vel ad lapides vel ad arbores vel ad bivia, et ibi aut candelam aut faculam pro veneratione loci incendisti aut panem aut aliquam oblationem illuc detulisti aut ibi comedisti aut aliquam salutem corporis

et aut ibi reposuisti? Si fecisti quia contempsisti
tres annos per statas ferias peniteas. Respexisti sortes
de codicibus vel de libris aut in tabulis ut
plures solent, scilicet de psalteriis et de ewangeliis et
de aliis quibuscumque rebus sortem presumunt? Si fe-
cisti x dies peniteas. Credidisti vel unquam par-
ticeps fuisti illius incredulitatis quod aliqua
femina sit que per quedam maleficia et incantationes
mentes hominum permutare possit, id est de odio
in amorem aut de amore in odium, aut bona hominum
fascinationibus suis aut dampnare aut sur-
ripere possit? Si credidisti aut particeps fuisti
i annum per legitimas ferias peniteas. Credidisti quod aliqua
femina sit que hoc facere possit quod quedam a dyabolo
decepte se affirmant necessario et ex precepto
facere debere, id est cum demonum turba in similitu-
dine transformata quam vulgaris stulti-
cia vocat Holde, certis noctibus equitare
debere super quasdam bestias et in eorum con-
sorcio se annumeratam? Si particeps
fuisti illius incredulitatis i annum per legitimas
ferias peniteas. Molestasti patrem vel matrem
vel flagellasti eos vel de aliquo dehone-
stasti eos? Si fecisti xl dies in pane
et aqua peniteas ad vii sequentes annos. Quia
Dominus dixit: qui maledixerit patri vel matri
suo morte moriatur. Tulisti aliquid de
ecclesiastico thesauro? Si fecisti in quadru-
plum restitue aut tres annos per legitimas ferias
peniteas. Vendidisti vel transmisisti vel ve-
didisti aliquem hominem captivum in ultra pa-
rte eum? Si fecisti, reduc eum si potes,
sin autem ii annos per legitimas ferias peniteas. Cre-
masti domum vel aream alterius odii
meditatione? Si fecisti, redde dampnum
et unum annum per legitimas ferias peniteas. Si quis con-
tempserit indicta ieiunia in ecclesia xl
dies peniteas. Solvisti ieiunium de feria aliquando
vespertinum celebratum officium nisi propter
infirmitatem? Si fecisti, pro uno quoque die
iiii dies peniteas. Sunt quam vanos percipi-
unt quod de quadragesima circa sunt ad missam
et audita missarum sollempnitate et vesper-
tinis officiis largitis elemosinis ad ci-
bum accedunt etc. Si autem necessitate astrictus
fuerit ut ad ecclesiam venire non possit
et missam audire, estimata vesperti-
na hora completa oratione ieiunium solvat.
Solvisti indictum ieiunium quatuor temporum

et non custodisti, id est sicut ceteris christianis, xl
dies peniteas. Contempsisti vesperas aliquorum iii an-
nos in pane et aqua peniteas. Ieiunasti diem
dominicam propter abstinentiam et religionem, xx
dies peniteas in pane et aqua. Si non observasti
ieiunium letanie maioris et dies rogationum
et vigiliarum sanctorum, xx dies in pane et
aqua peniteas. Collegisti publice penitentes
manducare et bibere ultra id quod eis de pabulo
sunt, nisi ad pulsatores pro elemosina dedisses?
Si fecisti, xx dies in pane et aqua peniteas.
Explicit. Laus tibi Christe de sola salvatore. Amen.

Hp. 962

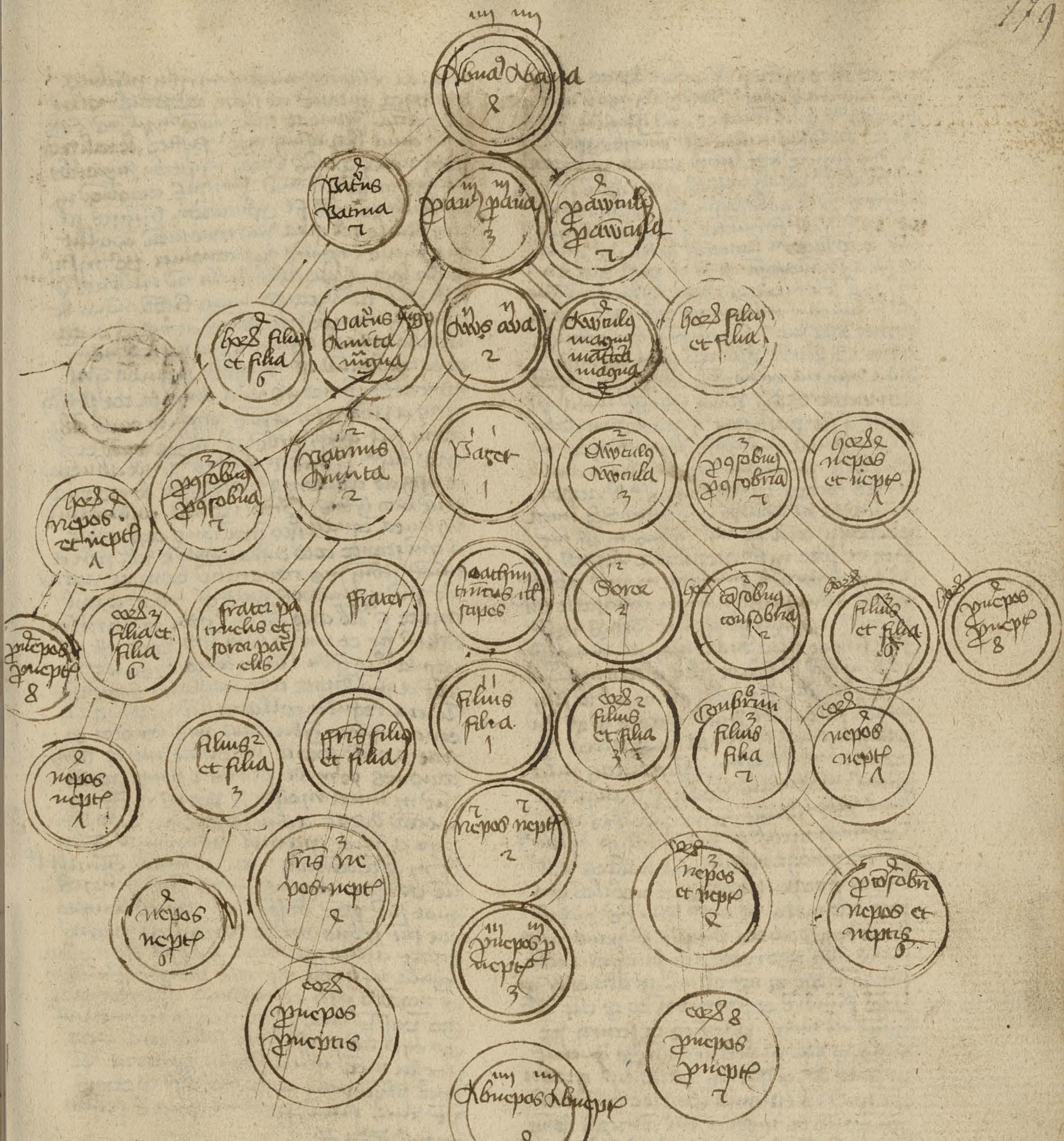
iiij iiij
Abavus Abavia
4
4
Patruus Patrua
5
iij iij
Proavus Proavia
3
4
Proavunculus Promatertera
5
4
hores filius et filia
6
Patruus magnus Amita magna
ij ij
Avus ava
2
4
Avunculus magnus Matertera magna
hores filius et filia
3
Prosobrinus Prosobrina
5
2
Patruus Amita
2
1 1
Pater
1
2
Avunculus Matertera
3
3
Prosobrinus Prosobrina
5
hores nepos et neptis
7
hores nepos et neptis
7
4
Pronepos Proneptis
8
hores 4
filius et filia
6
Fratres patrueles et sorores patrueles
Frater
1 2
Soror
2
2
Consobrinus Consobrina
2
hores
filius et filia
hores
4
Pronepos Proneptis
8
1 1
Filius Filia
1
hores 2
filius et filia
3
Consobrini
3
filius filia
5
hores
4
nepos neptis
7
4
nepos neptis
7
filius 2 et filia
3
Fratris filius et filia
5 5
nepos neptis
2
hores 3
nepos et neptis
4
Prosobrini nepos et neptis
6
4
nepos neptis
6
3
Fratris nepos neptis
4
iij iij
Pronepos Proneptis
3
hores
Pronepos Pronepos Proneptis
hores 8
Pronepos Proneptis
5
iiij iiij
Abnepos Abneptis
4

Item notandum pro intellectu de arbore depicte in qua
agitur de linea consanguinitatis vel affinitatis videndum est ergo quid
sit consanguinitas quid linea et quid gradus. Dicendum secundum
Iohannem Andree quod consanguinitas est vinculum personarum
ab uno stipite descendentium carnali propagatione
contractum. Et dicitur consanguinitas a con quod est simul et
sanguinis quasi de communi sanguine. Et consanguinitas
est duplex quia est fornicaria vel non fornicaria legitima.
Et de consanguinitate legittima arbor videtur quia
et non de fornicaria quia de ea posset dari exemplum
tamen in quibus se communicat et tamen tamen in qua non tenet
Ad secundum linea est multiplicatio personarum ab eodem
stipite descendentium secundum aliquem certum gradum. Sed
gradus est habitudo personarum qua cognoscitur
quanta distantia cognationis aliqui persone distant
ab invicem. Secundo notandum quod est linea con-
sanguinitatis que sit per ascensum vel per descensum quedam
collateralis. Linea per ascensum habet quatuor gradus in
primo gradu sunt pater et mater in secundo avus et avia
in tertio proavus et proavia in quarto sunt atavus
et atavia vel abavus et abavia. Sed linea
per descensum etiam habet quatuor gradus in primo sunt
filii et filie in secundo nepotes et neptes in
tertio pronepotes et proneptes in quarto abne-
potes abneptes. In linea collaterali sunt
sunt quatuor in prima sunt fratres et sorores in secundo
sunt filii et filie duorum fratrum vel duarum so-
rorum in tertio sunt filii et filie consobrinorum id
est filii vel filie filiorum fratrum in quarto sunt filii
illorum filiorum. Et dicunt doctores quod hec de-
bent intelligi in linea collaterali quia linea per
ascensum vel descensum consanguinitas multi-
plicatur in infinitum. Notandum tertio si aliquis vult
ducere uxorem ducat eam in quinto gradu ut dicit
Raymundus in textu hoc solum intelligitur de simplicibus
personis tantum rusticis quia nobiles ut sunt
reges principes barones et nobiles qui
sunt consanguinei in tertio vel in quarto gradu [illegible] est
causa reges duces principes sunt pauci [illegible]
res non multi ergo reges vel principes et eorum
filii sunt consanguinei in quarto vel in quinto gradu et hoc propter
pacem fiendam et securitatem eo quod tunc eis
plus et magis pacifici et securi. Item
notandum quod iudei in veteri testamento contrahebant
et forte adhuc contrahunt in secundo vel in tertio gradu
et huius ratio est quia tempore [illegible] et tota ori-
gine mundi modica erat quantitas hominum
ut ergo homines augmentarentur ideo in secundo
vel tertio gradu contrahebant. Sed quia cessat illa
causa [illegible] lege mutatur quia iam mundus satis
augmentatus est ideo in quinto gradu fit contractus
sed si non contrahunt sed sua castitate et
[illegible] abstineant tunc sunt de [illegible]
et magis premium in regno celorum ob-
tinebunt. Sed dicitur si aliqui [illegible]

ut in dicta consanguinitate [illegible] in gradu prohibito
et si postea quantum ad fidem catholicam utrum
tamen etiam sustineat tale matrimonium vel non. Dicendum
quod sic quia baptismus [illegible] sufficit de tali peccato.
Item notandum quod unus dicitur in gradibus superioribus
secundum computationem graduum secundum ius canonicum in
inferioribus non unus secundum computationem secundum leges vel
ius civile sed contra ius canonicum excellit
ius civile ergo unus ius canonicum suo in su-
periori loco et ipse debet scribi cum rubrica vel
scilicet aut cum incausto nigro. Secundo notandum de
quibus de regulis secundum arborem de gra-
dibus quarum prima est quod ascendentium
et descendentium est sicut persone de quibus queritur
computatur inter eos una dempta tot sunt gradus
exemplum a Petro scilicet a patre usque ad eius ab-
avum sunt quinque persone una dempta et
erunt in quarto gradu et de aliis. Verbi gratia de abnepo-
te usque ad abavum sunt novem persone dempta una
erunt octo gradus. Secunda regula collateralium
in linea equali quoto gradu quis eorum distat
a communi stipite toto distant inter se vel sibi at-
tinent secundum ius canonicum exemplum ut Petrus
qui est pater et nepos patrui distant a communi
stipite scilicet ab avo in quarto gradu et sunt in linea
equali sunt et inter se. Sed secundum leges est talis
regula quoto gradu illi in linea equali di-
stant a communi stipite toto duplicato distant inter se.
Tertia regula collateralium in linea in-
equali quoto gradu quis quis remotior di-
stat a communi stipite tot distant inter se secundum
canones exemplum ut Petrus et filius patrui
sunt in linea inequali sed Petrus qui est re-
motior distat a communi stipite in quarto gradu
ergo a filio patrui etiam in quarto gradu
et in descendentibus usque ad lineam equalem licet
non existat aliquis gradus. Sed secundum leges
quot sunt persone de quibus queritur stipite dempto
tot sunt gradus inter se. Unde patet quod Petrus
distat a filio patrui in septimo gradu contra
regulam in linea equali ubi sunt affirmando
et negando ergo et tu sumus consanguinei et
ego possum ducere filiam tuam et tu meam vel
ergo ego non possum ducere filiam tuam ergo
nec tu meam quia filius patrui potest
ducere filiam Petri et non econtra Petrus
potest ducere filiam patrui quia est propinquior
in quarto gradu etc.

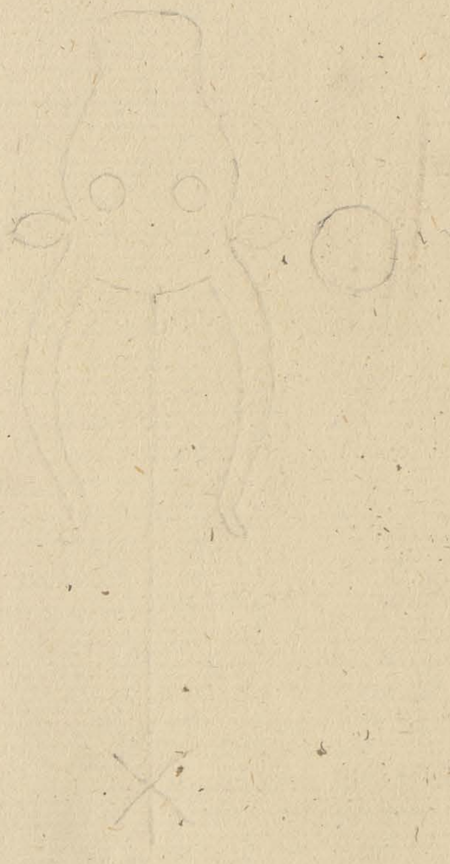

Deus iudex iustus cum accepit tempus iusticias iudicabit semper nos remonet senescentes quos ad mandatum dilecti domini mei Thome Wratislaviensis episcopi ius theutunicum competenter sufficienter de latino quo clarius enucleare secus iustos de meo sensu protegat iniustos pena debita puniens quod si ius vniuersaliter tenet et consuetudines comprehendit plene et non obscuris causas et sentencias explanare latitat simplicitate mee non imputet ruditati si cum sentenciis scabinorum colores rethoricos de facere auferre ad rethorice contingeret oportet deus sensus premutari et eorum vim sive debitum non sortiri. Nobilis de Repchow quod si quis unquam perfecte de causis aut sentenciis de libro puto reperiri contingat providencia viam et scabinorum legalium supplicat et exquirat. Ideo cum hic ius saxonum devenisse vel statuisse se videat sperando concordans imperatoribus Constantino et Karolo editum et statutum. Sed etiam mee sit intencionis sentenciam vnicam tamen nil addendo nil minuendo exponere non minuere. Lector si summas tractatuum optimas de ipsis non inveniet ordinatas, non fuerat voluntas auctoris ipsas tractare, sed pocius de stricturis locorum plurimis annotare evidens per quod solam summam de causis multis sine debito terminandis locum obtinere. Et quia auctor incoratus solum iuri theutonico de impugnacione de ordine scribendi distinguendi et summas perscribendi iuris canonici et civilis modus percepit precepit meorum nova mente quod eius vestigia in quibus saxonum ius theutunicum secundum vetus et consuetudinem saxonum comparatis studia apicibus emendare.

Sinea igitur consanguinitatis voluit idem auctor de principio huius operis secundum personas per quam ad dimisiones mortuariorum de hereditatibus et rebus mobilibus et etiam de rebus satisfactionibus pro occisis parentibus facilius patebit accessus.

In primo genealogie vir et mulier legitime copulati locum obtinent capitis filii et filie usque ad medium colli et hii omnes gradum non faciunt sed personas de linea quarum sunt filii aut et filie germanorum filiorum. Hii faciunt gradum et est gradus supra-scapularis annotatur. Filii nepotes et eorum filie secundum gradum faciunt qui de albitis collocantur. Tercium vero gradum faciunt eorum primi qui de iunctura manus fiant. Gradus autem quartus de summis compaginibus digitorum et sic procedit computacio. Quintus quidem de iunctura secunda, Sextus vero de iunctura tercia, Septimus et ultimus de summe digitorum et unguium et hii soli vocantur parentes et in eo cessat cognacio quia articulus non est sed unguis.

Si duo fratres germani duxerint duas sorores carnales vel tercius aut quintus duxerit parentes extraneas prior eorum de consanguinitate gradu et equipolentiam optinet de dimissione mortuariorum mobilium et immobilium de morte parentum et cognatorum et satisfactionibus occisorum. Quemque aut potest se offendere cognatum de unguine et caput parentum accipiat de mortuariis super dictis. Vicinior primo et maiorem et aliis per vinculum gradus suorum usque ad septimum. Et licet dux propter quattuor licenciam dederit de quinto gradu invicem contrahendi hoc iuri saxonum et feodali de non potest denegare.

In feodo eciam et hereditate filius fatuus vanus aut contractus non est successionis sed qui proximi eorum fuerint succedere et de baillare eiusmodi ponant et conservant. Et qui eciam nati fuerint muti aut ceci aut sine manibus et pedibus succedere possunt de hereditate mea sunt et non feodali. Si autem ante huiusmodi debilitaciones feodo fuerint investiti ipsum eis non aufertur. Idem est eciam sunt de leproso etc.

c porcionem filius tempore patris pavid.
Condicionis conata si genuit filios
pre premoriat uxori ab hereditate
patris tunc segregatus, quamvis filii post
mortem avi equam porcionem accipiat
cum patruis de hereditate avi et avie
et avie sui patris et omnibus una et
quod patris filiis non contingunt:

Filia domi residens innupta
matris suppellectilia domus
utensilia non dividat cum sorore
aliena maritata et aptatis seg-
regata hereditate aut dividat //
Mulier stipendiata post honores
possessionis ius vel hereditate:

n. Impositis sacris et clerici
eciam non incapax parit dis-
quentibus appetebit sibi ipse, hic igitur
et in equam porcionem accipiet cum
sorore de suppellectili matris et equam
porcionem cum fratribus de feodo et hereditate
sed in feodo non:

n. Nullus autem clericus non putatur
nisi post litteris et ordinatus et
clericali karactere designatus per
quam ad quos mortuarium sunt de-
volutum:

Femina soluta clerico quibus soror
equam porcionem recipit in
eodem tam de suppellectili matris
quam de hereditate:

In morte clerici nemo per cogna-
cionem recipit suppellectile
quam quisque relinquit in morte
hereditas reputatur:

Nupta soror post mortem matris
non dividit suppellectilem cum sorore clericoque
capellam possidens a presbitero ex-
tunc remanet in mortibus uxorum here-
ditas reputatur. Unusquisque vero cum suc-
cessit debita solvere tenebitur de
quibus hereditas extenditur a rebus mobi-
libus et non ultra furtum a spoliacione
et ludo perdita solvere non tenetur nec
carta [illegible] in de [illegible] recompensacionem
accipit a fideiussore extitit ista
tenetur promissione exsolvere si feodum

ius ubi sunt probata per eorum duos
viros dignos officio scabinorum aut
dignitarios legitime natos alioquin
actor cessat actum et iudicium aut reo
cedat non ex testibus edoceri si velit
actor testibus repugnare et reo imponet
quod de debito concedit tam legem
tamquam cum feodale quod oportet
bit reum vel exsolvere vel negare et
plures contrarias partes purgare debi-
torem heredi persolvat quod mortuus
tenebatur. Primus debitor quia debat
tenetur recognoscere vel negare. Cui de-
bitum competit a quo promittit solvere
tenetur et qui fecit quia ratum. Si a parte
negare voluit suo pacto sed cum ad
nisi sunt coram iudicio celebratum. Ex
quo autem de iudicio fuerit actor con-
vincit sibi per duobus testibus et iudicio.
r Propterea et ipsum appellatur
qui anno recepit de feodo vel
hereditate sed per successionem evolvit
ad heredes
v Ubi quis quibus hereditatem ipse dat vel con-
pignoravit vel vendit atque de fugi-
tivo proscriptos a vita et membris pro-
nunciat de ponens quia coram iudicio reus
abrenunciavit vel abiudicatus fuerit
cui bit in iudicio quia pacto suo per
testium talium qui sunt in villa debent con-
probare testibus ipsius conveniens loco scabinorum
duorum si fuerit necesse de causa
ad quibus testibus et comprobanda satisfac-
tum et solucio durat in pena co-
dicem possessor clarius fuit de convencione.
c Inpositis autem et vendicione al-
renunciacio coram iudicio facta cum
iudice et testibus duobus probavit qui
non cui talia facta fuerint post iudicio
reo probabit suo et per testium
c tam coram iudice ipse promittit
alter repugnat et ideo fiunt ergo et
accidit vel res alias et moriatur
emptor et pignus fuit de vestitura

investiri debet quos loco patris dominus spoliat si quid est spoliatum et ita fiat de omni re mobili. Cum feudum vendit alteri et resignare promittit coram domino ipse quod potest impetrare et emptor totum persolvere aut partem et ipse resignare recedit venditor tenetur pro precio feodali coram ipso domino resignare sive sit pacis conditionis sive non et si non est quod feudum dominus resignare tenetur concedi quecumque dominus precium sit solutum vel quod dabitur sunt in integrum refundatur. Item facit dum feudi precio vel obsequio si quis ab eo impetravit. Quia sive feudum conferat et liberis facit si emptor ipse in vestituram decedit. Cum [illegible] promittit alteri investituram feudi a domino obtinere et quod facit si dimittet emptor coram testibus quod petendo veniet a domino investiri et iste non veniet absque legali impedimento mortuus dominus sive voluntate ipsius mutata ita ut non possit obtinere ut sive venditor alteri termino loci assignati solutus ad resignandum tenetur si emptor a domino impetrare potest investiri.

Qui aliquem de possessione committit ipse resignare et in necessitate conventionis [illegible] ambo a possessione eiciuntur. Sive venditor restituere tenetur precium quod in pactis contractu recepit. Si venditor moratur emptori ipsius ad resignandum non tenetur emptori nisi quod premiserit vel fideiussores posuerit.

Item si filius dicit vestitus vel arma vel equos de hereditate et ipse eis uti potest et ipse pater post dare mortuo patre restituere non tenetur fratribus nec domino patris nec creditoribus ipsius si pater non sunt in dimissis. Sed postquam mortem [illegible] pupillus recipiet in tutelam de separatione ipsorum eis restituet omnia nisi [illegible] culpa ipsius fuerit innovata.

Item facit ius pueri masculi et tutor quilibet respondere ubi feudo vel aliis que res quas [illegible] augentur utilitas est quis et dampnum [illegible] si decreverit dotem [illegible] ad uxorem recepta nemo [illegible] tenetur [illegible].

Ius vel consuetudo pluribus [illegible] a possessione [illegible] fiat [illegible] solvet [illegible] ipse solus et non feudum [illegible] et [illegible] filius aut filia data [illegible] separata [illegible] si postquam mortem patris [illegible] hereditate [illegible] et soror maritata [illegible] fratribus et sororibus non [illegible] percipiunt portionem [illegible] quem de parte [illegible] quod recipiunt in separatione dumtaxat supellectili [illegible] potest ab eis recepta [illegible] requirere non valebunt [illegible] aut portionem hereditatis [illegible] coram iudice pacis [illegible] quod [illegible] quia [illegible] deferri.

Item sit ius feodum non pluribus [illegible] quia ius quod non est [illegible] filius solus obtineat et fratribus [illegible] respectu [illegible].

Item [illegible] quod non est si pater filium [illegible] a se separat statu [illegible] feodi resignando quod ita filius post mortem patris [illegible] feodi [illegible] portionem de feodo [illegible] obtineat [illegible] sit ius feodale et si [illegible] quietam [illegible] de iure quod [illegible] ad opera [illegible]

Item res mobiles quas alicui commi-
serit vel apposuit vel custodia
das tradidit cum dissimulacione vel
absque ea et ille factum negare
voluit vel quos ipsius per ipsius vi
cinior est actor ad probandum per duos
testes secum quam ille negare
pro solo pacta^to^. possessor aut
si potest testimonio probare rem singu-
lari de iure pertinere vel ex hereditate
vel licitum venit defensore dum
premit actorem nisi in suo pacta^r^.
defectus Tractatus igitur quis in iudi
cium sit ut quam non est proparacio
se excuset eiusdem at apud ip
se petitis ordinem. Primo iure qui
se defendit et non pacto:
Nemo potest ex iure veritatis aliud
quam eius in natura sit at in iudi-
cio ius spoliat ex iure aliud usur-
pando in sua probacione defecerit in-
sta sua cadebit vero excepto suo
mancipio quod ius liberorum obtinent
v ubi puer sunt // in colare
liber et legitimus ibi obti-
nebit ius suum
p At et vero si fuerint mini-
sterialis puer obtinebit ius
in natus filius si moritur absque
herede si succedit in hereditate
eum si non superest vero vicinior est
qua fratres ad hereditatem heredita-
te patris et matris fratres et sorores acci-
pit filius et non filia / Hereditas
vero accendit hereditas per obitum fratris
et sororis illis omnibus accedent
equaliter eum vel quod sit parentes unde
ad lineam consanguinitatis pertinent qui et hii
sunt dicti heredes vocantur apud saxones
Tamen primi fratres et sorores germani
recipiunt apparatum et mater fratribus
et sororibus quod amissum non redit
duo primi conditionis paris ad eum eiusque
non est paris condicionis vivi in succedet
non potest in hereditate in eius dominum cum hereditate
ditate inutilem non premit succedere

quam milites in sua grata. hereditate
ta patri premit milites
Saxones et se ius obtinuerunt quod
karoli voluntate scilicet ius obvenerat
obediendo milites [illegible] eius quo fecit
non coram iudicio quibus eius sunt quod licet vel
notorium se ipsius contulit facto et non potest
conventum quibus omnis ipsa sua in bulla
sunt coram imperatore in saxonia saxo
potest quod reprobare defensus maius sue
dextere et militi maiori et si probare
interceptus quod alios scripte victores sunt
confirmabit plures et qui tenuerunt se
ponens omnia iura sua antiqua legi
et fidei non derogant plane:
Quicumque accepit arma bellica et
succedit in hereditate et vult scepti-
tum in linea consanguinitatis qua alios
potest defendere ex ordine in cognacione
deputare gladii pertinere et qua diu potest
se aliquem antecessorem ex antecessore sibi
eum eiusdem recepisse arma bellica ad
venire hii reprobant ius suum // cognatio
et in suo districtu pervenire et hoc
et quod descripsit sermone qua nominari oportet
et maiori militi et ad locum magis
celebrandum in iudiciis celebrando sue
pervenerat non discrepat a saxonico nisi
in successione hereditatis et suis celebr-
m Natus ex stirpe militari // dicitur
qui duxerit uxorem manc am
ingressam potest uxori quod et non alia
potest quod eius [illegible] iudice conferre
Servum et ancilla in sua districtum
Quos scripta vel scriptos dispositione
lingua data ex pestria in quibus non laborat
ulter at in sua per ebdomadas
potest tempus in maritale obitum sue subiugatur
in quo cum dispensatione sunt primus non est potest ipsa eo
spacia tamen deponat quod fundum non velit
lat vel laedat si at probavit hereditatem eius
spacia reducat secundum estimatorem vicini
et in volunt et licebit eorum et eorum
facere domicilium quo deducto oportebit ipsum
fundum potest antea sunt complanare si
renascit ubi eum plus vel minus hereditas
tempore priori vel magis ad item plures augere
eum et placuerit separare in terminos recipiant

omnia que in morte viri invenit sibi debeat recte.

Vidua remanet cum // possessione prolibus suis de bonis ipsorum in quibus non est segregata, et filius ducat uxorem tempore mariti, et postea moriatur relicta, filii maiora iure obtinebit dotam vel et pretium in porcione paraphernalium et parte suppellectilis in bonis viri quamdiu vivit, potest sic possessor vel non irrita et quieta permanere valeat de eisdem bonis.

De bonis mariti filius moriatur vivacior cum uxore coniugis testimonio obtinet bona quam filii relicte, dotam obtinebit vidua ipso facto possessionem cum testibus.

Eo casu recepta porcione quam mater obtinebit supellectilem mariti si moriatur eam vivente, mater est possessor de possessione filii et eius.

Si vir fuit de stirpe militali nil pertinet uxoribus de dota consuetudine preter quam meliorem equum et aliqua capestra que possidet. Dota preter mater ipso facto obtinebit, licet omnibus conferunt ipsam uxorem suam ad provisionem vite cum consilio heredum quamdiu cum eis fuerit inveniens condicto in eodem districtu de quo dicta ipsum continetur secundum terram in pretium bannum regium.

Vite provisionem nemo potest constringere: vidue nec amicorum heredes nec aliquis alii post mortem dicta bona pertinet opponere, nisi ipsa demoretur per precisionem arborum fructiferarum aut per dissipacionem incolarum territorii de natorum, vel si quo dicta bona deperierit possidere, et nisi eradicet, terrigat contra legittimum terminum citatus super hoc fuit quieta si potest pia compromissione pronunciari.

Si iusto iudicio viri propter ea abiret, ipsa tamen retinet vite sue provisionem quam sibi prius fecerat de suo proprio.

Et quod dicti cogitaret vidue contra terminum die defuncti adeo quod remaneat ne aliquod quod ad ipsum pertinet perdatur, et ipsa de consilio eius propinquorum et termino procurabit, ipse non nil dampnum habebit, precipue ad terminum secundum cuius

et expensis aut de servicia quam dominus posuit familie pocius deservitur usque ad mortem domestici, eo casu debetur de expensis procurari usque ad terminum ut intenti valeat sicut prius.

Si autem heredes ipsos voluit retinere, pertinet ad eosdem qui tenent et non recipiet a mortuo pretaxatum.

Si familia precium plus iusto recipit, restituere non cogetur. Si precium anni vel dimidii familie negetur, ipsa suo facto quod promeruerit obtinebit de domino contra quod servivit dominum moriente de contra vel heredes eius. Dominus tenearius si moriatur, aliqua persona sibi commissum deperierit, quod deservivit de suo herede et non plus.

Post terminum oportebit relictam cum heredibus dividere paraphernalia et cetera victualia cibaria que remanent in curia viri et de aliis locis possessionis defuncti.

Porro eo casu relicta arma bellica sui viri heredibus assignare, scilicet gladium et equum aut equos meliores sellatum et arma omnia meliora uni viro necessaria que fuerint de possessione defuncti.

Contra paraphernalia sunt lectum et cussinum et linthea et mensale, duos pelves et urceum, manutergium. Contra sunt arma bellica que dominum deceret heredibus, licet quis apponat multa que tamen decet non pertinet, quamquam vel aditu pertinet quemcumque, licet non sunt quod est heredibus assignare si probare voluit suo patrimonio quovismodi non superest per testamentum sigillatum et aut condicione, quod potest vir in testamento facto nec vel duo vel tres filios // congabit ius sunt ad arma bellica recipienda, semper nisi unus gladium sibi vendicabit ad dimidium, cetera domini sunt corpora // [illegible] duos distance propinquos corpore excepto gladio arma bellica recipiat solus et erit tutor puerorum usque ad annos iam dictos et tunc restituet eis tam arma bellica quam cetera omnia que ad ipsos pertinent [illegible] nisi iurando valeat evincere quod corpore ipsius steterit aut per spolium vel per infortunium perdiderit sine sua culpa.

Masculus heres feodalis ad annos pervenit discretionis, verumtamen tutor ipsius eius tenebitur de bonis suis ad expensas et utilitatibus suis tamen diu sine loco pueri quamdiu puer sibi non sufficit aut paralisia vel stultitia aut corporis imbecillitate. Et eius tutor heredi tenebitur pueri amicis de rebus ipsius reddere rationem et cautelam prestare quod bona pueri in utilitatem non expendat. Si autem contingit quod unus est tutor alter est heres, cum tutor est et heres ille tenetur reddere rationem vel ponere cautionem. Excepta cetera si sancta vidue nubere marito qui sibi sit paris conditionis.

Armis bellicis assignatis mulier recipiet sibi dotem a marito donatam ad quam pertinent omnia iumenta pecora mansueta et capre et porci qui de campis pascuntur. Sepes et que superedificata sunt. Porci vero domi depinguati pertinent ad pulmentaria et omnia cibaria capitalia. Insuper curia mariti recipit relicta que pertinent ad supellectilem. Oves scilicet anseres et cistas cum coopertoriis incurvatis, omnia filata, pulvinaria et cussina, linteamina, mensalia, manutergia, sudaria, pelves, candelabra, linum et vestes muliebres, anulos et armillas, capitia, psalteria et omnes libros ad divinum officium pertinentes quibus mulieres solent legere, sedilia, cisticulas, tapetia, cortinas, dorsalia et omnia capitis ornamenta: ista pertinent ad supellectilem mulierum et alia multa que specialiter non distinguuntur qualia sunt pectines, forpices, specula.

Ius autem panni non ad vestes muliebres incisi, aurum et argentum non fabricatum non pertinet mulieri. Quidquid novatum non est pertinet ad heredem. Res de pignoratione in vita domestici si vult tales ab eo cui pertinet redimet.

Clericus dividit cum fratribus et non monachus. Si traditur puer ad claustrum infra annos discretionis licet ei infra eosdem exire et obtinebit iusta portionalem quam feodalem. Cum ad annos discretionis pervenerit et habitum religionis assumit, utrum sic perseverat, feodum ipsius vacat quia clipeum feodalem pertinentem sponte reliquit. Dum professus cuiuslibet religionis prelati possunt aut presbiteri excepto sibi pares qui eum de apostatu cognoverint licet exigerit infra annum monasterio et habitum. Confirmavit habitum absque consensu [illegible] si abiecta de synodo revocatur et ipsum redire per sinodum compellit et retinebit iure personale sed ius perdidit feodale quia propter uxoris consensum sit quilibet clipeum abicere feodalem.

Si moriatur puer de annis pupillaribus vel religioni tradatur, mobilia eius custodis assignantur de castelli qui de castris post mortem ~~ipsius~~ illius pueri noscitur esse proximus, si non stat per voluntatem pueri.

Omnis mulier duplicem // opponitur:

Est successionum proxima neptam ex stirpe militali de supellectili, proximos vero parentes aptos de hereditate sive fuerint viri aut mulieres.

Omnis ex stirpe militali duplices habet successores de hereditate proximos parentes qui fuerint paris conditionis eius; de armis bellicis cognatum proximum excepto gladio. Armiger de genere militali non procreatus et caret clipeo feodali, hoc non perdit eum de successione hereditatis in morte ipsius cum de armis bellicis quia hereditas et arma et supellectile si tantum vacant successores mediati dicuntur omnia parata sine [illegible] primo si heres

pecierit pt heredē et i tegre ſuari
in ſua diem et anū ſi forte veniat
qui ſuccedat ei in aut dictū iudex ipā
poſſit ad ſuos uſus gũte niſi forte ſint
heres i obſequio rezali ut aud ſuperioris
vel in peregrinacione ex terra vel captiuus
tunc ei omnia ipſi ad ſuum adventū in
tegre conſervat quia in quinquaginta expeditus
heres q̄ in re ptinētes neglige no va
lebit / Iſtud dictū ē de mobilibus In ipſo
aūt et in arcis ſiue curiis no pt pa
ro tacitatem ſuari niſi per gaudia
et unū anū et unū diem q no an :-e

7 ampater et ſwong nequa ſint p
ſilencium ſua heredidate p do eō va
leant p teſtiōm pbare et eius adue
na a ſua patrona pt recipe hereditate
ſcd in ſua patronia et no ſcd ius
ſuū ſiue ſint bauari ſiue ſweui
m dentiſat vxor non // ſiue qcuqz :-e

Deit ius ſimiter bona eius vivunt
ſi aut morit vxor tpe vi ſponſi
no ſuccedit ei in rebus mobilibus ſed
tm in ſuppellectili et in ſuis ſi ip ſeruit

v vxor eciā no pt bona ſua di
ſtribuere abſqz conſenſu mariti
nec ipe conpelle hac ſuſtine :-f

4 ni ducat vxorem omnia bona ſua
recipiet in tutela et eo no pt
conſe marito res mobiles aut ſpā
ut pius p morte ipius aver eius
heredibus elongē ut vir pt cuius aliquod
poſſidet in bonis vxoris vendicat qua
ſp in ſuis ſtatu eo ipa ſuſcepit ſcilz
tam inbeat quam rez tutela

n nulla mlr pt vite ſponſiom ſibi d
ſpo iure ut eciā heres ipius p ea
deo tenebit poſſit tm q ad mte ſpon
ſiom ſibi res ſimiliter ſint collate Sz
aut habent ſponſiom ſpo dixit adiuto
iudico ſint gaudia tam ſpo pot quā

v vxor an vi obitum quod ſponſiom
ſi ad ſepulturas ei aū feceri ipſe
eius dedit iumbra capgnata ſi puer
vivus naſcat et ipa pr eō valeat
ſtarios quatuor et melius dicas ſibi
dare ſint ad meliores qui eſtat puer vivus

puer obtinebit patris hereditate Sz p9
ea decedat mr ei in hereditate ſuc
cedit ſi ſit ei par conditionis et di
vidit ſuis poſſeſſiones ſponſaneus
i ſtados patris quia vixit p9 ipm
et tunc omnia ſtada patris vacabunt
domino aquo tenebant Sz puer ſint
oſtenſus teſtis et tantū q vivus potu
iſſet ad baptizandū aut ad eccliam
delatus ſint omnes ipm vixiſſe teſtari
poterunt qui ipm viderunt et au
dierunt

a Sine licencia iudicis licz aliis ſuā
ſpo in hereditate ſuſcepit dum ſibi re
tineat dimidium cenſum et area in qua
poſſit ſtare et defunt aportet
eū ulterius obſequia iudici exhibere :-e

4 ni ſpo alti dat et reſignat
ut aliquod in ſtados recipiat qui ut
p dexit duo tm reſignat niſi libere
et quiete poſſideat ſpaciū et die
alioquin ſtatuat qua ut ipe ut heres
ſuis illud ſpo quod ſibi poterit
i ſpetate vendicare :-e

ſ Sz iudex impedit i iuſte aliquē
ne ſuū ſpo offerat cui placa
tū rex venit ad patroniā eius poſſit
coram rege dare ſpo de ſic ſicut
coram iudice debuiſſet ſi pbarit
quod ei iudex in debite contradixit :-f

F Deſſus homines cenſus p ſuūdus
quā ſit iter aratri in aratro
iuſto regio decime debet

n An ſicz alium decime aliquod ex poſſe
i territorio niſi de licencia illius
cuius ē ſuūd Sz aut liceat ad
notarium ſibi pertinet i eo :-e

r Vir primo accepit uxor et pariet
an tpe plenum anum puer eſt
ante ſuo pri eo q natus ſit an tps
ſ Sz eciā uxor p9 morte vel pariet
p9 tpe ſtatuū pcendi eſt puer poterit
eciā ante ſuo pri eo q fuit natus
ſit et p9 tempus

4 ni vxori alienā poſſuit mar tā
aut melior aut ſignū ſponſit

201

violent' lit3 compar' pugna duplici i
reparem no(n) tn contra potest litigare pro
lege sua

p Villos et eorum filii spilr omnes io-
culatores et omnes illegittime
nati et qui de furto vel spolio satis-
fecerunt vel res ipsas restituerunt et
super hiis coram iudicio convicti fuerint
et eciam qui vitam aut cutem aut crines
redemerunt de iure sunt expertes iuris

q Qui patrimonium et decus in iure illegittimatur

Comparcit amando ius et commodi-
tudinem per hoc carebit et feodo feodum
domino vacabit et predium regie ma-
iestati vel potestati et nisi heres predium
contrahat inspecta causa et dictum ipsum

v ltra per primum annum perdidit

Si quis annos discrecionis atti-
gerit et ab anno primo tuscedit
casus contingens per heres redemptor
si vult et in[illegible] me debilitat contra
satisfaccionem vel recompensacionem contin-
ctas ignorat. Si pilos habet in bar-
ba et alios et subinferius et
ad annos discrecionis dicitur pervenisse.
Cum puer attigit annos memoratos
tutor uxoris ad omnem potest esse quorum
potest esse de iure si placeat ei et fu-
bit
de mensuratgia certa contra dictos
annos eciam sicut sic potest tutelare
se et tuendum

y Ceterum si quis violenciae no-
minata potest modo mulieri tutorem
preter sed ea cum ostenditur ad duel-
lum et contra omnibus factis manifestis
in quibus contra non habet tutorem in promp-
to. Si autem ea venit manifesta ad
duellum licet ei quamcumque cognatum ex
parte gladii habere tutorem.

y Item si virgo conquerat aut vi-
dua de iure quod tutor suus
sua bona sibi auferat contra hec
tamen debet ipse iudex sibi statuere
tutorem et ubi maritus conferat
in suo pallacio predium aut inter communi-
-tarum tutor est uxoris licet ei non
sit par condicionis et quod ei spectat
incipit de iure per hoc tenet et mariti
sed post ipsius mortem iure illius succedet

ad annos venit. Sibi in natu et obligatus est tu-
tor ipsius proximus eius cognatus ex parte
gladii et non cognati ultimum cuiuscumque
non potest res suas distribuere aut predium ven-
dere vite perdicionem resignare absque tutoris
assensu ubi tutor ipse eis succedere de-
beat de iure.

q Novitam milites et ligios cognati non
poterint testimonio super omni quod dixe-
rint aut fecerint contra iudicio contra eos
ipsas contra omni causa habere tutorem ubi aut
adsistentur devenitur sunt ipse milites et
ligios tenentur in iure et non tutores
tutor aut procuratoris tenetur alimentum preberi
et recipere et de iure. unum dicitur consistere
vigines aut et milites non maritatis
sunt hereditate vendere absque tutoris
voluntate nisi tutor fuit heres ad ipsa
eciam posita et recepta unum tutor dis-
pendium contraret sed tamen quod ipsum oporteret
super re gesta dicere veritatem si ammonitus
fuerit requisitus quia tutela ipsius non
plus durat quam iudicium et licet
iudici contra ad iudicium specialem eis dare
tutelam.

a Quos illegittime nati et quos iure pro
separant non potest tutorem habere in
suis causis potest quia contra duellis ibi
potest esse tutor cognatus patris cognitus
ex parte gladii si velit defendere actum
rerum aliquid sumatur et ad quemcumque
provocatus si litigat non potest habere tutorem
et quod pater suo probavit tutorem obtine-
bit quia potest convenire aut pars con-
ducere licet eius verus tutor possit esse
et si per pugilem sit defendere potest ad
huius potest ipsum per pugilem impetere lit-
igiis et de pugile non fecerit mencionem
et unus suo non pendicabit contra eum
non potest mortuus acquiri si quis ipsum
impetere voluit de communi

q Omnis potest se defendere tamen pugile
Cum pugile non potest quis convincere
bone fame in suo iure quamvis dic in
nativitas suam legalem tenetur convincere

pouella et debilitate uite in statuti non
valeat pugnare et si tutores non habeat
qui eos iuuet vel possit agendi leso
dabitur iudice usque ad tempus in quo
possit exprimere sua voluntatem/

q Inquantumque voluat aut occidit et alle
ipsum captum duxit ad iudicium et ipsum
pacis violatorem voluit comprobare et si
defecerit in probatione reus deprehendit et
eandem culpam quam imposuit incurrendo
manebit licet eum qui sit loculator
a legittime natus sit corpus non est probanda
aut quandam pacis et toto corpore debeat
campionem conuinci

Illi sunt absque iure qui non carent
legalitate quia qui furtiue aliquid
iure pt dure litteras et opera pueros pro-
creare qui sibi cumulauit in pari condi-
cione et illis licet de hereditate patris et
matris succedere quia sunt eius paris con-
dicionis nisi ab eis per fraudem discedat

Legittimi a littera non succedunt hereditate
illegittimi sicut accessor nisi litteras
habeat acceptionem aut dicta acceptionem
2 in ius ouidi et pt

Mamzer pt tales non pt campionem
ministerialium vel suorum duorum
licet id in ius suum quantum

Legittimam plenam amodo non pt probare
cui ius proprium est ablatum dan-
tur impositum cum autem testes
tibi qua aliud regem pro quod pugna-
tio et ius capias si non vos admittat

q in presentia a proposito ius probare
et in ius super uno vel ambobus te-
nentur ad iudicium expurgacione ferri candenti
non euadere si ad terre aperitionem uel candenti
aqua in caldario bullienti usque ad
cubitum vel monomachia contra pugilem

q in quibus sunt // ex purgatione
scilicet sinistra vel qui obsequium pugilis
imperatoris perdidit propriam honorem
et feoda sed non uitam

Ligio vel iudicia de suo tutore con-
traria in ius quam possessio vlica derogat
aut feoda aut bona possessionum perpetuam

tinatus est in tanto ? negligat appare-
re querelibus sibi tutela proximam auferet
propter ea iudex eius sit tutor et restitu-
at eidem pecuniam omnia quibus fuerit con-
tra ius spoliata:

a uite annos discretionis et puer pt quos
vult tutores sibi si placet et cauere
si velit enim si in puerum non habeat
tutores ponet eum in tuicionem audire et
cognato ut videat et agat in causis
oppositis ab aduersario vel in opponendo

q iure q) puer iure non sit illegittimus
quod tamen non est ita consilio pt plenum quia
discerniam probare sunt pueros liberos
nobiles suos aliis et sunt ancilla
potest libera dimitti et sunt concubina
potest liberari et item non potest liberos

q nostris agere // pueros procreare
autoribus scilicet duobus avis et duabus
aviis patre et matre in suo iure possit
non tractatus sunt nec potest auctoritatibus
regis in ius suum perdit ex culpa:

Quomodo liber aptus officio scabinorum si
quis super comitatus agendi voluit in
duello tunc est ei facere eius quare
genitores et quatuor auos de sponsatam
ac esse nominatum exprimere alioquin reg-
nis monomachia euadat

q quis aliud prouocat adductum si reg
petit super ipsum absque actores venia
dimittere cum satisfactione condigna
a ... secundum consensu et absque legali
iudicio non pt suum suum a suis
propriis excepe tamen cambiunt suos in-
ferales absque iudicio si tamen reciperat
pt eundi et pt

q quis quod non contulit in ius quod tibi
sibi vendicat perpetuas tamquam si quer-
tuus pt quis ius contulit quod est iure

una nobilia pt // consilio neque
duos terre consilio pt ~~terre~~ secundum
consuetudinem cinctum gladio et tecto
clipeo dextrum potest ascendere aliquo
vel a lapide ad altitudinem cubiti ab
terra absque adiutorio domini. similiter teneat
dextrum et scriptam sunt quod saltare
non possit non pt dare uel repugnare

ut de feod q̄fite ut elogcet g̃
ab a° qui pq iuste ei q tra oppetat
q ius ac decipit apt de me resti-
tue quez alii absulcat i in-
ste et d uolez mitte possez ut ie
potit uoiac rem b' restituta et ab
ipo donata si s° l ius retinet i
cadez q d ipa tenuit pius qua fuerit
spoliatus

q ui d d fuit a qd dat ul i pig-
rat ea quaq q p° pace no lz
domestica no e i culpanda ut cal
familia q̃ no licuit eis dn
domestici q̄cedit si iuste fuit
datu ay uoy caudq aut a eni
datu fuit d iuste q fruas rep̃a
ab eo qui sic dono recepit q
tur ul restitue te' nisi q ap°
ipaz d vi morte remasit

.. Cy oportet ad clamorez uel
qui sua quela iuste no p-
sequi ul ad monachia tlecy
recipit q pius euadit et u dey
iudiciu qua de ta s no audit
aut oino negligit ut d sua
iudiciu q ius q̄qua laq ul q-
mittit ut cal dco q̄ fruaz acq̃si-
tio d sua iudicio no q̄solut
et q li i ozz paz reus iudicij
gd inpua d pena et d omg de-
bito d quo actor sup q̄uitey
satisfactionj acquirat et pene iu-
dicij assigna. Sepe cal iudici
assigna pene pq̄tuacie et
erroribz ubi reo et actori nulla
satisfactio p̄mulga.

q ui b' reos uedicat qb no possidz
ipatq uia' qiudicau eiusce
si p̄ fruaz reus fuit ab ei q impetu
absolutus actor ui az pena i ez
a' cal satisfactioz quia ipas b'
d de te' no attrahit : ~

q ui pena ul satisfactoz d leo
no p̄solvit pro quib' uadiat
dt ipiz statim d uade et ipa
uadia statim appiguorare ul
uende p debito :

Monstrz tpi precorz quecz i uadiat
nisi ab ho sunt p fruas despty
.. Ein° duas penas solue te' p̄ pro
delicto nisi pace d fugat et fruaz
eq̄quatq deuat d uno delicto
aut ozbit eu una pena solue spal
et alte iudici tpalez et satisfactioz
lepo q̄petenti

q Oms eepial i pignori i p duo ro
te' sup tepo anni tunq q census ci
i tuno dcto no p̄solvit de mane sol-
uat duplu et cottidie qua diu
censu retinet du° dus cepe fruz
ius fruaz q̄sequi cottidie d dono p̄i
nouiç do censu et rusticus no te'
censu ex domu sua solue

q uos dcius uuq q tutoliz dispo-
maior e de iure sine tepo fac
recipe qui sic rusticus abnegare et
decima sibi d tutalo coch si at di
xit se soluisse q' pbz facto cu
q' uidint et audierint ubi ple
p̄solvit O z dus aut maig soluciz
noy recognosit : ~

e Clet dus feodi d pignorare suo i
districtu absq licencia dni feo lu
alicui eepali lapides ut argillam
fode ut ligna d ade ut deserpare
radices de tra eepali nisi ei q̄ce
ditas eepialis

.. Nec iudiciu secularj dicitu t p̄ post
appellacione adeo de iure tho no
pt e iudex nisi fuit electus adiu
dicandu ul d feodatis O z occurrit q
maia stertu et spaciu d gbz quib'
depq̄ueit fuit ad q' lz vnu elige'
iudice d tribz nisi adinuq illi pa
ds d iudico si iudex feodatq non
valeat qui ad iudiciu sic subito
electo no p̄tinet feod ut q̄s se s
qla quia liba e electo terpidaz ut
item iudice eligat adeoq subito
de ad iudices al tpe ad q' q̄signato
O z qs dus tle iudicium q̄feat d feod
feodale iudici et pius q̄cedib' obs
uac ti q' i fugat doctoz electo
iusta fuit ul pro sit aliquz i d fua
dicey ul uoce uiuue quiuoz et tt

tar, procedere non poterit de hac causa predicta ad scabinos iudice proferat.

⁊ Sicut coram domino et iudice clamo ad unam causam tantum sit indicata sed non ad longa tempora eligatur dominus per dominicale ipsum tenebitur de feodacione coram quo fit prescriptio. Ipse autem potest bidnamis et combinamis pacis violatores punire. Cum dominus per moralem ad quem iudicium venerit cessat iudicium iudicis inferioris sicut cum rex iudicium comitis vel marchionis, sicut occupat omne iudicium minoris iudicis de presencia maioris nisi ipsum aliqua querela moveat. Iudex movet querelam et pace fracta potest quilibet iudex ubicumque fuerit in districtu sui iudicii iudicare excepto si sit querela de ipso vel quicumque liber homo scabinus de pace fracta. Ista non potest iudicare nisi loco celebri iudicio presidente vel sub banno regni.

Nullus sub banno regis iudicare nisi bannum recepit a rege. Et si semel recepit non oportet recipere secundo. Si rex novus bannum regium non potest [illegible] de una advocacia tamen probatum regium iudicat et ipsum non recipit cuius pena sub lingua tacere.

Nullus comes qui banno regio iudicat potest legale iudicium facere absque suo sculteto coram quo sedebit ad omne ius et is sine absque sculteto sententia sententia exigere ut potest tempore iudicandi [illegible] t pena vel debeat [illegible] [illegible] vel de obediencias per quibus qui mutata sunt et sic acquirat [illegible] suas de iniurias per eos advocati ad hoc quod si non negligat absque advocato potest quilibet querere et iudicare si iusticiam velit dampnum quod sibi [illegible] potest evenire.

⁊ Si negligit vel de violencia pertulerit quia coram [illegible] [illegible] non potest revocare sic posset una advocati sub alia [illegible] [illegible] sed dari advocatum [illegible] appellare [illegible] prorogatum et non alium nisi [illegible] prius [illegible]. Nemo potest [illegible] prius defendere cum sit advocatus in territorio [illegible] domicilium [illegible] ipsius vel de [illegible] quod possidet [illegible] bona vel ubi ius [illegible] petit fieri potest cum [illegible] coram

et quod coram domino vel quod coram communi de querela mota [illegible] vel causa mutatur ius afferre.

⁊ Duo eundem [illegible] iudicem perveniunt ad vocatum de voluntate iudicis cui ipsum nolunt dare de [illegible] sed causa duo sunt et semel [illegible] querelam. Si iudici de [illegible] quos nolunt audire nisi forte pro alia sua causa [illegible] [illegible] [illegible] tit [illegible] possit [illegible] [illegible] si male loquatur potest se ipsum corrigere absque dampno.

⁊ [illegible] coram [illegible] negligit de [illegible] potest per advocatum ipsum supplere de [illegible] de [illegible] advocati de [illegible] non oportet eum [illegible] de [illegible] suo [illegible] potest laycus [illegible] [illegible] ponere de loco ubi quis [illegible] [illegible] pena iudicis et satisfactionem [illegible] vel alterum [illegible] de ipsas [illegible] et non [illegible]

ubi quis petit [illegible] iusticiam [illegible] ubi [illegible] aliis [illegible] et [illegible] ad [illegible] [illegible] non oportet ponere [illegible] aliquem [illegible] ad [illegible] [illegible] non potest si [illegible] [illegible] que potencia iudicis custodie mancipat [illegible] querit aut de ipso [illegible].

⁊ Quis [illegible] advocatum illi iudex [illegible] de ipso [illegible] sub advocario [illegible] et ipse [illegible] sed non ipse [illegible] sentencia oblatum vel [illegible] [illegible] non recedit [illegible] sed appelle ad eam [illegible] que non [illegible] cepit dampnum [illegible] potest [illegible] sed aut clamorem [illegible] de [illegible] ipsum cum clamore [illegible] clamor [illegible] que [illegible] gladium [illegible] de [illegible] alterius gladius iudici [illegible] clamorem [illegible] clamare [illegible] quo [illegible] ut [illegible] tres solidos solvat sed non [illegible] debito [illegible] absque duello et [illegible] sentencia [illegible] actor [illegible] pena nisi forte

in perficit cum more duelli et si concu-
serit dz ignorat non molant(ur)
tacitus ipius non conquerat.

Cum se obligat prestes aliqui pre-
infra vi ebdomadas sed statim
vel statim si vult. Ipso a dz statim
actor primo a iudice proponere celeb-
rit Iudex dz clericum semper in-
terrogare si in via generat advo-
cati et querat primam sibi ipse vo-
luit et non ad dicta duorum tamen vel
prima ut vim perdit proprie ut alter
subiudicat

Examinato primo questa dz audire ac-
tor et reus quamvis ea possit col-
loqui 30 mensibus ea dicit donec ap-
tore qui ad iudicium revocentur
iudicii loco et iudicium ubi iudex in-
dicat per primam statim moram

Clamor in iudicio loquens dz qui petit
advocatum in tum si questionat in via
ipius al non audietur respitus et petere
licentiam interloquendi

In more duelli pacem suam compete
proponit rogare iudicem obtinet
se licitat deinde in nave suum viola-
torem quod dicit ibidem et tunc quod se
tenetur fuit per primam item quare qua
pace dicat ut possit se dicte ciu-
e dicte quod suam suum disciplinate
Cum quo sit eum recipit et plenam
dimisit ut tenebitur quidem obsequium
ipsum recepit ad duellum quod statim
potest facere si vult a dicte elocucionem suam
dicit oz bene ipsum de culpare quod pace
fregit ipso nec in strata regia
seu in villa et quamvis pace se fregit
timet quicumque dicit item de ponat
ipse quod eum violat et tamen sibi d
perquisivit violenciam quam se possit
dicit maior dicit vulnus ondat vel
cicatricem si fuit plaga curata dicit
procedat de querela quod tamen vires ab-
stulerit spoliatus quod nunquam non va-
leat quod sufficiat ad duellum

Stans tunc violenciam dicit potest nominatim
quamvis si solam permiserit reus duel-
lum cum isto dicit quod super ibi cum

nidi eo et clamorem super eum conpatam
ipsi recognoscere voluit sed placet
si a quo non volunt quamvis om iudex quod in
iniuria iudicabit vel eum statim si
fuit locutus sub bano regum dicit rere
postulet cautionem quod se dz primum ex quo si
beri actor tamen potest ad cautionem suam
corrigere querelam.

Facta cautione venit simul efferant
in noticiam hec sacramentum et
legale duellum si debito modo fuerint
moniti et si non careat officio mem-
bri alicuius

Obiectorem natum non compellit ad duellum
cum suo dissimiliare sed ipsum mandare
non potest si cum ipso placeat nobiliore
pugnare

Unde potest ex duellum contra actor
in procedat possit mercede nisi ea simul
fuerint in tertia scutum et gladium
debet iudex ambo concedere si fuerit nostri
duobus cognatum potest ex ipsis prohibere du-
ellum dum me mat mecum sepius in cas
nimios esse cognatos quod deinde
non debeat monomachiam inire
Iudex omnibus duos nuncios dicet
dare ad videndum quod ad duellum
more debito parat[ur] eorum et velar
lineam sunt sibi pugillas concedit
quotiens sibi placet vade capite et
pectore sed antemici induti quamvis
habent et nichil in manibus preter
quere cruces habent unum gla-
dium in manu et alium et accinctum
vel duos si placet scutum rotundum
et alia in quo sit signum rorum potest
ambone qui possunt ferreos esse cum
uta sine maiis super apparatum pace
mediante debet iudex vel preco generaliter
sub pena capitali quod si incessus in
pugnatores in procedat in duello et
honorem cum sclangta debet eos in-
dex tradere nec pugnatores non in perdant
sed si ceciderit unus alter ipsum integra
slangta vel si fuerit vulneratus aut
slangta pecierit et sic absque licencia

iudicis non licebit Postquam pax fuerit una
dicta licencia concedetur eadem intrandi et
astringebunt ferreas tunicas in fine vaginarum
absque licencia iudicis non evaginabunt ambo
procedent ante iudicem et iurabunt unus
quod causa eius sit iusta et alter quod
sit innocens ita deus eos adiuvat
et debet eis esse dividi in principio
congressionis si victus fuerit reus pu-
nietur furibus sin autem cum satisfac-
tione et emenda dimittetur Actor similiter
in tribunali reus si minus dum mortuum
iudex tenetur quod eius veniat de medio
precone et duos scabinos a se vocat 2° 3°
si ad terciam non venerit vocatus actor
se offerat ad pugnandum et bis percuciat
et 3° frangat contra ventum qui sic reum
convicit et talis satisfaciat et de victo
sunt [illegible] ad esset

Aliud convictum convincet occisus in furto
spolio vel delicto consimili occidetur actor si
mortuum septem virorum testimonio convincere
valeat oportet ipsum duellum ...
qui aut defuncti cognatus se obtulerit
ad defendendum mortuum in duello dum-
modo testimonium non poterit con-
vinci absque duello nisi fuerit presentium
[illegible] ante proscriptionem Ita eos convincat in
duello receptis fideiussoribus confirmatum
si in iusto termino non comparuit

In iudicio condempnatus si vitam redimat
aut manum absque iure remanet
et infamis propter quod eos violatores [illegible]
recepit super manum suam promittens eum
in termino restituere [illegible] et hoc facere non
possit eius recompensacionem [illegible] et
hic [illegible] non [illegible]
[illegible] debet persolvi in [illegible]
[illegible] adiciat quia fuerat
[illegible] debitum debet solvi ante [illegible]
diem illi cui debitum tenetur dum non sol-
vat in loco solucionis in dicto [illegible]
[illegible] et solucionis duos testes habeat
quibus debitum solvit ante solvendum se
obtulit in argento vel moneta in loco
eo dicto et ille iniuste respuit absolucionem
recipere debitum

In manifesto autem captus delicto quod
tempore captus est iudici presentari debet
et actori [illegible] testibus convincet de-
bet eundem [illegible] sit [illegible] tali

dampnatur super eo proscriptus [illegible]
[illegible] ad mortem [illegible] que dampnat
per illegalitatem aut proscriptionem quod
non est [illegible] proscriptus

De absente fit querela
citatur ad proprium iudicium [illegible]
aut fit querela super violencia et
pace fracta ter citatur [illegible] du-
cis [illegible] ebdomadarum

Qui super violencia vel pace fracta
[illegible] de hiis [illegible] et sca-
binis ter citabitur et [illegible]
[illegible] ebdomadarum [illegible]
ad locum legalem iudicium

Si [illegible] termino 3° non comparuerit
proscribatur et pacem non [illegible]
[illegible] manum [illegible]
[illegible] ita quod [illegible] loco legali
[illegible] aut [illegible] fecit
absque [illegible] carnis [illegible] iudici
vel [illegible] ville aut
villanus [illegible]

Qui reus [illegible] non com-
paruerit et [illegible]
[illegible] aut satisfacionem [illegible]
[illegible] absque [illegible]
[illegible]

[illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] absque carnis [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]

Pro qua autem culpa fuit quis
proscriptus et [illegible] proscriptionem
captus et iudici presentatus [illegible]
[illegible] si culpa [illegible]
[illegible] proscriptione aut [illegible]
[illegible] et iudicium [illegible] captum
et [illegible] proscriptus

Si duo vel tres [illegible] non [illegible]
[illegible] simul [illegible]
[illegible] iudice [illegible]
aut [illegible] captum [illegible] ad iudicium

Sed ipsi pacis violatorem facit et ob-
ligat ad probandum duello vel alio modo
si quis non fecerit pace fracta sua
in tribus iudiciis sicut // princeps
quibus conqueratur debet omnes suos
quibus de iure dicat pertinere ... oz
contra possessorem nisi liceat adversus ipsum citare
nisi cum iusta querela electus tamen
a possessione potest ipsam recipere contra
spacium anni per sententiam oz oportebit
ipsum statim bona in a contra omnibus protegi
et proximis 3bus iudicibus omnibus que-
rulantibus debet respondere

ne debitum aut si conqueratur
quis ad usque eum quem non tenetur
illi iudicio interesse nisi prius ad
esse comparere iudici mandetur ei quod contra
sua duas septimanas persolvat aut
superat insuper oz si non fecerit
debet contra vadiari et vadium dari et
ad manum sub impositoris tribus vicibus
et iterum ad duas septimanas si petatur
sicut aut vadium cum post septimanas
debet servare contra sua quas si se debito
non expedierit amplius non potest nisi
legittimo impedimento si ostenderit
contumacie exit vadium exponatur
vel contra vendatur debet ponit exponi
et si pecunia excreverit debitori reddatur
si vero contra fuerit usque contra vadietur
et quoties donec debitum integre persolvatur

De violata pace facta si quis
coram iudice cum clamore queratur
et quis ei nocte cum proprie // per testibus
approbat facto recto statim proscribitur
Sed et territorium fuerit iudex et quo
et actor iudice coram proponere querela
fecerit loco iudicii et si quis potest
testari per dicta cum iudice de titulo
apparebit recte proscribitur ac si violenta //
lecti iudice // contingerit ipsa die
pro pace vel contra federatus si quem
proscripsit et quis comiti contra timaint
consules terre debent eum proscriptorem pena
sua confirmare et si potest co-
mitem impetrare

Ubi plures manent sub proscriptione confederati
nisi regem excepit legis et
regis maiestatis debet comes
sub legale iudicium negligat quod
forum perdit actor et si neglexerit
aliquid de iudiciis probatur violenta
signatur debet querela sicut appellatio
in ... si super contra iusta possessione
ipsi vel hereditate quis conquereretur
deputare si vero dixit se non esse quod
vocatum ad iudicium proximi si iudicium
assignetur contra quos firmaverit respondebit
7 quis aliud ad duellum provocat
non primo in inducias habebit
sicut qualibet qualitate debet peragit
ad ... duello con-
firmatum fuerit et non aut ydoneus
ad stabilium obtinet ex ebdomadas
vel menstruales duas et alii liberi
... ac quicumque fuerit ... iudici
quis convictus debet ipsi negare protinus
vel fateri

Postpronos evadere voleti debet
iudex pace iudicare si petatur ut
securus possit contra iudicio apparere et
cum ipso excepit facto iudex et in-
simul digito et lingua ipsis bo-
na restituet sicut ipsi aut eam
... si tenetur eum quis contra
debitum contra perdiderit postposito sic facto
contra facultatibus amplius non nominetur et iudex ei
ei pace contra dicte si petatur

iudex impositores ponet contra contra tribus iu-
diciis proximis appareat omnibus
de se querulantibus insuper contra quibus
si non appareat querulantibus ultra absen-
tia aut actore si quis
evadere velit postpositionem et premitti
aut fideiussores ponat quod inve-
nibit contra tertio si non venit pena
iudicis est et non actore sed ipsi
postpositus sicut debet tenetur eam
ipsi debet ... sua recuperationem reppelli
contra valeat contra terris ... appelli non
debet fideiussores ponere de his pace facta

Debiti dz d fra duas septias p
solui pe d fra sex Satisfactio
d fra duas pq pena Sz quis accipit
satisfactionz an qua modo pena sa
tisfactio d fra sex septias soluet
et pena pq mod d fra duas Et
solui dz d domo illius cui debet
an solis ocasu d si domus ibi d f
teritol Si no d ppa domo domini
iudicis cui satisfactioz respit
coram iudice Amodo careabit eo
Soluta debito dz debitor cu duobz
testibz facto pbac q prites vix
int et audiuit vbi d teg solue
bat Et no iuct ad iudicium d q
deinde dz esse qd pnat d pena
nisi se licite excusauit cum
cuiqz sntaz quis audierit aut
q dare viderit d iudico ba
nito et ad gt statu qd posse
de cetero no habebit

Ratione sunt legalia impedimenta
quibz absens excusat Captus et
d sung pegriq et acto rege et cetera aliq
sunt ceriim d iudicio pfectiz an
tuo absens remanet do capius
et assignabit ei bung pq quam
impedito fuit absolutus

Si quos fideiussores posuit
et no appareat d pediti a quo
istorum pdictorum fideiussor et non a q
ipm excusat tn ipm d pedimento
exprimendo et faciendo quilibet

Emo tn fideiussores ponere vlt
pand sue representacionis nisi
sit pd to alteri q coram iudicio re
cognouit vel d q iudicio e quieti
c tpe feriato no lic d tre nisi
pacem et suprmale feriz d time
mato pac violatoz no ptegit tpe
feriatu Sir cita et cimicei Inon
ptegit i q d ipis delict pt vio
lencia eoqz quela pt modo tpe fe
riato iudicac fuper q pnitez et dz

madac q fatet aut neget
aut satisfaciet d tpe subito

Cclebre iudicium tpe no potest
modo i tpe pnotato obligata
ad factum sunt diebz feriatz q sol
uat cum pdto mali pmitit
et q d tpe no q soluit d dto
qdmpnat nisi d pedito legali
se defendat Sz factum coram iudice
sit pmissum pena iudici p soluat
et actore satisfactio

Sitecia no dz d venire vizalla
q dimi n dilo q vazellum
n equatz q qstu q nta ipsoz
tetigerit aut membra vel honorez
donici stabimus quit d venient
sntas q quibz n q aut ad ipios
eos sntaz d venierit q d vita vel
qd dicat aut bono ipsoz p ue
iuet n eos ab eis d ventas re
pbac nisi sit par qdicoe eis

Contra bannum regium pt quis
erga aliud sntaz d venire
et d ventas pt reprobac qn d ue
nio pfatus e zutali ea q pt
absqz bano regio iudicari di snia
reprobet debet dz ad summu iudice
et absolutum et ipm rege Et q
dz modo nuncios assignac q coram
rege audiat quis eoz iustificet

Nado pm rege pcipiunt d saxo
nia ab i tenet ipi iustiaz
tam sntas reportac d f tot
ebdomadas qui sntaz repbat
si defiat iudici soluat penam
et satisfactoz d dtu repbato et
expensas iudici quas fecit
d pcuracoz nunciorum Snia repba
ta no pt acomitatu dduci in
marchiaz lic comitatu tenet
marchiaz de marchione q mar
tenicat de marchione q mar
chio no dz bannu regiu f comit
tatu et dz ist ius dissimili
iudicio apoch vigeni campus qqte di
disceptac si ab a q quat snia

quod cum devictus recessit si velit quocumque pacto potest queratur ab eo et [illegible] [illegible] duabus obtinebit et dicit ei adversus quem

¶ Saxo redarguit sentenciam quam invenerit vel reprobavit sentenciam contestam defendens cum manu sue dextre et ulterius maiori ipse pugnabit inter septem [illegible] partibus contra alios vii si victoriam sententiam obtinebunt. Victus in duello penam solvat et unam satisfactionem qui contra pugnavit sententia reprobata nunquam pugnatur inter inventores imparatores qui [illegible] sua bona conscienciam sententiam invenit [illegible] iusta et alia invenit alter in qua plures concordant illa stabit et absque pena remanet inventores quia invenit aliquis sententiam reprobavit contra sententiam reprobat [illegible] sit sententia que [illegible] invenit iniusta est illam reprobo et quod [illegible] ad locum [illegible] debeo [illegible] sententiam [illegible] omnes reprobat vel [illegible] [illegible] coram rege disceptare tenentur ut scriptum est sententia [illegible] invenimus [illegible] et stando [illegible] regio [illegible] aut [illegible] natus non est postat ipsum sentenciam ut invenit insti[illegible] victor [illegible] cedat illi [illegible] igitur invenit offert [illegible] obtinere et [illegible] ut [illegible] et postat [illegible] [illegible] probata non [illegible] [illegible] non ipsa potest [illegible] qui eam invenit absque [illegible] potest suffragari

Homolencia capto et ad iudicium ducto non licet sententiam reprobare [illegible] pugilis in duello [illegible] [illegible] transit [illegible]

Et sunt pene [illegible] pacis violatoribus [illegible] fures et latrones debent suspendi [illegible] [illegible]

furtum sub tribus solidis in villa fur si captus fuerit potest scultetus ipsa die punire [illegible] et [illegible] vel [illegible] [illegible] tunc remanet reus absque honore et absque iure. Istud est magis iudicium quod pertinet ad scultetum est quod [illegible] non potest [illegible] sequenti Super denariis pluribus et rebus mobilibus licet eum ulterius iudicare eadem pena debet. Quilibet [illegible] ipsum iudicium [illegible] [illegible] si invenit absque mortuo [illegible] iudicium et [illegible] [illegible] ipsa [illegible] [illegible] et [illegible] ad iusticiam nemo eum potest pena capitali [illegible] [illegible] iudici [illegible] [illegible] pena [illegible] quos iudici [illegible] et [illegible] compensatione

[illegible] citari [illegible] et secundo et tercio in iudicio ut [illegible] recipiet [illegible] qui si non [illegible] reus [illegible] cum [illegible] querelam et [illegible] ei [illegible]

¶ reus ante [illegible] pace si petatur iudice mortuus [illegible] et ipso [illegible] opponat [illegible] [illegible] ipso respondet aut [illegible] mortuo [illegible] [illegible] pugnare [illegible] iudice [illegible] quia [illegible] ipsum et digito [illegible] [illegible] aliquis [illegible] impetat [illegible] et quod faciat si forte [illegible] aliter qui reum impetat super eo et quem [illegible] actor non potest [illegible] sententiam [illegible] dimittere [illegible] [illegible] [illegible] dimidium aut [illegible] que [illegible] cautelam et iudici penam solvere. ¶ Et si [illegible] cautelam [illegible] arma bellica [illegible] hereditate vel [illegible] supellectile [illegible] vel aliquam rem mobilem

¶ [illegible] [illegible] iusticiam [illegible] iudici solvant penam et eam satisfactione [illegible] [illegible] [illegible]

pbe actor d ca mort aut membri trun=
cacōis vl vsus eius oblatōis cā ca
volūs p duo sio cuiq ē pmus et p co=
gnatiua oppte gladij
ni debilitat aliud d inebris aut vul=
nerat si gemitat manu carebit
Cominus violencia pliquit actor cot
reid p ancella pena dgerit capitale
Cum ortus dignitate recepit absq sa=
tisfactōm nisi demeruit
id pro qms iudic negligit d iue
tolue de maledrata regl hoc
e perij plagas cu vlei fuste ca
longitudine duor cubitor
Et d ore naso ocul lingwa vel
manib aurib genitalib seu
pedib fuit quis debilitatg ac cetra
nisi priuatg et ei dcbit satisffcl pq.
l bz ~~ocal ma~~ 1 toz dimidia recom=
pensacōm dz recipe cautes
mulibz digitus aut dens spalez
obtinet satisfactōz fri q ipis
cedit porco d recompensacōne
id iudo no mona gr // pdca
iustimat volucal et mebror de=
bilitate d duo d petu voluntatg sola
recipiet recompensacōz mediocitatem
nocentes d inebro debilitatu
dalo mebo volnando debilitat
aut ledendo toros ei solūat dimidia
ni absq vlne // recompensacōm
carnis pariat d inedi arguit
ipi dz satisffcal fri ortg dig̃tz oi
d inebro soluto quis fuit voluntatg
debilitatg a truncatg sola satisfcti=
cltg sola satisfcc fit qtentus
filius no viuoz spūt defuncto qcaq
fecit violencia pat tnr opape
pt filius apr no diuisu si sup vio
lencia d petatur si ozdit cu mac
q filius d noces fit d ca hac dī
patr et filig sup eodz d petantur
pt filius ortaps no pt nisi p us
fe cōpediat subgat ea
Sy dz qua d nenl qva pena
reile dēbat pmiri nisi

sus sup duoz conditatur
et dz probaz ostedi quar qcū
ditatem ac posses cig debat
quis pt nisi pus fuit ppbatio
ad iudicata reputaz
at pt filius patr iudicio ap=
reparē cū qz rē qua filius
acceptat qlistuqz sit
sus priu pt cu amorte eripe
Cum fuit qd pnatg si mate=
ppuuat q i pmus sūius d natg
et q pmus d noctes fit acaupa
tur remanet pmus absq iue
et absq honore
res et sorores qredutate reci=
punt fratr et sorore q apuctib
fuit diuisi zuohimpoz pm fratz
fuit q vitini cu diuis fratribus
d qrditate recipienda
Pena reddpensacōz et satisf=
accōm dz recipe qz liz tac
at vsu alicuius mebri q corp
iudicio no offendit nec tutorez
acquisiuit nec polucōz prucbo
omo ac qualis // legs recipit
qtuoqz sit sua retinus edifi=
cia fuis qrdib nisi forte fit
ex stirpe militari q et dcā edi=
ficia d dotū debit vxori
Et aut absq qrd vacauerit
edificia ut fit i dota colla=
ta dno fundi pt ipa d suos
vsus qutē et ad feodo
Et inter vite pruisscz qat s
pso tulr d feodo et ibid edifi=
cia ipa no potit suis qq̃uatio
cuid delegat se pq morte ipig
ni vni inop succedunt fundo
sua edificia d suo feodo corige
sile peiorat q dno voluntate
ide liz nlli d edificiis fine pruisol
Et pt qat qrde i feodo q no
fit qrdo d iure pncipali illi

pociori iure debentur edificia de feodo
collocata quam heredi de iure provinciali

¶ Dominus feodum prestat vasallo vel
reprehendendo dicta edificia vasallo
redimit per quod ipsa de consuendo dominorum
non recepit ordeas quam iudicet quinque
denarios iudici testibus non requirat
ubi de culpacio aliunde non ascendit
quod ad penam spectat quod probatur cum duobus
similiter solidis in nemine

¶ Aut culpa aliunde ascendat
ut sculteto componat aut preconi
loco iudicis contra ipsum

q In causa probatur in testimonium per scultetum
vel preconem vel scabinos iudex
tenetur probare cum illis hominibus qui absentes au-
dierunt vocacionem licet causa de sint ista
Si testari voluit iudex in causa nichi-
lominus sufficienter probavit sua in testimonium
ubi cum vii testibus dicitur quod per vi abi-
gimi et unus de testibus requisitus

o bligatus ad probandum si testimonium
deficiat soli actori dicitur prestito
sacramento testimonium perhibere invitatus ¶ Ille
aut si fuit ipso testimonio convictus
penam solvat iudici et emendam
de debito fatigatus sit et debitum si
de tali recidisset quod quidem iusticiam et
sentenciam contra ipsum compulit ad probandum

q In casu vero non vult aut non
sit dicat vera littere licet ei zos
vel quamvis ad plures sit mortuus
similiter sit iudex cum ultio sancti
cum quo pueros liberos ponere et ipsos
eodem relinquere de iure et heredi

Unus dicitur recepto iudicis a possessione
cum licet de tenuit de iniusto iniusti
iniusta querela aufertur similiter et in-
iuste cum iniusto iudicio et non
reparatur ut iniusto iudicio possessio
carebit ¶ Iusto quod sit quibus res suas
alienat scilicet vendere de pingwirade
vel reddere aut si tempore a primario
dono debitum non persolvit de sua dando
aut si fecerint ab iudicatione in iure
provinciali aut feodali vel quocumque
tunc possidet definiat non coactus

talibus modis spoliatur possessor a possessione
et hoc est de iure et obligatur non licet a quo
a possessione cicius in presentes suus adiectum
iudicium sunt citatus et per sentenciam a possessione

¶ Adversus aliud quibus // eiectus
conqueritur super possessione spolii ubi spo-
liacio maior venditur et si iudex alio-
rum clamore sunt accepitus iudex te-
statum de spoliis et actori plenam iusticiam
exhibere contra despoliatorem et decimus eo-
rum pluribus et postmodum dicitur actori spoliata
restituere nisi reus per iusticiam restitui

¶ Iudex actori satis // exhibeat
facere noluit quod non sit satisfacti-
oni eius reus sui superioris de tribuit
querela sit testibus probata Ex moneta
denariorum dicitur renovari cum novos de-
narios suscepit de aliam si porro de-
narium falsum deponit monetarius
nolens pro se apprehendendum reus est

q In iure suo de // vollo trinari
invenit furto vel spolio si tres
denarii falsi cum dimidio inveniuntur
super eum reus est manu trinari nisi ostendere
possit a quo denarios recepit

In de iure suo presentes est sex super
eum plures denariorum falsorum
de invenit conveniat de pravos perdidit
et non plures Si vero plures invenerit
manu truncatur si non ostendat in aliquo

¶ Monetarius // recepit contra
pravos nummos falsificat et non
tenuit moneta modo debito venire
sit falsitatem apponere vadia satisfac-
tionem denarios dicitur monetarius
suos librales et eorum granos et
eque albos

Nulli licet monetam vel forum erigere
sine liberis percipiens domino dominus
locum prestat et etiam dicitur exhibere vitte
de signum conservans et libertatis

Denarios etiam non licet alicui aliis plus
facere in presenti sculptura dissili si
sigillatur trium denarii prohibentur pro causa
licet duobus septimanis debita persolvere
et signum reddere sine culpa Si quis
emat denariis de terrae licet monetario

ipsos frangere sed fractos restituet et non re-
ni pontem vel aquam theoloneum // tunc
non persolvit quadruplo punietur. Theolo-
neum autem forense non solutum xxx so-
lidorum pena compleditur quod pedites so-
lvunt denarium equos dimidium currus
honeratus in eundo et redeundo quatuor in-
nos quo datur ad magnitudinem aquarum et
ad theoloneum pertinet medietas predictorum
Clerici et milites et eorum familie
a theoloneis sunt excepti. Cuiuslibet
etiam pedes vel equus a iure terre vel duce-
giaulo liberi est a theoloneo si navem non
conducat aut pontem
Et dimittere deinde solvet pretium productum
aut plerumque corpus et res committere for-
tune cum aliis ... conductum temporis pre-
taverit ad quos si non fecerit oporte-
bit eum omnia perdita reparare. Civis va-
cans dimidium solvit theoloneum honorati
dimidium etiam currus dimidium. Cum vias
vetitas in agris fecerit civis dena-
rium solvat per qualibet rota et equos
dimidium. Dampnum etiam solvat si terra fu-
erit seminata per quod lex viatores com-
gnat si vadum prohibeant in iusticiam
clamare tres solidos pro pulsos persolvet
et pro vadio satis dare
Qui ligna ... vias vadit hercas
aut in aquam pisces cepit hercua corpus
qualiter ... solidis satisfaciat dampnum
qui noctem vel in quolibet persolvendo
in stagnis qui pistant aut arbores pla-
tatas vendunt aut conspectos a ceteris fe-
tifactos vel fixos decerpsit arbores in
signitas aut lapides vendit in signum
positos xxx solidos persolvat si in
facto sunt deprehensus licet ipsum vadiare
aut etiam deinde sine licentia iudicis et
ni de nocte herbas sal // quoniam in
cutias aut ligna secta subtrahit
suspendi punietur. Sed qui de die similis
ma fleuos ... si // et cetera:
Sed etiam ad vindicandum et pisca-
dum licet etiam piscatori ubi solida in spa-
cio quatuor patet nam opicius aliqua tempore
passius per aquam aut per quam defluit fura
hercua ... sed tamen si inde debito re-
petit eas et perponsas terra ipsas flumo

estimacionem proborum persolvat. Victor
aut deinde ipsas compellere et pro sepe pacta
suae. Si quis etiam eas quesierit
ipsas esse furatas si negant esse furto
acceptas deinde ipso quod nascite sine vicio
fuerint pena solvat et emenda
quia ipsas furtive celavit furtum at-
tamen non est quia in civitate vocat a
in mercibus in honore quia non est furtum
nec persolvit res ipsas a possessore. Si quis
in suo vendiderit hereditatem // cicat
non progenitorum sed per permissionem quod
per curiam reputatur nec sunt permissio
coram iudice confirmata heredes permittuntur
in hereditate quam vendit. Si mor-
te sui quis acquirit heres eius dono
quam vendit furtum aut spolium sed quod
longe in civitate sunt deinde audiet per
annum et diem repetere si nemo
in terra sua repetat et non ea
testes probavit in eos ipsas repulsos
vero convictat
Ex possessione deliquid qui ubi res aliquas
quamvis in licite fuerit a
non eum non reddunt etiam si possessor
sunt morte premendus / similiter a-
tum si quis percusserit aut spo-
liaverit hunc pro culpa iuste
satisfaciat utrique nisi iniuste quod
ad dampnum eum vel ad defendens
quod non fecerit sicut evadet una
emenda dedecorum dicens si non ea
qui sibi etiam ea eum valet. Dampni
dicens si occasione victor eius ca-
peret obsequio sunt etiam deinde le-
porum duos supplet defectum fiunt
dictis sunt victi si sine ea sine condicione
ni captivitate // eum committet
aliud iudicii tenetur erga suos deinde
et omnibus suis cognatis et vero
suis si super eo sunt convictus in terra
per eum tenet in omnibus
Ex dono maritali ubi quis compre-
hendit in facto vel in fuga post se
aut persequat furtum aut spolium in sua pos-
sessione. Remansit furtum aut spolium sine
defectu dicens pertinere quod venit et
non ipsas aperte emerit et non ostendit

firmauit et si q. pt testes i. no
pt pmaitus scelere reperiat si inis
sumd pdidit optulpa oz q. in lecy
iudice pt ros ipa cupe si ros
ias noluit sthibe aliquy tore
iudice pediat. actor dicat ei
qd ad iudiciu veniat. et si noluit
clamore optatat sup eu et ipm
capiat tamq fur qz veu pena
se fecit pfugiam si reus spote
venit ad iudiciu pt s suas
ros oblige si pani fuerint aut
pecora si duxerit eos d domo sua
pdiss. si equs ul pecus d stabulo
suo intromisso possideat. inter maior
pitu xxx et duoz vianoz ros
quy inte obtinebit q actor
q duxerit d pmis cp d foro publico
ros sup eu d ectas emerit
et ignorauit aq. d noctes ert a
fru i locu cudat et si oepig
xxxs sacto pena at pdit xxx
tria oppacaut et re sua recipit
q s ficaut furto sublata si
suo pbaut sacto xxx et duoz
vicie suo pstoz q q. mant q
ita pfurtu aut spoliu ablata
fuit si dicat q q fuit ei da
ta ponat datore qui donu reco
gnoscit et sit lib si dicat q
emerit ponat venditore q foz
publico fuitat. et loca fuit et
uat venditor q ad suu ven
ditore veir pcedat go reperi
ipm quocuqz veit d sfa duas
ebdomadas qz no ult. sluma
manib apta oz venditor sutta.
oz venditor loco ipius p oto uid
si d fff. fuit dca suprad dca dda
dat eu pena et emenda si furtu
a spoliu d qb go. apponit. prius
se defendat si actor pdiderit
bat eu pena et emenda dca geppa
bit oz ty eu inte vestima ad
multos actor venditores dou ab
in veniat q se dt si sit al d suo
stabulo eduxisse si sit ita si sit sen
tena ad i. applicat se actor e testib,
duos, si defecat d pba. is sub quo
res fuerint invente firmat ipas dou.
ipas ab ipo suscepta eo emeat
r ecquirit victor si se d venta
negauit sententia recipit. Si q
aliquis d vendit aut furib aut spo
liatorib abstulerit et oz prius vias
ostende et d curia public. Si venit ca
ven dues d sia sex ebdomadas
et suo sacto et testiu duoz suas
rs e pbaverit et oppesas soluit
si fuit aialia q sumd e recipiat
si actor sub oa manet nisi secat
emptor tua pte retinebit si vez
diu se no otedit pdetoz emptor
ppsuatu s tria ptect duas indi
putabit

iii dapni fecerit pucgliaz pig
aut puteu ... ad ... pri
dio ... aut sagittaroz a
picando ... aut armentu ad
ad volnatu otendit si moriatur vey
d meb aut vita no puty red
oz pco solue reps pcator estimatoz
iiii de nocte ... annona ...
reus sey e suspendio si de die
pena capitali si pascit viator eq.
d capo et de annona alicuia ...
et de capo no ducat dapni soluat
z. annone valore viano pmitte
t. ... que equus ...
end optendit. nisi pco fuit fid
iussor si dus iumentu ay tpe
repulerit absqz ca plenu e pend
psoluat si iumentu motu suo adue
recepit soluat ei q. e dus prius
d pco et q pcepit restituet si d
duplo si duxerit iumentu vicoz
ul tutela ad ipm puenit copstatoz
q sit d sua aios disposre tu lic
iumentu dui ocupe et pend obtinet
ly fui ... tpis dimissit si plus
recepit restituet absqz pena

iiii canis a equs a bos seu al
aliud aial aliquod aut ipm uic
ini absq... pen pecy ... dus
tenet. dapn reaps ... solue ul

valorem si ipsum recepit. Quia possessor pygnora percepit de dampno. Si statim decerit ipsum et non de domo vel de curia separavit et non pascat, ut vaccam petit de hortis est ad dampnum, id est alias pro dampno recipiat si placet.

v Ubi iudex pro culpa seu penam contra non potest de eo aliquis pro debitum quem ponit super porte pro uno cum dampno ad opus iudicis designat. Si dominus illius super ipsum de manu iudicis iuste non exemit infra annum et diem omne ius quod habuit in eo abiudicabitur ipsi. Quod si post infra annum et diem decimat quod id est quod de iudicio et sic ad pia appellat hereditate perpetuo ut iustum est et debitum solvat iudici quod iudex suo facto et quamquam pro [illegible] pro dampno hoc de [illegible] sic sequitur ad cuius detrimento non potest iudex de [illegible] cum pena seu aut solvat recompensationem.

q Ui adhuc aliud quaesierit quod si nisi vendicat de fructu adversus quod utrumque tenetur. Quod si dominum de iudicio statuerit contra vicerit possessor manebit et cuius quis non apparuerit id est cadit de causa si non ipsum legale impedimentum excuset quod possit ostendi.

Item dicat vulgaris sub bona fortuna custodio et alter sui sub dicat si coram probationes sunt expolientes sanior voluntas et probationes testimonio.

Proprietas hereditaria // stabimus possessor ius obtinet quod emptitia vel donatta contra bona possessor quieto anno et die absque vera quaestione verum efficitur possessor contra aut similis ius sit bonis adhuc aliquis quaeritur quod dum prius tamen possessor violentus numquam de eis potest verus possessor effici dum mota querela potest per testes ostendi.

In simili successionem bona possessor aut recompensationem quam vult abstulit emolumentum de recepto restituet non contra si ab eo bona dicta iudicio evincantur quam diu pupillos minora debita non negaverit contra vivo aut nepoti de suo parato aut iuste possessione proprietatis perdiderit contra ipsum per suos libros quod donatas ad stabimus hereditaria possessor approbat.

vel in causa succubuerit.

a Deinde que de facie conquerat adversarius de iudicio sic recepit fugam committit et de causa cadit si privilegia sit de culpatis statim de possessori.

q In agros arat alienos vestigia vel quos sibi alter conquisit si de percepit fructus de arando laborem perdidit si agros transiit quod debet contra sibi abstulit agros deputatos quod ipse seminavit cum querela sua pertinet et tempore solvat suum abstinuit. Contra seminatos agros alterius demum arat dampnum sibi solvat pro iure et emendam.

p In de pecudes alienas vel annona animalia sua pellit et pascit dampnum solvat pro iure et emendam de talibus solvere. Si pecus non est vesci sit dampnum duobus pecudibus et dampnum parvus ostendatur ipsum solvat. Id est estimatorem [illegible] quod si plus [illegible] quilibet dabit pro denarios et emenda dampno soluto. Si terra sunt pertica quam de includi non potest sic dissolvi cum eius vicinos dampnum duobus vicinis ostendat et procedant vestigio sequuntur. De domo dum sui et dampnum detinet tunc quod sit pecoribus solvere tamquam tenetur de culpa contentionis eum que sua pellit animalia de pastura qua si invadant per terminos pro solvat contra pro terra fuerit non arata eius acceptando contra ducendo sunt dampno remanet impi pretio sunt de signatum contra quod pastor de sua custodia perdiderit solvere compellitur. Principio si remanat annona solvens vicinorum destructa si depasta sunt aut conculcata dampnum sibi inimicus solvat quod sit de decima si ea de domini nolunt de estimator et ad vicinis ostendit quod de corpore diminuit tal quod secundum poterit ubi necesse ad hospitium redierit ibi debet suo tempore decimari annona decimalis. In [illegible] animalia de villis in qualibet domo in qua nascitur. Cuncta animalia decimantur preter gallinas quia si decimator non curat decimam accipere sit suum diligit salvare pastor et duobus denariis emendat si erit in dampnis si distracta fuerit aut destructa.

Multis est locis solitum tempestiva [illegible] non decime et de qualibet casa [illegible] duos pugnos [illegible] si solvatur. Decima ut dictum est in capitulis precipitur ibi debet ligari in duos nodos cubitum obtinens in annona hyemali.

Si vero consuetudine decima solvitur de capitibus aut et tunc in qualibus decima recipit decimator decimo in animali si noluit expectare donec ad decimam contingat de domo solventis. Quod si voluit decimam recipiat in compensatione de pullo equi et vitulo animali de vitulo asello [illegible] agno porcello obulum si fuerint quinque vel minus. Si autem fuerint sex vel plures decimator recipit unum pecus [illegible] duobus denariis redimendo septimum tribus obulis octavum denario nonum obulo. Sunt animalia duo capita eligit ut sex tria ut nove post ea decimator unum sibi. Decimantur pulli aucarum [illegible]. Non licet cuique tectum suum extendere super aream alienam [illegible] cum tenetur quisquis sua parte [illegible] quod sibi contingat quod si non fecerit et per hoc dampnum vicinus incurrit ipsum solvere compellatur. Si autem [illegible] dampnum in [illegible] nemo ponat [illegible] aut lapides ponere volens ad fines distinguendos vicinum [illegible] advocet adque [illegible] in [illegible] sua recipit [illegible].

Ut [illegible] ipsarum [illegible] in terminis [illegible] et non [illegible] separata et [illegible] tribus pedibus distent [illegible] dampnum et [illegible] [illegible] familias [illegible] non vocat stultitie ipsius ad [illegible]

separata claudantur. Erga causam vicini ligamen quod [illegible] temporaliter in terra edificat aliena preter [illegible] eum recedit et [illegible] cuius [illegible] ipsum [illegible] auctore [illegible] et pastor domum et [illegible] redimat duobus ad estimationem vicinorum quod si noluerit [illegible] cum reliquo.

Qui non [illegible] animalia apta pasturam pastori preter [illegible] lactantes et [illegible] nec dampnum faciat [illegible]. Specialem nemo debet habere pastorem ut per quod pastori communi [illegible] animali [illegible] curias aut plures aut [illegible] in eadem villa tali licet cuius pastor sigillatim ubi pastori communi constituitur [illegible] et non [illegible] non licet denegare nec nulla [illegible] aliquis pastor [illegible] pastor [illegible] animalia debet [illegible] et [illegible] tenetur [illegible] si lupus quod accipit aut spoliator pastor tenetur in [illegible] clamore ita quod [illegible] [illegible] non fecerit [illegible] quod ad domum non redit et [illegible] non apparet si [illegible] testimonio duorum vicinorum [illegible] pastor [illegible] pastor non patitur [illegible] [illegible] ad [illegible] valorem. Si [illegible] pastor [illegible] cum [illegible] non [illegible] actor [illegible] debet testimonio duorum [illegible] dampnum [illegible] quod pastor possit [illegible] quod stultitie adutilitate [illegible] disposuerit cum [illegible] plurium vicinorum [illegible] non potest [illegible].

Decimus ~~aqua~~ villa [illegible] aqua sita fuerit in stagnata ipsa et [illegible] alia debet sua parte stagnum [illegible] conservare ne forte [illegible] submergat. Si vero stagnum [illegible] [illegible] qui ad reparationem cum clamore fuerint advocati si non venerint ad [illegible] [illegible] perdiderint quod [illegible] possidebant in ipsa stagnum [illegible] [illegible] aut [illegible] terra quod perdidit [illegible] [illegible] si [illegible] sibi faciat [illegible] quod non perdidit possessor. Si [illegible] in [illegible] in [illegible] ripa [illegible] [illegible] si [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de palli pignora si fiet.

Si licz vltimus dominus contineat bona here-
ditas ita quod tamen ab eo teneat quidquid
aliquibus de iure de censu satisfaciat possessor
et non alter. Heredum feodale si non fuerit
quis de morte heres ipsius de iure pro dim-
ciali recipiat que sunt de feodo. Si
quis [illegible] quod fuit de sumptu in festo
beati Bartholomei omnis census que aliquis
sub aliquo solvit tenetur. De pensione in festo
sanctorum Philippi et Jacobi decima agnorum.
In Assumpcione beate Marie decima agrorum.
In festo beati Johannis [illegible] decima carnium de-
cima denariis redimitur annatum vbi
autem non redimitur ibi quam nascitur est ac-
quisita in festo beate Margarethe [illegible]
decima in festo beati ~~Martini~~ Urbani de-
cima vinearum et pomoriorum. Arantes sua
et quia decapo recedit ortus vel seratus
et vastatus census molendinorum et the-
loneorum et monetarum et ceterarum vinearum
cum tunc advenit quamquam dies solucionis
assignatus. Si attigit puer annos discre-
cionis cum dies censum recipiet. Si ante
pis tempus illius anni tenebit quod ego dico
quia si dominus prius ortos vel vineas aut
pomeria coluerit aut fodierit ad
colendum usque ad festum beati Urbani et
puer ad annos pervenit post terminum dominus re-
cipiet fructum. Si tamen dominus agros prius
seminavit de ista annos dominus ista recipiet
et eos stiplas vel pascua quibus alli-
gavit mores quia fuga sunt de terra et
nichil alligata nec licz prius licz dare
vel prata salvare postquam non pervenit ad
annos. Si puer annos attigerit cum terram
solucionem dominus labores perdidit quia puer
nil ei restituet. Et dominus prius vel cetera
heredi postquam tale emolumentum adipiscitur
dum fuerit devolutum.

In temporale dominus fundi ab ipso no-
luit amovere qui ad fundum non est natus
quod ei de presentacione tenebitur. De tunc ac-
cepte faciat domino censualis si de fundo
noluit recedere. Si moritur recipiat heres
ipsius succedit tamen de fundo quod de censu
in morte domini censualis tempore persolvat
cum heredi successori et eis non de diget
de vestitore nisi fuerit arbitro.

nabo dominus hominem fecit pisces volucres
et omnia animalia sibi subiecit et in
testimonium tenemus ab eo quod nemo de iure in-
iuria aut membris debet per hominem mutilari.
Tria tamen sunt loca in Saxonia in quibus
sub banno regio feris securitas est concessa
exceptis lupis et vulpibus. Que excepta et
hec loca vocantur munice seu silve banno
regio munite. Prima Coyna, secunda de Harz,
Tercia [illegible] est vocata. Qui feras
in istis occidit solvat legis solidos banni
regii. Qui autem istas silvas transire voluerit
ut [illegible] arcum et balistas minime
tensas et pharetras debet obturatas
continentes et sagittas de cordula colli-
gatas et canes alios ducat de nexos
copulatos. Extra loca predicta qui venatur
et canes fera que ducta de loco prohi-
bita de prosequitur dictus venator post feram
de prosequi absque clamore et absque tube
clangore vel canes ortatur capta cum fera
canes suos absque culpa potest revocare.
Venari licet venator segetes conculcare
postquam sit excepit et in modum sic ser-
lent adunantur.

[illegible] tamen fuerat alium morderent
seu dominicum lupum seu cervum aut
ursum aut simiam solvet tantum quod sic dapni-
ficetur sic probet. Si cuncte vel alicuius al-
terius voluntate occiderit heres non compellit
emendare si iurare presumat quod ad eius
opus comparerit feritatis inmisso.

Ubi post quis advocare et querere et si
[illegible] prestare de iudice de quo ipse aucto-
ritatem ferentem sunt illegale in suspicionabiliter
cum iudice terra [illegible] non potest si sit
ex [illegible] ligatus.

Coacter et unde violenter oppressi cum
clamore coram iudice conquerantur
propter vim quam viderunt de cuius male-
capti de furto vel spolio coram iudice
presentari debent presenti cum clamore. Et si tale
violatore pacis in crimine [illegible]
iudicetur deferat actor cum clamore
rebus spoliatis sciat quod eos defendunt
cum clamore quod nocent iudice [illegible]
Ubi non est cum mali actor de iure
conqueri cum clamore.

Pro pace fracta citatus ad iudicium
plures secum non ducat quod eos qua
[illegible] et sunt arma nisi secum defert
ita post gladios [illegible] maiores si d-

defendat in villa licet ei annonam dare quantum potest unum pedem equus in via ut pascat equum. Sed non licet residuum apportare.

Qui occiderit vel vulneraverit pacis violatorem nulli satisfaciat si manifeste perpetrata invenit quod restiterit in recens delicti a vel in fuga.

possessione nisi in presencia iudicis cui pertinet eius possessio. Pacis violator debet puniri sicut scriptum est. In statam pacem nulla arma nemo portabit nisi ad obsequium regni et torneamenta exceptis gladiis et [illegible] tantum qui contra edictum ipsa portaverint sicut illegales debent puniri.

Eadem causa non licet fieri in castellanis civibus et villanis omnibus qui in ipsis in domo sua vel in hospicio sunt manentes. Arma licet sic [illegible] qui clamorem sequuntur pace fracta sive de iure regni tenentur. Omnes qui annos discretionis attingunt ita quod gladios ferre possunt nisi in [illegible] legali detineantur exceptis clericis et mulieribus et ceteris custodibus atque pastoribus.

Quandocumque castrum frangitur reus quod ante ipsum iudicem clamor fuit evocatus et reum exigat a [illegible] ita quod audiri possit in castro. Sed non conditur reus castri [illegible] in bannum et omnes qui in ipso sunt primus proscribuntur. Si non sunt iudices a castrensibus contenduntur reum et spolium in castro. Qui iusto iudicio evadunt penam proscripcionis [illegible] castro non si opponatur quod spolium ab eo factum est et in ipsum sunt delatum. Dominus castri aut cives unius burgensis castri pro facto expurgare tenentur. Sed cum castrensi spolium imponatur castri ipse expurgare non potest nisi prius fuit expurgatio. Sed noluit de castri contra periculum exhibit dominum vel unum de burgensibus duello defendere contra fractam pacem. Cum autem castrum in bannum et iudicio assignatur. Eum de castro [illegible] quod spoliavit vel quesierit aliquis ad recipiendum etc.

sed ab ad [illegible] opponatur. Sed dominum castri reum in iudicio statuere vel satisfaciet vel pro castro respondeat quod si non fecerit. Sed debet pro quo dominum respondere.

Item si conqueritur quis quod de castro sit spoliatus et requirat per quod sed dominum castri adire quiete potest per se ad eos domandos vinc ita quod castrum suo facto expurget aut sui ius perdet absque satisfactione quod facit amplius et amplius ipsius quod non fecerit spoliator. [illegible] aliqui castri et dampnificatores si ad castrum non redierint infra diem et noctem et spolium in castrum vel ante castrum non duxerint ad servandum castri non culpabitur in quod factum. Si autem in ductum sub spolium aut servatum castri reum iusto iudicio eo comprehendantur. Pena violencia de [illegible] in villis ad [illegible] pertinet nisi in ipsis fuerint [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] aut potest [illegible] in ducte [illegible] domum [illegible] in fugi qui non fuit qui [illegible] [illegible]. Omnes clamores respiciet tunc actorem ad [illegible] reum licet ad [illegible] quietus non sit [illegible] dampnis permaneat si reum coram iudice reperit. De eciam et iudici arma defensores si debitam non [illegible] [illegible] fiat [illegible] satisfactio si eis violencia inferatur. Sed laycis [illegible] quamvis in terminos in [illegible] tenentur et pace regni assidua munimentes gesta seu ad servandum coram testibus tradita fuerunt. Eos potest [illegible] putari vel spoliata dicat. De tribus [illegible] punitualiter per duarum ebdomadarum qui eos accepit aut tradit ad servandum ut appareat eos servans in iudicio defensus si placet etc. Si non fecerit actor ponere possessiones eum [illegible] in custodia tenere ad omnes terminos quingentos de terra sua et domus ad exhibitum testibus evocare si remaneat reus in dampnis. Dampnificator aut potest coram actore reum imputato.

(Cf. cod. 169 pag. 93)

Ta rzecz nie brakuje

Po (mutetum) ma iść na str. 215 (instituere)

Cf. cod. 165 pg. 93b

in dampnis quantitatem vel pt coram actore
rerum inventarium restitucionis conscripti. Cum privat
res alienas ad se sibi traditas si furto
vel spolio vel igne perdat vel si fuit animalia
et moriuntur in illa cum iactura intrat. Si
sacramento confirmat quod res dicte perierunt absque
sua culpa. Rerum sibi traditarum de quarum
restitucione non disponitur vel solucione sui valorem
equus vel aliud animal in pignore moriatur
et cum ipsum perdiderit hoc ostenderit sacramento
quod absque sua culpa restitucione non cogetur set
tamen carebit precio super pignus vel precio alia
ius disformat.

I deludat vendat quicumque a materna
iure aliquas res dum sui ipsas rece
te pt dies sex inus. Si autem res ipsas de
ludat inpignoraverit vel vendat seu aliter
voluntarie ipsa alienat dum omnia inpignora
re iure tenetur actori ut sibi restitucionem teneatur
liquet sibi sua dampna prout restitucio ut
eciam possessore tenetur dum sit huius vendi.

I furto vel spolio equus privetur sive
negligencia ipsius in dum primo
dum tenebit ipsi solvere sui valorem et dies
remanebit actor in equo dicto si fuit vectus.

Videns non pt ostentum ab omni intencia
nisi se loco ipsius velit in iudicio vinde.
Si videns otiadit vel violencia fecit inter
festa in qua fuit deprehensus eadem pena
puniatur qua constituta. Et si videns inficiat
excipiens vel manus in vetitis violentes
iniecerit de puniri per parte vera qua
constringit Josephus qui in Vespasiano ob
tinuit quod filium suum capax inviant.

I calices libros aut paramenta sa
cerdotalia vel altaris videns emerit
vel in pignore receperit in quibus tamen absque
inciuncione vel modo suum privetur. Quas
cumque res alias videns emerit vel pignore
receperit clara luce non in domo secreta pecuniam
non amittit sed hoc valeat sacramento suo
et duorum confirmare testium licet sint suspecti
fuerint si autem defecerit in probacione pecuniam
perdidit et non magis.

Iste principes et castra que non tenent pa
trem quem videns valeat infringi
per presidia et confirmare unicaciones castrorum
et per homines defensales quos fecerint principes
hic dicuntur et non est ita quia qui pecunia
si vel castro parte vel scelerum tenere presumunt
primitus sparsi qui non serviat mortis sua
dampnatur. Cum fideiussore se constituerit
aliquis parte in iudicio et hoc non valet

adimplere oportebit ipsum satisfacere
super querelam actoris adversus reum
deducta si evitata sic ostendat fide
iussor sponsacionem vel persolvat actori
et non iudici. Iudici autem pena persol
vatur. Tali modo de satisfacere pro parte
secreta ad quam quilibet pro alio coram
iudice se constrinxit. Cum pace fre
git qua pro se promisit capitis pena
puniatur fideiussor ad alium coram iu
dice stabilitus si assistit reus in iudicio
absque fideiussore liberi parentis et possit
probare ipse fideiussor absens liberatur.
Cum captivum in manu cepit de
iure sistendum probacione restitucionis
secreta promissionem in solidum fideiussori
et non captivo.

Si pacis fractore dedicat ad iudi
cium an videndo violentus si captivus
fuit eadem pena puniatur qua et ille.
Si autem evaserit quamvis confessatur.

I violencia clamose fuit insi
nuata et secreta ius exigit testibus
probata si perpetrata sequela pacis fracte
de quibus alium in iudicio privare in ius
constitutum moriatur fideiussor tenetur
in iudicio ponere mortuum et erit liber.
Si autem super debito fuit querela mor
tuus non debet in iudicio presentari. Si
fideiussor mortem eius ipse planxerit
duobus testibus vel monentis sic erit liber
sed heres mortui pro debito respondebit.

I moriatur equus vel aliud al
ius fideiussor presentare debet in iudicio
aut ponatur et sic erit liber obligatus
ad manutenendum super manus fideiussoris
si intra terminum moriatur heres ipsius
aut fideiussor sacramento implebit
dicto. Perpetuo privatur fideiussor tam
si dampnatur quam quietus.

I duo debitori requirantur 2º dant
causa ipsius tenetur. Si multi de
bitores requirantur super parte pacis fracta
sua ceteris non tenetur. Veniet apud
pro iudice fit solutus. Si autem ca
ptivum alium differat nec ... nunc
et fideiussores ponere nisi cautum sua
responsacione estimatur. Si querela
pacis fracte in iudicio stat de absente
ille autem actor si terminum tenerit
destratum potest ipsum devincere. Videtur
ponatur fideiussores qui tercio apparebit
si iudice actori parte iudicaverit et non
reo cum absens ad iudicium citatur.

Iste sexternus erat apud Przibislaum de duobus partibus in alterum non dedicat
et ego ibi requisivi et in ... eum diligenter ad exposicionem meam.

verba absoluti note non potest dicendo si ipsius vices non committit. Cum super violencia impetit in iudicio stati comparat cancionem quod actor potest corrigere suam querelam ante cancionem et non potest post.

Si post tercium diem duo eandem rem acquirere nitantur in iudicio possessorie aut vendicabiliter debet amicabiliter componat unus alium in iudicio admonebit. Cum arma bellica seu suppellectile vel hereditatem per iniuste detinet iniuste recepit tenet actor si conqueritur in iudicio reus solvat penam iudici et emendet actori.

Si primum aliquis impetatur a duobus in iudicio exigit tradi sibi causam rei similiter illi debent actores separatim ponere et qui tradit in iudicio primum. Requirentes arma bellica post decessum cognati communis guttur et decorpore proprie gladium accipiat qui sit coequalis omnes alios proprie recipiet bellum ante non alteri aliquis non potest querelantem ab actione repellere excepto reo de quo conqueritur iure primo compellitur illegalibus tegit sive aut proscriptus in iudicio respondere oportebit aut coram omnibus querelantibus vindicare nisi proscripti.

Proscriptus se potest exprimere in omni loco infra iudicium quod eum proscripsit loco querelam licet extra eum sicut in alio loco querelam licet excepit. Si de lege proscripto sit detinere excipere oportet ipsum ponere tantorem comparere quod si non pateat et si non pateat fideiussores iudici cum iuramento habeat similiter debet respondere ad obiecta debita similiter. Si proscripto dicit in iudicio se proscriptum debito evasisse oportet quod proscriptum iudicem aut sculteto aut per preconem iudicem aut addatis duobus testibus hoc loco iudicis probare similiter non oportet actorem probare.

Si sub banno regio fuit proscriptus actor et ei hunc iudicem et duos scabinos testes quod proscriptorem evaserit iusto modo. Cum tamen liberi vel ministrales nunquam possunt coram rege testes esse et similiter in regno quod preteritam fidelitatem debitam sponderit. Non licet tamen ministrali suam obicere ante testamentum fieri contra liberum scabinum ydoneum si tamen sit et vitam suam aut honorem digni videantur aut hereditatem.

Si terram alienam in arat remanet absque culpa. Si vero arat quia sibi usurpat et ab ipso prudentum emendatus oportet ipsum satisfacere in vadimonio licet absque licencia iudicis extra ius aratam terram alienam. Nemo potest terram alienam vitam vel membra prudentum deinceps amando sibi hereditatem indebite usurpatam nisi fuit ipsa sibi prius ab iudicata et per ipsos ea publice sit edita.

Si duo predium unum impetat eodem et testes ponunt exigunt sive probatores et venit alium preveniat sive agendo predium equaliter inter ipsos dividatur. Istas attestaciones dent vicini eiusdem ville aut etiam vicinarum villarum dividicare. Cum aut potior erit in probacione et plures aut pauciores habent testes predium obtinebit si ignorat cuius sit possessione ex iudicio desponitur aut actor aut reus omnet quod quod res diciter quod cum sibi debitore pertinet et non plenius ab est iudex vicinos assumere et super quod iurabunt ambo equali ab eis dividitur.

Equos aut vestes si quis acceperit commodo ad tempus prestatum nisi restituat in eodem et querelam de ipso faciet quod gessit statim aut restitue tenetur et si deterioravit satisfaciendo debet corrigere furtum aut spolium non potest corrigere quia non fuerint furtive sed gesse. Contra quia non fuerint facte sed gesse. Cum cessor quibus potest res suas accipere debitore. Potius ubi ipsum videbit et detentam per iniuriam ultra tempus prestatum.

Si proscriptum hospicio recipit et posuit scienter penam solvat iudici et si fecerit ignorans sacramento expurget se. Si in alio iudicio non potest quia proscriptus est in illo quo eum proscripsit. Sed qui a iudicio fuit proscriptus a omnibus iudiciis summo scilicet proscriptus licet in suo non ex ipso nisi venabiliter evadat. Iudex inferior non potest iudicare proscriptum.

qua fecit superior nisi sibi sit ita notoria
quod testis esse velit loco summi iudicis

Si maior iudex successor eius teste
esse debet omnium que in parte iudicio sunt
pacta quatenus scabinorum testimonio sunt
instructius licet ipse prius fuit in [illegible]
ipso in iudicio comitie iudex non opor-
tet alium cum [illegible] domicilium nec bona
possidere sub eo. Non enim quisquam in iudicio iu-
dex super hoc quod extra territorium est constitu-

Quod est quis iudex ubique liber ydoneus
scabinus non compellitur iudex in [illegible]
duelli coram iudice comite aut iudicio
opertis ad ipsum in iudicio in cuius territorio
iacet uxor eius et est in illo [illegible] obti-
net sedem scabini. Etiam caret sede scabini
querit iudicium iudicis superioris. Ubi ma-
net sedes hereditas pro primogenito quam
sibi habeat seniori aut primogeniti excepto
gladio cingato etc.

Si quis duxit uxorem nescientem quam
habere valeat [illegible] et pueros
procreare [illegible] si postea fuerit pro
[illegible] separati hoc pueros non derogat in
suo iure quam ante divorcium fuerint
nec eciam illi quos iam tempore divorcii
gestat in ventre. Etiam alium ducit
illegittimum aut ortu aut officio hoc
debet ipse cum septem testibus in suo iure per-
fectus probare. Si dicatur quod quis per-
debat ius suum vel iudicio [illegible] aut
spolium hoc enim ipsum iudice cum septem testi-
bus probare

Si [illegible] ydoneus scabinus non compellitur
uxore sua [illegible] nec eciam qua ex
suos progenitores [illegible] iudicio [illegible]
velit hic cum pare suo duellum inire [illegible]
re per desponsatam sibi [illegible] se
ad dicit licet [illegible] in sua [illegible] habeat [illegible]
ubi duo [illegible] hereditate debent accipe-
re senior dividat et [illegible] eliget [illegible]

Si absque advocato iudicio [illegible] ad-
vocato carebit [illegible] quis sua [illegible]
defendat [illegible] non [illegible] debet
et iudex omnibus nec debet [illegible] in [illegible]
nec in [illegible]

Si unus alteri tenetur vel accepit
hoc debet debitor heredibus eius solvere
si decedat si debitor moritur heredes eius
persolvere non tenebuntur nisi sub se habeant

bona proximis suis [illegible] uxorem fuerit
inhabitatus. Etiam in captivitatem alium
absque prelio aut vulneraverit aut affli-
git absque vulnere mortali et absque [illegible]
membri privatione heredibus lesi non
cogitur iudex nisi per spacium anni
moriatur nisi ante decessum contra
eum causam inchoaverit in iudicio. Quis
advena se dicens liberum pro libero
debet haberi nisi testibus convincatur

Si se liberum quis dicat et alius ipsum
dicat eo quod se illi dederit in servitutem
liber potest evadere sacramento nisi quod
sibi apponitur actum fuit in iudicio. Si
vero dixit ipsum fore sibi [illegible] suum
licet actori cum duobus suis [illegible] tactis
sacrosanctis hoc iurare etc.

Si dominus alicuius cum [illegible] velit in
servum [illegible] cum [illegible] septem [illegible] et
liberis tribus ex parte patris et ex parte
matris iurando valeant affirmare
attestaciones omnium [illegible] et libertatem
suam predictam obtinebit aut [illegible] hic
in possessione [illegible] in iure obtine-
bit [illegible] quia [illegible] caret possessione
Si in servum se quis dare voluit [illegible]
iudicio suo licet heredi contradicendo
ipsum in libertate [illegible] obtinere
Si vero dominus ipsum obtineat usque ad mor-
tem [illegible] hereditate eius quam prius
acceperat [illegible] et post [illegible]
[illegible] sunt procreati. Etiam [illegible] in
servum [illegible] et alteri [illegible] ex
tota iudicio [illegible]. Si dominus [illegible]
se cognoscat coram iudice [illegible]
non defendat actor ipsum obtinebit
cum duobus eius cognatis suis
quos si non habuerit ipsum [illegible]
obtinebit iurans cum duobus
suis sibi [illegible] quod [illegible] ipsum
dando colaphum si vult [illegible]
[illegible] emancipabit

[illegible] est pena si [illegible] recipere
velit [illegible] actor [illegible]
[illegible] aut [illegible]
in iudicio [illegible]
in iudicio [illegible]
[illegible] iudex super omni [illegible] quod sibi
ab adversario opponitur [illegible]

causa duelli in qua se potest defendere primus ne rendeat contra inventorio condictus fuerat condictus. Si vero super eo impetatur crimen ex ipsum contra dictorium. Vero autem tenetur super predictis indicare non tamen actor aut reus ... secundum eius primitie inquam sistit res petita

Iudice proscriptus in regis allegata audientiis ... Si velit ... et tota regie legis esse ex ipsum regis timam septem propter cudemnadas. Expetunt ... parte sibi in dicat et presto sacramento ... ei ... admitte atque proscriptus fuerat redibit infra duas cudemnadas post reditum suum omnibus de se querelantibus ... litteris regali sigillo munitis deferat admittere in quibus sit inducta ostenditur

Illegalitate in ... absque pro scriptione omnia ... regis propter cudemnadas et sit liber ... se ab ille cudemnadas ... contra ... non ... ... tenetur super illegalitatem pu... ... per ...

Apto in ... mando finiti vel spoliis non licet querere venditore aput quem invenitur res furtiva vel spolii si non sit ... vocatum licet querere venditore si eum impetatur more duelli

Quia inimicus alius cum deferatur cui quis alium impetat ad duellum utrique de ... indicium que si fuerint ... autem ... sint ... lo ... emendata. Si ... captus in omne ... sunt ... in ... debitum ... alium volunt ... aut ... se capiunt ... iudice statuatur ... vitam perdit ... membra ... pena solvunt inducta et ... actori offerens se testem ... in iudicio ... admittere ... repellitur ne ... testis ... iuste ...

Bruno pertinet incendens ... vicini sui cum suis ... se ... manere emerserit ullum inde ... emolumentum non pertinet eis qui ma... altius ... invenit ... sua esse ... domini sui cum sunt ... messe non ... primo eis de ... primus ... possessor

Possessor tenetur de ... in ... quia ... et dicit non ... in possessione. Relicta ... post mortem ... a bonis mariti non ... ante ... in ... ne ... mulier tempore ... nisi ... post mortem ... Relicta ... non ... domino ... in ... nisi domina ... loco ... ipsa locavit ... tempore ... uxor ... ipsius ... que ... supellectile ... quem locum ... ornatum ... potuit tempore uxoris et ... ornare ... et pulvinari ... et ... cussino

Si debitor in iudicio convincit quod solvere non potest nec ... po... ne ... iudex tenetur a ... debitore que tenetur ... in victu et ... sua familia ... custodire ita quod alia pena sibi non affligat. Si ... quod ille affligat ... non ... a debito liberatur ... sibi non ... ut ... solvere potuit ... actori ... debito

... coram iudice si ... ille iudex precipit iudici condempnat ut ... unde ... iudice non ... condempnatur ... pena ... patet 29 et 30. Et ... iudice non ... in causa ... ut tenet ... in ... ipsius a iudice ... actor ... cum ... testibus ... solvere

Si paccatus solvere ... debito vel argento ... non est liber nisi ... pactum fuit ... ipsos ... argentum solvere ... non ... solvere nisi coram iudice assignatus ab eo cui debet debitor ... solvere ... argenti ... si non sit ... solvat argentum et denarios quale solvitur in iudicio celebri.

Actum captivi debitore non est stabile nec promissum quod fecit aut promiserit in sua captivitate. Sed si super fide dimittatur ad tempus debite debet intimus redire ut fidei liberet promissa aut aut contra legem imple qualecumque promiserat aut iuravit a detentiatoribus vindicte eorum promittit aut iurat absque aut inebriis conventionibus si non valeat adimplere in anima sua sibi non preiudicat. Infidelis captivus si sub fide dimittitur a captivitate vel in iure appellatur aut aliquis in fide promittere hoc ipse non tenetur si probare possit quod ipsum ad hoc infidelis coartavit. Dominum pro debito impetitum in iudicio si querat ab actore unde sibi debeat debere dicet teneri vel eorum compromisso aut prohereditate qua recepit.

Multum miratum quod liber iste parum loquitur de iure ministerialium tamen in ipso dimissites et confectiones sunt quod nullus potest enarrare sub quibus episcopo abbate abbatissa que sunt ministerialia circa sunt divisa que distinctione non sufficit. Deus cum Adam primo fecerit et tunc omnis erat liber. Quidam tamen asserunt quod servitus post diluvium incepit a Cham filio Noe. Noe vero duos filios benedixit tercio non indixit servitutem Cham et generatione sua Affrica inhabitavit sed in ea mansit et Asia Japhet possessor iure incoluit Europa sed alius eorum subditus alteri. Alii dicunt servitutem ab Ismahele venisse. Sacra vero scriptura dicit eum filium ancille. Et non Esau dicit quod ab Esau Jacob benedictus sed non dominum capere et dominus constituit. Sed pater Esau non maledixit nec servum constituit. Nos habemus in iure nostro quod nemo potest se ipsum in servum dare quin heres impediat. Habes servus. Deus non ergo potuit Noe vel Ysaac alium in servitutem redigere ex quo se ipsum non potest quis in servum dare. In veritate servus traxit initium ex coactione et captivitate et iniusta violencia que ab antiquo in iniustam consuetudinem est deducta et nunc pro iure reputatur.

Portet dimittere cum emenda quod quis alicui sibi iniusto vendiderit. Si ab eo prius fuit ereptum eorum ante contentionem dominum sibi abstrahat aut concessum recepit ad mutuum si in termino non restituat debet persolvere hoc restituat absque dampno ad satis coram iudice

ac de recompensatione omnium et emenda principum et liberorum dominorum et eorum scabinorum ydoneorum quod pares sunt in potestate principes cum et liberi domini in solucio autem preterea honorantur. Illis detur duodecim denarii puri quorum quilibet tres denarios ponderat et hunc annuus precium argenteis computatur et duodecim triginta solidi compolvuntur in emenda ydoneis et scabinis solvuntur in emenda triginta solidi. Solidi ponderat unciam argenti in pondere Karoli eorum recompensacio est et viii libris denariorum predictorum. Cunctis maritata sed dimidia emendatur et recompensatur viri virgo et mulier innupta sed dimidia emendatur et in ortus suum vir sit tutor uxoris ex quo cum ea legitime contraxit uxor est viri domestica quod posterius eius iniunt et post morte viri liberatur.

Conductitiis civitatis et sculteti presidentibus dantur quindecim solidi in emenda et decem talenta in recompensatione. Inter illos hic elegere preconem mensis habeat quia tres menses habent eliguntur iudices et scabinis alii honores liberi incole veniunt dum more hospitum veniunt et recedunt et in territorio non habent proprium illis et dantur quindecim in emenda et in compensacione x talenta xv solidi in emenda et xv solidi denarii et cetera emenda agricolarum vel rusticorum et nove libre denariorum compensacione eorum lance cirotece et furca sunt sunt emenda dimidium laboratoris seu ortulani recompensacio omnes domus terra duodecim et quilibet distat ab illa scalenas et ad unam et liber quemque scalena per clanos distantes in altitudine stature hominis usque ad humerum per quos possit ascendi et dominus ducat duodecim inquo caduo ponderat duodecim et quilibet ponderat xii solidos.

Alii clericorum alii spuriis solvuntur in emenda tunc fenum quod trahere possunt duo boves annuatim iaculatoribus et hiis qui se dederunt in servos dantur in emenda umbra hominis pugilibus et eorum pueris datur in emenda splendor clipei duellaris ad solem porrectus. Bine scope et solis forpices dantur hiis qui aut sunt proscripti aut spolium perdiderunt. Illegitimi homines non de pena esse erunt utilitate et tamen sunt porte quod in eos pena committitur consequatur post omne. Si licet illegales recompensatione careant qui tamen unum corporis vulneraverit aut spoliat aut occidit aut mulierem allegittiam opprimit violenter et hec ab pace infringit, puniri debet. Sunt iniuris contra pace statutum communitatibus et in contubernia sua per quas fieri violentus et vita indicto decreveri si eas contubunt violenter.

De solo volue ais debet pluries qua solus imperii quatuor tuper super consilio et auxilio monhatur. Qui rem alienam accipiat violenter vel absque statu temporis si pax sit aut vel in hoc debet restituere cum emenda aut iurare quod reddere non potest tale solvere secundum precium suum quod estimatione actoris aut valore minime sacramento. Canes venaticos aut venaticos sive canes leporarios vel sagigetes aut molosos et sibi similes solvuntur. Dominus mercede et sic redditur eque valet. Qui occidit alienum sponte vel invitus ita quod eorum precium comedere compellitur ad reddendum in eius porta recompensationem. Qui membrorum frangit aut usum eius abstulerit, media solvat recompensationem absque emenda si iuraverit quod non sponte et ille alter retinet ita lesum.

mal vero mit ydonen

Si occiderit aut pedes usum abstulerit sponte et absque utilitate plena eius recompensatione solvat cum emenda. Si abstulerit usum oculi medietate solvat precium supradictum. Qui canem alienum occidit aut mutilat eo quod ipsum mordere velit aut alterius mordeat in platea a campo terminaverit absque dampno si iuret quod alio modo canem compescere non valeat.

Canis capi frequentans debet in fune teneri et hoc quod neminem ledat. Si vero dampnum fecerit ipsum compolvat qui canem dominus est vel dominus eius si ductor non est solvendo.

Bandes theutonicus vita dominus aut inebria ex delicto non oportet eum aliquid pena solvere aut emendam. Anniculus pullus gallina recompensatur obolo. Anas aut auca denario. Auca anticus vel gallina tempore cubitus tribus denariis et anus domina ad alias clientes et porcelli et edus dum sugunt et agnus in iiii^or denariis pullus equinus qui duodecim dum sugit. Canis custodiens canum cum tribus solidis et gladius et porcus quatuor similiter sive pecus domesticum minor solidis et bos arans iumentum et alii equi ultra annos solvuntur secundum etatis. Equus in quo quis duo fuit viginti solidis equus militis et dextrarius ambulatoribus et uterinis recompensata propter ista et omnes res mobiles debent reddi aut estimatione valoris recompensari iuramento summo minimat iuramento.

Theutonici debent debitore regem eligere qui cum fuerit consecratus ab episcopis designatis et in sede regia aliquis intronizatus regia obtinet dignitatem et nomen. Cum autem fuerit a summo apostolico domino consecratus imperiale suscipit potestatem et non nomen. Rex eligitur super terram et feodum et super singulis vita imperator non semper tenetur ubique omnes iniurias iudicare non offert principibus et comitibus sculteti feodum ingratitudine manum non perdit quod iudicare possit incola et manum accipit iudicare sculteria in comitatu quia nullus iudex absque sculteto potest legali iudicio presidere quia si quis debent iudicare requiritur coram sculteto. Scultetus culpe iudicis atque comes palatinus culpe imperatoris et castellanus culpe marchionis. Saxonia, Bavaria et Franconia, Swevia regna fuerunt distincta precia fuit nomina eorum iudices civitatum episcopis marchiones fuerunt theutonici subiugati ac tum abstinebant principes in honore et feodale vexillum sub nomine ducali imperatoris precio precia eis abstulit feodum principale et vexillum feodale cuius omnibus accepit et non emenda quia non potest

pena ex iudicio z actor Nulli soluitur
emenda nisi actori tantum Ideo dicitur q
principes absq emenda sunt Nec est rex
no licet iudicium diuidere nec integre
conferre nec parte eius ita q eum tollatur
est heat successione q oportet iudi
gentias sustinere nisi sit spalis contra
q vexillo ptineat feodali Haut no
licet regi vexillum feodale diucius re
tinere qu illud conferat infra diem z
annum

Eciam no licet alicui in iudicio stare
nisi sit liber ydoneus scabinus
z nisi regi fidem faciat cum ius liberi
phanc fidem etiam fidem iniret qui dicat
interesse In electione regis oz eum inno
ta Imperio fidem z q ius exaltat z i
iusta deprimat ipsum z etiam imperium
i iure suo protegat z q scit z pre
valet Amd nunq dt sacramentum presta
re nisi dns papa sibi iniungat q i
fide hesitet Sana dimde te rpe omnem
que sibi i iudicio deferuntur ꝑ fidem Im
perij testantur z vbi sacramentum prestare
fuerit ad h dt rpe sunt prinissimi
In membris debilem aut leprosum aut
ipe sua excommunicatum no licet i regem eligere
Rex dt ee iure legittimus ita q ius suum
integrum Juravit Rex etiam clauis hre
ius francorum vurkenge deinde
fuit q sicut francus no pt demeri
nisi fuit a recenti scelere dephensus
aut ius francorum amiserit ea causa
nec pt a iudicio contra Regem impetere
nisi prius fuit conuictus imperio priuatus
soli regi ptinet principes ob culpa
vita priuare vel membris truncare
Solus legalis pro quibus punit ydo
neos scabinos cum vita demeruerint
aut sanguine dampnauerint

Recto i ius eum audire z scabinus
fuit electus fidem regi facere tenetur
sum ius liberorum z ꝑmanum iudicis
locari dt sup sedem z cussinum inponi
iudicis z iuxta reliquias vel crucem
in gremio eius collocabit patet
sibi iudicis ꝑ ius distractum contra

hīt pro auctoritate i vadiandi
de emenda obtestanti q z bona
eius que sunt ꝑsequam assignetur
Si vero i iniuria viri z res demeruit
pt gladium no sicut alter gladium
no portabit Sz si inoxcquenda in
iusticia ei indebite restituatur clamo
re dt omnium aduocare z nisi prosequ
cum sum posse q si no potit iudici
conqueratur Si dimidie ptinet ho vpt
mortis conquinatus z hunc potest
committere si redimatur ab ipso Et si
vir moriatur vel mulier absq herede
annona crescentis in terra vacante
sibi ptinet z veste cottidianal defuncti

Ubi dicitur aum ꝑm z rpe surgit
pace educit ibi dant tres so
dales recipe hz ee posse vnum herez
excepto sculteto in qualibet villa ab
solute audiatis si no contra que fuit
querela dns appellat aut alr quoque
no pt imperatorem contemnere nisi
tribus de causis Et in fide hesitet aut
incredulus aut legittimam vxorem
dimiserit vel ecclesias destruxerit contra

In electione imperatoris primus
est archiepiscopus maguntinus
Secundus treuerensis 3us coloniensis In
ter laycos electores primus e pallatinus
rhenus dapifer imperatoris Secundus
saxonie marscalcus eius 3us
camerarius marchio branden
burgensis pincerna imperatoris Rex
bohemie no hz ius in electione
no e theutonicus Post istos suc
cedit electio principum clericorum tam clericorum
q laycorum primi electores no dent
in eligere voluntate sz que inita
aut assensus principum generalis

Principes no dz hre dnm laycum
preter regem Nullum sz vexillum
feodum de quo possit principes fi
eri constituatur a rege ꝑq alr ab eo
recipit in feodum si in no e feodo
primus qua alter illud recepit ante
eum z no potest illud prius imperij
bonum electus fuerit epus aut
abbas vel abbatissa cum scuto

fiunt bellicos tales primo tenentur
arcere feudum recipere et postea abba-
tias spirituales quas postquam receperint se-
cundum ius feodale conferre poterunt
et non ante. Si episcopus vel abbas aut
abbatissa regalia infra sex ebdo-
madas natiuos non elegant electio
devolvitur ad imperatorem et conferre pote-
rit ydoneo propria voluntate et

Imperator investit et confert cum scep-
tro omnes principatus spirituales et
cum vexillo omnia feoda vexilli nec licet
ei dignitate feodi vexilli vacantem
per annum et diem non collatum tenere quo-
niam et theolonia vacant imperatori
omnibus civitatibus infra imperium quam-
diu ipsis moratur

Quamcumque intrat iudicium terre illius
sibi vacat et licet ei iudicare omnes
causas que coram iudice non fue-
rant incepte aut finite Et cum
intrat terram omnes captivi sibi
vacant sistique debent et primus coram
seu libertas quotienscumque poterint
adduci postquam imperator detinetur
vel in domo illius qui eum detinet
tiauit detinet ante ea tenebi-
quos comprehenderint detentores et citra
eos primum regium probari pos-
sit stati condempnari illegales
qui eos ceperint et dominus in
quos quod captivos detinet contra ius

Omnes debent quibus iudicare sum-
monitum adesse et viij septimanas
contra tempus feriatum in loco le-
galium iudicum ubi possint
scultetus scabini preco equalibus
Sculteti et non potest qui non est
liber nec indigena et coram iudice
non aliquis sit iudicium presto quibus
dz liber ipsum ad amicus dividuum
quasi iudicio pater debent adhuc
astricti ab ortu solis usque ad
meridiem sicut iudicio primus fuerat

Constantinus imperator de-
dit beato Silvestro et pontifi

ecclesie pena temporalem ad iniuges ipsam
spiritualibus sexaginta solidos ad-
primeret Omnes qui deo aut ecclesie
satisfacere contempserint et in foro
ecclesiastico penas incidunt canonicas
ut aliis alia sufficiat vassi
ad coartandum ut deum contra rebelles et
in ecclesia contumaces excommunicatos annum
permanent et non corporis et que non au-
fert ius quod est feodale si non
illegalitas arcere edita subsequitur
proscripto homicidium morti condampnat
si in ea fuit deprehensus Ius autem
sibi non aufferet et si diu in ea permansit
ut prescripcionem

In una provincia iudicat iudicium
suum aut civium principibus presentes
suas summonet sigillatas per dies
bus autem tum adhuc tres equales
communes utrinque sunt infra trium
thoma ad quod si non venerint pena
debita premunitus principes vexillo
feodali C libras omnis alii pro liber-
tas compoluntur comperta pace fracta
dea solvunt in pena comitibus nobiles
pro talenta cuius tamen patria infra
ducatum aliter infra ducatum ius
obtinet speciale sed slozente et storme
et eos etere quorum in et pone sol-
lucione ut dicto Comiti solvuntur
lx solidi et eos advocato qui sub banno
regalibus iudicat Si abbas bannum re-
cipit bannum cum regium accipere potest
ferre concepto rege aut ipse rex
negatur potest bannum conferre iudicii cum
iudicium est collatum Si comes potestate
comitie alteri confert aut iudex
potestate iudicum imperatorem et est contra ius
Si etiam insolidatus quemque voluerit
capitanie in premunire sibi non potest
bannum confert absque homine

Alatinus et languinus iudicat
sub banno regio sicut comes et
eis sicut illis solvuntur solidi sexaginta
cum comparitione tricesima et ipse
iudicat peregrinum proprium

sculteto solvunt octo solidos potantes
tabula advocato feodali non sub banno re
gio iudicatur ad plus tres solidi tunc
et iudicia electo ad casus predictos sex
denarii vel solidos xii provincie statutum
Sculteto in villa sex denarii et iudicii
solidi in arte et omnibus vicinis dedit hiis
burgensis pertinet ad potandum
[illegible] ecclesiastico iudicat post dies ubi
ut quilibet contra sententias in veniens
in suo iure non potest reprobare In illo
iudicio nemo vendit suo iuri adducella
Eum pax fuerit homini ortum non dero
gat nec ius suum provinciale sed sol
tum bellicum humiliavit
Illa fo infra miliare ab
alia edificari non licet non licet castrum
struere aut villa munire plancis aut
muris nec motem aut silva vel curia
terrum in villa campestri absque licencia iudicis
provincialis absque licencia aut fodere
licet in altum quantum fossor cum fossorio terram
poterit eicere absque adiutorio ascensus
vel scabelli tribus plancis vel in uno
edificare licet infra terram et aliis sup
ita quod in inferiori parte hostium sit agium sp
ita terram cinctam vel licet clausis sepe aut
sudibus aut vel uno in altitudine tale quod
sedens in dextrario manum possit atti
gere summitate eorum vero septimum
ge summitate eorum vero septimum
absque propugnaculis et huiusmodi castrum
absque propter violenciam aut iniuria
aut quod propter violenciam aut iniuria
et destructum reedificare absque licencia
eiusdem Si violenter castrum destruatur
aut domus eius ipsum sponte reliquit
destructum aut media expulsus absque
licencia eius reparatur
Ipsi iniuria alicui castrum auctoritate
Invenis domus super hoc in iudicio
moveat questionem nulla querela adversus
illud propterea destructum valeant audi
dictum Iudex primus debet ter ponere
in castrum aut edificium quod preminarum
debet frangi Indigene ante ligonibus
et malleis et aliis ad hoc necessariis statim
illud ad terram prosternant non debet tolli

nec lapis nec lignum inde dedu
ci nec aliud quam utilius habetur vel
possessum fuit inde ductum quod si
aliquis sibi deme vendicat ille
ducat agri et fossata debent con
tinuo replantari Omnis infra
bannorum inanectos ad hoc sunt
astricti in compositis propriis si ad
hoc clamore fuerint advocati
In parvum regimen iudicatur
vel non debet iudex aut scabini
de cappis vti nec pileis aut al
mucijs nec et mitris aut cyro
tecis clamides habeant super humeros
et iudicet inhermis sedeant et se
dentes vel debent sententias invenire
Super quolibet theutonicum aut scla
vum suo iudicio sub banni liberis aut
suum nemini licet nisi quis si sententiam
reprobat pare ipsorum petat ut
aliam in veniat iustiorem tunc
surgat inventor et loco ipsius
resideat alia inventus et quod sibi
videbitur in veniat habitat fiant
certe que supra sunt prescripta
In parvo banno regio iudicatur
Veniunt quis sententias sicut
dictum est accepto saxone contra scla
vum et sclavo saxonem Si sclavus
vel saxo deprehensus fuit in die
certi pacis fracte et cum clamore
coram iudice adductus saxo te
statur contra sclavum et sclavus contra
contra saxonem et eorum alterius alterius
sententiam sustinet ex quo fuit
captus cum impetitur ab actore
coram iudice potest se defendere ne in
debeat nisi conqueratur actor in lingua
in qua natus est reus Si nescit
theuthonicum et hoc per iuramento con
firmat et in lingua conqueratur de
reus oportebit per ipsum iudex decep
ponto vel loco suo qui sciverit
ut quod iudex et actor intelligant
et loquitur Si aliter conquestus fuit
in theuthonico vel viderit sciam

suam in venit in auditu et hoc possit probare oportebit ipsum theuthonicis viris concepto certa certare quia ibi obtinet ius suum unusquisque in quo natus est

[L]egittima proles et libera obtinent clipeum patris et hereditatem et matris si sit ipsius patris condicionis aut melioris. Si mulier orta de ydoneis scabinis nubat tabulario aut aduocatione simplici que cum ipso pueros procreat ipsi patris condicionis non sunt matris in emenda et recompensatione quia ius patris obtinent et non matris. Et ideo non in hereditate matris succedit vel aliquis cognati ex parte matris. Istud eciam ius obtinuerunt ministeriales usque ad Wilbrandum quondam episcopum Magdeburgensem quod filius obtinebit ius patris et filia matris et propterea et prebant et ministeriales fuerunt tunc nomine mutato inter eos vocata a patris aut matris fuit quod liber parens numquam prole filiorum procreatur. Tempore vero domini karissimi invaluit hoc ius quod tam filius quam filia condicionem pertinet theuthonice matris et patris tamen. Si pater sit theuthonicus sive sclauus puer ex sclaua ipsa pertinet si sit sclaua. Si autem sit theuthonicus tenet. cedit parti matris dicitur quod omnes sclave sunt libere quia proles earum sclauum sequuntur. Sed non est ita quod solvunt tributa pro duo quociens nubent et quociens aut dominos sua consuetudine separant domino solvunt et in aliquibus plus

[D]iuorcium fiat inter virum et mulierem ipsa retinet vite provisionem in propriis et non in feodo et edificium in quo illud non licet destruere et alias locare aliud edificium non pertinet ei non eciam sibi data suppellectilia et maluetet et pulvinaria et vestitus que ipsa attulit aut ipsa debebit viri promissum fuerat in contractu sponsalicio sit vite provisio mulieri promissio sibi non auctitatur et non in feodo quia nullis modis possit sibi auferri. Si feodum sit sibi tempore viri ordinatum cum erat virum feodum per mortem ipsius neque vir neque mulier potest feodum obtinere nisi ad vitam licet vite contulit ipsum in hereditatem et non ipsa

[P]ost mortem viri remanet vidua cum pueris indiuisa longo vel parvo tempore cum voluit per se separare ipsa dotem suam recipiet et supellectile et pulvinaria in omnibus que superfuerunt sicut debuerat tempore morte viri. Si domino acceperat et virum ad pueros induxit et bona domina et per se decesserat vir obtinet plenum ius uxoris in omnibus mobilibus preter in edificiis et supellectili

[S]i uxorem duxit vidua que habet feodum aut proprium aut vite provisione et terram censualem quam in feodo in arat et laborat si moriatur uxor prius quam vir seminat licet viro et seminare et annona metere et tenere censum aut pensionem solvere precio. Si vero terra seminata non est et contingit decedat sata pertinet marito nec quam aliquam persolvat de censu pro ipsa solvere non debeat. Si censum habuit ante tempus annatum et obierit per tunc vir censum et pecunia viro pertinet quod stipendium deservit

[T]erras quas seminatas opponuntur ad annos eciam pressi aut pensione eius moriatur infra annos terra seminata restituatur heredibus quia defunctus non potuit aratori terram tunc in dimittere quod sibi vita heredes aut dant censum vel pensionem debita ille persolvere tamen pertinet de annona solvebat ille qui terram composuit quod arata eius terram non solvit alius

De et quibus modis amittere potest quis suum honorem et cognatum

in tollo et manu et hereditate et contra
fidem suam non delinquet. Licet etiam va-
sallo regi et iudici in iure resistere
licet sint sibi domini vel cognati et fi-
dei sue non derogat hoc facto. Item
dominus potest impugnare vasallum et vasallus
dominum et cognatum in causa pacis
et trine vocati et invadere tenetur ipsum vel
parte iudicis detinere excepto cum clamore
adhuc sint convictus et non delinquit contra
fidem. Si vero castrum vel domum alterius
quibus privatus debet eradicare comparte
invaderet ad terram prosternere si non le-
gittime excusetur et erit cum hiis absque
culpa ut dominum. Sed licet cuilibet defendere
civitate aut burgum et castrum et terram
contra dominum suum et cognatum et vasallum
et etiam amicum contra cognatum et dominum et
vasallum si violenter impetatur et contra
eos licet pugnaret et non delinquit ut pre-
dictum est excepto rege ipsorum non capiat

Si dominus voluerint vasallum aut
capere aut occidere civitate compel-
lus non delinquit infidelis si dicta civi-
tas contra lesum sint probata per
cives civitate et in villam hospitem
receperit et cum eum ad grauem eius confugit
debet quisque defendere opponere contra quos
violentia inferentem et non agit contra
fidem. Si primus quam suus vasallus
de vasallo dominus conqueratur ipsum hosti-
liter impetat aut vasallus dominum
utique non delinquit in fidem. Si vero
ad dampnum eius exierit et dampnum
eius adventu steterit absque eo quod
sibi committatur vel ipse adeo venerit
fecerit ipse tenetur dampnum persolvere et in-
super non delinquit in fide cum commissa
tum fuerit auctorum et non est capitalis
ipsi quod ab aliis inradiant et dampnum
domino suo fiat de vasallo de cogito
de antiquis absque eius consilio et suo
precepto supplicat suo patrimonio ipse
sine culpa et absque scandalo

De rusticis in tabernis defensorum vel
lanam edificant excellendo licet
domus ville aut consuetudinale vica-
ria cuiusque consule communis non sunt contra
quod non licet aliquis eas donare vel eas
eligere procuratoribus provincialibus iudicii
convincatur. Nec conventus tenentur
iudicio in villa et in ius speciale cor-
am et in ius vel nisi conqueratur super
hereditate de bonis aliis de debito
de quibus conqueritur ubi potest convincere
nisi in causa duelli

De incessu tabernariis pacz

Item absque herede ad tres
menses vel ultra pertinet ad
scultetum equoticumque vacaverit legitima
mansi vel infra illos cedunt
comiti si supra tragentes vero
comiti si uxor aut alter dominus con-
vocavit si vero aut suum faciat libe-
ralem aut suum obtinet provincialem li-
bellis. Si deserit in comitatu
bonorum. Si deserit in comitatu
fore scabini ita ut non sint licet
legem inscriptionalem impetere liberorum
facere et efficere scabinum nec
deficiat et vel bannum regium super-
ius ipse aut tenetur de bonis in-
pecuniam sibi conferre quod non possunt hec
scabini cum admiserit tres inter
et licet a hic excepto de comitatu
ubi comiti vacat cum primum
scabinorum cum deferunt ad comitem
debet dominum vacare inscriptionales

De inscriptionales hereditate et here-
ditatem accipiunt sicut liberi
in provinciale excepto solo quod
contra dominum dominorum suorum nec
hereditatem nec hereditates eorum
eius sunt in uno loco coram in-
dice ubique perdit dominus possit
probare per iudice et scabinos
nec tenetur habere probatorum ad ad-
iudicium producere nisi tamen coram
iudice ubi ius sunt amissum
sed in alios debet duos nuntios
ad primum iudicem transmittere qui au-
diat si dividendo supreme conveniat
et hii sunt nuntii coram suo iudice
protestari etc.

Ubi predia dat alteri et ipsum fat pruidere et ipse non erat possessor licet vero possessori eciam indicione prohibere et inductum a possessione circa dicta ius suum defendat in iudicio terminus assignato ultimus possessione cum nisi per querelam fuit citatus contra si actor per sua impossessione ponatur cum non potest amplius defendere

Ubi de datur vero vel mulieri licet possiderant tribus diebus aut per querelam convenit et respondit non contra possessorem venditorem et sed tutare potest quod alteri conferat defendere et resignat contra ipsa de rebus mobilibus vendidit ipsas tutori tenetur Sed emit res aut litigiosa licet tradere in manu venditoris sed tutor ad defendendum actor non in solidum tenetur cum res data et agere potest et non plures

Ubi violenter alteri aufert predium ante mortem eius omne ius perdidit quod habere debuit in dicto predio post cessum dominium vita perdidit et honore et predium et quod ab eo tenuerit feodum et de eo si scindat sepulturam et dicto superior non potest ulterius committere ad dominum vel sibi sunto assignantur contra primum aut secundum committit primum aut feodum comparat post mortem comparatorem perdidit amplius quod fecerit in articulo vite amplius et habet contra compensatione et habent multorum contra mortuum probant in iure vel fecit et non sponte quod plures quam unus promittunt correspondatione seu alia solucione omnes sunt astricti quam iusticiam ad solvendum dum non est solutum quilibet contra se promittet et quod dum potest constringere coram iudice dum fuerit promissum

Ianua promittunt uni dicit solvere et plures recipiat licet promisse quod soli solutum actori ad beneplacitum eius omnibus est solutum

Ubi ponit fideiussores promitteres quod ipse solvat vel illi si poterit probare se solvisse fideiussores sunt debito liberati Contra si pro alio fideiubet promittens solvere pecuniam tunc sibi oportebit ipsum probare testibus si solvit vel altero loco suo

Ubi terra quam vicinorum arat aut fodit aut sepit si coram iudice fuit suspectus quinquestus tres solidos si ante coram sculteto iudice reconsetur et tamen trahitur ad iudicem alterum iudicii solvat pene et vicinus cum dampnum xxx° solidis et reddit eum quem Ecclesie satisfaciet vicinus vicinus in tribus solidis dampnum exsolvit Si coram temporalibus fiat de eis querela sicut debet Si ipse ibi respondit iudici et querere venit ante iudicem maiore ut dicitur oportet scultetum ipsorum personis in sola pena iudicii reconvenire et actoribus in tercia solucione satisfacere dampnis solutis Contra alium trahit ad iudicem spirituale in causa temporali Si reus ad hoc dampnum incurrat coram iudice conquerat in iure pro criminali actor iudicii pena solvat et reus emendam et ipsum expensat ad dampnum Idem solvit conventa si pater suum traxit ad iudicem ad civitate aut villa aut locum alium per quos sibi coram iudice non fuit iusticia denegata

Ubi potest iure dicere denegatur quam iudicare non vult et quod iudicium in eo terminus assignatus ius est denegat reus cum deposit querela posse fuit proscripta que non solvit aut restituere tenetur et non fit corrupte iudicij proclamandum restingitur licet de eo conqueri ubicumque actor poterit iusticiam invenire

[P]er quos proscriptio debet probari oportet iudicem per gravamen regis et scabinos proscriptum sacramentum vel eventum afferre cum proscriptus in recenti scelere deprehensus statuitur in iudicio et actor petit proscriptionem et reus denegat proscriptionem in proscripto aut debet probari per iudicem et scabinos debito in iudicio inter quos vel contra reum actorem circa proscriptionem si per iudicem ut dictum est possit probari aut mortuus fuerit oportet actorem cum septima manu super reum iurare quod reus sit in ea proscriptione ita ipse est admittet et septimus de melioribus iurabit debet etiam actor testes ponere et testes eius iurare super non proscriptum si in crimine recenti pacis fuit et fuit captus et ductus in iudicium potius quodcumque aut testio in productionis et quos coram iudicio vel contra reum si sit proprio aut possessione habent testes in sacramento testari et actor ipse habet de re et predicta iurabit

[S]i gladium alicuius vel vestes aut pelles aut tapetia vel similia de stabula purgat vel portat aut saccum vacuum aut plenum de molendino ducit vel sellam vel pilleum aut frenum vel calcaria vel res ipsius accipit et alicuius suis pilos de lecto de plumis vel cussinum seu linteamen et ad hec similia adduxerit aut alia bona quecumque sint ipsius accipit sua ubicumque relinquens si habeat reputaverit non occultata in opinione quod sunt sua et se presumat hoc iurare quod pervenit apud ipsum sic iste et ipse super his quemcumque furtum aut spolium sibi super his imponant ipse se expurgabit proprio sacramento et testari potest quod ita tenuerit indicatur non potest super his impetere quasi in crimine recenti

[S]i in campo vel nemore occisus et ignorato occisore quis mortuum sepellit in campo vel in villa de assensu vicinorum non delinquit si cognatus vel amicus fuit occisus licet contra mortuum eius non consuevit de occisore nisi querela pro ipso mortuo iudicio fuit inchoata et cum tenebatur pro ipso mortuo cum fuerit eum petit sepellire absque iudicis licencia aut consensu nisi causa predictam tenetur

[S]i accidit quis vel voluerit ita quod voluerit quod ad villam pervenire nequit quod ipsum intulit et lesus per eam eius homicidio moriatur hospes remanet absque dampno heredes mortuum tenentur hospitio expensas persolvere si res que circa mortuum in morte super fuerint ad solucionem non sufficiant corpore. Si viatores susceperit quis in hospicio et unus alium occidit absque domestico culpa in eius domicilio vel contra quecumque violenciam commiserit sociis in presencia hospes sine dampno remanet et victum si malefactore non valeat detinere et hoc confirmavit sacramento si fuerint accusati illia aut dicunt in iudicio dampnaciatur

[V]xor non potest cum tutore vel absque ipso aliquem impetere preter actorem adductum nec aliquis ipsam ad aliquam compensacionem si ipsum reus voluerit presumat et quolibet reus habet sine

et licet iudici illi contra preceptum
aut hospitium aut exactionem
aut finium aut consuetudinem
novam in communio statuere aut
incolis imponere absque provin-
cialium qui consensu et cetera
Et sic est finis huius operis
et cetera

Von trawfe und ryne wasse

o Myl 172

Hort wer ap eyn man seynes notwart trawfe und rynwass hawses und hofes durch seyn haws fleissin hotte und daz iar und eyn tag adir lenger verswegen hotte adir das her gestirbit adir gestorbin were an alle wedirsproche und dornoch seyne brudere adir seyne nochkomelinge wellen daz weren und wedirsprechen mit solcher wedirsproche das mustt adir ir lassen das om gegunnet hette und se is om nicht gunne wellen ap se is an om gefordirn mogin adir ap is ye irr mit vorczeyginge adir iar und tag wil nu besiczen und beschuldigin machen

Hiroff wir gebin uch vor eyn recht der man der seynes nochwart trawfe und wass durch seyn hawß adir hoff fleissin hette iar und eyn tag an rechte wedirsproche se muste der daz fort also leydin is en wer denne daz der bewaysin machte alz recht ist mit schrifft adir mit gerichte daz her der nicht lenger gunen adir leydin sulle von rechtes wegen

Cap I

Incipiunt processus iudicii & diffinitiones arcs/ Von rechten vormunde: ab er unmundiger kinder schult vordern und gelden moge und von morgengobe

Vrundlichin grus zu vor. Libin frunde ir habit uns gefroget rechtis in dessin wortin. Wen eyn man nympt eyn elich wyp und der an syme varnde gute morgengobit e unde nicht mehe adir myn vor dem gerichte: und stirbit und lesit auch schult noch ym di her gemacht hat: und lesit noch ym syn elich wyp und unmundige kinder und lesit eynen bruder ab eyn swert moge: ab gekorn vormunde des totin wyp nymp eynen andern man der man der vordert an der vrawen stad von der kinder vormunde ere morgengobe di ere der tote man schuldig bleben ist. der vormunde spricht mir ist wol wissentlich von der vrawen morgengobe und auch von der schult des bekenne ich vorgerichte adir wo ich sal adir ich weys nicht ab ich macht habin von rechte di morgengobe zu gebin von der kinder gute sint se vorgerichte nicht gelobit ist: und auch di kinder das ortel habin das se neher der vor zu komen syn: swende mit eynir hant der ir vater unter nicht gemorgengobit habe und di kinder nicht mundig syt ere vaters schult zu bekennen adir vorsachin: ab nu der vormunde macht habe und mus mus an der kinder stad di morgengobe gebin und schult geldin an der kinder wedirsprochen

Hir uff sprechin wir schepphin zu der stad Magdeburg eyn recht wenne eyn vormunde zuch noch rechte und unmundiger kinder unbewundig so hat er macht schult zu vordern und zu geldin yn allir wyse alz di kinder thuen mochtin ab se mundig weren/ Her kunne macht her schult geldin di er weys von der kinder gute und di er nicht en weys di mag er sich lossin ynnirn noch dem rechte adir mag der vorged tuen/ Ist im dem vormunde wissentlichin das der kinder vater schuldig bleben ist und vorkunne gemanet wirt di schult mus geldin

ere der vrawe morgengobe von dem varnde gute ab is so vil ist noch dem male yn wissentlichin ist daz se ir man der an gegelobit hatte von rechtis wegin

C.II

Ab di varnde habe nicht were ab der vormunde daz erbe vorkawfen moge

ort mir habit gefroget ab di varnde habe so vere nichten were: ab der vormunde der kinder erbe dorumme vorkawfen moge morgengobe und geldin de von an der wedirsprache: und ab der vormunde di dem totin schuldig bleben seynt zu antwort getwungin mochten di schult zu geldin. adir ab se dem vormunde des erbe lasse sullen an der kinder stat: adir ab sich das alles vorzyhen moge zo lange bis daz di kinder mundig werdin ab daz recht sy

Hir uff sprechin wir schepphen zu Magdeburg eyn recht durch der vrawen morgengobe willen di ir man an syme varnde gute gegebin hatte darff der vormunde der kinder stand erbe nicht vorkawfen/ Ist abir der kinder vater an der redlichen schult schuldic bleben di vormunde weys adir noch dem rechte gewunnen wirt dorumme mag her der kinder erbe vorkawfin und geldin ab her der kinder neste erbename ist. Sint se abir neher erbenamen zu erbe gelop zo mag her an der kinder wille stand erbe nicht vorkawfin zo machte sich di sache vorzyhen von rechtis wegin

C.III

Der wunde lewte schawen sal

at ma habit ir gefroget und auch entwursen des vroge wer geslagen lewte beschawen sulle adir besehen sulle der richter adir di schepphin adir der arzt. Dem geslagene zu bekentnisse ab is kampwundig sy adir nicht

Hir uff sprechin wir schepphin zu Magdeburg eyn recht richter di wunden sal biesen und besehen. Adir mag stete der wunde arzte seyn di lessit man

vorczu sreyn daz se dy wunden ichte
bussin und bessern off aver dit
mochte denne dar richter auch
richtin und orteyl vragin von
rechtis wegin

C. IV.

Ab man gestin dinges helfin sulle dy nicht wegefertig seyn

Vort mer ab man gestin dy
nicht wegefertig seyn adir mete
burger wegen gesten adir lewte
dy nicht dingfluchtig seynt not
dinges ab begerten gegin sulche
anspruchtigen dingen ab sy yn ge
bunden tagen adir bussin geben
den tagen

Hir uff sprechin wir scheppin zu meyde-
burg eyn recht wegefertigin gest
dy dy so ferre gesessin seynt daz
se zu ~~gehegetin~~ gehegetin dinge
nicht kome adir burgern dy sich
rechte bewyst habin auch zu gehegede
dy sal man den schult und schade
habe ab sy ingekommen tagin se
tag richtin von rechtis wegen

Cap. V

Ab eyn gast adir eyn burger umb erbe clagit

Vort mer ab eyn gast adir eyn bur
ger umme erbe clagit

Hir uff sprechin wir scheppin zu meydeburg
eyn recht burger adir eyn gast der
erbe vorsperret hat mit dem rechte
adir sust an ustimbin erbe fordern
wil der muss auch gehegetis dinges
wartin unde dem rechte volgen
von rechtis wegen

Cap. VI.

Ab gast adir mitburger wunde clagin

Vort mer ab eyn gast adir eyn mete
burger wunden adir eyn totslach clagit

Hir uff sprechin wir scheppin zu m. eyn recht
totslag adir wunden dy nicht
hanthafftig seynt off frischer tat
dy sal man an rechtin auch gehe-
getim dinge clagin und dem
fredebrecher mit rechtin orteylin
volgin off daz der beruchtige man
unschuldigin mag ab her is un-
schuldig were von rechtis wegin

Cap. VII

Von gemeynem off vrauwen erbes

Vort mer eyn man hot eyn elich
wip genomen und dy frawe hot
väterliche erbe und varnde gut

di in goch der man zu der vrawen der
daz gelovede nach volgin und vorbrante
er vorkauffte ir man eyn ander väterliche
väterliche erbe und nam daz gelt und
er varnde habe und seyns selbis
gelt und gut und mawete der von
daz vorbrante hawss der man starb un
liss kinder mit der vrawen dy vrawe
nam eyn andern man nu sprechin dy
kinder kinder dy varnde habe vatir
kouffe wurde der daz dy yn seyne wer
nam dorzu vorsche und rechtis zu
habende zu dem gemawirten huse
adir zu dem gelde daz doruff gelegit
ist so sprecht dy vrawe daz hawss ist
meyn väterliche erbe des habe genoss
ich wisse und nu man mochtis yn
wol mawern von meynis erbis
und varnde gutes so vil off genome
hot und her gelobete mir is zu maw
mawern der her nam auch erbe vor
vorkauffte ab nu dy vrawe adir dy kin
der daz gemawirte huss nemen sullin

Hir uff sprechin wir scheppin zu m. eyn recht
mag dy vrawe bewysin als recht ist
daz daz hus ir väterlich erbe ist und
se eym manne daz nicht vorreychit
hot so sal se daz gemawerte hus be-
haldin nach dem mole der man do
her lebete zich noch seyne erbe na-
me an dem hawse durch des gemaw
dis willin nicht rechtis irwarp von
rechtis wegin

Cap. VIII

Ab vorsprechin vollkomen recht nicht habe

Vort mer ab eyn elder man an seyme
rechte unbeschaldin sich vorderwundit
vorgerichte der lewte wort zu sprechin
und dorzu gelt adir lon nympt daz
her sachin zu rechtin teydinget fure
stracht adir mit gezewgnisse was lone
her dorzu nemen sal und so her der
lewte wort gesprochin hot lange
adir korcze zeyt und nu nie nicht
sprechen wil ab der vorsprecher noch vollko
me recht habe moge und seyns leibs

Hir uff sprechin wir scheppin zu meydeburg
eyn recht underwindit sich eyn bider-
man vorsprecher zu seyne in sachin by
benant lon daz ist an pflechtig zu
gebin tut her is off genode sunder be
nant lon zo stet is off deme des dy
sache ist wy her deme vorsprecher seyner ar
beit lone wil abir der vorsprecher wort

ma in andirn sachin nicht mer vorsprechin sin zo bleybit her. Doch und syne kinder vollkome an erem rechte ab se sich mit missetot nicht vorsammet habin adir vorsawmet von rechtis wegin

Ab frone botin mogen vorsprechin sin

Cap. IX

Hort ma. Sab froneboten vor gericht der leute wort mogen sprechin gleych andirn vorsprechin adir ab se ir amacht doran gicht wer ebene leute vorsachin ladin sullin adir gut vorbittin und der leute wort fure zullin und alle gleych nicht gethun mogen und vorsawmnisse der geschehin mogin adir waz recht sy

Hiruff sprechin wir scheppin zu N. eyn recht der vorspreche mag wol vorspreche seyn, sundir zo her sich bewart daz her daz ding keyne vorsawme di zu syne amacht gehorn der her zu geschworn hot und di leute nicht vorsawme der sache der her sich undirwindit mit rechte vorzusteende von rechtis wegin

Von vormunde der gelt aus gebit ane wort

Cap. X

Hort ma. Eyn man hot sein erbeguete und varnde gut gehabit und hot eyne unmundige tochtir gelossin der sich hot ir vormunde undirwunde und hot nicht rechenunge redelich geton noch der wissinheit wen her der uff yn gezagin wart und vorstund der tochter gut zo lange daz se manbar wart. Do gab her se eyme manne den se willin zu der e nam und gab dem manne von vaterlichin gut eyns teylis adir gar an ir io wart und wissin do starb der man. Di vrawe di nam eyn andirn man. Ap der vormunde mit rechte der vrawe gut ane eren wissin und io antwort dem manne mochte gebin adir ab her der vrawe ir gut vorachten vorgalin adir gebin sal adir waz rechtis sey vorsullin

Hiruff sprechin wir scheppin zu N. eyn recht hot der vormunde der tochter noch erem erbe namen rechenschafft nicht geton zo sal her is noch rechin und waz her of gutis dem manne zu der e gab das sal in di rechinschafft gen und bleybe noch dem mole daz se den man mit willin zu der e nam von rechtis wegin. Obgeben und bussin ungeschehe czu N.

Ab eyne vrawe ir gut vorgenachte vorgebit und der noch eyne andirn man nympt

Cap. XI

Vrunttlichin grus zu vor. Uwir froge unsir recht stet undir sin wortin. In den geheytit dingk komen ist eyne vrawe und hot gut und ir sache bestalt und gegebin alz hi noch geschrebin stet und hot erem bruder zu vormunde gekorn zu vollbrengende di gobe alz von worten zu wortin geschrebin stet in eyme scheppin briffe. Coram nobis comparens honesta matrona Jutta relicta discreti viri Jacobi de Simla etc. et infra ita et sic quod ut premittitur pomia et simila premissa ipsa duae Jutta dicte sic duae dat et prenotatis ad placitum suum testamentum initiale etc. Also di genante vrawe di gobe geton hatte nam se eyn andirn man elichin und starb dor noch quam der selbige man vor gerichte und vor geheytete bank und vrogete orteylis umb den mole daz her gesessin hette mit seynir e vrawe in erem gutte mit follem rechte und dy wyle se lebete mit allem rechte ab her der vrawe recht behaldin und ir volgin sulle adir waz recht were. Darundir habe und an syn elichin gutte. Do widir rete der totin vrawen bruder. Ich froge uch yn eyme rechte orteyle ap daz gut mit recht mit merem rechte an mich irstorbin sy wen se mirs redelich yn geheyteten dinge mit allir vormundeschafft gerichtet und gegebin hot e denne se seyne e weip wart daz her sich czuet an der scheppin briffe was zweschin beydir rede recht sey daz en bedurfft recht gesche

Hiruff sprechin wir scheppin zu N. eyn recht waz der man seyn elichin vrawe sundirs habe dy wyle se lebete in seyne were nam di sal her behaldin, sundir daz zu der gerade gehort abirstand erbe adir gut daz bewissin dez mannis waren is besterbin daz gehorit der vrawe bruder undir weyse alz se em vor dem rechte und vor scheppin gegebin hot von rechtis wegin

Ab eyn unelich geborner eyn elich vrawe nympt

Cap. XII

Ap eyn man der unelich geborn ist eyne vrawe di elich geborn ist nympt und mit armer sein an der e und habin erbe und gut lange czyt adir kurtze daz se bleybe ir arbit habin adir ap der vrawe icht an irsterbin

Wer ap der unelicher man storbe ab dy vrauwe recht habe an erbe und gutte an gutte adir nicht adir waz rechtis dy vrauwe dor an habe

Hir uff sprechin wir scheppin zu recht eyn recht hot der man der mit der vrauwe gut und erbe erarbeit und ist der vrauwe daz an wart gegebin vor gerichte daz sal se behaldin hot ir auch der man was genantis guttis an synme gegebe erbe adir an farnder habe vor gerichte daz sal se auch behaldin anders hot se an erb mannis gutis nicht. Were auch der vrauwe etwas gestirbet erbis adir eygins an irn storbin von eren eldern daz behaldet se auch von rechtis wegin etc.

Cap. XIII Ab eyn man noch synne tode unelich wort vunden / Ab eyn man in aldin gezyten in diß land kame wer und der yme nicht off en gynge alzo daz her unelich geborn were und sich des ymmant nicht entzigete dy wyle her lebete adir ymant von synen wegin der selbe man hette erbe und gut und storbe wer sin gut neme. Synne vrunde spechin her sy elich geborn und widerspechin her sy unelich geborn, ap wir is bewerin sullin adir ap synne vrunde dy sin gut neme wollen daz bewerin der sullen daz her elich geborn adir nicht

Hir uff sprechin wir zu recht ist eyn man komen in eyn land und ny vorgerichte unelich gewort beschuldiget dy wyle her lebete beschuldiget ader en ymant synne gebort sal selbende unvorsprochener lewte bewysen off den heiligin ab se wellen synne erbe und gut nemen von rechtis wegin

Cap. XIV. Ab eyn man eyn besloffene mayt adir wip nympt / Ap eyn man eyn wip adir eyn mait besleffet und dy sache wirt offinbar derselbe da noch zu der e nympt und kinder mit enander gewynnen der man und dy vrauwe sterbin ab dy kinder ir gut und ir erbe sullen nemen adir nicht

Hir uff sprechin wir scheppin zu recht eyn man besleffit eyn man eyn wip adir eyne mait dy do ledig ist mit erin willen und nympt se dernoch zu der e und gewinnen se kinder an der e mit enander dy kinder nemen ir beyder erbe und gut noch erem tode habin se abir kinder mitenander vor der e gehabit dy mogen ere erbis nicht gewinne von rechtis wegin

Cap XV Von eynis vorvestin gut adir erbe / Ap eyn man yn unserm gerichte vorvestet werde und daz um totslag umb wunden adir umb gelach und bey der gut nicht zu gerichte mochte komen, ab synne wip adir synne nesten syn erbe besiczin adir vorkauffin mogin adir ap her daz gut an farnder habe yn eyn ander gerichte gebrongen mochte adir was recht wer dor zu hette von rechtis adir nicht etc.

Hir uff eyn recht wirt eyn man vorvestet umb tot slag adir umb wunden synne magin sich dy wyle nicht noch erb nicht underwinden mit rechte und daz sullen syn wip adir synne vrunde synne erbe besitzgin an an wem her daz gut und synne farnde habe mag her brengin adir lossen brengin yn eynander gerichte wo her hyn wil adir sin erbe und eygin mag her nicht vorkeufin noch vorlossin ee sey denne selbir kegenwertig von rechtis wegin

Cap. XVI Ab eyne unelich eyn ander elich neme / Were daz sache daz eyn unelich man eyn unelich wip vrauwe zu der e neme und kinder gewynne ab dy kinder yn erem gutte recht mogin adir nicht

Hir uff eyn recht daz der vater off sulche synne kinder sin gut nicht geerbin mag und der habin synne neste moge recht zu adir der nehste ap her keyne moge hot von rechtis wegin

Cap. XVII Ap eynis unelichs mannis kinder vor kinder gehatten / Wer daz eyn unelich geborn man eyn unelich vrauwe zu der e neme und kinder gettin und dy kinder vor gettin kinder ap dy kinder von rechtis wegin daz gut adir erbe entphehen sullen adir nicht adir wy sich daz irfolgit off eyn ander

Hir uff eyn recht dy kinder mogin ires vater gut nicht entphohen von rechtis wegin und daz volgin von kekindin zu kindin dy wyle man dy unelicheit gebort bewysin und beschuldin mag von rechtis wegin

C. XVIII Ab rechtlose und uneliche ir gut vor gebin mogin / Ab eyn unelich man vnd seyne kinder ader eyn rechtlos man ir gut der ader erbe vorkouffen mogen ader an dy erbschafft ader nicht

Hir uff eyn recht eyn vnelich man vnd seyne kinder mogen ir gut wol vor~~kauffen~~ gebin Aber rechtlos ist manchirley etliche lute heyssen rechtlos daz ist anrachtich also daz ir recht nicht also vollkome ist als ander lute vnd mogen nymande beholffen seyn an seyn rechte als spillute vnd kempen vnd dy vnelich geborn seyn. adir dy e dube adir rawp vor gerichte vorsawnet habin ader der gleych obirwundin werin dese mogen ir gut vorgebin Andir lute heyssen rechtlos daz ist fridlos also der ymme gerichte vor~~mechtet ist~~ vestit ist der ist des rechtlos der mag wol yn eym andirn gerichte seyn gut vorgebin daz her hette adir in dem selbin gerichte ab ym der clager vnd der richter gebin frist fried der zu kome Etzliche heyssen rechtlos daz ist fridlos erelos vnd gutelos obir also man se alle wegen an greiffen mag als dy mit rechte in des keysirs echt ader achte wirt brocht dese mogen gut vorgebin von rechtes wegen

Ap dy hirschafft sich vorswigen mag an irstorbens gutis C.XIX.

Sait mer sterbe gut an dy hirschafft daz se nichten wostin dy sich hirschafft der vorswigen mag lebin jar vnd tag ader nicht

Hirvff zcu meyde eyn recht der richter vnd dy hirschafft mag sich an eyme an irstorbin gutte nicht vorswigen dy weyle daz daz gut vor gerichte nicht vorgebin ist vnd dy gobe mag jar vnd tag bestehen an rechte wedersproche von rechtes wegen

Ap eyn man seyne ame mochte nemen zcu der ee C.XX.

Sprechin wir daz eyn man mit seynir elichin frawe an der ee seße vnd der man bussin der ee sliffe bey eyn andirn frawe also daz dy sache offinbar worde ader der man eyne offinbare busse entfinge vnd seyn elich weip sterbe vnd der man neme dy andern ame vnd gewonne kinder an dy kinder seyn gut vnd erbe nemen mogen ader war des recht

Hir uff mich dewcht hette eyn recht Hot der man seyne ame genome zcu der ee an rechte wedirsproche so seynt dy kinder dy se dornoch bey em hot eliche kinder vnd mogen wol seyn gut vnd erbe nemen von rechtes wegen

Ab eyn vnelich man vnd seyne kinder hol vnd wandil habin mogen XXI

Sait ir ab eyn vnelich man vnd seyne kinder hol vnd wandil zullen habin gleych den dy elich sint geborn adir nicht

Hir uff mich eyn recht eyn vnelich man vnd seyne kinder vnelichen zullen nicht habin hol vnd wandil gleych den andirn dy do elichen geborn seynt nympt aber eyn vnelich man eyn elich weip vnd gewynne eliche kinder dy kind habin hol vnd wandil gleych den dy do elich geborn seynt von rechtes wegen

Wen man echten sal ab man vorder echte vorzcawgen sal 22.

Ab eyn man dir slugen eyne andirn man ader wundete en vnd daz worde vorwarset vorwest sald schende daz er es geton hette ab man den man alczuhant vorvestin sulde adir nicht

Hir uff mich eyn recht man sal uff nymande swer noch vorwasunge nemen es en sey denne daz begriffen werde in hanthafftiger tot adir eyme der vorvestunge Clagit man abir uff ymanden tot slage ader wunden den sal man vorladen in bruchir tot als recht ist zcu seyne rechten tagedinge daz sich vorantworte kome her denne nicht vor obir twe nacht so mag man vorvestin denne von rechtes wegen daz dis allis recht sey wir habin vnß scheppin ingesegil der stad zcu magdeburg an desen brieff gedrucket

dy ratmanne in der stad gewerbenisse handilt wurdin vor fursten vnd vor herren

Dis was der erste brieff der zcu magdeburg durch dy Crokischen stad geschreben geholt wart do her auch anoch dy ersten orteil offinbart mit eyme broche der achten sayn vnd stan geschrebin in desim briffe in dem vorgeblate vor gelde daz noch eyns ymandes todis irsayn wart funden wt vnd her daz nicht vorschossit ist vnd wordin geholt ende jar zal Cre goti bynt lxxxxviiio

heimlichen gink mit dinst Auch 23
habit ir vor geschrebin als noch
sehin noch geschrebin allirley vm
recht gefrogit ab ein burger der der
eyne gesadin ratman ofte vor gewest
gewest were ader ein gemeyn burger
zu gerichte nye gesworn hette / ameht
queme an eyn stad der haubunde gwe
ne ratmanne ader meyster den schw
se dez rates sorge der stad der di gat
auch ratman rat vnd her sinsten
vnd vor ein suchin nymis ge ein
gemeyne ader der stad vnd der selbe
man selbis sirte vnzesinge rate mit
schelt worten nicht schonedin der
fursten der ein nemelich von den
konnige gesant vm des landes vnd
der stad bestes zu handelen vnd zu
schicken noch auch nicht schonede
wez der andern ere noch der rat-
manne ezlichen kampff ane koten
noch frolichen an der steten stad vnd
der yme dinte vnd nochfolger
swat vnd messir gegin uff di rat-
manne darnach aus den huse law-
fende wez in ein haus seynis frundes
sich zu samene mit frunde vnd
frunde der her gehabin mochte mit
harnusche vnd mit gewere wedir
di ratmanne: di de mechtin samene
de sich mit andirn ezen kumpa-
ne uff daz rat hus vnd liffin schrey-
en zu hant abir alle di stad wo-gen
were wer den konnige vnd gehor-
sam wo den ratmanne daz die que-
me zu dem rathuse geschaftin zu-
haldende yn frogte vrteil wez des
selbe ader ein sulchir den alle di ge-
geschicht vnd den eyne izliche vor-
sunden vnd auch yne nochfolgere
laden sullin vnd bestanden seyn
von rechtis wegen

Hirumme wolden ein recht dusshan
delt ymant ratmanne mit schelt
worten ader kampf an bewet ader sat
worten ader and losen der se i der
uff se zewet ader and losen der se i der
stad gewalde gesammet sin der selben
daz vorbussin eyne iglichen mit drey
ssig schillingen vnd yenir der de be
schuldiget wirt ab se denne vorgerich
te derkenne beschuldigin vnd yeni-
der de beschuldiget wirt des vorgerichte
bekennit auch wegin di andirn

di andirn gesetzen ratmanne seyn den
derkenne beschuldigin daz her an
di frochheit getan habe bekannt
her iz denne so sal her iglichen
ratmanne di en beschuldigin
auch dreyssig schillinge zu busse
gebin vnd dem richte zo manch
gewette alz her manche busse
gebit bekannit her abir nicht der
zu macht her unschuldig werdin
alz recht ist vnd gebitin denne
di ratmanne by sulcher geschicht
an gemeynen gebot daz yderman
den ratman zu den rathuse
komen sulle vnd besammet
denne daz gebot ymant der
sal der stad dez vorbussin mit
dri gemeyne stad were das sint
drey wesslundische marke sechs
vnd sessig schillinge Ist en sin de-
ne daz di ratmanne mit erer
besessin burger rat adir wilko-
re vnd lere drobir gesagt vnd
offinbar gekundiget habin
macht auch ymant vorsachte
samenunge wedir den rat mit
harnusche ader mit were der
sal daz vorbussin bescheidlichir
ware alz dorum gesagt ist ist
Ist daz abir were sulch ware
sammlunge gro grossir busse
nicht vorboten zo sal man di
vnrechte samenunge vorbussin
mit der gemeyne stad were alz
obin geschrebin stehet

Ab ein ratman den rate abtrete
wedir sinnis seynen

Sint man ab ein man ein ratman
were vnd gesworn hette vnd eyne
sulche geselschaft gescheghe alz
vor geschrebin stet seynen willen
vnd der selbe ratman abtrete der
rate von dem rechte der her zu ge
sworn hette vnd seyne vrunden
zu hulffe liffe mit gesamnet
hant vnd mit gewaffente wedir
recht vnd wedir daz recht der her
zu gesworn hatte wez der dorumme
lasin sulle adir bestanden von rechtis wegen 24

Hirumme mach ein recht wo ein man
ein gesworn ratman were auch rat
meyster uff dem rathuse vnd geschehe

deme vnrechte ſemmelunge wo
die gemeyne rat vnd trete deme
der eynratmanne alz by ſyme
dinſte legen den rat den rat we-
dir der ſal daz vorbuſſen mit der
gemeyne der ſtad kore vnd der hat
den vorloſſit vnd iſt dornoch nicht
wirdig zu beſiczen mer zo rechtis wegis

Ab ſich ymant zu hofe liebte
vnd ſucht dinge die brechte der ſtad
25 zu ſchaden / Fort mer ab ſich
eyn burger ratman ader ſchepphe
ader eyn gemeyn man wer der
wer der were ſich zu hofe liepte ader
gilde vnd daz ſchickte ader irwor-
be daz der ſtat beſchreben recht ader
hantfeſte gebrochen wurden von
gewaldiger hant ader koniglicher
gewalt lebes ſyn

Vrteil noch eyn recht welch bur-
ger ſich zu hofe liepte vnd ſchick-
te daz der ſtad recht ader hantfeſ-
ten gebrochen wurden den mogen
die ratmanne beſchuldigen vnd wenne
vnd bekommit her des zo hot her
ſyn burmol vorloren vnd ſtet
an dem rote wy ſy daz mit ym
halden wellen / was abir daz der
eyn geſworn ratman der daz ſchick-
te vnd bekomte des vor den
ſiczenden rate her ſo hette her ſyne
eyt gebrochen vnd were meyneidik
wurden vnd den rat vorworcht
vnd ſyne gemeynde ader bur-
mol vorloren vnd ſulde an der
ſtad gnade ſteen wy ſy mit ym
halden wellen / vorſachte abir daz
ymant den ſulde man loſſen vn-
ſchuldigen wen als recht iſt vorrechtiswegis

Ab eyner den logen rot ſtroffte

26 Fort mer ab eyner den rot lo-
gen ſtrofte vnd ſpreche daz deme man
den rot nicht gelouben ſulde in
eyns ouchſten kegenwortikeit wen
der derſelbe beſtanden ſey vnd
ab is lowken wolde wy eyn rot
ap er den brengen ſulde ader wy
her ſich entſchuldigen ſulde wen
recht derkenne ſey

Vrteil noch eyn recht logen ſtro-
fit ymant den rot buſſen den
ſiczenden rot ſulde den mogen die
ratmanne beſchuldigen vor gerichte
bekommit her des deme ſo ſal her is
iglichen ratmanne daz vorbuſſen
mit dryſſig ſchillingen / vorſachte
abir ymant des der mag ſich vnſch-
uldig machen mit zcweygezeuge ader
ane gezeuge noch deme her beclag-
it wirt von rechtis wegen

Ab ymant der heymlichen rot meldete

27 Fort mer ab eyn rotman ader eyn
mitburger der zu dem rote geruffen
wer den rat meldete der vorſwigen
ſyn ſulde ſey vnd ap her is lowken
wolde wy her des obir wunden moch
mochte werden ader ap her entken wy

Vrteil noch eyn recht meldet eyn rot-
man geſworn der ſtad heymlichen rot
der im vorboten iſt vnd bekommet
des vor eyme ſiczenden rote zo hot
her ſyne eyt gebrochen vnd iſt nicht
geacht wurden / vnd vnbiderbe
dem den rot mer zu beſiczen / meldet
abir eyn gemeyn burger der ſtad heym-
lichen rot do her zu geruffen iſt vnd
bekant her is ſo ſal her daz vorbuſſen
keyn der gemeyne ſtad vor kore dryer
mundeſche marken vnd daz ſyme zcw-
ey ſchillinge von rechtis wegen geben
den ſcheppen zu der ſtad medeburgk

Ab eyn geſaczte ratmanne ymande
obir gangen mogen / Fort mer
28 gaben die von breslaw gefraget von
eyn rechten dieſen vorworten Fort mer
ir habit vns geſchreben in dieſem briefe
in alſo getonen worten die ratmanne
die vor vns in eyme iare geſeſſen habe
gaben die gaben eyme burger-
beſchuldigt vnd vor gerichte bekom-
mat von eyner ſache daz her vor eyme
ſelben rote bekant hot der her ſyme
herren dem konige von Crocaw ane
erlaubt nicht gewoſt der hette her drey
drey ſper buchſſen die ſollete her beſt-
ellen ym gegen den drete gab ſyme her-
ren konige

Vrteil ſprechen wir ſcheppen zu medeb
eyn recht recht do der burger ſelbir
den ſelben rote des vor auch bekan-
te daz her hette behalden zu den geſol-
te buchſſen vnd die drete den kon-
ige gegeben der was is dawbe vnd
mochte abir an gerichte beſchuld-

gen

git nu der alde rot adir der nawe
bekennit her des daz daz her den al
den rate bekant hatte daz gelt en
an syme lyp verlawkent her is zo
wirt her is vnschuldig off den heilige
als recht vnd der alde rat mag no
nicht off en gegangin won se nu
dem rate nicht sagin von rechtis wegin

Als der rat eynis maynaidis beschuldiget
Abir hot ir vns geschrebin alsus
die andir sache he beschuldigete en
daz her wissentlichin maynaide gesworn 29
hette
Hiruff sprechin wir vor recht
wen den maynaid selbir entschol
digen vor gerichte vorsachit her her
is zo mag her is vnschuldig werdin of
den heiligin als recht bekennet her is
zo ist her rechtilos von rechtis wegin

Als der rat ymand von wuchers beschul-
diget
Auch habit ir vns geschrebin
die dritte sache alsus daz her wu- 30
chir genomen hette
Hiruff sprechin wir vor recht daz her wissent
liche wuchir genomen hot der
mag man of eine schuldigen
vor gerichte vorsachit her is her mag
vnschuldig werdin off den heiligen
bekennet her is so sal er der stad bus
sin wen der stad kore daz sint die
dry hundert mark adir zcenen
schillinge also her dicke also her
daz getan hot vnd sal daz wuchir
weddir gebin dem der is em genomen
ist hot von rechtis wegin

Als der alde rot eyne beschuldiget
vor das
von dube
habit ir vns geschrebin die firde sache frau wart 31
genomen off einir wesin der beschuldi
gete man by eine vnd syne knech
te vnd syne hofman das her se das her
frau hatte heissin nemen do sprach her
vor den rote bekennendin syne knech
te vnd syn hofman her wolde syn
nis hawpt bestanden syn vnd syn
nis lybis das bekante der hofman
vnd die knechte vor den rote das
her se das frau hette heissin nemen
dornoch den en gebot das frau en
an vnsir gebot von dem tune also das
her die dube besitte der gebot was
Hiruff sprechin wir vor recht endlich
der der burger das vorvilborte off syne
hofman vnd off syne knechte als
se des bekante das her das hette
heissin nemen zo wolde her synes
hawptes bestanden syn vnd synes
lybis vnd do se des bekanten
vor dem vollin rote do was her
abir wundin vnd mochte abir
en gerichte die wayle das se in
gerichte wardin nu her abir vor
komen ist vnd se indem rote nicht
en sagin wil der alde rot adir der
nawe en nu dorumme schuldi
gin vorsacht her is se mag her
is vnschuldiget werdin off den
heiligin bekennet her is zo gelt
her an syme lybe vnd mugin
abir en richtin von rechtis wegin

Als der alde rot ymant schuldi
gete vmme falscheit
Abir ha 32
bit ir vns geschrebin vnd ge
betin die funfte sache das ma
falschin vnd falsche pfenninge vor
der stad in synen firpheln phat
den falschin hus man vorantwert
dz welde man en nicht vorwis
sin wenne mit syme willen ge
Hiruff sprechin wir vor recht schin
is falsch adir falsche pfenninge in
syme vorwarke in syme firpheln
fundin beschuldiget man en dor
umme das is en wissentlichin
sy gewest vorsachit her is her
mag vnschuldig werdin off
den heiligin bekennet her is zo
sal her dorumme lydin von ey
nis falschers recht von rechtis wegin

Als sich ymant der stad adir
dem rote von misstetot in gnade gebt 33
habit ir vns alsus geschrebin der
vorgesprochin sachen hort her sich
in eyne gnade eynes sitzindin rote
dem rote vnd der stad i ere ge
nade gebin nu bete wir auch
das ir vns ein recht her wedir
schreybit wen den sache besta
den syn adir wir rechtin sulle nut
en adir wy die gnade syn sulle
Hiruff sprechin alle die vor genan
ten adir vorgenantin stucke
irfolgit ir richtin als se hi vor
geschrebin stet vnd bekennet

h daz, daz sich dy rote und der stat in gnodin habe gegeben dy gnade steet an auch und ir magit se nymant ab nemen und des habit ir macht/ bete net h is nicht zo mag is h unvorschuldit irwindin vo rechtswegis

34 Ab ymant der forfellit ab her auch den eren vorfallen sey

Vorbas habit ir uns geschreben in also getanen worten wir bitten auch noch ein recht ortail off daz oste uns her bushe eren des koniges hoffericht troten vorgerichte und habin auch dy vor dersten sachin dy in dem andern brive geschreben steen zu dem selbe manne uns vor vor gefordert und habin ein recht heysen teilen/ alzo als sich der gene man der des rotes und der stad gnade habe gegeben der zachin wen nymant wen dy got und dy eren gnade thuen mogin und dy sachin synt lang und gut und ere an treten wes her kegin den eren bestanden sey

Hiruff nach ein recht schuldegit der rot eyn burger der broch den her getan hot kegin der stad und gebit her sich dorumme ire gnade und neme se en zu gnaden se mogin en wol genade thue geschit icht der abe der got der schepfe ab des koniges hoffericht nicht an und her ist den eren nicht bestanden wen nicht daz sich in der stad gnade hot gegeben doch wil der schepfe ab der ere hoffericht den man ymmer bussin rechtes beschuldigin vor gerichte so sal her en tune antworten und se sullin den manne daz recht ist von ich er wegin/ und wisset daz nicht man gnade thue mag/ an dy geschefft daz vorsage wir mit unsern ingesegil

35 Ab ymant thut wedir der stad vorbot waz dy rot Zarsinge

mane leben mit ein gemeyn willekore off ire burger adir daz man den an twingit ab sprecht in eyme sollen rote daz sal man haldin bey dem gebote daz se dor uff gesatzt habin und daz mogin se rechten ingesegelden stule und haldin off ire burger mit eyde und andirs nicht daz sprechē wir schepphin vor eyme rechte und nicht noch eyn recht und wenne se denne ire kowir vor vordern an ire ere burger der an hot der schepfe nicht

36 Von schepphin gesuchnisse und der rot lute ingesegit/

Unsern fruntlichen gruß zu vor Lewir froge steet also Hannus tropper und Hannus wolkowaver habin geclagit zu Langekinnet und zu Hannus sabelost burger zu troppe daz se mit sparunge des geldes ab des gutis der stad troppaw dorchpflichtig gemacht habin habin den C mark groschin dy dy eren satir schuldig were dor uff antwortin se sprechinde daz dy stad dy selbin C mark den selbin Hannus sabelost von der stete troppaw bezalt wegin vorgoldin hette der der kegin worte war und bekante daz her daz entfangin gelt hette do sprechen wedir Hannus troppar und Hannus wollewaver se wen nicht gestandin daz se den selbin sabelosten mechtig gemachtin daz gelt zuhebin/ do sprech wedir Langekinnel und sabelost se welden daz bewisin aus gehegetin dinge zu troppaw daz Hannus sabelost were mechtig/ gemacht vor gehegetin dinge zu hebin die genante gelt daz vor wossin se sich der bewisunge von troppaw aus gehegetin dinge/ auch clagetin se Hannus troppar und Hannus wollewaver zu den genantin Langekinnel und sabelost une genisse von xij mark wegin alle iar C mark off dy bleche zu troppaw zu legin und do bofen zu nemen/ do antwortin dy selben zaj mark und genisse von der blaichen ganez und gar bezalt wen daz welden se bewisin aus gehegetin dinge zu troppaw/ dy bewisunge wart en geteilit/ der noch h

genome se vnd brochtin ere bewysunge
vnde der stad troppaw ingesegil etc der
alsz begunt wir scheppin zu troppaw vnd
bekenne etc der sprochin di ee genante
hannus troppe vnd hannus wollenwe-
ber mit dem daz se sich habin vormessin
bewysunge zu brengin aus gehegetin
dinge vnd di bewysunge vnd der stad
troppaw ingesegil vnd nicht vnder den
scheppin ingesegil habin bracht vnd di
stad di selbe sache anrurt ab di stad mit
erem ingesegil eigin ere sache eyge bewen
gin mache vnd mit dem gezewcknuss-
vorfarn ader waz recht sey. Der wedir sprochin
di genantin troppen mit dem worte di
scheppin von troppaw von andirs keyn der
gin ingesegil habin gehat vnd noch
keyns habin vnd alle sache der vor geschen
seyn vnd noch geschen vnd der ingesegil
beseget seyn vnd wordin ab se icht mit
erem gezewcknusse vorfarn sullin vnd
mogin ader waz recht sey

Hir uff mechin ein recht der scheppin gezewck-
nusse zu troppin vnde der stad ingesegil
insegil sachin di di selbe stad anrurt ist
recht nicht bestetigit vnd bestendig vnd
dorume mogin di ee genantin troppin
mit ere bewysunge vorfarn. Also sullin
di scheppin zu troppin der stad sachin di
vor en ingehegetim dinge geschen seint
bewysen der sullin se des scheppin inge-
segil habin ader an eygin ingesegil
mit dem rechte dorczu machin lossin
ader mit des nesten dorfis ingesegil in
des gerichte se komen moge der se adir
nicht vor thue ab di selbin scheppin zu
troppin in eyme gerichte zu gegenwor-
kein Crocaw se sal nicht kome werdin
geschit daz gezewcknusse also der nicht mo-
gin di lewte vorderin an erer bewysunge
von rechtis wegin

Von ortayl laden vnde nicht sprechin

Frunthlichin gruz mit dinste zuvor 37
ir habit vns geschrebin ein ortayl daz
eyn scheppin gesprochin hot daz lantit
alsus mit dem worte daz den troppin
vorteylit ist von rechtis wegin off eynen
vornumlichin tag vnd lengesten tag
zu brengene ere bewysunge der sache
dorume se von der stad zu troppaw seint
beclagit vnd se bewysunge bracht ha-
ben mit der se nicht vorfarn mogin
se seint der sachin vorfallin vnde mogin
ere bewysunge keyne lengern tag gehabin
gehabin noch suchin von rechtis wegin

Hir uff mechin ein recht daz ortayl der
scheppe mit eynem andern scheppin sal
ge gesprochin vnd en bracht hot ane
rechte wedirsprache der bestandin von
rechtis wegin wo se holt mit vnsinnunge

Wen eyn weyp clagit daz ir ~~schult~~
nu eyn andir weyp gehalt genome
vnd des bekennet

Sint mer 38
ein weyp beclagit eren elichin man
daz her se gelossin habe hette vnde se
se mit eyme weybe di her zu der e
genome hette der hot des bekant
off gericht vor eyme sitzende rate vnd
vor dem rechte der man wirt zu vor
gin gerichte off eyne benante czeit
zu gestellin di burgin habin den
man nicht gestalt waz se nu der
bussze vorfallin seyn

Hir uff scheppin zu mechin ein recht sachin
di sich zu der ee des echtis tretin i-
clechin sal man weysin vor dem geist-
lichin recht richtin wen der wertliche
recht hot keyn gerichte dor obir habin
no di ratmanne obir suliche sache eyn
sunderlich willkor gemacht vnd di
burgin den man nicht gestellin
mogin zo sullin se mit eren gutern
daz der man ane ere wissintschafft
vnd sunder eren willin entwordin sey
daz se en nicht gestellin mogin
vnd sich dorume noch redlichkeit mit
dem rate vm ere gelobde vorrichtin
von rechtis wegin

Von alder gewonheit vnd wegunge

Frunthlichin gruz zu vor mit dinste 39
von alder gewonheit der vnsir stad
habin di ratmanne jerlich scheppin
gekorn vnd wir wol en daz recht von
eyner vndirweysunge geoffinbart vnd
gebindiget ist daz se nicht macht
habin von rechtis wegin scheppin zu
kysin noch abe ab zu setzin doch ne-
men se sich der ere erlichin scheppin
kennen abe sunder se kysin se vnd
setzin von en daz se ortayl vnd recht
zu recht zu den ratmanne suchin
vnd holin vnd mit erem wissin
recht aus sprechin alz is von aldirs
zu en gestandin sey ab nu di
scheppin di welichin von den rat-
mannen gekorn vnd bestetigit werdin
di scheppin banck mogin vorstehin
noch dem rechtin off lange czeit zu
sitzen kysin sullin vnd wo se zu
der scheppin banck bestetige sulle

Ap sich ymant des scheppin amechtis weryn welle dy dorczu twingin sulle vnd daz ich mich vnderwysin was recht sey ~

Antwort ffen den scheppin zu meth libin frunt awir begerunge habe wir wol vorstandin in awerem briffe vnd wenne wir awir stat recht gebene zu den rechten brouchlich daz tete wir gerne vnd begern auch zu wyssin daz alde gutte gewonheit wol besteen bey dem rechte vnd vortragin bey willin des gemeyne recht/

40 Wert man wissit do heyligen keysir otto an das rych zu rome quam vnd sich an nam wyndy laute lowte dy e obir elbe gelegin dy noch vncristin worn zu dem gelawbe brachte hirumb bestatte h' bisthe vnd sazte eyne erczbischaff zu geistlichem rechte vnd auch eyne richter sul zu werltlichem rechte dy sullin dy hohiste stule seyn in den landin dy h' cristin machte des tete h' mit des heyligen pabistes gewalt vnd mit der fursten rate vnd sazte ratmanne zu kesende vnd zu wandelinde den das jor/ Abir scheppin sazte her zu langir zeyt daz halde wir in zu libe den daz, daz dy recht festen blebin vnd eyn gedechtnisse bleibe der irfarunge des rechtes/ vnd andere edinge solcher anfange nu habin dy fursten vnd herren selbir mols ere stete vnd andirsessin zu magdeburgischem rechte gewayst vnd habin daz etliche bey erer erschafft irworbin vnd wilkort/ Also daz igliche mit allir wyse ere recht woldin habin noch elbinge stat so habin etliche behabin dy rechte adir dy rechte stule noch ere bequemelichkeit adir daz recht gemeynlichin adir 41 iglichin besundern bey vns zu suchene wenne en brost wurde wenne wir denne nicht wissin welch most awer stat zu vnsirn gewonlichin stiffte sagin. Ap daz ir nu mit awerem briffe an vns vormudit habit daz ist auch vormols abir magistey von vns vnd vnd vnd nichtit were abir daz ymir in awir stat eyn burg' vnd dy mit en del an zu scheppin stehin habe

vnd zu thunende entrechtit des wossin welle daz ir stad scheppin sul besitze vnd haldin weldin noch dem als wir vns stad haldin vnd habin daz man denne an vns suchte daz wolde wir prouen daz vns gelarte zu thune noch fruntschafft vnd noch rechte do mete froge awir got von awirn botin habe nicht genome wenne dese vndirwysunge sende wir euch zu libe vnd zu fruntschafft ~

Darnoch sentin dy scheppin y zu Croaw gemeynliche dese froge ken magdeburg in sulchin worten

Eirmtlichin gruß zu vor von aldir gewonheyt habin vns ratherrn scheppin irwelit vnd gekorn zu dingin off der bank von vorkantnisse vnsirs herren des konigis wissintlich an yn vnd rech daz man vormols nicht anders gedacht hot. No habe wir bewayst mit awirn vorsegelten schrifft daz dy scheppin andir scheppin zu selbis zu kisin habin von rechtis wegin vnd mag dy ratmanne im torre wir nicht setzen dinge is sey denne daz ir des mit rechte vndirwyst wern wy man daz von rechtis wegin haldin sulle

Hirumb alz ir auch vormols geschrebin habt habin daz scheppin sullin scheppin kysin daz irkennet vns wol vnd ist recht noch magdeburgischem rechte/ da auch besteen alde gutte gewonheit bey dem rechte wol vnd machin ein recht in langir zeyt habin denne dy ratmanne von langin zeytin daz man nicht anders gedenken mag/ vnd ver von vorgenknisse des irlauchten awirs herren des koniges scheppin irwelit vnd auch lanthe selbir irwelit vnd zu scheppin irkorn so mogit ir off der sitzen zu dingin vnd ortel findin von rechtis wegin ~

Von scheppin gefengnisse vo der ratmanen

Wert nu das dy ratmanne eyne scheppin fingin der andir scheppin wort rette vnd der scheppe mit den andirn scheppin alle sich zu rechte boruffin sprechende libin herrn wir beten auch daz ir vnsirn kumpan vnd vns bey rechte lassit hot her mit rede gebrochin daz welle wir bessirn alz recht ist vnd se en doch dorobir gefangin satzten ab denne dy andirn scheppin fort sullin sitzin dingen ader nicht ader wy sich ir daz irhalden sulle von rechtis wegin

Hirumb noch eyn recht ist der scheppin

dan adir me zcu machin se und sullin
zu dinge sitzin adir se der recht der gu-
tir und mogin is denne nicht lassin
ap ir kein ungesunknisse ist. Auch
wer das der scheppe nicht anders ~~stete~~ ge-
tochten hette wegin den ratmannen wenne
das her awir wort rette und bete das man
en bey rechte liesse dan denne sulde man en
ungesunkenisse nicht sitzin von rechtis wegin

Von des richtirs vorsprechunge macht und
craft habe 42 / Noch sunderlichin frage ist
awir frage Eyn man spricht eyn pferd ha-
be ich vorbotin mit dem fronebotin und ha-
be das dirfaret wissintlichin eyme gehe-
getin dinge und clagete das man en
das pferd hinderte / do sprach der foyt das
pferd habe ich er vorbotin denne her
bir ayn schock das mir iener schuldig
was und habe geclaget irclaget in gehe-
tin dinge / do sprach iener her foyt ich ben
ere e gewest ~~denne~~ wenne ir [illegible] und-
czie mich des an den fronebotin / do sprach
foyt ich habe is er vorbotin des czye ich mich
an iener der das pferd ynne hatte und an
may buch / do sprach iener umit dem mole in
is seyne eygene sache / ist ab her en selb
gezcugin moge adir waz recht sey / do sprach
foyt umit dem mole das nymant mit rechte
vorsprechin mag wen der richte adir der frone
syn fronebotynte / als im ingen vorsprechin
se sal macht und crafft habin / do fragete
man den cleger ab her des gelouben welle
das der foyt das pferd er vorsprochin hette
do sprach her nein / dirnff sprach der scheppe eyn
ortel umit dem mole unde her auch vor-
sprechunge nicht gelouben wil und keyn
fronebote do bey gewest ist und dy sal sache
selbin en an trit zo hot awir vorsprechunge
nicht crafft und moge awir er eygene
sache nicht gezcugin von rechtis wegin
das ortel schalt der foyt zuhant und
sprach umit dem mole das nymant egit
vorsprechin hot wen der richte adir seyne fro-
nebote und ich das pferd selber vorbotin habe
zo hot meyne vorbotunge crafft und macht
von rechtis wegin / hiruff bete wir welch
ortel bestehin moge von rechtis wegin

Hiruff sprechin wir eyn recht hot der foyt nicht
gezcugnisse sunder alleyne vorsprechunge
mit seyme fronebotin der yn dem gerich-
te gesworn hot adir der mit dem manne
der das pferd ynne hot und mit seyme
nockeburn dy des foyts alte vorsprech-
unge mit eyme eyde gezcugin zo
ist der scheppin ortel recht und sal
bestehin wenne der foyt selbis alleyne
seyme selbis sache nicht gezcugin
mag von rechtis wegin

Von des fronebotin busse um misse- 21
handelunge 43 / Auch eyn vorsprechir der
hot sich mit eyme eyme frone-
botin entrit off der gassin und-
sprach se wern nicht also fromek
her man gebe en gotis lychnam
und en nicht und auch se torstin
nicht keyns biderbmannes wort rede
vor den sechte lande ~~sechte~~ dinge
~~das~~ des obigin fronebotin ge-
ingelichin off en und des bekante
bekante der vorsprechir das her im
eyme iglichin fronebotin bussin
sullen von rechtis wegin

Hiruff sprechin wir eyn recht welcher
fronebote den vorsprechir bey den
wort schuldigit das her en dy wort
yn sunheit gesprochin habe und be-
komme her en das denne des den
hot her misshandelt und sal en
gewettlige busse gebin das ist
drissig schillinge umit den mole
der fronebote yn den rechte lege
worn ist und yn dem gerichte
gesworn hot ~~von~~ von rechtis wegin
besegilt mit unserm insegel

Wen sich eyn manslacht zcuhot
an gezcugnisse / Sunderlichin grus
zcu vor dy frage set geschot gecla-
git zcu Nicolao seyme diener wy 44
das her en seyn gelt gegebin hette
zcu fure und der selbe nie keyn
eygin gelt hette ~~gelt~~ gehat und
doch so vil winnunge en zcu
seyme pferde genomen hette gerach
eyn dobir antworte Nicolaus
ich bekenne das ich keyn eygin
gelt gehat habe sunder eyn halp
schock und habe yn flandern gelt
off gehabin do und eyne andir
manne yn welchis geschefte nu-
und jc heringe dinete ich dy vor-
genante so nicht gewonnen
habe dinete / do sprach set nu
clagete nu czuste gros an war-
schowen und an den andern man
der en das werk hette ~~gekauft~~ vorkaufft
gegebin her welde sich auch off se
zcu des wardin sechs und ge-
zcyn sich bayde an dy lorte helczer
insse do bekante warschow das
nicolaus hette seyns geldis genome

in steindyn wen nicol und hette em geczuge gesehen dorumme und gebe em keyne schult das peter warschawe nicht gelaubin her bebelde denne mit seyme eyde do sprach warschawe habe geczogin an mynen bekentnisse was mir wissintlich ist das habe ich bekant und wolde nicht swern do sprach nicol Sint dem male das wir uns bedingt slecht an warschawen bekentnisse geczogin habin und warschawe der sache bekant hot als ich nicht vormessin habe als ich nicht frey und ledig sey von peter sallen seyn adir was recht sey der sprach p. Sint dem male das warschawe nicht gesworn hot ab nicol an der sachen vorfallen sey off ader wider frage wart es von den scheppin an recht gesprochin yn sulchin worten Sint dem male der sich bas sagt slecht an warschawe bekentnisse geczogin und das warschawe nicht gesworn hot das das mag nicol nicht geschadin an seyme rechte das ortil schalt p. und quam off dy bank und frog eyn ander ortil yn sulchin worten Sint dem male das her sich an warschawe bekentnisse geczogin hot und warschawe bekant hot und nicht gesworn hot zo hot nij sache vorlorn welch ortil nu under den besteen moge von rechtis wegin

Hiruff nach noch dem male das p. und n. slecht und an underscheyt und und dy. dy gemeynto nicol nicht an warschawe bekentnisse geczogin hattin zo ist der scheppin ortil gerecht und sal an dem teyl nicol nicht bestoen von rechtis wegin Gegebin under unsern yngesegel etc.

45 Von mutunge erbis / Unsern fruntlichin

Ewir frage p. clagit czu andris das her en em aus treybin wolde aus eyme erbe an dy vormunden der kinder der das erbe dirteil seyn m. mit willin und mit wissin und vorhengnisse etc. mit andris hausfrawe dy auch em firteil an dem hause hot dirynne her gesessin hot den winter und noch dis halbe iar dirynne siczin sulde ab her en mag aus treybin ee dy czeit kumpt als her gemutit hot Sint dem male her mit em in dem selbin hause gewonit hot den winter und dy mutunge im wedir redit hot und her en aus den gemachin dy her habin sulde in dem hause dy cziten aus tragin halfen der vrawen das peter nicht seyne tage aus siczin sulle adir was recht sey / Antwort andris Sint dem male man weyp an meyne willin wonne ich recht vormute von nichtis nicht gethuen mag als nu dy mutunge gescheen mag / gesechin adir [illegible] / habin dy scheppin eyn ortil gesprochin Sint dem male das her das haus gemutet hatte wedir der [illegible] der vormunde p. n. mit willen der kinder mit seyms weybis und her das geladin so hot und nicht wedirsprochin bis das her so salbe t. seyne mutunge haldin bis off seyne czit als her gemutet hot Welch ortil andris wedir sprach yn sulchin worten Sint dem male ich an dem hause hab dritte teyl noch man hausfrawen und se an dem teyle hot keyne vormunden gekorn noch von recht gekorn macht an meynen willin in der sachin dorumme wolde ich an dem firtil gewalt und beschedunge von dem petir denne das her mit gewalt in das haus gegangin ist und von den dreyen teylen sprach ich dy meynen selbe kindin gehorn ist gnat der got besser recht habe den man weyp der kinder mutter der steche her und beweyse das her besser recht habe wenne dy mutter und dy kinder czu der mutunge der dreyer teyl des hausis dy weyle der nicht ist eyn recht vormunde gekorn Hiruff bete wir uns underweysin welchs ortil under den czweyn mit rechte bestehen moge

Hiruff nach eyn recht der scheppin ortil ist recht und sal bestehen und petir sal seyne mutunge behaldin von rechtis wegin

46 Das eyn stat seyne bure mag halsin frien von burgerichte und seyne elliche gebot

Fruntlichin grus zu vor · Eyn man wart beclagit vm eyne tot slag ad' vm eyn kampwirdige wunden ad' vm d' glyrich vnd sulde de sweren salb sobende ad' salb dritte vnd d' beclagete man brachte zulche gezugen / zayne liblichin vat vnd andir zayne mogen vnd die zu lante dij bey den sache sy sint gewest das sy im dy bewysunge thuon moge mit syme vatir vnd mit zayne moge vnd mit sulchin lavte dij bey den sachin nicht gewest saynt adir was recht sy

Hiruff uch eyn recht Syn dat zyne vnbesprochin bedurwe man mag seyne vngesundertin sone dy vngerichte beclagit synt ane nome vnd des vngerichtis entschuldigen ist ab der son forner dy vngerichte beclagit ad' sulde ymat mit gezugen sweren den mag syn vatir / sy bruder / gemutte lavte / noch syn wert gesunde nicht gehalfin / wolde adir daz ymat syne gebort ad' syne cast i c zwagin sullen den mochte iowelk i iglichin zayn moge vnd auch andir bedurwe lavte wol helfin rechts von rechts wegin bey gesegilt mit vnsern ingesegele

47 Was hanthafftige feste tot sy vnd wy man derkennet / Noch fruntlichin grus zu vor dy froge was was hanthafftige tot tot sy vnd wy man dy entzentlich irkennen zulle in allen vngerichtin

Hiruff uch eyn recht dij hantfeste tot ist / wenne eyn vngerichte in der frischen tot / ad' in der flucht der tag gefange wirt / ad' wenne man duble ad' rawp ingemus we findet d' he selb den slossil trait vnd sulche hab kornen wan hot es yn syne tome also clayne das man en das in eyn fenster gestossin mochte ad' zu brechin mochte moge so mag ma entschult dar thuchen von rechtis wegin

48 Als eyn man missetut keyn den rotmannen / missetut eyn man kegen den rotmanne ad' kegen der stad recht wilkor ar wolkor / da von me mogin dij rotmanne besserunge nemen nach eren gnodin vnd noch eren willin vnd habin darinne mit nymande zu thun wen ze dij besserunge nemen von der stad wegin

49 Von d' rotmanne schade / vnd wirt eyn gebeten zu d' rotmanne ad' zu dinge · an den andir zu gesworn ad' zu scheppin kurt vnd wirt d' beraubit an leybe ad' an an lebin ad' an gute an der stad dinste vnd gescheen des dij rotmanne den d' beraubit ist von der stad wegin wan kore daruff gesagit ist von d' stad wegin dij sal man vor im ist ad' der off keyne kurwinte kore gesagit zo mogin dij rotmanne den mit den sachin waldin habin wij sie wellen

50 Das dij d' rotmanne besserunge vnd vij missetut eyn man kegen rotmanne ad' kegen recht lobin ar willkor d' sy mogin dij rotmanne besserunge neme noch ern gnodin vnd noch eren gnodin willen vnd darinne nit mit nymande zu thuen wen wenne sie dij besserunge neme von der stad wegin

51 Von der rotmanne vordinunge Bebricht eyn ma kegin der geban willkor daz ma gelobit hot zu den bewirdunge daz dij rotmanne sullen fordern von der stad wegin vnd dem syn keyme andirs rechtes darzu

52 Das eyn hantwerksma rotman gesein mache / wo eyn bedurman gesessin ist yne ad' aussin d' mechte mawir der vnse burger ist hot he spyse kauff vnd vayl ad' waz d' ist den mogin vns burg' in den rot kisin off eren eyt als sie wellen vnd mus an syne spyse kouffe vns burg' vor · gleich eyne andirn gemeynen burgen haldin wenne dij aldin rotmanne dij nawen bewaldigen vnd kisin zo sweren dy nawen vor den aldin vnd gelobin sie als eyn nemen als den

se von eyn gehaldin von der stat wege
habin getan wenne das geschen ist
so waldigin di alde di rotmanne
di nawen und segin an ere stat

Von der vorwarnunge mit stats
phennigen / Vorwarnunge von di
53 di rotmanne von der stat wegin
eyne man aus der stat mit stats
phennigen ab wo mete das ist
das steet an den rotmanne ab se
besserunge nemen wellen und en
wedir in di stat gen burg nemen
adir nicht

Von bekentnisse von dem rate
54 Bezeugit der alde rot keyne dinge
an eyme rot / der an deme vorgan-
genen rote ist gewest den sul
len di andern di in dem dem ke
genwortigin rote sayn globen und
wes der alde rot dem nawen beke
net das sal der nawe rot gesten und
macht man der alden rotmannen
alles nicht gehaldin ist ir das
meiste teyl so ist is genunk

Von bekentnisse vor dem seczende rote
55 Des selben glaych sprechewir dy
eyn man der clagete zu eyn frawe
umme gelt und zoch sich an eyne
sezendenden rot des gyn di frawe
folgete als ir vor hatt geschrebin

Von der rotmanne bekentnisse
56 Was di rotmanne bekennen das
vor en ist geschen und en wis
sentlichin sey / do en dorfen se
nicht mer zu thuen wenne als
se vor zu der stat habin gesworn

Das eyn ungeerbit man zu rote
gekorn wirt / Eyn bedir man
57 der mit uns sitzit und uns burger
ist und mit uns unvorworfen holt
den moge wir zu rotman kisen ab
wir wellen unerbit her und moge
her zu sein allayne her in ~~der~~ uns
stat rechte unnicht vorbit sey

Abir vo dem rotmanne bekentnisse
und welchin wortin / der sezende rot
58 bekennit dez eyn man von wegin
des mit der frawe von Troppaw
sich vorwillekort habin vor dem
sezenden rote um gelt alsumme
her und dy frawe zich gyn an
den sezenden rot bekennit her wy
is vor en geschehin ist seynt und
noch den wortin sal man / und dy
frawe entscheyden und den also habin

Von erblichin gutte von swestern und
und bruder und von andern sachen
59 Von swestern eyn burger von vater und
von mutir seyne bome vorlaßt und
hot er di jungeste di eldeste beclagit
um erblich gut das sy an en dirstorbin
dirstorbin ist von eren rechten vatere
er vater und von erer rechtin er mut
das se ungesundirt seyn und se sich
nie vorzegin hot noch vorrychtent
an keynir stat do is craft adir macht
hette wissintlich alt sessin und obesse
und getrawen lawte also vil als se in-
zu rechte habin sal / di frogit ap man
nicht billich di alt sessin man man
nen zulle wenne se mit keynir
sache do vorzualldin moge ab wer
recht sey / do vor antworte der eldisten
man und sprach erbe und gut ist mey-
ne wegke an irsterbin von eren rech
te er sat und von erer rechte er mut
das ist er mit mir gegebin und vor
dirn / das ich mit meyne wegke-
bosessin und gehat habe mer ge
wen jor und tag an recht wedir
sproche und se hot mit uns zu-
trosste ~~gegangen~~ gegangin in der stat
zu wegin und zu kirchin und-
hot das gut nye angesprochin
an keynir stat do is craft und macht
hette / no frogit ab wir ich billichir
das gut behaldin sullin in der gewer
mit unsern rechte und do vor getrawin
mogin mit unsern rechte wen ymant
ymant ab gegegin moge mit alt
sessin und mit obesessin ab wer
recht sey / do sprach di jungeste wy
wir ombinerat sey von sat und vo
mut und sich ab nicht zwissen sich
ir vor iren mach und erblich gut
ab ich billich alt sessene und ge
trawe lawte mane manen zullin
wen ymant dar vor gerichten moge
ab wer do recht sey / di jungeste sich
beschuldigete di eldeste um erblich
gut das ir anirstorbin ist von ve
ter er sat und erer rechte er mut
und das geantwortet hot der
eldesten swestern man her und her sprach
im das em das gut ablich gegebin
und wurdin sey und das mit de-

sessin iar vnd tag / vnd iar vnd tag /
vnd abir iar vnd tag /
Kumpt ſpreche zo eyn recht / iſt daz adelich
gut der eldeſten ſuſter man mit
er gegebin vor dem richte vnd vor
den ſcheppin in gehegetem dinge vnd
habin daz beide beſeſſin iar vnd tag
an anſprache zo ſal dy gobe craft
habin vnd dy iungeſte ſuſter kan
es nicht gu kome / vnd iſt der eldeſ
ten ſuſter man vnd hot man is ir nicht
gegebin vor dem richte vnd vor den
ſcheppin in gehegetem dinge zo kom
kumpt dy iungeſte ſuſter mit der
eldeſte glych an ir fatir gabe vnd
er nimt abe daz dy eldeſte ſuſter
vnd er man daz ſie beſeſſin habin
mdr we vnd dy iungeſte daz nicht
geſadert hot daz ir nicht ſchadin
an erem rechte von rechtes wegin
Von vormunde gutes / eynes kindes
Keyn man mag macht be nach kesin 60
ſeynen kindern bey ſeynem lebe wen
daz macht daz keyne muntſchafft
gefellet
Von vorgebunge an
irſtorbins / iſt eyme kinde gut vor 61
abe an irſtorbin von ſeyme vater iſt
daz kint zu ſeyne iaren komen / ob
zwelf iar zo mag is wol daz gut
ſin mit gebin ader eyme anderen
wen is wil mit ſeyner mutir wille
wen ſie ſin recht abe iſt alz ſie als
ſie en ebinburtig ebinburtig iſt
Von vorgebunge an irſtorbins abins
Hot eyn frawe abe daz en an irſtorbin 62
iſt von erem fat(er) ader von erer mut(er)
vnd dy frawe nicht kinder hot dy
mag er abe daz er an irſtorbin iſt
erem wirte nicht gegebin / ſe en tue
denne mit ere erbin gelob
Von vorgebunge gutes kinder dy
andern habin / welch kinder kint 63
habin dy mogin er anirſtorbin
gut wol vorgebin mit erer kinder
gelob / ap dy kinder ebinburtig
ſint / ader dy kinder dy kint habin
mogin ir an irſtorbin gut nicht
vorgebin ze en tuchen denne da mit
erer erbe gelob vnd wille
Von anfalle der rade / hot eyn man
eyne eliche frawe / vnd eyn tochter 64
mit er / ſtirbit dy frawe vnd blei
bin dy kinder bey erem fatir

vnd der man eyn eliche hausfrawe
nymt vnd ſtirbit der man dar
nach daz dy rade der irſten frawe
iſt bezogete gelt wart / vnd ſchal
dy denne kinde ſo ſal man dy rade
dem erſten kinde folgin lan dy ſeynem
iſt was vnd iſt daz nicht ge
ſcheen vnd hot der man dy rade
mit der andern frawen in nuge vnd
in erbit gehat bewant zedir der
gezeit daz her dy ander frawe nam zo
ſal dy ander frawe dy rade be
haldin noch irs mannes tode
Von kindern dy von rechtfrogin
geſweſt gut nemme noch der tode
Dy kinder dy von eyme fat(er) vnd 65
von eyn mutir ſamt ſterbit der
kinder eyns dy andern nemme ſein
erbe vnd nicht dy kinder dy von
vatirs halbe alleyne geſwiſtit ſint
Von kindern dy zwein eldern
anb gezayn geſaget / Iſt eyn 66
man zwir elichte kinder hat vnd
hat er dy erſten vor eyn rote ans
geſaget vnd gebit er noch den
andern recht an ſeyme gutte vnd
ſterbit der man daz nemen dy
kinder vor was denne der
abin bleybit daz teilin ſie al
le glyche vnd ſich wenne ſie
en alle ebinburtig ſint
Von burgin noch wergeldis
recht / Man mak keynen 67
mer von rechtes wegin vor
zwingen burgin zu ſetzin wen
alz ſein wergelt ſteet / iſt en
ſie denne dem gelt haftig ~~..~~tc
tig / ader ſchult dy groſſe ſy
Von hanthaft tot vor des burgre
ven gerichte / Eyne hanthafte 68
tot dy der geſchit binne den
tagen alz der burgrave nicht
richten wert abir eyn man
gebrocht der bit an daz burgre
ven dinck der mus kome
in des burgreve dinges vnd
nymandt ima anders wo ſin
Von der ſcheppin / rechtes wegin
Were der en ſcheppin gekorn 69
wirt der ~~blei~~ blybe der bey zu
ſeyme lebe als er daz nicht
vorwirkit
Von kauffkramin rechte
Hot eyn man eyn kauff ka 90

kamer adir obe der is gut vorsetzit
daz en darff er sich nicht vorzien
wedir synen willin dy kaufkam
adir obe en werde besagit von des
gutis wegin, wen her syne vorsesse-
ne zins und werde beclagit also
lange bis dy mit rechten ortiln als
en ist gewaldigit und geeygent
werde fur syne gut der versesse
ist so mack der mete tzins won

Von kauffkamern bes / Er wil
serunge / Hot ein man ein kauff-
71 kamer adir daz her gekaufft hot
adir daz ym gegebin ist der her gut von
gebit dy bessirung sollin lobin dy
gut mag her vorkauffen adir vor-
setzen der frauwen etc. / Gebin wene kreil
bin der in dem lande / Do eine frauwe
begebit von irem manne wirt sie
72 stadrechte adir in dem lande sie sal
ir gabe noch irs mannes tode ha-
bin und sal dekeyne ir rade
nicht abe gen, was von rechte zu
der rade gehorit daz sal dy frauwe
habin wo daz ist

Das kan nicht gewere machen sein

73 Ist fangit ein cristen man
von dem andern ist daz ym abe
geraubit adir gestolin der mak
keyne nuch gewere syn vor gerichte
der cleger denn dy habe geraubit
adir gestolin ist sal dy behaldin uff
den rechte als recht ist

Von missekauffe / Der syne spise
kauff tuer tewir vorkaufft we-
74 ne als en dy ratmane setzin und
gelobin daz ist missekauff und daz
sullin dy ratmanne richten von
der bawerkor dy der off gesagit ist

Von eygenunge gutis in gehegeten
75 dinge / Welch man ein gut hot
daz man gesagit hot vor schult
in gehegetem als lange bis em
mit rechten ortiln geeygint
wirt fur syn gelt der mack eine
der mete tzins und lossin wen her wil

Vorsagunge gutis yn fremdem
dinge gerichte / Wen man mack
76 gut vorsagin vor schult dorumme
her beclagit wirt daz an dem gerich-
te nichtin leit dorumme her beclagit
ist her en tu daz vor dem gerichte
do daz ynne leit

Vor zagunge

Das nymant in gehegetem dinge
syne clage vorgebin mack /

77

Kein man mag nicht in gehegetim din-
ge syne clage vorgebin dy in gehege-
tim dinge begriffin ist / dy clage
wirde wol vorantwordit und volgangin
als ein recht wen ein sache der
gewarhit ist / So ist dy clage volga-
gin / vorwillkorit adir ein rechtis vor
den ratmane der sie sagin in dem
rote daz dy ratmane uff ... wal dy
welden daz mogin sie tuchen

Wy man den rauber uffhaldin sal
So ein rauber beclagit wirt umb ey-
78 ne rawp adir umb eynen brant den
her getan habin adir tete den sal man
hafftin vor dem gerichte der man en
beclagit ist sey in hanthafter tat
adir in gehegetim dinge und darff
syn nymant andirs vorsorgin

Das der obe foit busse neme sal
Der obe foit mack keyne busse noch
79 gewette genemen von syme gehegetim
dinge / verwilkorit sey wen man
was des bekennit daz muss her haldin

Von bekentnisse in gehegetem dinge
Ist daz ein ratmane besprochin wirt
80 in eyme gehegetim dinge bekennit
her daz / mack her nicht zu ruke-
treten / vorsachit her abir daz so mack
her wol abekome mit syme rechten

Von zwayer dinstlewte / Nu
und synt zwayerhande dinstlewte
81 gemeyne dinstlewte / dy rete zu ma-
ne habin wordin dy mit unsir stad
recht off gehaldin in unsir stat rechte
der dorffen sie nicht antworten wo sie
mussin vor unsern richter gewis ma-
chin daz sie antworten vor unsern her-
ren adir vor dem recht den uns sie der
zu hot gesagit / Abir rete und knech-
te und gebawirn mussin antworten
vor unsern recht als sie mit en off
gehaldin werdin vor unsirm stat gerichte

Von gerichte / Ein man der beclagit
82 wirt vor dem richte / mag der richter
vor dem her beclagit wirt vorwisen
mit gute daz her dem gerichte nicht en
laß / dorumme her bessa beclagit
wirt / ab en sey des clagers wille

Wy ein lewte haste / Wirt eynem

83

Wirt eyn eyme manne eyn zan aws
geslagin ader eyn stucke aws eyme
fingere gehawen daz keyn gelet
gantz ist / als ader eyn stucke / ader
von eyme oren daz ist keyne lem-
de und machit keyne kampfer
wunden beczugin / wirt aber abe
gehawen eyme eyn gantz gelet
von eyme fingere ader eyn ganzer
der heysit eyne lemde und heysit
eyn kampfer wunde

Von gast clage aws fremden lant

Clagit eyn gast zu eyn andern gaste 84
aws fremden landen in dem gerichte
der in gantzhafftige tat geschit yme
so sal man denne allir erste clage
machen ader den cleger keyn recht
in dem gerichte gescheen ader machte
der cleger zu dem gerichte nicht
komen ver craft hot wo der cleger
denne kumpt in eyn ander gerichte
als recht sy so sal em der richter bey
der weyle daz nymant mit rechte
wedir redit der cleger sal abe clagin
zu dreyen dingin ee man em des rechtis

Von der schepphin teydingin wedir
den burgern / Hot eyn schepphe bey
eyn burger zu sprechin um sachin 85
die her gehan zu dem gerichte
des burggrauen amechtis und wel
her en dorume beschuldigen daz her
en hawen etc. den erbe seyte und
deme gerichte daz zu daz burggra-
uen amechte gehorte zu sprechen
wil aber ewir her denne ymant beschul-
dege um ander sache als um eyn
lougint ader des gleych daz zu des
burggrauen amechte nicht gehorit
den sal aber her den zelbe besprech-
en vor sich und vor seyne man
und sal em satzin seyn manne recht

Von der gotis phenninge / Beke-
net eyn man daz her seyne gotis- 86
phenninge gegeben hot off eyne kauff
so sal her halden vor sachin her ader das
man em sal zu seyne rechte lassin
keyne wenne noch meydeburgeschin
rechte machen mag keyne man abir
gegin in solchin sachin

Von forderunge wedir den manne
der schult wenit in der stad / Ist eyn
burger schuldig und fert aws der 87
stad off das lant in eyn andir ge-
richte durch daz daz man em nicht ver-
lorin funde under stad gerichte
zo mag man seyn eygin und
seyn erbe der cleger besitzin mit
gerichte und di clagin vor di
schult irstagin der vor

Von forderunge des gutis off de-
mir seyn gewet / Irret eyn man 88
aws der stad von seyme gute und
seyn erbe zu dem ersten die seyne
schult besagt und beclagit hot
der sal seyne alzumole vor der
habin und dornoch dy andern
di alzo als ir iglich daz besagt
und beclagit hot vor eyne schult

Wo man in fremde lant fert syn
mit kauffe / Fert eyn man 89
aws in fremde lant / zcum kauf-
fe und let gut und erbe in
der stad di weyle der man aussen
ist zo mag ymant zeyn gut
noch erbe beclagin der man
moge den wol rechtfertigin wen
her wedir zu lande kompt

Von ungehaldenis gutis gezugnisse

Unsyn frundlichen grus zu vor 90
aver fruge ist alzus wirt der
richter und scheppin zu dinge ge-
sessin und daz dinge nicht hegin
und keyn urteil von alder gewon-
heit formols gehegit habin und
dennoch als mit gehegetem dinge
gedinget gerichtet und gezugit
habin und auch der richter zu dem
gerichte nicht gesworen hot und
denne solchis gerichtes gezugnis
geschit in gebunden tagen zwe-
schen zween mitburgern um farnde
gut di nicht wege fertig sint
ap solchis dingis gezugnis und
gerichte gescheen moge gleychir
weyse als ab der richter zu dem ge-
richte gesworen habe und daz ding
gehegit were ader wy recht sey hirumme
Hiruff sprechen wir scheppin zu meyde-
burg recht Ist daz di alde gewonheit
des gerichtes bewandelt in eyn les
vor recht dennoch sal daz macht
habin daz formols in den gezeitin
gerecht was alleyne daz der wol
wonlichir recht genn rechtin nicht

gesworn hatte vnd sulch gerichten sachin. vnd man yn geben den magin. wol bekomme vnd werhaft der yn gegangin vo rechtis wegin

Als offinbare schrifft vnd instrument

91. Ir habit vns rechts gefragit noch desin worten. Czwene schepfen. die habin eyn andir czu hoffe gedinet vnd eyn hot den andirn gelobit mit wolbedachtem mutte vnd willen vorbundin vnd vorwillekort also welch vnd eyner e storbe das der ander des toten gut vor vnd gerete an alle recht wedirsproch seyner nehesten frunde. als gelobit. wenne vnd ein bleybin czulde czulde vnd haben die gobe vnd die vorbundunge czwusschen en bestetigit wart mit offinbare schrifft schreybere vnd er ~~instru~~ instrument was mit gezugin als recht vnd recht ist. yn also geschehen czwusschen en gestanden sil vor der noch nam der eyne eyn elich weyp czu Troppaw der vnd wart siech vnd brochte abir den andirn ratmanne vnd andir obir lawte die her dorczu bat vnd frogete en vor den lawten ab her en der gelubde vnd vorbundunge noch bekannte vnd bestunde als oben stehit. do sprach der siche so ich bekenne meyner gobe vnd die vorbundunge als oben steet. do nam ab her ander offinbare schrifft obir das instrument vnd die brieffe wartigin gegange dorynne der ist tot. nu sprechin des toten frunde die gobe vnd die vorbundunge habe nicht macht vnd moge nicht gesteen dorumme das die gobe vnd vorbundunge nicht geschehen ist vor gehegetem dinge vnd do bestetiget als recht ist wenne her nu werltlich were vnd eyn elich weyp hotte do sich der lebunde geselle sich habe mit vorgobit vnd des vorbundin als oben steet. dorumme sal vns gobe vnd vns vorbundunge besteen wenne se geschehen ist mit wolbedachtem willen vnd bestetigit vnd mit rechte nye wedirsprochin ist. noch ~~der vor~~ der vorwandilt hat an seyme totbette noch awir vndwyzzunge ap der gobe vorbundet also bestetiget als oben besteen moge vnd gesellen des toten gut vnd gerathe vnd besser daz her yn seyner gewere hatte folgen vnd bleyben mochte adir was recht sey

Hiruff sprechin wir schepphin czu Magdburg recht. was der tote bey seyme lebin seynes gutis seynem gesellen yn seyme were gegeben wart hot. hot abir der tote icht standes erbis eygenes gelossin vnd frunde habe die seynes selbes selbis wo gestorbin ist ab vnforgeben vor gehegetem dinge daz gehorit seynen nesten erbename von rechtis wegin

Von ortel laden vnd nicht wedirsprechin

92. Frundlichin gruß mit dinste czu vor. Ir habit vns geschrebin eyn ortel das wir scheppin czu gesprochin hot. das lawtit also mit dem wole das die Troppen vorczalt ist von rechtis wegin off eynen benanntlichin tag vnd off eyne vorgesten tag czu brengin ere bewysunge der sachin dorumme se von der stad wegin czu Troppaw seynt beclaget git vnd se bewysunge brocht habin mit der se nicht volfarin mogin so seynt se der sache vorfallen vnd mogin ere bewysunge keyne vorgesten tag gewynne noch frist von rechts wegin nu ~~name~~ moge alle lawte die dunckit das die lawte von Troppaw alleyne ir leutzestir tag der bewysunge czumt lange vorbekomen was das. das se noch tag vnd frist gehat habin eyn ander bewysunge von nawes czu brengin. Ab nu das ortel das wir gesprochin habin besteen moge adir was dorumme sey

Hiruff sprechin wir scheppin eyn recht das ortel das der scheppe mit eynem andern scheppin wol gesprochin vnd en broch

vnd en brocht ane rechte wedir spro-
che der ist bestendig von rechtis wegin

Von wunden vnd tot slegis in ein
ader vngerichte tete / Ein mutlichin 93
gemeyns zu vor aus frege vme recht
zint alzus ap enir den andirn
in der stat gerichte zu tote sluge
ader andir vngerichte tete vnd des
totin mannis frunt ader an den
vngerichte geschehen were den mor-
der ader den der vngerichte geton
hette wegin tate gebin ~~vnd~~ vn-
geclagit vnd wolden forbas den
totin ader an dreyerley vngerichte
geton hette nicht clagin noch
fordirn wollen ap daz den gerich-
te leydin sal der vnd dy stad
vnd der morder ader der vngerich-
tis follbrenger ledic sind bleybin
moge ader waz recht sy

Hiruff sprechin wir scheppin zu med-
byn recht wirt enir zu tode ge-
slagin vnd wil syn frunt moge
des nicht clagin zo mach das
recht clagin off daz dy sulche
vngerichte tot slag vngerochit
nichten bleybe ader geschit ymant
vngerichte an rawbe ader an
wundin ader des gleyche sint der
den syme gerufte volgit so ist der
den gerufte an begin der clage
sy so sal her denne der clage folgen
vnd mach des an des richters
wille nicht vorswigin se begrif-
fe aber yener syn gerufte nicht
zo mach her synis schadin swi-
gin vnd der richter mach den zu
clage nicht twingin Auch hat
dy stad nicht an zulchin sachin
Is en zay denne dy sundirliche wil-
kor vnd vorbot von der stad wegin
darobir gesagt sy von rechtis wegin

Ab denne scheppin vnd geste geyst-
liche vnd juden wedir entwortin 94
Fort me ap geyste vnd ader denne
scheppin vnd wenne dy gesessine
en vndir geystlichin ader wertliche
rechtin ader des bischoue vnd auch neben
dy e zu vns recht fordirn ap se
vnsin burgirn ader andirn gesten nicht
zuhant antwortin sullin vm gelt
ader vm vngerichte ader waz sachin
daz wo en zu vns wedir beschuldigt
wordin ader waz recht sy

Hiruff sprechin wir scheppin zu med-
byn recht Geste ader Innezessin
dy leyen ader Juden zint dy for-
dirn zollin der zelbis entwortin
ab daz mit ortil zu brocht wirt
von rechtis wegin

Wer scheppin kysin moge vnd
an se andir amecht habin mogin 95
Fort me ab rotmanne
scheppin kysin mogin vnd der
zu twingin lange weyle ader
korze ader wy lange zu sitzin
ader ab dy rotmanne scheppin ge-
twingin mogin zu andirn a-
mechtin mit andirn gegin dy
weyle her scheppin amecht sich-
tig ist der wile her der scheppin a-
mecht vorstunnen mochte ader
scheppin durch sulch amecht abe
gesetzin moge ader waz recht sy

Hiruff sprechin wir scheppin zu med-
byn recht Sturbit der scheppin ein
zo sullin dy scheppin zu vor zu
der scheppin banke gekorn vnd
zu den bestetigit synt vnd ge-
sworn habin andirn scheppin zu
en kysin vnd nicht dy rotma-
nne Auch sullin dy rotmanne
vm andirs amechtis wyllin noch
von manchirley rechtlicher sache
dy scheppin abe zeczin ader werdin
dy scheppin von den rotmanen
zu amechtin der stad zu eren vnd
zu notze vnd zu frome gesagt
daz amecht mogin dy scheppin
ane lebin lo vnd vorstan vngesched-
lich eren eydin dy se zu scheppin
banke habin geton von rechtis wegin

Ab vormunde der vnmundigin kind
erbe vorkoufin moge
Aber wer 96
dy kinder habin byn der der vo-
tir seyner vnmundigin kindir
vormunde ist ader wer sulcher kin-
der vormunde wesen mogen an ir
erbin ader stand ader vorkoufin
ader vorgebin mit eren vor mun-
den e dy kindir vol mundik
werdin ader ab nach daz were moge
ader wi

250

Hyruff sprechin wir scheppin zu medin
ein recht / wo recht vormunde ist d'
auch syn mundelyn ist ader nar
men ist der mach der kind' an
erstorbin erbe vorkauffin und off
gebin an ymandes weder sprache
Abir wo d' formunde d' kinder
ader nicht · der mach der kind
ader stand funder o oltman na
men gelop nicht vorkauffin von
wen des scheppe vorbus / rechtis wegin
sit und bestanden ist / von den schep
97 pin d' zu den rechte gesworn hot
als d' an einem dinge tage und
wenne not ist des ein ding / zu
1 [illegible] suchen / sey zu kome und vor
botten ader als man en vorboten
selle und wy ab h' noch der
vorbotunge nicht quame noch
kome welde wy h' daz denne
bussin sulle wy vil und wenne
ader waz recht sy
Hyruff sprechin wir recht / eyn ge
sworn scheppin sal zu allen ge
legetin dinge kome unvorbotin
vorbotit als d' recht selb ader mit
den frone boten gemeyn den schep
pin zu syme echte dinge ont
kompt h' nicht und lessit daz
muttwillin zo mach d' recht
syn gewette off en gewunnen
dinge synt acht schillinge lesse
h' auch daz ymand zu schaden
der mochte den scheppin des be
schuldigin wolde abir h' daz h'
es en mit frevil unschaden
gelassen habe zo hot h' weder
syme eit getan den h' zu der
lant gesworn hot und we recht
los und mocht keyn scheppe
me gesyn und sal ieme sy
nen schaden geldin spreche h'
abir daz en ehafte noth gehin
dert hette und bewyste daz als
recht ist zo bleibe d' scheppe des
aneschadin von rechtis wegin
Ab ymant scheffin beschuldin wil
in der stad holen sullin wegin
98 Ab stete markte ader dorffir den
in macht rechte legen beschuldin

ader unbeschuldin adir mit orden ader
frowen h' sy geystlich ader werltlich
zu und mogin holin ader nicht sy
Hyruff sprechin wir recht / stete marc
kte dorffir di und' stat gerechte ge
legin synt mogin recht zu en
holen wolde auch ader keyn frowe geyst
lichen ader werltlichen und sossen
erlauben daz sie ein stad recht ge
brauchen sullen sulden dy mocht
ir auch eyn stad recht mit teyl
len von rechtis wegin
Waz man vor den recht ane gehey
get ding / clagen mach von
99 man umme slechte sachen alle
tage vor den recht moge ge
than
Hyruff sprechin wir recht ab von slechte
sachen als von gelt daz man a
ne geheget clagit mach man
alle tage wol vor den recht ge
than an gehegit ding von rechtis wegin
Von gewette bussin den gerichte
geheget dinges / Ab der recht
100 von sulchen sachen ader ander sachen
moge nemen gewette von spre
chin sin den scheppin nicht irteylt
werden ader waz recht sy
Hyruff sprechin wir recht ab vorschuldit
ymant gewette kegin den recht
bussin den gehegit dinge daz
gewette mach h' nemen ab man
ym des gebin wil / den wil en
des nichtin gebin mit willin zo
mach h' nemen durch phendin
machin und en in gehegetin din
ge noch scheppin orteil syn gewet
te irfordin vorsuchet abir ymand ge
mir der sachen [illegible] h' unne
werthaffte sulde syn zo mochte
h' mit en mit kuntschaft [illegible] sey
di sey kome von rechtis wegin
Waz d' recht ane di scheppin zu rich
101 ten haben / waz d' recht zu richten
habe und wy
Hyruff sprechin wir ane di scheppin
ein recht / der recht mach alle
tage richten ane di scheppin von
gelt ader ander slechte sachen uff
slecht clage von rechtis wegin

Wy der scheppin ort sullin seyn

Auch wen scheppin gekorn werdin zu den scheppin amechte wy der ort sy sulde von worte zu worten

102 Hiruff zu mach scheppin sullin sweren alzus zu dem gerichte der ir gekorn seit zu daz dem recht der stad vnd den lewte recht ortil findin wellet ir den scheppin stul noch meideburgischin rechte vorstan alz ir allir rechtest kunnit ader wissit vnd des folge habit vnd daz durch keyne sache lossin got zo holffe vnd dy heiligin

Wer dy wiegisten seyn ader geheissin mogen

103 Hir uff zu mach an recht dy allir meyst vnd gebruchin noch ire redlicheit zo se beste kunnen vnd mogen gote zu ere em selbin vnd allen lewte zu frome noch deme alz got geboten hot vnd dy heylige cristenheit gesagt solche lewte mogin wiegisten geheissin vnd geseyn

Wer beschuldin ortil sal lossin beschrebin

Welchis wegin noch frunt-

104 lichin gruss ist daz awir frage wen recht der daz ortil beschuldin wart daz man clage vnd antworte beschrebin sulde han. Do sprach Jocob Kossetze man sulde dy clage beschrebin aus seyne munde. Do sprechin dy scheppin man sal se beschrebin aus beyder munde alz wir gehort han. Do sprach Jocob Kossetze es ist an recht meydeburgesch recht daz ichs sal sagin vnd aus meyne munde geschrebin werde. Do sagit her seyne clage vnd wenn her wolte den vndwegistin en dy scheppin daz her em lisse genugen do hissin dy scheppin den antworter auch seyne antwort sagin zu beschrebin der uff do sprach der selbe antworter zu den scheppin ir habit myne antwort wol gehort ich kan es euch nicht andirs gesagin alz ich vor geret habe sunder ir habit gefragin wen recht ich gebe es euch uff ewir ort wen ir gehort habit daz ir daz also lat beschrebin des glaube ich euch wol daz ir mir nicht andirs thunet wen alz recht ist. Des lissin dy scheppin beschrebin seyn ortil vnd seyne antwort vnd alz dy clage vnd antwort beydir seyt beschrebin wart do lissin es dy scheppin lesin vor en vnd frogetin beydirteyl ab daz alzo geschen were do sprochin se beydirseyt vnd gennugit. Noch dem gerichte des egenantin Johans Kossetze vor aussin gerichte an der strossin vnd sprach offinbarlich dy scheppin habin vnrecht geton se habin yeme teyle mer zugeleyt wen dem andirn vnd habin sich vormundschafft vndirwunden des andirn teyls vnd aus eym munde lossin schrebin dy antwort dy kegin Johanne gewest ist dy sulde beschrebin habin aus des antworters munde vnd bekante. Dornoch der Kossetze selber vor eyme sitzunde rote

1 do her dorumme angeret wart daz daz her dy red geret hette alz vor geschrebin stet. Dorumme bete wir awir vndirwissunge ab dy scheppin mit rechte mogin clage vnd antwort lossin beschrebin alz es vor en gescheen ist aus der cleger vnd der antworter vnd wen der vorgenante Kossetze den sulche bekante hendluft rede vnd obil handelunge forfallin sey. Aus was recht sey

Hiruff zu mach an recht. Zu dem ersten wer den ortil yn gerichte gestroffit dy selbe sal der recht mit wissin den scheppin beschrebin senden vnd sich dorumme ortils befragin von rechts wegin. Zu dem andirn artikil dornoch sprechin wir an recht hot Hannus Kossetze off euch scheppin gesprochin ir habit vnrecht geton vnd yme teyle me zu gelegit wen dem andirn wen dy wort mogit ir en dinges fluchtig machin vnd en dorumme beschuldigin bekennit her deme derwort zo hot euch scheppin allin dy zu der zeit off der bank sossin vnschuldit vnd sal en an iczlichem vorbussin mit XXX schillinge vnd dem richter alz manch gewette alz her busse gebit vorsachit ~~al~~ her abir des so mag her vnschuldin wo dy alz recht ist es en sey deme daz dy vormanne alle daz off en haldin

welden alz recht ist daz h' dy wort
in sigunde rote bekant zo h' mach-
te h' vnschuldig / do vor [illegible] thun
vnd h' sulde denne auch den rot-
manne vorbussin mit dreyen bin-
dischin markin daz seint xxx
schillinge vnd denne recht aber
eyne wette gebin von rechtis wegin

Wer ortel schilt ap h' moge mit
rechte sigen / Fort mer ab ey-
105 nir daz ortel schilt vnd her nicht
gesinnen hot synis rechtis ap h' moge
mit rechte sigin zu den scheppin off
dy banke vnd do syn ortel sprechin
wy h' wil gleych eyme gesinnen-
manne adir ap h' be aussin der banke
syn ortel sprechin sulle ab wy recht sey

Hir vff zu mich eyn recht wo eyn
solch man ist daz den h' mit rechte
ortel straffin adir schelden mach
der mach eyn den scheppin off
dy banke sigin vnd ortel sprechin
off syn recht ap h' den rechte ortel
zu vor irwarbit ane vnschedlich
ap h' zu dem rechte nicht gesinnen
hot von rechtis wegin

Ab eyme vnrecht ortel schelde
106 Fort mer dy eyner ortel noch rech-
te vnd in sulchin worten nicht
schelde luts h' derbinne vorfallin
sy von rechtis wegin

Hir vff zu mich schelt ymant
ortel noch recht nicht vnd dy sal
ge dorzu gegebin wirt felleclich
der sal den scheppin daz ortel h' ge-
scholdin hot zu busse gebin xxx
schillinge / vnd dem recht alz mach
gewette alz manch busse h' gebit
daz seint xxx schillinge Schelt ab
eyn ortel noch folge vnd wirt
felleclich zo sal h' den scheppin dy
zu der czeit off der banke sassin
allen vorbussin vnd sal eyme ig-
lichem d' scheppin xxx schillinge
zu busse gebin vnd dem richter
alz manch gewette alz h' busse gebt
von rechtis wegin

Wy dy scheppin folgen sullin an
yre vne gescholdin ortel

Fort mer vnd ap den ortel ge-
scholden wirt in den hoffe ge-
107 richte ap is der dy gewurht ist
daz dy scheppe clage vnd antwort ge-
bin beschrebin vnd eyn ingesegil
alz dy geschen ist von der clag
vnd antworte / adir ap dy scheppe
selb' folgin sullen so rechtis wegin

Hir vff zu mich eyn recht / dy recht
mit bekantnusse vnd wissin der
scheppin sal clage vnd antwort
vnd dy gesprochin ortel dy auch ge-
straffit worden beschreben lassin vnd
senden dy an daz hoeste gerichte
vnd daz ortel do durfen dy scheppin
selb' nicht nachfolgin von rechtis wegen

Von off gebunge der rade vnd an-
108 der gut / Fruntlichen gruß zu-
vor Euwir frage dy recht ist alsus
eyne frawe mit eyme elichin man-
ne in gehegit dinck komen ist
vnd sprach / h' der foyt vnd er spro-
che Ich bete meyne juncheren al-
les daz ich habe beyde gerade vnd
vngerade is sy obir der erbe erden
adir vnd vnd' d' erden vnd alle
meyne schult dy nu an irstor-
bin ist vnd noch an irstorbin
mach dy weyle ich lebe an alle
hindernusse beyde den frunden vnd
den fromden / adir ich wil des eyne
frawe syn zu dy weyle ich lebe
zu thune vnd zu lassin Sunder
vnd zu wendin vnd merke noch
meyme tode zu gebin wem ich wil
wo adir das nicht beschehin noch
meyme tode zo h' vngehindert von
meyne frunden vnd syn frunden
nu ist dy frawe tot vnd hot dry
swestern gelossin vnd des ist / dy sel-
bin drey swester an clach mayn vo-
ne in gehegit dinge vnd wedir
sprechin dy gobe von der gerade wegin
dessin an dese eyme manne ge-
tan hatte beyme lebinne vnd tage
alz dy gobe geschen ist vnd bat an
an recht wedin syn den ee genann-
tin swestern dreyen wegin / ap dy
frawe dy gerade mochte vorgebin
eyme manne ane erbe gelop-
der man sich hut dy wole den
mer meyne hausfrawe hot my
dy gerade gegebin beyme gesunden
lebin leybe in gehegetim dinge

ap ich keyne entwort derkunne
thun sal ad' ap se nicht mecht kla-
gen sulle ad' wilch recht derkunne sey

Hir uff zu wedir eyn recht / Ob eyn
frawe irren mache di gerade mit
der gobe nicht behalden / ap di ge-
rade geborit ere neste spinne· c·
frunde wo di ist ken rechtis wegin

Wilch gerade gehofin mache / Ffort
me· bete wir uns zu bewysin wilch
gerade sey moge dy frawe und
junefrawe zu rechte an geborn 109
ist und frawen

Hir uff zu wedir eyn recht / zu der
gerade gehort alz geworcht golt
und selber· daz zu frawe gecleist ge-
horit und silberine und ornagewe-
sen und und kessel und alle schaff
i· daz ist alinge bette phule und
leylachin küssin spo tuchin banck-
lachin vorhange teppe tischlachin
twelen bulten kulten dekelon
und alle wapliche cleyd' slo· ge-
bende schryn und casten do di
frawen ir ere gerete yne forslissin
becken hantfas leuchte zwen flachs
kramphamme dy mag auch den
hause bezunttet burich di zu
den dinste gehoren und di frawe
pflet phlegen zu lessin und eyne
waschkessil spigil schern und das
gloych daz di frawe phlegin zu bru-
chin ken rechtis wegin

Czit welchin worten ma ortel schelden sal
Ffort me· czit welchin ma ortel schel-
den sal ad' zulle / wer ortel schel- 110
den wil der sal stehende sprechin alzus
daz ortel daz mir ken funden ist daz
schelde ich und ist unrecht und wil
eyn rechters finden und bete d' banck-
en bess ortel zu finden und bete
dy schephin off zustein daz ortel
h' schelt zo sal d' richt' dy schephin
heyssin off steen und den strosse
irlowben zu sitzen yn di bencke zo
sal h' d' irme / and' ortel finden
und zyhe sich mit dem ortel do
h' sich ken rechte zyhin sal daz ist
an di ha· ho· hant ad' bencke
und sal den recht wissentlich thun
daz h' mit syme ortele forfale ad'
daz h' nicht rechtlos ~~waret~~ worde

ap h' fellik wirt ken rechtis wegin
Von gutte daz ma zu halden gebt
und verloren wirt / Unsir dinst
zu vor / Euwir frage um recht ist 111
alzus hannus pfluge hot gecla-
git zu der frawen anna von
[illegible] und [illegible] wirt [illegible] h' my
nit und dy halden di h' a
zu halden hette gegeben und ge-
te zu entwerten / dy gewe wart
gethon / do sprach andris merzwe-
zwickel mit syn frawen vorsproche
in vormundeschafft syn hawsfra-
we und und entwarte Ich be-
kenne daz d' hannus hot golt
myn herr hausfrawen gegeben
zu behalden und' syme ingese-
gil [illegible] sel ist das gewest daz
wayß h' wol und ee daz gelt ist
vorloren mit sampt eren geretho
nu bete wir eyn recht wedir ab
di frawe nicht bewysin sulle
der daz se di slossel nicht habe
ken ee gegeben / do fragete d'
richt' um eyn ortil / do sprach d'
schephe eyn ortil / Tar di frawe
daz bewysin alz recht ist daz daz
gelt an ere verwarlozunge vor-
loren sey ze bleybit an schaden
ap se keyne not derkunne laden
sullen / Di entwort wart verhort
Do sprach wed' hannus vorspreche
recht frogit um eyn ortil unt
den wole daz hannus di frawe
nicht bewyssin wil daz gelt syne
vorloren von ere vorwarlozunge
ap se daz nicht bewysin sulle
Andris entworte wes se nicht
hannus beweysin wil daz wil se
en gerecht werden / h' d' recht h'
wil se daz nicht bewyssin se ha-
be di slossil ken ee gegeben daz
von ee vorwarlozunge sey gelt
vorloren / nu bete wir eyn recht
wedir ab daz ortil schalt ha-
nus durch syne vorsprechin und
der vorsprechen [illegible] mit dez
ortylen aff dy bencke und fant
wole daz d' [illegible] hannus di frawe
nicht bewyssin wil daz gelt sey
verwarlost von des wegin daz
se slossil eynem andern gegebin

hat So ſprechen wir dor vor eyn meyde-
burgeſch recht / daz dy frawe ſal iſt
thun is als noen / hir vmme bit wir
zu vnd vndirwyſen uns des vorſprochen or-
teil weder vnſe ſyn vnd wach ortel
mit mere rechte beſteen moge nach
der clage vnd noch antwort adir
was dorumme recht ſey

Hir uff ſprechen wir eyn recht wil dy
frawe mit erer eygen hant bewiſen
uff den heyligen daz ſy daz gelt an
ere ſchult vnd an ere vorwarloſ-
unge vorloren habe vnd eyn ſloß
zu des geldes hute gehat habe
alz ſy beſte kunde zo bleybet ſy
an ſchaden / Wen daz gelt vorloren
iſt vnd des ſcheppin ortel ſal alzus
beſteen von rechtes wegen

Von vorlorenem gelobde vor gehegetin dinge

112 Vnſen vruntlichen grus
zu vor Ewir froge iſt yn ſulchir wor-
tin dy frawe Anna ſtunt vor ge-
hegetem dinge mit erem vorſprechin
vor gehegetem dinge vnd antwart
dem gaſte alzo her ſchult dy frawe
Anna vnd ſey an czuwarte vnd
bekennet daz der gaſt gelt brochte
vnd ſeyne ingeſegel wir des vil
des geweſt iſt daz weis her wol ge
al nicht vnd gab daz ere tochter
zu behalden daz gelt wart vorloren
mit andern erem gerete vnd der
gaſt wolde daz gelt weder han vnd
obir gewar daz is vorloren were
vnd rette dy frawe an heymlich
vnd ernſtlich do dy ſprach dy fra-
we gar ſer vnd wart betrubit
vnd in dem betrupnuſſe ſprach dy fra-
we zu troſte dem gaſte durch got
der gaſt habit gutten mut is zal
nu vorloren ſeyn vnd nicht ouch
her recht nu ſeit gefroget in eyme
rechte Sint dem mole daz dy frawe
in erem betrupnuſſe vnd lorde den
vnbedacht geton hot ap nu daz
eyn recht gelobde ſey ader ab ſich des
gaſtes vorſpreche her recht vnd er ge-
nawe ſcheppin des beſagge ich mit
auch vnd loſſt ein recht werden
Sint dem mole daz dy frawe
dez des geldes bekant hot vor
gehegetem dinge ab dy daz gelt
ich gelden zalde ab was recht ſey dor-
umme off welche vorgeſprochene
red vnd antworte ſprechen wir ſchep-
pin zu Cracaw eyn ortel daz dy
frawe Sint dem mole dy frawe hot
bekant vor dem gehegetin dinge
daz gelt dem gaſte zo ſal ſy eme
is bezalen daz ortel ſchalt der
frawe vorſpreche vnd ſprach her wolde
eyn beſſers finden vnd ſtan off dy
ſ off dy banck vnd fand eyn ſulches
ortel Sint dem mole daz dy frawe
in erer betrupnuſſe vnd lorde vnd
vnd vnbedacht dy rede geret hot
zo ſal ſy dem gaſte nicht halden
vnd keyne not dorumme lyden dar
ſpreche wir vor eyn recht dorumme
bit wir vns zu das vndirweiſen welches
welchs vnder den zwen recht ſey

Hir uff ſprechen wir eyn recht des ſcheppin
ortel iſt recht wenne dy frawe ſal dem
gaſte halden was ſy em gelobt hot
vnd vor gerichte ſ bekant hot von rechtes
wegen

Wy wunden kampfbar ſeyn

113 Vruntlichen grus zu vor dy froge iſt
wy wunden vnd welche ſlege kamp-
bar mogen geſeyn wen ſich dy leute
tot ſlan ſprechen wir von rechtes wegen

Hir uff ſprechen wir eyn recht ſlechte
wunden dy nagels tif ſint
vnd gledes lang vnd blawe ſlege
dy lemniſſe brengen vnd wunden
an dem haupte gledes lang dy heiſt
man kampfbar wo dy tagis vor-
mitt nach beklagit ſo ſeynt ſy vor-
nachtet von ~~wor~~ rechtes wegen

Von vorderunge vngerichtes ouslender

114 Abir froget ir ab eyn leute
vngerichte an eyme elende manne ~~tut~~
tut als ſtarkem ap daz der nicht vor-
den moge als eyn ander man bis off
den nehſten dreyſſig vnd ap man
en der ſelbin vorderunge vorwachſen
moge ane des neſten begnuwonheit
von rechtes wegen

Hir uff ſprechen wir eyn recht der richter
mach vngerichte daz ouslender
laten geſcheit ſo clagen gleicher wey-
ſe als ir ſtart moge machte ap her
begenwortig were von rechtes wegen

Von ſuche kinder von ſal vnd von mut-
ter vnd von halbe bruder kinder

115 Abir froget wir auch iſt zu hus ein
man tot vnd hot gelaſſen eyn ſweſter

sein dy seyne sucht ist gemeyst und sey-
ne und seyn mut und eyns bruder seyn
der seyn und ist geeist zcwu der sele ade
wen der mut her dynne lete w und
zu kerchen wer und gwen des toten
ader zu besser zcollin neme von rechtis wegen

Hir uff zcu mech eyn recht des toten
mannes sucht sey by der geburt sache
und mut nympt seyn ebe und nicht
des bruder seyn von rechtis wegin

Von foyte gescheneke und gewant ge-
snyden wegen / Unsyn fruntlichin
fruntlichin grus zcu vor. Ir habit 116
uns gefrogit um recht noch desyn wor-
tin. Als eyn man eyne foyte hette in
eyn stad kyne wicht bilde dy halp ader
gancz obirlich seyn were der her gnoss an
molin und an zcinse und der busse
an ander genosse der daz gerichte von
sein wegen hette und her doch selber dy
foyte vorbunde der selbe ober foyt weck
der keyser mit der gemeyne an geschoss
se und an dreyen dingen gleych andern
burgern do der selbe foyt mochte ge-
schenken ader gewant gesnyden und
ander clenwerck treibin in der stad ader
ap ern daz dy stad und dy gemeyne
gewere mocht zculeten was dar kegen
no geschoss von om neme welcher
in keyne weys mer mocht wy sich
daz uff eyn endir folgin mochte

Hir uff zcu mech er recht wen burger
in der stad gerichte und foyte obirlich
hot machte man gewant snyden sche-
ken noch ander narunge nicht ge-
wen vorbunne daz her gerichte hot
ader her mag so getone handelunge
und narunge gebruchin gleych an
dy burgern do her recht und phlege
der seyn thuet als der recht und gewon-
lich ist von rechtis wegin

Von foytey mittunge und von clenwe-
rcke mer dy eyn bo- / Syt des
meys ader eyn ander here ader eyn ober
foyt der de eyne foyte hette in eyner
stad und dy foytey vormitte eyme der 117
mitburger were in der stad ader nicht
in der stad mitburger were der selbe
mitter eyne ander satzte an seyne
stad der dy foyte hilde von sein wegin
der der selben foytey mut ader der den
her gesatzt hette in der stad mochtin
geschencken ader gewant gesnyden
und ander clenwerck selbe phlegen
gleych andern burgern ader waz recht sey

Hir uff zcu mech eyn recht man
mag nicht gerichte noch foytey
der man und koniges lanne dinget
vor mitten wenne der keyser recht
der den ban enphangin hot sal sel-
ber richten und mag daz eyme an-
dern nicht bevelen und der nicht mit-
burger ist der mag nicht gesche-
ken noch gewant gesnyden noch
clenwerck phlegin in der stad andern
burgern gleich daz mogen ouch dy vor-
mitte von der stad wegen weren
und vorbitten von rechtis wegin

Ab gerichte auch uff frauwe erben
ader scholtissey / Unsyn fruntlichin
grus zcu vor. Ewir froge ist also 118
eyn man ist gestorbin der hette eyne
scholtissey gekawfft dy her hatte in
medeburgischem rechte so daz her dinst
dem konige in dy herfart der seyn
schuldig ist der hot gelossen seyne
tochter und seyn elich weyp der kind
ist eyns tot nu spricht dy mut
des kindis teyl an der scholtissey ist
an sie gestorbin des weder sprechin
der kinder frunde sie habe nicht recht
dorzcu durch des daz dy scholtissey
den konige dinst phlichtig sey von
Hir uff zcu mech / rechtis wegin
eyn recht scholtissey und gerichte dy
eyn man obirlich gekawfft hot ader
dy erben alleyne hot uff mannis
name und nicht uff frauwe name
wenne frauwe sullen nicht richtir
seyn vorbunne hot dy mut an
der scholtissey nicht rechtis wegin

Von gelde daz eyne frauwe zcu erem
manne brenget / Auch sprecht 119
dy frauwe daz sie gelt zcu erem
manne habe brocht des gelauben
ir ~~dy kinder~~ ~~nicht~~ ir der kinder
frunde nicht ap nu dy frauwe daz
gelt mit alen behaldin zculle ader
waz recht sey

Hir uff zcu mech eyn recht waz dy
frauwe gerates gebrocht und gutes zcu
erem manne brochte daz darff man
er nicht wider gebin wenne daz gelt
was seyn ~~d~~ er zcu seyme wonung
von rechtis wegin / Soyt

Ap scholtissey und foyte y lanrecht
Sort mer ap scholtissey und foyte
dy man obirlich kawfft und dinst 120
phlichtig seynt dem konige ader
dem orphen und in dem meidebur-
gischin rechte legen lanrecht gehab-
en und gesin nicht mogen

Hir uff zu rech ay recht Schultissen amecht und fintay amacht dy zwey lehen spint f longut und gehören zu lehe rechte von rechts wegin

121 Von vorgebunge der erbes gutis und wy manch persone dornoch zu kirche adir zu sele gerete. Vorbas mer hette ir ouch geschrebin wy daz ey man syne gewynne stand erbe und farende habe moge vorgebin an syn nir erbyn wedir sproche. Im habit ir uns gefrogit. Sprechin wir der eyner moge gebin noch syne tode syn gut und erbe eyn persone dornoch der andir dornoch der dritte der firdin und in aller wise an kirchin und an selegerethe adir wy recht syn dorynne

Hir uff zu rech eyn recht Eyn man macht syn stand erbe gewonnen erbe und gut und farende habe wol vorgebin vor gerichte wy manchyn persone her wil noch dy eyne off dy andir zu komende adir zu kirchin und zu selegerethin wy her wil von rechts wegin

122 Von vorsprechunge gelde off vorrechtet. Fort mer eyn man ist komen / Oder in gehegit dinck der hot eyne andirn manne syne erbe vorrechtit. In den dinge ist eyn man komen und hot zu dem der daz erbe emphangin hot gelt vorsprochin daz en yner man schuldig was der daz erbe vorrechte zu der ansprache hot der man gefrogin wy nu der ansprecher daz gelt und in welcher zyt vorclagin sulle

Hir uff zu rech eyn recht Ist der man der daz erbe emphangin hat dem off reycher des erbes noch gelt schuldig vor daz erbe und hat der vorsproch daz schuldige gelt mit recht dem recht bezagt und vorsprochin zo mach her daz selbe gelt off bittin zu dryen gehegetin dingen vor syne schult und wirt denne daz gelt bynnen dryen gehegetin dingen nicht vorantwort noch entrecht zo sal man ym fordir dinge dem cleger wetten vor eyne scholt von rechtis wegin

123 Wy man entwortin sulle dem gelt der man vor gesworn hot. Fruntlichin grus mit dinste zu vor. Ewir froge lutet alzus . . Ein seligin geyst mit syn no vorsproche sprach her nicht hazit frawe Anna zu horen und sprach her nicht is geschach daz . . von zelige zu haldin geld gap an eyn syd de is dy frawe hen thil gebin e tocht Annam der her getrawete daz is em wol sulde werdin iii und golden und xxix mark gr an xx gr und de der gast daz gelt wolde wedir habin und hisch daz de kynde is em nicht werdin de sprach dy junge frawe Anna daz gelt wer vorlorn de betrupte sich der gast und lis em nicht doran genugin und wolde syn gelt wedir habin / de quam dy eldeste frawe e mutt und sprach her gast nicht betrupt euch habit gutin mut daz gelt sal wir vorlorn werdin und nicht ouch und tete em eyn recht gelobde der her recht im vor . recht wedir vin daz gelobde wy se in dem gelubde eyn frawe ist und vorzit und geledit ap se dem gelobde nicht entwortin sulde / de entworte der frawe vorsprech her rechte lossit im ay recht wedin umt dem wole daz er ere tocht vorgeret ist wordin vin daz vorgenante gelt ap dy frawe keyne not dorumme zulle leydin adir keyne entwort dorumme thune sulle adir was recht sy

Hir uff zu rech ey recht Dy alde frawe sal der schepin dem gaste vin daz gelobde entwortin bekennit se daz gelobdis zo zal se is geldin vorsachit se is zo mach se unschuldig werdin von rechts wegin

Wo daz der gelt sal legin zu holin der unbescholdenis ortelis. Fort mer wen

124 dy scheppin eyn bescholdin ortel lossin holin daz se nicht wissin adir kenne adir eyns syn worgelt schuldig sy zu gebin den scheppin der cleger adir der entworter adir wer is gebin zulle von rechts wegin

Hir uff zu rech eyn recht wissin dy scheppin eyns ortelis nicht und sprechin daz bey eren eyde daz se daz nicht findin kunne zo mach der ~~[illegible]~~ recht daz lossin holin der sich daz gehort welch denne der sachen sachin gefellich wirt is sy cleger adir entworter der sal daz ortel geldin Adir der cleger und der entworter zulle daz gelt mit willore beyde glych legen und gelden von rechtis wegin

Ab moniche dy gehorsam habin geton erbe

125 Vrruntlichin grus zu vor ir habit uns gefroget ab moniche dy gehorsam habin gethon adir nicht in welchin orden ze zeyn selt selt monche adir kecter mit andir [illegible] yron gewijst den dy noch wertlich zey adir mit andir frunden dy en gerich gezuppit syn erbe teyl genomen moge in ere ~~ald~~ eldern adir in ere nohesten frunde gut, adir

ap eyn man nymandis neheres lisse wen
eyne geordente monche des toten mannis
erbe und gut ab sy fuerent ader unfurende
neme mogen von den andern des toten ma
nnis magin dy werltlich ader yn weltlich weise
sy is neme ader nicht neme mogin von rechtis

Hir uff zu mich eyn recht. Monche dy wegin
sy zu eyn orden kome sint und gehorsam
geton habin dy sint der werlde tot und
zullen nymandis erbe nemen wirt ader eyn
man eyn monch und sait bey eyme iare
und bey eyme tage und und nicht gehorsam
gethon der mak der noch erbe nemen
und irfordern von rechtis wegin

Von burgerichte daz in gebunden tage geschit

Wart mer ir habin uns geschreben noch ey
no rechte daz wir auch eynmols geschreben 126
habin und also in gebunden tagen zal man
nicht dingen by burgerichte daz in offen
tagen geschen ist. Ere ab ymant burge
richte in den gebunden tagen den boshe me
dy gebunden tage nicht ap der in hant
haftiger tat begriffen wirt wenne denne
vil burgerichts geschit in gebunden tage
dy nicht in hanthaftiger tat begriffen we
ren wy man denne daz richte zal in gebun
den tagen von rechtis wegin

Hir uff zu mich eyn recht wirt eyn fride
brech in gebunden tagen by burgerichte
hanthaftig nicht begriffen noch beclagit
den mak man mit recht clage zu dreen
folgen und gelegit zu rechten dinge tagin
von rechtis wegin

Ab sich scheppin selber ap gesagin mogin

Fort mer dench ab ir
und vor geschreben habit wy man keynen 127
scheppin ap gesetzin mak ane vorschulde
sache des sy wir und uns gar harte unfrot
den wenne wir unse narunge koufen lan
des mussin suchin und ezliche bynne der
stad und habin des scheppin amecht keyne
nog noch gewin ab sich wo eyn scheppe selb
ap gesagin moge durch forsawmnisse seyn
narunge willen waz rechtis sy

Hir uff zu mich eyn recht nympt ymant
den sich scheppin amecht off seyne eyt alzo
daz her dor zu swert off eyne eyt wenne den
ne dy zit ume kumpt zo ist her des a
mechtis los adir wirt ader ymant zu der
scheppin banck zunder eyt der mak sich
selbir nicht ab gesagin um seyn narunge
willen wenne eyn scheppe mak durch
not welle seyn narunge von willen ane
gehen also daz her doch sal bestedig und
folgene zein der ortel dy andern scheppin
dy wolwyste finden und waz sy in gehege
tem dinge thune werden ader eyn ader gwe
ne scheppin zo alt ader kranck worden daz
sy den scheppin stul und amecht nicht
mer vorstan mochtin ader ander echte not ir

not ir ader seyn geschefte also daz
wolde daz her durch not wille seyne
wonunge muste wandeln in eyne an
der stad zu woninde und zu bleybende
zo mochte her mochte her sich abe sagin
und man zulde denne onzulechis
amechtis abeschebin und vorlossin von
rechtes wegin

Wy man ungewassten erbe ane burgen sal buchin fruntlichen gewis zu bin

Dy froge steet 128
in desin worte eyne frawe quam in
gehegit dinge. und sprach or frunt
hette eyn erbe gelossin noch seyme
tode und benumpte de zynsal und
bewyste daz sy des totin neste were
mit erem ayde der off wart ze in
daz erbe gewyst von rechtis wegin we
ne der ymant wedir sprech und sagte
burge ab ymant queme der sich
nehir dorzu bewyste daz sy denne
den daz erbe folgen lisse dornoch
in dem nesten dinge quam des totin
mannis wip und wedir sprach dy in
eynweysunge und sprach daz erbe we
re or und hette is um ir gelt gekaufft
daz sy zu dem manne brochte und
wolde daz bewysen mit waren und
mit so vil lewte also sy bedurfte zu
erem rechte und wer ir vorvraghit und
ir briffe weren or geschreben vorbrant
und fregete ab sy nicht neher were zu
bewysen den sy ymant des sy gedin
gen mochte do wedir sprach dy ingewyste
frawe bynt dem mole daz sy dy in
weysunge vorswegen hot und ich in
daz erbe gewyst bin ap sy nu nicht
vorlust swigen zulle ader waz recht sy

Hir uff zu mich eyn recht hot des
mannis wip brife gehabt von dem
rechte und von den scheppin daz er daz
daz erbe off gereicht waz und sint dy
briffe vorbrant des sal sy off den
heyligin sweren und ist denne der
richter und dy scheppin vor den daz
erbe waz off gegebin gestorbin zo
mak sy selb sebende mit frome
lewte gezugin daz selbe erbe ir
vorreicht sy in gerichte also briffe
zo der andern frawe der inweysunge
noch dem mole zo dy inweysunge
hynne besessen hot und bynnen rechte
gehegetem dinge wedir sprochin ist
hat von rechtis wegin

Von erbe und von gerade wer dy neme sal

Dy andere froge eyn frawe hette
erbe und gerade und starp und hot
gelossin eyne son und eynir tocht 129

kint vnd ayne ſuſter welche vnder
den daz erbe vnd dy gerade moge
behalden von rechtis wegin
Hir vff zu mech ayn recht der totin
frawe erbe zal neme der ſon
der ſuſter der gerade vnd der tochter kint
hot daran nicht rechtis von rechtis wegin

130. Von ayne halben kinde Eyn man
hatte ayne halbin kinder vnd ayn
echt vnd gancz in der zype zal ſuſter
kint welche haben vnd des mannes
leben daz mannes erbe gelop zey bu
ſyn erbe vnd gut neme moge ane
kinder von rechtis wegin

Waz man in ſiech bette gebin mach
131 Vnſern frunlichen gruz zu vor Ewer
frage von recht iſt alzus daz ayn
man ſey dirobet gut farende ader
erbe gebe ader beſchayde werltlichen
ader gayſtlichen perſone ader kirchen
in ſeyme ſiech bette ader an ſeyme lecz-
ten ende daz dy geben kraft vnd craft
mogen gehabin ader ſeyne erben we-
der ſprechen mogen ader waz recht ſey
Hir vff zu mech ey recht Erbe gut gelt
vnd farende habe mochte ey man in
ſeyme ſiech bette wol vergeben zo daz
er ſelbe daz ſelbe von em reychte ader
ane ſeyne gewere laſſe brengen ader
beſchaydit her ymand gutis ader erbis ymo
den noch ſeyno tode zu gebinde daz
durfen dy erben nicht halden is en ſy
denne daz daz is dy erben gevolwart
haben von rechtis wegin / Totir hant
von clage vnd ir yennomunge noch
Albir ffort ma Eyn clagit zu dem
andern noch totir hant wy daz des
132 mannes fat den her beclagete ſeyne
fat gelt ſchuldig bleben were vnd
clagte vm dy helfte vnd ſtalte
drye clage vf dy clage noch tot
hant daz her im nicht ynnirbringe
kune zulle do wart em wer getaylet
her zulde en ynnen Do fragete her
wy do wart em getaylet ſelb ſebin
de mit erhafftigin lewtin Do fragete
der beclagete man als ffortab ſint
den mole daz dy ynnerunge getaylt
were der clager ſalp ſebende wen her
en thune zulde Do wart getaylet her zu
zulde is thune von ſtandin an e in
caus iudicio Do fragete der clager daz
her ſeyne lengeſte tag dar zu mochte
gehan Do wart getaylet nayn her zulde
is zu hant von ſtunde an thuen
Do fragete der clager daz her mochte

gezeugen noch lawten dy em dy ynnerunge
hulfen thune Do ſprochen dy ſcheppin gezu-
gan iſt daz euch wol ſache gan wir
gunnen is euch wol Do ſprach der beclag-
te her gunde is em nicht Do ſchalt der
clager daz ortail mit ſeyme vorſprechin
daz em getaylet wart zuhant zu thun
ader her is nicht mit yn ſulchin worten
als recht iſt Do fregete der beclagete
man ap der cleger daz ortail zu recht ge-
ſcholdin hette Do wart getaylet her hette
is nicht recht geſcholdin vnd ſolde den
ſcheppin des orteils her geſcholdin hette
buſſen Do ſprach her mit ſeyme vorſprech
zu dem andern mole daz ortail were vn-
recht vnd zoch ſich des in vnſis herren ſto-
ings off hoff vnd gyng in gerne vo
rechte vom gehegetem dinge Do ſprach der
beclagete man vmb den mole daz her
en nicht dirynnert hot vnd iſt dinges
phlochtig worden daz ich nu ich ſtey
byn vnd ledit ſulle ſeyne ſey ader wy
Hir vff zu mech ey recht ſey
Recht dy ortail der ſcheppin dy ortail dy
ir gefunden hat dy ſeynt recht vnd der
clager mochte zuhant daz iſt bynne
den der ſelbin gehegetin dinges ſeyne
gezuges her vor botit habin ader ſelbir
geholit habin dor zu durffte her keyne
orlop gebetin habin Abir nu her zu-
hant daz iſt in dem ſelbin e gehege-
tim dinge dy ynnerunge nicht ge-
thon hot zo zal her dem beclagete
manne off den her clagete noch totir
hant zeyne buſſe gebin vnd deme
dem recht ſeyn gewette Vnd zal man
dem beclageten man der miſſe ſproche
ledig loſſin von rechtis wegin

Von vorgebunge des erbes gutis
Vnſern frunthlichen gruz zu vor Ewer
133 frage von recht iſt alzus in ayme ge-
hegetin dinge hot ey man ſeyn erbe
vnd ſeyn gut vor reychet vnd vorge-
ben noch ſeyme tode vnd daz vorbri-
fet vnd vorſegelt mit der ſcheppin
ingeſegil vnd der brieff lawt von wor-
te czu worte der durrechunge von worten zu worten
alzo ſtet Nouerint vniuerſi quibus expedit vni-
uerſi quod Anno domini mo cccc lxxxiiij ſexta
feria proxima ante beati iohannis baptiſte feſti
natiuitatis Iudicium fuit bannitum per ad-
uocatum Jacobum et per ſcabinos Gubnaſſes vi-
delicet Hannuſe Ditrici Nicolaum Planger
Plener Stanone Nicolai Mathie Petri Ffolbo
Hagel Petri Richardi Droſſ Jacobum
Mordebir Nicolaum Eciodi Clauis noſtri

per Petrum Stobrow Henricum Glogaw et Pan
taleonem Tzinnes Coram quibus iudicio iudicialiter
Johannes Schirwange cum bona sue mentis
deliberacione et sanus corporis valitudine
voluntate propria confessus recognovit quod prefatis
scabinis fuerat diffiniri licet ad bonis
suis omnibus hereditariis et mobilibus que
suis acquisicionibus laboribus fuerit possidere si
vellet Et fuerat sibi per sentenciam a prefatis
scabinis quod ad bonis suis omnibus predictis
que suis laboribus acquisivit potest sicut
pro suo beneplacito voluntatis Quo prefatus Johannes
cum bonorum suorum mobilium hereditariorum ac
puerorum post eius mortem sua inter utriusque
domine Dorothee sue consorti legittime et
Cristina Matschaw predicte cum ipsius Cristine
eius Anthonia et voluntate tutela commisit et
putavit et tradidit omnibus dicti Johannis a
micis et proximis parentis potestatem et in
totum predicta domina Dorothea in viduitate per
severaverit tamen dum quamdiu pueri ad eta
tem pervenerint discretionis cum quibus
tunc a se separatis puerorum sic prefata tutela
plenam sunt consummata Tunc prefati
pueri tenebunt eidem domine Dorothee cor
iuri ut mater in hereditatibus dare et separare
ab eisdem ut tunc a se separat porcionem
dimidiam eandem ut mater in hereditatibus et loco
in centum porcionem prefatas hereditates
tenendas habendas ac fruendas possiden
das ab ipsa dumtaxat sue vite et
prefate hereditates post ipsius domine Dorothee
obitum ad predicti Johannis proximos et
volunt hereditarie imperpetuum et pueris predicti
Johannis nullus vita durat Cum autem pre
si predicta domina ad matrimonium devolvant
habere Tunc predictus Johannes assignat et
resignat resignat post mortem suam predicte
uxori sue Dorothee dimidiam partem in omnia
bona hereditaria et mobilia predicta et
ille immobilis explicatur et si aliquis pueri
eorum Johannes pueros devolvat dicti ipsius
Johannis prius omnes decedunt dicte Dorothee
uxori nec superstite Tunc prefatus
Johannes assignat et resignat in omnia bo
na sua hereditaria et mobilia ipsi domine Do
rothee tertiam partem residuas partes proximorum
suis mutuis amicis habendas et tenendas
et late hereditarie possidendas Demum no
prefatus Johannes assignat suis pueris pri
et nunc deputavit et libere resignavit per
cum singulis omnibus et singulis nunc
obstantibus Itaque dictus Johannes Schirwange
cum ipsius bonorum hereditariorum mobilium
habendo perpetue velit facere et disponere
cum plena posse Und in cuius rei
testimonium sigillum scabinorum est appensum

Als kenit dy genante frawe daz ma
ste und weyse ap er jungist abir dy gobe
dy her ~~seyn frawe~~ seyne kindir gegebin
hat den eyme seyme kinde zu sterbe
an daz andir und den den kindir
an seyne veste sinnt alz in desim
briffe stet geschrebin also daz dy
frawe mochte daz antwort wen
daz er mochte den eyn kinde den
selbir ~~wegin~~ an sterbin, mit rechte mochte
geton habin adir nicht waz recht sey
der mete sprechin wir vor recht der zu vormunde
ist gekoren den kindin mit der fra
we sint den mole daz der totin ma
gestandin hot gefinit und hot ortels
gefrogit ap her her seyn dirarbit gut
mochte gegebin wem her welde und
en ortel dorobir gesprochin ist daz
her mochte und dy frawe zu der zeit
kegenwortik gewesen ist [illegible]
ma seyne gobe kennate und bekennte
der gefegetin dinge beyde seynen
kindin und seyne weybe und seyne
frundin und eldin alleyne is an
sechs dinge tage mochtin waz und ap
frunde also den den scheppin gerecht
ist waz daz ma dy gobin ap gebot
en zulle in eyme rechte dinge tage
und der man kegenwortig waz und
des rechtin dinge tages nicht gewarte
mochte und dy ap bittunge befal
den selbin formunde zu thune in den
rechten dingen alz is auch geschach
und dy frawe do nicht weder sprach
noch an den not dinge noch zu dem
rechten dinge sunder dy frawe noch
seyne tode allererste komen ist in
geheget ding zu se zu vormunde
mit den kindin den mane gegebin
ist noch hus stad hantfesten und
alle andir gobe lebit und behaldin
wil und zumelich der dy vormundeschaft
dy se nu dy gebin dy der ma seyne
kindin gegebin hat und seyne frunde
und den eyme kinde an daz andir
zu sterbin und noch des toten mannis
kinde tot ap se veste zwene teyl und
ap dy frawe daz dritte teyl Sup dy
no sint sayme tode mochtin sprechin mo
ge adir ap dy kinde bey erbe fatirs
habin bleybin zullen adir waz der recht
sey den selbir wegin So sprechin wir dy ge
nante frawe sint den mole daz
er jungist zeyn gut daz an erbe und
farnde habe yn eyme not dinge
gegebin den eyme kinde zu sterbin
an daz andir und ich daz ouch in den

yn dem dinge ny vor geantwortit habe
noch gefrogit Wenne byn noch bin
ortail yn gehegetem dinge dorobir ist
gesprochin noch auch yn dem echtē
dinges tage So di off bittinge ge-
schach des selbin gutes vnd my der
legen wortis gewest byn vnd ich
mich meyn kindir noch des gutes
ny nu vorzegen han vnd ich mich
auch nicht der an vorsuchen hab
vnd yn recht gut daz wedir sprochin
habe Ab ich nu no meyn kindir
vnd des gutes zulle vormunde zeyn
von rechtis wegin ader waz recht sy

Hir uff zu Med ein recht Di gobe
di der man seyne kindern yn not dun-
ge ader in eym gehegetem dinge gege-
ben hot vnd auch dornoch yn eyme
gehegetin dinge off gegebin vnd be-
stetiget ist der mach seyne frawe nicht
wed' sprechin noch machte los machin
Wy ma gefangene   von rechtis wegin
lewte bynne tot slag gewinne sul

Vnsin vrunthlichin grus czu vor Ew
134 frage stet alsus yn geheget ding
syn bynne tot slag vnd vme kamp-
wardige wunden ynschawes yn hant
haftiger tot vnd mit gerufte den
der ist daz wossin yn di hende gebunde
vnd di hanthaftige tot ist de kleg-
worden gewest vnd beclagit seynt
vnd gefordert, von des toten mannes
vrunden also fre bis daz se di gefan-
gene lewte obirczugen zulle daz ist
em getoilt zalp siebende daz be-
gertin di cyenate feder czu eyn
gezewgin des lengesten tages ap se
denne gehabin mochte no lette
vnd czu vndirweysin ap se ere leng-
sten tag czu eren gezugin habin
mogin ader ap se di czu hant ber-
czugin zullin also alz hanthaftige
tot der ist vnd ap man eyne iczliche
hanthaftige tot czu hant gezugen
zulle weysacht sy vns dirbinne

Hir uff zu Med ein recht Di vordrer
zulden di hanthaftige tot czu hant
gezugit habin do se di gefange lewte
hanthaftig beclageten wenne se
mochte der gezewge nicht langir
tag gehabin Wenne seynt no di
vordere ere clage geweldig worden
vnd sullen di gefangene lewte mit
busse vnd mit wete geworte ver-
bussin von rechtis wegin

Von gefangin lewte ym vngerichte
135 di man slecht beclagit

Hort nu Ap eyn man vngerichte tete
alz tot slag ader kampwordige wunden
ader des gleichs vnd yn hanthaftiger
tat begriffen wirt vnd mit gerufte
vor gerichte brocht wirt vnd mit der
hanthaften tat vnd der cleger clayte czu
em seyne clage slecht ane gezugnisse
Ap nu der cleger seyne gezugen sy alley-
ne czu vorczugin alz her slecht beclagit
hot ader yenir noch sy czu entgen zul-
le von rechtis wegin

Hir uff zu Med ein recht Wirt eyn man
gebundin vm vngerichte tot slagis ader
vm kampwordige wunde ader der gleich
ader mit gerufte vor gerichte brocht
vnd sal der vnschuldig werdin daz sal her
eme zalp zebende vnt ab eyn man
zulch man slecht zunder gerufte beclagit
zo entget her mit synes eynes hant ab ken
deme der cleger ader czugen mochte von r-
Ab vngerichte geschege   rechtis wegin
136 yn gebunden tagin vn fornacht beclagt wirt

Wer Auch yn gebunden tagin Ap tot slag
ader kampwordige wunden geschehen vnd
di fredebrecher seynt entgangin also daz
her nicht hanthaftig gefangin wurde
vnd daz geclagit wurde vnd vornacht
Ab man di fredebrecher yn gebunden tage
von rechtis wegin

Hir uff zu Med ein recht Geschit ein
hanthaftige tot slag ader kampwordeg
wunden vnd wirt daz vornacht beclagit
zo mach man eyne zulchin fredebrecher
vor des an andirn tages ap is wol yn
gebunden tagin ist mit recht clage vorclagen
Waz eyne manne gehort von rechtis wegin
137 Von mach der eyne frawe nympt di kind
hot ader nicht

Vnsin vrunthlichin grus czu
vor Ewir frage di recht ist alsus Eyn man
ist gestorbin vnd hot zwey kindir gelassin
vnd zeyn weip do starb der kinder eynes
noch des mannes tode do starb des kindes
teyl an di mut Des nam di frawe eyne
andirn man vnd hilt di teylunge mit ere
kinde vnd mit ere frunde vm alles daz
daz er von erem kinde gevallen was
yn der teylunge waz eyn selbirynne bechir vn
acht selbirynne leffel vnd eyn selberyn
kop der geborte der frawe von erem erem
teyle mit erem manne der selbirynne bechir
vnd den kindern der selbirynne kop vnd di
leffel yn recht teylunge Do bat der frawe
man des kindes vormunde daz se em liessin
den zelbirynne kop vnd di leffel von dem
bechir wenne is vngleich were waz des
woldin sich di vormunde bedenckin Do-

derbinne ab se daz thue welden vnd lis en beyden kinnden bleyben den Rath off ym bekennen des starb dy frawe bynne des do der rat dem manne en recht antwort derbinne gestorben von den vormunde Nu fardert den Rath der toten frawe man den her bey en gelossen hatte in ayne wachste Nu spreche dy vormunde daz der selbe Rath an der frawe neste gestorben daz synt ere kint Nu sprich der toten frawe man Evnt dem mole daz sy weyp rechte teylunge mit erem kinde gehalden habe vnd ere der Rath in recht teylunge gefallen sey vnd her den eyn wachstel habe en bey en gelossen vnd sprechit der Rath daze en an er storben vnd nicht ere kinde wenne is sare der habe sey

137b Waz ayne frawe ere manne gelden lossit vnd vorsperit

Sint nu ma ist gestorben vnd hot tzwey kinder gelossen vnd syn weyp der starp der kinder ayns noch synes vater tode der starb des kindes teyl an dy mutter Dan nam dy frawe ayne andern man da waz ayn hans bleben vor dem selben toten manne des selben hans helfte von syme kinde an dy mut gestorben von des hanses manne mit schuldiger was .v. marc an j ſol vnd daz gelt mante des kindes vormunde vnd der frawe man des was schuldiger vnd vorkauste zoy hans vnd behilt daz selbe gelt dy helfte des wachis man vnd des kindes vormunde gu den her zam hans gekaufst hatte dan gelobte yeme an zu betzalen dornoch starb dy frawe e is bezalt wart Nu sprechen dy vormunde des kindes daz gelt sy von der mut an ere nesten gestorben daz sint ere kinder Nu sprecht der toten frawe man Evnt dem mole is en gelobit sy bey zynes weybs leben vnd ire wegen vnd is fordert habe ist ab her is nu icht negir gey zu behalden denne der frawen kinder Her wed sprechen dy vormunde Evnt dem mole daz is zu zame gewesen kome ist ab is nicht den kindern zulle volgen von ere mut e wen der frawe man So sprecht der man wenne is en gelobit sye is ist genung in sam geweze gewest wo is gelegen adir gewest sy also wol als ab her is dohayme he gehat hette Auch hatte der selbige man schult gelossen noch synem tode dy schult gefordert ist von des kindes vormunde vnd von dem manne der des toten mannes weyp genome hatte dy selbige fordirte schult wart an gesprochen von andern leuten dy do sprechen daz se recht zu der schult ayns teyles hette von der ansproche wegen wart daz gelt wed gelegit zu ayme bedermanne bis daz yemant bewassunge tete daz her recht dorzu hette dornoch starp dy frawe e sich dy vormunde vnd der frawe man entscheit hetten mit den lewte dy daz gelt an sprochen Nu sprechen dy vormunde der frawe man habe keyn teyl an dem gelde wene is in syne gewe nicht komen So sprecht der man Evnt dem mole daz her is mit zampt den lewte den vormunde bey zynes weybs leben an gemanit habe den schuldiger vnd in besitzunge genome wed gelegit wart zu ayme bedermanne als vor geschreben stet von ansproche wegen Ab nu daz zelbe gelt wed nicht in sayn gewe gewest sy also wol als her is dohayme bey en hette derbinne ist is syn vnd nicht der kinder also als is farekt habe ist adir wan hyrdinne recht sye

137c Waz frunde her habe seye vnd wy eyn man synes weybes frunde habe in syme gewere halden zulle der mete her is neme vnd halden zulle noch erem tode adir waz recht sye

ad 137a Hyr vff zu irch an recht Czu dem ersten der selbegne Rath gehorte zu frawe gerade vnd ist noch erem tode gestorben off ere neste gesppinne von dy ist e nestel adir frundinne von

Zu dem andern mole Rechtis wegen

ad 137b sprche wir an recht daz gelt daz dy frawe erem manne zu vnder wed sproche lis gelobin denne is der manne was daz zal man dem manne bezalen vnd nicht der frawe kinder von

Zu dem dritte mole Rechtis wegen

ad 137c sprche wir schepphen zu irch an recht was gutes vnd geldes ayn frawe zu ere manne brengit vnd vorsparit in syne gewalt wirt geantwortin adir gelin adir antworten lossit von ire wegen also daz der man des gutes ledeclichen zunder ander lewte wedirsproche mach gebruchen noch syme willen der an hat der man ayne recht gewere zunt no dy geserdirten schulde vnd ander gelt zo ledeclichen vorsparit vnd in des mannes gewalt vnd gewere bey syn geweb bey syn frawe leben nicht kome zo ist daz gelt vnd dy schult gefallen off der frawe erben manne vnd

nicht off den man noch ere tode kan
Das ist ortil daz / rechtes wegen
vorlawbet wer wen man schossit
und wenne daz selbige gelt gulde
Von scheppin der stad zu / Sollen
nicht bekennen nicht briffe daz
138 wir von recht legestroste seint an
disen noch geschreben werden ab man
der der sucht off den heiligen vor den
ratmane daz her recht geschossit habe
von syme gute als zu uns gewo
hnlich ist und der man stirbit und man
gutes finde wirt nach gewonheit daz
her gelassin hot noch syme tode we
nne her vorschossit hatte von syme ge
me wen eynis ab daz selbe vor
lawbente und vorsworen gut dy rat
mane neme zullen ader des zelben
ratmannis oberkumt syn gemute
recht wenne der zuzelte syn recht man
vor sich und vor synen weyp der gutes
offinbarlich gnug vorlawbente vor
den ratmane daz zelbe vorlawbente
gut nyn zu vorfordern von daz daz
ze om von dem zellen gelde daz der vor
lawbent was hulfen gelden und ab
nesten vorschoste vorschult dy om
nicht vorgelden mochte wen was
hyrumme mochte recht syn
Hyr uff zu nicht an recht nemen
dy ratmane eynis mannis gut daz
her zyn gut nach der stad gewonheit
und wilkore vorschossit habe und
wirt denne noch syme tode man
gutes vinden wenne her vorschossit
hatte des gutes zullen dy ratmane
nicht neme wer daz zullen zyne
erben behalden hot ader der wechst man
mit des zelben gutes synes rechts
willen vor gerichte ab her eyne zyn
gunde vor des vorlawbente geldes
alle zu rechte geton zo mus daz also
bleyben dem ratmane der stad noch
also als daz vorwilkort ist von rechtes wegen
139 Wy man eynen zynes meyneydes abir
winden mache / Auch wen man
eynen meyneyde synes meyneydes ab
winden moge und was her dorumme leyde
Hyr uff zu nicht an / leyden zulle
recht wil man eynen meyneydiken be
reden daz mus man vor gerichte
thun also daz man an eyn dy sache
bonne vorkumme her meyneydik
sy bekennt her is ader macht man
is des gut und om beweysen der vor
her hot wissentlichen gesworn zo ist

Ab her des meyneydes abirwunden wird ist
rechtlos und hot syn birmal vorloren von
rechtis wegen
140 Von vorsworne gute daz man von eynis ma
nnis leben findet / Stirbt ma. Ap vorswo
ren gut funden wurde von eyme dy wyle
her lebete wy man daz halden zulde
Hyr uff zu nicht an recht wirt von eynis
mannis leben und an ma. gutes findet wen
ne her von zyme gute vorschossit hatte und
bekennt her daz daz is zyn sy zo ist der man
meyneydig und hot syn birmal vorloren und
zal rechtlos syn daz ist an recht von rechtes wegen
Ap des kindes gut daz der stirbit mache off
dy mut gevallen zu thune und zu lossen
141 wen der eldern gelop mache syn / Stirbt ma.
Stirbit eyn man und lossit unberaten erbe
und gut syme kinden dy om eyn elich wip
geboren seint und dy kinder haben eyne mut
und der kinder stirbit eyns ap daz selbe zo
dy kinder teyl an erbe und an gute off
dy mut gevallen moge zu thune und zu
lossen mit ere eldern gelop ader an ere eldern
gelop und was der eldern gelop moge ge
zayn zu dem gute ap ze en gehalden mus
se ader ap dy kinder und ap ze vorburgen
zulle ader ap dy kinder alle gar sterbin ap
denne ir eldern erbe und gut off dy mut
gevallen moge zu thune und zu lossen mit
ere eldern gelop ap ze en halden sal und
den mote daz ze der kinder vormunde hot we
ader ap ze dy mut vorbas noch ere tode daz
zelbe erbe und gut gegeben moge an
eren neste ebenburte gesippe her zyne man
ader weyp der von leibe und von mut und
von mut halben geschit zoy vorlas ader vorkauffe
Hyr uff zu nicht an recht / an recht
sterben dy kinder noch dem lebe eynes ader
zelbs alle zo erbin ze der gut off dy mut
stirbet dornoch der mut ze erbit ze daz
gut also fort off ere neste erbin dy der
an geboren seint von lebe und von mut
sunder macht dy mut mit suleheme an
gestorben gutte an farende habe thun
und lossen ader an der steten farende erbe
und eygen macht ze ane erer neste erben
gelop und willen nicht vorgeben von rechtis
Wy alt eyn kint zoy sal daz / wegen
man abir is richten moge und is syn gut
142 vorgeben macht ane formundeschafft
Abir Stirbt ma. wy alt eyn kint zoy sal daz
man abir is richten zal eyn hanthafftige
tat ap is dorumme bussen wirt ader ap is
syn gut und erbe vorgeben macht ane vor
mundeschafft ader ap is syne erben gelop
gehinden mogen ader nicht und ap is
syne erbe gelop gehinden wolden wy is
daz moge wider stee mit rechte daz is
habe zu thune und zu lossen ader als man
is zu antwort getwingen moge ez is

er is zu sulchin tagin komē sye ume
ad' ume andir sache waz do ume recht sy

Hyr uff zu merkin daz recht wen ein kint
zwelff iar alt ist zo ist is mundik
und mak ab' is rechtin Ouch mak
is syn gut ane vormunde vorgebin und'
ane gestorbin hand eygin und obe
zal is mit obin gelob gebin Ouch 2
mak ma des kint zu entwort t 2
wingin von rechtes wegin

Ap eyne obelmute getwungē mach

Fort mer Ap ma eyne obelmute
getwungin mach abe zu vorkaufin 145
durch synes fatirs willin wen h' mit
des kindis habe. dy schult nicht ge
habin zu vorgeldin waz do ume recht sy

Hyr uff zu merkin daz recht bekeint daz
obelmute schuld dy sy nurt schul
dig blybin ist also sie alzo des ob'
wart daz e nymt wil h' dy schuld
nicht geldin ad' wollin sy obin des
nicht gestatin zo mak ein zay
gyn obin mit gerichte bezugin und
unterlagin vor dy scholt andirs mak
ma sy nicht getwungē zay abe zu
vorkaufin von rechtis wegin

Waz man frauwe gebin moge

Fort mer Ap ey ma zayne wybe 144
moge gebin wach' wil d' d' nicht
von iaris alt ist waz do ume recht sy

Hyr uff zu merkin daz recht welch ma
bynne wichbilde gesessin ist und wen 2
gastin d' mak synē wybe an
syme eygin hand obe des h' gewalt
hot zu vorgebin ume auch an andir
syme gute und farende habe zu mor
gengobe gebin waz h' wil von rechtis wegin

Von gelobten eydin dy do komē in ge 2
bundin tagin

Vorbas mer zay uns
gefrogit Ap gelobte eyde komē in 145
gebundē tagin ap dy eyde thue zulest
in den selben tagin ad' ap ma ze vor
schibin moge zu osterntagin und
wy sil und wy ofte in dem iare ge
bunde tage zyn und welch er eyn
daz gebotete dinck zu same brengin
zal der clag' ad' der eyde thue zal eyn
hyr ume recht zage vor uns und zu vorstend

Hyr uff zu merkin daz recht kome gelop
te eyde in gab off eyne gebunde tag
dy mak d' recht wol vorschibin off
eyne andirn tag den kaufin gebunden
tagin kumet und gebundene tage
zynt alle suntage und frytage und
vor bete tage synt als dy kreuzwoche
und d' advent vor wynachtin und
ouch dy vierzehen tage vor osten
dy do septuagesima genant ist In
sulchin tagē sal ma nicht dingen
ab' in andirn tagin wen ma dinge
mak zo zal d' richt' daz ding zu
same brenge von rechtis wegin des
off eyne orkunt daz des alles recht
zay zu habe is schepin zu merken
dusen brieff gesant mit unsirn
ingesegil vorslossin

Von pfendin dy ein gast d' andir
tut zu merken bekene

Vor sagit 146
daz is gefrogit sy von recht in dessin
noch geschrebin worten Als ein gast
dem andirn gaste pfant zeigt vor
bekante scholt is sy essende pfant
alz pfert ad' ande' fye ad' and' p 2
fant welcherleye ist zaye und d' gast
dem daz pfant gesagit wirt weg
stagt ist waz h' mit dem pfande
thue sal zaye dirt dem mole daz d'
gast mit dem pfande nicht lenger
haltin wil und ouch ap daz geschee
zwuschen eynem wirte und eyme gaste
waz do ume recht zaye

Hyr uff zu merkin daz recht Js darff
kein gast noch wirt pfant neme
von eyme gaste vorbante scholt ad'
nympt h' daz pfant zo sal daz noch
recht vorfolgin und vorwerbin in ge
richte alz ein and' man is eyn
zay denn daz p'h' daz pfant neme
mit yo worte und mit wilschaft dem
rechtis wege

Von antwortin mit
der hant

Ouch ap ein gast dem
andirn gaste geantwort wirt mit d' 147
hant ad' eyne andir d' d' nicht
gelobit ist bynne dem gerichte wy d'
mete zu thue zaye und wy sie d'
sal zyn gesessin bussin dem gerichte
daz her eyn gast geschoffin mak

Hyr uff zu merkin daz recht wirt ein
gast eyn gaste ad' eyne andir ma
ne der in dem gerichte kayn eyge
ne wonunge hot vor scholt geant
wort do sal d' richt' ein dem ma
behaldin lossin zo lange daz h'
schult gerecht werde ad' bezale
und ein gast hassit do d' frei
deme eyne male bussin dem
gerichte gesessin ist von rechts wegin

Von den dy obe mit ein nachin haben 148

Fort mer Ap eyne ma ad' mer

Ap zwene manne ader mer eyn obe
mit enander hab haben als eyn
gewant kamer ader eyn ander obe
ap eyn den andern getwingen moge
zu vorkouffen ader zu teylen was recht
Hyr uff zu mech eyn recht wo / zwe
zwene ader man eyn obe ader eyn ge
want kamer mit enander haben
der mak eyn den andern mit rechte
zu teylunge brengin von rechtis wegen

Von folleyst tot slagis / ffort me.

149 Ap eyn man beclagit wirt umme folleyst
eynis tot slags ader kampirbiger
wunden und der manslacht vorbor
get wirt uff eyn recht vor zu kome und
kommit nicht weder burge dorkomme
zyden zulle und wy vil her dem schol
digesten wette zulle der pfennige
der schepphen zu uns vor eyne be
nennen ist zcyn und wy der schold
ger der sachen ledig moge werden
ap her seyne unschult do vor bewiset hat
Hyr uff zu mech eyn recht / rechte
borgit eyn man den andern umme fol
leyst eynis tot slagis und brengit
syn nicht vor gerichte zo zal der
burge dem cleger eyn wergelt
geben das achzen phunt und dem richter
syn gewette acht schillinge. Ist is
aber um eyne kampirbige wunde zo
gecht der burge eyn halb wergelt
das seyne nuen phunt und dem richter
sechs schillinge zulcher pfennige als
in dem gerichte geben und gebe sint
bewiset auch eyn seyne unschult vor
dy folleyst der mak entgheen mit
seynis eynis hant ader zelb dritte
ap her mit gezuge ... beschuldigt
wirt

Von gemutten lauten ap ze
zugen mogen / ffort me. Ap eyn man

150 gemutte lauten um tot slag vor wun
den vor gelt ader um ander sache ge
nomen mak ader ap dy selben mit
burgen vor gerichte an gezugnisse
an eren eyde in sulchen sachen zu
vorfort sullen zayne
Hyr uff zu mech eyn recht. Gemutte
laute mogen in keyn sachen ge
zugen wenne ze mak ze forderen

151 Von tochter kinder / ffort von rechtis wegen
me. Ap eyn man tochter kinder ist sy nu
ader was gloubich teyl an obe und an
gutte genomen mogen in ires elder
vaters ader elder mute gutte
mit des selbens elder vaters ader ader
mute soneskinder

Hyr uff zu mech eyn recht. Hot der son
eyn weyp genomen bey des vatirs leben
und stirbt der son ungeteylet mit dem
vater seyne obe zo nemen des selben
sonis kinder ires elder vaters gut und
nicht der tochter kinder. Hot aber der elder
vater seyne sone von im geteylet zo sint
des sonis kinder und der tochter kinder
glyche nohe zu des elder vaters obe
no. zu der elder mute obe und gute
sint sonis kinder und tochter kinder glich
glyche noe von rechtis wegen

Von vorgenunge des ortelis an eyme
dinge in das ander / ffort me. Ap

152 richter und schepphen ortel vorgehen ader
vorschiben mogen an eyme dinge
in das ander ane willen des clegers ader
des beclagiten mannis ader ap is eynis
willen were und des andern nicht wy
lange ader wy ofte das gescheen moge
ader sal mit rechte

Hyr uff zu mech eyn recht wissen dy schepphen
eynis ortelis nicht ader seynt des nicht
weyze zo mogen sy das ortel vor zyhen
in das ander ader in das dritte ding der
ne zullen ze das ortel in brengen ader
holen lassen do sich das geborit ap ze
is nicht finden konnen nicht lenger
zullen ze das vor zihen von rechtis wegen

Von tot slag und kampir wunde

Auch ap eyn man beclagit wirt um eyne

153 tot slag ader um kampirwunden
um blut rinst um obil hat handelen
um gelt ader welch sache das sey dor
eyme eyde gelobit werden zu thun vor
gerichte und der cleger den vorborge
to man durch got und gut laute bete
willen ladit ladit sagete der eyde und
der sache, so for her swere zulle ap no
der cleger ader ap der gelagit was
den recht wette zulle mit rechte

Hyr uff zu mech eyn recht wil cleger
durch gotis ader durch der laute willen
bete willen vorlassen zo gewynnit der
recht wol das her zayne willen dorzu
gebe / wil her aber seyne willen nicht
dorzu geben zo muss der cleger dy eyn
der mane ader her wirt dorzu dem rich
ter wettehaftig acht schillinge und
nicht me von rechtis wegen

Ap sich eyn man dirholen mak an
seyne eyde. Auch ap eyn man swe

154 ren sal vor gerichte ist her vorkome
is her und wirt fellig an dem eyde

mit stamerende adir an andir hyndirnisse
daz her nicht vollekumt an den eyde als
recht ist adir her sich des irholen mochte
selbir mit eyme andirn eyde adir mit
eyns andirn mannes und wy offt her daz
gethune moge adir nicht adir ~~ab~~ ab her
eynes selbes gewinnen an deme eyde wirt
was darumme recht sey

Hir uff gebe wir uch eyn recht wirt eyn sta- 2
merende man adir eyn andir man selbir
adir seyn gezugis gehyndirt daz her der-
yt nicht recht noch sprechen zo mache
der sich wol irholen wy dicke her an
den eyde gehyndirt wirt und sal
des blyben ane schaden von rechtis wegin
des zu erkentnisse daz dis alles recht sey
zcu habe wir unser ingesigel gedrucket an
den briff

Von ee brechunge

155 Fruntlichin grus mit dinste zu vor.
Ir schreibet uns und gefraget um recht in
dessin noch geschrebin worte Ab eyn elich
man adir eyn echtes weip begriffin wurde
an ee brechunge mit eyme andirn elichen
manne adir wybe wat dy derumme leyden
zullen und wy man sy des vorczugin
mochte ab sy des laucken willen adir wy
sy des unschuldiger werden mogen adir
ab eyns der tat bekennet vor gerichte
adir vor dem sitczende rote ab sy mit vor-
wunde adir an vorwunde

Hir uff gebe wir uch eyn recht wirt eyn weip
adir eyn man elich adir unelich begriffin
in ee brechunge adir an hurt an
hanthaftiger tat dy sal man mit ge-
rufte vor gerichte brengen und der ins- 2
in der tat der sal se selp sebinde obir wyn-
den wedir gesicht daz also so zal man en
enthaupte bekennet her auch des ynnat
adir den zal man auch also richten dy
sulche sache mit rechter clage zu mord-
gerufte ynnat beclagit vor worthin
rechte der entget des mit syn
eyns hant dy rotmanne habin
von gerichte der ab von rechtis wegin

Von eynis totin mannis erbe

156 Auch mer ab eyn man stirbit adir eyn weip
und hot eyne elder fater adir eyn eldir-
muter ab sy von vater halbe adir von
muter halbe und hot auch seynes vaters
bruder und seyn mutir bruder wer und
dy behalden moge erblich des totin
mannis erbe und gut

Hir uff gebe wir uch eyn recht des totin el- 2
dervater adir eldirmutir vaters bruder
adir mutir bruder nemen des totin erbe glich

Von schultis wegin

Von spyse kauff

157 Ffort mer ab eyn man adir weip beschuldigit wirt
umme sache dy der spysekauff wege
und mosse adir elen angehoren ab
dy sache dy rotmanne adir den schultis
zu richte habin

Hir uff gebe wir uch eyn recht alle fal-
schen und ~~und~~ unredelichin spysekauf
unrechte wegin und mossin adir elin
zullen richten dy rotmanne und nicht
dy schultisse von rechtis wegin

Von rechte lossen

158 Ab eyn man recht
los und unrechtig wurde zwuschen
den dy obin genante zachen ab deme
dy rotmanne sey recht und zal ge-
machen wedir moge gebin vor recht

Hir uff gebe wir uch eyn recht unrechtige
und recht losen laute dy er recht
vorloren habin andirs wen von
dy obgenante daz ys des rotmanne
wissentlich ist den zullen ze wedir
gemacht adir burgrecht wedir gebin
von rechtis wegin

Wenne man spyse gelt geldin zullen

159 Ffort mer gar kost
und spyse gelt geldin zulle daz
man bekennt

Hir uff gebe wir uch eyn recht Gar kost kost und spyse
gelt daz man vor gerichte bekennt
zal man bynnen virczen nachten geldin
von rechtis wegin

Ab eyn obirster herre eyme burger lyp vorteilte

160 Adir mer ab der konig adir eyn obir-
ster herre syne burger adir syne manne
und mit ore ~~bedarffte~~ bedachte rote
vorteilit ~~lip~~ lyphant adir gut ab
der selbe man vorczigen der rotmanne
recht bestanden sy

Hir uff gebe wir uch eyn recht vorteilit
der konig adir eyn andir obirste herre
burger mit rechte her lyphant adir
gut derumme ist der man vorczigen
der stad noch vorczigen den rotmanne
nicht durfallin ist eyn sache denne daz
her yt mit rechte vorczigen den manne
besundir was gehoren moge vo-
von den dy ab gesatzte werdin von rechtis wegin

Von dem tode

161 Ab eyn man von gerichtis
halbin zu dem der vorteilit wirt
und von koniglicher gewalt adir
vor lebin wirt gelossin wy man
den man behalden zal und
auch als andir also laute den ny
als gebotin mochtin der gerichte und der stad

Hir uff gebe wir uch eyn recht
wirt eyn missetetiger vorteilit vor
gerichte und los gelossin den sal

n man halden vor di rechten von den
von schheldunge des / Rechtis wegin
erbelich / Ffrait mo. ap eyn man des
162 konigis ortil geschelde moge ab
wes her sich gezihen zulle ap her daz
Hyr uff gebe wir / gethun moge
eyn recht. Sagit der
koning gelache in eyn stad do wich-
bilde recht ist zo mach man den sel-
bin ortil schelden und en gehe zuch
an daz obirste wichbilde recht do
di stad er recht plegit zu habin
Von hochsten rechte ap / do recht
sich der ymant vorwillkort / Eyn
~~165~~ man. Ap sich eyn man vor dem burgg-
163 rowe adder vor gerichte adder vor dem
rote vorplichtig eyn sache vor dem
hochsten rechte und des nichten hel-
dit was der man dorumme bestanden sey
Hyr uff gebe wir eyn recht. Vorplichtigit
sich ymant vor dem burggrowe vor
hochsten rechte und heldet des nicht
zo ist her vor sullen sechczig schillinge
geschit is adder vor eyme sitzende
rote zo ist des hoiste recht sechsczen
drisig schillinge di wendische
mark der gemeyne stad vor ge-
schit is adder vor dem schultes zo das
sal gewette daz sint acht schillinge
ab is geschit in slechten sachen von
den geachtiten lauten / Rechtis wegin
~~166~~ Ffortdas. Ap eyn vorvestit man ader eyn
geachte. Eyn was suchin das saye in
164 eyme andern gerichte vor wunden adder
ader wy her des unschuldig moge sich
gereynigen von rechtis wegin
Hyr uff gebe wir eyn recht. Wirt eyn
man vorvestit adder geachtit in
eyner stad do wichbilde ist und kumpt
in eyne andern stad do auch wichbilde
recht ist. Wy der cleger den man in
dem gerichte funden sal zo muss her
en an sprechin mit dem rechte und mit
den scheppin von der stad in dem gericht
do her vorvestit ist und dy vestunge
mit en in das gerichte brenge zu ge-
zauge und der cleger selb sebende
dene off den man swere zal das her
den der tot schuldig sey dorumme her in
di vorvestunge komen ist. Also
mach eyn eyme vorvesten man gewin-
ne von rechte wegin
165 Von vorgebunge farnder habe
~~167~~ Eyn fortdas mo. Ap eyn weyp selbir
dy do eyne eyn man hot und bekante

und hot ader und hot wonne ir farn-
de habe blobis und ap ze di farnde ha-
be moge vorgebin ane erbin gelop ere
mannes bey eren lebin
Hyr uff gebe wir eyn recht. Ffarnde habe
dy eyne frawe lessit noch ere tode in eris
mannes were di ist des mannis zunder
di gerade. Auch mach eyne frawe ere
mannes farnde habe ane erbin gelop wol
gebin wy bey eren er ere lebin von rechtis
Von dem der briffe ader schult wy man dy-
~~168~~ Ffrait mo. Ap eyn man des ge- / brucht
166 hegetes dinges briffe hette ader schult
von eyme manne und der man spricht her
di schult vorgolden und her hette ge-
nuc des briffes getrawet ader in welcher
leye weys der briff bey ym yeme alzo lan-
ge blebin was. Ap nu des briffes gegen-
gangnisse vor gerichte zulle habin ader
yenir gegangen moge das her di schult
Hyr uff gebe wir / vorgolden habe
eyn recht. Mach der schuldiger selb dritte
von bawsen off den heiligen das her ge-
der der gelt das der briff gegebin ist di
schult vorgolden habe zo von ledige her
sich und der briff ist gemacht los
von vorsagunge eynes / von rechtis wegin
~~169~~ erbes / Ffrait mo. Ap eyn man den andern
eyne erbe vorsagte vor gehegetem dinge
und en daz vorbrifft wirt mit der
167 scheppin briff und vor ingesegelt welcher
des ~~erbin~~ zelbin erbis besser gewere habe der-
me is ~~ist~~ vorsagt und vorbrifft ader yener
yeme. do is vorsagte ab her nu wol
blebe in dem selbin erbe und ap dese
zamer sagunge obir obir recht gehaldin
hot und donne is vorkoufen wil und
man en von rechtis halbin der in wassin
wil und sich der ander weret und sich doch
nicht lossin wil was do gewissin recht sey
Hyr uff gebe wir eyn recht. Was ymand
eyn erbe vor gerichte gezagit der hot
di gewer doran und man sal en von rechtis
gerichtis wegin dorin weysin ab en sey
denne das der ander di ynweysunge
mit rechte outreden moge von rechtis wegin
von gutis wegin das eyme manne obir
dem spele wirt gewonne / Ffrait man ap
~~170~~ eyn dem andern nymmpt gewunnet ader and-
168 ir gut von spelis wegin ader en hindirt ab
yenir clagit di sache obir yene der her
bekomt was das und wy man das rechte
zulle und ap her lawcke welle ap en das ge-
na vorgangen zulle und wy ap her des ent-
gehen moge und wy
Hyr uff gebe wir eyn recht. Von spelis wegin

Von rechtis wegin zal her man den andin das syne nemen noch en hindin wene das geschit und bekomit das yn icht vor gerichte adir wirt her des e noch rechte obirwunden zo mus der derbe lyden was recht ist und sal das der bewerte recht steen und vorborkent adir des der man und mach man des sunder en nicht vorwerffen zo machte her unschuldik werden in sulcher wys alz man en an clagit mit getzuge Von rechtis wegin

Von segunge der schechte Obir mo ab zwene man an mans gewesthen en halb en an schegde want und dy mauwer lichs halp we ap der an eyne schacht 169 bo der man graben adir zoube wolde ap her drye schue von der mauw syn helfte an heben zulle zu messen und zu zoube adir ap her an heben zal zu soube drye schue von der helfte andir helfte der mauwr dy sey synes nochbaws wo was recht sy

Hyr uff gu mch an der helfte synes nochbaws mauwr machen ab man an hebe heben drye schue zu messen ap an bo der mauw eyne schacht machen adir sten bo wil Von rechtis wegin

Von der trawfe und ryne wasser Ffort mo ab eyn man synes nochbaws trawfe und ryne wasser hawse und hoffes durch syn hawß fliessen hette und das ior und tag 170 adir lenger vorswegin hette adir bys her gebaut adir gestorben wo an alle wedirsproche und dornoch syne kinder adir andern syne nochkomelingen wolde das were und wedir sprechen mit sulchir wedirsprache das er mit adir ander er forfarn das an en begunnen und ze is an nicht gunne wolde ap ze is an en geforderen mogin adir ap is yenen mit bezagunge obir ior und tag wil mo bezagen und vorschuldigen machen

Hyr uff gu mch an recht Der man der synes nochbaws trawfe und wasser durch syn hawß adir hoff hoff fliessen hette ior und tag an rechte wedir wedir spreche zo muste der das fort das also lyden is en we denne das der beweisen mochte alz ist mit schrift adir mit gerichte das her des lenger nicht gunne 171 adir lyden zulle Von rechtis wegin

Von betwungen den gefengnisse Ffort mo ap an man gefangen sal ein tot slach adir um schult adir um andir sache mit lawte das syne sache wissentlich ist wy her dy von rechtis wegin getwinge moge ap sich dy selben des gefengnis wolden mit flucht adir mit bosen gewalt wan ze dennoch entwychen seyt und ap der zelbe sache denne felt ~~vorfallen~~ sege mache dy wache her ze mit gerichte zu gefengnisse betwingen mag was recht

Dritte teil

Hyr uff gu mch an recht Man sal nymands zu gefengnisse twingen das her mit willen nicht gengin wil Von rechtis wegin etc. Sub sigillo

Ap man willekore moge gerichten in eyn stad an des obirsten here wille

Fruntlichen grus zu vor Ffort mo zere is gefrogit ap dy rotmanne eyner 172 stad willekor der stad stad zu noge mit willen irer gemeyne magen machen ane wissen und ane gelob ires obirsten here

Hyr uff gu mch an recht Rotmanne mogen wol willekor zetzen mit irer wisigisten burger rot zu der stad noz und ane ires obirste wissen und willekor ap dy wedir geschrebene recht sy Von rechtis wegin

Von vorkawfen der ortel

Ffort mo ap dy rotmanne ortel der man ze bitet awsweysungen umme 173 zessen vorkawfen mogen

Hyr uff gu mch an recht Rotmanne zullen dy ortel off geben awswe zullen ire stad Auch zullen zy noch dy man ortel vorkawfen Obir in den stete dy zu wichbilde recht pflegen der scheppe dy recht pflegin ane zu gebin dy der sym gesagt off das das lawte dy rechtis ane bonne und gefordert wurden das man den scheppin an wenik gelt zu dinste durch sorgfeldikeit willen dy ze haben mussen zu der bekentnis off das recht und zu lesen und zu beschrebende und durch vorsawmnisse das dy scheppin ores selbis werke vorsawmen mussen das mussen dy scheppin wol neme das der off gesagt ist Von rechtis wegin

Von mage der kinder noch irs guts

Ffruntlichen grus zu vor Ewir froge was recht ist in sulchen worten Eyn man sticht syn kinder lesst eyne 174 adir mer dy iung sint binnen iren zogen adir noch irem zoge er ste zu iren ane bonne ap der neste swert mage der mutter ze habe eyne man genome adir nicht dy kinder und des gut neme moge ane wissen der mutter adir dy kinder an das gut adir gut ane kinder was denne recht sy

175 Noch satzunge wol mogen den swert mogen mit der gutte geantwort werden

Hyroff tzu medeborg eyn recht dar
kindir nicht swert moge. malzich
der kindir vnd erre guttis vnd wer
dy vns forsta ane d' mutt' wille
cher her zal das d' mutt' vnd
auch den kindir er gut das
fuende habe yst vor gewisse
mit stade eygene vnd h' zal
auch d' mutt' syn rechte vore
zu hore das berechnyn dy wo
le ze vnmundik vnd kynnen
ning zey das ze wisse moge
wy h' das gutt. vnd dy byd
forste. abir stand eyge darf
d' swart moge nicht for wys
senen. ega das farwessyn ie
zich zelb' syn rechte wegen
2 Syn erbis eyd voysmige ad'
177 gedachnisse was scheppe traw
ssort ad' was scheppen vo yn
175 wazzuge. erbe off geben an
sprache. ad' and' bekentnisse
dy man von vns haben wyl
zu bekentnisse ad' yn welch'
weyze das we do syn dy schep
pe von rechte gelt neme zul
len zu rechte wene zu vns
ayne zulche nuge yst das
zachen ferner. for ayney
gerichte geen vnd wy syt
w' suchen zulle. syn ayn
velich' zache. vn syn welch'
zache w' neme zulle ad' mo
ge vnd was rechte zey etc
Hyroff zu me ey recht
eyn recht syn yn wazzuge
erbis off geben ad' and' zache
d' ma yn gehegethe dinge
syn gerichte halbe gedach
nisse. ad' bekentnisse gent
do syn zal man d' scheppe
en schylling pfennyge ge
ben zulch' nuge als yn de
~~gerichte~~ gerichte geen vnd
vnd ynne zeyt do ma te
gelich metz pfleget zu kow
syn vo rechte weg' etc
Syn kinder noch das fatirs
176 178 tot geborn etc

Auch abir mer. eyne frawe hot
en kint geborn noch eris mans
tode das sprecht dy mutt' mit
acht and' frawe erben wy das
ze das gezewge welle das das
kynt gelebit habe also la
ge bys das kint gehore taw
fit zaye syn de frawe. vn
de stade. vn yn sdeny gemach
te do das kint geborn yst. do
ander spricht das tote mans
brud' das h' des yst gelewbyn
wil den das kint gelewbit
habe. vn froget ap nicht ma
do bey zulle zeyn. Ad' ap dy
zelben frawe getzawge moge
ane man ad' apt ze ma dor
zu haben musse vn wy da
zelbyn zaym mussyn vo rechtz
Hyroff w' zu me yn wegen
dy recht mag dy frawe zu
and' erben frawe gehaben
dy er helfe gezewge das
kint gelewbit habe zo be
dorft ze keyne noch keyne
getzewgnisse man. syn recht
Wy may eyn [illegible] weg'
177 bezacht vnd beclagit erbe
gewynnet. her schulths ad'
zam frawe hatt zal vor
en stand erbe ynne vn be
zacze for das clegers schalt
do h' en gar bekomt vnd
name das dy nobbern beoben
vn bened' zu getzewge vnys
is dan drie yare off den
dy clage geet nicht vor ant
worten zu de neste zu ko
mende drayer dinge als d' cle
ger bezaczte erbe off gebo
ten hat do zal ma den cleg
der erbis geweldige yn den
zelbe dritte dinge dor noch
mack d' scholdig' d' schalt
nicht vor entworte ap en dy
clage wyssentliche zeye vn
achte en nicht en hindirt
zu den firde dinge zal man

bezatzt erbe vñ gut dem der eygenen vñ
der richt' zal d' en der yn wezzen also gewȳ-
nit ma eyn forzatzat vñ beclagit erbe

Von beropunge der yennerunge vñ wy ma
frùntliche grus tzu for dyñ fred / Wen sal de

ge vnrecht stet alzus ap niane eyne ma ~~180~~
tzu ynnerunge getrewge moge vñ wy h' de 178
keine wen zullet mit zeyme eyns hat ader
zalp dritte ader zalp zebinde noch totir hant
vnugelt ader vm zache vñ ap dirr zeyner
gezewge d' ynerunge wyl abe gen vñ be
schuldgit yene vm zeyme wissentschaft
dp h' musse bekennen vñ gelden ader for za
chen vñ for swere mit zeyme eyns hant
also das h' das gelt ader ander schuldlecht
moge werden ab' ap her noch der zelbin
wissentschaft vñ das gelt andwort bede
gen moge ader was recht zeye et
Dit uff wo tzu me. eyn ec. Du ynerunge
mak man nymande wegen wene yn-
sultherweyse dp eyn clagit for gerichte
vorgelt das ym seyn fatir ader eyn ander d'
erbe genome hat schuldik bleben ist vñ
deme tote hant en ader der eine clage ben-
komt der mus en yners schult zalp zebinde
of den heylegin forstanden an i c codex Judito
ap is gener leyden wil en wer h' des nicht
adir wert h' an zeyne gezewge wollik
zo forliuzit h' zeyne clage vñ dem antwar-
ter zeyne busse gebin vñ dem richter wette
wyl ab' der antwortir zwelch schult lowbe
vñ de for vnschuldig werden das mak her
wen zalp zebinde vnd der gezewge gewȳ
net h' tal eyn den andern vñ eyn den dritte
dinge ap auch en d' eine clage de tote hat
tu forberopint was [illegible] beschuldegit man
auch ymande vm zeyne wissentschaft
d' mak bekennen ader vorsuchen vñ vn
schuldig werden mit zeyme eyns hant dene
mak man en wen das gelt anderwegit
nicht beclagen ap der fon gerichts halben
bekentnisse vnd beweyzunge hat das der
selbe sache recht gefordert zey fon rechts

Von teylunge des guttis vnder / wegen
ander mogen ec. / Geswistederen et ~~181~~

gut mak teylen ad' is keyns macht seyn teyl 179
gut der en den erbe an komē ist ad' ver
geben ad' vorkauffen an des andern willen

Von frunde bezeugunge eyns toten ma
nes gut vnd erbe / Eyn burger ist

tot der hatte gut vnd erbe gelossen des ~~182~~
hatte sich eyn burger vnder wunde-
der saget dagn haben wil no kame 180
aus wendige laute dy abinburtig sint
mit dem selben der das gut vnd erbe
ynne hot vnd sprechen das en recht
sprecht uns burger h' wisse eyne nare
dage der de bussin ist in dem lande
zu lampete ad' in welchen landen is
sie no streze dy andern vnd wolch
sint h' das bewosen zulle by eyne iore
ader langer vnd wy ma des langer bey
nemchaft sint zal benemē ad' benante

hyr uff zu recht eyn recht. Sint dy aus-
wendige laute dem toten mit ebinbur-
tig gleychburtig zo sal ma das erbe
vnd das gut zu gleycher teylunge nut
warte ad' mit wolle ze der off gege-
gen von dem recht ad' von den der en
das gut vnd erbe antwortit ze musse
borgewissen das gut ap ymat der
bussen lande ist bey eyne iore vnd tag
queme vnd bewysit das h' nah sey de
gutte das ze en das gut vnd erbe
folgen lassen vnd geschee das das ein
aussen were in fremden lande vnd
queme wol h' den iar vnd tag vnd
bewyste das sie die auswendige des
landes gewest vnd gebe sich zu
dem erbe vnd bewyste seyne neh
magschaft ze musste abe treten noch
vnd entworte im das gut vnd das
erbe folgen lassen

Von bewysunge an dirstorbin erbis

Eyn bewysunge an erstorbin erbis P
bedarff wen man kenir gezeuge ~~183~~
zwisch wem erbe an irsturbit de sal
kome in gehegit dinck vnd zal 181
benome den der das erbe hot gelossen
vnd wy no h' das en gewest were
vnd zal dy mogeschaft dy h' bene-
net hot bewysen vnd bestetigen mit
seynes eyns hant off den heylegen
also sal h' sich zu den erben zehen
vnd zal das erbe borgewissen mit
stande synne ap ymat queme bey-
me iore vnd tage der den toten ne-
h' sey gemoget vnd geborn das her
den den benant liffe queme y-
mat binne iore [illegible] der neher
were den de nenit hot gewest der
zal in gehegete dinge seyn echt-
noth benome vnd bewysen off de
heylige vnd seyne mogeschafft
vnd dem zulde h' dene das erbe folge / lassen

Von bewysunge an irstor

~~184~~ 182 Von bewysunge an dirstorbin erbis mit hande eygene

Ist das sich ymant czuhet an anirstorbin erbe alz vorgeschreben stet der sal bewysen das erbe mit syner hande eygene in dem gerichte des dornoch an andern und sprechit her sy neher der sal in gehegetem dinge komme und sweren uff den heiligen das her dem toten also nohe gesippit sy als her benumpt hot so sullen dy scheppen dy ortil vinden wer neher sy und deme das erbe zu teylen und der ander erbe an treten mit em als glyche gesippit dem toten zo nemen ze das erbe glyche und wo sich zu dem erbe zuhit ob sy der neste als der ander das sal das erbe in dem gerichte bewysen mit syner eygen. Ap ymant queme bynnen yore und tag der neher gesippit ist denne her den zu dem erbe gelossen komen were auch das der neste ferre ausem lande were das em unwissintlichen were von dem anirstorbin erbe wenne her denne queme in das lant binnen yor und tag und bewyste syne mogeschafft das her der neste were so sullen dy andern abetreten und dem nesten das erbe lossin volgen und sal auch das bewysen als vorgeschreben stehet von rechtis wegin

~~185~~ 183 Von erbis vorsagunge um schult

Irsamlichen grus zu vor mit dinste Ir habit uns vorgefragit um recht in solchen noch geschreben worten Vor uns ist komen in gehegetem dinge eyn man und hot eyne andern manne umb schult syne erbe syne tode alle syn erbe syn gut und alle syn schult vorsprochen der noch in dem andern gehegetem dinge quam der schuldiger dem syn gut vorsprochen was und sprach zu wissen worden das der man mir myn gut vorsprochen hot und thue euch kunt das syn tag noch nicht komen ist und stehe alhy alhy und bekenne eyme manne andern myne schult dy ich em schuldig bin und sage em der vor alle myn erbe und gut das her des erste der von zal seyn syne schult heben und neme vor allen andern schuldigern den ich schuldig byn noch dem quomen der an sprecher der no syn tag vorquam in dem dinge und bat em eyn recht des wedir sprechende umb dem mole das ich des mannes gut mit dem irsten vorsprochen habe dynnemme das das her sich lake und mir von em von antwort von em nicht werin mochte wy ich mich meynis gutis unthalden mochte ab zulde ap her sterbe und auch no syn tag vorgangen ist und hot das selbe gut myn von mir gesunt hot und ich und ich nye em geferyn habe gelossin ap der selbe man des zelbin gutis von andern manne vorsagen ab vorgebin machte ader es von mir gesucht hot und ap no mayne an sproche icht macht und craft zulde habe ab mich ymant der syn getruwen machte der wedir sprach der den das gut vorsagt was umb dem mole das her nu in gehegetem dinge komen ist gesunt mit bedachtem mute und mir bekant hot meyner schult vor allen andern den her schuldig were und zagt hot und und des ansprechers tag deme noch nicht komen was und yn auch in vorgeladen hatte ap no dy vorsagunge mir nicht schadis macht und craft habe zulde ab ap mich ymant der syn gedinge macht und syne an sproche komen craft und macht haben zulde ab was recht sy

Hyr uff zu rechte Hot der schuldiger syn erbe und gut nicht dem richter entsagen i disselbi der her in dinge quam und den andern manne alle syne erbe und gut zu pfande sagte und hot der selbe syn pfant mit schult nicht gefolgit er des erste bezazes tag quam zo zal das dy besagunge ab vorsprechunge vor der vorpfandunge vorgan macht und craft haben von rechtis wegin

~~186~~ 184 Von beschuldene ortil recht

Irsamlichen grus mit vormanunge alles gutis zu vor Ir habit uns geschreben um eyn ortil das der scheppe funden hot in zulchen worten das eyne frawe ab ir wirt mit er anstorbe willen ader nesten an geborn mogen dy er rechte erbe gelop syn dy da von gerichte lossin ob myn ze wolle dis ortil weder spreche yemir mit gesworn scheppen den dy sache an ort mit syne frunden dy do von und begenwortig stunde bettende der lantis her spreche das ortil das der scheppe gesprochen hot das recht ist unde scheldit und dy vorgenante frawe yr an irstorben stad erbe von erem rechte kinde sal ze gebruchen zu ere leben wenne ze abe gestirbit zo sal das selbe erbe wedir fallen an den stam von dem danne her komen ist vorbenume bette ich und der benanten sache rechtis und wissin zamt der zelbe scheppe zu dem rechte gesworn hot und selber steter vorgeheget kuntlich wissintlichen wedir das recht gesprochen

hot ab her nicht mogenoder wordyn sey adir
unrechtig adir was darumme recht sey dy an
dy alt gesworn scheppin seyne frunt dy yn
des zelbin tzu gelogit habin weyn dy auch
darumme in bestandyn seynt von rechtis wegin

Hir uff tzu mich en recht. der scheppin ortil
der der gefunden wart das eyne frouwe mit
adir an dirsterbin stand obe mit erem wis-
sen wele willen und gelobe mag thune
und lossin was sie wil das ortil ist recht
und der man der das ortil schildet und
stroffit der sal dem scheppin und eyme ig-
lichin scheppe der off der banke sitzt und
en folge tzu dem ortil gegebin hot seyne
busse gebin und dem recht zo manche ge-
wette ab her den scheppin busse gebit mayn-
eydiger los adir rechtlos mak man en der-
umme nicht schelden auch sint dy andirn
alle gesworn scheppe seyne frunde dy bey dem
ortil gestandyn habin kenes brochis nicht fal-
lin von rechtis wegin

Ab eyne frowe sulle vorvorgoldene scholt
noch toter hant 185

Ffort mer ir habit uns
gefroget ab en wyp vor vorgoldene scholt
adir vorgut noch toter hant frowe zulle
adir moge mit eres eynes hant adir mit ge-
tzuge und ab ze getzugis bedarff ab ze den
mit wybe getzugen moge adir was recht sy

Hir uff tzu mich en recht. Sal eyne frowe vor-
vorgoldene schult ws bewysin das sal ze
zalb dritte thune mit tzwen namen be-
schuldiget mag adir noch tot hant zo ent-
gheet ze mit eres eynes hant off den heili-
gen von rechtis wegin

Von behaldunge des gutis noch des gebers tode 186

Ffruntlichin
grus zcuvor ir frogit ir mich recht ist in
solchim worte ab eyn man queme vorgehegit
dinck mit seyme wybe und gobe der der sal
von seyn frunde obe adir seyne frunde habe
adir andir gut adir eyne andir frunde adir fru-
den was her sey ab gunde noch seyme tode
ebilich nicht tzu thune und tzu lossin und noch
der gobe en tete welde seyn dy weyle her lebete
also vorbusschedlich en der selbin gobe ab
nu dy selbin lowte dy gobe behaldyn moch-
ten noch seyme tode mit meynem rechte we-
ne seyne rechte obe in bawsley was dy gobe
vorsumpnyn mocht mochte adir wy her sy vor-
sprechen mogin vor seyme tode adir darnoch

Hir uff tzu mich recht stand obe das en
me manne vor gerichte gegebin ist und
der tzu andir gut das her selber gewunne
und dirworbin hot und frunde habe mach-
der man gebin seyne wybe frunde adir
fromdin wy her wil der an der obin recht spreche
adir en man seyn an irsterbin stand obe den
mochte sy oben wedir sprechin bynnen
en ior und tag nomeas en wissintlich wir
wurde dornoch dy gobe geschen were damme
dy achte nit bewaysten als recht ist

Ab eyn man den zehen markin en ierlichis zin-
zinsis mag genome 187

Ffruntlichin
grus tzuvor wir gefrogit von uns we-
tzin den recht in der noch geschrebin wor-
ten ab en man czehen markin gele-
gins geldis off en eygin an en andir
pfant adir ane pfant und bekannt
in gehegete dinge adir vor dem rote und
und vorbriefft eyne marks iergeld zins
gebin adir nemen moge mit rechte zo lange
lange das dy zehen mark unschedelich
dem genome zinse vorgeldin
vorwurde das darumme recht sey

Hir uff tzu mich en recht stand obe
eyn man wol eygen forgewachte adir
andir gut forgewachte tzu pfande zeczin
vor benant gelt tzu lossende of eyme
zcyt adir man mak of das pfand gelt
noch of slagis noch tzinge adir wuchir
neme von rechtis wegin

Ab en kawf eyms eygenes ws of eyme
wedirkawf

Ab en kawf eyms eygenes of eyme 188
wedirkawf bestetin moge mit rechte
adir nicht was dorumme recht zeye

Hir of ws tzu me en recht. Eygenes
forkawf of eyme ws wedirkawf
um redlich gelt noch deme adir der von
als das eygen wert ist mak man wol
bestetin zo man doch keyn swernisse
nicht noch obir der gelt noch andir schade
gegatzt ist of den forkawfe von rechtis wegin

Von ofhaldunge des schuldigers etc.

Ab yrmant zeyme schuldigir der en eygen 189
welk adir en mochte begreyfe das her
der rechte noch zeyme burge nicht gehabe
mochte mit gewalt ofgehaldin mochte
adir forgerachte brenge adir was recht zeye

Hir uff sproche ws tzu me en recht
yrmant mak mit gewalt zinen den
nicht adir nicht was vaten zeyne schuldige
ofhaldin von rechtis wegin

Von folgungerecht bildis rechte

Ffort
mer abicht gebrathe en vol wich- 190
bildis rechte und man das fonde en len-
bildis rechte adir ylant rechtagkis ab man das
rechte adir tzu gabe moge adir zulle
for en rechte etc. gabe moge adir zulle
und neme wichbilde rechte adir was rechte
und neme wichbilde rechte alle zeye

Hir uff ws tzu me recht
schrefte zeynt den lewte geschrebin und
gegabe tzu wissintheit und tzu lere hyrtu
me ws scheppe habin gesworn har tzu
dem rechte der noch zeyn redlichkeyt
zeynis bestin zinnis und wissintheit
der schrefte und recht ortyl tzu finden
of zeyne eyt vort en deme dy folge
vor en zuder wol sprache zo hat das ortyl
macht

Wat aber das orteyl gestrofit zo nunb ma
zach ennugu recht' tucht en hoer. Dinge stat
was deue ey hogiste stule for eyn recht
finden wirt vnd' gegebin vor eyn recht
das ma neme vñ behalde fon rechtes wegen
Ap eyne ma vor zeyne schult antwert wirde
~~190~~ 191 mit der hant. Ap eyne ma for zeyne schult
d' auch andern lewte schuldig ist ymande for
dame recht' geantwert wirde vñ derlesse en
dene freye vñ ledik wed' fon em yen of sin
gelobde lange czeyt ader kurze bis das h'
en forgolde. Ap no en and' ma dem h' auch
schuldik were ad' ist h' en alzo freye vnd
ledik zen yene an sprache mak vnd
bekummern for gerichte vm zeyne schult
ad' ap en d' erste burg' do fon brengen
vnd' geledige mak sprechunde h' zeyn
zen pfant zo lange bis das h' en vor
golde dorumme recht zeye
Hyr uff vo' tu' me' en recht lessit eyn
zeynes geantworten ma for schult le
dik fon em ge of gelobde den ma en auch
mit gerichte an clage vñ wort deme
der de auch geantwortet zo mak der
erste ledige sprechunde das h' en tzu erste
geantwort zeye noch de mole h' den ane
zeyme were is do hat en hatte fon rechtes
wegin alzo ist is auch tzu formude fon
alle fareude habe ap dy en ma of zeyme
were lessit mit willen ad' en zeyn
~~194~~ Von pennynge dy obel were nicht hat
tetet. Fort mer ap ma mit keynloye
192 pennynge eyne gefange man pen
nynge moge vñ getwinge moge mit
recht of mer bekentnisse zeyn musse tot
ad' vngerichtes das h' vormoles begangen
hette ader was dorumme recht zeye
Hyr uff vo tu me en recht. Man zal
fon gerichtes halbin nymande pennynge
vo vngerichte noch vmmissetat h' wurde
dene das forgerichte ob' vnden fo' richt
~~195~~ ap rechte loze moge er gut for wegen
Kawfen. Ap eyn vnelich ma moge vñ
zeyne kynder ad' eyne rechtlos manne
193 yt erbe ad' ergut forkewfen mogin
Hyr uff vo scheppe tu one yt schult
me' eyn recht. Eyn vnelich man vñ
zeyne kynd' moge er gut wol forgabin
ad' rechtlos das ist machteler welche
lewte heyssin rechtlos das ist an rechten
alzo das er recht nicht alzo folkome
ist als ander lewte vñ mogin keyne
manne behulfen zey tzu zeyme rechte
als spel rechte lewte lotir ad' dy vnelichen

gebore zeyn ad' dy dorbe d' awppfer. Dy ge
richte forzewmit habin ad' d' gleyssche vor
wunde worden der moge er gut wol forgabe
Ad' lewte heysse rechtlos das ist fredelos also
der eyn eyme gerichte forvestit ist d' ist do recht
los d' mochte doch en eyn gerichte zey gut
wol forgaben ad' yn dem selbe gerichte ap
d' deg vñ der richter em freyhechkeit gabin
der tzu kome ymmelche zeyut rechtlos das ist
fredelos vñ erlos vñ gutelos das ma ze alle
wegene an greyfen alzo dy dy mit rechte
en das rechtlos ban ader achte werden ge
brocht dy mogen ken gut forgabe vo re' wegen
Von twyunge des kyndes tzu geldin vaters
~~196~~ schult. Ffort mer hoy eyne kynt noch zeynes
vaters tode gebore wert ad' zust yuge were
194 das es fon zeynes vaters schult nicht wuste
ader wissin wolden noch zeyne frunde vñ
is nicht geldin wolde zeyme vaters schult
ab ma is getwunge moge tzu geldin dy
schult ader was rechte zeye
Hyr uff vo tu me en recht. Sprecht eyme
en kint an vmschult dy zey vatir schul
dik bleben ist do das kint noch zeyne frunde
nicht fon wissin der schult zal manne
das kint ynneren zalpzebende also trey ge
ma das kynt tzu geldin des vaters schult
is en g' zey deme das kynt zech d' schult
zalpzebende ledige welle fon rechtes wegen
~~197~~ Von of gebunge der formundeschaft. Ffort
mer ap der formunde dorumme dy formundescha
195 ft wolde of gabin ad' zech d' forzeyen
mak ader was recht zeye. Hyr uff
vo tu me en recht. Eyn formunde der mak
zeyne formundeschaft wol of gabin zo h'
zeyneth das ab name for gerichte das her
das y nymande tzu schade tue vñ das
her das nicht kunne ader moge dome
redeliche zache forsten ap her clage der of
gezogin wirt fon rechtes wegin
~~198~~ Von eyme kynde das eneklende d' vat'
das nicht formude hette wy alt das zeyne
196 zal. Ffor mer ap eyne kynde zo enclede
were das is nicht formude hette vñ ma
en doch vaterliche schult abe gewynne
mocht ap das kynt nicht antworten zulle
bis tzu zeynen joren bey fyl der yor
zullen zey das recht dorumme zeye
Hyr uff vo tu me eyne recht. Enclende
kynder dy nicht formude habin mak
man tzu antworten twyngen nicht ee

138
273.

Jeno ze gwest vor aldirn fon rechtis wegin

Von forsprechunge gutis vnmundige kinder ~~199~~ 197

Fort mer ap vnmundige kinder dy nicht
formunde mochte gehabin er gut forsprechit
vñ forboten wurde ap das zelbe gut yn
dem zelbin forbiten mochte bleybin vñ besteen
bis das ze tzu ere jaren queme ad' was do
Hyr uff wo tzu me ey rechte // recht zeye
bott dem richter vñ den scheppē vorkundi
get das dy kinder der er gut forsprochit ist
vnmundig zeyn vnd das ze nicht formunden
moge gehabin zo zal das gut bleybin ane
der forsprechunge vñ ane forbote do is keine
yne ist zo lange bis dy kinder tzu ere jaren
zeyn kumme das ze do for geantwerte moge
bekenne ader forzachen ader er jnnerunge
neme wend hette dy kinder ader keyn gut
keyne das forsprochit were zo zulde doch der
richt' erleuben das mane den kindern fon
dem zelbē gutte tagliche leypnarunge
gebe fon rechtis wegin

Von ofgebundil dewbe (Vnsern fruntlichin ~~200~~ 198
grus tzu for schabit vns gefroget alzus
for vns ey vñ gehegit dinge ist brocht
ey ma dem wurde drey leder of zeynem
hals gebunden vñ alzo d' zelbe ma forgehegit
dink quam d' sprach h' vñ clagete wy yn
dy leder mit gewalt of gebunde weren
er keine d' cleg' zeyne clage stelte der richt'
frogete wo d' ma were d' den ma ey dy
hafte gebrocht hette do clagete h' vñ zulchin
worte Ich clage of dem rechte dyp das h'
ist komē ey morn fru phele vñ hat mi
dy leder forstolen das habe ich em noch
gefolgit fon wegin tzu wegin alzo lange
bis das ich en an quam yn zeynis wonis
hawse do ich dy dewbe fant vñ den ma
offluchtige fusse vñ greyf en an vñ lossit
recht vordirn zent dem mole das h' dy dewbe
of em hat ap h' keyne wed' rede gehaben
moge ad' was h' bestende zey do antworte
d' gefange h' hette nymande gestolen
em were dy leder mit gewalt of gebunden
vñ mit vnrechte das welde h' bewerzen
mit zeyme rechte vñ alzo mit fyl
lewte alzo h' bedorfte tzu zeyme rechte
der cleg' sprach ich wel zey wol gewene
ma habin vñ sprach ap h' en nicht neer
obir zewge wil sprach das ma em
zachis bewesin grosse kome dy leder
gebin wolde (Hyr uff wo tzu me ey
recht noch dem mole der cleger den
ma yn hanthaftige tat mit gewoste
vñ tzewgnisse zeyn schrey lewte for
gerichte nicht brochte hot zo ist der
beclagete ma neer tzu bewerzende
mit zeyms eyns hant of den heylige
das der cleger em dy led' mit gewalt
vñ wed' recht of gebunde habe keine
zal her ey busse vñ mit were lossin
fon rechtis wegin

Von forgabunge vñ der of forstorbin ~~201~~ 199
schult (Eyn ma ist komē yn eyn
gehegit ding mit zeynem weybe vñ
hat er of gegabe eyne helfte zeyns
kauf erbis das h' zelbe der erbit hat
noch zeyme tode ewiclich tzu haben
vñ tzu lose das habin ze beyde mane
vñ weyp das zelbe erbe forstalt vmb
gelt vnd das schuldik bleybin zeynt
dich hat der man zundlich an dy frawe
gelt of das erbe genome of tzwo
mark tzinsis ader nicht forgehegete
dinge do mete her das hawß do is
forbrant was bawete vñ auch ist
d' ma gelt schuldik bleybin ane for
zagunge yn zeynes erbis vñ auch hat
dy frawe fordern mane gelossen for
gelt yn burgeschaft das do genome
was no ist d' man tot vñ dy frawe
hat zich erbhelfte dy er gegabyn was
vnd'wunden vñ zeyne erbyn d' ander
helfte (no wollen dy erbin das dy frawe
alle benante schult mit helfe gelden
no sprecht se ze welle zeyne schult
geldin ist teyle yr kume eyn rechte
des bitte wo vns tzu vnd' weyzen wy
fil ze geldin zulle (Hyr uff wo
tzu me eyn recht was dy frawe
for den man schult gebo gelobet hat
d' ze bekennt dy zal ze geldin vñ mak
zich der schult gleych andn lewten
mit rechte erholen der ~~be~~ kegen das
mannis erben vñ gute das her gelossin
hatte vñ hat d' mane of das stand
erbe forgehegete dinge forczinste
forzat das mus dy ~~fr~~ frawe auch
forzagt

an eczin teile loßin noch mit dem mole
d᷒ der gobe zu thune und zu lossin gewalt
behaldin hette dy wole her lebete aber
schult und vorzagunge des erbes nicht
vorgeheischtin dinge der do storff dy frawe
von en yrrichte das stendes erbes nicht
geldin von rechtes wegin

Von gutes vorspernunge des man deme
ym vorspricht mit rechte / Auch wer ey-
~~202~~ 200 ne man qua zu dem richt und sprach
eynes mannes gut und nante also fil
geldis als her em schuldig was und hat-
te das eyne botin das gut zu vorbitte
zu dem is was und des und des gatte
der richt der wisse keyne botten bey em
und sprach zu em Ich gan der den botin
wol wo du en gehabin magist Dennoch
qua ey ander man und sprach auch off
das gut und bat den boten und der bote
zu der czit bezeuwortete was und want
em gegebin von dem richte und der botte
was ungeschworn und qua er zu dem
gutte und vorbott das er drie der erste
Dennoch qua der dritte und nome eyne
geschworn bote an des richters bessin und
vorbat auch das selbin zelbin guttes vor
an recht mit also fil geldes als em ye-
nir schuldig was und der firde man
quam in eyn gehegit dinge und sprach
auch off des mannes gut bin syne
schult welches mannes und den fire
anspechin aussproche vor dem andern moge
gesein und komt und recht gehabin

Hyr uff zu mch ey recht / des dritten ma-
nes vorbittunge mit dem geschworen
botin zal crafft und macht habin wene
is zal von ma das andir gut vor-
bitte noch vorsprechin wen der recht zeb
als syne stone bote der zu dem gerichte
geschworn hat von rechtes wegin

~~203~~ 201 Von eyne manne dem syn gut verspochin
ist und outwernunt / Fort me Ap
des gut vor sprochin wirt und entry-
net ap man den vorladin zal ader
nicht und welchin tag und wy man
en vorladin zal und mit welcher clage
und forderunge en das gut mach
ap gewunnen von rechtes wegin

Hyr uff zu mch ey recht ist eyne man-
ne zyn gut mit gerichte vorsprochin
und entrynnet den darff man nicht vor-
ladin aber der cleger zal des gut zu
dreyen gehegeten dingin off bitten kumpt
denne ymir nicht zo zal der richt dem
cleger das gut vor syne gute schult
vorgewaldigin von rechtes wegin

202 ~~204~~ Von vorsprochene gutte ap ey man nicht in
heymisch were / Auch ffort me Ap eyne man-
ne der nicht eyn yn heymisch were ader nicht
dinge fluchtig were vorsprochin wurde zyn
gut wy man mit rechte das gewinne mochte
und ap man denne icht vorladin

Hyr uff zu mch ey recht ist Zulche
zal den manne nicht vorbitten von rechtes
halbin wer als quam der nicht inheymisch
ader dinck fluchtig ist zyn er und syn gut
vorsprochin und vorclagit und en dy vorspro-
chunge wissintlich ist der mack sich wol
dorzu gezhen ader das her sie das her so fre
aussyns landes gewest sey das her nicht en
mochte komen zyn zu vorantwortin ader ab
en ehafte noth gehindert hette dy zal her auch
bewisin als recht ist ffolkomyt her also dor-
noch nicht her yrene antworte dy syn schult
von rechtes wegin Ap her dorzu komet binne
jor und tage als em dy clage off zyn gut
gynk ersten gewissintlich wurde

~~205~~ Ap ey man des andern logit off wegin

203 Hyr uff zu mch recht / Thut ey man dem
andern lage mit gezangene worten mit dem
her bugenchte an dem andern moget gutheym
bekomet her des vorgeheischtin dinges her vor-
busst der denne syn hant lawbet her zo
zal her zalb dritte do fur swere wirt her als
zu dem rechte geborgit zu stehe und bey dreyen
ausgeleghtin dingen nicht gestande mag
zal en vorvestin und dy burgen zullen em halp
weregelt geldin dem manne dem her bruge
recht thue und den recht zyn gewette vorrechtes

~~206~~ Ap ey man mit gezuge clagit bin / wegin
auch der ander / Ap ey ma mit gezuge clagit
204 und der ander slecht antwortit zo zal der
cleger yenen obirgezugin zalb dritte off
den heiligen der gezug hot her betzugit is
dreyen firczehin nacht tage zunder [illegible]
und und kuntschafftige [illegible] von rechtes wegin

~~207~~ Gut in brack / Gebit ey man bey gesun-
dene lebin zyn gut bey welk vorgeheischte
205 dinge und doch der zelbe gobe en dy herschaft
geheyscheldet behaldet zu syme lebe [illegible]
biß bit dem geber dy gobe und ist nicht
wedirnissin Zahet dy gobe brant und
erbe storbit der begobete is erbit off syne
nesten von rechtes wegin

~~208~~ Von vorsperrunge gutis denne der nicht in
206 heymschafft / Auch liben frunde wer habit
auch gefrogit und geschrebin vor wolle
Ap eyne manne der nicht in heymisch were
ader dinck fluchtig gesprochin wurde zyn
gut wy man das mit rechte gewinne
mochte und ap man den icht vorbitten
zulde der off habit ir und geschrebin
Man zal den man nicht vorbitten von
rechtes wegin wurde aber ymant der nicht
dinge nicht fluchtig ader nicht in heymisch
were und en wissintlich zyn gut vor-

sprachin vnd vorlagit wurde d' möchte
zu zeyme gutte wedir komē also das
her sprete das her ferre aus dem lande gewe-
zen hette das h' zeyn gut nicht forātwortin
möchte Ap der do en komit yar vn tag der
noch als em dy clage off zeyn gut herste wissit
lich wer ader das er mit rechte not gehyndirt
hette dy her auch ~~bewe~~ dine bewcyste als recht
ist denoch muste der dem dy schult antwurtte
Nu bit wir euch vns follen vndirweysen ap
das an eben genadin gezeyn mak ap eyne gast
de andern eyn burger geachte zy gut vorspre-
che is wer erbe ader farnde habe adir ap bger
dem auch sin dem gut vorsprachen wer nicht
gegebwertik wer vnd d' zelbe ansprecher das
gut zu dreyen dynge of gebote hette vnd
vorlagit for zeyne schult ap dem mane das
gut czum firde dynge geweldige zulle of
burgen ader an burgen vnd wy mane das
forbas rechtin zulle of er euch fon recht wegen

Hyr uff wir en me eyn recht Claget en
gast ader eyn burger of das ander gut stād
erbe ader farnde habe zu dreyen dinge de
zal d' richter das gut en dem firden dynge en
gewe vnd en zunder burger der en weisen wey
sen vnd dene ist dy zache y der clage geschen
der fon rechtis wegen / Ap eyn man dem ~~206~~ 207
zeyn gutter forsperret wer vnd dy dorch den
vorsperrer yar vn tag noch des rechtis an-
weyzunge bezassen wer dornoch queme
der schuldiger vnd wold zich wor antbotin
zeyn gut freyende sprechende d' vorsperrer
hette mee sperren of zoch gut den h' schul-
dik wer ab h' is twen möchte ader ap der
vorsperrer weer zich wer zeyne schuld der-
holn of d' gut vnd dy summa des geldis
bewiete yn der vorsperrunge of haby so etc. weg'

Hyr uff ist das der vorsperrer der guttir
dy zelben guttir noch rechtis anweyz-
unge vorsperret hat vnd d' dene des das
gutte ist dy vorsperrunge fon recht weg'
gekündiget ad' vorbottit ist wen vnd her
zw dritte dynge das gut yn freyen nicht
komē ist vnd das gut dem vorsperrer
zwo firde dynge yar vn tage getoylit
ist zu baldn zo mak her der gutter forbas
nie nicht gesperren zunder her ist schuldig
das gelt das yn der forsperrunge benant ist
zu bezale das ma dy vorsperrunge ge-
kundigen vnd vorbotin zal de schuldiger
das vorman vornannt ap der schuldiger
ist yn heymuch zunder is der schuldiger eyn
apttrunniger mane zeyner gutter vnd
der schult zo bedarf ma eyn en nicht vor-
bottin zunder der vorsperrer twe als obin
ist geschrebin fon rechtis wegin

Fon der scheppen bezeugunge Nu bitte wi ~~210~~ 208
ewir genade vns des eintlichen wesenne
wor bezugin vnd das das auch möchte
geschaa das eyn burgerweys ma gast ad'
burger der nicht stande erbe noch zo fyl werd'
habe hette ader ma zech auch des vorzehe
das her mit vnrechter meynunge of eynes
manes gut clagete der aus gezoge wer
vnd fon der clage of zeyn gut nicht wuste
noch zech des bezorget hette vnd wenne der
dene weder queme zo nicht her nicht wissin
wo her dem cleger mit dem gutte zuchen
zolle das her czut rechte weder dorczu czoge
ap der cleger das gut ader erbe en dem
gerichte mit stande erbe ader czuegin vor-
wissin musse ader ap ayne das vorsern
mochte vnd wy ader wenne vm mochte vnd

Hyr uff wir scheppe en me eyn recht // wey
bezugkunge geboret zu eweren amechte
nicht wo yr zint nicht mer schuldik wene
das er orteyl findit noch dem euch der richt'
frogit noch der clage vnd noch der antwort
fon rechtis wegin Dys wart brocht fon
medburg mit den artiulen dy zich an
habin mit welchen worten ma dynk
gehegen zulle Auch bitte wir en vnderweysen
wene yr briffe zu vns schreybit vnd dy
vorsigilt ab wer dy mogin of brechin
yn vnser heylulichkeyt an gehegete bank
fon rechtis wegin // Uff das ander teyl ~~211~~ 209
worten clager vnd antworter en vns ein
recht zu schrebin ader vnderlyn orteyl
mit an vns ym gerichte geschuldyn
vnd er dy an vns schreibit vnd vnrecht
dor of vnd' vnserm sigillis vorschrebit
zo is wol gemlich wan mit dem rechte
dorch nochleyse zache vnd vnredlichenisse
wol besteen das ma das y nydert of bre-
che wenne yngehegete dynge wir is aber
das er wer ebenes zelbis wegin zu vns
recht schraibit vm vnderweyzunge das
macht er auch wol zelber en ewir hemlich-
keyt off breche Ir bleybit vns desir orteyl
eyns schuldik. vnd dene Stat schreber zey
gelt dege zu Crac' am montag' cra
stinum octava Epiphaniarum domini

Fon gehegetis dynges czewgnis Fort ~~212~~ 210
mer wenne eyn gehegit dynk czewgit ap
aber das gezewgnis keyn mer gezewg
geschaa moge das gehegetin dynges kewgnis

vorlegit möge werde // Hyr uff czu me. eyn recht was do eyn gehegit dyng gewegit do geet keyns getzewgnis bobyn so rechtis wegs

Von morgegabe vn geystlicher kuntschaft

~~213~~ 211 Ffruntlich grus czu vor Ewir froge vm recht ist yn sulchin worten Eyns beder mannes frawe hat eyn andern frawen vn ere manne eyn kynt aus der tawfe gegebyn dornoch starp dy frawe dy das kynt aus der tawfe gegabyn hatte vn der frawe man der das kynt was do frogete is sich das der frawe man do gestorbyn was do man der dy frawe czu der ee der zeyn ersten frawen yr kynt aus d' tawfe gehabyn hatte vnd frawe man der daz kint was do fregete is sich daz d' frawe man do gestorbyn was d' man der dy frawe zu d' ee d' zeyn erstin frawe yr kynt aus d' tawff gehabin hatte vnd denne sich dy zwene manne betzugyn alle vnser geystliche kegyn d' kirche wertlichyn kegyn dy lewte vnd kegyn dy markt also sete vnd wonlich ist yn dem lande vnd d' man gap vnd lobete d' frawe er morgegabe recht vnd redlich als wonlich ist dy zelbyn zwe habin also gesessyn an d' ee yn daz tzehende iar yn gangen iaren das ze keyn kyndnusse nicht wuste vnder en auch dy weyle das ze lebete vn leyde zint ze in zeynt an gesprochin wm keyne schedunge noch kyndnusse das tzwisschen en zulche zulde zeyn gewest dornoch starp der man vn hatte gelosen eyn kynt das mit der zelbe frawen gebart hatte vn hat noch gelosin kynder dy her mit der erstin frawen gehabit hat von den zelbe kyndere starbit dy lezte frawe vr morgegabe vn eyns kyndis erbe ~~tel~~ teyl an zeyns vatirs gutte no sprechin dy erste das mannis kynder er rechte mutter habe ere stifmuttir eyn kynt aus der tawfe gehabyn vn ze machte nicht rechte 'e bezeczen wan vn er kynt zey nicht elich geborn dorumme wolden ze yr nicht morgegobe gebe vn erem kinde keyn teyl an zeyns vatirs gut das bitte wir vns czu vndirwisen was hyr

Hyr uff sprechin wir // Umme recht zeye czu me. eyn recht dy kynder zullen d' frawen ere morgengabe dy yr er wirt vorgerichte gegabit hat gaben vnd folgen lossin vn auch noch dem mole der bede manne mit der zelbe letztin vn frawen offenbar yn d' ee gesessin hat vngescheyden noch gerichtis ordenyn das an dem zeyne teile zo zal das leczte kynt an zeyns vatir erbe vn an gutte teyl habin gleich den erstin kyndern so recht nag heym gezagilt mit vnsirm yngezegilt wm das wollen das dy morgegabe d' frawe nich vorgerichte gegabe was Zo schreyb manne her wider d' keyn meydburg als her nochqua yn zulchyn worten

Von morgegabe czwor kint

~~214~~ 212 Fruntliche grus czu vor Ewir froge ist noch eyme rechtin das wir euch vormoles geschrebin haben zo habit er no gefrogit alsus wisset das na hy nicht pflegit morgegabe vorgerichte zu gebyn sunder is ist zete vn ł wonheyt wenne zich czwe zulle manne en der ee zo geen der zelben czweyr lewte frunt von manne czuzamne vn twen das gelobde offinbar vn wenne des mannis des mannis frunt das gelobde entphangin habe So sprechin der frawe frunt ap got ich anewich tuet das er ee starbit denne vnsir vnsir fruntyne wormitte wellet er vnsir frunde belossin Zo sprechin her mit fruntlich zethyn ab' hundirt marken das helt man vor dy morgegabe das gebit man er denne noch zeyme tode des bitte wir vns czu vndirwisen wenne das mannis kynder sprechin ze wissin nicht von den morgegabe ap er echt gemorgegabit zeye ader wy fil der zeye wy denne dy frawe bewysen ader behaldyn zulle yr morgegabe czu haldyn ader czu habin wenne d' lewte eyne teyl tot ist dy do bey wore sond eyn teyl dy noch labin dy gedenken wol das man er hat gemorgegabit dy ze gedenken abir nicht wy fil vn ap ze dy morgegabit gewynnt vn ap ze do mitte moge tuen vn yn lossin zint ze er gegabe ist gutte

Hyr uff sprechin wir czu me. eyn recht Noch dem mole das dy frawe gerichtis bewysunge of ere morgegabe nicht en hat zo zeynt des mannis kynder mit erem eyde do neher vor czu komende sweren mit eins eyns hant das er vatir der frawe nicht gemorgegabit haben wenne ze q dy morgengabe haldyn möge wellin abir dy kynder nicht sweren vnd wellen d' frawe bewysunge gestatten zo zal ze dy morgegabe bewisen vnd sweren mit er eyns hant of den heyligen das her also fil gemorgegabit zeye als ze benannt hat vnd bewysit ze das also ze mag ze mit der morgengabe tuen vnd lossin wy ze wil von rechtis wegyn

Beyngezagyt d' dy tot slag ader kapwunde 215

Abir fort mer ap eyn man den anderen beclagit 213
vome eyne tot slag ader vome kampwunde
wunde adyr vm anderen ungerichte das an
leyp ader an dy hant geet of Frysch tot bu
vorachtit der nicht kegen wortib we ap
mane dem zelbe zu hant vorvoste zulle
ad' en echtin zulle ader moge vnforczugit
fon dem clag' ad' ap en der clag' obir czewge
musse zalpzebende ader ap en d' clager
nicht vorczewge mochte mak ma deme
mane tag wyrkin drey fortzyn nacht ad'
Hyr uff wo zu me. eyn recht vor lange
Wert eyn beclagit vome ungerichte tot
slagis ader vom kampwdige wunde adyr
dem gleych das an leyp ad' an dy hant
geet vn fach tot vn der nicht begegen wor
tib ist den zo mak tadingen obir dy twere
nacht des morgens zal ma zulchin fre
de brechern drey stund zu burge bitt
Is das keyn man der en burger wolle
zo mak ma en zu hant vorvestin bu
der clager dorf deme dy noch nicht obyr
zewgin fon rechtis wegin

Von antwart wege fertigen / Fort mer
habit yr uns geschrebin ap geste ader
lewte dy nicht burge haben d' nicht beyte 214
wollin zu offin tage ungebude tage swere
moge ad' nicht ader ap is d' richt' vorschybe
mogir den eczu wollen
Hyr uff wo zu me eyn recht vorgefertige
geste dy moge antwarten dy nicht ding 2
phlichtig ze zynt ader lewte dy zech
vorgenant habe czuczybude zo ferre das
ze zu dem dinge kome moge dy moge
swar vn gebude tage d' eyde mak der
richt' nicht verschybe wed' eczu wellen
ab lewte dy zo m geslissin zeyn das ze ge
hegetis dingis worte mussin d' eyde mak
der richtir wol vorschiben vn habin dy
keyne burge zo zal d' yr an wolt ist dy
behaldin zu offin tagin vn gehegeten
dinge das ze eyde leyste fon rechtis weg

Von dingen vn gebuden tagin / Fort m
ap eyn ma ungerichte dinge moge vn
der ortayl dor obir sprache mage vn gebun 2
Hyr uff wo sprache zu me // den tagin 215
eyn recht eyn gebuden tagin zal ma
nicht dinge vome ungerichte das yn
offin tagen geschen ist [illegible] ab' umat
eyn ungerichte vn gebuden tagin dy
beschrawe dy gebude tage nicht ab h'
vn hantafteger tot gefange wurde

in zulchin zachin mak ma sprechin
sprechin von rechtis wegin

Ap ma in gebunden tagin dinge mo
ge ad' pfant off bittin / Abir fort 216
mo. Ap ma ungebunden tagin din
gin moge und pfant off bittin bu 2
Hyr uff zu mech an ortil obir spreche
sage [illegible] zal ma off gebin in
gehegeten tagin gehegetem dinge
und an recht dinge stad und an offin
tagin und off bittin den vor mit ge
rechte bezagt ist und anders nicht Abe
zal ma auch pfant vorzagin und off
bittin und in gehegete dinge [illegible]
bin von rechts wegin beschreben und

von gehegete dinge und gesworne scheppe
Anno dni mo cccco lxxxiiij in crastino
sancti Andree apli worden dy noch ge 217a
schreben brife gezant [illegible] in zulchir
worte wy und mit welchin ma dinck
hegen zulle den is gehegit zey noch me
vngeschin rechte und wy fil scheppin ge 2
sworne dorzu zey mussin [illegible] muste
den ir nicht [illegible] moge doch
dy d' richt' moge gerichte eyne igliche
zache ad' ap h' o. zu eynir zachen
mo mussin zey wen zu d' auch und
wy fil mo und wenne an recht und ge
gehegetir dingtag kompt zu welchir
stunde ad' zeit deme dy scheppin zullin
zeyn dem recht dinge zu hegin und wy
lange ze deynne zeyn mussin vo rechts
Hyr uff zu mech an recht wo d' wey
dingtag komt zo zal d' richt' mit den
scheppin morgin zu hant zich setzin off
dy banck und froge an den scheppin ab
is dinck zeit zey zo zal der scheppe an
ortayl findin is zey dinges zeit zo froget
der richt' den scheppin selbin ad' eyne andern
ap h' dinges gehegin moge zo findit d'
scheppe h' moge is wol thun noch dem
male sprecht d' recht zeit auch zo fro
get h' fort was h' vorbittin zulle durch
[illegible] ad' obir [illegible] und un 2
lost das gerichtis zo zal d' richt' deme
sprechin als mor zu rechte [illegible] ist
so hege hege ich hy an dinck und vor
bitte [illegible] ich zu rechte vorbittin zal bu
[illegible] den worma fer recht fordern mit
bescheidenheit noch dem rechte zo ist den
dinck gehegit zo zal des richtirs bote
dem folke vorkundige das d' richt' mit
den scheppin [illegible] dinck gehegit habe das
wer ma fer recht fordern macht d' noch
[illegible] mit [illegible] bescheidikeit vo rechts
fon gesworne scheppin in ge / wegin
hegetem dinge / Fort mer froget
ir und wy vel gesworne scheppin dorzu
zey sullin zu musten den d' richtir in 217b

lichte sache gerichte moge

Hyr uff gebe wir euch czu recht Di scheppin zullen
sy en dem mussen drey syn eyn der orteil
findit vnd wenne dy folge dorzu gebin
macht der recht mit dinge ap sy mer
scheppin mochten hat noch gehabin macht

Mit wy fil scheppe der — Von rechtis wegin
recht gerichten moge ffort mer ffro
217ᶜ git ir vnd welche czeit dy scheppin zegin zullen

Hyr uff gebe wir euch czu recht
dy scheppin zullen sitzen czu recht wen
der gast an alz daz ding geheget ist
vnd der recht bey des tages lichte vor recht

Wy lange dy scheppin zegin ze wegin
zyn zullen in geheygete dinge Auch
wirt ein orteil hy geschrebin von worte
218ᵃ ap ein gast dem andirn geste pfant se-
czit vor bekante schult ab zay offenbar
pfant ader der off schrayleab vo bete vo
von offenbarheit vnd sollen en wedir
wysen wen ein burger vor gerichte schult
bekennet eyn andirn mit burgen ader
eyn gaste vnd ein finde wirt dy be
kante schult noch firzehen nachtin
mortage gehabin moge vnd wy fil
mer vnd ap der gast auch recht habe
vo bekante schult burgetho nacht zu
haste ader wy lange ze haste zullin
vnd ap der czwayer bayn pfant nome
mussen vnd in dirre eestin dingeczeyt ir-
folgin ader ir ~~wo by~~ warten ader nicht

218ᵇ Hyr uff gebe wir euch ffroget ir auch ap ein
burger dem andirn ader ein gast schult
bekennt ap er lenger tagen gehabe
moge wenne firczehen nacht vnd ap
man pfant nemen musse vor bekant schult

ffon antwort dem gaste Hir uff gebe
wir euch czu recht dem gaste der zo vor ge
passin ist daz her nicht dingfluchtig ist
dem zal man bekante schult ij tage
bezalin ader bezalit eyn burger dem
andirn bekante schult nicht bey firczen
nachten als ein gebote ist von rechtis we
ge so hot der recht zay gewette off
en ap der clager off en daz selbir cla
git so zal man finden vnd gebitten
bey achtagen vnd dornoch bey dreye tagen
en lecze ij ij des tages wy dicke her
daz richters gebote vorzegit zo dicke
hot der richter syn gewette vo recht wegin

Von willkore der rotmanne vnd der stad

ffort mer wenne dy rotmanne mit
der gemayne in mayninge der stad
noch eyn willkor sitzin ader voremols ge
sagt habin dy wedir der gemayne ge
219 schrebin recht we ader ab auch ap dy
willkor mit des koniges ader obirsten
herrn wissin wille briffe vnd ingesegil
ge stetigit we vnd dy sache der obir
dy willkor gesaczt wurde ader ist von cleger
vnd antworter vor gerichte geclagit vnd
getrebin wurde vnd der orteyl dor obir ge
froget wurdin czu findin ap dy scheppen
denne noch dem gemeyne geschrebin rechte
ader dy willkor orteyl findin vnd sprechin
mussin ader zullin ader ap ze dy bestetigete wil
kor vor recht haldin mussin ader zullin ader wy
man das haldin zulle von rechtis wegin

Do schrebin ze vns wedir vorbas froget ap
er ap dy ratmanne mit der meyheit willkor
setzin ader mit des koniges ader mit der
obirsten herren briffe willkor machin vnd
beinsegelt werdin ap dy scheppin noch der
willkor ader noch dem beschrebin rechte orteil
findin zullen ader wy man das halde zulle

Hyr uff sprechin wir euch czu recht dy schep
pin zullen orteyl findin noch beschrebenem
rechte vnd nicht noch der willkor von rechtis wegin

Von willkor der rotmanne vnd der schreyber

220 ffort mer ir habit vns geschrebin wy eyn
ewir stad schreyber nympt eyne grosschin vor
eyne sache in czu merkin vnd iiij or gr
vor eyne briff den her schrebit vnd vor in
gesegilt ap her daz gelt alleyne behaldin
sal ader ap ir stad nympt den briffe czu
haldin teyl von dem gelde zullet habin ader
wy is in ewir stad haldin bete wir vns
vnd wissin von rechtes wegin

Hyr uff gebe wir euch czu recht wag der stad
schreybir von syme arbit noch gutir ge
wonheit genomen hot ader nympt daz ist zeyn
dy weyle her dor vor arbeit do habit er nicht
an von rechte vnd wert baldin das mit vnsirm
schreyber also das wer en also vil gegebin vnd
name lossin das ze vns dy weyle ze vns
dyenen dich zeynt vnd ze das lesit gerne

Von sch[illegible] orteyl || Deme vnd lebewte || scheppen
221 der ze nicht koyffin || ffort mer Wenne wo
scheppe orteyl der wir nicht koyffin ader
nicht zuher zint gefroget habin vnd geczwo
git vmb bareschin gelde of recht czu wissin
vnd dornoch vor gerichte kome cleger vnd
antworter burger ader geste vnd frogin wenne
das rechte ap wir von deme der wellib
wirt buse aus gegabin gelt wenne das recht
ader orteyl wedir nemen mogen vnd auch
ap das orteyl von der gemeyne stat gelt
gehalit seye was recht dorumme ist

Hyr uff wir euch czu recht Orteyl dy dy
scheppen noch dorch mutwille dorch wissundes
wille das rechtes helin lossen do darf noch
moses nymant erech wenne wedir gebin ader
was er yn gerichte dorch rechte froget wer

zo zeyt er das flechtig zu sprechene das er wysst was er nicht wysst das rechte zullit yr lossin halin Of des clegers bu of antwortirs wo beste ap ze is von erech begere bu dy dem richter vorwissin welcher er fellit der zache das der beste gelden von rechtis wegin Gegabyn under unsirm yn Segil etc. Sequitur.

~~227~~ 222

Von kampwerdigen wunden eynes lenden mannes

Fruntlichin grus zu vor Ir habit uns gefrogit rechtis noch dysen worttin eyn clenster manne wart kampwerdig ~~gewundet~~ gewunt yn der stat dem fordirte der richter mit zeyme forsprache durch eynelendes willin wen der behoarte do zelbes yn der forderbouge ap zich der smerze hette das zech auch dy clage zulle hoen bu dem beschuldigeten manne wart tag geborabit obir dy virze nacht des anderen morgins quam der beschuldiger en der richter yn zeyne antwort flecht durch zeyne vorsprechin das forder beclagete man auch flecht zeyne unschult do wart em geteylit mit czween burgern of den heiligen do her swere zolde do gerte her tag kegem ~~dem~~ de richter her wolde em keyn tag gebyn vn heyschte en tzu dem dritte bu tzu dem fordyn mole do her des rechte nicht tuen wolde des stunden dy scheppen of woeme ze der richter wonne keyn orteyl nicht frogete des zazte en der richter yn dy frone vn tete keyn rechte tzu em her noch starp der wunde mann bu do des zelbyn totes vorsprache en fordirte zuld do hatte her gelt genomen von dyn weder teyle bu auch entwoeth von der forderunge als hy zelbe bekant hatte yn der frone vor dem richter vn czween scheppe Dornoch mochte en der richter dingpflichtig vorgeheyscht hat do beschuldigete effe ce der richter dorumme des bekante her das her das gelt genome hatte bud sprach her hette yn der beychte vorlobyt das her keyne mane noch zeyne halse bedinge wolle bu gap zich dem gerichte yn gnade vm ~~dy~~ dy zache Nu bitte wir ap der richter dorumme bestanden zeye das her nicht tzu haut gerachtit hatte bu auch der vorsprache wonne das gelt das her genome hatte bu der zache nicht gefordirt hat wenne der moder dornoch von kamptlicher bete vil gebot ledik wart Sequitur.

Hyr uff sprache wir tzu rechte hot der geswoerne richter vor zeyme obir richter beschuldigit das her von mut wollin dy zache habe ungerichtit gelossyn bu bekenit her des zo hette weder zeyne eyt vn weder dy rechte getwoen vn hat das gerichte vorlorn bu zal keyn richter mer zeyn bu zal deme obir richter zeyn gewette gebyn dorumme von rechtis wegin.

~~228~~ 223

Von bekentnis yn geheyter bank

Fort mer von den vorsprechen sprache wir eyn recht noch dem mole der vorsprache bekant hatte yn geheget bank das her dy zache von mut wille habe ungefordert gelossyn do her mit rechte zu kome was vn do vorgelt genome hat zo zal der zache forderer zeyne busse gebyn vn der richter zeyne wette bu ist auch an rechtis a rechtlos vnd her mak nymandis vorsprechen von rechtis wegin.

~~226~~ 224

Von follayst eynes tot slagis

Fort mer schreybe wir dy froge yn zulchen worte wenne der richter hat gefordirt ungerichte enelender lewte als tot slag follayst tot slagis kampwerdige wunden ader des gleich des frawe ader kynder ere manen ader frunde geschehen ist vn der beschuldigete man geste vor gerichte zech tzu vorantworten vn deme eyde zeyn unschult gefunden wordyn tzu leysten ap de inoe der richter dy eyde neme musse vn ap her zulchyn vorsachyn vorhange ader ynlewtyn moge das her zich mit en vor zeyne ader vorrichte ader ap her wone eyn yn gerichte eyde mus neme bud ander mit em zunen mak lossyn bu vorrecht em dem zune gelt hat das von der zune ader berichtunge wocke mochte von rechtis wegin. So schreyben ze bus z

wegin Auch habit er gefrogit wenne der richter enelender lewte tot slag ader kampwerdige wunde ader des gleich fordirt vn der antwo[illegible] antworter gestet bu eyde gefundyn wordyn zeyner unschult ap der richter dy eyde neme musse bu ap her zune nemen moge dorumme bu wenne das gelt gebore Hyr uff wir tzu rechte etc. Fordirt der richter noch der rechte enelender lewte tot slag dy nicht vorwort moge haben restet

denne der antworter und wedir en ader
zyn unschult. di ader zal der recht nemen
vorkoft dirt aber der recht di sache vor
kumpt wen swert mag keyme ior
und tag der sich zu der clage gibt
mit rechte zo zal aber mag der recht
solche zyne nemen und were an
zyne noch queme aber noch welde
der swert mag di achte noch gehin
dirt hette di her bewyste alz recht
ist den zulde der recht daz zyne gelt
wedir geben daz toten dinstage firnve
noch tacht des ursteygere ynwendig ha
ben zu der clage an zulch sache nicht
noch keyne vorderunge von rechtis wegen

Ap man eyme man beschuldiget vor
gerichte um eyne tot slag. Hort wor
sprache wir ap eyn man wird beschuldiget
um burgerichte tot slagis vollleist
wedir wunde ader des gleich und di
zache vornachtet ist ap man den vor
botte zulle und wo we en warlen
her nicht gegen geworffe hot und man
den dornoch vor gerichte zu antwor
ten zulle heyschen und worne her denne
nicht komt vor gerichte zich zu
vorantworte ap man denne tag zulle
tedinge zu dem nehesten ader zu kennende
dinge echte dinge ader wy lange her
tag zulle haben daz man en dorumb
vorfesten moge wene en nymant ane
burgen wil von rechtis wegen

225 ~~230~~
Hir uff zu rechte en recht wirt eyn
man beclagit um tot slag ader um
burgerichte das vornachtet ist den
zal man beclagen zu drye dinge
an heyschen und bedarff seyn nicht
vorbotte kumpt her denne nicht dar
dinge kegin zich zu vorantworte
ze macht en vorlobe und vorfesten
von rechtis wegen

226 ~~227~~
ffon bewysunge eynir
helfte eynir man. Hort sprache
wir ap eyn man unsers stad gerichte spricht
den andern eyne halbe mark an des
vormunde der andir di halbe mark zu
vorantworte der sprach der ansprech di
halbe mark ist myn das wil ich be
wysen der sprach der antworter wy her is
bewysen welde der ansprech sprach her welde
is bewysen mit erbarn lute di
di stad dorzu gesagt hette und gesworn
hette der antworter sprach her nicht no
hofft mir en recht werden zint den
mole daz man mon erbe ist wy
her bewysen zulle daz ze halp seyne
daz der mit eyme frunde en erbe
kompt her zulde bewysen alz erbis recht
wo der frogete her sint wene her thune
zulle der sprach der ansprech her welde is
bewysen und thue das morgen mit unser er
barn lute des andern morgen quam her mit
den erbarn der manne di bekanten wy daz ze
gesan hette daz ansprechers bekanten trewe
mark man lage und dorobir zay gewesse
der ingewelbet two und dorobir seyne trewe
gesworn zwene di sprache seyne dachtes sich
ton nicht off di maner noch dem erbe
nisse sprach der antworter her recht froget en
eyme rechte ap her di bewysunge geton
habe alz erbis recht ist ader ap her ander
bewysunge thue zulle zo bitte wir di
zache machtyt ap der ansprech mit den erbarn
lute ~~komen~~ bekentnisse und der trewe en
der man und gewesse jor und tag und
vil lenger rechter wedir sproche bezugunge
gewunke bewyst habe zu halden di halbe
mark ader ap her andirs erbis bewysunge
thue zulle und wy her di thue zulle von rechts

Hir uff zu rechte en recht dirt. wegen
di erbarn lute di der stad dorzu gesagt
und gesworn daz ze erbe und eygen zu
der stad teylen und entscheiden zullen
zo zal is dorbey bleyben wo ze di
mark teylen und wo der man zay gewesse
und trewe mer man jor und tag
zunder rechter wedir sproche besessen hot
zo zal her is des behalden is en en zye
daz man em zyne gewere mit rechte bre
chen vormochte von rechts wegen

224 ~~232~~
Von vormunde
schafft der kinder ader erben gelds. Hort
sprache wir di en man vormunde hat seyner
ader frouwe von bete wegen und en der
vormundeschafft geczawit beczit seynen
kindern ader erben und gebit den macht
and vormunde wasen hort ap ze abegeen
und daz burgerichte bestetiget wirt von
gutem willen und willkor beyder teyl un
der nu dornoch in eyme andern gerichte
di vormunden wissentlich erbe und gut
kauft und strebit ap di vormunde schu
ldig syn der frawe und den kindern
yr schult zu vordern und er farnde
gut an eren zu halden uff gewechse
und uff vorlost ader waz ze dorumme
thune zulle und ap ze auch des gutis
vormundeschafft vorstehe mussen daz an
er wissen anders wo gekauft ist und
wonne ze denne daz gut bynne ader
kauffen landes eigen te tewaren ap ze
denne thue ir arbit von des gutis wa
gen dinge wy angenomen zullen und
waz teylis der wynunge ze nemen zul
len und ap ze auch daz farnde gut der
frawe und der kinder mit seynen eygen
vorwissen mussen wene ze von bete
zu der vormundeschafft komen zynt

Hir uff zu rechte en recht ist macht
von man zyne kinder vormunde kysen

aber wene her stirbit zo zal zeyn neste swert
moge d' vnmundige kynd' vormunde zeyn vn
ist der vn ist der zelbe neste erbe name der ky
den zo en darf her der kynder gut nicht vor
worzen habin abyr dy kynder neher erbe
ma name zo mus her denne der kynder
gut vorwerssen vnd berechen Hetten auch
vnmundige kynder keyne swert moge zo zal
der richter mit rate der kynder frunde vn
mit wyllkore de kyndern zeym vn gebin
eyne pfleg' vn vorste der dy kynder mit ere
gutte vorstee vn bezuge vn vor der richt'
vn der kynder frunt vn mit der pflage eyns
werden das her dy kynd' besorge vn vorstee
er yn yn vordern ad' yn ebentueir is zeye
vogemus ader vom erbeyte lon also zal h'
das leyde vnd haldin von rechtis wegyn

Op eyn burger ad' gast eyme ander
burger ader gast eyn pferd an sprache ~~223~~ 228

vor molde sprech is op eyne stunge. ad' ob
gast eyme andern burger ad' eyn gaste eyn
pferd an sprache ad' ander dinck als fure
habe vnd spreche das em das pferd ad' dinge
ab geraubit ~~vnd~~ ad' gestolen were ad' is
dinst vorloren hette vnd d' entwortir das spreche
ich habe das pferd ad' das dingk gekawft
vnd markt meyne gewere wol gehabin
vnd benumit seyne gewere vnd wor
gesessin zay der welyn yn eyn gege notz
ad' nicht darff d' wichbilde ist recht ist
vnd wyste wol Op no d' clag' dem entwor
ter folgen musse zu seyne geweren vnd
wy ferre h' eyn folgen zulle ad' musse
vnd wenne denne d' clag' benumpte gewe
des entworters gewesin ist Op denne
der clag' ab' fort folgen musse zu seyne
gewern wo h' obir den benomit vnd also
wyt von eyme gewere zu dem andern fol
gen musse vnd wy lange langk h' folgen
musse d' nicht wichbilde ist recht ab' op
d' entwort seyne benompte geweren ge
stellen musse yn welch' zyt h' eyn ge
stellen musse vnd welcher dy koste vnd
dy zerunge geldin zulle vnd dy wyle
das pfant ad' das dinck nidir gewe we
Hyr uff zu recht eyn recht haldin zulle
wort eyn pferd ad' eyn dingk vor raup ad'
dube an gevangen zo zal der ~~der~~ das p
ferd in were hat hat op h' zich an eyne
gewer zeucht ~~gew~~ gewer benumt benumen
vnd zal swere d' h' denne das pferd op
gekawft hab vnd sal zich d' von gyse
zu recht zeucht zo zal em d' clager fol
gen den woren zu were wenne zu le
gyst an den der das pferd yme zeyne stal
le vergessin hot. durch nicht obir dy ze
ge vnd das zullen clager vnd entworter

entworter dem recht bewyssin das ze
bewaysin vnd welch' denne fellech
wirt d'. sal dem andern vellicht koste
geldin vnd busse gebin vnd demnicht
den gewette von rechte Op ab' wyn
alle ander dinck vnd farnde habe
als ir fraget dy zeyt zo manchfalt
das ir euch der off von gemeyn recht
geschreben mogen ader kompt auch
euch von d' dinge keyns vor quer
tayle vnd ir is nicht entrichten kunnet
begert ir denne des von vns zu wys
sende zo welle wir euch des gerne vns
berichtunge thun noch dem als ir vns
denne dy sache schrybit

Op dy scheppin keyne noz ad' vrohunge
habin moge wen ir nicht ~~224~~ 229

ffort
mer gabit ir vns geschreben wy ir von
den scheppin amacht wonnete habin nicht
vnd an dy scheppin keyne vrohunge als
an geschosse ad' ander vrohunge habin mogen
Hyr uff zu recht an recht frunde konne
wir dorzu nicht zu sagen wenne wir
dauch unsern steten welch amacht an
nympt wenne h' dorzu geschassin
vnd gekorn wirt des mus arbit vnd
zerunge habin das h' der amacht wol vnd
getrawlich vor stehe wenne ir wellen
vnd gerne euch wol das ir fil frome
frome vnd nutzis hetten

Von flechtene zachen ad' dinge dy vnd
clagit vor gerichte ~~225~~ 230

Auch wisset ouir ber
hot vns geantwortit xx gulden zo wir
gelobt sint vor zulch ortayl wo habe wir
euch wol von ~~gele~~ ortayln auch flossin
vnd wir begern als wir euch vor molis
geschreben habin das ir also zu komende
sache nicht drucket ~~clagt~~ wir wenne wir
kunne nicht wol von d' flechtene sachen
ad' dinge clagte ir ane richtunge ge
ben wenne vnd wy dy sache vor euch
in gerichte brocht waden also schrybit dy
zu vns ~~liber weller~~ wellet dorzu noch
berichte wir euch gerne wo blaybit ir
vns schuldig dry gulden mit den obg
das vns mochte gewere welle wir euch ger
ne eren wo in desin briffin ir dy frage
gang ir weder ist geschreben do habe ~~ich~~
ir nicht geschreben wo ab' dy frage vorbor
git ist d' habe ich sie vor gesagt off das
das is besser zu vornemene sey

Von dinst vnd dyns habin ad' schreiben
guldin ~~226~~ 231

Wisset liben frunde. Is ist vor so
lussin vnd von bewyssin gesatz wol sten das
wir vnd ~~der~~ dy ratmanne in vns stad eyn an
der schreibir hatte dy vns dinst tete zu
dancke bayde enthalden wyn is ist auch
vor gewest vnd ist auch no das wir betzin
den schrybir haben dy ~~vor~~ von gebort vns
nicht recht zu sprechene wir denne ad' dem

adir ymer haldin sal adir lute fry willekor
daz moget ir haldin wy is ouch beque-
lich ist gesetzin und stad ungefregil

Off daz abir geschrebin antwort wort
des nedin geschrebene frogit zu merk
Unsern fruntlichin grus zuvor liben frunt
und bisundirliche gonner ir habit uns sie
geschrebin vor derwastin unsir [illegible] von
unsirn dats ers mit andirn schepin haldit
daz ir ouch gerne dyne dy weyle ir ouch
auch bequemlich zynt und ir losit des
bette ir uns rechtis underwysin Ap eyn
scheppe der stad zu cracaw unsir bequeme
den schepin zu dem gerichte und schep
pe amacht noch unsirn willen und be-
quemlichkeit des scheppin amecht habin zul
len ader moge ader nicht wenne der ge
meyne schreiber der unsir rot ist be-
wor dinet und gesworn ist und
nicht mehe bequemlich ist ader wasrecht

232 ~~237~~ ffen den dy sich selb totten Zage

In der jor gnade unsirs hern M ccc quinto jore
1385 dem dem freytage noch dem ostertage pfleg
gr sich eyn selbir an eyne stange der
sante dy scheppin und dy rotman zu dem
official des [illegible] geystlichlichin gerichtis
frogende wy und ap man begrabin
sulde und wo ader wer man nuz en
tune sulde Hyr uff wart der official
[illegible] mit den meystern des rechtis
und sante ir uns antwort alzus
daz man en nicht begrabin sulde in
keyn wyse ader gote [illegible] zunden
nur sulde en werffen in eyne sump
ader bruch und wer wa andirs mit
en tete der were nicht komme den daz der
her durch gesetzen hette Also volbrachte
man is auch machte man en eyne
zunder bore und brachte man en und
warff en yn eyn bruch

~~238~~ Ap her man seyn leich wyp iserunge
233 ap her zeyn recht gewinne moge

Unsern frunt als ir uns habit gefragit von
den bedinna der [illegible] wyp clag [illegible]
genno zu tode geslagen hot und her den
gnode des des heiligen geistis zu seyme
begnade yn worden hot und dy konigyn
ne und der konig zu gnode genomen
habin zo gut und alle seyn recht wedir
gegebin habin und auch mit der frawe
frunt alle vorzunet ist noch off was
dinge der brife dy her von den obersten der
abir Ap nu der man also von gnode mo-
ge kome zu seyme rechte ader wes her
recht gehabin moge
Hyr uff sprechin wir
en recht Nochdem mole der man von dem
heiligen geiste [illegible] des tot slage ge
ledig ist geledigit ist und dy zache
mit der frawe vorzunet ist und dy ir-
lauchte dy konigynne und der konig von
er magistat gnode en und alle seyn
recht und gut en wedir gegebin
habin zo zal her alle seyn rechte und

wirdikeit habin noch der brife inneweysunge dy
en der obir gegebin seynt in alle stete und en
mache kan man vorspreche noch vorwarfin zu
234 seyne rechte von rechtis wegin

~~234~~ Ap der richter tag [illegible] aber war nacht

Unsern fruntlichin grus zu vor liben frunde herr
[illegible] wenne kampwirdige wunde ader tot
slag yn tages vor mitternacht von dem richter
getragit werden Ap den der richter an gehegit
dinck mache mit dem tage ader dy [illegible] nacht
also daz man des morgens dem stul bitten
vor gehegete dinge zu burge bitte moge
ader en achte und ap denne der lute des
burge wert Ap dy burgen [illegible] lengesten
tag moge den beschuldigste man zu stellen
der in daz andir ader in daz dritte ding habin mo-
ge ader wy man den lengesten tag ha-
ben sulle von rechtis wegin

Hyr uff zu mach en recht des morgens zal
man zulchin stul bitten zu burge bitte
und wirt her denne geburgit zo sulle dy bur
gen den ~~lengeste tag~~ man gestellin zu dem
nehste dinge ap ir von dem ~~recht~~ clager
mit des rechtis wille sint nicht [illegible]
ben adir gehabin mogen

235 Ap der konig ader der obirste herre das gerichte
yn seyne lande seyne lute vor gebete mach

+ Wladislaus der [illegible] der konig hatte
geboten von majestat seyne burger das
ir nicht richte sulden zund das gerichte
er is off [illegible] zu seyn [illegible] der das
gebote [illegible] und dy burger seyn
schuldiger vor das gerichte um dy schult
und clagit zu en und gerte gerichtis
zo entwort [illegible] zynt dem mole man
here der der konig der obirster herre ist yn
seyne lande seyne lute unsirs gewang-
nisse daz selbe gelt das en sulde gegolden
zoy zu seyn notarff genomen hot zu [illegible]
[illegible] gesinet gesinet hot und von ko-
niglich majestat das gerichte von der sache
wegen off eyne zeyt vor geczogen hot und
das der kompt zo lot man an recht kome
ap nicht den man der und meynis herre
des koniges gerichte wonhafftig ist [illegible]
leben meynis herre des koniges briefe laut
und gebot bynne der zeyt um dy sache zu
entwort ader zu keyme gerichte getwungen
moge ader wes rechtis sye zo bete der clager
gerichtis um dy schult und daz man en an
nicht an recht den nicht lossin bekennet
wir uns underweysunge

Hyr uff gebe wir euch lossin zu wissin
um daz koniges gebote daz off sich an unser
recht nicht [illegible] schreibe wir denne
sulle [illegible] euch keyne recht und sende
euch wedir [illegible] gelt [illegible] der richter
und dy scheppin dy zum rechte gesworn ha
habin den das vorbot von koniglicher
gewalt geschehin ist denne ist en noch
daz ir sich betrachtin zu bewern wy se sich

143
283

in sulchin sachin bewarn und behaldin
zullin von rechtis wegin

Ap ein man vorvest worde ab ymant zulle der tat 236

bussin vruntlichin czu vor. Eyne frage
ist alzus Ap ein man adir ein wyp vorvestit
wurde um eyne tot slag adir um kampir-
dige wunde adir umme zuche wegelage adir welch-
erleye ungerichte daz were und in der vorvest-
unge begriffen wurde und vor gerichte bracht
wurde Ap di persone der tot zu hant obir-
gange wurde adir ap man unbegerrit ab zcu
richte zulle von eyme tot slage adir von
iglich ~~tot slage~~ ungerichte der sy ze in
di vorvestunge komen were und ap man
den ymant vorderin wil mochte he auch
von rechtis wegin ledic adir waz recht sey
hir uff wo ein recht Den der do trugit ein clager
syne vorvestin man adir ein man in vestunge
brochte als recht ist der zal yn oftin syn
vorvestunge czugis der noch zal he begangin
daz ungerichte daz di persone gethon hatte
han anders zal man adir den man nicht vesti-
gin is en zey denne daz der selbe bekle-
ne zo wol kampt der clager mit syme-
gange nicht adir wie he der clage nicht
vol vordirn noch rechte he muz he
dorumme bussin und sal wette habin von recht

Von vorvestunge des gerichtis Sprechit ir 237
man wenne di ungerichte manchir slachtfalt
zyn und mancherley wege zu kome der keine
wir ouch nicht berichtin kunnen und wo man
di rechte zulle also entsetzt euch der iglich
beym und wissit er daz nicht der welle wir
euch gerne berichten wenne ir daz werlich
zu uns schrybit und des uns des begerit 238

Von ymmirunge noch totir hant Sprechit man
er habit uns geschrebin Ap eyne frawe adir
auch frawe adir eyne mane zulle ymmir-
unge thune noch totir hant ap ze di mit
of eynis hant thune zulle adir mit gezau-
ge adir wy hir uff ein recht Ist sy frawe
adir ein man den der man ymmirunge hy
schit noch totir hant der di ymmerunge
thun selp sebende von rechtis wegin

**Ap ein wyp mit gezauge beclagit wirt von
eyner schult** Sprechit ir Ap ein man eyne 239
frawe mit gezauge beclagete um schult
adir um globde und ze is welde mit ey-
nis hant entgehen adir ap ze der clager
neher sy obir zugin mit ehafftige lute
von clage um ein schult adir waz recht sye
hir uff sprechin wir ein recht Beclagit man
ein frawe umme of lagis schult adir um globde
des ist se neher zu entgehe mit eynis
hant und mocht man se nicht obirgan sy schult

Von morgengobe der frawe vorgehegete dinge Sprechit
ir habit uns geschrebin
also ein man hat syner elichin wirtinne gemor-
gengobit habe nach an syme farnde gute 240
und geraste iche der noch hat der selbin fro-
we vor geheget dinge gegebin hat di
helfte allis synis gutis wo man mit daz
nennen gewynnen mak zu thune und
zu lossin waz se welde nach eme und en
hat der erste morgengobe nicht alle ge-
nome noch wedir sprochin der man ist
tot Ap di frawe di erste morgengobe
zu vor behaldin und nemen moge und
der an di gobe di der man ze der-
mols gegebin hat und vorgeheget dinge
noch of briffe lawt bestetigit hot adir
ze der ersten gobe der ding der letzten wel-
le entparin sal sulle waz recht sye
hir uff sprechin wir ein recht waz ein welch ym
der erste under stad der der man seyne fra-
we bemorgengobete daz man der frawe
morgengobe gap bussin gerichte zo zal
di frawe di hoge nicht behaldin und
nemen zu vor noch den mole ze der man
nicht vorlossin hat der zu sal se auch
habin daz er der man vor gehegetem
dinge gegabin hot von rechtis wegin

Von an sprache eynis pferdis Frunt-
schafft zu vor ir habit uns der manunge 241
eynis ortaylis daz ir vormols uns
eynis pferdis vorsprechunge geschrebin
hatte daz ortayl sy sy wir bekennen
in schrobit ir uns daz ir daz froneboten
bekentnisse nicht habit Ap der man
und der ir daz pferd gwyn erste vor
sprochit der welle euch ganzin alleyne
Auch ir wil euch des gerichtis schrabir ist
und he selbe spricht daz is bekennet ist Ap man
daz ortayl nicht bleibin zullin wenne
nur is ymant entwordin moge noch 242
der clage und der entwort wart ein
getaylit Dorste he daz bewysin als recht
ist daz he daz yn syme gewere entfro-
gen hatte zu thune und zu lossin bei des
totin mannes he lebin is sulle ein fort
bleibin der weysunge in vor sich der man
und wold di gethen habin di ayde du-
rchsnit ein der clager des totin mannes
frunt und gelawbite ein der sachin
also daz he frey wurde ledic der den
mane getaylit wart Do sprach di frawe
und den mole daz di schult adir daz
globde er ist geschehen wenne di off-
gobe und di frawe des bewysin mit er-
bern lawten alz fil alz se yr dorzu
habin wil und bedarff Ap man di schult
no nicht zal er gelden und se nicht
er daz sulle bewysin wenne zee daz
ymant obir wynnen macht adir waz
recht sye Do antwort he wenne mo-
der mols di vorgeheget dinge getey-
lit ist Ap ich daz gut von mynis he-
rren petro der wegin alz recht were
zo zulde ich um daz gut Sprechit mo-
nne noch lossin mer und ich mag
recht dorzu thun welde vor gehegete
dinge und auch mich des der sache
welde des ledic gelossin hat alz eyne

Koniec tego ortylu, obacz Karta 294 v.

odtąd pomylone

daz se dy gu en brocht habe und bekante vor gerichte daz der man habe gelossen an gerade und an ingerete schult und an farender habe zwei hundert und xl mark. Do sprach Clement Sure der gast daz dy frawe dy schult selbe gemacht hat, ap se ich dy hundert mark und xl an der selbe schult neme zulle adir waz recht sey. Do wedir sprach Engelischyne: keyne teyl der schult hot myn man gemacht und en teil habe ich gemacht yn seyme namen. Se bitte wir euch lieben frunt underwysen ap dy frawe daz gelt daz se behalden hot mit irem eyde vor gerichte vorgehegetem dinge off den erbe adir an den schulden und ander farender habe neme zulle. Auch hot dy frawe Engelischyne gesprochen vor gehegetem dinge ir man habe er habe ir gemorgengobit lxxx mark an und ist nicht off gesundert adir erbe noch farender habe und hot daz behalden mit eyde vor gerichte. Nu bete wir underwysen ap no nicht also fil farender habe were und ap man daz erbe der frawe morgengobe vorkawfen zulle adir ap dy frawe ire morgengobe off den erbe adir an der gerewten adir an ingerewten schult nemen zulle.

Hyr uff ist dy recht: ist der tote man ymandem icht schuldig bleben, daz sal man zu vor bezalen. Dornoch sal man der frawe bezalen xl mark unde hundert dy se vor gerichte beweyset hot, und dornoch lxxxx mark er er morgengobe, also se dy beweyset hot. Und dese bezalunge zal man thun von alle deme daz man ins gerete und farender habe und erbe und schulde und von alle deme daz der man gelossen hat, also ferre als daz gut wert; und wellen dy erbnemen dy frawe mit willen nicht also ap richten, zo mag dy frawe irs mannes gut und erbe do vorsetzen und bekreftigen vor dinge vorgehegit.

~~257~~ 247 Wo ze daz woste liechen gelobit und schult daz man ffort nu ir habit.

Geldes sal und geschreben. Eyn man hot den andern beclagit umb gelt daz her em gelobit zu gelden unde unvorzoglich. Daz bekannte der schuldiger daz her is unvorzoglich hette gelobit, do wart em gezaylit daz her unvorzoglich zulde gelden. Do sprach der schuldiger: Ich habe bereit gelt nicht und ich wil em myn erbe zeigen daz also gut ist als dy schult adir besser noch der stad recht. Do sprach der clager: Ich wil daz erbe nicht yn zulcher underschaft als mir myn gelt gezaylit ist unvorzoglich. Se bete wir euch underwysen ap der clager daz erbe muste halden noch der stad recht adir ap is em der schuldiger muste gelden also vor bekante schult, welches willekor vorgangen muste habe, des clagers adir des antworters, adir waz recht sey.

Hyr uff spreche wir recht: der schuldiger mus dem clager daz erbe gebin off zulche gast als em dy bezalunge der schulde gezaylit ist noch des schuldigers gelobde und bekentnisse von rechtis wegen. Daz daz sey daz bekenne und bezeuge wir mit unsern

~~257~~ 248 Von aus gelawfen kindern. Ungesegelt und von ausgestorbenem erbe.

Frundlichen grus. Eyn man ist tot und hot erbe und gut gelossen und unmundige kynder und zeyn swester sone der was auch unmundick, und sy clich woren nach ire auch man mit dem hatte ze en kint, der underwant sich des toten, toten nehste swert moge der Jorgen tochter der erste kinder erbe und gut, und dy kinder lewfen aus yn fremde land. Nu ist des toten swester zone mundick worden und zaynte sich zu der ausgelawfen kinder erbe und gut zu vormundschafft. Do kumme daz her nu mundick ist und der nehste swert moge ist, und spricht her welde daz vorburgen adir verwissen als syn der vormundschafft recht ist. Do spricht des helben kinder fatir: wenne myn kint der ausgelawfen kinder recht obirmomen ist und und noch unmundick ist und se nu mundick syn wo se sint ap se noch leben und dich nicht zu vormunder gekorn habe und ichs auch vorburge adir vorwissen wil, ap is recht von meynis kindis wegen, zo byn ich der vormundschafft neher noch dem mole daz myn kint der ausgelawfen kinder helbe bruder ist. Do spricht abir yener: zo haben dich auch nicht obir ir erbe und gut zu vormunder gekorn als wo wenich als mich, und weys wol daz mundig sint wo ze sint ap ze noch leben, und wenne ich nu ir nehester swert mage byn, zo byn ich dorzu neher. Nu bite wir euch eure underwysunge welcher under den zwen zu vormundschafft der ausgelawfen kinder neher sey: der nehste swert mage adir des halben bruders fatir von seynes kindis wegen, und wy lange und wy fil yor der obirnomene der ausgelawfen adir auslendischen kinder zal beyte daz her sich dornoch

Vide solucionem in alia columpna in nemes cum cruce ✠

a

gerachte meyn vnd mag recht nicht vorste
wenne noch welde zo lact om recht
werdyn wenne ich den selbyn sachyn ge
racht worden byn das ich mich gyste
an gehegetyn dinge ab ich vor vns
vnd das selbe gut vnd gelt keyne
noch mehe ladyn zulle ader was recht sy

Eyn recht vor obir. Noch dem male der
Jorg krake der frawe gelobit hatte vnd sulde
dir was zo nemes der man der syn gut
vnd om hat hat bewysyn off den heylige
das Jorg krake om das gut dy wyle her
lebete in syne were gap vnd antworte
zu habinde her vor alle vnd spricht vnd her
her kan sich ... nicht behelfe das
en der eyn vorlossyn habyn von rechtis wegin ~~248~~ 243

Von briffe brechunge and geheygete dinge

Frundlichen grus zu vor lieben frund
Ir habit vns geschrebyn vnd gefroget alzo
wir euch yn eyn andir briffe geschrebyn wy
dy frawe mit ere vorsprecher widir den briff
rede dorumme zo wisset das der eyn schappe
scheppe dy in briffe geschrebyn seynt dy
segyn ienunt nicht wenne sere off den
scheppe banck ze sprechyn ze gedencke
an nicht eygentlich ader ze wissyn wol das
ze den briff vor ingesegilt habyn ze vnd en
and ere lewte dy zu der zeit mit en der
mit en off der scheppyn banck gesessyn ge
sessyn habyn vnd habyn den briff der frawe
ma lossyn antwortyn den das erbe ist off
gegebyn der lewte lege vnd vor nam das
wol der hette den briff gehaldyn jor vnd
vnd tag er das her starp vnd hatte den
nye wedir sprechyn dorumme bitte wir
vns vnderwysyn ab der der zu der zeit
recht was ader dy ienunt nicht scheppyn synt
den brech der briff gebrachyn mogyn ader
was dy dorumme lasse zullen dy wedir
den briff sprechyn den der vor man bey syne
lebyn nye wedir sprechyn hat was recht sye

Hyr uff sy recht den briff mach nymant
brechyn wen dy sit scheppyn dy noch sig
gin vnd der recht vnd scheppyn dy do zosyn
mit en vnd noch lebyn wellyn dy mege
heygete dinge sprache vnd sy sweren off den
heyligen das der briff an ere wissintschaft
vnd ~~vollbort~~ vort gegebyn vnd vor inge
segelt sey zo brechyn ze den briff vnd
andirs nicht Abir der mete das her ...
30 sprechyn das ezliche wart nicht gedencken
der mete mogen ze des briffs nicht brechyn
wenne dorumme gehit man dy briffe das
man dinge yn den briffe gedencke zal vnd
bewysyn moge vnd e alzo haldyn als dy ~~249~~

Von vnderscheydunge pfant briffe ... vor
gezogyn Auch als ir vns habit gebetyn 244

dy zweer recht werende von den pfanden
pfande der vnderscheyt dese zweer recht
ist also Manit eyn der eyn andirn binnen
gerichte der antwortet Ich habe nicht
gerayte ich wil om eyn pfant segyn
des en darff her nicht nemen her wil
her wolle es gern thun ader nympt her
das pfant zo nemes her yn dryn geheyg
ten dingen usholtyn Adir kome ze
vor gerichte vnd spricht der schuldiger ich
kane nicht bezalyn off dy zeit alz uns
getaylit ist Ich wel pfant segyn das
pfant sal der recht fordirn das is gut
genug sy vnd besundirlich den clager
zu vor segende ader zu vor kawfende bynnen
sulcher zeit alz dy scheppe orteylyn dem
gaste noch syme recht vnd burger
noch syme recht also das pfant pfant
nemes der von des richters gebot neme vnd ...

Von gobe der man ... geschafft ob ...

Frundlichen grus zu vor liebin frunde
Ir habit vns recht gefroget In deser vor
... vnd yn geheyget dinge Ist eyn
briff gelegit der ... von worte zu wor
ton also steet Sub anno domini millesimo
quadringentesimo quinto In crastino sancti ...
apostoli Judicium fuit bannitum per advocatum
paulum waltdorff et scabinos ...
... coram quo
judicio ... petrus ... suam
domum suam lapideam in platea ... vor
dicta per ... fundamento
situata cum omnibus et singulis suis juribus ...
et annis quibus ... ut ... tenuit te
nuit et possedit ... libera ...
... ...
suis ... ... et ... juris quis
hereditarie ... possidendum
in ... suos ... quitque
et ... dictis ... posuit juris
et ... juris civilis et legis
... testes ... scabinorum ...
Ist ... der der briff gelesyn wart
do sprach ... durch zyne vorsprechyn
Nu dem male das der briff sprecht ...
... vnd syne erbe vnd ...
... hat gewassyn was
was ... ab man dy nicht yn dy
erbe wysyn zulle noch des briffes
lawt von rechtis wegyn Do wedir sprach
... des totyn mannes wayst der ...
vorsprechyn ... vnd des an der
uff sprach des erbes vnd an den recht
der zu der zeit gewasst ist vnd an ez
liche scheppe als sy als der recht den
zu bedarffte das ez ezlich wart nicht
gerret zam als in den briffe geschre
byn stehet vnd was wenne dis ... 245

dy wonit ſondir enig heddes ut ſup der ſpricht meiſter Clappil wen man ſcheppe brieff nympt zu gedechtniſſe off lange tage vnd der brieff mit der ſcheppe yngeſigil vorzeſegilt iſt ap nu ymant der wedir gerede mochte ab der brieff obunt vnd craft zulle habin ader was recht ſey / hyr vmme bitte wir euch vns zu vndirweyſen ap man dem brieff gebrechin moge mit recht / Auch ſpricht des toten mannes weip her richter vnd ir ſcheppin Ich dermane euch des daz ich vormols eyne andir brieff ingeſegelt durch gelegit habit do ynne ich ir lich beweyſit habe daz man mag ind alle ſey gut bewegelich vnd daz ich ebir habin wird noch ſeyme tode dy ſelbige helffte zu thune vnd zu loſſin / der weder ſprach Clappel ſint dem mole mannes weyb ſint ir der gabe dy her ſeyme frunde gethan hot vnd dy erbſchafft zu behaldin do mete her beweyſit hat daz ſy gut ebe vorkauffte daz her hatte vnd daz erbe daz noch gekaufft hat vnd von daz vnd ſeynen erbe off genome hat dor no meyn weip nicht neher ſeye bey den obin zu bleibin vnd zulle ader ap ze ymant do von getrebin moge ader was recht ſey / der weder ſpch des toten mannes weip daz ich vormols geantwort habe weyl nu ~~vorgeſegelten dinge~~ yn dem kauff des erbes dy helffte ſelbich benumit wart vnd ir der off gebe des erbes nu wiſſentlich man vorſwigen iſt ap dy helffte des erbes nu nicht bleibin zulle ader was recht ſey hyr vmme bitte wir vns zu vndirweyſen vor zu der y der recht habe vo

Hyr uff en recht / Bekenne / rechtis wegin der richter vnd dy ſcheppin daz der brieff mit ere wiſſin vnd volbort aus gehegetin dinge ebir dy reichunge des erbes geben vnd vorgeſegilt ſey So mochte den brieff nymant brechin noch weder ſprechin / Ouch man ſal daz hauß teylen noch aus weyſunge des brieffes vnd dy frauwe e mache ſo we der nicht kome mit ere vorbrachten brieffen dy ze gelegit hat vnd her geben dy eyn er elich man dy erbſchafft ynne behaldin hette von rechtis wegin

251 246 Von gabe mit aus neme frauwe ere

ffort mer habit ir gefroget / Manne elichs ffrauwe ongelichyne hat erer manne elichen gegabin alle ir gut farende habe vor gehegete dinge ym zulcher vndſchafft ap der man ee ſtorbe wenne ze daz dy ſelbe wedir an ſich ſpreche ire zulde daz hat der man der frauwe vor vorgange vnd her iſt tot / nu hat dy frauwe vor gerechte behaldin mit ere alde ſwindit munt vnd bumſſzig daz ze dy zu eyn brecht

erſ erbes vnd gutes vndirwinden mochte mit rechte wenne man nicht weys ap ze noch lebin ader tot ſeynt ader was recht ſey

Hyr uff en recht Iſt der auſzgelauffen kinder vormunde ir recht ſwort macht vnd ſat habe vnd hot der kinder gut den obin vorwiſſin als recht iſt ſo geboret en dy vormundſchafft vnd des halbin bruders ſal he ſeynes kindes wegin vnd ſeyn ſuſt zulche kinde zu der vormundſchafft nicht kome von rechtes wegin

254 249 Wy lange man auſzgelauffenden kinder bey

ffort mer wy lange vnd wy von zulle ebil vor man bote zal / Hyr off ſpreche wir en recht wanne dy nicht erfaren wo dy auſzgelauffen kinder ſint vnd ze no mundich ſint ſo zullen ere obin ſich ere erbes vnd gutes vndirwinden vnd bewaren daz erbe vnd daz gut daz daz nicht vorargert werde alzo ~~nicht~~ lange wenne ze noch naturen nicht lenger gelebin mogen vn iſt daz erbe ſtand ygen daz moge man ze nicht vorgebin vorloſſin an erbe gelob

255 250 Von ſlechte clage wy man ſy rechtes wegin dy antgehe zulle off der heiligen

ffort mer ſo man clagit zu vns ſlecht off den andirn ader miſſehandilt en mit ſlechte worte vnd leſſit dorzu vorgerichte gebietin vm daz daz her den noch dy vorclage off den gehabin moge / Auch vorclagit her vm ſchult ader vm gelobde mit ſlechter clage der antwortir ſpricht noch dem mole her ſlecht zu mir geclagit hat zunder gezeug vnd ich dy ſache zu en geloſſin wil frogende rechtis ap her no icht zeyne clage mit ſeyme eyde bewaren zulle ader mich buße loſſin zulle So ſpricht der cleger Ich gere antwort vnd froge rechtis ap her mer off meyne clage yo ader neyn ſprechin zulle ader ſich mich mit ſeyme eyde von mir entbrechin zulle Zo iſt en alde gewonheit zu vns daz man en teylet vor recht her muſſe der clager yo ader neyn ſprechin off ſeyne clage vnd des los werdin off den heyligen mit .ij. czwen fingern ap her getorre / ſo bitte wir euch vndirweyſunge ap der cleger ſey clage mit ſeyme eyde der bewaren muſſe noch dem mole ſich yener mit der ſache zu ſeyme rechte geloſſin hat vnd ſlecht geclagit iſt ader der mit buße loſſin muſſe ader ap en der antwortir off dy clage yo ader neyn antworte muſſe ader was recht ſey

Hyr uff ſpreche wir recht den andirn ader miſſehandilt mit ſlechte worten vnd let en redlich rechtlich zu dinge gebite

Dotąd pomylone

wenne schult adir eine gelobde mit
slechte wort clage der mus em jenir zu
entwerte ye adir noch off den heiligen alz 251
recht ist von rechtis wegen ~~256~~

Von vorbranten hawse daz nicht vorreychit ist

Fort mer eyne hot dem andern ein hawß
vor gelt vorkawft und hot em daz hawses
wirtschaft eyn halp iar aus gedinget
daz hawß ist vorbrant nu spricht her daz em
jenir daz hawß gelden zulle wenne her
em daz redelich vorkawft habe nu dy gelt
tage weder seint und an seyne vorwarlozunge
~~vorb~~ vorbrant sey So spricht der
kewfer daz er em daz hawß entworte
alz her iß kawfte wenne her em daz nicht
vor der brunst ~~habe~~ vorgeheigete dinge
vorreychit habe und by seynir ausgenomen
wirtschaft vorbrant sey Auch
hot em yene vor des richters gebote eyn
pfant gesagit vor seyne bekante schult
und der kumpt binnen rechter zyt alz em
geboten ist und wil sey pfant lossen So
spricht jenir daz pfant ist auch vorbrant
adir vorloren wordin wenne geldestu mir nicht
meyn gelt vor ich wil nicht schaden
haben So spricht jenir dar keyn wortigen
vorkenne daz ich dir nicht gereyt gelt
hatte und auch vor von dir nicht vergern
tage gehaben mochte do muste
ich dir mein pfant setzen und wil
daz lossen alz mir geboten ist und sal
nicht schaden haben nu bete wir us
underweysunge welch und der zweyer
den schaden des vorbranten hawses und
des vorsageten pfandes haben und bleyben
zulle von rechtis wegen

Hir uff so zu meyd eyn recht noch
dem male der man ~~kauf~~ dem kewfir
daz hawß vorkawft hatte daz vorbrant
ist dem kewfir nicht hot off gereychit
in geheygete dinge zo her der schaden
haben und der kewffir nicht von rechtis wegen

Von vorsageten und vorlorne pfande ~~257~~

Auch hot yenir von des gerichtes gebot 252

Hir uff spreche wir recht Wer der man
dem daz pfant gesagit ist off den
heiligen swere daz dem pfant ane
seyne vorwarlozunge vorbrant adir
vorloren ist sey So sal der schade uber ym
seyn also daz her sey gelt daran hot vorloren
und jenir dy bessorunge des pfandes
von rechtis wegen

Ap man vorsagit erbe an der wille ~~258~~
wenette vorbrifet seint noch wedir 253
weten vorreychin moge

Fort mer ap vorgeheigete dinge
ein dem andern erbe vorreychit em und
seyne kindern sey erbe und elichin
noch kumelinge und daz der also bestetiget
wirt und beyngeseglt und
darnoch der entpheher daz erbe weder
vorkawfen wil und der nue dy daran
in der entpholunge des erbes vorgenachte
benant und bestetiget seint des nicht
zu gestatin willen darumme daz sie
redelich dorzu mete benat und bestetiget
sint nu bete wir ewir underweysunge
ap der man sy gekawft erbe wedir
vorkawfen moge ane der willen
und der gelop dy do mete vorgeheigete
dinge in des entpholunge
benat und bestetigit sey sint adir nicht
vorkawfen moge ane ere wille

Hir uff zu meyd von rechtis wegen
eyn recht daz der man zyn gekawfte erbe
nicht wedir vorkawfen mache ane
der willen dy do mete in geheigete dinge
benant und bestetigit seint von rechtis wegen

Wer der gefangene pflegen sal 254

Fort mer wenne eyn man den andern in den
frone adir in gefengnisse brengit mit
rechte umme seyne bekante schult adir
umme was sachen daz sey und der gefangene
man adir warp nicht narunge
hat ap em der der en in daz gefengknisse
brachte icht narunge zu seyner
notorfft geben sal adir wy vil pfennige
her em teglich geben zal adir
was her em pflichtig sey zu geben
adir nicht pflichtig sey adir ap em
der richter icht pflichtig sey zu geben
und der wer dem der richter daz weder geben
sal adir nicht pflichtig sey zu
geben was hir umme recht sey

Hir uff spreche wir zu meyd ein recht wer
eyne man umme seyne schult adir umme bekante
was sache iß sey in den frone adir in den
gefengnisse brengit mit rechte umme
sy bekante schulde adir umme andir
sache der sal en mit speyse und mit
koste halden glich seyme gesinde von rechtis wegen

Von burgen eynes mannes der nacht
begriffen wirt ~~260~~

Fort mer eyn elich
man ist von unsern foyte und der stat 255

gesworn dinger funden yn synem bette nacket mit eyme fremden weybis bilde. dy dy wurden beide gefangen und vor dme bracht und sie bekante daz her dy nacht als her begriffin wart nichtis nicht getohn hette sunder ander zeit offte mit ir zu schicken hatte gehabit und sie genott genot zogit und lawkent. So bete wir uns zu underwysin wenne sie beide also nacket begriffin sint und her selbir auch das bekant daz her nacket bey ir geslaffin habin sunder der tat lawkente her und auch der zeyt und dy gesworne dinger das bekant was her dorumme leyde sulle ader was recht sey

Hir uff eyn recht zu mol wenne daz der man und dy frawe mittenander nacket funden sint dorumme sint sie nicht phlichtig zu thunde yn wertlichem rechte und dy frawe macht den man auch dorumme beschuldigen daz sie spricht daz her sie vormols genotit habe von rechtis wegen

~~264~~ 256 Wy man gezugit an irstorbin erbe vor gehegetem dinge. Ffort mer. Eyn man ist komen yn gehegit ding und hat sich gezogin zu eyme erbe daz en anirstorbin were von syme rechten frunde und hote syne sippe zal und behilde dy mit syme eyde also daz her yn daz erbe wart geweysit dornoch brochte her zwen gesworn dy sich auch zu dem erbe zogen als recht was und brochte syn swester sage und sprach daz des selbin kindes mutir gestorbin were noch dem manne der daz erbe gelossin hatte und frogte dem kinde syn mutterteyl an des totin mannes erbe. Hirumme bete wir uns underwyssin ap daz selbe kint moge erbe teyl fordirn und nemen noch syn mutir wenne dy gestorbin ist ee der mete sie sich mit rechte an erbe gezogin hatte

Hir uff zu mol eyn recht was dy frawe dem totin manne also noho gezippit der daz erbe gelossin hot als dy sich zu dem erbe gezogin habin und sie noch dem manne gestorbin ist der daz erbe gelossin hot so sal der totin frawe kint daz erbe nemen an der mutter stad von rechtis wegin

~~262~~ 257 Von rechtelossin und vorsprochene lewte. Ffort mer. Eyn man ist hy vorsprache gewest und hot sich mit dem unrechte vorwarlost daz her ~~rechtlos~~ rechtlos ist geteylit vorgerichte der hat eyn elich weyp dornoch ist der man begriffin bey eym andern weybe und des weybis man spricht der her en off dem weybe an der tot begriffin habe mit zeter geschreye doch daz her und zeit entgangin ist und dornoch des mannis clage ist der ~~man~~ egenante vorsprache und der rechtlosse man yn gefengnisse gemit dem weybe brocht und als man en zu dem gefengnisse furte dy sprochin dy dinger der stad daz her gesprochen habe ap her mit er zu schaffin habe gehabit daz her vor syne hawt gins gethon dornoch hot daz egenante weyp gefangene bekant vor dem rote wy daz sie ~~geslaff~~ geslagin und geworinet we von erem elichin manne und also i ere bette gelegin habe und dornoch sie kome der selbe rechtlose ~~gefange~~ vorgenante man zu er und habe mit er zu schaffin gehabit und sie wente is we ir elich man der welde sich mit vorsume als her sie geslagin hette und en der vor so ber is daz der lossin gen als sie spricht. Abir der vorgenante rechtlose man lawkent slechtlichin und beyt sich zum rechte. So bete wir uns underweysunge sint dem mole daz her rechtlos ist wordin ap her zu syme rechte macht kome ader wy man dy sache richtin sulle von beyden ~~teylen~~ teyle und auch ap eyn sulchs geschee an eyme manne der nicht rechtlos were wy man daz richtin sulle

Hir uff eyn recht wisset daz von rechtis wegin wir nichten wissin wy sich der man vorworlozit hot daz her rechtlos ist wenne rechtlos ist macherley wenne ir uns schreybit wy her rechtlos wurden ist so welle wir garne thun was uns dorzu geborth

Von clagunge eynes gastes der do kumpt vor recht aus fremden lande. Ffort mer

~~265~~ 258 lliben frunde Ewir froge umme recht ist ynfrech sulchin nochgeschrebin wortin also daz zu etlichin gezyte ist geschen wy daz eyn gast zu uns quam yn gestrusse der wart von dem burgrave uff gehaldin und bo der vorwandelunge syner rede wart her yn gesagt von dem burgrave yn der stad gefengnisse und behutnisse auch buss under zweyn des briff mintlichin wardin offinbort dy wote vor dinge bir etaylte bege nande yn zotte wortin do trat der burgrave vor recht und sprach dorch syne vorsprochin wenne der man busse und falsche ~~bre~~ briffe brocht hot do der stad von der her sich willenclichin vorwillebort hat. So vorsuchit yn eyme rechte ap her icht dorumme von der sal ader vorfallin sey. Do trat der man mit syne vorsprechin vorvacht und sprach do wedir der foyt wene her gefengnis hat von unschult und dy brife nicht gesucht hette ~~adir~~ obir grenicz hinder ich dornoch gesant habe und setze allczijt eyn schour man der do in obirwunde ist mit keyne dinge ho vorsucht im recht ab nicht neher sache zu ware man ne habe man er nicht gut er wene mochte ymant obirgangin machen ader sal von rechtis wegin

Hir uff ist recht wene wandil ab sal man nymande schen noch an syne lype spechin noch dem mole wenne der gast mit keyner hanthafftiger tot begriffin ist und her den brif selben nicht geholt hot zu zo her synis lybis gutis und ere nicht zu ware wene man an dem eyn abe gangin moge von rechtis wegin

Von tadinge eynis mannis und wybis ~~264~~ 259

ffort mer liebin frunde wene icht von so ffroge stet in sulche worte wy daz zu erlichin gesetzen ist geschehe wy daz eyne frawe ist geladin vorrecht dem czlich gut daz quam ir elich man und vor trat se mit recht also daz dy frawe mit ernand begnadin zu tadinge daz wort und nomin dem erbin lawte dy ich vorrechtin also daz der selbe frawe man sich der gap daz sy wedir sache und syne nehste zu ledeme ere czu habin macht an den selbin erbe daz quome dy lawte und sy schul dinge vor gehegete banck und bekante dy selbige vorrichtunge und gabin wedir zost ir jo wort dorobir ader dy selbe was frawe was nicht do bey dy von ersten wart an gerecht dornoch geboten gothe obir den selbin man der selbe frawe dornoch nam dy selbige frawe eyne andern man do quam der man dem daz gelt was vorkauffin in daz selbe erbe und bat dy scheppe daz se em gebin eyn bekentnis der selben sache do sprach dy selbe frawe her foyt und ir scheppe ich bete euch daz ir nymande gebit keyne brife obir mey gut wen ich do beme nichten wart was myn man hot gelobit und meyn wille do bey nicht gewast ist do fregit der frawe vormunde dy scheppe ab se beyde dinge gewast we do bekante dy scheppe daz se nicht hette gesehe dy frawe beyden sachin dinge do danket dy dy frawe dem rechte und der dinge und fregit der frawe vormunde her foyt und ir scheppe wenne dy frawe nicht gewast ist bey den dinge und ir wille nicht ist gewast no sor suchit y ich te ab ymant der frawe er gut machte vorgebin an ir willen ader nicht so trat der andere mit syn vorsprechin vor daz dinck und sprach her foyt und ir scheppe, no vorsucht in eym rechte wenne wir habin dis lawte und eyne gehegete banck ab ich nicht ich bin dy selbe frawe mit den selbe lawte und mit eyn gehegete banck zu obirwinden wenne nur daz dinck zu rucke geen, wenne er man ir vormunde was ader was recht

Hir uff sprechin wir eyn recht: Sint dem mole daz ab liebe in eyn bekentnisse und froge eynis rechtis daz dy frawe nicht kegenwortich vorgerichte gewast ist do dy vornichtunge ane gesprochin wart Tar nu dy frawe ir recht do sor thune daz ir dy vorrichtunge unwissintlich ist gewast und an ir willen geschehen ist zo blebit dy vorrichtunge an schade und habin dy lawte dy zee vorgeldin hette ich zu zachin do sal ze en entworten und gerecht werdin von rechtis wegin

Von gesprochene ortayl in stad rechte ~~265~~ 260

Ersamen wissintlichin gunstigen libin und habin und p[illegible] ab erp scheppin also gesprochin und cronicis ader stad schreibir der gegen des brifs eyne gewissin brif und eyn stad ingesegel von eyn wegin geantwort der do bo worte zu worte also lawte Willigin dinst stetlichin zu vor allir libiste libe und frunliche. gunner wir bete auch daz ir thut also ~~wol~~ uns seruit und geruchit zu gelawben alles des daz euch der geger des brifs muntlichin wirt bitte und fregin von uns wegin rechtis zo thut sam wir selbs kegenwortikeit mit der arbeit teste tohostin und itte daz stet uns wedir euch zu verdine. Dornoch habin uns dy der genante und p geantwort eyne aufschrifft dy lawtit also in sulchin worten und habin uns gebeten dy recht und geschrebin hatte daz do antrat unsin voit und eyne unsin mit burgern und des zu eyne bessin zu strome hatte wir auch dy gange geschicht geschrebin wy dy zu tadinge quome und des hatte ir uns zu ~~[illegible]~~ an ortail geschrebin und do wir dy noch dem brife muntlich ane gebin, do gyb wir den foyt und syne wedirsache muntlich zu horn und sprochin zu der selbin ansprache des foyts wedir

V

sache allis das du zu keyn antwort
geclagit host daz host du dir lengit
vnd daz daz du bekant host worumme
dich der foyt beclagit hot bis du an ym
xxx schillinge vorfallen vnd dy=
salt du em wette zu hant der bot em
der foyt zu rechte werden Sint dem=
mole daz em ortyl zu frome kome
were ap em nicht syn ortil gelt sulle
weder werden der toylte mir dem foyte
syn ortil gelt zulle em werdin vnd syme
vordir sache zu vorlost daz her losete
zu der selbe zeit vnd were ritt keynis
Sunder her sprach ir herre den brieff sal ma
mir haldin ap her ich sy dorfin rede
zu meyn antwort

Hir uff sprechin wir recht habit ir vns ortil
gen ans gesprochin alz wir se ouch noch
ewir froge vnd vnsern yngesegil von
geschrebin habin der habit ir recht getho
vnd hot ymir daz ortil nicht zu hat
wedir vch vor daz er em daz ortil habt
getaylit vnd dem foyte syn ortil gelt
wedir zu gebin zo sal her vorbas fryg
syn von rechtis wegin / dornoch obir
ezliche zeit wol obir acht wochin adder
adder mer mest quam her mit sayn mutt
vorgeheget banke vnd mante vns
vmb daz ortil daz her gekawfft hatte
vnd syn gelt wenne her hette vmb dy
selbige sache zayn mut gelt vor
sperret vnd hatte zu ir vor vnd dor
noch zu der selbe zeit keynis gecla=
git der sproch ir wedir zu em Sint
dem mole daz keyne mut kegen
worten stehet dy is auch an vor
willen den brieff vor vns muntlich vor
name adder willen en horen lessin
der antworte her wenne daz mochte
gesehen ich welde en allirlipste vor=
horen der bot der foyt den brieff em
vorlassin adder dach clagete her zu sy
mir mutt keyne clage vnd also
ma den brieff ordeliche las eyne zeit
noch der ander bis bis daz ma qua
mitte off dy leczte clausin dy ir vns
auch geschrebin hattet dy der alzos
sprach vnd der nicht daz mit rechte nicht
gethon mochte noch gethon hot Allir
irste sprach her der ir strofinde daz der
wir vor getaylit hatte her foit bot
be lot ~~mit~~ mir en recht werdin ap
mir meyn ortil gelt auch wedir
sal wedin werdin wenne mir dy
ortil auch zu frome her vnd nicht
zu schade keyne sint obir ezliche zeit
yn eyme andirn dinge sprach her yn gehege
te dinge Ir scheppe ir habit mir
dy ortoyle vor zu schadin gesprochin
vnd dornoch hat er mir ze ans dem
brieffe zu frome getoylit welt ir daz
lawbe daz stehet zu euch daz habe wir
scheppin nicht getohn dorumme bette
wir ewir erbeit daz vns daz vnderweysit
vnd schreibit ap wir em icht gethon ha
bin adder nicht vnd ap her icht vor buse
dorumme leyde zal adder nicht adir
waz dorumme rechtes ~~lawte~~ sal wenne
her vns der yn gehegeter banke gefrogit hat
vnd vns daz gelazin hat des wir nicht
gethohon habin Antwort

Hir uff sprechin wir en recht hat ouch der
frawe syn vor gehegeter banke beschul
diget daz er em dy ortil zcum ersten
zu schadin muntlich ans gesproche
habit vnd hindin noch ans dem brieffe
zu frome vnd habit yr daz nicht ge
tohn alz ir sprecht Zo hot dy scheppen
obin missehandilt dy zu der zeit off
der banke gesessin habin vnd sal eyme
iczliche scheppin vorbussin xxx schillinge
alz manch brieff her gebit von rechte

Von kawffe eyns erbis vnd zcinsis

Fort mer als froge wir vme recht ist y
sulchin wolte is ist komen wy daz eyn
dem andirn ey erbe hat vorkawfft mit
zogetane zinse alz her hot gehabit dor
noch ee daz yar ane quam der sprach der
foyt daz erbe an mit mere zinse der
quome ze beydesyt vor recht vnd zogin
sich beydirsyt an dy vnkawfft lawte
dy bekante daz her is em vorkawfft hette
mit ii marc zinsis der sprach ~~vnd~~ waz
ze hette bekant daz bekenne ich auch
daz ich is em habe vorkawfft mit alle
rechte alz ich is habe gehabit der sprach
yener herre Sint dem mole daz her mir
hat bekant zo lossit mir en recht werdin
ap her ~~is~~ mir is nicht sulle fryen der
toylte dy scheppe daz her is em frye sulde
Sint dem mole daz her is em vor gehe
getir banke bekant hette der sas der
foyt zu kegenwortik vnd sprach ir herre
ich losse daz erbe nicht fry wenne is
ist meyn recht erbgut der sprach der vor
dy ir herre lot mir en recht werdin ap

ich en is lengir stete zulle wenne jor und tag / do sprach der ander Ir herre lot mir eyn recht werdin wenne mir is vorgetoylit ist ap her ~~nu~~ mir is nicht stete zulle adir waz recht sie

Hir uff sprechin wir eyn recht hot man dem manne gelobit vor gehegetem dinge daz erbe zu stete alz der vorkawfer zelbir bekant vor gehegetem dinge zo ist der scheppin orteyl recht / und her sal is em stete jar und tag / Abir ymant kegenwortick gewest und hette dy gabe gehort und dogen geswegin her den en mack ne do wedir nicht sprechin von rechtis wegin

~~264~~ 262 Wy daz eyn hot geclagit uff de andern um eyne hoff

Ffort mer Js ist kome alz here wy daz eyn geclagit uff den andern daz her em eyne hoff habe ap gekawfit ume zeyns nicht und an dy habe vorgoldin des ist kome von gotis gewalt / wy daz der selbe hoff ist vorbrant wenne her noch yn dem hoffe saz zo froge ich eyn yn eyme rechte waz ... ap her dy vorluste nicht trage zulle wenne her en mir nicht hot uff gegebin vor gehegetir banck / do sprach der andir wenne her mir nicht schult gebit und gebit is schult gotis gewalt zo froge is yn eyme rechte ap ich keyne not dorumme zulle lyde wenne ich daz selbige hawss vor alden lawte offinbar recht und ~~vor~~ redlich gewissin unsin briffe lawte hatte vorkawfft adir waz recht sie herre foyt lot dy getrawe scheppin yn eyme rechte vorsuchin

Hir uff sprechin wir eyn recht / noch dem male der man der dem kowfer ~~[illegible]~~ daz hawss ist und ist i seyne gewere nicht und ist dem selbe kowfir nicht uff gereicht gein tzeit noch gefreyt hot alz recht ist o be gu frey yn gehegete dinge und daz selbe daz ist dy vorrechtunge mit willin vorsawmit hot wedir des kowfers willin zo sal der kowfer den schadin habin von rechtis wegin

~~268~~ 263 Von clage eyner frawe und enclende

Ffrundlichin grus Ir habit uns geschribin vor mols yn ewirn briffen undir unsirm ingesegil wy daz daz dy frawe bey den ~~dem~~ dinge gewast nicht sie und noch ewir bekentnisse daz ir uns zu der zeit geschreben habin zo habe wir euch ortil gesprochin und geschreben nu schreibit ir uns alzo yn ewirn briffe alz her noch mols geschreben stehet do daz ortil quam und wart awß gesprochin do dirbot sich dy frawe zu den eyde do sprach der ander zu der frawe wenne ich nicht kan gehabin meynis vorsprechin zo begere ich der frist firczehin tag der woldin mir dy scheppin nicht gebin getaylin zunder mit eyner bessir busse daz wart gefrist xiiij tag / donoch abir xiiij tag zo quome vor echte beyde do dirbot sich dy frawe zu den eyde. do sprach der ander herre foyt und ir herre ich ze ne wol daz dy frawe swerin wil gunnet mir zu redin ir scheppin ich froge ap euch ist wissintlich ap dy frawe ~~ge~~kegenwortik was gewesin zu vortretin do sprochin dy scheppin wir bekennen alz wir vor han bekant daz dy frawe kegenwortik was daz dy frawe kegenwortig was do do ze ere wort gewan zu vortretin do sprach her der foyt wenne mir dy scheppin bekennen daz see kegenwortig ~~eyme~~ eyne was gewast ne vorsuchit yn rechte ap ze do vor gesweren moge adir was recht do sprach der frawe vormunde herre foyt gunnet mir zu rede dy frawen bot sich nicht an dy rede kegen ortil wenne an daz ortil daz se habin gekawfft bedir zeit um ir gelt daz ist dy frawe ~~[illegible]~~ der ortil wenne dy scheppe were daz unrichtik und begerten ir gelt des waz der eyne arbeit legete abir sey gelt zunder der ander woldis nicht legin donoch abir xiiij tage do frogete man en ap her noch das gelt legin welde do sprach her ich wil key gelt y legin zunder ich wil mich zihin an daz ortil daz is um unsir gelt vorgekawfft habin ir herre is wele daz recht nicht dorume lossin lawfin umelos zunder wir wolle uns der froge vor an is recht herre libe frunde und wenne ir uns scheppe zu dirtag und unsirm ingesegil no schreiblit daz dy frawe bey den dinge gewast ist und noch unsir bekentnisse daz ir uns ne geschreben habit

do ze ere wort gewan zu vortretin

Hir uff sprechin wir eyn recht Ist dy frawe kegenwortik gewast do ze er man vorantwort und vortrat mit ere wille was dorume der ~~y~~ ere manne gethon hot daz mack dy frawe nicht widirsprechin

Von ortil der scheppe

264 Ffort mer ... des geldis / wir sprechin wir genante scheppe eyn recht dy frawe darff nicht dorumme lyde daz ze

294

er gelt zu dem ortil nicht legen
wele zundir wissin di scheppen
eynis ortels nicht ader sagit ze
des nicht ynne zo mogen ze daz
ortil wol vorziehin yn daz andir ader
yn das dritte dinck. Wenne zulle
ze daz ortil yn brengen ader holin las-
sen do sich daz geborit ap ze is
nicht findin kunne lenger zul-
le ze daz nicht vorzein von rechtis
wegin wer denne der sachin fel-
lig wert der der clager ader der
antworter der sal daz ortil geldin
und bezaln von rechtis wegin ad 241

Von widirsproche eyn frawe und er-stetin frunthlichin eyns sune

~~270~~ 265 Mit wunschin alles gutis vor ge-
zant habin liben besundirn frunde
Ir habit uns yn ewern briff wenne recht
yn dessen noch geschrebin worten gefro-
git libe frunt is ist geschen daz
eyne frawe yn unser stad solde gut
behaldin mit er eynis hant off den
heyligin und do ze solde sweren
der frunt unser seyt off und nam
der frawe di finger von dem trawge
und sprach ich wil gote zu holffe
neme und frome lute und wil
daz vorrichten der frunt der frawe
syn zu hant vor gehegete dinge
wen di sachin geschehen und sprach
di vorrichtunge widir ruff ich und
vore mich dran nicht und bete
erchtscheit und der scheppin daz er lot
daz ir lot eyn recht vor sich gehe
Hir uff sprechin wir eyn recht is zal von
recht noch dem man vorrichtunge
machin widir der sache waldin wil-
len zint dem mole der frawe syn
vor gehegetir banck di vorrichtunge
widir sprochin hot und des rechtis begert
ap man em daz nicht geschen ist
zo hot der frawe frunt syne sache
irvolgit off syn mutt was er zu er-
gewogit hot von rechtis wegin

~~271~~ 266 Von clage yn gehegete dinge

Vort-mer ir habit uns geschrebin daz
der foyt gesprochin hot was hastu
zu redin no ist daz gut nicht din
du darfst auch syn nicht behaldin
off den heilige daz mutt nuss er
behaldin do trat di frawe dar und
lis di vorrichtunge zu gehe mit
den andirn kindirn von gehegete
dinge gegangin mit seyme gelde daz ir
daz pfart czum erste vorsprochin habit
wenne aber schulde der ... frogit ir
uns ap ir mit dem gewete gegangin mogit
Hir uff sprechin wir eyn recht wers eyn rechte
gut und eyme manne vorsprache wil
noch rechte zo sal di neheste nockwon
di er habin machte ader den frone bo-
te sal er der obir manne dorumme
mogit ir mit dem manne alleyne nicht
noch mit der holffe des rechtis schrybirs
di vorsprechunge mache nicht zu gehe
von rechtis wegin Et reg. juris ignoran-
tia fci excusat sed ignorancia juris no-
cet

~~272~~ 267 Wenne eyne frawe gut zu eyme manne brengit und em das off gebit vor gerichte noch erem tode

Ir habit uns gefrogit rechtis noch desen
worten Eyne frawe ist mit erem man-
ne vor gehegit dinck komen und
hot dem selbin manne er den zu vor-
munde gekorne und hot mit bedochte
mute und willen alle ir gutte und
alle ir ~~gerethe~~ gerethe daz ze zu dem
manne brocht hette dem selbin erem
manne noch erem tode frey und erblich
hot off gegebin aus nome di ap her
er storbe daz ir gutte und hausgere-
the widir an ze ervin und komen zul-
de der man ist tot no sprechin des toten
mannis frunde di gabe und di aus-
wennunge habe nicht macht noch
crafft habe und moge nicht bestehe
dorumme das di frawe das gelt und
das aus gerethe zu erem frunt brocht
hette ~~dorumme das~~ und er des gutte
und des ausgerethe yn syn we mach
manch yore gehabit habe und auch
dorumme daz ze yn erer scheppe briffe
nicht geschrebin hat daz ir vorsprocher
tewir ~~fr~~ frunt des gut und ausge-
rethe vor gehegete dinge widir off-
gebin gegebin hette zo spricht di fra-
we zint dem mole daz man man
vor gehegete dinge kegenwortig-
lichin mer vormunde was und ma-
de mer gabe und mer aus nem-
unge meynis gutis und ausgere-
this noch meyn briffe lawt an alle
rechte widirsprechunge bis noch seyme
tode zo gestalt hot zo sal meyne
gobe und meyne ausrennunge
macht und bestehe no bete wir
ader underwysunge noch desser schryb-
unge ap der frawe gobe und ere-

ane vormunge bestetze moge und o. des gutis und das ans gerethe folgin und blaybin sulle adir waz rechtis sey

Hir uff sprechin wir eyn recht noch dem mole daz der man dy gobe von der frawe entphangin hat und an genomit zo zald' frawe o. gute und blaybe in der weys also daz vor gerichte off gegebin hat und off genomen hat von rechtis wegin

und hirschafft behaldin der gobe von gebin

~~277~~ 268

Wir sint gefrogit rechtis noch dessin wortin Eyn man hat ~~gegebe~~ gegenworticlich vor gehegete dinge gestandin wolbedacht vor gehegete dinge und do hot seyne eliche weybe off gegebin heffte alle seyns erbis und gutis beweglich und und unbeweglich daz he noch hatte und sy noch mols wenir no hatte wy daz mit mir nur habin wurde wy daz mit name benent mochte werdin daz erblich und frey an allin nochste daz erblich und frey an allin nochste seyn frunde wedir sprochin noch seyme tode folgin und blaybin sulle noch behilde sy dy herschafft und dy macht behilde sy dy herschafft und dy macht seyns erbis und gutis weyl sy lebete Dornoch gap man em der hawe off vor gehegete dinge daz sy gekawfft hette em und seyne erbe und seyne elichin noch komlinge frey und erblich zu habinde und zu besitzin der man ist tot nu sprechin des totin mannes nehiste frunde dy frawe habe zu dem hawse nicht teylis wenne das der tote man em ane genomen hatte dy herschafft und dy macht dy weyle sy lebete und dornoch em und seyne erbe und seyne elichin nochkomlinge daz hawis vor gehegete dinge off gegebin ist Do sprach dy frawe meyn man hot mich vor gehegete dinge an eyne erbeleute gemacht noch meyn briffe lawte den hot mer der daz nicht gebrochin do me te daz sy em und seyne erbin und sey ne elichin nochkomlinge daz hawis hot gelossin off gebin wenne ich der hot gelossin off gebin wenne ich der ne seyn gemacht und bestetigit erbe lewte bin und sy mit der macht dy sy em behilt seyns erbis noch gutis noch lawte meyn gegabin hot und man em daz hawis gegabin hat als obin stehit noch mich der erste gobin nicht los gemacht hot und dy gobin in vorgehegete dinge wedir sprochin hot zo vor sehe ich mich recht zu ha habin zu der helffte des hawis Nu be te wir ab unterweysinge noch dessin obin geschrebin wortin Ap des totin mannes gobe bestetze sulle und der frawe dy helfte des hawis hausis folgin und blaybin sulle adir nicht adir waz rechtis hir umme sey

Hir uff sprechin wir eyn recht noch dem mole daz der man dy herschafft behelt seynis gutis do her seyn frawe begobete hat wenne noch mols mols daz hawis an und seyne der elichin erbin nochkomlingin gekawfft und also vor gerichte entfangin hat so hot dy frawe nicht teylis an dem hawse noch dem mole dy frawe in der hawe und entphangin vorschogin ist von rechtis wegin

Ap eyme vor gerichte gut wurde gegebin und der ander daz in seynir were vor gerichte noch seyme tode erbe gesprochin

~~274~~ 269

Unsin fruntlichin grus mit libe dem sache der wir euch vor berichtit habin habit ir uns geschriebin nu spricht der totin frawe geschriebin nu sy habe dy frunde habe irsten man sy habe dy frunde habe nir we gehabit bey der frawe lebin und in seyn gewalt sint dem mole daz sy alleyne funde habe mit seyn rechte er frawe lyp und gut in seyne were der seyne vormundeschafft in seyne were und genome hette und entfangin und genome hette und sy auch dy slossil dorzu getragin hette und begen ... und ... hette und begen ... krokaw der mete gekawfft slagit und dy vorgenante slossil seyne hette und dy vorgenante slossil seyne frawe nymant wedir seyne willin an seyne wissin geantwortit hette ap man seyne we der mete brechin moch te wenne is gerichte schepphe wissintlich we daz daz gut von rechtis wegin vorsperrit wart und ap sy sulchis volkomen we ich nicht sey zu bewey sin und zu behaldin we denne sey ymant gebrochte mochte dor wedir rette der totin frawe kinder sint dem mole daz dy frunde habe der totin frawe von der vorgebin ist und besessin in gehegete dinge und kussin der totin frawe mannes we ir storbin ist wenne is dy frawe dy weyle gelebete ans erge we nu gelossin hot und sy in seyne gewe nu komen ist und zu dy selbe frawe vor drey tage der sy e sy starp ab sulche czyt dy slossil von rabisch der totin frawe kinder warp an ~~seyne wane~~ seyne manne bey gute vormundeschafft geantwortit hot

daz se begerte zu volbrengin und daz
gut der toten frauwe kinder noch in
syme were vorsparret und besloßin hat
ap her icht necher dy gewer an dem
farnde gute zu beweysin und zu
behaldin sy wenne se ymant gebre-
chin moge adir waz rechtis sye
Hir uff sprechen wir hatte dy frauwe
gerytis adir andir farnde habe vor
sich geantwortet aus des mannes
were daz sal durch recht machtlos sy
sprecht abir no der toten husfrauwe kin-
dir dy farnde habe sye bey seyner
frauwen lebin in des mannes ge-
were in komen so ist her des gutis
mit syme eyde noch der frist ne-
her zu behaldin denne en der man
des obir wyndin moge von rechtis wegin
Von unmundigen kinder gezugnisse
daz unrecht sy und nit wenne
275 270 is gefangen sall. Ffrunt lichin
grus zu vor liben frunt Ir habt
uns um recht gefrogit in desin wor-
tin Eyn man hat syme kinde vor
syme labende erbe vormunde ge-
koren und ist tot. Nu sprech daz
kint is sy zu nu wol zu syne
iaren komen daz is vormunde habin
wil wen is welde. Der wedir sprecht
der vormunde is sy nicht zo alt
daz is daz gethun moge. Nu bete
wir adir underwysunge wer daz ne-
her sy zu bewysin und wy her daz
bewysin solde von rechtis wegin
Hir uff sprechen wir vor recht daz kint
ist neher zu bewysinde syne iar-
zal mit syner mutir gezugnisse
ap is dy hot adir mit syme wirte
adir mit andirn ~~gezugen~~ frome zwe-
ne manne der dy des kindis
aldir wissintlich ist wenne der vor-
munde von rechtis wegin
276 271 In welchin sachin man gezuge
vorsuche macht Auch habit ir
uns gefrogit alsus wenne eyner
in gefangnis thun sal zalbsebende
adir salp dritte we em daz geteylit
wirt ap der cleger und dy scheppen
den gezugin zunemen moge und igliche
sunderliche froge waz yn von der sa-
chin dy se gezugen sullen wissint-
lich sye und an en irfare ap ir ge-
zugnisse recht fertich sye

Hir uff sprechen wir Etliche sint daz man dy ge-
zuge vorn macht und mogen an en irfa-
ren ap en dy sache wissintlich sye als
um ~~vor~~ vorgoldene schult adir der gleich
Do sint sache denne man dy gezuge nicht
frogin darff ap der der cleger syne vor-
neste man wenne dy vorwisunge ge-
zugit ist und swerit daz her der tot schul-
dig sye zo sulle dy gezuge sweren daz
sy eyd sye reyne und unmeyne in sul-
chin sachin und der gleich sal man dy ge-
zuge nicht froge von rechtis wegin
272 Ap gesworne lute andirs sweren sullen
Auch habit ir uns gefrogit alsus zo sie
gefangin Ap en ungerichte geschege als
en tot slag adir eyne kampirwundige wun-
den und daz en rotman adir en scheppe adir
en des iors gesworner gesche hette adir
der recht adir frone bote adir der stad diner
und der frid brecher in hanthafftiger tat vor
gerichte brocht wurde und der cleger en ob-
gezugen welde mit sulchen ee genanten
gezuge ab is vor an gemacht were daz dy vor-
genante gezuge bey dem eyde behaldin
den se vor zu ere amacht gesworn ha-
bin adir ap se eyne ~~anch~~ andirn eyt vor
zu sweren sulle adir waz rechtis sye
Hir uff sprechen wir vor recht waz binne geschit
vornichtin und vorscheppe daz moge se
gezuge bey ere eyde dy se zu dem gerich-
te gesworn habin wil abir der richter
adir scheppe adir frone bote adir dy rotma-
ne adir der stad diner se habin ere amacht
amacht vorlossin adir nicht welle se be-
zugin daz zu bussin gericht gesche
habin so musse se besundern sweren
als ander lute von andirs andir wegin
Von legunge geldis vor geschuldin ortil
273 Auch habit ir uns gefrogit alsus eyn
ortil ist uns geschuldin und der schelder
hot vorbrengit syn ortil zu volfure der
burge habe wir benant dem daz ortil
gelt und um dy koste dy der ab ge-
mochte daz hot der schelder und der burge
vorzoge obir [illegible] daz se ir
gelt nicht gelegit habin nu bete wir
adir underwysunge wy lange der schel-
der und syne burge daz vor zyn mogin
und ap se is nicht tune der gast vol-
fure adir yn brochte ap der cleger denne
syne sache durfolgit habe adir waz se
denne irfallin sy adir waz rechtis sye
Hir uff sprechen wir vor recht wenne von
rechtis wegin habin gebotyn wirt syn
gelt zu legene dorzu daz man ge-

schuldin ortil habe der sal mit der rechte
bestehin eyne benante tat binne den
sechs tagin vor gehait vnd den tag daz
her dem rechte steen solde zu des ortils hol-
dunge nicht entlegit so ist her fellich
wurdin vnd sy wedir sache hot dy sache
gewonne von rechtis wegen daz dis recht syge

274
Von erbeis scheidunge dy ee gerechte
ortil

Ffruntlichin grus zu vor liebe
ffrunde ir habit vns rechtis gefraget
in desin worten eyn man clagete von sy-
nis weibis wegen zu eyner frawe in
sulchin her rechte ich clage zu der frawe
vm eyn erbe daz meyn weip an irstorbin
ist von ore vatere vnd eyme daz se sich
des vnderwunden hat vnd dorzu yme-
des vnd sagit mit ichte gewalt vnd bete gerich-
tis vnd gere antwort dy clage wart
vorwart vor antwort dy frawe durch ore
vorsprechin in sulchin wortin dy frawe
spricht vnd ich an ore worte daz se in
dem kawfe des hauses von ore manne
redelich bekomen vnd bewart sy wurdin
also daz ir daz noch ore tode folgin vnd
bleybe solde vnd wil se bewysen mit
dem manne der daz erbe vorkawfte vnd
mit andirn erbern lawten dy bey wonte
vnd ist en wissentlich gewest des ir
in der entphelunge des hauses vorge
rechte vorsuchunge ist wordin zo lot ich
recht werdin sint dem male daz vo-
ore in dem kawffe des hauses bevo-
len ist wordin ir vnd ore vorsuchu-
nge in der entphelunge des hauses wis-
sintlich ist gewest den ich nehyn-
daz neme vnd behaldin zulle sy ader
waz rechtis sye der cleger sprach lot mir
an recht werdin ap se geantwort habe
eyn wart getaylit ze hette geantwort
der cleger sprach lot mir an recht werdin
ap se ich bewaysunge sulle legin der
sprach der frawe vorsprache dy antwort
ist vnse bewaysunge der sprach der cleg-
er lot mir an recht werdin wenne wir
vns erbe beclagin habin ap ze icht
bewaysunge ader geheyte dinge lege
sulle der antworter sprach lot mir
an recht werdin wenne her dy clage vor ge-
furet hot ap her ze gehere moge der
sprach der richter vnd dy schepfin wir
horen nicht daz her seyne clage icht
gehort hot wir horen daz her mit frage noch
bewaysunge yagit vnd sprache yr be-
waysunge syn legit der lege se zwene
briffe der dy gele-
sin wordin der sprach der clager her hot
noch eyne briff an ob daz haus daz
mete daz haus off gegebin ist vnd
begert des se den lege der sprach der
frawe vorsprache gewinnit her an daz
haus an ich wil om den dritten
briff dorzu gebin der sprach der cle-
ger lot mir an recht werdin wenne
wir vns erbe beclagit habin vnd
se zwene briffe gelegit hat ap
ze auch nicht den dritten briff
lege sal der mete daz erbe ist off ge-
gebin ader waz recht sye der sprach der
frawe vorsprache sint dem male daz
vns ans geheyte dinge getaylit
ist daz wir geantwort habin vnd
wir dornoch ortil gefraget habin
ap man vns dy nicht vorsprechin
sulle e wir keyn briff mer lege
ader waz recht sy der sprach der schepfin
ortil mit folge allir schepfin dy der
sessin in sulchin wortin der sint dem
male daz der clager vm daz erbe
geclagit hot dy frawe vnd dy fra-
we noch der antwort zwene briffe
gelegit hot vnd der cleger den dritte
briff begernde was auch dorzu le-
gen der mete er daz erbe off gegebin
waz so sal dy frawe den dritten briff
auch lege also sie also se den hot
von rechtis wegen daz ortil schalt der
vorsprache vorsprache vnd quam mit
ortil off dy bancke vnd sprach eyn
sulch ortil noch dem male der cle-
ger gesprochin hat her habe zu der fra-
we nicht mer zu clagen vnd den
obir sy gewer gethon hot vnd slecht
zu der frawe geclagit vnd iczun-
lich an clage keyne briff genant
hot vnd dy frawe zu seyner clage
antwort gethon hot vnd durch or-
til getaylit ist sundern recht daz
off dy clage geantwort wart bis-
se des ortils wartende waz zo spre-
che ich daz vor eyn recht daz dy ee
off gesprochen zulle werdin dy der e
gefraget wurden sint ee keyne
briffe legin mer sulle wenne recht
vor flechtig hot gewissin welchin
ortilin zo bete wir vns vndirwysin
ren vns sprechin daz or waz rechtis sye
teyl dy schepfe funde hat daz ist recht
vnd dy strophunge ist machtlos
von rechtis wegen daz dis rechtis sye zo
habe vnser insegel der off gelegit

275
~~280~~
Ap ymant dy vorwandelunge sache

seyn rede yn gefenknisse queme
Ab vnmitliche libe zu vor / Als frage
stet alsus Eyn man ist gast weys
kome in eyne stad den hat der bur
grave yn gefenknisse bracht vmb vor
wandelunge seyner rede des sonnes
sich der man yn dem gefenknisse
briffe vnd beweysunge zu brengen
von der stat Freyburg vnd brocht
en solche bekentnisse vnd briffe yn
solchen worten Amicabili complacencie pro
missis spondentes dem dy vndirschrifft
Mgri civium consules et iurati civitatis
Freyburg In welchem briffe vnd
dem ingesegil wolde der burgrave
nicht gloube vnd sante den briff
vnd ingesegil zu Freyburg vnd fro
gete ab se den ... den briff gesant
hette Do antworte der rat ~~...~~ zu
Freyburg in dem briffe vnd vnd erem in
gesegil daz se von dem briffe nicht
wiste vnd ir ingesegil ~~daz~~ nicht ~~be
stalle hette~~ Des bestalte der burgrave
den gefangen man vor gerichte vnd
vor geheget dinge vnd frogete sich
mit seyme vorsprechen her foyt vnd er
getrawe scheppen wene der bote vnd
den falschen ~~rede~~ briffe gefurt vnd
brocht hot von der stad ff alz her sich
willeclich vorwilkort hot vnd vor
schampt in an allen rechte ap her icht
dorume lyden sal adir was recht sey
was her dorume vorfallen sey Do ant
worte der gefangene man mit seyme
vorsprechen wenne ich gefenknisse
geleden habe von vnschult vnd
ich den briffe nicht gefurt habe
obir grenitz vnd ich dornoch ge
sant habe vnd stehe hy alz eyn schep
nir man der nye obirwunden
ist mit keyme dinge noch rechte
yn allen rechte ap ich icht neher
sey zu bewarn meyne hals vnd
ere vnd gut wenne mich ymant
obirczugen mache adir weysen sal

Hir vff sprechen wir von wandel rede
sal man nymant sein noch an sey
ne leyp sprechen noch dem mole
daz der gast mit keyner hanthaf
tigen tot begriffen ist vnd her selb
den briff nicht ~~gefurt~~ her gesalt hot
noch obir grenitze gefurt hot zo
ist her seyns leybis vnd gutis vnd
276 noch ere zu bewarn ~~...~~ wen man en
des abe geczogen moge von rechtis wegen

Ap des scheppen bekentnisse kraft
vnd crafft habe lipliche frunt
schafft Als frage stet yn desen wor
ten Eyn frawe quam zu dem foyte vnd
clayte daz er ir gutis man entrunnen were
vnd bat rechtis des gerichte mit ir yn
daz hawss zu des mannis weyp daz
weyp sprach se hette nicht gehabit des
vorsprechen der man ... gemach vnd zu
geheyte dinge vnd des vnd des ent
runne mannis weyp zu rote vnd sag
te der andern frawe ir clayder zu pfande
vor dem foyte der noch queme se vor
dem geheget dinge do sprach dy pfant
frawe se hette daz pfant gesagt off
ires mannis gutkumpft vnd sprach
sich des yn dy worte dy andern sprach
se hot mir daz pfant gesalzt vor meyn
gut des der foyt bekente se habe is ge
sagt off ires mannis gutkumpft ap
nu des foytes bekentnisse yn solchen
andern sachen dy vor em geschen
sein scheppe is sey ynpfendunge adir
vorbittunge kraft vnd crafft haben
moge adir ap man des vor geheyten
dinge wedir sprechen moge

Hir vff sprechen wir dy vorbittunge dy der
gesworne foyt thut von rechtis wegen
halben vnd vorsichtunge gutis vnd
pfendunge vnd vorrechtnisse vnd ge
lobde dy man vor em thut wenne ge
heget ding kumpt daz hot alles
kraft vnd crafft dorume wy der foyt
bekent bey seyme eyde daz dy frawe
ere cleyder vorpfandit habe also man
des rechten von rechtis wegen

Von vngerichte dy nicht hanthaftig be
griffen wirt vnd doch mit gerüffte be
clagit wirt / Dy andir frage ist Eyn
man hat den andern in frone brocht her
en vor geheget dinge vnd yn dem geynge
schreye her do obir meyne morder
der meyne frunt von dem lebe hot
zu dem tode brocht der noch ... ge
gete dinge clagit her yn solchen worten
dem foyte dach her mit messe eynen
seyne frunt mit vnd vnrechte zu
dem tode brocht hette der gefangene
man entwertit waz her ~~mit~~ mir sch
ult gebit daz bin ich vnschuldig vnd
vnschuldig wo dem wy mir daz recht
teylit vnd wenne her sacht zu mir
geclagit hot vnd ich vnhanthaftig
tot nicht begriffen bin ap ich
neher sey mit meyne eyde zu ent
geen des wedir sprach der cleger wen
ich en aus der frone mit gerüffte

brochte habe vor gerichte ap nach mit synis eynis hant des her gerichte moge

Hir uff sprechin wir noch deme male der beclagete man in hanthafftiger tat nicht begriffin ist und her males auch von der sache nicht vorwesit ist und nicht slecht der clage synnes gegangen an gesproche ist zo mack her sich mit synis eynis hant unschuldig werdin von rechtis wegin

Von clage eyner schult unvorzoglich

~~283~~ 278 Dy dritte frage ist alzust Eyn man ist umb schult unvorzoglich beclagit und der schult her bekante der scheppin teylte her zulde dy schult geldin ader unvorzoglich der schuldige gap sich umb dy schult bezalunge der clager sprach ich gere des daz her von dem dinge nicht gehe her habe denne mich bezalt der entworte der schuldig ich gelobe bey meyne ere des bessir ist wenne des gelt daz ich wil bezalin alz geteylt ist ap der clager em muste lossin genugen

Hir uff sprechin wir ist daz ere alz gut alz dy bekante schult und wil her des vorfende alzo das her bezalin wil off dy zeyt dy em von recht habin geteylit ist und gebote denne mus em der clager lossin genugen von rechtis wegin

Ap eyn man beclagit und der tag hen weke ist

279 ~~284~~ Dy firde frage Eyn man clagit zu dem andern daz her em unvorzoglich gelobit hot off eyn tag der hen weck ist des bekante yener daz her em off den vorgangin tag gelobit hot und sprach her habe iczunt des geldis nicht gereit do wil her syne recht dorzu thun her wil syn ere dorfor pfande adir burge setze So sprach der cleger ich wil wil keyne pfant noch burgen nemen wenne her unvorzoglich bekant hot Ap man den man sal antworte mit der hant zu haldene um dy schult dem clager adir ap her em muste lossin genugen an der vorpfendunge des eris und wy lange her des ere halden muste daz her is vorgesein mochte adir was recht sye

Hir uff sprechin wir ~~Bekant~~ Bekennit eyn gelder vor gerichte daz her unvorzoglich zulde habin bezalt off eyne vorgangin tach und hot keyne gereit gelt wil her denne dem clager aygen vorsatzin thue dem gerichte zo gut alz das gelt ist daz mus der clager nemen und habin zo lange zeyt alz mit orteil vorgericht getedinget wirt adir mit willen gesagit wirt wenne dy zeyt vor ist zo mack her das erbe vorkauffin adir vorsetzin vor syn gelt von rechtis wegin

Von morgengobe und farnde habe

~~285~~ 280 Dy funffte frage yn eynem briffe waz alzo Eyn man hat stande erbe und farnde gutte gehabit und hot syne weybe an syne farnde gutte gemorgengabit C marck der man starp und lis unmundige kinder dy frawe hot dy morgengobe entphange von or marck und ist nicht me blebin an des totyn mannis farnde gutte wenne xxiij marg daz ir dy morgengobe nicht follen werden mack dy vormunde der kinder habin nicht also fil sey dem mane den kindern ir notorfft gebin mack Ap nu der nehste frunt moge und formunde der nicht erbename ist mit des nehsten erbenemen willen und ap den unmundigen kint des anis andern erbe gebit wis des kauss stande erbe vorkauffin und den kindern ir notorfft gebin des andern erbe gelt in der kinder notz kere adir ap man den kindern sey der frawe morgengobe sey des totyn farnde gutte redlich notorfft gebin zulle adir ap der frawe ir morgengobe bleybe zulle adir waz recht dorumme sye

Hir uff sprechin wir noch dem male der man syne elichen weybe C marck alleyne ~~ab~~ an syne farnde gutte gemorgengobit habet hot ist des farnde gutis zo vil nicht alz C marck des mus daz weyp empere mer wen des ist den nympt sie und darff den kindern do sy nicht gebin dy kinder durffin auch ir nicht zu geldin von ere aygen auch mack der unmundigen kinder vormunde stande eygen mit wissin und mit volbort der nehste erbename wol vorkauffin und den kindern ~~ir~~ do sy redlich notorff gebin und das obirige in der kinder notz kere und ist eyn unmundick kint des andern erbename zo zal man daz auch vorbas mit syne erbename volbort thue von rechtis wegin

Wy eyn mede clagete off eyne unobilhandelunge ffrimutliche

~~286~~ 281 Dy vi frage ist also Eyn mede clagete obir eyn erste man her hette en eyne hornyson geheyssin daz bekante der erste man do lis em der Jude eyn recht werdin ap her em nicht bussin zulde do wart em geteylit mit dem male daz her is bekante vor gehegetem dinge zo

30v

sal ein bussin daz ortel schalt der
treste man und gna mit ortel off
dy bancke und sprach syn ortel also dut
den male daz alle lute dy guten
hertzen hasin zo habe ich en recht
gethon und nicht unrecht und
darff en der nicht bussin und czoch
sich des off des konigs hawff an
in eyn gehegeten gehegetem dinge ym mey
deburgesch recht daz folgit en der
sache und dy scheppe sante mit der
recht clage und antwort und daz
gescholdene ortel der hen do se sich
her hen kegen des ortylis worten
dy scheppe drie firtze tage und man
te den schelder und syne burge daz
er syn ortel folfurte des tete her nicht
der noch ob ~~firtze tage~~ en firtel iors
wolden dy scheppe ir bussin kegin
den schelder wen daz ortel daz her
syn nicht vor endete und machte
en dingflüchtig und syne burge
der gelobite also brechte her syn ortel
nicht in den nehesten dinge zo
wolde dy bussin gebin und daz ge-
loubete er auch vor den rotmanne
den noch brechte her syn ortel der no-
me dy scheppe er bussin von dem
burge der noch obir eyn iar sprach
der schelder dy scheppe habin myn
gelt zu unrecht genomen er musten
myr wedir gebin ~~und~~ der me-
kette is uns underwasin ab dy schep-
pe daz gelt der bussin mit rechte
behaldin mogen adir waz recht sye
Hir uff sprechin wir dy bussin dy
scheppe ingehobin und genomen ha-
bin als hy obin stehet geschrebin
dy mogen se alle mit rechte be-
haldin und dorffin der nicht we-
dir gebin von rechtis wegin

Von gelobede dy eyn man ingesenck-
nisse gelobit   Ffruntlich grus

287 182 Eyn man saz yn eyn stad der wart
beschuldiget kegin syme erbhe-
ren ezlich ungeschilt daz wart ho-
en gebrochin gesprochin von des
hern anewaldin dy beschuldunge
zo bot sich der man zu kome vor der
stad recht adir von des landis recht adir
vor alle dy recht dy in des hern lan-
de mochte gesin vor den wolde
her sich verantworten daz mochte
en nicht gehelfen der man wart gefan-
gen von des hern geheise und wart ge-
antwort in der stad gefencknisse und be-
tadinget wart wolde der man gebin zw-
nich her mochte aus kome tete her des
nicht is mochte en gehe an den lip
wonne der man synes hern ungenode
furchte und vorterbnisse synes lybis besss
bess ist is mer daz ich daz gelt gelobe
wonne daz mayne hern zorn obir mich
irginge daz ich doch ny vorschuldig
habe des wart der man aus gelossin daz
gelt gelobete her zu gebin daz hern ane-
weldin vor dem rote in der stad durch
synes lybis frist und hoste sich der
mete dirweren daz gelobdis der man nicht
~~lerner~~ lawtenmit als hy vorgeschrebin stet
daz halff en got von des hern gewalt aus
dem lande wo hot en der hern lossin na-
me abe und czut in der stad gerichte
und hot daz andir lute vorkauft und
gegebin an des mannis willen wo bete
wir uns underwasin ab der man daz gelob-
de daz her gethon hot in gefencknisse sye
schuldig zu habin adir nicht adir waz recht
Hir uff sprechin wir en recht daz gelobde daz
man in gefencknisse und in getwange
gelobit hot dy sullin durch recht nicht
stete syn und her darff der gute tawsint
nicht nicht gebin von rechtis wegin

Von sicherunge eyns mannis

288 113 Ffrunt me. Eyn man gesichert wurde vo-
der hern syne wonunge zu in der stad zu
habin adir ap her und zu eyn nachte und
und sprache abe und syn gut nicht an
syne ior und tag lenger adir kurtzir
zyt daz her vorkofte synes hern ungenode
ap dy dy syn erbe besessin habin daz der
nicht von en vorkawft ist und in
ny vorrecht ist der daz craft adir macht
habin moge ap en mit ire bezaz-
unge und wir daz behaldin zullin adir
ap der man wone der en daz fuglich ist
zu syme erbe wedir zihin und behal-
din moge adir waz rechtis sye
Hir uff sprechin wir wil der man sich zu
syme erbe adir gutte zihin des mus
her ussfordirn und irtadunge binne ior
und tag als her gesichert ist wunde in
dy stad zu kome und tete her des nicht
binne der zeit zo mochte her daz darnoch
nicht wedir tadinge von rechtis wegin

184 289 Ap man bin gehon mucke eyne wnch
zinsis unlost kawfin

Ap ma von ge nurke ey nurkmackt
krawsen / daz ist gefroget zu progaw
von unsir apat und von andern betaren

Est casus quod aliqui burgenti et pluribus retro
actis annis pauperum vero annorum pe-
rme quorum parentes discesserunt quorum
pupilli de ipsis quidam commendaverunt quidam mi-
norum anni quidem minorum temporis etatis pro eorum
tutelis opponebat pro se et conditionibus talibus
ita quod recipiens pecunias promisit sub obli-
gatione hereditatis sue in iudicio et sub
literis scabinalium roborarunt de decem
marcis una marca daret quolibet anno quibus
quidem eorum fuerit apud se pecunias
non tamen quod pecunia sit annuatim solvenda
pro annuali de dicti orphani ad
eorum pervenerint annos discretionis deberent
sua sorte vel pecunias sic pro eorum tuto
res commissas sunt recipere et de plano
et sunt sorte assumpmo assumpmis tutorum pro
minorum ut de eorum pecunias dicti orphani
post lesione et memoratione pecuniarum
ipsorum possent etc.

Sic volumus debitores etc. in lite institutum ex
parte quod ipse ipsos aliquos illos vel quidam
pecunias de suo scripto conceditur et usuras
pecuniarum sic accidit specialiter quod cuiusdam
boni hominis puer orphanus post suorum
parentum obitum fuit etatis medii anni et
pervenit ad etatem aliqualem honestam in-
venit ad emptionem sed vendi admoneo
generis sic dicendo ergo ... amici
ra plura beneficia et eorum specialis ami-
citias quas multi eorum exibent pro hinc
puer et nolo aliud tenere diligenter
quod eiusdem ipsi pueri multa ipse sui
quod tunc ita empcio fuit pro istos per eos
et eadem hominum vel multis fuerunt super
quatuor marcas census annui perpetue
venue quatuor vel marcas et eorum census
ipsi dicto puero damnum capere etiam eadem
persone dicto pueris ... obligati et literis scabinium
pecunias sunt obligati et literis scabinium
vel scabinalium contractus ille roboratur
quatuor eorum durant ad xiiij annos et sunt
pecuniam dicti pueri iam per l. ij marcas in
dicto censu soluta soluta utrum in
ille debitor teneatur ad capitalem pe-
cunias vel quo sit procedendum utrum cum
obligationibus vel non obstantibus et premissis
et pro pactionibus in principio prius census
expressis census est ... primum quod
dependet a primo ipse sorte sit contenta
et usuram non exigat de contingente contingit
persona ipse eadem pecunias que ob-
ligata obligaretur persone solutione debiti dominum

sua obligatur vel hereditate utrum statu
eadem obligatione ordinetur ita possit
de iure et gratie seque domino vel he-
reditate sit obligata beneficio compositione
et locatione et census ab urbe duraciones
et post declarationem sunt census quod census
solutionis dicti in sorte vel defalcatur Et
vel sic sine possit allegari quod eorum
ignorant sicut sic pueri sorte
magnum instaret dampnum quod de pue-
ris et hunc illas pecunias capitales
per tantum tempus spacium tantas ...
vel pecunias quanto ipso possit apud
eos eadem tempus spacium xx dicte ipsa
ait si aliquid emptione vendendi
veritate iuris possit in predictis taliter
durante medium et census est ita
pro eorum quod sic pecunie in tota sorte
solvere quoniam et liberationem pa-
rentum pro exemptione captivorum pa-
ganissimo sic debet admitti

Census emere vel vendere sub condi-
tione sequendum ordinum ... esse lici-
tum quod sub istas conditiones primo
quod emens ... etc. quod per quiusmundi
tum valor ... et census bonus
vel certum sub agro vero domino emere vel
villa aliquibus cum possunt defraw-
de vendere et aliquis emere sub
sub villa emptione emi accipiunt
persone accipiendi debet illorum census decto
et pro tanto pro emitur quantum que
estimatione vel usus hominum te-
neri volunt possunt Certo si
emens scripsit inter partes verum si
quod valeat dampnum si ...
vel provenit vel restaurabit si res
destructa sunt quod optato vel sed
rata Certo de huius contractus pe-
cunias bona fide sicut sunt et sine

von geschulde / frau vel dolo
nemlich von des burgraves dienstli-
chen gebeschulde kauff und auch
... von bisse sye Pfenntlich
gezeugt mit deser schrift frogesten
alzus Er ma hot geclagit in
eyn burggrave dinge zu eym ma-
ne daz her em abe geklaw
et habe eyne schult in dem ...
gelihat zu col haus vny C marck
und im fr marck de sprach de
antworte Ich bekenne daz ich

mit ym alzo gekaufft habe daz
acht mit vndirschede daz ich fry
gut gekaufft habe vnd der ich
mich des gutis vndirwunden zu
le der sint ich daz gut nicht
frye der sprech ich wedir ym Sint dem
mole daz ich daz gut nicht frye
funden habe zo fragt is ouch vnd
ma nicht vnd ich wil den kauff
nicht haldyn der sprach der cleger
ich wil bewysin daz daz gut fry
gewast ist vnd legete eyne offin
briff eyne konigesegilte aus ge
hegete dinge von der stat vor vns
schepmeker Langmeke vnd scheppe
zu Ilkus in gehegit dinge sagint
komen vor gerichte dy erbar laute nikos
Selstyn vnd Johannes Cropp ey burger
zu Krac vnd habin getedinget
des eynis kauffs wegen vm eyne
schult an deme acze zu Golchaw
alzo genant ze dir sprach Solmar ich
bekenne daz ich wedir Croppe ge
kaufit habe eyne schult in dem
acze der trat Johannes Cropp dar vnd
sprach fragete solmar dy teyl an yn
den selbin dinge der teylte ym dy
scheppe daz dy teyl frye vnd ledich
weren vnd sproche ey ortil daz ni
claus Solmar vnd Johannes Cropp
der vorgenante briff zulde halden
Sint dem mole daz her den kauff
bekant hot vnd daz sage wir be
kennende vnd geczugende in dessym bri
ff der konigesegilt brif vnd vnsirn
ingesegil der noch an der briff ge
~~lesyn~~ lesyn wart der fragete der cle
ger vm ortil Sint dem mole her
is ym dort fry getaylit ist vnd
auch der kauff getaylit ist aus
gehegetem dinge vnd daz ym den
haldin zulle ab her ym nicht syn
gelt wo gebin sulle ader der sprach der
antworter an den briff kere ich
mich nicht Sundir ich zy mich
an dy magdeburgesch recht Sint dem
mole daz ich fry gekaufft habe
vnd mit vndirschede vnd daz gut
nicht frye funden habe vnd des
gutis mich nicht vndirwunden habe
vnd auch in myn gewalt nicht be
genomen habe vnd nicht besorget
habe ab her is fry daz her is ym frye
vnd nicht mer wo lossit wo

en recht werdyn ab ich des kaufis le
dig zulle syn adir waz recht sye hir obir
sprech der scheppe czwisschen in beydir recht
ey ortil in sulchyn wortin noch des
briffes bekentnisse vnd der scheppe
ingesegil alz her ym dort getaylit ha
ben den briff zu habin alzo vil her
ym noch halde von rechtis wegyn der
schalt der beclagete na daz ortil
vnd qua mit ortil aff dy banck
vnd sprach ey sulchis ortil Sint dem
mole daz ich myn antwort alle
zeyt benomit habe daz her ich frye
gut gekaufit habe mit vndirschey
de ~~.~~ vnd her der wedir nicht gereth
hat vnd daz gut vnfry ~~vnd~~ adir
yn vorboth funden habe alz syn eyge
briff sprech vnd daz gut noch dem
kaufe gefreyet wart So spreche ich
daz zu eyme ortil daz des kaufis
mit merem rechte ledig mache ste
wene her daz off mich gezeugin
moge Hyrvmme bete wir vns zu
dirwysin welchis ortil mit mere
rechte ledig mache stehe vnd auch
Sint dem mole daz in des vngehe
gete dinge gescheen ist waz busse
vnd wette dorvmme sye

Hyr uff sprechin wir noch dem mo
le der Cropp den vorkaufte schult
der acze gefrogit hot vnd dorumme dy
scheppe in dem gehegeten berk dinge
fry getaylit habin vnd den kauff
zulde halden vnd daz zu gezeuge
habe vnd ir ingesegilt zo vil
wirt scheppe ortil bestehe vnd Sol
mars ortil mach nicht bestehe
~~daz her daz ortil geschulden~~ vnd dor
umme sal her den scheppe daz her daz
ortil gescholden hot xxx schillinge zu
busse gebin vnd dem burggreve syn
gewette daz synt dry phunt von
rechtis wegin vorsegilt mit vnsirm ingesegil

Von eyn gestorbene obe ffrunitlich ge

dinst lebe frunt vor vns hy an
dincke gehegit ist der ist komen
frauwe Elizabeth vnd clagete durch
ir vorsprechen zu nickel pelgen erem
obe in zulchyn wortin wy daz der
selbe nickos er abe daz her an ir
storbyn were von ir tochter dy der ge

A86
291

west ist des e genanten nicolay pelczer hawsfrawe vor ij C marc vorsagt hette eygene schult der her schuldig und her dirkant hat vor gehegendem rat und auch hot gelobet zu gelden dem selben dem her se schuldig was e plich unvorzogentlich zu wone her zo haben wolde und begerte sprech antwort der weder antworte nicol pelczer und frogete rechtis ap di frawe di obgenante nicht wolde komen di her wolde haben vorsagt daz wart eyn frunde vor recht der benante di frawe di obe menlich wo ze gelegen saynt der noch der zogete sich nicol pelczer eyne scheppe brieff der sprach bey eym entschicht dinge gewessche mit und tocht der also lautit Noverint universi quod in iudicio fuit constituta coram quo in iudicio dna Elizabeth r(elicta) et dna et heynslinis pte spalti pro puerulis eorum annuatim concordia unione super divisione bonorum predicti Johannis medietatem et pro propinquis suis privilegiatis effectu permanent et quod Elizabeth de bona sua ij C marc der der brieff vorhort wart der frogete nicol pelczer rechtis sint dem mole daz di mut noch des brieffs lawt mit der C marc hatte zu thune und di tocht auch mit zu lossen und di tocht auch mit glayche rechte hat der obe und gut glayche rechte hatte und di tocht hatte der obe selbe vorsagt und daz obe zu frunden obe worden sy und yn mayne wo wo geleyne gestorbe ap mo ist und dorgne gestorbe ap mo no daz gelt icht geben sulde und di frawe daz obe selbe lossen sulde ader waz recht sye der weder sprach di frawe durch der vorsprechen wol geweset vor vor mole in eyn brieff gewest vor gehegetem dinge der stunt yme wy di vorsagunge geschehe des hat ich di scheppe gebaten daz se den brieff in daz regist schriben und zihe mich an daz selbe regist und bette daz ma ma des selben brieffs ausschrifft lese der wart di ausschrifft also Nos consules cum presentibus recognoscimus publice quod coram nobis personaliter Nicol pelcz protunc constitutus apte et affirmavit constitutus sub se habe

hete habe bruf mulier Sprechbolle in ducat marc denars detinuit debiti debitore obligatis pro mut tenetur ich nicol tamen specialiter amicaciam Strusche dne kr nocht publice ilico esse propter sanum obligacionem dictam specialiter unam domo lapidea unius medie tamen unius nostre accepit dno Sprechbolle ut dni ipse suas patruas suas habe so lant sibi solue voluntate vellet absque dilatione persolvere in cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus der noch zo frogete di frawe sint dem mole daz in dem brieffe stunt geschreben daz der abe nicol daz abe habe vorsagt vor syne eygene schult und gelobit hat daz gelt zu gelden ap her daz abe nicht lossen zulde ader waz recht sye der weder sprech nicol sint dem mole daz di frawe noch des brieffs lawt mit der C marc hatte zu thune und zu lossen als oben steht geschreben frogete her uff spreche wir

~~Syn ap recht~~ noch dem mole di tocht des abes und gutes mechtig was noch lawte des brieffs der entscholdunge und nicol mit der folbort und der kegenwortig mit eym sich vor sendit und vor lobit habe bey alle obe und bey der stephanse und bey abe habin gewant kramo und krome ez ist nicols syme wegbis muste dorgne nicht schuldig zu antworte vor rechtis ~~Ap ey ma dem auch abe irlesse und dome eyn auch ma dem syn dy selbe sache beclagit~~

287 ~~292~~

fremutlichen gruß pr habit und rechts gefroget in des worten eyn ma ist komen vor gehegete dinge und clagete zu eyme andern mane von gut buß bey farunde habe di eym anerstorbe we vo syme rechten er frunde zu dem selbe mane clagete auch ey frawe in der selbe dinge von vil mark di er tote ma gelobit hette zu bezalen als seyne seyne eygene schult. Do wedir antworte der beclagete man und sprach her nicht als mich meyn geselle Pet Sauzbrode vormoles zu seyme gutte mit offinbarer schrifft hatte bey seyme gesunden lybe der an seyme siech bette vor [illegible] lawte alle seyne gut und gerete gegeben hat also das ich do mete thun und lossen mochte und das seyne frunde entwant hatte als der erbar gesil Nickels Dorff Nickel Strasberg haben vor unsern bericht lawte die wir dorzu gegeben haben und gebete do lot in icht werden noch dem mole das gut das meyn was und alle syn gerethe und kleynot und gewalt gestorben wenne der [illegible] sachen der den bericht bringe wedir uff uff den hette her mit der [illegible] meyne der noch ober etliche czeit weyle quam der sache vor recht und den scheppin toten in bekentnisse das vor in en geschach we do sprach der foyt du darfft nicht den in bekentnisse Ich bekenne ich uff stunt [illegible] maninge und habe das dingk vorrichtet und frage in in rechten weylich der dorch got gethon hab und in gotis [illegible] dinge ap ich keyne not keyne layde zulle ader was du tust me beschemis auch an alle anderen wo du bist bey frome lawte das wil ich fordern in meyn rechte und welde en lange beclagit habe do was der frawe sache und fragete in eyme rechte ap en der foyt nicht zulle offinbart her foyt sey in habit zu clagen das offinbart do sprach der foyt ich clage ober en her scheppe und gebe em schult das her mich beschemit mit rede wo her ist in dem lant hawse das ich mich lasse welde by trewen [illegible] die ander clage offinbare ich wo her steet ader stet mit frome ader mit frome lawte do beschemit her mich und sprach ich hette en seynes selbis gutis antwant das welde ich mich lasse by frunden die dritte clage das her mich beschemit hat vor den scheppen vor gehegete dinge und spricht ich hette en seyn veterlich gut entwant vor das bescheymisse neme icht nicht gethe [illegible] do sprich di sache das bekenne ich noch das her memes veterlich gut entwant hot do lis en der foyt en recht werden wene her en selb hette vor gericht ap her en nicht bestanden were des geldes das her hette gelawpit vor gerichte

Hir uff spreche wir [illegible] dem mole der frawe sache den nicht beschuldigt hat das her en seyn veterlich gut entwant hette und das vorgesetzte dinge bekant hat und der das mit rechte nicht gethun mochte noch gethon hat der [illegible] nimt her dem richter bussen xxx schillinge heller und nicht me. Von rechts wegen

288

Von gestolnen gutte gelde

289

Unsern fruntlichen grus. Ewir frage dem recht ist in ayme wortin keyne wilkor habe zu uns und die von unsern eldisten von manchen czeite gemacht ist und geschickit ist vor der gancze gemeyne der stad vor arm und vor reyche were [illegible] yeden burger ane arg zu halden also das an in iczlich mete burger der stad noch seyn macht alle syn gut ober seyne hawse bey seyne ede vorschossen sal gleich zu der stad und das beyden ader mit rechte zu lossen des ist eyn unser metburger bey uns und zu uns gesessen an iar ader achte in der stad gesesse und also lange das von gotis vorhangnisse dem selben unsern metburgern bey nachtis czeit aus seyme eygen [illegible] [illegible] und vil mehr denne her bekenne [illegible] als her uff [illegible] [illegible] wurden ze en gestolen noch dem als her [illegible] quam do ging her zu [illegible] und in syne [illegible] [illegible] und bekante offinbarlich der selben vorlust des geldes und sprach das her das selbe gelt also lange als her in der stad wonhafftig und mete burger were gewest bey gesworne eyde und als her dy [illegible] gesworen man und scheppe ist gewest uff den eyt [illegible] en die stad gap ofte und dicke [illegible] und bey [illegible] die selben [illegible] hat vorschost noch der stad wilkore hir vme bete wir vns vnd d' wysin wen d' selbe Curt metburger noch d' stad wilkör vnd bey syme gesworne eyde nicht vorschult vorschost hat syn gut als ir gehort hat vnd her bekant was her der stad vorbenumet wettin zulle ab' ad' was ir in eyme sulchin sache eyme mitburgern zu eyme rechte halden wellet daz gebit vns zu wissin eyn antwort vnd

hir uff sprechē wir eyn recht zu vorneme Sint dem male daz der man vor dē rote bekant hat vnd daz gelt daz en gestolin ist zam sax gewest vnd daz her geswornē eyde noch eyn stad wilkör nu vorschosset hat so hot d' man syn burgerrecht vorlorn vnd ist meyneydig vnd recht los vō rechtis wegē 290

Von pferdis ansprach

Ffruntliche grus zu vor Ewr frage ist vm recht also wy daz eyn man ist komē mit eyme pferde der zwor eyme vorkawffte her der quam der lantfoit vnd sprach sey her burge der sprach her wenne sal ich burge setze der sprach der lantfoit daz pfert ist gestolin der hat her nicht burge der saczte en der lantfoit in den gefangnisse der her gesas eyne tag ab' sere der quome syne frunde vnd burgeten en aus der quam her vnd trat vor gehegete dinges banck der quam der burgermeine an des here stad vnd sprach her sit vnce a here ap here gebit mir schult daz her eyn gestolin pfert habe gefurt in des koniges stad des brenge her brive aus stete vnd ad' aus dorffern daz her daz pfert habe gekawfft der gestelle her also laute daz beyde ratlaute adir scheppe von des hute dy bekante en daz her is hette gekawfft der sprach syn vormunde her sait her stet vor recht za ap ymand hat ymat zu en zu redin her wil em gesten zu gute te rechte der noch quā nymant kein man der en hette an gerecht zuuor der here vnd d' foit des der selbe man drey gatte firzehe tage gestande zu rechte vnd sich dirbotin zu syme daz macht ~~vnd~~ vns recht wy lange sa en moge geschal der in burgē hant d' foit ab' d' here

hir off sprechē wir eyn recht Sint dem mole der man bewysit hot mit scheppē dy en bekant habin daz her daz pfert gekawfft habe vnd dornoch her in dinge dinge gestandin hot vnd sich zu rechte dirbotē hat vnd en d' nymant beschuldiget hat noch an gerecht hot so sal her vnd syne burge der selbin sache frey vnd los dich syn von rechtis wegin

Von slachtunge zweier manne

Ffruntlichin grus libin frunt Ewr frage vm recht ist in zulchin worte Ewr brive syn an vns komē wy daz eyme slacht burge ist gewest daz sich lawte habin vorburget vor eyn recht der gestaltin dy burge den selbschuldige vor recht der tratin dy burge dar vnd zogin sich aus d' burgeschaft der sprach her selbe clager her sait eynis aus burge der sprach der selbe man der clag zulde lay der libin frunt ich bete euch blaybit in der burgeschaft der sprochin dy selbe in der burgeschaft dy wayle dinck wert der trat der clager dar vnd beclagete der sin man vnd clagete wunde vnd kampfarwunde zu en der trat der sudar vnd bot syne vnschult der gingen ze baydin seit vnd kegenwisch dem andin burge an vordy ane vnd nymant zoch sich aus der trat der clag dar vnd vnd gerte dy burge vorvachtin der tratin dy burge dar vnd sprochin her sait lost vns eyn recht werdin ap wir nicht frey vnd ledig zulle sey wen wo burge syn wurdin dy wayle dinck werte der sprach d' clager her sait losset mir eyn recht werdin wenne se sich nicht aus zogin ap se frey vnd ledig mogin werdin Dorumme bete wir euch libin frunde daz ir vns eyn gleych recht der obir schrybit wenne wir des nicht also wysse

hir uff sprechē wir eyn recht Synt habin dy burge bekantnusse aus gehegete dinge daz se nicht lenger syn burge wern wenne dy wayle daz dinck werte so dorfin se sulchs vm dy burgeschafft nicht antworte wenne se wern ledig der man dinges off gap von rechtis wegin

~~290~~ 291

292 Von gestolnem gute und eyme kelo·

Unsyn fruntliche grus. Erbyn wey
sey here euch froge wir von recht·
sulchyn worten noch geschrebin. Ey
ne frome mane unsyn metebur
ger und seyne eygene kelo·rit
und wurdyn ym dewplich gestoln
wol xl mark gr noch dem als
daz geschach der trat der selbe uns
meteburger als ym der schade geschach
vor uns in eyme ganczen siczinde
rat dorume ~~bete~~ wir en fregete
und her uns antworte dor off und
bekant offinbarlich daz her daz selbe
gelt die xl mark gr die ym ge
stolyn weren und sint als daz gelt
gestolyn wart und wie lange her
vor bey uns wonhaftig burger ist ge
west ey ior ader achte bey gesuor
ne eyde noch der stad willkör ny
keynmol noch key ior vorschosset
hette und daz bekenne ich vor euch
redlichyn bey acht mole in ganczem rat
en in vullem haus stete und be
kant dez selbe bekentnisse sprech
zu hant vor uns und selbige stat
der selbe uns meteburger got wayss
daz wor und ist recht durkant
und sulde ich eyme eit ader hundert
swern zo habe ich nicht gewust
bey meyne trawe und bey myn
sele und gesworne eyde wenne ich
daz selbe gelt daz mer gestolyn
ist mit mir aus dem dorffe zu
euch yn die stat gebrocht habe
und daz selbe gelt nye angelegit
habe an keyne erbeit noch an
keynerley ebentawer in der stat
daz ich iz vorschossin sulle. Hir
off bete wir uns underwysen ap der
selbe uns meteburger noch seyne
bekentnisse mit der hulffe gotis
und seyne eyde seyne erbewa
re sal und mag ap her denne
daz selbe gelt noch dem bekent
nisse vorschossin sal noch der stat
willkör ader waz dorume recht seye

Hir off sprechen wir recht noch dem
mole als der man vor euch in
siczinde rat bekant hat wy her
daz selbe gelt bey manchir czeit nye
vorschosset hat der ober wir euch her vor
ge geortel geschrebin habin und
sprechin daz noch von rechtis wegyn

dorzu sprechen wir off desin briff daz der
man mit der entschuldigunge noch
mit keyner hulffe gotis noch mit key
ner unwissinschafft noch mit key
ne eyde do fur kome mak von r w.

293 Von vorschoste gute der stad recht. Ffrunt
schafft zu vor liben frunde. Etlich un
mit burger habin vorwurkt zu uns
vor der stat dorumme ze habin der bus
syn der schepff und auch ander lawte
clayn und gros vil ader wenig waz
daz ist und dez gebrochyn zu der not
torfft wenne zo welle zu der haus spay
se zu vorkauffe und daz selbe gelt nemy
myn und vorlas mit andyn der geldyn
der stat und noch der gnade daz eyn in
der selbe erwacke wachsit daz ze sint
in die stat und vorschencke ze und vor
sint daz ga zu der erste frome ap ze
daz vorgenant farnde gute der stat noch
der willkör auch vorschossin zulle ader
waz recht seye. Auch habin uns etliche
burger der hoppen gerte und der hoppin
hawsir dorumme ze der hoppe habin gal
den vor zwey ader vor drey ader vor fier mr
noch der wille der stat ~~und~~ unvorscho
sit und auch den selbe hoppe zu stunt
den vorkauffin und daz gelt glaych
ander inbirn uns stat ap ze der selbe
hoppe yerlich vorhalde zulle ader waz
recht seye. Zo bete wir uns zu underwey
syn. Auch habin etlichin here zu uns
der molcz hawsir vor der stat adir
in der stat ap ze ungeloch auch erbe
der erbe noch der stat willkör vor
schossin zullyn ader waz recht seye.

Hir off sprechen wir eyn recht. Eyn iglich noch
der stad willkör als daz gut vorscho
ssin sal iz seye an erbe ader an farnder
habe die do gelegyn sint und der stat
gerechte habin dorumme wir metburger
howe ader hoppe gerten adir
getraide zu under uns genomen und
der gesinde der ze zu notorft ig
liches derffin die farnde habe zulle
ze vorschossin und die habe und hop
pe gerten zulle ze auch vorschossin
glaych andern erbe die in der stad gele
gen ader sint iz were denne daz ze ader
len den der selbe hoffin ader hoppe gerten
unsyn here dem konige ader andern her
re zunderlichyn soliche zins pfle
ge zu gebyn zo en darff man nicht
den erbe vorschossin habin aber wir

meideburg ſchofe ſchoppe gote vnd vnd gut aus wenig armen gerichte gelegin dez dorfin ze nicht vorſchoſſin es wer denne daz dy ſtucke yn der ſtad dy ſelbe yn komen pharrende habe zal man auch vorſchoſſin glaych andir pharrende habe vnd dy nicht haw ſir ſal man vorſchoſſin glaych andir abe von rechtis wegin

~~299~~ 294 Von clage eynis molners

Vnſ fruntlichin grus Eyn froge von recht iſt yn zulchin wortin Edeln weyſin here vnd libin frunde Es iſt alzo ſie kome daz eyn molner ſiczt i eyn mole off dy eyn ſtat vnd eyne gancze gemeyne der ſelbe ſtat dicke vnd offte geclagit hot vor dem here dy ſache der ſelbe molner der ſtat vnd der gemeyne ſil vngerecht hat gethon den des wegen gebot der here dem molner daz her vorkauffen zulde vnd ſich daz alzo lange vorczoch von dem ſelbe mol ner daz her des nicht achte bis yn daz ſirde dinck der ſprach der here vnd ſeyn formunde an ſeyn ſtat. Ir here vnd ogetrawe ſcheppe ap ir daz wiſſit Jch froge vor vorſuchin yn eynem rechtin froge wy lange vnd wy offte ich den zulden gebitte zu vorkauffin ſey eyn teyl der mole wenne ich begange daz mit euch daz ior vnd tag hoy waki iſt alz en dy here dy vor vns alzo geweſt ſint vnd der zyn erbs halbin behalden haben von des konigis wegin geboten han zu vorkauffin dem dy clage dy offte off en geſchehin ſeynt off en vnd dy ban en ny gewandelt ſeynt bis off deſe czeyt nu wer en auch geboten habin zu vorkauffin der dinge zwey drey alzo lange daz es ſich vorczogin hot bis yn daz ſirde dinck vnd des gebotis nicht achte ap der molner dorumme dy herin nicht wetin zullen vnd auch wy lange der molner dy mole behalden ſal wenne em geboten iſt zu vorkauffin alz ir gehorit hot ab wes dorumme recht ſeye der ſprach der molner Ir herin vnd ogetrawe ſcheppe ich bete euch durch got daz ir mich behaldet bey eyme glaychin rechte ap ir daz nicht wiſſit wiſſit ir abir daz nicht zo nemit ir vns beſſir gelt wen kauffit vns ab recht wy lange ich daz erbe behalden macht vnd vorkauffin moge wenne mir von der here wegin geboten iſt zu vorkauffin vnd auch ap ich dorumme icht wette zulle von rechtis wegin dem here daz ich es nicht vorkaufft habe alz mir geboten wart von dem ſir dingin ab wes recht ſeye hir off bette wir vns zu vndirwyſſin wes dorumme rechtis ſeye

Hir off ſprechin wir ſcheppe recht Sint dem mole daz dem molner noch heyſchunge ſeyn bruche an des der yn der czeit vnd dy gemeyne beſchuldiget hette ſey ſey erbe zu vorkauffin von gerichte geteylet wart vnd her dornoch der abir daz obe ior vnd tag/ alz ir vns ſchreybit behalden hot vnvorkauft vnd den ſyn here geledin hot zo ſal no daz obe bynnen yor vnd tag/ vorkauffin vnd darff dem here dorumme nicht wetten von rechtis wegis

~~300~~ 295 Wy eyn clagete off den andirn

Fruntlichin grus zu vor liben frunde es iſt alzo ſie kome wy daz eyn ze trotin vor daz recht zo hat eyn geclaget off den andirn der antworte der eyne vnd ſprach Ir herin wenne euch wiſſintlich iſt daz her mich hot vorſagt von der ſelbe ſache wegin vnd hot vor gehegete dinge mich gelobit zu vortratin wen mich et dem dy ſelbe ſache an trift vnd mich des wolde noch an den ſelbin here loſſin dornoch quā der ſelbe here des hot her eyne rotme vnd eyne ſcheppe mit em zu dem ~~her~~ ſelbin here zu geen gen zu vorhorchin zu der czeit waz abir nicht gehegit dinck/ der ſprach der here Ir here euch iſt wiſſintlich wen dy ſache wy dy ſelbe ſache vorricht iſt alz her ſelber vor euch vor gehegete dinge hot bekant dorumme froge ich yn eynem rechte wene her gelobit hot mich zu vortretin i gehegete dinge vnd wenne es dem dy ſelben ſache iſt ap ich em

ap ich em antworte zulde ader
waz recht sie / do sprech aber der cle
ger · Ir here also lange ich marigelt
wen her no den here hot gestalt vor
recht ap her mer · no nicht zulde
antworte ader waz recht sie

Hir off sprechen wir vor recht / der ant
worter ader der beclagete man sol
den cleger antworte off seyne
clage die her zu em geclagit hot
Is en sie denne daz daz gehe
gete ding em bekomme daz der
cleger vor wolde em gelobit hot
vor gehegete dinge zu vor te
tin der selben sachen hette / sie
sich auch beide clage und antwer
ter · willeclichen stracks ane und
schort an des here bekentnis
gezogin so muste her auch bey
des heren bekentnis bleyben waz
her bekant hette von rechts wegin

Von kamphwunden / ffruntlichen
grus zu vor liebe frunde Ir ha
bit uns gefroget um recht in euwern
briffe noch sachen noch geschrieben
~~301~~ 296 worten wirt ein man beclagit umb ~~302~~ 297
blut runst um eine kampf-
wunde ader um eine lemde ader
ein ber schrotiger wunden ader
um eine totslag der do geschit
mit eime messer ader mit eime
swerte ader auch um schult wor
und zu iglich dise sachen waz
her recht sie zu gelden dem richter
ader ap nicht grosser gesatze zulle
haben wenne diese sachen kome
in daz grosse dinge ader sein ge
wette in den cleyne dinge ader
ap daz mannes messer ader sein swert
swert vorbitte sie zu der busse
die dem richter angehorit und ge
wirt beclagit ader ap sich eyn
man vorspricht vor dinge ader schult
nicht gilt ap em geteylit ist vor
den richter waz her deme nemen zulle

Hir off sprechen wir vor recht / um blut
runst und um kampfwunden /
um lemde um hoe suchende ader
um totslag ader um schult die
man nicht gilt als geteylit wirt
ader ap sich ein man vorspricht for
eim dinge mit solchen worten
dorumme her den richter wette musse um
einglichs den vorgenante umbe man
den richter wette acht schillinge hel
ler genge und gebe sint der man
tegelich mete pleget zu keufen und
swert und messer dorzu wunde ader
wen einen man der sachen gericht zo
darff her wette noch swert noch mes
ser gelden von rechts wegin wurde
ader der sachen keyne geclagit in gro
ssen dinge zo wettet man den bur
grawe lx schillinge haller als vor
geschriben stet von rechts wegin

Auch zal man wissen wo man in
magdeburgischen rechte wettet mit
pfunde daz iclich pfunt helt
zwenczig schillinge heller als ze
in der selben muntze genge und
gebe sien der man mete tegelich p
pleget zu kaufen

Von eime diebe / ffruntlichen
grus wene liben frunde als ir uns
geschriben hot in euwern briffe daz
einem man zu euch vorlosen ist wun-
de zeyn habe bey nachte und des
morgens qwam vor den richter und bete
te des gerichtes gewalt zu suchen
seyne habe die her vorlorn hatte als recht
ist des ging der richter mit den ge
sworn und funde die diebe die der
man vorlorn hatte in eynes mannes
fir pfelen un slos / der sprach der man
der der gerichte gegert hatte hie funde
ich her recht daz daz mir bey slaff
nacht vorstolen ist / der sprach der zu dem
me daz gut funden wart her rechte
und der scheppe daz gut daz der man
an sprecht daz ist myn und des man
nes nicht / der wante der richter und lies
die habe die do funden wart tragen
do her gerichte haben wolde und hege
te ein ding noch gewonlichen zeite
und frogete jene man der die habe
funden hatte ap her gerichtes gerte der
sprach der man ja · begerte rechts wol
und schrey vor dem gerichte czeter ober
myne dip und ober des landes
dip daz waz von off den daz ging
und schrey der wider czeter ober gewalt
und unrecht / der sprach der man der
die habe funden hatte / her rechten

seyt gefroget zint des dy dinge hy
kegenwortich ist dy ich mit gerich-
te yn des mannes synen firpfelen adir
frisch tot funde habe und sunder vor-
mete des was yen adir den dy clage
gingen und sprach mit seyme vorspre- 2
chen, ich nicht losset mir ey recht w-
den von den scheppen wenne ich unge-
wunde hysstelle alz eyn frey man
ap ich mich no nicht were zul-
le mit eyme rechte alz ey recht ist
Hir off sprche wir ey recht noch eyme
briffe lawte Sint dem male das
dy selbe habe funde ist i des ma-
nes firpfelen pfelen und slosse
und sprecht dy habe sey sy und der-
ze saint sprecht auch ze sey sy zo ist
sich yen bewern dy habe funde wart
und yn seyn gewe hat nicht zu we-
re und zu behalden mit dem rechte
wen yen dy dube adir en brange mo-
ge von rechtes wege

Ap eyn man vor sate mach mit ge- ~~303~~ 298
czauge dy vas sachen nicht gewest
seynt derkenne der dy geczauge sin
sey sal / Hir off sprche wir ey recht
Sint dy lawte dy dem mane wol
von helfen czauge schaffige und bu-
vorsprechen an erem rechte zo moge
ze dy halfte wol geczauge und der-
wedir syche mach se nicht vorwar

Ap ey man clagit / von des rechtes wegen
mit czauge und eyn der czog / wirt ge- ~~304~~ 299
lossen moge vor sate mit eym mane
Hir off sprche wir ey recht Beclagit ey
man den andern dy slachte obunhau
delunge mit geczauge und wirt
em der czog gelossen zo mach he
met eyme mane nicht vorsate und
h sal zu em haben zwene erber ma-
ne dy unvorsprochen seynt an ere rechte
dy seyme an der ~~ge~~ clage helfen bewysen
und vorsate alz recht ist von rechtes weg

Eyn sprech off eynes mannes gut der
der entwonne wart / des vor sprechs ~~305~~ 300
schulde tag teyl wurde ~~gegulden~~ adir
stanislay tayl wart nicht gulden der
tag vaz adir michael zu kome der
noch eyn ey andir und sprech auch adir
dy gutes vor seyne schulde der tag adir
laurencij gar wurde gulden wer-
der gewer vorsprech vesser recht habe zu
Hir off sprche wir / Den ersten
ey recht / der erste vorsprech sal zu
dem gutte recht haben wen alzo
vel gut alz dy tage gelden sint
der noch der andir des tage auch
gelden seynt von rechtes wege

Ab eynes burgeschworne rechts bebet
mit krafft und kunt / Den der ~~306~~ 301
lute nicht wil lossen swat der sa-
chen dy vor em werden bussen
gehegete dinge wart vor em ge-
sche und der vor des signedz
adir gehegter banke bekennit
Hir off ey recht Eyn iglich rechter
sal von rechtes wegen ey gesworne
recht sey und denne avir laut
recht sey und denne avir laut
recht ungesworn ist zo hat seyne
bekentnus das he thut von sache
dy vor em aussen gehegter banck
geschehe keyne macht noch crafft

Wirt ymant begriffen / von rechtes wege
mit vorslagener monze fredes ~~307~~ 302
landes / Czrus hir off ey liben
brude is ist yn dess stat offin-
bar lich vor mussen das was wome
ma falsche vorslagene monze
funde obir eyn der welde ma
vor eyne falscher haben / habet ir
denne dy jude do mete begriffe
obir eyn und hot obir en zu
richte zo moget ir en alz eyn
falscher richte / hat ir abir nicht ob
jude zu richte zo entwort en de-
der obir en mit rechte hot zu rich-
ten awin ltze der Czraes weysgewar

Ap ma moge eyne den mans ~~308~~ 303
mit der hant eyne gaste vor seyme
bekant schult antwort ane den
gerichte der he geantwort wirt ge-
were en adir bittende gelaych ey- 2
ne pfunde zu dem dunte tags
und sate in das gerichte des gasth
von rechtes wege

Hir off ey recht wirt eyn yn eyme
gerichte ~~eyne gaste~~ ader wichbilde
eyne gaste geantwort mit der hat
hant vor schult den sal he yn den
gerichte ader wichbilde halden alz
ey burger den andern und sal en
nicht usfure is en mach auch
das gerichte ir loben is were ey ge-
bannen man von dem gast dunste

gehindert werdin wolde den an-
gast ussine der muste den ge-
richte vorburge daz h' helde alz recht
ist und wenne h' yn furt daz h'
in den banne ledigt we daz w-
din daz h' en wedir yn daz gerich-
te entwerte und en helde vor sache
schulde alz recht ist von rechtis wegin

~~304~~ 304 Ap der frawe off gobe an vor-
munde moge bunt habin / Alz
en frawe ere man hatte helfte
d' gutis farende und nicht farn-
de gegebin und an vormunde dy
en ~~iar~~ yar und tag wissintlich vor-
hir off dy gobe dy dy sweygen hab-
binne vor geheget bancke gathon
hot d' ze ere gebin dy helffte alles
ires gutis farndis und nicht
farndis off gegebin hot ist dy ge-
schefte noch des rechtis lauff und
an fragunge daz ist durch eyne
vormunde und sint der frawe frun-
de off und nedir gegangin und
habin dy gobe obir yar und tag
geledin und mit deme rechte nicht
wedirsprochin zunder vorswegin
ze sal dy gobe bunt und crafft ha-
bin und dy frunde zulle vorbas
sweygen von rechtis wegin

~~310~~ 305 Von eyme kramme zyse / Wirt
den wole daz der man dy krame
offinbarlich vorkaufft hat off armen
frie markte und vor euch be-
kant hot daz dy kramme unfertik
unfertik und ungewis sint alz
er uns schreybit ze ist h' der bunne
koyms vorfallin zunder hot h'
ymande dy kramme vor gut vor-
kaufft ad' hot ymande icht ge-
lobit den sal h' weren und sal
em halden waz h' gelobit hot
von rechtis wegin Auch ap u y-
mande mit unfertigen ware zu
euch begryffit es were welcherley
es were den mogit es wol were
zu vorkaufin und en der mete
von armen markte treybin von
rechtis wegin h' ghulers facent

+ Wenne eyme zey wip stirbit und
~~311~~ 306 lossit dy gerade und en swest / wil
der man und d' totin frawe swest
zulden zu der h' gerade halden

hir off schepphin von hause zu Dincz
Alle gerade dy en frawe zu ere man-
ne bracht hot ad' bracht hette dy ge-
hort der noch der totin frawe ir ne-
histe Spilmogin ganz und gar und
der von der totin frawe man nichtes
nicht zu gebe und auch dy gerade
dy dy frawe bey ere manne zampt
mit deme e manne gezaugit hot vor
ere tode von der gerade zal man deme
manne syn bette bedecte und be-
stelle tisch bancke / ad' waz der ge-
rade obir obrig ist dy sal dy nehiste
Spilmogin neme zampt mit der
erste gerade dy dy frawe zu erem
manne bracht hot Auch hot der
manne gerade bracht zu syne wapfe
ad' ~~dasch~~ hin syn gelt ichtsicht ge-
kaufft hot von mantil rocke adir
des glich der geradin dy sal auch der
manne zu vor aus bleybin zunder
mit der mittelste gerade alz halbin
teylunge alz obin steet geschrebin von
rechtis wegin

Titulus primi libri

De electione et electi potestate a j
De renunciatione a ij
De corporibus ordinandorum a iij
De servitute a iiij
De sacra unctione a v
De filiis presbiterorum a vj
De bigamis a vij
De clerico peregrino a viij
De officio vicarii a ix
De maioritate et obedientia a x
De iudiciis Titulus 2i libri b j
De festivis diebus b ij
De feriis b iij
De foro b iiij
De iuramento Titulus iij libri
De vita et honestate clericorum b vj
De clericis coniugatis b vij
De clericis non residentibus b viij
De prebendis et dignitatibus b ix
De sede vacante aliquid innovetur b x
De emptione et venditione c j
De locato et conducto c ij
De feudis c iij
De clerico egrotante c iiij
De ecclesia non vacante c v
De locatione beneficii c vj
De solutionibus c vij
De donationibus c viij
De peculio clericorum c ix
De testamentis et ultima voluntate c x
De successionibus ab intestato d j
De sepulturis d ij
De cultibus offerendi d iij
De decimis d iiij
De immunitatibus religiosorum d v
De conversione coniugatorum d vj
De voto et voti redemptione d vij
De statu monachorum d viij
De non promotis d ix
De censibus et exactionibus d x
De consecratione ecclesie e j
De celebratione misse e ij
De effectu baptismi ~~De festivis diebus~~ e iij
De reliquiis et veneratione sanctorum e v
De observatione ieiuniorum e vj
De preceptis si possit fieri cautionem e vij
De constructione ecclesiarum e viij
De clericis vel monachis ne se immisceant e ix
De sponsalibus Titulus iiij libri e x
De desponsatione impuberum f j
De clandestina desponsatione f ij
De sponsa duorum f iij
De conditionibus appositis f iiij

De eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium f iiij
De cognatione spirituali f vj
De cognatione legali adoptiva f vij
De eo qui cognovit consanguineam uxoris sue f ix
De consanguinitate vel affinitate f x
De frigidis et maleficiatis g j
De uno ecclesie contra mediatum g ij
Qui matrimonium accusare possunt g iij
De divortiis g iiij
De secundis nuptiis g v
De accusationibus Titulus quinti libri g vj
De cantenacione g vij
De symonia g viij
De magistris qui exigunt pecuniam g ix
Ne prelati locent vicarias s. r. g x
Sub annuo censu
De iudeis et sarracenis h j
De hereticis h ij
De scismaticis h iij
Qui propter filios occiderunt h iiij
De homicidio h v
De torneamentis h vj
De clericis pugnantibus in duello h vij
De raptoribus h viij
De furtis h ix
De usuris h x
De crimine falsi i j
De sacrilegiis i ij
De delicto puerorum i iij
De clerico maledicente i iiij
De clerico percussore i v
De excessibus prelatorum et subditorum i vj
De privilegiis et excessibus privilegiatorum i vij
De purgatione canonica i viij
De iniuriis et damno dato i ix
De penitentiis et remissionibus i x
De sententia excommunicationis de indulgenciis k j
De mutatione ad ecclesiam k ij
De mutatione ad prelaturam k iij
De verborum significatione k iiij
De suspensione k v

Et sic est finis registri huius
per manus Gruconis Rosinberg

abia sacerdotum custodiunt sciaz

ad legem requirent ex ore eius quia
angelus domini exercituum est Mal. ii. unde
ibi duo scribuntur que debent esse in sa-
cerdotibus scilicet scientia sicut scientia vite scientia
scie cum dicitur labia sacerdotis custodiant scien-
tiam subiungitur quia angelus domini exer-
cituum eligitur ad hoc ut ceteros precedit

Dignitate sicut precedit dignitate sic preeminere debet
debet scientia alloquitur ceteros ceteris preeminere
quia nulla maiorum gradus assumunt
i. q. i. Nos quos ornamus te [illegible] eius
cum dei esse eligi cum comparatione ceterorum
que exornant d. xxv. c. ii. nec non sacerdos
dei est precellere scientia vilissimus enim repu-
tandus est qui alios precellit dignitate nisi et
precellit scientia sancta et scientia et c. et vilis
simus qui doctor est et prior eligendus
d. iii. q. i. Illud quoque ignorat enim sit
inter ceteros ceterorum in sacerdotibus maxime
est vitanda xxxviii d. c. et io. bis et
propheta labia sacerdotis custodiunt et c. omnes
scientia sancta semper sit in pluribus desideranda
competens cum est tollenda quod de clero
Cum nobis tunc ad personam sic decet semper
plus prodesse quam [illegible] de commutacione ac [illegible]
cum pro eadem nunc personam debent habere ipso
scientiam scilicet litteras xxxviii d. c. eius contra
scientia ceterorum habeant autem debent habere quia [illegible]
ipso sacerdotes eorum scientiam debent habere scilicet
scientiam in libris et sic semper scientiam
et non canonica ipso ut dum a [illegible] possit
discerni xxxviii d. c. quibus [illegible]
ut via ad scientia habere prout possint et ad
theologiam xxxviii d. c. Cum ergo certo ut
officium suum possit exequi quod sine litteris scilicet
non potest quia secundum summum pontificem sine
doctrina divinitus tradita xxxviii d.
Omnibus et c. xl d. c. Sicut item debent
scientiam sacre scripture ut plurimi xxxviii d.
per totum habent autem etiam debent prout
tamen ipso prout eius sic scilicet personam decet in
ipso scientia scripture et [illegible] aliqua quod
habere presbyteri inveniuntur xxxviii d. c. cum ex prout
eius dubitacionem contra dubius in fide
haberetur et de hereticis c. fides autem in
sacra scriptura docetur quod de fide firmiter
xxxix d. c. Item quibus est prout sacerdotum in
formacionem ut xxxviii d. c. ii. Item
debent habere scientiam iuris canonici ut xxxviii
d. c. et d. c. Nullo debent sacerdotes sic
canones prout tamen ipso ne per ignoranciam
quid eos inficiatur xxxviii d. c. placuit
quod ignorancia in sacerdotibus ut corrupta
est et est digna ut in eodem xxxviii
d. c. in illius verbo ut [illegible] honeste
vigeant quod de vita et honestate clericorum

petrum et ut prima constitui possunt
quia si sacerdos per ignoranciam ceca aliis
aliis ducatum prebeant ambo in foveam
cadunt xxxviii d. c. Cum itaque et quod
de etate et qualitate prefici Cum
sit ars artium et io. presentes petit
sacerdos qui sciant ligare et absolvere
de p. d. vi c. [illegible] [illegible] nam prout
ignorancia sacerdotis per sacerdotum licite constitui
[illegible] quod ipso p. de p. d. vi. placuit
Legitur labia sacerdotis cum vero
et querunt scientia se custodiunt et
quia scientia per caritatem sacerdos dicitur vero
xxxviii d. c. qui ipsos est inquirere
scientiam scire quod iuris canonici
qui est scilicet litteras esse non ea
scientia impedit per monendum ut xxxviii
d. Omnis vero Iudicat et Ipse ii.
scientia tu scientiam repulisti repellam
et ego te ne sacerdocio fungaris mihi
et habere nullus de scientia [illegible]
xxxviii d. c. [illegible] de scientia et
de iuris canonici ut xxxviii d.
nullus est ut de scientia litteras ex
de qualitate et etate prefici ii. electe
ubi [illegible] fuit per ignoranciam
quia confessus est se minus legisse do-
natum et ego lex scilicet sic est tamen
scientiam ut sacerdos via putat ad scientiam
iuris canonici quod scilicet quod honoris
de presbyteris de ordine sacerdotum in [illegible]
[illegible] lector [illegible] Similiter
iuris canonici quia hominum [illegible]
nihil quantum utilitati defficientibus
compilavit ut [illegible] lacior [illegible]
in ea quod ad iuris qualitatem [illegible]
quod ad consilium utilitatem [illegible]
[illegible] quod locum [illegible] et [illegible]
efficientes et est intencio auctoris [illegible]
[illegible] quod [illegible] intencio et
[illegible] canones decretales [illegible]
[illegible] pontificum [illegible] liber est
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] modus agendi
qui est [illegible] diffinitivus probativus
et improbativus divisivus et exemplorum
[illegible] ille ultimus modus [illegible] est
de [illegible] ut [illegible] prout [illegible]
[illegible] quia [illegible] ut [illegible]
[illegible] qui [illegible] [illegible]
de [illegible] liber in quinque libros [illegible]
et libros [illegible] in titulos et ti-
tulos in alias partes ut in [illegible]
libri [illegible] Causa finalis est [illegible]
iuris canonici ut [illegible]
[illegible] sic possit lector quod [illegible]
possit tamen in [illegible] [illegible]
[illegible] autem [illegible] scientia [illegible]
[illegible] scie et d. [illegible] [illegible]
tendimus modus [illegible] de [illegible]
[illegible] l. i. Canon et [illegible]

procedendo sine reprehensione quia legitur ut vita hominum corrigatur componitur. Nam sicut ex his duobus scilicet corpore et anima sic homo et in ecclesia dignitates, pontificalis auctoritas et regalis potestas. Et sicut anima [illegible] et obedit, voluit enim Deus quod his una praesideret, ipsa cum canonum conditore et imperator conditor legum ad condicionem librorum legalium et canonicorum. Unde quinque libri legales continent institutiones, codicem, digestum vetus et novum, autentica. Autentica autem maior liber et hii sunt [illegible] divisi in collationes et quilibet collatio constitutiones dividitur in titulos et tituli per leges et leges per paragraphos. Iste libri digestorum continent statuta et responsa et quilibet liber in eodem modo dividitur quo institutiones. Codex institutiones continet imperatorum et habet xii libros et similiter dividitur. Autentica [illegible] corpus vel summa illorum et illa dividitur in titulos et titulos per paragraphos, paragraphos per collationes. Libri vero iuris canonici continent decretum et decretales. Decretum habet tres partes. Prima pars dividitur in C et i distinctiones. Secunda pars in causas xxxvi. Tercia [illegible] Prima pars dividitur in distinctiones, distinctiones in canones et canones in paragraphos. Secunda pars dividitur in causas et causae in questiones et questiones in canones et canones in paragraphos. Nota [illegible] in causa xxxiii questio iii [illegible] dividitur in distinctiones septem. De penitentia [illegible] dividitur in canones et in paragraphos. Ultima pars dividitur in v distinctiones de consecratione et distinctiones dividuntur in canones et in paragraphos. Ubi tamen ponitur absolute de illa vel de ipsa vel [illegible] quaerat in prima parte decreti nisi agatur de distinctione [illegible] vel [illegible] quaeratur [illegible] et ubi habetur de consecratione distinctione tali vel tali quaerat in ultima parte decreti. Decretales dividuntur in v libros et hii libri dividuntur in titulos et tituli in rubricas et rubricae in paragraphos. Nota circa nomen canonis et decreti et decretales. Canonum est [illegible] quod in generali concilio [illegible] statutum decretum dicitur quod ad instantiam consultationis dominus papa de consilio cardinalium statuit et in scriptis redigit. Decretalis dicitur epistola quam papa [illegible] vel solus cum consilio cardinalium [illegible] et canones et decreta et decretales [illegible] nomine appellatur. Hiis visis [illegible] attendamus. Incipit prologus summule

[illegible] simulacrum hominis [illegible] et questiones earum breviter inserere quos textus plene [illegible] non habebat multimodis [illegible] me rogavit ut casus illos breviter et simpliciter annotarem [illegible] et planius casus [illegible] canonica [illegible] labore [illegible] decretum [illegible] minus [illegible] instantia et [illegible] cum [illegible] inspexerit [illegible] annotare [illegible] utilitas [illegible] privata [illegible] publica utilitas [illegible] privata [illegible] de maiori decretalium et doctorum et de summis et [illegible] plura [illegible] et novatorum in iure [illegible] cum magnis laboribus et [illegible] vigiliis [illegible] collegi et [illegible] multi magis [illegible] videbitur [illegible] annotare. Porro [illegible] illos qui [illegible] summule [illegible] multos [illegible] de diversis [illegible] intentionibus [illegible] simpliciter [illegible] fine [illegible] casus [illegible] opiniones singulorum [illegible] sufficiat [illegible] opinionem [illegible] ut [illegible] opinionem aliorum [illegible] describere voluit [illegible] Dixi [illegible] opinionem illius [illegible] summando [illegible] opiniones singulas [illegible]. Rogo te quicumque legis illud ut oratio pro peccatis [illegible] studio [illegible] pro anima compilatoris [illegible] et [illegible] devote [illegible]

¶ Quaeritur si omnes potestate eligendi habent [illegible] electionis [illegible] Rubrica. Primo quaero [illegible] de [illegible] eligere [illegible] Innocentius [illegible] et [illegible]

A i

De potestate electionis

Dicens ex absentia ille mittitur ex vo-
tis eius. extra eodem c. susceptum quod si eciam
suscipit in presbyterum ne [illegible] nisi sit
in presbyterum. Re. capitulo ar. xxxiiij d. de sum-
ma [illegible] ac de electione [illegible]
quod [illegible] spectant ad forum confessionis
Que sunt illa que pertinent ad so-
lum presbyterum quoniam inferius eodem libro
in titulo et articulo [illegible] de officio
legati. Quid quod episcopus sit de [illegible]
in illo cum suum officium ignorant
simoniace est adeptus per libellum illius
[illegible] c. Si autem [illegible] cum illo [illegible]
receperit dignitatem simoniace est adeptus si
prius quam cognoverit sponte resignaverit potest cum eo
dispensari [illegible] illo eodem ad eandem restituatur
i. q. i. [illegible]. Si autem post cognitionem de [illegible]
cognitum fuerit non potest cum eo illa vice
dispensari nisi alia vice eligeretur ad
eandem tunc posset. extra eodem c. Si autem [illegible]
Cum eo cum eo qui ordinatus est ab eo-
dem ignorans extra eodem c. [illegible] cum ei
communicat ab eo qui renunciavit [illegible]
[illegible] clericus potest renunciare suo
beneficio sine consensu sui episcopi. Re.
quod non. extra eodem c. admonet. Item quomodo
intrare religionem sine consensu episcopi
xix. q. i. Due sunt. Quid si aliquis
renunciat ecclesie tali pacto quod sit ab
eo qui dat ei annuatim debitam
provisionem et cum eo [illegible]
eam optinuit ecclesiam. Dicunt quod habe-
tur. Re. quod non quia est [illegible] extra eodem
[illegible]. Et qui dimittunt beneficia sua
sed intendunt renunciacionibus [illegible]
[illegible] quam [illegible] certa non potest [illegible]
prelatos [illegible] q. [illegible] Quid quod ordinatus
a se [illegible] presbyter in suffraganeos non potest
sine licencia ab alio ordinari
extra eodem c. Cum [illegible] Item clericus
episcopus non potest ab alio episcopo deponi [illegible]
eius sed [illegible] instituendi dat ad
[illegible] ar. in q. [illegible] extra eodem. Item
non potest proprio suspendi ab alio qui
quam ad [illegible] ut d. primocerius
Item non potest [illegible] nisi per [illegible] testes
in q. iiij presbyteris. Quid quod episcopus duobus
diebus ordinat acolitos et ostiarios
diebus tamen paucos pro necessitate [illegible]
extra eodem c. de eo [illegible] plures ordinare [illegible]
[illegible] modo ita quod ita fiat quod non videatur
generaliter ordinat ut d. libro eodem. Quid
si episcopus ordinat alienos clericos
[illegible] prelatus episcopo non petat
[illegible] et [illegible] in [illegible] ultimo
[illegible] dispensare et tunc ordinat
[illegible] absque accusatione
ordinum [illegible] et in [illegible]
quo suspensos [illegible] electi sunt

c ij
de renunciatione

c iij

a dicitur episcopus absque licencia pro-
prii ordinari extra eodem c. eos [illegible] Quid
si aliquis ordinet alienum clericum
[illegible] vite [illegible] illius
nisi sit ille ordinatus sit suspensus
et ordine suscepto. Re. quod non
debet nisi proprius episcopus vitam habeat et
[illegible] et dat licenciam ministrandi
xx q. ija c. [illegible] d. et extra de [illegible]
ordinandorum [illegible] Quid si prelatus
antequam licenciam habeat proprii episcopi cele-
brat nisi sit necessitas. Re. quod
[illegible] eodem libro et de celebratione. Quid quod
episcopus debet [illegible] nullumque promovere
ad sacros ordines nisi prius habeat
beneficium vel sufficiens patrimonium
[illegible] episcopus qui fecit providebit ei
[illegible] in vite necessariis donec conferat
ei beneficium. de prebendis. Quid habet
[illegible] episcopus [illegible] quam [illegible]
[illegible] sed cum alii [illegible]
ille tenebitur. ar. l. iiij d. [illegible]
quod ubi episcopus potest aliquem promovere ad
sacros ordines exigens ab eo pac-
tum quod non inquiratur ei super beneficio. Re.
[illegible] de symonia et [illegible]
[illegible] Quid
[illegible] debet esse clericus qui re-
cipit beneficium. Re. ille cui confertur
beneficium cum cura debet esse et [illegible]
xxv anni alioquin collatio nulla
est [illegible] extra de [illegible]
[illegible] infra annum a tempore collati be-
neficii [illegible] sit sacerdos quod si
[illegible] non fuerit privatus est beneficio ut
[illegible] Quid quod episcopus promovet
ad diaconum vel ad sacerdotem et [illegible]
[illegible] legit benedictionem quam forte
[illegible] ordinis
[illegible] ordo [illegible] d. xxiij c. Quid
[illegible] que [illegible] sunt [illegible]
de [illegible] d. ij. Cum presbiter [illegible]
[illegible] et ministrare [illegible]
[illegible] ordinabit ut in [illegible]
[illegible] episcopus et [illegible] et archidiaconus
ministrat [illegible]
[illegible] candelabrum cum cerea
[illegible] c. i. Quid si episcopus [illegible]
[illegible] ordinibus non potest [illegible]
[illegible] die [illegible]
[illegible] Re. quod [illegible]
[illegible] Quid presbiter et
[illegible] non potuit ordinari
die sabbati [illegible] ordinari die [illegible]
ad illi qui ordinati sunt die sabbati
[illegible] die [illegible] ordines
[illegible] nisi petat [illegible]

qui ponitur in mortali peccato ordines re-
cepit. Respondeo quod [illegible] de pena
illius qui coram de [illegible] ordines
recipit [illegible] diaconatu. Respondeo quod [illegible]
Quid de eo qui furtive sacros ordines
recipit. Respondeo si aliquis ordines recipit
[illegible] cum illo potest quis dis-
pensare vel [illegible] ordinibus [illegible]
[illegible]. Quid consultum nisi papa potest dispen-
sacionem [illegible] de pena corporis
qui ordinatur excommunicatus. Respondeo [illegible]
de summa excommunicationis in [illegible] de
pena illius qui sunt in excommunicacione
sive furtive ordines recipit. Respondeo
de eodem qui furtive ordines.

A iiii Nota quod examinator debet inquirere
ab ordinando ad sacros ordines de
[illegible] sufficiens [illegible]. Et [illegible]
de etate legitima. Quid de etate et qualitate
[illegible]. De moribus honestas. Quid de
etate et qualitate [illegible]. Et sunt nati
de legitimo thoro. Quid de filiis presbiterorum
[illegible]. Et sunt de illa [illegible]. Quid de
[illegible]. Et ultimo de sint ho-
[illegible] quod ordinandi [illegible] in nullo
[illegible] et [illegible]
[illegible] aut sufficientes [illegible]
Quid de [illegible]

De sacra unctione A v

Numquid in oleo non consecrato potest sacerdos
[illegible]. Respondeo quod non [illegible]. Quid si
sacerdos ungit infirmum oleo cathecumenorum
et [illegible]. Respondeo quod
[illegible] in [illegible] illorum
[illegible] nisi [illegible] ad [illegible]. Quid
de [illegible] et [illegible]. Numquid potest
sacerdos qui [illegible]
[illegible] in [illegible] infirmum
non [illegible]. Respondeo
quod [illegible] potest [illegible] sacerdos [illegible]
non [illegible]. Quid de [illegible]
[illegible]. Quid si [illegible] ungit et alius
in [illegible] numquid [illegible]. Respondeo
quod non [illegible]. Quid
[illegible] si [illegible] incepit unge-
re et deficit. Respondeo alius debet supplere
[illegible] ille [illegible] alicuius
[illegible] uti [illegible]. [illegible]
ungi. Respondeo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. Respondeo quod et si [illegible]
[illegible] alias non. Numquid aliquis
ungi [illegible] infirmitate [illegible]
magis recipit [illegible] quam [illegible]

De promocione illegitimorum A vi

Numquid alterius [illegible] promoveri ad
sacros ordines. Respondeo quod si [illegible] intrat
religionem [illegible] aut [illegible] in
[illegible] non potest nisi [illegible] sint dispen-
sati [illegible]. Numquid episcopus potest cum

talibus dispensare ut promoveantur ad sa-
cros ordines et ad simplex beneficium [illegible]
Respondeo quod sic [illegible] ad dignitates vel
personatus et beneficia curam animarum ha-
bencia solus papa dispensat. De bigamis A vii

Numquid verus [illegible] bigamus [illegible]
[illegible]. Respondeo quod non [illegible]
[illegible]
[illegible] nisi [illegible]
quod non [illegible] bigamus [illegible]
[illegible] Numquid bigamie
irregularitas per baptismum. Respondeo [illegible]
[illegible] de [illegible] vel biga-
mia [illegible] non tollit baptismus. Unde
baptizatus bigamus ordinatur et non [illegible]
sine dispensacione vel [illegible]
vel [illegible] ut homicidium
[illegible] tollit [illegible]
[illegible] vel [illegible] aliquo
[illegible] sanguinis vel
[illegible] vel [illegible]
[illegible] non tollit [illegible] dominus
[illegible]. Et [illegible]
[illegible] sive [illegible] sive [illegible]
sine [illegible] homicidium
ante baptismum non impedit post baptismum
[illegible]
[illegible] Unde [illegible] baptismus
tollit [illegible] homicidium
[illegible] in illa [illegible]
[illegible] bigamie
[illegible]

De ordinantibus alienos A viii

Numquid [illegible] si episcopus ordinat alienum
clericum [illegible] facit [illegible] et [illegible]
suspensus [illegible] per annum aut [illegible]
et [illegible] episcopus [illegible]
ordinatur [illegible]
[illegible] deponit [illegible]
episcopus [illegible] dispensat [illegible]
[illegible] quod ordinatus
ab alio episcopo si celebravit non [illegible]
[illegible] nisi [illegible]. Unde episcopus
potest [illegible] dispensare [illegible]
[illegible] quod solus papa possit [illegible]
dispensare [illegible]
[illegible] De [illegible] ordina-
[illegible] ordinat [illegible]
quod [illegible] ordinis
[illegible] si aliquis [illegible] vel
[illegible] ad [illegible]
[illegible] dispensare. Respondeo quod [illegible]

De promocione illegitimorum. De viciosis beneficiatis A ix

Quid si beneficiatus possit repre-
[illegible]. Respondeo quod non [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] beneficiatus de [illegible] deficit [illegible]
[illegible] et recipit [illegible]
[illegible]

v' etc. pecunia capitulo adultus etc. Et quibus et mandatum compromissum et concessit de penitentiis xxx Item plurimum vel dist. dist. et de [illegible] honoris [illegible] omnibus contra et propter [illegible] legati [illegible] vel dicto recipit vicarius [illegible] potest homines absolvere. Respondeo puto simpliciter melius indicat quod non potest quia intytulatus in una ecclesia potest [illegible] et cum [illegible] ecclesia non [illegible] et alia de [illegible] et ut addit [illegible] de electione [illegible] libro quod quis [illegible] beneficium [illegible] recipit statim vacat [illegible] non potest solvere vel ligare et non est [illegible] in duobus beneficiis. Item ergo beneficium habens curam in ecclesia sua non potest [illegible] in alia quod non potest absolvere vel ligare et hic [illegible] episcopus potest dare [illegible] auctoritatem absolvendi in ecclesia [illegible] posset similiter dare auctoritatem absolvendi in sua [illegible] Et non credo quod possit dispensare ad duo beneficia curata [illegible] de prebendis [illegible] multa [illegible] publice [illegible] ut suppleat vicarius ad tempus quod de clericis non residentibus [illegible]

De dispensatione clerici apud episcopum

Si episcopus precipit clerico quod vadat Romam pro negotio ecclesie numquid potest compellere si sunt alii magis ydonei. Respondeo quod non quia in legationibus non est ordo [illegible] propter delegant [illegible] Item quid si episcopus precipiat clerico ut det [illegible] libros ut [illegible] ecclesie numquid clericus tenetur obedire. Respondeo quod non quia hoc non pertinet ad officium suum [illegible] Item si [illegible] precipiat [illegible] quod [illegible] numquid tenetur obedire. Respondeo [illegible] ut petat in hoc [illegible] obediendo [illegible] obedit [illegible]

De iudice seculari et synodali

Queritur si iudex secundum conscientiam vel secundum allegata. Respondeo secundum allegata. Unde si iudex sciat aliquem [illegible] debet laborare [illegible] per [illegible] compareat [illegible] vel attestata contra testimonium [illegible] ad [illegible] mittat ad superiorem et [illegible] quod [illegible] ad [illegible] et sine scandalo [illegible] vel [illegible] Alexander.

De [illegible] iudicis

Queritur si iudex possit procedere in iudicio sine accusatione. Respondeo si crimen est manifestum et evidens potest sine accusatione procedere et sine testibus [illegible] non potest [illegible] Alexander. Queritur si iudex [illegible] in iudicio possit [illegible] Respondeo iudices ordinarii non possunt moderate petere expensas cum [illegible] tenuit. Item iudices delegati possunt moderate petere expensas et nichil ultra. [illegible] de vita et honestate clericorum [illegible] Queritur si iudex aliquid recepit. Respondeo aut recepit pecuniam ut iudicaret in iuste ut homo [illegible] iudicaret iuste [illegible] in hoc casu debet restituere non illi qui dedit sed illi qui [illegible] hoc [illegible] condempnavit iuste [illegible] designet dando [illegible] bonum [illegible] et quietum [illegible] ut [illegible] Alexander.

De pena iudicis

Queritur si iudex possit punire aliquem delinquentem [illegible] Respondeo intuitu [illegible] vel honoris [illegible] non potest iudex esse [illegible] in [illegible] sed intuitu dei et ecclesie potest [illegible] et [illegible] Alexander [illegible] Queritur si clericus possit renunciare iuri suo in hoc quod conveniat alium clericum coram iudice seculari. Respondeo quod non potest quia [illegible] in [illegible] clericorum [illegible] et [illegible] renunciare potest [illegible] de [illegible] significavit.

Sequitur de celebratione divinorum

Queritur si diebus festis liceat operari [illegible] Respondeo si non immineat necessitas [illegible] debet [illegible] ita quod dicitur tunc largiri eleemosinas [illegible] tamen fiat de licentia plebani. Queritur si diebus festis liceat arare agros pauperum vel alias laborare [illegible] Respondeo quod [illegible] festis [illegible] non debet [illegible] in [illegible] ita quod fiat [illegible] [illegible] tunc liceat operari [illegible] et alia [illegible] ita [illegible] quod non sit [illegible] in [illegible] Queritur si petat [illegible] qui diebus festis [illegible] ad [illegible] Respondeo si alias [illegible] credo quod non petat [illegible] si [illegible] vel [illegible] cupiditate vel [illegible] credo quod petat [illegible]

160
319

Sabbato

viii Et quia durum est contra multorum dampnac(ionem) dico salvo meliori consilio merito qui vadit festivis diebus ad forum et post audit missam et non facit ex contemptu et sic est consuetudo cum ex hoc non generat scandalum et non prohibetur ab ipso episcopo et predicatoribus quibus sunt peccat non cum audio dici quod peccant mortaliter. Queritur si aurifices peccant parando annulos dominorum diebus festis. Respondeo si sedente die non possunt parare fructus similiter credo quod non peccant mortaliter. Item viii Queritur si [illegible] ad [illegible] cum diversis qui laborabunt peccant. Respondeo iuste moti hoc faciunt [illegible] excusantur. Item viii Queritur si legem festis diebus scribere. Respondeo quod in lege quod gaude scribere de cantu in cantatione legitur.

Binanda, ecclesia ... nocturne lecture et conferre vel ex tenerorum absque mortali. Item viii Queritur de mercatoribus qui ducunt de una terra ad aliam si peccant quod [illegible] diebus festis. Respondeo quod si ad finem lucri [illegible] non sunt [illegible]. Item viii Queritur si peccant qui festis diebus currus equos ferrant vel radunt barbas. Respondeo si faciunt propter necessitatem aliorum quibus hec competunt excusantur sed si faciunt propter questum non. Item viii Queritur si equos qui vadunt diebus festis peccant. Respondeo supra hoc faciunt propter necessitatem sine non [illegible] eos dampnare. Et est [illegible] regionum concessum sit ambulare in sabbato non ultra mille passus. Item viii Queritur de molendino. Respondeo sed molendina que moventur vento vel aqua agendum secundum consuetudinem regionis non prohibetur a prelatis de molendinis. Ne que trahuntur equis credo quod debent festis diebus quiescere. Item viii Queritur de cruditate (?) qui operantur qui operantur diebus festis quando ita tenui sunt [illegible] nec peccant. Respondeo secundum [illegible] ab necessitate legitime fieri non videtur de [illegible] iuris. Queritur non legitime licitum. Queritur quando debeat ieiunium incipere. Respondeo quod sabbatum incipiendum est a vespera usque ad vesperam diei sequentis secundum quod dicitur Levitici xxiii. De sabbato omnes [illegible] consuetudinem regionum et solempnitatum quarum de [illegible] in primo incipio et tantum ... Respondeo quod dies quo ad sanctos incipit a vespera et terminatur ad sequentem vesperam. Quod de sabbato Levitici xxiii. Quare ad iudicandum incipit ab ortu solis et terminatur in occasu. Quod de officiis dici consulunt. Quo ad solemnandos incipit a media nocte et terminatur in media alterius noctis. Quod de officiis consulunt. Quo ad canonicas incipit ab ortu solis et terminatur in occasu. Quod de treugis. Quo ad iuramentum sicut quod incipit primum terna luna et finitur iuramentum die festo et idem est in aliis diebus ieiuniorum. De consecratione distinctione iii de ieiuniis quadragesimali. De muliere adultera.

b iiii

[illegible] de muliere adultera et per virum confessa utrum possit licite reconciliari sibi et cum adulterium quod non sit in aperto [illegible]. Respondeo quod non [illegible] non sit esse [illegible] nec aperte sit et dimissa possit tamen in hoc casu sibi licite reconciliari quod [illegible] in domo sua et [illegible] in alia. Item viii Queritur si aliquis [illegible] ut compertum [illegible] quod si deliberasset non inclinasset tenetur. Respondeo quod hoc sit licitum quod [illegible]. Item viii Queritur si aliquis [illegible] quod vellet intrare religionem vel predictos [illegible] sit [illegible]. Respondeo quod omne [illegible] in [illegible] quod non [illegible] homine in peiori [illegible] vigeat ad meliorem [illegible] ab [illegible] illud quod est mortale in se [illegible] quod est veniale in se [illegible] [illegible] quod [illegible] sit mortale vel veniale ut si [illegible] aliquis quod nunquam vellet accipere [illegible] ab aliquo quod [illegible] non accipere peccat mortaliter. Quando [illegible] concedit vel concludit [illegible] peccatum [illegible] et non [illegible]. Queritur [illegible] de [illegible] ut quando aliquis [illegible] quod non est [illegible] vel [illegible] quando aliquis concludit [illegible] ut quando [illegible] ut [illegible]. [illegible] vel quando [illegible] in domo [illegible] pro [illegible] credo quod [illegible] sit [illegible] ipsa [illegible] pro [illegible] et de [illegible] et de [illegible] quantumcumque [illegible] non sit obligatio [illegible] inde [illegible] ipsa [illegible] et [illegible] et [illegible] petenda [illegible]. Item viii Queritur si [illegible] quod vellet [illegible] vel adherere [illegible] sit. Respondeo aliquis [illegible] et illud [illegible] sit quod nullo [illegible] est malum et [illegible] ipsa [illegible] est [illegible]. Quando [illegible] in parte malum et in parte bonum et [illegible] quia est malum [illegible] et [illegible] quia bonum est [illegible] ut si [illegible] ut velit [illegible] adherere [illegible] adherere malum [illegible] quod [illegible] quod [illegible] alii

b iiii

ad honorem bonum est. Queritur aliud quod iura dubium est sit et ante uxorem faciat sine superioris frangendum. Queritur si aliquis iuravit quod velit aliquam ducere in uxorem et illa medio tempore fiat leprosa, si teneatur servare iuramentum. Respondeo quod non, quia sic mutatur hoc quod quasi non in eodem statu permanet, De iure iurando, Quemadmodum. Queritur autem quis accipit gladium ab aliquo et iuravit quod velit ei reddere quandocumque petierit et ille incipit furere, utrum teneatur ei reddere. Respondeo quod non, xxii q. ii Ne quis. Queritur si duo invicem promittunt fidem et pactum et unus non servat, utrum alter teneatur servare. Respondeo quod non, De iure iurando, Pervenit. Queritur cum aliquis offendit alium et hic quod satisfaciat ei iurat quod velit et facere quod ipse ei preceperit et ille precepit ei aliquid inhonestum vel durum quod si ipse hoc previdisset illo iuramento, utrum teneatur adimplere. Respondeo quod non, talia semper intelliguntur si non inhonesta vel impossibilia, De iure iurando, Veniens. Debet in talibus ante petere absolutionem. Queritur si aliquis iuravit quod velit manere in seculo, utrum liceat ei dimisso illo intrare religionem. Respondeo quod sic, quia non est infringere promissum illud in melius commutare, De iure iurando, Pervenit et De voto, Scripture. Queritur si iudex dicat se capto iuramento testium quod innocentes quos scit plures inimicos. Respondeo quod iudex debet in hoc casu laborare quantum potest ut eos repellat a testimonio corrumpendo testes, sed si non potest eos repellere potest recipere iuramentum, quia iudex non debet iudicare nisi secundum allegata et probata, quod habetur de domo, sed secundum allegata vel certe ex dictis secundum se liminari, ut dicit Ambrosius in glossa, Iudicium hoc, xxx. Queritur si aliqui iurent se aliquos servos ut possint se absolvere. Respondeo si in tali iuramento aliquis intendit ad bonum et aliquis intendit ad honorem vel communem ad deum illud quod intendit ad deum non potest sed in communi ad honorem. Queritur si aliqui iurent quod vellet plus non ultra iurare non potest remittere quod habet. Queritur etiam si aliquis intendit ad honorem et totum et tamen si habet absolvi non tenetur per eam, De sponsalibus, Cum. Queritur etiam si aliquis iuravit se soluturum usuras et impeditus non potest absolvere utrum sit periurus. Respondeo si tamen cum iuravit credebat se non posse absolvere vel credebat quod posset, sed satius cum non habuit causam credendi in utroque

cum periurus est sicut quod in prima decimo licitus in secundo indictum et distractio dei aut conducit plus alimento quod possit per pecunia non sit licite periurus habetur. Queritur si iniuste petentes et in una parte. Respondeo quod non est periurus quod de iure iurando, Quemadmodum et cum. Queritur si aliquis possit homines iurare licite. Respondeo quod non solum ipsa sed etiam quibus secundum intentionem sic in iuramentis licitis sed sicut intelligit in melius tamen non magis obligat iuramentum quam verbum. Queritur utrum iuramentum dolosum sit servandum. Respondeo si fraus intervenit ex parte iurantis debet ita intelligi prout ille intellexit cui iuratum est non sicut iurans, xxii q. v, Quacumque arte verborum. Si vero contractus fraus intervenit ex parte alterius tunc secundum puram veritatem intelligitur cui est asseritur duplex, xxii q. v, Humane aures. De periuris. Queritur si omne mendacium sit peccatum mortale. Respondeo quod sunt genera mendacii scilicet officiosum iocosum et perniciosum, vel tamen hoc sit mortale, xxii q. ii, Primum officiosum et iocosum sunt venialia. Queritur utrum omne mendacium sit peccatum. Respondeo quod sic, unde Augustinus [illegible] ab fine dicit, Licet quidam mendacium peccatum esse admisit peccatum veniale. Queritur si omne perfectus omne mendacium sit peccatum mortale. Respondeo quidam dicunt quod alii dicunt ut theologi quod mendacium quod sit aliis veniale non sit religiosis mortale licet quidam in hoc putant. Alii distinguunt ut bona quod quidam sunt perfecti ordine et talibus non omne mortale deficit nisi vero quod hoc sit scandalum et ubi ad est non mortale. Quidam sunt perfecti primo et talibus etiam non omne peccatum mortale est peccatum mortale deficit nisi ubi erunt scandalum et reverentiam q. ii perfectus. Queritur si qui cum aliquibus hominibus ad mortem querant videndum sit. Respondeo secundum Augustinum licet in perfecto veritate celare sed non falsum dicere. Unde hoc in uno tacere et non falsum dicere vel ad aliud inducere sufficiat. Unde autem timeat et cum iuramento possit interrogans eum intelligere esse in domo dicat aliquis cum tu nolo ut puto non est nunquam, nec quod merito quod secundum Iacobum ut dixit se esse Esau primogenitum, sed in iure primogeniture nitendum est hoc. De clerico non portante tonsuram.

6 vi
3 lib'

Queritur si clerici qui non portant coronam vel tonsuram vel habitum congruentem sunt in statu salvandorum. Respondeo quod non quia cum peccati apostasia communi pena in periculo, ut De apostatis

[illegible]

a.

Et x. et talis cognoscitur in c. de vita
et honestate clericorum. Et quibus patet per
quod sit precepto vel consilio ut supra. Quid
si acolitus teneatur portare coronam. Respondeo
clerici autem sufficiunt ad actum qui sit ut si
duxerit viduam vel stratam et huiusmodi et
secunda [illegible] et tamen non tenetur. Quod non
sufficiunt ad actum qui sit ut si duxerit
virginem vel manet in actu laycali
tunc tenetur portare coronam et sic in
in talibus capitulis. Verum est si nullo modo velit
gaudere privilegio clericali. Et idem si
sit sine scandalo uxoris. Item
et iusta timoris vel alia rationabili ca-
usa tonsuram ut supra eodem. Item patet
manifeste quod acoliti qui frequentant
scolas tenentur portare coronas. Pro quo in
decretali clericali ut supra sunt similia
scilicet ut vita absque [illegible] non moderatur ut
[illegible] non irrideant ut manus labile
scolarium magistrorum non recitant ut ubi ponitur
Leonis legunt et audiant et non [illegible]
[illegible] adhuc sustentationem ut in prin-
cipio et in fine eiusdem. Dicatur plenum de for-
ma et c. non licet. De fornicatione sacerdotum

Utrum liceat audire missam sacerdotis
fornicarii. Respondeo Et illud sit certum
ita quod publica sciatur vel probari certum
ita quod fama est de eo et sic absque ulla
tollatur quia sic patet [illegible] de eo loquendo
quibus casibus sit vitandus in talibus
quia omnium missa licite potest audiri
et sic tamen precipitur ab eo. Et quod nisi
fuerit est ita quod nulla tergiversatione
cognitum sit vel notorium et quod ita
[illegible] confessus sit vel quando missam eius
audire non licet ad tollendum [illegible] de coha-
bitatione x. vel c. vestro [illegible] et
apparati. Quid si notorius fornicator
possit absolvi. Respondeo quod non quia sunt
[illegible] que ad se et que ad alios
de cohabitatione [illegible]. Quid si
[illegible] celebrat utrum sit irregularis. Respondeo quod et
[illegible] quod dispensatio in hoc casu non est episcopis
[illegible] et [illegible] que [illegible]
[illegible] illa [illegible] de suspensione [illegible]
[illegible] non [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Quid
si fornicarius sacerdos teneatur
ad restitutionem [illegible] que [illegible] defuerint
eis. Respondeo quod [illegible] de donationibus inter
[illegible] Et ancilla [illegible] [illegible]
[illegible] clericorum [illegible] dant eis [illegible]
[illegible] et illud [illegible] si [illegible] laboris [illegible]
[illegible] eis. De clericis [illegible]

Utrum si clerici [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] cogi ad eas
ab [illegible]. Respondeo quod non quando clerici [illegible]
[illegible] [illegible] non debet [illegible] non
[illegible] in fornicarios [illegible]
et de clericis [illegible] [illegible] ab [illegible]

[illegible] [illegible] tunc debet [illegible]
quando [illegible] vel [illegible] [illegible] Quid
[illegible] [illegible] coniugati sunt. Respondeo
infra libro v. de simonia [illegible]. Quid
[illegible] [illegible] bona [illegible]
cum [illegible] teneantur ad restitutionem. Respondeo
infra libro v. de raptoribus. Quid si
[illegible] clericum coniugatum sit [illegible]
Respondeo si talis [illegible] tonsuram tunc retinet
privilegium clericale ita quod [illegible] clericum
[illegible] [illegible] si autem non [illegible] vel [illegible]
de privilegio clericali tunc [illegible]
non incidit in canonem ita dicit in apparatu super
summa [illegible] [illegible] [illegible] si dimit-
tat tamen [illegible] scandalum uxoris et cum
velit gaudere de privilegio clericali [illegible]
[illegible] [illegible] incidit in canonem. Respondeo Et talis
[illegible] clericus et [illegible] scandalum uxoris
dimittat coronam non amittit privilegium
clericale quantum ad [illegible] illius canonis
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
non est in culpa [illegible] [illegible] clericos
[illegible] compellendus [illegible] dimittere negotia
aut tonsuram vel [illegible] clericalem. Respondeo
[illegible] c. [illegible] Iohannes. De studentibus clericis

Utrum si [illegible] studii clerici possint abesse
[illegible] suis. Respondeo quod si studentes in theologia
possunt abesse [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] beneficiorum [illegible] de magistris [illegible]
Quid si clerici in ordinibus constituti qui
habent beneficia teneantur ad horas ca-
nonicas. Respondeo quod sic non [illegible] [illegible] [illegible]
vel [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible]
hoc dispensare [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible]
et [illegible] et [illegible] quod ad horas canonicas
[illegible] obligant [illegible] beneficiorum [illegible] beneficia-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sacros ordines et sunt beneficiati

De beneficiis [illegible]

Utrum si plura beneficia [illegible] cum cura in me-
[illegible] et absque dispensatione [illegible]
sit mortale peccatum. Respondeo quod [illegible] de e-
lectione [illegible]. Quid si [illegible] recepto be-
neficio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
de [illegible] de electione et [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible]. Quid si idem
est de [illegible]. Respondeo [illegible] de [illegible]
[illegible] ut supra. Quid si aliquis re-
cepit plura utrum possit unum retinere quod
maluerit. Respondeo quod non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] non illud
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible] Gregorius. Quid
[illegible] possit dispensare super plura plura
beneficiorum. Respondeo quod in beneficiis cum cura animarum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dispensare [illegible] [illegible]

De vicio clericorum

[illegible] viii

[illegible] ix

C x

utrum petat clericus qui habet beneficium et recipit
alterum per viciens relinquere. Respondeo quod
primus relinquitur primum petat ex capitulo
de Rege inquit quod secundum est et recipit magis
pinguem de prebendis li. vi. Queritur quibus de ordine
Cluniacensi si aliquibus prioribus recipit secundum
beneficium et optinet primum utrum possit pre-
dictos in primo absolvere. Respondeo quod non quia
eo desiit esse prelatus eorum in illo et habet
prelatum in eis. Ergo non potest eos absolvere
vel hec arguitur de prima de ii. placuit. Si
vero ipsi tales subierint. Respondeo quod non quia in
facto subierunt credentes eum esse prelatum
non prelatum. Hostiensis.

De Episcopo mortuo

Utrum si clerici mortuo episcopo possint in me-
tropolitanum appellare. Respondeo quod non. Queritur si sit
proclamatum vel sine contra quod si est contra
...

C l

Queritur quod negociatio licite fit quando
...

De emptione et venditione

C ij

...

De locato et conducto

Utrum si aliquibus locant agros et
ad certum annuam pensionem si accidit
sterilitas utrum pensio sit in-
...
mo tempore pensio pensio minueda

q°

ubi tamen ubertas precedentis vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari. extra e. t. propter. Item si sustinet modicum dampnum quia debet modicum dampnum sustinere. Et autem sterilitas accidit per vicium coloni vel propter interpretationes existentes habitas negligenter postposuit tunc dampnum pertinet ad colonum ad quem de ubertate debet. Sed si accidit ubertas cum fortuita augenda est pensio. Et autem accidit per diligenciam coloni non est augenda. extra de censibus c. Item quod propter sterilitatem dampni remissa sit pensio et sequenti anno contingit ubertas utrum dominus possit accipere integram pensionem. Ro. quod sic. extra e. t. c. propter.

C.iij Item qui alienat feodum insulto domino illius feodi perdit et consequenter ius non habet in feodo illo. extra de feudis c. ex parte. Item quibus modis amittitur ius feodi. Ro. multis. primo si feodarius mortuo domino ab heredibus eius infra annum et diem ad vestituram feodi non pervenerint. Secundo si domino petente ius fidelitatis fecerit. Unde vide extra e. t. c. ex parte. Item si mortuo feodario consuetudo non habet utrum transeat feodum ad filias. Ro. quod sic in excepcione eius. Et si velit dominus disponere de bonis. Item si expellatur propter prodicionem feodum. Ro. tamen hic de consuetudine domini ad constitutiones feodorum h. d.

De [illegible]

C.iiij Item si clericus debilitatus assumit coadiutorem pacione [illegible] in ecclesia si non fecit rapinam talis ecclesiam nunquam potest rapere ecclesiam si ille non debet quod promisit. Ro. si assumitur sit eum in vicarium ad tempus potest eum amovere quando vult. Et autem ut vicarius perpetuum quod debet sine consensu episcopi. Et autem si non solum vicariatum debet per capitulum eum amovere. extra de officio vicarii et c. de me vero quandam. Et quod si ecclesia non potest sufficere plebano et vicario. Ro. ille qui servit ecclesie habebit redditus et episcopus infirmorum plebano providebit. tamen in victu quam in vestitu h. d. c. episcopus. De ecclesia non vacante

C.v Item ecclesia quod beneficia non dentur vacante ultra sex menses. Et si episcopus spectat ad eum conferre debet per capitulum conferetur. Et autem ad capitulum spectat et non contulit infra sex menses tunc episcopus conferat quod si omnes neglexerint tunc ad metropolitanum devolvitur. extra c. nulla. Et quando si episcopus in negligentia fuit prout ne ad quem devolvitur. Si si episcopus non contulit in suo proprio tamen. Ro. ad papam pertinet. extra de supplenda negligentia prelatorum. lig. Quod si prout pontificium tamen antequam suppletur si intromittat episcopus de facto conferat nunquam tamen collatio. Ro. quod non. extra de supplenda negligentia prelatorum licet. nisi tamen papa dispensaverit ut habetur e. c. ultimo. Item ecclesia quam episcopus illius contendit non vacante ut habetur e. t. c. lig. De locatione beneficii

C.j Item si clericus locavit ecclesiam suam ad tempus alteri et solvit ei statim precium introitus ecclesiam totum quod debet duorum (?) annorum. Item clericus iste qui locavit ecclesiam moritur in primo anno ecclesie. Et exinde alteri nunquam ille tenetur stare contractui ante cessorum. Ro. si pecunia soluta conversa est in utilitatem ecclesie ille tenetur contractum servare extra de solutionibus c. j. Et autem non est conversa in utilitatem non tenetur extra de pignoribus c. i. Item ubi clericus ille propter dissensionem pecunia in studio in pugnando vel alia tamen iusta. extra lig. de prelatis (?) debet suus t. c. ultimo. De solutionibus

C.ij Item si clericus solvere debet debita antecessoris sui. Ro. si illa debita sunt contracta per utilitate ecclesie tenetur successor solvere extra e. t. c. i. Et autem sunt sine utilitate ecclesie et sine utilitate contracta non tenetur extra de fideiussoribus. Quod nunquam filius tenetur debita patris. Ro. et quod non absque condicione legitima. Quia debet solvere quam ipse extendit hereditas habet et legata potest solvere cum detractione legitima. Quod autem appellatur legitima habetur infra de testamentis. De donationibus

C.iij Item de iniuste acquisitis potest fieri elemosina. Ro. in talibus aliquis non transfertur dominium ut in furtivum et in rapina nec potest fieri elemosina transfertur. Item ergo competit receptio receptio ut in usura et non potest fieri inde elemosina. Item tales non dentur alteri offerre. Item si donetur fieri possit. Ro. quedam sunt res que nunquam fuerunt possesse ut gemme in litore maris quedam sunt que aliquando fuerunt possesse et sed dimissa que sunt quem nullus possidet ut thezaurus vetustiori tempore absconditus quedam sunt an alienis dominiis privato. Ro. de rebus primo non est primo non potest fieri elemosina. Et circa distinguo quod que autem fuerunt delicta autem non primo lig. et contrario non est allegat. Unde de talibus qui ex causa delicti potest fieri elemosina talibus non. Et de rebus inventis inveniuntur et scitur cum ei est restitu[tio] dominio vel heredibus. Et autem nescitur cuius est domino tunc prius si nullus venit debetur pauperibus vel ipse inventor si pauper et fructus consensu confessoris. Item si res furtive vendit possessor utrum de illis possit fieri elemosina. Ro. quod non quia succedat loco precium et ideo de usura. Item si ... utrum nichilominus possit facere elemosinam. Ro. quod si a constructione ut potest vel alius [illegible] tamen fieri potest elemosina primo debet dare xij q. et causa. Et autem non habet ministratorem non potest fieri sine consensu prelati quia si propinquum non esset moriens pauper ille firme xii q. ii Et quid si pauper moritur firme et prelatus prohibet ne det. Et Respondeo in hoc casu non est obediendum xi q. iii. Et quid si magister in scola vel vadit roma vel alibi in hoc casu possit facere elemosinam [illegible] credo quod moderatam faciat quia si prelatus gessit pro quibus et reliquimus. Item vtrum possit facere elemosinam sine consensu sui magistri et licencia. Respondeo videtur quod res [illegible] ad se pertinentes tunc potest facere elemosinam vide infra titulo quando non [illegible] aut quod res [illegible] et vide et non licencia nec dat elemosinas facere nisi quietas et moderatas. Queritur si filius positus in potestate patris potest facere elemosinas. Respondeo quod non elemosinas magnas sine consensu patris et moderatas potest facere. Queritur si famulus possit facere elemosinam sine consensu domini sui nisi si forte panem vel [illegible] si sciat quod domino placeat. no

De peculio clericorum

C ix Vtrum si clericus potest dare amicis suis de rebus suis sine consanguineis. Respondeo dare consanguineis suis qui indigentes sunt ordinata caritate dare et cognatis ut deberent ut ditiores videantur. Item illos. Respondeo quod si [illegible] quod aliquis reddidit quod pro matrimonio vel artificio vel que date sunt intuitu persone potest facere elemosinam et testamentum et dare cui placet. Si autem quod res quod beneficio vel date sunt ei intuitu ecclesie de hiis non potest facere elemosinam nisi quod [illegible] vel testamentum nisi modicum et [illegible] date quod secundum Johannem in libro summe de xvi.

De testamentis et ultima voluntate

C x Vtrum quis possit relinquere de hereditate et testamento. Si quis habet unum filium [illegible] partem alterum si duos [illegible] partem. Item si [illegible] xvi [illegible] Si quis et rei sue [illegible] dare porcionem filii et non plus. Si [illegible] et [illegible] si [illegible] potest dare totam hereditatem filiis debentur legitimam. [illegible] legitimam suam. Item si filii minor sunt [illegible] legitima. Tercia pars hereditatis [illegible] vel plures legitima [illegible] non [illegible] legitima [illegible] sine [illegible] pena [illegible] dare [illegible] vel ultra [illegible] arbitrium [illegible] patris. Queritur si aliquis non habet filium vel fratrem [illegible] aliquid [illegible] relinquere. Respondeo quod liberos vel fratrem vel [illegible] totam hereditatem potest dare [illegible] no Item quod in hiis [illegible] potest [illegible] hereditatem filium [illegible] Item si parentibus [illegible] in apostolica [illegible] Secundo si [illegible] [illegible] in [illegible] Tertio si [illegible] [illegible] capto

[illegible] accusat eos Respondeo quod [illegible] cum quis [illegible] aliquis quod [illegible] imperatorem vel contra templi [illegible] Item si cum malefactores [illegible] Item si [illegible] insidiatus [illegible] Sexto si [illegible] vel [illegible] inferunt [illegible] Septimo si parentes captivos non redimat. Octavo si parentes testari prohibent. Nono si filius fuerit hereticus [illegible] in [illegible] ut [illegible] Alia quedam [illegible] reliquimus in glosa [illegible]. Item si aliquis [illegible] monasterium [illegible] et non determinant cum sint [illegible] debent. Respondeo principes [illegible] Queritur si clericus nichil nisi de [illegible] vtrum possit facere testamentum. Respondeo sine consensu non [illegible] et religiosi et [illegible] sine [illegible] sunt sine [illegible] intuitu [illegible] et reliquit. Item aliquis habet plures ciphos et legavit unum et unus est melior alio cum [illegible] legatorum eligere [illegible] vult [illegible] indigente.

De successoribus in testamento

Vtrum si [illegible] possit tollere hereditatem. Respondeo [illegible] xix [illegible] in [illegible] Queritur si aliquis decedat intestatus et non habeat [illegible] ad quem hereditas. Respondeo intestato decedente succedat ecclesia. Si autem laycus fuit [illegible] de bonis [illegible] vel [illegible] Queritur si aliquis [illegible] habeat [illegible] et [illegible] testamentum [illegible] Respondeo [illegible] faciat testamentum de bonis suis [illegible] quia ultima voluntas [illegible] in omnibus [illegible] Queritur [illegible] intestato clerico decedente succedat [illegible] Respondeo [illegible] bona [illegible] primo vel [illegible] persone [illegible] succedat [illegible] de [illegible] in bonis ecclesie succedat ipsa ecclesia [illegible] de successionibus ab intestato c. i.

De sepultura

Vtrum si [illegible] in [illegible] Respondeo si sunt [illegible] sepultura [illegible] [illegible] Item [illegible] relinquat ecclesie [illegible] et [illegible] ecclesie [illegible] eligit sepulturam [illegible] ecclesia in hoc casu possit petere canonicam porcionem. Respondeo [illegible] potest petere integram porcionem [illegible] de [illegible] et [illegible] Si autem [illegible] et [illegible] ecclesia [illegible] et ipse [illegible]

dicam inquit pro peccato si quis ab in-
tegro relinquit et ille absolute recipit
absolute recipit pro decimis annuatim
peccatum peccati ut arg. ad complementum co-
putatis xiii q. ii c. et reg. Quintus si inter-
moritur non electa sepultura et habet du-
os vel plures sepulturas sepeliretur si unum
maiorum et alii vivunt sepeliatur
ubi uxor elegit sepulturam quam
Hugo xiii q. ii Una quaeque et idem. Et vide
xx e. h. c. cum habeat uxor virum sepeliri
ubi vir elegit sepeliri. Quinto moritur non
electa sepultura quaeritur si ipsi eligeret et
alibi quam in sepulcro viri sepeliri.
si de fe. e. c. de voto.

De temporibus offerendi

Quaeritur in quibus festivitatibus debeant
homines ecclesiae offerre. Respondeo homines
qui in maioribus festivitatibus pascha penthe-
costes et nativitatis domini et festo propri-
homines debent offerre intuitu devotionis et
glo. super verbo constituit. Secundum solemp-
nitatem ecclesiae in die patroni debent idolo quod dig-
num ut homines iuxta temporalem et spiritualem be-
neficium quae in spiritualem patronum debe-
gerunt. Dico quod aequum sunt quorum ob-
lationes non debent recipi in detestationem
criminis sicut notorie detestandum et quae
opprimunt pauperes lxxxvi d. oblationes.
Item raptorum ut ex. de rap. super eo.
Item usurariorum ut ex. de usuris quia
in omnibus. Item meretricum ut dicunt
non accipiantur interdum possibiliter quam
ff. c. i.

De decimis

Nota quod decime aliae sunt personales
aliae praediales. Personales sunt quae
intuitu personae solvuntur ut de negotia-
tionibus artificio et similibus ex. e. c. Non est quod decimae
praediales dicuntur quae ratione praediorum solv-
untur e. t. de decimis. Quaeritur utrum
decimae personales sint in praecepto. Respondeo quod
personalis quam praedialis decima est in prae-
cepto. Sed differentia est inter praeceptum affir-
mativum et negativum quia praeceptum
negativum obligat semper et ad semper
praeceptum vero affirmativum obligat semper
sed non ad semper. Unde sed dicit Innocentius
teneri vel consuetudine tenentur solvere de-
cimas personales sed praediales. Item
si non est consuetudo et ecclesia petit de-
cimas in his casibus sub dictis tenentur
solvere quod allegat. Quaeritur si decimae
praediales inveniantur tenentur solvere sed
de pontificibus et de his sed in praecepto.
Respondeo decimae decimarum ante legem
in consilio fuerunt tempore Iacob sub lege
sunt in praecepto universaliter. Tempore no-
vae legis pertinent in consilio pertinet in prae-
cepto. In praecepto petitur et exigitur sicut
consuetudine approbatam. In consilio non ad
illos petitur nec exigitur nec consuetudo
habetur in hoc dicto. Quaeritur ad decimas
quam allegare. Quaeritur de mobilibus et c.

laicos qui recipiunt decimas secundum Hostiensem
laicus si in casu quo licet aliis recipere
sine peccato non licet. Respondeo secundum Jo. et Ray. de-
cimae concessae clericis duplici ratione
scilicet intuitu divini obsequii et spiritua-
litatis spiritualis et non potest cadere in lai-
cum non quo ad perpetuitatem sed quo ad
fructus perceptionem. Hodie enim quae ex
aliis laicis celebranti sub allegandis
non valet collatio decimarum sicut laicos ex
libus alienatio vel infeudatio fuit praelatis
interdicta ex. e. c. Prohibemus. Unde si
laicus nec spiritualis nec perfectus nec perceptionis
fructuum ante dictum concilium fuit
collatum laicos et ipse bene utitur
et defendit ecclesiam sed homines et vasal-
lus suos sicut secundum concilium. Alias si vero de-
fuit in periculo animae suae tenetur quam
Ray. Quaeritur si nascitur de decima necessario
ante concilium sit collata vel prae. Respondeo si
ille cui est decima et antecessores eius
quiete et pacifice servaverint tempore
memoriam cuius et recognoscentes se
teneri ab ecclesia mercede vel in mercede fece-
runt obsequium debitum illi ecclesiae
alio vel alii nomine ipsorum possidere
est quod sit decimationibus ar. xvi q. ii Illa
alias nec possideret qui iuste teneat
secundum Wil.

De intrantibus religionem

Clericus habens beneficium vult intrare re-
ligionem non conservabit quamvis per an-
num ut non conferat beneficium cum beneficia
non dantur vacare nisi per vi menses ex.
et de successionibus prebendarum nulla.
Respondeo si de licentia eius intret con-
servabit eum per annum si sine licentia
conferat ipsum statim quod beneficia
conferenda ex. e. c. Statuimus secundum Ho-
stiensem. Si aliquis religiosus visitat ad ar-
tiorem religionem non petita licentia et
utrum possit revocari a suo praelato. Respondeo
non nisi ante professionem fiat multa ut
prohibent sed non tamen tenetur lex si
aut quod prohibitionem ut communiter per
sumptus votum continuum secundum Wil. Quaeritur
si quis transit et artiorem religionem
obtenta licentia si reddit ad primam
ut praelatus teneatur eum recipere. Respondeo si re-
dit ante professionem statim tenetur recipe-
re eum praelatus alias non secundum Wil. Item si ali-
quis vovit intrare religionem Carthusiensem et
intrat alium postea post missam intrare laicorum
ordinem. Respondeo quod non primo debet primo inire
Carthusiensium et post modum si vult potest
intrare ordinem laicorum ante
professionem secundum Wil. Quaeritur si aliquis post
professionem ante xiiii annum unquam potest re-
dire in seculum. Respondeo quod quamquam professa fuerit
ante xiiii annum completum non tenetur
nisi aliquibus per temporibus aliquid habeat anim-
rationem ex. e. c. et infra ex. e. c. et in
et c. Significatum e. aut c. Dimia co-

egat monachorum, vel non, dicit quod si professio an-
te xiiij annum. Extra eodem. Queritur in infidelibus utrum
aliquis possit recipi in seculo ante professionem.
Respondeo: audivi aliquos intrare religionem ad provi-
sionem seculum intrare sub habitu religiosi
de familia tamen tenere vel manere vel sal-
tem ad liberationem sui, diversis conditionibus
ut sequitur absque nota regularium. Unde
sibi placuit professio sine seculo vel
aliter sicut potest redire seculum; non tamen secularis
vivat dissolute. Extra eodem capitulo. De quinque quinqua-
ginta
Utrum si alter coniugum altero ignorante
intravit religionem et postea revocatus
fuit, utrum revocatus revocante mor-
tuo teneatur redire. Respondeo: consilium est quod redi-
at; si autem redire noluit, non est cogendus
invitus. Extra eodem. Queritur si maritus ad
ultimum consensit, utrum liceat uxori eam
vivo marito religionem. Respondeo: si licentia
est sua, liceat alteri, non ut dicitur. Utrum
adulter possit intrare religionem in invito
marito. Respondeo: quod non, contra innocens potest
adulterum maritum sibi reconciliare. xxxij
q. i. c. non est. Extra eodem. Queritur si for-
nicatus fuerit uterque, utrum potest alter altero in-
vito intrare religionem. Respondeo: quod non potest,
quod noluit iungere xxxij q. i. Agatho
Queritur si uxor de licentia viri sui
possit intrare religionem uxore invito manente
in seculo. Respondeo: si uxor est talis quod non pos-
sit sine fornicationis suspicione, non
sufficiat licentia uxoris nisi ipso pro-
mittat, extra eodem c. r. et xxxij q. i. Non ag-
isti. Queritur cum dederit semper post et
xxxij notificasti, utrum cum senex
tunc sufficiat licentia uxoris ut
veniat ante cum ut ipsa vovat
et maneat in seculo. Extra eodem. Cum sis
uxoratus et cetera et aplicamus. De voto et voti

Queritur quod secundum diversos status diversi sor-
tiuntur vocabula, quorum ad sui ordinem
deliberatio. Quando aliquis facit dis-
ponit apud se alterius bonum et illud per
apud deum neque apud ecclesiam obligat.
Quando vero per deliberationem firmat se facere
propositum et illud obligat quo
ad deum et quando convenit petat votorum
solutionem. Respondeo: secundum Bernardum votum
et quod pacto votum debet, quod per propositum
accedit obligatio desperata votum et
illud obligat intentionem quod generaliter de-
meretur peccatum mortale. Extra Baldus. Queritur
si aliquis velit intrare ordinem minorum
et non recipit sed quid faciet. Respondeo: quod
talis primo et principaliter cogitavit de religio-
ne sed contingenter de tali et tamen
si nullus recipit non tenetur aliud ordinem
intrare quam sibi intelligebat si vellet
eum recipere et si dubitet quo voto
teneatur bona ratione, Extra et si quo certo loco
sumatur de in diem. Queritur si prelatus possit
absolvere et religiosos sibi subditos per
contrarios et abstinentiae sed autem professionem
religionis. Respondeo: talis autem intendit quod

tendit semper in melius. Autem
episcopi absolvit est si intravit, sed autem
non intravit, commutare nec absolvere ante
tempus. Extra eodem. Magister Ungonorum(?) possit de-
re quod sub religionis professionem semper
non tantum ante tempus quod dispensat sed
lacus. Extra eodem. Queritur si aliquis clericus
sine licentia episcopi sui quod. Respondeo:
abstinentia sed voti sine licentia
sui episcopi sed pugnatur non. Extra Willelmus
et Innocentius sed sit satisfactio et
Queritur si aliquis religiosus potest vovere
sine licentia sui prelati. Respondeo quod non.
Extra eodem. Queritur si miles possit possit
aliquid vovere sine consensu vel sui
Respondeo quod non si sit subiectus revocare semper
non sine Willelmo. Sed venire illa sola vota
quae nihil ne possunt sine scandalo vel
impleri vir revocare non potest ut si vo-
vit legem perpetuum vel dicere aut pe-
nitere. Queritur si miles vovit de consensu viri
et vir revocat non tenetur sub obe-
dientia ipsa ut petat frangendo. Extra vir
xxxij q. v. volunt. Non sunt immo
tenetur propriam post prohibitionem vel nec dicitur
sibi utrumque clarum autem maritus
potest per votum et voluntaria subiec-
tio. Nota quod quidam dicunt ad ecclesiam
regularem tantum intelligunt non esse
et reiteratione utramque et similiter autem
semper vero peccavit solemnizatio
tamen. Sed autem differunt ad prelationem
ecclesiam tamen non intelligunt non esse
Extra Jo. xxv q. i. c. lix. Queritur si sancta
sunt vota quae faciunt simplices in parva
vel in infinitum et secundum dicta quae
faciunt in quibus peccatum tamen propter
ea multum dolent. Respondeo: si habue-
runt intentionem obligandi se ea re
vovenda sunt semper. Nota c. xvij q. i.
Queritur quid est. Item credo de ma-
teria quae non vigent ad peccatum
mortale. Extra Willelmus. Credo tamen quod consuetudo
sunt ante superiores immediate inmediate.
Queritur si aliquis vovit ieiunare
fortis in pane et aqua et postea impedi-
mentum non implet, utrum peccat. Respondeo:
quod non est voti fractor, ergo dispensandum
est donec cessat impedimentum. Extra eodem. Queritur
si aliquis manens in seculo potest facere
votum solemne quod impediat ma-
trimonium contrahendum et dirimat
contractum. Respondeo: quod si deponis consuetudinem
continentiae perpetuae et tradit se in alicuius
rationem vota in manum publice persone.
Ita quod ille recipit sermo beneficis et
ad solemnizationem semper voti in or-
dine requiruntur et notoria. Primo
consensus deputans perpetuam continentiam.
Secundo professio seu eiusdem consensus publice
persone. Tertio tradi in manum publice
persone. Quarto contractus et receptio et
simpliciter per illam publicam personam. Quinto

D. ij

D. vij

1 an

no

no

no

17

24

27

17

Tacite aliquis voverit et tradet se in
manum publice persone et dicatur quod in
loco eius adoptat hinc votum non
votum est nisi simplex votum quod
emittitur a secularibus in seculo remanente
ut vult hostiensis et Will. et dicit quod
in ore non sufficiunt nisi fiat obligatio
ad aliquam certam religionem ut si aliquis
obligaret se ad aliquam religionem ut
extra de regularibus porrectum et quam electi
vel non grata pos insinuate vel ad
certam regulam ut cum aliquis facit
obedientiam in manum publice persone et
votum sollempne et est tacitum. Spe
qui facit et regulam unde secundum Gauf.
Singulis cum qui monachi fuerunt antequam
esset regula monachorum. Quia ante bene-
dictum sunt monachati. Sed monachi bene-
dicti [illegible] vero in hoc quod dicit notandum
quod dicitur et hoc in manum publice persone
quia [illegible] quo ad [illegible] et ius
corporis et anime in quo vero tangere
obedientia per quam homo obligatur ad
regulam vel ad certam. Collige monachi
quod votum benignitas non sit sollemp-
ne quamvis possit dici publicum. Certa
si non sit obligatio ad obedientiam annualem
tamen [illegible] ut sine preiudicio loquitur
est simplex [illegible] non [illegible] quia per eam
quod ex est minorum [illegible] et [illegible]
electi vel vouentes consulunt. Queritur quid
appellatur publica persona. Ra. secundum Will.
quibus ad quem spectat materia permittit
et illi qui talibus mandatum ad
episcopi et illi de consuetudine consuevit recipere
recipere et alicui abbates et priores secundum
Hugonem distinctione xxviij q. i. Presbyteros quia
prelati [illegible] episcopi et abbates et alii
prelati monachorum et canonicorum regularium
quod hic [illegible] in forma [illegible]
Item electi vel non pos insinuate et
xx q. i. Vidua non quod in commendatione
vel rege iherosolimitano omnes opponit
quibus vovet statim eundo et redeundo
et in laboribus redimendos de
bona [illegible] terre sancte transmittit
cum [illegible] peregrinatione ut sancti Iacobi
et similiter sufficit ut mittatur oblatio
ad locum illum tamen quia ibi aut
statim alias opponitur vel super
distinctione ad [illegible] dicit alibi
dispensare ut Will. De residentia monachorum in cella

Queritur si monachi possunt per se in cellis
Respondeo quod publicum et hoc volum per
plures possunt simul esse secundum esse si non
possit esse nisi solus monachus [illegible]
quod de [illegible] secundum Gauf. Dico non quia
ad hoc quod monachi [illegible] in ore [illegible]
[illegible] secundum ordo xviij q. i. doctores
[illegible] apostolica preceptum xviij q. i. de
quibus monachus [illegible] consensu abbatis
ut extra de monachis vagantibus [illegible]
est voluntas episcopi ut extra [illegible] dicit

Queritur utrum monachi per apostolicum prelati
confessiones audire et similia facere. Respondeo
si apostolica permiserint possunt, alias
non ut xvi q. i. preterea ubi de causa in
hoc ut Gauf. Item [illegible] audire primas
suorum fratrum ut xviij q. i. placuit. Queritur
si professum tenetur solvere debita primo
solvenda [illegible] [illegible] non nisi pro
libertatem ecclesie [illegible] sunt quod dispensatur
missarum quibus. Queritur utrum ad
primum ad placitum prelati absolvitur
ab esu abstinentia religiosi ut a silentio
et similibus. Respondeo quod ad quibusdam absolvitur
ab abstinentiis et a silentio et a iure
et vigiliis. Respondeo quod nemo potest tacere
sine abstinentia et in monastica regula
professe xvi q. i. Nemo in quibus autem non
absolvitur obedientia ablatio quo ad
spiritualia. Respondeo quod si transferat ad eccleliam
cathedralem tamen non absolvitur aut
ad maiorem et tamen aut ecclesia si
curiam ablatio que ad spiritualia tamen et
tamen remittitur ab obedientia ablatio
quo ad spiritualia a qua se [illegible] in spiritualia
et spiritualibus et tamen translatus est [illegible]
alii se [illegible] in omnibus sicut tamen iciunia
et vigilias que in ecclesia [illegible] non potest
ad ecclesia illa a nullo tenetur alibi xvi q.
quia porrectus. Queritur utrum si translatus
tenetur sicut officia monachalia. Respondeo quod non
[illegible] ad quemcumque translatus ecclesiam
debet illius consuetudine [illegible] xvi d.
[illegible] Queritur utrum [illegible] dat vitale
virtute etiam tamen. Respondeo si non requiritur
a clerico [illegible] scandalum generaliter potest
[illegible] ut xl. d. Tamen secundum Gauf.

De ecclesie edificatione

Queritur si monachi edificaverit ecclesiam
utrum possit esse patronatus. Respondeo
quod non ut xvi q. ultima preterea monachi
Queritur si episcopus consecrat ecclesiam
non assignata dote quibus tenetur eam
dotare. Respondeo quod fundator xvi q. Ubique
preterea [illegible] vel omni hoc [illegible] a cetu
de ecclesiastice edificiis si autem et ipse
episcopus vel omni successor [illegible] dici
tenetur [illegible] ad illum ecclesiam de
[illegible] [illegible] si fundator
vel omni hoc non sit solvendo [illegible]
quod clericus agere qui ecclesiam sunt de eo
preterea. Sed in preterea patronatus relinquat hoc
plures tamen sunt omnes patroni. Respondeo quod
ut vult [illegible] si Queritur si laicus
dare possit patronatus loco religioso sine
consensu episcopi. Respondeo quod non [illegible] dicit
ut licet pono quod aliquis credit se patro-
nus et est in possessione iure patronatus
[illegible] aliquem [illegible] aliquem ius eorum
[illegible] iudicio utrum clericus institutus debeat amo-
veri. Respondeo quod non [illegible] de consultationibus
quia si non possit quamvis tamen [illegible]
de iure [illegible] Quis Queritur
si aliquis possit se [illegible] Respondeo

no
1
2
3
R

c. xv

d. xx

q[uod] non. ex. e. c. [illegible] q[uod] si dat alteri proventum [illegible] minime sic ab alio [illegible] R[espondeo] q[uod] non. ar. xxxvi q. i in [illegible] aliquis sic [illegible] filio. R[espondeo] q[uod] [illegible] prohibitum. ar. ex. e. c. Consuluit. [illegible] Item [illegible] tamen de [illegible] ab [illegible] de [illegible] possidet. ex. e. c. Consuluit. Quid si [illegible] sunt [illegible] perpetue. R[espondeo] q[uod] sic. ar. ex. de electione. Cum in [illegible] Hostiensis [illegible] possit vendi. R[espondeo] q[uod] non. ex. e. de [illegible] Cum [illegible] ex. e. c. Cum [illegible] De exactione militie

E x

Utrum principes vel milites suos pro se possint facere exactionem in subditos. R[espondeo] q[uod] iniusta est talis secundum Ray. dicentem quod [illegible] per quas possunt [illegible] destructionem [illegible] ecclesiarum [illegible] ab ecclesia [illegible] si in ista [illegible] capitulo sit [illegible] privilegio [illegible] de [illegible] moderate [illegible] secundum Ray. [illegible] filium militem facit vel filiam maritat [illegible] sic aliquid [illegible]. R[espondeo] sic moderate secundum Wil. [illegible] de [illegible] collectis [illegible] a [illegible] in subditos. R[espondeo] dominum [illegible] sic [illegible] ab antiquo [illegible] bona fide. Unde [illegible] vel [illegible] de novo [illegible] si [illegible] aliquid [illegible] dominum [illegible] tenetur ad restitutionem secundum Ray. [illegible] de [illegible] R[espondeo] si sit antiqua et [illegible] in [illegible] quam [illegible] in [illegible] secundum [illegible] et [illegible] et [illegible] iusta causa [illegible] et [illegible] institutum sunt [illegible] sic [illegible] et si [illegible] aliquo [illegible] institutum sit [illegible] vel [illegible] institutum. [illegible] sunt nova [illegible] non sic sine [illegible] minime aliquid [illegible] cum sit quod iniusta sunt a principe [illegible] de [illegible] theologi.

1 [illegible] 2a

1 s. Ray.

R[espondeo] q[uod] [illegible] et tenentur ad restitutionem.

E i

Utrum si missa sit de [illegible] consecrationis. R[espondeo] [illegible] dicit [illegible] Hugo et [illegible] et [illegible] puto [illegible] si [illegible] consecrat ecclesiam et [illegible] cantat missam [illegible] ecclesia est consecrata. R[espondeo] [illegible] tenet [illegible] Hostiensis dicentem altare [illegible] dissolutione et altare [illegible] motione [illegible] de loco ad locum [illegible] sit reconsecrandum. R[espondeo] q[uod] [illegible] non [illegible] sunt [illegible] consecratur secundum Wil. dicentem si unus lapis de altari motus [illegible] sit consecrandum secundum Ray. [illegible] de [illegible] est

de lapidibus qui sunt in cornibus altaris cum ibi solent sigilla altaris secundum Wil. dicentem de alio loco lapides [illegible] sunt puto quod idem [illegible] Quid si aliquid additum sunt altari ad longitudinem vel [illegible]. R[espondeo] [illegible] quod [illegible] consecrationem secundum Wil. [illegible] si [illegible] sit [illegible] si augmentum [illegible] secundum Ray. dicentem si [illegible] lapidea pro altari [illegible] sine [illegible] consecrari possit. R[espondeo] quod non secundum Wil. [illegible] in eo celebrandum [illegible] summa [illegible] Quid [illegible] ecclesia sit reconcilianda propter [illegible] effusionem [illegible] sanguinis. R[espondeo] q[uod] non nisi sit enormis effusio secundum Wil. dicentem si aliquis cadat de ecclesia et [illegible] lapide [illegible] moritur. R[espondeo] q[uod] in [illegible] capitulo non [illegible] reconcilianda ecclesia secundum Hugo de consecratione di. i. [illegible] Quid si aliquis in ecclesia [illegible] et moritur in domo. R[espondeo] ecclesia reconcilianda [illegible] causa mortis [illegible] Unde [illegible] et mortuus in ecclesia reconcilianda [illegible] secundum Wil. [illegible] si [illegible] in ecclesia [illegible] sunt de beato Thoma. R[espondeo] [illegible] quod ecclesia non [illegible] reconcilianda [illegible] effusio sanguinis ecclesiam non polluit [illegible] consecratam. [illegible] si [illegible] in ecclesia. R[espondeo] in [illegible] reconcilianda [illegible] ad adulterium vel fornicationem [illegible] reconcilianda [illegible]. R[espondeo] quod non nisi manifestum sit secundum Wil. [illegible] sic [illegible] notorie [illegible] R[espondeo] q[uod] non possit secundum Wil. [illegible] quod de [illegible] consecratione ecclesie [illegible] sine symonia [illegible] de symonia. Cum sit [illegible] secundum [illegible] esse modata [illegible] ecclesia non possit [illegible] consecrare ecclesiam. ex. q. i. [illegible] placuit [illegible] de symonia. Cum [illegible] reconcilianda [illegible] violatio cimiterii. R[espondeo] si cimiterium [illegible] sine [illegible] ecclesia [illegible] si violatur cimiterium sine ecclesia missa non [illegible] celebrari in ecclesia nisi fiat reconciliatio in utroque secundum Host. [illegible] e. c. l. et [illegible] consist[orio?] [illegible]

i[illegible]

E ii

Utrum si [illegible] forme [illegible] in [illegible] impeditur. R[espondeo] quod [illegible] forme sit in [illegible] vel [illegible] vel [illegible] vel corrumpendo vel minuendo vel [illegible] vel [illegible] vel [illegible] vel [illegible] manet [illegible] et idem [illegible] sit [illegible]

in essentialibus lingua sicut pro ista quod non
manet idem modus predictus ut et circa ma-
teriam non conficitur quia influencia gracie
et divinitatis efficientis in corpore Christi mistico
magis operatur et operantur per corpus quod
per hoc est [illegible] quod per carnem quod est
tum in [illegible] vel corrumpendo quod grammatico
manet et designato ut circa ad
regularem formacionem ut circa adiungendo
et accommodatam sit nomine sunt sit ut
si dicat hoc est corpus meum quod ma-
net circa ad unum accommodatos et cetera
conficitur ut si dicat hoc est corpus meum
et hec si fiat ex simplicitate vel minu-
endo quod ex voluntate sicut impedit quod
ex natura ut si sacerdos conficit per hec verba
[illegible] hoc est corpus meum tamen pre-
[illegible] per quod si [illegible] sacerdos [illegible] hec
tum dicendo est [illegible] sit sacramen-
tum necessarium sicut baptismi vel addi-
cio quod illa addicio significat [illegible] ut
hoc est corpus meum fantasticum et
impedit quod salvat [illegible] sit intencio
vel dicendo errorem vel mutando form-
ut in [illegible] sit quod finis et devocione
sine [illegible] conficitur vel [illegible] ex simplicitate
et ignorancia sicut conficitur quod ex mali-
cia et intencione mutando form-
sicut non conficitur vel interponendo vel inter-
ponendo est modica que non disformat
intencionem ut si dicat hoc est autem
candelam corpus meum hec non impe-
dit quod est magna sicut magna impedit.
Queritur si dyacono liceat ministrare corpus
Christi. Respondeo si necesse sunt et missa sunt presente
presbytero ministrare potest ut [illegible]
[illegible] presente presbytero [illegible] forcius
[illegible] absente si necesse sunt. Queritur si post
assumpcionem aque liceat communicare. Respondeo
quod non [illegible] si nocte vel ante dictas ma-
tutinas vel circa [illegible] dictam [illegible]
[illegible] missam. Respondeo [illegible] quod qui au-
dientem sicut celebrat cum sit contra
consuetudinem generalem quod peccat mortali-
ter nisi episcopus super hoc dispenset in ca-
su ut si quis infirmitate [illegible] et
non posset habere eucharistiam. Respondeo [illegible]
vel qui celebrant [illegible] matutinis
qui ante celebrat [illegible] non peccat
mortaliter vel si quis per negligenciam [illegible]
[illegible] et agat penitenciam de negligen-
cia. Queritur si peccat qui
uno die duas missas celebrat. Respondeo quod
sacerdos non debet dicere nisi unam missam
in die preter de nativitate domini nisi
necessitas [illegible] [illegible] anni
[illegible] vel [illegible] vel [illegible]
[illegible] quod [illegible] celebrant vel duas
[illegible] Queritur si celebrat duas missas
sine necessitate. Respondeo qui celebrat [illegible]
[illegible] vel [illegible] peccat mortaliter
ex de consecratione d. i. Sufficit [illegible]
die semel [illegible] missam pro defunctis
sine non [illegible]. Respondeo si non fiat [illegible]
[illegible] ut permittitur dici li-
cet [illegible] si nisi tamen quis [illegible]

[illegible] [illegible] de consecratione d. i. pe-
nitencia [illegible] nulla dies [illegible]
quod non [illegible] et quibuslibet [illegible]
[illegible] nulla dies [illegible]
[illegible] pro animabus [illegible] missas
[illegible] ne quis in altari quo [illegible]
[illegible] missam nec eadem die [illegible]
dicere. De consecratione d. i. Hoc eciam [illegible]
[illegible] nisi [illegible] vel in urgente
[illegible] Respondeo quod [illegible] tangit
[illegible] quod sacerdos [illegible]
missam eadem die ad altare ubi [illegible]
[illegible] quod dicat pro [illegible] ut
[illegible] dicere [illegible] altare a missa [illegible]
[illegible] quia adhuc non est altare [illegible]
[illegible] [illegible] et quod dicit
aliam missam relinquit. Si [illegible] de-
[illegible] quod sacerdos [illegible] perficere vel
[illegible] nichil [illegible] sacerdos [illegible]
[illegible] sumunt eucharistiam [illegible]
[illegible] xxxiii de eu-
caristia [illegible] missarum [illegible]
[illegible] hostias [illegible]
[illegible] ubi [illegible] et [illegible]
[illegible] contempsit [illegible] vel [illegible]
[illegible] vel [illegible]
[illegible] alibi [illegible] ibidem
Queritur si [illegible] nichil [illegible]
[illegible] missam. Respondeo si [illegible]
[illegible] quod [illegible] celebr-
[illegible] dicere missam de con-
secratione d. i. [illegible] in tabula [illegible]
Queritur si missa de [illegible] celebrari pro
defunctis possit. Respondeo in missa pro defunctis
[illegible] oblacio [illegible]
multiplicacio [illegible]
et [illegible] ad [illegible]
[illegible] defunctorum [illegible] pro
[illegible] devocio celebrantis vel pro
[illegible] celebrat. Queritur
si [illegible] in mortali peccato [illegible] et
non confessus peccat dicendo missam. Respondeo
si [illegible] confessorem peccat [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] et [illegible] peccat vel non
[illegible] et [illegible] peccat [illegible]
[illegible] in [illegible]. Queritur si
liceat communicare cum [illegible] nocte dor-
mivit cum uxore. Respondeo [illegible] debi-
tum [illegible] vel [illegible]
[illegible] communicare [illegible]
[illegible] ad communicandum xxxiii q. iiii
[illegible] eucharistia [illegible]
eucharistia. Respondeo [illegible] xii annos vel xiiii
et [illegible] et [illegible]
[illegible] et corpus [illegible] non
[illegible] qui sunt
[illegible] a x° anno
et [illegible] ad [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] Queritur
de illis qui [illegible] torneamentis
Respondeo communicare non [illegible] non sunt
in statu salutis tamen [illegible]

De torneamento

sunt cum intentione prima sic ipse vini et ipse glaciem [illegible] qualitatem quia sunt causa multorum malorum sicut pollutionum rixarum homicidiorum invidiarum. Thomas Petrus. Item de re-

Item de pane ~~triticeo~~ siliginio utrum conficiatur. Respondeo quod non fiat de pane nisi triticeo. Thomas Bonaventura. Item si alia grana aliquibus granis admixta sunt. Respondeo si tantum admixtum sit quod tamen panis species [illegible] non perimatur aliquid tribuatur altero non

ale' impedientibus. Thomas Bonaventura. Item utrum de grano illo quod vulgariter dicitur [illegible] montanum non possit confici. Item utrum possit confici de fermentato. Respondeo secundum Anselmum fermentatum et azimum non variant speciem ideo in utroque potest confici sed melius est quod in azimo unde qui sine consuetudine conficit in fermento graviter peccat. Item quid utrum possit confici de farina [illegible]. Respondeo quod non indigetur in pane. Thomas Innocentius. Item utrum possit confici de vino corrupto. Respondeo si est penitus corruptum non potest confici sed non de aceto vini unde de vino aceto [illegible]. Thomas Bonaventura. Item utrum possit confici de vino mixto. Respondeo si apponitur de alumine alio liquore ita quod non permittitur species vini non impeditur vel impeditur. Thomas Bonaventura. Item aqua est de necessitate sacramenti. Respondeo quod Thomas Bonaventura. Item sacerdos peccat cum obmittit et non apponit. Respondeo si obmittitur ex contemptu vel contemptu peccat mortaliter. Cum autem negligit et in talibus apponit diligentiam peccat [illegible] mortaliter. Cum autem negligit ex hoc quod ex negligentia [illegible] peccat venialiter sed tamen conficit. Thomas Bonaventura. Item utrum possit confici de vino congelato in calice. Respondeo si potest liquefieri et conficitur et postea conficiatur [illegible]. Dicit autem Petrus conficit et [illegible] ubi aliud vinum non potest confici. Dicit autem vinum potest confici non debet secundum [illegible] dicunt vinum confici de botro non tamen conficitur sed si in torculari vinum [illegible] quod fit [illegible] in torculari [illegible] de consecratione d. 2. Item [illegible] et cum non sit de [illegible] calice. Thomas Petrus Io. Dicit tamen [illegible] conficitur. Item si [illegible] si stilla sanguinis ceciderit et [illegible] peccat mortaliter. Respondeo si casu aliquo accidit sine negligentia [illegible] et non tenetur peccat [illegible] forte [illegible]

[illegible] a repente debilitate autem per negligentiam [illegible] tunc peccat non tamen mortaliter nisi sit negligentia crassa ut puta quibus non curat quid agat cum sacramento. Et si stilla ceciderit super tabulam [illegible] lingua debet lambi et tabula radi et illud quod rasum est cremari et cinis iuxta altare recondi. Et si supra lapidem ceciderit locum debet radi et igne [illegible] et cinis iuxta altare recondi. Presbiter [illegible] quadraginta diebus peniteat id est tot diebus debet a communi et crastino celebratione cessare nisi illius [illegible] sed si in pane et aqua tamen [illegible]. Et si ceciderit super altare tunc debet sorbere et tribus diebus peniteat. Et si super linteum [illegible] quatuor diebus peniteat et si stilla per [illegible] super aliud et ista [illegible] iuxta altare recondi. Et si super [illegible] quinque (?) penitentia que sunt [illegible] non hoc dicitur. Thomas Io. Dicitur quid sit faciendum si eucharistia evomatur et cum peccat mortaliter. Respondeo si ille qui sunt intelligentes et bene [illegible] et discretus non potest [illegible] et cinis iuxta altare recondatur. Dicit autem cum evomunt per voracitatem vel ebrietatem debet sicut clericus [illegible] diebus peniteat clerici vel monachi [illegible]. Et laicus [illegible]. Dicit si studiose et molestate peccat mortaliter [illegible] voracitatis. Et autem evomunt per infirmitatem vii diebus peniteat [illegible] autem penitentia debet imponi ad arbitrium quia autem debent [illegible] ubi possit sumere cum non [illegible] ipse verecundia [illegible] mortaliter peccat vel evomat. Thomas Petrus de consecratione d. 2. Et [illegible] et [illegible] non potest discernere ubi possit reperire [illegible] non impedit si fiat ex simplicitate vel [illegible] non [illegible] [illegible] vel vomitum sed [illegible] in vase super infirmitatem [illegible] in [illegible] nisi [illegible] timet [illegible] vel [illegible] prima. Thomas Io. Dicitur an pollutio nocturna impediat a perceptione eucharistie. Respondeo quod non pollutio accidit accidit ex causa [illegible] a [illegible] mota [illegible] [illegible] in [illegible]

166 331

studiose se invigilaverit et tunc si sit
et de nocte impeditur tamen a per
ceptione eucharistie a confessione vel [illegible]
vomali dicendo quando aliquis aliquando
non bibit vinum et comedit calida
electuaria vel quando in tempore turpes
ymaginaciones sentiuntur sic, tunc de
consensu tamen a perceptione et a confessione
aut non sentiuntur turpes ymaginaciones quas
prius [illegible] diminuit et sic perfecte
perpendunt sic, sic impeditur a perceptione
sed a confessione de consensu nisi sit
necessitas ut pro certo diebus festis et non
sit alius qui celebraret. Quando
pollucio accidit accidit de turpi
cogitacione hec, semper a peccato procedit
aut [illegible] ex cogitacione morali ut
si mores sciuntur delectatur et de con
sensu abstineat nisi necessitas vel
festum in cogitacione morali hec
necessitas impeditur vel vomali tamen exigat
ut dictum est supra. Quando accidit
quod nec in somnis hec dum non sunt
[illegible]. Quando pollucio diabolica
hec impeditur de consensu nisi tunc se
videntur [illegible] quod diabolus vult auferre
bonum communionis fructum et hec patet quod
hec si homini huius dicitur [illegible] [illegible]
[illegible] sic [illegible] ad quamque. Unde consi
lium est tunc modicum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] qui [illegible] et sic in
donis diabolus se non posse [illegible] in
[illegible] ab illusione affirmant [illegible]

De [illegible] baptismi baptismi

[illegible] unquam pro baptizato [illegible] si proferen
det aqua vel mergeret et diceret
In nomine patris et filii et spiritus sancti. Respondeo quod non quia
hec verba baptizo te sunt de necessitate baptis
mi. [illegible] est quando si diceretur Ego te
baptizo in nomine nichil plus adden
do. Respondeo quod nichil agitur quia omnes concor
diter dicunt [illegible] nisi in uno ca
su ubi puer moreretur [illegible] una parte
tunc puer [illegible] baptizatus. Hec bona.
Quando si diceretur baptizo te nomine [illegible]
Respondeo [illegible] potest sic bap
tizari sub hac forma [illegible]
[illegible] Unde qui sic baptizaretur vel a
geret et sic concordant omnes theologi
[illegible] possit sic
baptizatus sub hac forma quod non credo
[illegible] esset baptizatus dicendo Ego te bap
tizo In nomine trinitatis. Respondeo quod non quia
confessio trinitatis requiritur explicite et non
implicite. Hec [illegible]. Quando si diceretur
Ego te baptizo In nomine genitoris et
geniti et flammantis sancti. Respondeo nichil
ageretur quia [illegible] in omnibus prin
cipalibus. Hec bona. Quando si addatur

ad formam. Respondeo quod si aliquid addatur
ad formam quod [illegible] quod [illegible] intellectum
tunc impedit ut si diceretur In nomine
patris ingeniti vel maioris. Si autem aliquid
addatur quod salvat intellectum ut si diceretur
In nomine patris ingeniti tunc non im
pedit nisi tunc velit inducere erro
rem. Hec bona. Quando si verba corrumpantur.
Respondeo si est tanta corruptio
quod nullus tenet sensum tunc omnino impe
dit ut si diceretur In nomine patriarcha
et filiarcha et [illegible] bona. Si autem est non
tanta corruptio quod bene maneat
[illegible] [illegible] accommodacione sic, non
impedit si sit ex simplicitate ut si
diceretur In nomine patriarcha et filiar
charum et hec [illegible]. Quando si verba trans
ponantur ut si diceretur In nomine patar
[illegible] Respondeo quod si fiat hec ex simplicitate sit
[illegible] intendenda tunc impe
dit [illegible]. Quando si aliquid
[illegible] interponatur ut dicendo Ego baptizo te
In nomine patris [illegible] [illegible] tam
[illegible] sancti. Respondeo quod modica inter
ponuntur interposito per oblivionem vel
per [illegible] tunc non impedit
ut [illegible] Si autem interponatur
[illegible] [illegible] ad [illegible] persona vel
ad [illegible] et [illegible] interposito im
pedit et [illegible] ut [illegible] in
[illegible]. Hec bona. Quando si baptizet
in omni aqua. Respondeo quod si est baptismus
[illegible] quod [illegible] et [illegible] aque
ut si aqua [illegible] Ideo non potest sic baptizari
in aqua rosacea et quod [illegible]
lavandi et hanc [illegible] in aqua [illegible]
[illegible] Si autem aqua [illegible] [illegible] ut
[illegible] cum [illegible] vel [illegible]
et [illegible] in [illegible] [illegible] non
[illegible] non potest sic baptizari in
luto [illegible] plus est de terra quam de aqua
et in vino [illegible] ubi modicum est
de aqua et multum de vino non potest
sic baptizari. [illegible] [illegible] salvatur [illegible]
[illegible] de lege communi nisi in casu [illegible]
cum accidit [illegible] [illegible] baptizari
tunc [illegible] baptismo et salvatur [illegible]
[illegible] [illegible] accidit et non de
[illegible] [illegible] damnabitur. Hec
bona. Quando si puer in parte sit natus
et [illegible] aqua cum debita for
ma [illegible] baptizatur. Respondeo si per aliam
corporis partem ut pedes vel manus aspergatur
vel agitur ita concordant omnes theolo
[illegible] in apparatu super summa [illegible]
[illegible] [illegible] puer
sit baptizatus et [illegible] non [illegible] puer [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non
sufficeret si puer aspergatur una gutta
[illegible] Respondeo quod non [illegible] in
margine corporis vel in parte prima [illegible]

aspersi sive intrant. Ut dicit Jo. Queritur si patrini obligentur ad instruendum parvulos cum venerint ad etatem adultam. Resp. vel sunt doctores vel non. Si non, sed sunt doctores fideles, vel confirmatur hic, ut si parvuli sunt xani vel habitant cum suspectis de heresi, ut ydiota tamen obligantur ad docendum eos fidem moresque. Ut dicit Jo. Queritur utrum vir vel mulier possit levare unum puerum de fonte. Resp. licet non possit, sed ut dicit de consecr. di. iiii. c. In cathecismo. Et in malicensibus locis consuetudo est quod simul levant, tamen debet sic fieri. Et dicit Jo. super eundem locum quod exempla tamen quod in tali casu plures simul levant, nulla contrahitur cognatio spiritualis. Ipsius qui levat puerum de fonte per eum tenetur ad confirmacionem. Resp. est de consecratione di. iiii. In cathecismo de consecratione di. iiii. Dominus esse sive vir sive mulier de consecratione di. iiii. Non plures et in malicensibus. Item monachi vel religiosi possunt suscipere parvulos de baptismo. Hos. infra li. iiii. de cognatione spirituali. Item vir et mulier levant puerum vel filium de fonte, utrum possint sibi invicem debitum reddere. Hos. infra li. iiii. de baptismo c. in textu eiusdem summe.

De invocatione et reliquiis

Queritur si reliquie possint sub tabernaculo ut reponantur in honesto loco. Resp. quod non, quia sacrilegium est, quod dicitur sacrum de sacro tollere, xvii. q. iiii. Queritur si in capsule ordo est quod reliquias vendere licitum sit. Resp. non, est symoniacum. Ut dicit Willelmus. Queritur per quem fiunt miracula utrum debeat coli pro sancto. Resp. quod non nisi sit canonizatus per ecclesiam Romanam, ut c. Audivimus. Nota tamen sunt duci quibus fideles per devocionem possint defuncto quod dicit sanctus ut pro eo missam dicat, tamen non debet fieri officium solempne et preces solempnes nisi sit canonizatus. Nota quod in professione ecclesie nulli licet portare cum reliquiis capsam nisi sit ... extra xvii. q. iiii.

De observantia ieiuniorum

Queritur utrum pueri teneantur ieiunare. Resp. quod ante xxi annos et sic obligantur homines ad omnia ieiunia ecclesie ut dicit Hostiensis. Ideo ante compellendi essent et sunt ieiunia ut statim post quando in xxi quam xxi annos vel xviii debiliores sunt, et alii fortiores et alii in xviii anno. Unde pueri ad adultam etatem ut dicit Willelmus et magis et appropinquat ad hoc tamen pueri ad magis ieiunia consuetudinem et quemcumque exequenda. Ut et Hostiensis. Queritur utrum teneantur ieiunare. Resp. quod non

de religiosis. Ut dicit. Queritur utrum operarii qui occupantur in opere. Resp. si talis potest habere victum sine labore quia divites sunt, non occupantur. Et autem potest quod ex labore et est non occupatur, potest quod ex labore magno quia non potest docere nisi frangat ieiunium et tunc potest frangere sine dispensacione superioris. Ut Thomas. Queritur pauperes qui occupantur circa ... Resp. quod pauperes semper occupantur circa ... secundum illud quod non potest sine ... que sufficiat ex hoc questione sed per de medicis. Queritur peregrini qui occupantur circa ... Resp. quod non peregrinacione qui potest vel facit simul ieiunare et ambulare et non occupatur. Aut non potest utrumque facere simul circa forte laborem et tunc potest quando differre peregrinacionem usque ieiunium et tunc non occupatur, aut non potest differre et tunc potest solvere ieiunium sine dispensacione superioris. Ut dicit Thomas. Queritur de qui solus debet. Resp. si potest simul ire et ieiunare non debet solvere ieiunium. Et autem non potest simul facere quod occupatur. Ut Willelmus. Queritur de sene qui surgit de infirmitate et credit plenius utrum solvat ieiunium si non consummat questionem. Resp. quod non solvit ieiunium in casu et per redditum utrique. Ut Willelmus. Queritur de mulieribus impregnatis et nutricibus infantulis. Resp. si timetur de periculo alterius et illud de prole in utero vel de puero ad ubera, non solum possunt sed tenentur ieiunium. Ut Willelmus. Queritur petenda est dispensacio ad solvendum ieiunium. Resp. si aliqui ipse qui solvunt constat communiter non est necessaria dispensacio absque quo sed cum copia sit non potest alicui sufficiat dispensacio proprii presbiteri. Ut Willelmus. Queritur si ecclesia an tenendum solvunt ieiunium. Resp. si firmat amplius inducione non solvunt ieiunium ecclesie sed natura quia non licet per sumpcionem temporalis ecclesie si autem firmatur ad alimentum ut ipse hoc quod hoc melius possit habere solvit ieiunium ecclesie. Ut dicit Jo. Queritur de vigilia sancti Mathie in anno bisextili quando ieiunabitur. Resp. nichil consuetudo ecclesie tamen in iaciendo quod in abstinendo sive celebrando aliquis non debet de libris signare consilium. Resp. queritur si pauci ante prandium ieiunium solvunt. Resp. quod quia per questionem inducitur ex hoc ieiunium ipse in iudicio ne in isto mandato continuit. Ut Thomas. Queritur de potationibus que non possunt absolvi a potu. Resp. quod potest illa licencia dari qui libent aquam ante prandium. Ut dicit Jo.

E 6

nota

nota

ieiunium

E 6

Si p[re]lat[us] possit fac[er]e ex[communi]cacionem E vij

[illegible] p[ri]ncipe p[re]lat[us] p[ote]st fac[er]e ex[communic]acionem inferior[um]. R[espon]deo q[uod] nullo m[odo] nisi processit ardua causa [illegible] et [illegible] ut si [illegible] c[on]tra [illegible] h[er]eticos et [illegible] ex[communic]acionem faceret in cl[er]icos ipso f[ac]to [illegible] et [illegible] ad [illegible] satisfaceret [illegible]

De detractacione eccl[es]iaru[m] E viij

[illegible] eccl[es]ia [illegible] R[espon]deo q[uod] [illegible] eccl[es]ia [illegible] p[ri]vilegiu[m] [illegible] p[ri]vilegiu[m] [illegible] eccl[es]ia [illegible] R[espon]deo [illegible] in eccl[es]ia et fugit ad aliam [illegible] R[espon]deo [illegible] eccl[es]ia [illegible] in toto orbe [illegible] columba mea [illegible] eccl[es]iam [illegible] R[espon]deo [illegible] in eccl[es]ia [illegible] R[espon]deo q[uod] [illegible] modicum sanguis [illegible] vel fenestram [illegible] R[espon]deo [illegible] publice [illegible] et [illegible]

De cl[er]icis negociantibus E ix

[illegible] si liceat cl[er]icis negociari eme[n]do vel vende[n]do [illegible] R[espon]deo [illegible] valor [illegible] ut si forte [illegible] et h[oc] licitu[m] est cl[er]ico aut vendere res eius valor [illegible] ut si aliquis emat p[er]gamenu[m] et faciat sibi libros [illegible] vendit eius valor [illegible] et h[oc] no[n] lic[et] cl[er]ico [illegible] no[n] donata est vel [illegible] acquisita [illegible] allegando

De sponsalibus et matrimoniis Quartus lib[er] E x

[illegible] sponsalia [illegible] nomine matrimoniali et [illegible] matrimoniu[m] [illegible] R[espon]deo q[uod] [illegible] et [illegible] matrimoniu[m] [illegible] de sponsalibus et dicat vir et mulier [illegible] nomine matrimoniali et [illegible]

[illegible] matrimoniu[m] R[espon]deo [illegible] intencionem ad matrimoniu[m] [illegible] matrimoniu[m] [illegible] R[espon]deo [illegible] matrimoniu[m] [illegible] matrimoniu[m] sine [illegible] R[espon]deo [illegible] matrimoniu[m] [illegible] R[espon]deo [illegible] matrimoniu[m] [illegible] vxor [illegible] matrimoniu[m] [illegible] vxorem [illegible] matrimoniu[m] [illegible] matrimoniu[m] [illegible] vxor et [illegible] matrimoniu[m] [illegible] R[espon]deo [illegible] tenet matrimoniu[m] [illegible] vxorem [illegible] R[espon]deo [illegible] vxor [illegible] vxorem [illegible] vxor [illegible] matrimoniu[m] [illegible]

Q[ue]ritur si t[em]p[o]re menstruorum possit debitum [illegible] sine [illegible] R[espon]deo [illegible] petit [illegible] debitum [illegible] R[espon]deo [illegible]

De t[em]p[o]re menstrui

debeat postquam vir desistit. Sed si infirmitas durat vel si infirmitatem simulans fiat, debet ipsa. Si autem non desistit tunc restat quod ipsa licet bona mente et bona et cetera [illegible] non teneatur vel ignorante [illegible] dicat de suo [illegible] in isto fit peccatum in genere [illegible] et occasione [illegible] sufficit quod dicat infirmitatem [illegible] et male [illegible] dicat [illegible] medicus. Quaeritur si tempore sacro possit reddi debitum. Respondeo quod sic reddi sine omni culpa potest, reddatur cum dolore; petere autem non potest sine culpa et si [illegible] ad delectationem [illegible] cum culpa [illegible] et in [illegible] abstinere [illegible] petat venialiter [illegible] in [illegible] non potest [illegible] peccatum. Quaeritur si licite potest reddere loco sacro. Respondeo quod si alius locus potest haberi petat [illegible] si alius locus non potest haberi tunc reddat, non petat [illegible] si [illegible] fiat [illegible] tunc petat [illegible]. Quaeritur si [illegible] libidinis petat mortaliter [illegible] et Hugo. Quaeritur si in tempore purgationis liceat debitum petere. Respondeo sine peccato [illegible] sine peccato mortali petit reddit et [illegible] reddere [illegible] in remedium. Dicunt alii si esset [illegible] non debet petere nec reddere [illegible] institutio in [illegible] in remedium. De matrimonio minorum

ff i Quaeritur si pubes contraxit cum impubere [illegible] possit resilire [illegible] ad aetatem [illegible] minorem [illegible]. Respondeo quod quia minor non potest [illegible] nisi ex duobus consensibus [illegible] et [illegible] in [illegible] minor dissentiens [illegible] minorum [illegible] permissionis [illegible]. Quaeritur si parentes contrahant sponsalia pro liberis an teneant sponsalia. Respondeo quod si [illegible] consenserint et sciunt intelligere et sentire [illegible] similiter [illegible] et non [illegible]. Quaeritur si forte [illegible] non intellexerint [illegible] ad domum sponsae et mittit [illegible] similia [illegible] et in nullo [illegible] sponsalia [illegible] In sponsalibus parentes contrahunt sponsalia pro filiis cum filii sunt infra vii annos tunc non tenent sponsalia nec [illegible] quod si filii consenserint [illegible] tenent sponsalia [illegible] non tenent nisi [illegible] impedimentum publicae honestatis [illegible] consentire [illegible]

no [illegible] illi qui [illegible] circa circa annos nubiles qui sunt pubertati proximi circa vi menses quod ergo [illegible] sicut minorum qui non cognoverint quod malitia supplet aetatem [illegible] permaneat [illegible] carnaliter si cognoverint quod malitia non supplet sicut minor qui sunt pubertati proximi [illegible] in x annis vel xii quantum ad puellam quod ergo non [illegible] minorem quod [illegible] spontanee [illegible] minorem qui invite [illegible] minorem. Quaeritur [illegible] sunt remote a pubertate [illegible] tenet minorem sive sponte sive invite copuletur. Quaeritur si masculus contrahat cum aliqua et copuletur ei carnaliter [illegible] et non possit [illegible] minorem. Respondeo quod non [illegible] Astesanus. Quaeritur si parentes maritant [illegible] et [illegible] volunt [illegible] minorem tenere [illegible]. Respondeo quod non [illegible] ut contrahant [illegible]. Quaeritur si pater [illegible] filiabus [illegible] volunt [illegible] sponsam eligere. Respondeo quod [illegible]. Quaeritur si omnes [illegible]. Respondeo illam solam tenere [illegible]. Quaeritur si pater abstulit [illegible] non vult illam. Respondeo potest [illegible] a [illegible] promisso et [illegible]

ff ii Quaeritur si petat [illegible] clandestine [illegible]. Respondeo quod si fiat sine [illegible] in [illegible] petat [illegible] benedictionem [illegible]. Quaeritur [illegible] clandestine [illegible] et [illegible] ad alium locum [illegible] et cohabitant tamquam maritus et uxor [illegible]. Respondeo si [illegible] in facie ecclesiae quando [illegible] mansit [illegible] et [illegible] De matrimonio contracto

ff iii Quaeritur si aliquis contrahat cum una [illegible] et cum alia [illegible] in facie ecclesiae [illegible]. Respondeo quod prima quia clandestine [illegible] prohibitum [illegible] De [illegible] Quaeritur [illegible] ecclesia [illegible] et [illegible] ad aliam religionem [illegible] Quaeritur

Quid si mulier putet virum suum mortuum et contrahat cum alio numquid peccat? Respondeo credit per presumptionem tamen non peccat. Sed ante dubitationem probatam puta quia dictum ei fuit ab eo qui cum eo fuit poterit tunc peccare. Sed ante per contra matrimonium dubitatur an dubio locus est et hic per confessor amoneatur accipere eum et petit reddi debitum quod exigere aut dubio probabili et tamen debet reddere et non exigere. Aut certificatur de vita viri et tunc iam debet reddere nec exigere sed stare cum ab ea discedere secundum bona

De consensu minorum

ff iiij Utrum si consensus ad tempus fiat matrimonium ut si dicatur contraho tecum ad decem annos? Respondeo quod non quia inseparabilitas debet in matrimonio esse. Numquid consensus condicionalis faciat matrimonium? Respondeo secundum Raymundum consensus condicionalis qui exprimitur per verba de futuro tunc sunt sponsalia sed non matrimonium. Distinguendum est tamen quia condicio apposita aut est honesta ut si dicatur contraham tecum si patri meo placuerit, tunc stante condicione stant sponsalia, non stante non stant. Aut inhonesta ut ego contraham tecum ut si dicatur contraho tecum ut si venena sterilitatis procurabis et tunc non sunt sponsalia et nichil agitur. Aut contraria matrimonio ut si dicatur contraho tecum si volueris sterilis tunc sunt sponsalia. Sed ante exprimitur consensus condicionalis per verba de presenti de condicione vel de futuro. Sed si per verba contraho si vis matrimonium est vel si ipse est tunc matrimonium est condicione alias non matrimonium conveniunt et in apparatu de condicionibus appositis primo quod si condicio ... exprimit et apponitur per verba de presenti aut ergo condicio necessaria vel impossibilis aut contingens. Sed ... contraho tecum si ... condicio pro impleta habetur et est matrimonium. Sed si contingens tunc non est ... sed sponsalia quia tunc est honesta condicio vel inhonesta. Sed honesta stante condicione sponsalia stant et non stante non stant. Sed inhonesta aut condicio est apposita quod nichil agitur aut non est ... et tunc ... sponsalia ut supra dictum est. Quid si consensus de futuro cum carnali copula sequente faciat matrimonium? Respondeo si ante cognoscat sponsam affectu maritali et tunc verum est matrimonium. Sed si cognoscat eam affectu fornicario et hoc non sit verum matrimonium est tamen presumptum quia secundum iudicium ecclesie iudicatur verum esse matrimonium. Quid si postea cum alia contrahit numquid stabit? Respondeo si prius cognovit affectu maritali primum stabit matrimonium est verum et primum matrimonium. Sed ante affectu fornicario vel matrimonium stabit vel mediocris ipsa sed si in contrarium presumitur esse verum. Quid si consensus coactus impediat matrimonium? Respondeo si est coactus per violentiam impedit matrimonium. Sed ante est coactus per metum aut ergo metus est qui potest cadere in constantem virum et sic impedit. Aut est metus levis et sic non impedit. Aut si consensus coactus de presenti cum carnali copula faciat matrimonium? Respondeo per consensum coactum aut subita potestate recedendi vel permittit se cognosci et tunc presumitur coacte consentire aut cogitur ad carnalem copulam ut ergo per eum absolutam tunc est matrimonium an aut per metum aut ergo sufficientem et tunc non est matrimonium aut insufficientem tunc in medio presumitur esse matrimonium. Quid utrum si pater possit filium compellere ad matrimonium? Respondeo quod non quia sponsi debent esse liberi. Utrum si aliquis intrant aliquam ducendo in uxorem et per matrimonium fiat simplex votum contra vel si simplex noverat et per nuptias matrimonium quod velit aliquam ducere uxorem dicitur simplex votum vel matrimonium. De co. c. veniens si votum precedit servatur et agat penitentiam de matrimonio illicito secundum Raymundum de co. c. ...

De adulterio

ff v Utrum si aliquis adulterat cum aliqua vivente viro ut det ei fidem de ducendo vel contrahit de facto vel occidit maritum sed si adulterans numquid per mortem viri potest cum ea contrahere? Respondeo quod sic de co. c. veniens. Quid si aliquis habens legitimam uxorem contrahit cum alia secundum ... in facie numquid per mortem legitime potest stare matrimonium? Respondeo quod sinistra noluit et potest et secundum alios cogi de co. c. de c. ... ut cum eo ... numquid matrimonium legitima consumatur ... in matrimonium in adulterium et nuptias? Respondeo quod non nec presumitur novus consensus. Quid si adulter novum consensum prebens contrahit cum alia? Respondeo matrimonium illud stabit secundum Raymundum. Quid si aliquis adulteratur cum aliqua legitima et occidit maritum eius non eo animo ut contrahat cum ea sed cum alio fuit in bello post illud occisum numquid potest cum uxore illius cum qua adulteratus est contrahere? Respondeo quod sic quia non occidit eum eo animo ut cum uxore contraheret secundum Willelmum. Quid si aliquis occidit aliquem eo animo ut contrahat cum uxore sua et sic permittit adulterium numquid potest cum ea contrahere? Credo quod sine penitentia quod sicut adulterium nec adultera polluta secundum Willelmum et alii dicunt contrarium.

ff vj Utrum si aliquis possit ducere illius quam consanguineam cognovit fornicarie? Respondeo quod sic secundum Willelmum. Quid secundum alios quod non quia affinitas contrahitur per fornicarium concubitum non tamen contracto spirituali ut puto

Quid si aliquis laicus vel clericus in minoribus ordinibus constitutus possit contrahere cum illa quam ipse propriis manibus baptizat. Respondeo quod non quia filia spiritualis est. C. xxx q. i. Quid si fecit contra numquid separabitur. Respondeo quod dicit Raymundus quod ista matrimonia contrahendis esset secundum Willelmum dicit quod ille qui eam baptizat possit non sed dicere filiam carnalem spiritualem. xxx q. i. ultimus. Quid si aliquis teneat aliquam vel levat de fonte et non credidit ei dimittat hoc ne stat quia nec per modum possit cum ea contrahere. Respondeo in mea lectione efficitur quia eo quo tenet vel tangit eam quia puto quod in isto princeps non fit de festo ei ad compaternitatem secundum Willelmum. Quid si videt et non tangit et simulat se tangere [illegible] quod non efficitur compater si non tangat eam in baptismo nec sive confirmatione secundum Willelmum. Nota quod nec laici absolute vel indocti debent levare puerum et extra de consecratione dist. iiii. qui placuit. De consecratione dist. iiii. non liceat. Item vero de canonicis regularibus et aliis religiosis quod ut de postulatione competit ei. Generaliter. Quid si aliquis possit carnalem filiam ducere spiritualis filie. Respondeo quod sic secundum Petrum. Quid si aliquis possit ducere filiam compatris sui. Respondeo quod excepta filia quam de fonte levavit vel confirmatione tenuit nisi contra de [illegible] quod sic. xxx q. iii. Unde patet quod aliquis potest ducere commatrem suam. Quid si aliquis potest ducere alterius filiam qui tenuit eum in confirmatione. Respondeo quod non. xxx q. iiii. Et quia hic dicimus Quid si quis possit ducere uxorem alterius qui tenuit eum in confirmatione. Respondeo quod non. Unde et ff. eo et balde quod sed pari passu cognatio spiritualis in baptismo et in confirmatione.

De filio illegitimo

Quid si quis filius adoptivus possit contrahere cum filia adoptantis. Respondeo quod non secundum Hugonem et Willelmum. Quid si filia adoptiva possit contrahere cum filio adoptantis. Respondeo quod non secundum Willelmum. Quid si filius adoptivus dimittit adoptione contrahat cum filia adoptantis nisi solvendo matrimonium. Respondeo quod sic secundum Hugonem et Willelmum.

Quid si aliquis per ignorantiam contrahat cum cognata consanguinea vel cognata uxoris sue vel liceat ei manere cum uxore sua. Respondeo quod licet non debeat exigere debitum ab ea sed tenetur reddere. De eo qui cognovit. Quid si exigat nisi petat tantum et nichil aliud exigat. Respondeo quod nisi laborat super huius ignorantia et adeo simplex sit quod liceat ei etiam ignorantie credo tamen non excusat propter ignorantiam vel simplicitatem si ignorat tamen non propter valitudinem sed uxori condescendendo quod non petat in hoc casu secundum apparatum super summa Hostiensis nisi nimis frequenter peteret

vel dicat uxori quod prior petat debitum ipsa vel per confessorem de licentia inquirat et uxori quod petat et dicat eam. Respondeo quod puto quod maritus possit dicere uxori quod ipsa prior petat debitum. Sacerdos autem sic vidatur? generaliter quia per se non tenetur de confessione aliquando sed tantum eum puto dicere eam in generali peccata mariti non possit exigere debitum sed in speciali exprimere non debet ne prodatur alteri uxori secundum apparatum super summa Hostiensis in titulo in. Quid si contraxit cum consanguinea vel cum consanguinea uxoris sue. Respondeo usque ad quartum gradum separabitur. xxxv q. ii et iii. Item si commisit fornicationem et postea contraxit matrimonium stabit et tenet et petat maritalis restitutione voti secundum quem Extra vel monet gessit. Item si contraxit cum cognata comitis sue. Respondeo usque ad quartum gradum separabitur. Item affinitas inter eos est, id est si duo contraxerunt cum uxore utrumque cognati sunt usque ad quartum gradum separabitur. xxxv q. iii vel ii.

De duobus fratribus qui ducunt duas sorores

Quid si duo fratres possunt ducere duas sorores utroque vel pater et filius ducere matrem et filiam. Respondeo quod sic quia licet consanguinei viri affines uxoris et consanguinei uxoris viri et uxoris nulla per se affinitas ex contra. Quid si aliquis possit ducere aliquam distantem a se in uno gradu in recta linea. Respondeo quod Gaufredus et quidam secundum Petrum dicunt quod in hoc puncto unus dicat ei secundum si Adam viveret non posset contrahere cum aliqua femina unde illa decla(ratio) non est intelligenda de personis collateralibus. Quid si quis possit ducere filiam fratris uxoris sue. Respondeo quod sic quia non est vel genus affinitatis sine quia nec filiam est. Non debet et hoc patet per aliam regulam qua addita persone carnis per copulam mutat genus et non gradum. Cum enim frater uxoris sit in primo genere consanguinitatis sive affinitatis uxori cum qua erit in secundo genere cum non vero abrogata sunt per decretalem. Quia non. Quid si quis possit ducere filiam fratris uxoris sue. Respondeo quod non quia primum genus est affinitatis in secundo gradu et hoc patet per illam regulam persona addita persone carnalis copulam sive propagacionem mutat gradum et non genus. Cum enim frater sit in primo genere affinitatis filia similiter in primo genere affinitatis sed in secundo gradu hoc est patet quod illa filia sit uxori sue in secundo gradu affinitatis consanguineis quanta autem etiam est per illam regulam in primo gradu affinitatis distabat aliquis a suo consanguineo vel consanguinea tanto gradu affinitatis distat ab eius uxore vel marito unde quod vir sit

vo

iiio

qui verb

ff x

ff viii

ff xv

ducere quandam nunc affinem uxoris sue in quarto genere sed consanguineam uxoris sue non sit ipsi ad quintum gradum [illegible] de eo c. non debet. Quaeritur si duo qui distant a communi stipite in quarto genere et alia parte in quarto gradu utrum possint licite copulari. Respondeo quod quia sic remotiori standum est, unde isti duo distant in quarto gradu et sic consanguinitatis de e. c. [illegible]. Quaeritur si affinis possit ducere relictam sui fratris qua est de a. a. vir. Respondeo quod non quia in primo genere affinitatis et primo gradu de e. c. Quaeritur utrum affinis ducere filiam relicte sui fratris que est de a. a. vir. Respondeo quod quia illa prima nihil attinet sed a cum sit de secundo genere de e. c. non debet. Unde notandum quod si persona est affinis per appositionem generat filium de consanguinea, dico hic filius est consanguineus non affinis; si autem generat de consanguinea illa nihil attinet sed modicamen [illegible]. Unde in hoc casu fallit regula [illegible] quod mutat [illegible] generis secundum generata genera per appositionem, ideo dico quod si affinis est affinis per appositionem [illegible] de suo affinitate consanguineus sue si generat filium ille est affinis secundum personam [illegible] genere affinitatis sed in alio genere secundum de filio fratris uxoris sue. Destribunte

Unde vir qui generare non potest et mulier que capere non potest utrum simul contrahere matrimonium. Respondeo quod sic, unde contra. Cum enim causa matrimonii causa prolis et ad remedium incontinentie fiat una caro [illegible] sufficiat [illegible] matrimonium. Quaeritur si frigidus vel impotens ad matrimonium contrahendum [illegible] sit petere separationem. Respondeo quod non si mulier vult cohabitare de e. c. qui duxit ad matrimonium quam polluit per adulterium. Quaeritur si frigidus contraxit similiter cum alia. Respondeo quod nisi ambo fuerint separati [illegible] simul [illegible] et uxor de e. c. Consuluit. Quaeritur si sterilis contraxerit cum alia [illegible] et [illegible] cum frigido et [illegible] vir [illegible] petere separationem. Respondeo quod non de e. c. [illegible]

Item de minore qui contraxit

Quaeritur si minorem possit contrahere [illegible] ecclesia. Respondeo quod in minore dummodo consensus animorum et copula carnalis de e. de bigamis [illegible] dico si minori sit [illegible] solempnitas prohibetur quibus [illegible] de e. de capellanis. Quaeritur si minori [illegible] prohibito matrimonium sit separandum. Respondeo quod [illegible] prohibito [illegible] non debent separari [illegible] ad [illegible] ad [illegible] et ita intelligi [illegible] xxxv q. iiii. non [illegible]. Quaeritur si sit [illegible] illo quod cum solempnitate [illegible] contrahere. Respondeo quod [illegible] sine [illegible] si [illegible] sine dispensatione per modum prohibitionis [illegible] de e. c. [illegible] sacerdos sit dispensare ut illo [illegible]. Respondeo quod non quia [illegible] sunt [illegible] de [illegible] q. i. [illegible]

De impedimento in matrimonio

Quaeritur si aliquis audivit [illegible] esse impedimentum [illegible] et uxorem sua [illegible] tenetur [illegible] impedimentum vel [illegible]. Respondeo quod [illegible] et audivit [illegible] dignus et non sufficiat et [illegible] opinionem [illegible] et non [illegible] debitum sed reddat [illegible] patiatur. Quaeritur si vult [illegible] dignus vel [illegible] qui [illegible] impedimenti [illegible] petat [illegible] petat [illegible] petat ille cum [illegible] impedimentum. Respondeo [illegible] non [illegible] agit [illegible] impedimento [illegible] petitionem [illegible]. Quaeritur si [illegible] impedimentum [illegible] cum [illegible] vult [illegible] de [illegible] vult cohabitare [illegible] et [illegible]. Quaeritur si [illegible] tenetur dimittere. Respondeo si [illegible] non sit [illegible] dimittere. [illegible] manifesta [illegible] petat et [illegible] et tenetur [illegible] dimittere [illegible] tenetur [illegible] dimittere [illegible]. Quaeritur si [illegible] dimittere. Respondeo [illegible] ad thorum [illegible] ad debitum reddendum [illegible] ad [illegible] quo ad thorum ad cohabitationem sit dimittere [illegible] sine iudicio ecclesie [illegible] petri. Quaeritur si [illegible] de manifesto adulterio. Respondeo quod non sit sine [illegible] xxxii q. i. [illegible] et [illegible] in [illegible] tenetur possit [illegible] et [illegible] xxxii q. iii. Quaeritur si [illegible] possit sibi [illegible]. Respondeo ad [illegible] et tenetur [illegible] et tenetur [illegible] regularis non [illegible] ut si [illegible] et [illegible] et tunc innocens petit innocentem et tunc debet sibi reconciliari nocens innocentem et si tunc sibi sine cognitione cum ille penitentialiter reconciliarit innocentem vel [illegible] quod prius adulterata est [illegible] cum prius adulterium commisit et tunc debet sibi reconciliari [illegible] Raymundus adhuc [illegible] diuortium [illegible] de [illegible] cum [illegible] innotescit [illegible] ad quem de casibus prelatorum accidentibus nisi ipse alteri coniungatur [illegible] eadem [illegible] consequentia [illegible] ut [illegible] de restitutione spoliorum libro. Concordat si per diuortium alteri liceat intrare religionem sine consensu alterius. Respondeo innocenti licet intrare sine consensu alterius et si uelit ei reconciliari sed nocens non licet sine consensu alterius quia si innocens uoluerit tenetur ad reconciliationem. Si autem innocens non uult reconciliari sibi nocenti tunc licet nocenti de consensu eius intrare religionem ut sic dicit Hugo [illegible] quod per diuortium licet cuilibet intrare religionem sine consensu alterius quod non credo. Concordat si nocens intrauit religionem [illegible] innocens licet reuerti ad eum. Respondeo quod non [illegible] ut [illegible]. Concordat si per diuortium et quando nocentes sunt similiter [illegible] in [illegible] alter sine consensu alterius [illegible] nocens licet intrare religionem. Respondeo quod non sine [illegible] intrabit sine consensu alterius [illegible] ut [illegible].

¶ iiij

De diuortio coniugum

Vtrum si uir licet dimittere uxorem propter peccatum et quod sit fornicacio. Respondeo quod non nisi propter fornicationem quod [illegible] ipse committit et [illegible] fornicacio [illegible] ut ydolatria [illegible] ut [illegible] peccatum [illegible] propter fornicationem ipse dicta licet uiro dimittere uxorem. Et si penituit propter fornicationem [illegible] dicta licet dimittere si non uult penitere sed si penitentiam [illegible] propter fornicationem [illegible] dictam si peccatum in [illegible] non licet si [illegible] in [illegible] et uult eam [illegible] ad peccatum tunc licet eam dimittere [illegible]. Item [illegible] licet uiro dimittere uxorem propter [illegible] [illegible] de [illegible] nisi tunc uelit inducere [illegible] peccatum [illegible] ad [illegible] de [illegible] uel aliud peccatum tunc puto quod licet eam dimittere [illegible] [illegible] iusticie [illegible] [illegible] sit [illegible]. Concordat si fidelis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in uxore [illegible] tenebit. Respondeo [illegible] nisi [illegible] quod non possit uxor cum tunc [illegible] alteram [illegible] licet [illegible] cum

¶ v

De desponsationibus impuberum

Vtrum [illegible] impuberes dicuntur [illegible]. Respondeo quod non [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] non [illegible] quod [illegible] impuberes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] animalibus et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impuberes [illegible] [illegible] [illegible] sunt impuberes nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

no

¶ vj

Sequitur quintus lib'

De accusatione prelatorum

Vtrum si subditi possunt accusare prelatos. Respondeo quod subditi aut sunt criminosi et mali aut sunt boni [illegible] criminosi [illegible] non possunt accusare prelatos. Si autem sunt boni [illegible] accusat [illegible] tunc licite possunt accusare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Concordat si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accusare. Respondeo quod non [illegible] in manifesto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] in dominibus [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Concordat si [illegible] [illegible] petente cum dicat [illegible] [illegible] in [illegible]. Respondeo si peccatum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] xxxv [illegible] [illegible] peccatum [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] ad prelatos [illegible] [illegible] iusticie de [illegible] [illegible]

¶ iiij

bona est quod tunc tenent corripere quando videt suum committentem corrigi et scandalizari quod deberet compescere et non adesse. Si tamen canonicus ne ferret crimina consuetam stultam commodica quantitas et bona et si conferre possit quod cum respicit ad correctionem privatam quod fiat cum competenti moderamine, quod ad alium spectat ad correctionem maiorem concedat, alias non tenetur. Item si subditus teneatur prelatum peccantem corrigere. Respondeo quod sic, quod subditus prelatum corrigat in correctione fraterna quod fiat cum mansuetudine, prelato moderamine, quod instat cum precibus emendacionem, secundum quod fratrem corripiat et modeste. Item quod similiter. Item si prelatus petat tempore deliberationem. Respondeo si corripit ut prelatus per modum correctionis et superioritatis petat quasi indigne utitur officio suo et si petit conversationem petat suo supplendo. Si autem manifestum supplicando et scandalizando. Si autem corripit fraterna ut per modum supplicationis et ammonicionis sic non petat si bona.

De lite pro ecclesia

q. vij

Item si duo litigant pro ecclesia una et unus promittit alteri aliquos redditus annuatim de illa ecclesia et decima annuatim porrigat ut cedat ab actione. Item si est symonia. Respondeo quod sic, secundum decretalem, et si bene sciret super hoc de renunciatione. Item si sine aliqua pactione presentatione petitum iusta ei intervenerit et tunc si pecuniam nec consistit in siue assecucionem illius quam solvit usque sententiam. Unde est quod dicitur de transactionibus. Item utrum quis committat symoniam qui procurat aliquid de consecratione ecclesie. Sicut in libro iiij° de consecratione. Item sacerdos qui aliquid exigit pro benedictione vel aliquibus officiis et pro exequiis mortuorum. Respondeo quod sacerdotibus nichil exigat sed laycus dare et tenetur pro eorum consuetudines suas consuetas extra de symonia, ad apostolicam. Item si bene litigat in hoc tamen non

nota

committitur symonia dummodo quod sit satisfaciat et emendat, non prius ut extra de symonia. Dicit autem esse symonia de sponsalibus extra de eo in [illegible] symonia.

De iure patronatus

Item si quis ius patronatus vendat. Respondeo quod ius vendi non potest et vendere ius patronatus retenta villa symoniam committet. Si patronatus vero vendit villam cum qua tunc transit patronatus. Si vero ius patronatus vel villam tantum vendat symoniam committit, extra eodem et sic quo. Item si excommunicatus vel interdictus pro aliquid dat pro absolutione. Respondeo sic si iniuste excommunicatus tunc sicut bene et hostiensis licet aliquid dat pro redimenda vexatione et sic quo et Willelmus dicunt quod tutum dare pro redimenda vexatione sed dicit depositorum quod non sine symonia. Si autem iuste sic non licet aliquid dare. Willelmus et alii dicunt quod tunc liceat aliquid dare non pro absolutione sed pena commutari. Item secundum quod mutuis pro

Item sacerdos potest missam cantare pro denariis. Respondeo si sacerdos teneatur ad hoc tunc aliquid si accipit symoniacum est id est in vendendo. Si autem non tenetur et desinit ei supplere pecuniam licite potest id est quod dicas quod potest operas suas addere vel ad aliam sic in extra Willelmus et alibi. Si sic intendit vendere missam symonia est. Si autem intendit operam suam locare symonia non est. Item aliquis dare

De anniversariis

pro anniversariis vel pro tricesimo agendo. Respondeo dicendum quod si dicat ad comparandum pro anniversariis agendo sive faciendo symoniacum est. Si autem offerat pro devotione, sic si sic dicit quod ad hunc anniversarium non teneatur sacerdos quod ex pacto aliquid accipere tamen possit locare operas suas. Item potest aliquis presbiterum locare pro anima alicuius pro denariis. Respondeo si legens presbiterum intendit omne spiritualia symoniacum est. Si autem intendit recipere sustentationem laboris licitum est, extra de [illegible] charitatem, sicut secundum quod. Item potest sacerdos aliquid recipere quod moneat aliquem. Respondeo quod nullo modo, sed si ex pacto aliquid persequi pecuniam ex consuetudine quamvis ammonitus non minuit peccatum sed auget. Hoc tamen potest licere quod oblatum potest recipere et licet in hoc nichil potest exigi a subditis nec pactum debet esse tamen debet tamen laudabilem consuetudinem persequi, extra de symonia, ad apostolicam. Item utrum

De novitiis

committit symoniam vendendo fornaciam (?). Respondeo, et quod dicunt quod hoc tenetur ubi nunquam solutum de iure consuetudine recipit. Contra Laurentius dicit non recipiat de publico nec ex pacto aliquid recipere potest, scilicet quod symonia fiat ut quam dicit. Item utrum sicut extra de consuetudine circa pertinenter quod in receptione vel ex pactione quam plurimi faciunt in consuetudine circa benedictionibus abbatum et ordinibus clericorum dicentes tamen dandum est scriptori bursam porrectam et similibus factum ut symoniam. Respondeo si sit ex pacta procedit symonia. Si autem gratis offerunt aliquid ex pacto precedente id est tunc est symonia. Si non ex pactione tunc non est symonia sed quod in adversum (?) solutionem applicat Willelmus et dicit ei esse ad bonam et addit quod ubi multis datur aliquid velut debitum sed circa ista sed consuetudine symonia nam et sicut in hoc ordine qui scriptor si recipit denarios de firmitate seu consuetudine non committit symoniam si sic ut fiat sine pactione. Si autem intervenit pactum ut illi faciunt qui in examinatores nullum volunt intitulare sed permittunt quod volunt redimere firmitatis (?) nec ideo est clericus quasi symonia ex causa possit. Item si aliquis potest petere beneficium. Respondeo si petit simpliciter beneficium sine cura animarum non est symonia. Si autem petit beneficium cum cura vel aliquam dignitatem dicit symoniam sicut in et sic et Willelmus potest beneficium petere si est talis qui est dignus et indigentis quia dicit ista. Item ergo

q. vij

nota

mitto meo vel pecuniam prelaturam non potest quin ambiciosus esset. Item pone quod aliquis velit ordinari et non habet certum titulum et rogat alium prelatum ut eum promoveat ad titulum sue ecclesie et promittat ei quod numquam velit petere aliquam pecuniam in ecclesia, numquid symonia est? Respondeo quod sic, nisi sit cum eo dispensatum non debet in ordine sic suscepto ministrare nec ad superiores ascendere. Idem est quando [illegible] quis dispensabit cum illo. Respondeo quod talis ipsa [illegible] Raymundus. Quando si quis ordinat in nullum titulum contra pactum et [illegible] quod ille velit nunc [illegible] ad beneficium et conferre, numquid est symonia? Respondeo quod sic, et in hoc casu ordinator et ordinatus ab executione ordinum per triennium sunt suspensi, sed ordinatus ab ordine suscepto suspensus est quousque per sedem apostolicam fuerit secum dispensatum. Idem est quod Nota [illegible] indicat. Item queritur numquid est symonia si aliquis conferat alicui beneficium ratione consanguinitatis? Respondeo quod sic, [illegible] collatus quia [illegible] et [illegible] succedat loco suo. Idem est quod nemo consanguinitatis indicat sed bene [illegible] si esset dignus posset ei conferre beneficium consanguineo, [illegible] pro [illegible] dignus non [illegible] conferre beneficium. Idem de [illegible]. Item numquid [illegible] aliquis [illegible] ingressu religionis? Respondeo quod [illegible] aliquid pro ingressu religionis symonia est. [illegible] recepturi essent pauperes tamen possent [illegible] libere recipiens [illegible]. Item si quis unde vivat et [illegible] tam [illegible] pauperem et vestitu et [illegible] et [illegible] et nulla cura aliquis [illegible] recipiatur, tamen sed ipse [illegible] simpliciter et in hoc capitulo [illegible] et addit [illegible] quod [illegible] posset agere ut provideat filio vel filie in religione quod si non volunt agant ad [illegible] et [illegible] si [illegible] claustra in [illegible] quod nullo [illegible] ingredientibus sine symonia. Idem est. Pone quod aliquis velit locare filiam [illegible] claustro et rogat aliquem religiosum quod agat pro illius receptione et ille [illegible], numquid est symonia [illegible] mediatoris? Respondeo quod sic [illegible] et [illegible] qui [illegible] laycus [illegible] ad ordinem et [illegible] vel [illegible] si [illegible] clericus quod studeat [illegible] vel [illegible] numquid est symonia? Respondeo quod non [illegible] pacto [illegible]. Item si aliquis [illegible] claustro et non vult nisi promittatur [illegible] annuatim vel [illegible] omni [illegible] numquid committit symoniam? [illegible] questionum [illegible] symonia committunt [illegible] et [illegible]

[illegible] sed de mortali peccato non [illegible] eum [illegible] et [illegible] et sine [illegible] questionum tamen [illegible] statim est in [illegible] percipiendi fructum [illegible] duobus [illegible] labore [illegible] et [illegible] fructuum [illegible] ecclesie [illegible]. Item quando dispensabit cum symoniaco? Respondeo si aliquis adeptus beneficium vel ordinem symoniace [illegible] statim sit suspensus [illegible] ab executione ordinis [illegible] dispensat [illegible] beneficium [illegible] et [illegible] statim resignarunt [illegible] ut statim cum eo dispensetur ad aliud beneficium [illegible] beneficium [illegible] et tamen [illegible] resignat [illegible] in [illegible] statim cum eo dispensabit ad idem beneficium [illegible] et [illegible] resignabit tamen [illegible] dispensabit cum eo ad idem beneficium [illegible] dispensare cum ipso [illegible] resignabit ut ad idem beneficium eligatur [illegible] de [illegible] ad quod potest [illegible] dispensare [illegible].

§ ix De symonia [illegible]

Numquid committit symoniam si conferat aliquis a clerico [illegible] ecclesia aliquam beneficium [illegible]? Respondeo [illegible] et [illegible] theologi [illegible] et nullus [illegible] sit symonia sed [illegible] sit [illegible] spirituale [illegible] spirituale [illegible] ut [illegible] et alia [illegible] et [illegible] vendere et emere symoniacum [illegible]. Alio modo dicitur spirituale [illegible] ut doctrina et [illegible] vendere non est symoniacum [illegible] vide [illegible] ad hoc ut doceat [illegible] non [illegible] sed de [illegible] et regunt [illegible] aliquid [illegible]. Respondeo quod non [illegible] labore [illegible] nisi velit [illegible] non debet [illegible] pro [illegible] Raymundus [illegible].

§ x De absolutione [illegible]

Pone quod [illegible] legavit ecclesiam [illegible] ad tres annos et ille [illegible] statim solvat totam summam et [illegible] numquid [illegible]? Respondeo [illegible] de absolutionibus [illegible] alii ut extra de parrochiis c. ij et ult. quis scienter locare non potest et si fecerit illa cum ligata est sibi imputet q. ibi q. c. q. quidam. Item queritur utrum recipientes decimationem pro commutatione pro re aliqua collationem que [illegible] non appellatur iniuria. Respondeo quod debent corrigi sed ablata reddere ut q. c. q. [illegible] de beguinis sed isti pauperes sunt et eis non competunt competentem sufficientiam et hoc necesse tamen non [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] quod libenter accipiunt si [illegible] dederit sed non debent extorquere. Item queritur utrum [illegible] in [illegible] [illegible] conditione [illegible] Respondeo quod non [illegible] cessat debet [illegible] quod [illegible] [illegible] amore [illegible] [illegible] non [illegible] quod est symonia ut de [illegible] significavit.

De iudeis

Utrum iudeis possunt auferri filii eorum ut baptizentur. Respondeo adulti non debent baptizari nisi consentientes fuerint nec parvuli eorum ab hiis qui sunt domini eorum et principes quorum sunt iudei possunt invitis parentibus auferre parvulos eorum et offerre ad baptismum si hoc facerent merito. Dum hec non faciunt propter compellendos [illegible] sed propter [illegible] parvulorum [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] qui sunt iudeis et iudei baptizant parvulos [illegible] [illegible] Respondeo si [illegible] ut in articulo mortis [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possunt [illegible] et [illegible] baptizari et [illegible] fiat [illegible] [illegible] quod [illegible] quod baptizati non [illegible] cum fide [illegible] [illegible] [illegible] Item queritur [illegible] iudeis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Respondeo [illegible] [illegible] non debent [illegible] [illegible] c. xxviij q. i [illegible] si iudeus [illegible] per [illegible] et vellet [illegible] domo [illegible] et [illegible] et [illegible] possunt [illegible] Item queritur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] domos [illegible] [illegible] quod iudei [illegible] et [illegible] Respondeo [illegible] ut [illegible] c. q. [illegible] Item [illegible] possunt iudei [illegible] vendere Respondeo [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] iudeorum et [illegible] [illegible] [illegible] iudei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] nisi de usura [illegible] debet [illegible] [illegible] vendere [illegible] locare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] usura [illegible] [illegible] usura [illegible] de usuris. Item queritur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] locare [illegible] [illegible] iudeis Respondeo [illegible] ut [illegible] c. q. et [illegible] [illegible] [illegible] iudeus [illegible] Respondeo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] testimonia de [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] fidem [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible]

De clericis [illegible] ad fidem

Queritur [illegible] [illegible] [illegible] ad fidem [illegible] [illegible] cum eo dispensari ut [illegible] in ordinibus [illegible] [illegible] ut ad [illegible] [illegible] ordines [illegible] Respondeo de [illegible] [illegible] non debent [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dispensatio [illegible] [illegible] [illegible] in ordinibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item queritur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible] [illegible] ad omnes dignitates [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] Item queritur [illegible] cum [illegible] dispensatio Respondeo [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] Item queritur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item queritur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] scientia [illegible] Respondeo [illegible] [illegible] fidei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut illa que [illegible] ad fidei [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que sunt de [illegible] [illegible] [illegible] fidei [illegible] est [illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible] defensio [illegible] [illegible] [illegible] que sunt que sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] defendit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fidei et tamen non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] et [illegible] fidei [illegible] Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] fidei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

De dispensatione iudeorum

Item queritur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dispensari Respondeo quod [illegible] non [illegible] cum [illegible] dispensatio [illegible] [illegible] cipliis secundum Raymundum et Gaufredum et addit Willelmus nisi dispensando intendat ad eius utilitatem vel ad quietem vel fiat ipse scandalum in [illegible] vel contrarium et si tales quaererent aliquid ad dispensationem sed nihil responderet simpliciter [illegible] et scandalizat [illegible] sequitur. Quid si [illegible] recipit eleemosynam ab hereticis. Re(spondeo) quod non, immo etiam qui sciens compellit eos [illegible] vel [illegible] eos [illegible] vel recipit eleemosynam ab eis vel oblationes debet [illegible] et [illegible] restitui nisi [illegible] extra [illegible].

De oppressione pueri

h iiij

Quid de his qui opprimunt parvulum et hic si est certum quod [illegible] in lecto [illegible]. Re(spondeo) quod non [illegible] et hic autem sacerdos potest imponere poenam ut dicitur eodem capitulo. Quid si mulier cum omni diligentia collocat parvulum iuxta se et mane invenit eum mortuum, numquid poena debet imponi parentibus? Re(spondeo) quod quidam hic dicunt quod parentibus imponi debet ipse [illegible] non tamen magna, ut dicitur [illegible] in simili. Quid si [illegible] oppressit, numquid parentes puniendi sunt? Re(spondeo) si ambo non sunt [illegible] de [illegible] et parentes prohibeantur [illegible] non locare parvulum apud se non se [illegible] sunt parentes [illegible] ut dicitur extra de poenitentia.

questio

Quid si parentes sunt a dicto quod locant parvulum apud se de illo qui tenuit parvulum cum [illegible] et oppressit parvulum? Re(spondeo) [illegible] quod [illegible] sit agendum et modica poena imponenda si adhibuerunt omnem diligentiam quam debebant [illegible] ut dicitur extra de homicidiis [illegible]. Quid si mulier lactando parvulum [illegible] obdormiunt super parvulum et oppressit eum? Re(spondeo) [illegible] adhibuit diligentiam quam potuit ne opprimeret ut [illegible] in his duobus casibus [illegible] esse irregularem [illegible] ad ingressum ecclesiae extra de homicidiis [illegible].

De irregularitate homicidii

h viij

Quid si [illegible] qui [illegible] de capite aegroti [illegible] vel [illegible] ad aliud latus ut citius moriatur? Re(spondeo) si in tali positione vel [illegible] contractione citius moriatur irregularis est qui fecit [illegible] ut patet [illegible] si alias non moriatur citius non venit inde irregularitas tamen debet poenitere de mala intentione secundum Willelmum. Quid si aliquis [illegible] ad aliquid ut infirmus citius moriatur, numquid est irregularis? Re(spondeo) quod non quia non est homicida [illegible] sed de peccato [illegible] agat poenitentiam. Quid de illo qui custodit infirmum et [illegible] et alia quae sunt circa curam et ille moritur [illegible] quae sunt homicidia [illegible] cum bona intentione non debet [illegible] in [illegible] valde clara [illegible] ut si infirmus esset freneticus et ille permitteret eum [illegible] vel [illegible] de loco cadere et ille [illegible] si [illegible] custodiam eum et [illegible] si et dormiret et ille medio tempore se ipsum occideret, in his casibus esset custos irregularis secundum Willelmum. Quid si [illegible] laboraret eum [illegible] ebrietate obdormiret et ille in medio tempore aliquid ageret unde mors sequeretur, numquid esset irregularis? Re(spondeo) quod non. Quid si aliquis flebotomat aliquem et brachium illius intumescit et moritur, numquid est irregularis? Re(spondeo) si peritus est et adhibuit omnem diligentiam quam potuit non est irregularis, sed praesumendum est quod mors non negligentia flebotomatoris sed casu accidit, ut [illegible] de [illegible]. Quid si aliquis propter timorem mortis vult fugere et alius dissuadet ei fugam et dicit quod [illegible] eum [illegible] et ille remanens occiditur, numquid ille qui dissuadet irregularis est? Re(spondeo) si habuit aliquam [illegible] quod potuit illum esse de [illegible] mortis et bona intentione dissuasit fugam non est irregularis sed ille [illegible] eum [illegible] si non habuit [illegible] esset irregularis secundum Willelmum. Quid si [illegible] baptizat, numquid irregularis est? Re(spondeo) quod [illegible] quia irregularitas homicidii [illegible] sed [illegible] irregularitatem bigamiae [illegible] tollit irregularitatem homicidii et non bigamiae [illegible] secundum Raymundum et Willelmum. Quid si clericus intromittit se et sunt [illegible] et [illegible] suspensionis fuit vel duello, numquid irregularis? Re(spondeo) si nec consilium nec auxilium [illegible] dedit secundum Willelmum. Quid si aliquis zelo fidei [illegible] in [illegible] ligna ad [illegible], numquid irregulares sunt? Re(spondeo) si illa ligna [illegible] sunt ad [illegible] sunt irregulares. Si autem non sunt [illegible] ad mortem [illegible] forte [illegible] illi [illegible] ligna irregulares non sunt secundum Willelmum. Quid si dubitatur utrum illa ligna [illegible] sunt vel non? Re(spondeo) in hoc casu tenetur [illegible] vel non ministrat in ordinibus [illegible] susceptis vel promoveatur ad superiores sine dispensatione domini papae secundum Willelmum. Quid si aliquis percussit mulierem praegnantem et illa propter hoc facit abortum et percussor dubitat utrum de sua percussione acciderit secundum Willelmum. Re(spondeo) si [illegible] abstineat ab ministratione et promotione. Si autem tenet [illegible] deponat eam ut sic possit ministrare [illegible] non secundum Willelmum. Quid si [illegible] cum secus est in causa et aliquis vult inicere socium et non alium et innuendo socium inficiat alium nunquid est homicida. Rx quod sic, et ad irregularitatem non tenetur ad culpam criminalis homicidii [illegible] repellere non tam casu sed casu vite. Quid si [illegible] a socio non repellitur in [illegible] si sit [illegible] est in manu cum ille cum fuit xxxiii q. i. non infrendo de re. Quid si aliquis contendit et fit illius superveniens

19 cadit alterum quod contra voluntatem nunquid cum ipso contendit est irregularis. Rx quod non [illegible] in causa placitum. Quid si aliquis aliquem impellit iocose et me in alium et ille moritur nunquid ego sum irregularis. Item si aliquis in me et ego illo pulsu [illegible]. Item aliquis vult me percutere et dum declino ictum percutit alium et ille moritur nunquid in hiis casibus sum irregularis. Rx quod non nisi fugere [illegible] [illegible] notavit Hugo [illegible]. Quid si [illegible] equum [illegible] et ille ducat [illegible] ita quod cadit et moritur nunquid ego sum irregularis. Rx quod non nisi fuit in fraudem de Hugo [illegible]. Item si aliquis [illegible] et [illegible] de [illegible] [illegible] puto quod irregularis esset. Nunquid [illegible] iudices et committentes eis causam sanguinis nunquid. Rx quod sic de re. [illegible] si fur deprehensus fuit et ille [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] quod fure [illegible]. Rx quod [illegible] tenet ad me [illegible] de [illegible] et nulla ratione debet dicere quod occidat eum de re. Nunquid in hoc casu [illegible] quod permittat [illegible] eum pene mortis vel [illegible]. Rx quod sic de Hugo et vult [illegible] tamen est quod [illegible] sed [illegible]. Quid si aliquis vadit in campo et [illegible] et si occidit et aliquis cum veste [illegible] et ille dicat fur et [illegible] per clamorem [illegible] et illi insurgunt et rapiunt et occidunt eum nunquid est irregularis. Rx si facere et suspicari quod [illegible] ad mortem irregularis [illegible] insurgunt et non suspicari non ideo [illegible] irregularis de Anl. Quid si fures de nocte venerint ad domum clerici et ille clamat et vicini surgentes rapiunt fures et occidunt nunquid est irregularis. Rx quod non si hoc fecit quod [illegible] [illegible] et illi occiderint [illegible] est irregularis de in apparatu [illegible] de re. Nunquid clericus [illegible] fures cum suis rebus ne effugiat et donet eum iudici. Rx [illegible] [illegible] non debet eum [illegible] iudici [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne effugiat [illegible] rebus [illegible] non sit donet [illegible] eum iudici [illegible] [illegible] [illegible] de Anl. Quid si aliquis spoliat clericum [illegible] nunquid clericus potest rogare iudicem vel amicos ut [illegible] eum et dicat nisi [illegible]

ut possint eum agnoscere. Rx quod sic de [illegible] ff. [illegible]. Quid si aliquis dedit [illegible] et accidit eum [illegible] nunquid homicida est. Rx quod sic et [illegible] pena determinata imponi pro homicidio [illegible] sed pena homicide [illegible]. Rx [illegible] dies [illegible] et [illegible] veste induti [illegible] et [illegible] sunt a thoro et gladio et [illegible] [illegible] diebus [illegible] et [illegible] legumine [illegible] et oleribus et pomis et [illegible] et pisciculis [illegible] cum mediocre [illegible] [illegible] [illegible] de c. [illegible]. Quid si magister causa discipline percutit puerum et ille moritur [illegible] infirmitate et moritur nunquid ille magister est irregularis. Rx quod non si discrete correxit de c. [illegible]. Quid si [illegible] percussit in capite vel [illegible] ad pectus et ille egrotare cepit et moritur nunquid magister est irregularis. Rx quod sic quia fines discipline excessit et ideo in culpa fuit de c. [illegible]. Quid si duo ludunt adinvicem et unus ledit alium et ille moritur nunquid ille est irregularis. Rx quod sic si ludus [illegible] et periculosus ut quando ludunt cum [illegible] [illegible] de c. [illegible] alias si ludus licitus et [illegible] non efficitur irregularis de c. [illegible]. Quid si duo [illegible] simul et unus dedit alteri [illegible] et [illegible] de vagina [illegible] in illum et occidat nunquid est irregularis. Rx quod non quia ludus fuit licitus de c. Quid si aliquis [illegible] [illegible] et alius de vagina [illegible] occidat illum nunquid est irregularis. Rx quod sic de c. [illegible]. Quid si quis sedet in equo et [illegible] [illegible] et [illegible] contra eius voluntatem [illegible] [illegible] et [illegible] eum nunquid est irregularis. Rx quod non de c. [illegible]. Quid si [illegible] campanas et [illegible] cadens occidat aliquem nunquid ille est irregularis. Rx quod non quia non dedit operam rei illicite de c. [illegible]. Item nunquid [illegible] eum homicida. Rx quod homicidium [illegible] voluntatem [illegible] [illegible] committit [illegible] tamen cum eo dispensatur sed [illegible] [illegible] 200 [illegible] dedit operam rei illicite [illegible] debet omnem diligentiam [illegible] et potuit tunc non imputatur [illegible] non adhibuit et tunc imputatur [illegible] quia non in ordinibus susceptis ministrare [illegible] non ad superiores ascendere sine dispensatione [illegible]. [illegible] dabat operam rei licite tunc sive adhibuit sive non imputatur et [illegible] dispensatione [illegible] de c. [illegible] [illegible] fuit [illegible] et hic ei imputatur nec fit ad superiores promotionem sine dispens

De irregularitate

stacione et pud. [illegible] ministrat et in ciuitate propter insufficientis ordinibus ministerii sed ad suos superiores quam iudices non possunt ascendere sine dispendio et hinc dicit glossa quod est contra [illegible]. Quod dicitur super [illegible] patet. no

q. 61

De torneamentis

Queritur illos qui exercent torneamenta et moriuntur [illegible] sine [illegible] priuari ecclesiastica sepultura. Respondeo quod non quia non sunt in statu salutis cum etiam torneamenta sint prohibita [illegible] et sunt [illegible] arma [illegible] et [illegible] tamen quia [illegible] sunt multe [illegible] occasiones homicidiorum [illegible] et [illegible]. Secundum Iohannem et Willelmum dicat quod [illegible] petant qui fuerint [illegible]. Quando [illegible] distinguunt dicit quod torneamentum [illegible] cum moderatione [illegible] absque [illegible] si adhibeatur debita diligentia [illegible] distinguntur. Si fit ad ostentacionem [illegible] et personae [illegible] gloriae et [illegible] tunc sunt [illegible] et [illegible] fortitudinis et [illegible] bellandi et fide et pace et hoc non [illegible] contra [illegible]. Queritur tenentur restituere ea que in torneamentis acquirunt. Respondeo si [illegible] legem torneamentorum tenentur restituere ea que in torneamentis acquirunt [illegible]. Secundum legem torneamentorum non tenentur ad restituendum sed [illegible] quod dare [illegible] si nolunt non sunt compellendi ad [illegible] secundum Willelmum.

q. 62

De duello uel bello

Queritur duellum [illegible] si licite [illegible] conflictu. Respondeo quod non quia [illegible] non [illegible] petant sed [illegible] quia [illegible] apud bellum [illegible] quod [illegible] omnino [illegible] per duellum. Respondeo [illegible] secundum Willelmum et [illegible] in [illegible] attemptat [illegible] non [illegible] Willelmus dicit quod [illegible] bellum [illegible] potestas maior [illegible] si [illegible] debet [illegible] suspendere [illegible] defendere duello cum [illegible] licet layco gladio et [illegible] defendendo se [illegible] si [illegible] non potest defendere [illegible] defendere [illegible] non potest in duello [illegible] si offert se sed offertur. [illegible] si [illegible] quod [illegible] cum [illegible] omnes illos [illegible] qui se [illegible] defendunt in duello [illegible] secundum Willelmum et ad [illegible] de officialibus [illegible] sponte [illegible] Nota [illegible] Willelmus sacerdotes qui gubernant [illegible] ad pugnam et qui personaliter pugnant et alios [illegible] deponendi sunt [illegible] in

no

[illegible] nulli [illegible] in bello in iusto [illegible] bellum iustum [illegible] ad pugnam [illegible] no. Queritur [illegible] in bello iusto sunt [illegible] principis et [illegible] in [illegible]. Queritur si [illegible] ad duellum [illegible] et [illegible] sunt [illegible]. Queritur [illegible] sunt [illegible]. Respondeo quod [illegible] non [illegible] papa [illegible] ut [illegible] secundum Willelmum. Queritur [illegible] bellum. Respondeo [illegible] in summa [illegible]. Queritur si [illegible] tenetur restituere quod rapuit [illegible] in illo bello. Respondeo [illegible] bellum sit iniustum [illegible] et persona et [illegible] et [illegible] non tenetur restituere ille qui rapuit illa quod [illegible] bellum [illegible] secundum Willelmum. Queritur [illegible] bellum [illegible]. Respondeo quod [illegible] non [illegible] secundum Willelmum. Queritur [illegible] ut [illegible]. Respondeo quod non [illegible] inter illos [illegible] non [illegible] secundum Willelmum. Queritur [illegible] bellum [illegible] offert se [illegible]. Respondeo quod non secundum Willelmum. Queritur si [illegible] bellum iustum. Queritur [illegible] de omnibus [illegible] uel [illegible] hominibus. Respondeo [illegible] hominibus ad dampnum illatum [illegible] non [illegible] secundum Willelmum. Queritur [illegible] iustum bellum [illegible] de dampno illato [illegible] hominibus. Respondeo quod non [illegible] nisi [illegible] secundum Willelmum. Queritur si [illegible]. Queritur [illegible] dampnis illatis [illegible] hominibus [illegible] restitucio [illegible] de dampnificatoribus. Respondeo si [illegible] dampnificatores [illegible] ille qui [illegible] in iusta bella [illegible] hominibus [illegible] nisi [illegible] in culpa [illegible] et [illegible] tenetur ad [illegible] in [illegible] quod [illegible] et in [illegible] Iustitie [illegible]

q. 61

q. 62

no

confessionis tenentur si ad sui recompensationem hec fecerunt et alii similiter. Item an quod iustum bellum non debent se exponere omnes adiutores in preiudicium suorum hominum precipue cum sit contra plurali principum committitur propter pacem secunda et ut bella sedentur. Item si tu gerat ubi negocio predictorum tenentur [illegible] [illegible] hoc. Item ab inimicis [illegible] ne fiat quare nisi refusis sibi dampnis [illegible] principes si velint pro a bello cessare si non prius dampna illata [illegible] nec h. wil. Item nec predicti tenentur [illegible] precipue indicentibus eis bellum adminiculo eos. Ro. sum Angelus [illegible] [illegible] si [illegible] iusti [illegible] homine [illegible] [illegible] militibus [illegible] iubente bellare si iusti vel forte vite partis ordinem [illegible] quod sibi [illegible] et non debere [illegible] deceptionem vel destruere omnes [illegible] vel [illegible] vel sit [illegible] [illegible] propterea dicit non [illegible] [illegible] [illegible] colligo quod [illegible] cum sciunt bellum esse iustum vel dubitant debent [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] esse in iustum [illegible] debent [illegible] [illegible] quod dampnis [illegible] tenentur ad restitucionem illorum que rapuerunt. Ro. si sciunt iustum bellum esse iniustum [illegible] dubitant non tenentur restituere nec petunt [illegible] [illegible] nisi habeant intencionem corruptam ut faciant odio vel cupiditate. [illegible] sciunt bellum esse iniustum sicut [illegible] h. wil. Item de [illegible] [illegible] qui non [illegible] et [illegible] [illegible] petant. Ro. [illegible] si sciunt esse iustum bellum [illegible] [illegible] [illegible] sciunt [illegible] iniustum [illegible] debent [illegible] quia eos non accipiunt [illegible] [illegible] et ideo non debent [illegible] [illegible] in dubio h. wil. [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] iniusto bello nisi tenentur ad restitucionem. Ro. [illegible] nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] h. wil.

De raptoribus

Omnes raptores [illegible] [illegible] in [illegible] qui non prius satisfacere [illegible] [illegible] in [illegible]. Ro. ny. et h. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wil. et [illegible] quod prius de [illegible] [illegible] et [illegible] illam super eo [illegible] [illegible] filii raptorum tenentur solvere [illegible]. Ro. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] absque [illegible] [illegible] legitima h. ny. [illegible] [illegible] [illegible] religiosorum vel [illegible] [illegible] [illegible]. Ro. sum ny. et h. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] super illa [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ibi omnes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in bello iusto

sunt [illegible] et tenentur de dampno illato dato. Ro. si non sunt [illegible] et [illegible] fiat [illegible] tenentur de dampno h. wil. [illegible] quod in [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] sed in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] absolvere. Ra. quod non [illegible] [illegible] [illegible] h. wil. [illegible] si [illegible] [illegible] vel a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et non fiat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] absolvere. Ra. quod non h. wil. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] absolvi de [illegible] [illegible] [illegible]. Ra. [illegible] h. wil. [illegible] si [illegible] sunt [illegible] [illegible] nullus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] simul [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tenentur ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tenentur [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] h. ny. [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] restituere nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] tenentur [illegible] [illegible] et restituere. Ro. si [illegible] [illegible] [illegible] tenentur ad restituendum petit dilacionem vel remissionem [illegible] vel [illegible] et si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia et solvat [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dilacionem vel remittere [illegible] vel totum h. ny. et wil. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] restituere si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]. Ro. quod non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] h. wil. [illegible] [illegible] [illegible] tenentur [illegible] petere [illegible] si [illegible] vel [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dilacionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ideo [illegible] est in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] h. wil. [illegible] si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ra. si [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] debitum [illegible] [illegible] solvere debitum [illegible] cum [illegible] [illegible] solvit [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] h. wil. [illegible] restituere [illegible] [illegible] [illegible] dampnificato. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dampnum [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] restituere si [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] pauperibus [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] pauperibus de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dampnificatum [illegible] [illegible] pauperibus [illegible] in illa villa vel ubi rapina [illegible] est ad [illegible] wil. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si non [illegible] [illegible] est vel propter aliam iustam causam ut alibi dixi vel. Hostiensis vero bene colligit quod si sit damnificatus eis restituat vel finibus hereditatis sive nostris. Et si sit ancilla quomodocumque sit ut de[cretis] patribus conquestum ville alias de consilio ecclesie vero de bene nuptis eius. Circa quam emerunt rapina destructionis hostium de his in summa tractatu. Queritur si aliquis emit rapinam que est rapina in bello an teneatur restituere. Respondeo aut fuit bellum iniustum esse et tunc tenetur restituere aut credit probabiliter iustum quod omnes vel communiter sic dicunt vel maior pars vel ad minus sapientes sic sibi non tenetur restituere emens bona fide sed si postea sciret bellum esse iniustum tenetur restituere rem emptam et omnes fructus eius extantes non consumptos. Item si emerit bona fide iniuste non tenetur restituere. Queritur si aliquis de furto vel rapina mala intentione et postea volens restituere restituere, numquid potest petere expensas quas circa res emptas fecit. Respondeo quod expensas quas fecit ad meliorandum rem illam ut pascendo animal non potest, cum non perfecte sumpserit, cum male fidei sit, quia res sue sunt deteriores, ut supra dixi eodem tit. de raptore. Queritur si faciat uxor raptoris. Respondeo quod si vir habet de iusto tunc de dote vel labore eius mediat. Si autem non habet de iusto nisi bona iniusta separata ab omnibus iniustis et tunc nullo modo debet vesci eis sed faciat quod dictum est in precedenti. Si vero sunt mixta cum bonis iniustis ita quod discerni non possunt similiter non debet vesci eis. Idem vel de eo. Et quod est in solvendo licite potest eis uti sed licet non solvendo sic non potest uti vel dictum maius quam plurima bona que in iusta licite potest uti. Queritur etiam de clericis qui dant res ecclesie consanguineis vel meretricibus. Respondeo quod clerici qui res ecclesie consumunt vel consanguineis non propter necessitatem sed ut faciant eos divites de patrimonio Christi vel sua quod habent de ecclesia. Unde sufficit restituere de bonis aliunde illis superest aut tenetur pauperibus dare nisi tunc habeat propter infirmitatem vel nisi res quas receperunt de patrimonio vel artificio superfuerunt in usus ecclesie. Tunc de rebus ecclesie possunt restitutionem facere ut dixi. Queritur pauperibus consanguineis aliquid dare sit licitum de precario clericorum. Queritur an consulendum mulieri sit quod generat prolem in fornicatione que etiam propter dotem esse legitima. Respondeo si talis non potest absolvi vel consulendum est quod indicet marito vel filius legitimus, tunc consilium non est fructuosum quia non creditur ei in foro contentioso vel iudicio, consilium sapientum dicit sic servandum quod silentium est propter nimium timorem quam periculosum quam vero sapientis consilium

vel ipsa sentiat et mediat nisi dicto generaret si quod dicat esse fructuosum quia videt enim timorem domini et quod vere sit ab illicita hereditate abstinere. Deinde quod probabiliter presumat quod videt discretionem quod fecerat confessionem. Econverso alias non tenetur intimare. Si spurius non vult abstinere ab hereditate vel ipsa non audet et intimare. Respondeo quod tunc de dote vel propter affinalibus suis satisfaciat. Predictum patet caute et absoluta est circumspectum quod de theologis et canonistis in libro quarto de consiliis et confessionibus.

De furtis

Omnes cooperantes furi tenentur ad restitutionem. Respondeo ex quod in Summa novem qui ix modis cooperantur furi. Versus: Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstans, non manifestans. Iussio enim aliquis praecipit alium ut furetur. Consilium ut consulit. Consensus ut consentit admirando. Palpo id est qui adulatur vel laudat furem de furto. Receptans quam recipit furtivum et celat vel quam recipit furem defendendo. Iterum dicit non compellatur restituere. Participans quam partem furti tollit. Mutus quam dolose tacet cum videt furem furari et solo verbo posset impedire sine suo periculo. Non obstans qui non resistit furto cum possit sine periculo. Non manifestans qui scit rem furtam et non indicat cum ab eo queritur. Quidam tamen palpo et mutus et non obstans et non manifestans non tenentur ad restitutionem nisi esset custodie mandatum. Participans tenetur ad restitutionem quo directe restitutionem teneantur in solidum et palpo propter eius adulationem fur fecit furtum. Alius non furtum receptans ad quem fur recurrit non tenetur in solidum nisi furem defendat vel malo dolo celat rem furtam sed ex suo summa Hostiensis et in. Numquid committit furtum qui rem furti ad usum concessam convertat alium. Respondeo quod sic nisi tunc presumat heres esse de voluntate cedentis. Queritur si aliquis emit rem furatam bona fide et durante fide bona perdit eam vel vendit alteri, numquid tenetur ad restitutionem restitutionis. Respondeo quod non et hoc propter bona fidem. Hostiensis dictus est cum procedens ex ea fuit de re furtiva perdit vel vendidit quia tunc tenetur ut dixi et in. Queritur numquid filius tenetur solvere rem furatam quam per heredem ad eum venit. Respondeo quod si nunquam pervenit ad ipsum si est spurius heres, sed aut plures quilibet solvat suam partem nisi tunc res furata tota pervenit ad ipsum tunc totam solvat. Hostiensis Queritur si similiter furata ...ssa ante minorem vel pro parte vel ex

no

de uxore raptoris

de clericis

rebus vel aliis salvis et mulier perceperit tamen ea que fecerat mulier. Responsio: si sola sumptum fecit ante nuptias et post [illegible] fuerit adhuc est apud eam et ad maritum suum [illegible] eam restituere [illegible] suo [illegible] dicente. Si autem consumpta est et [illegible] sumptis est et mulier tamen perceperit comedendo vel consumendo de bonis [illegible]. Quid autem [illegible] quod debeat facere cum non habeat [illegible]. Quid autem michi [illegible] latenter facere [illegible] quod pateat mariti. Innocentius: [illegible] committunt furtum subtrahentes dominis alienum et [illegible] quod [illegible] dominus noster. Responsio: si presumunt dominos placere non committunt; si autem probabiliter credunt quod eis displiceat committunt et furtum committitur in persona [illegible] sed in magna [illegible] quod furtum ablatum est sed [illegible] attenditur. Innocentius: licet alienus [illegible] ablata sit [illegible] furtum et rapina. Responsio: autem [illegible] et hoc [illegible] sed [illegible] tamen non tenetur ad restitutionem nisi reddat quod sit ablatum. Quid autem [illegible] ad restitutionem [illegible] ad [illegible] nullus debet [illegible] pro furtum sed [illegible]. Quid autem de [illegible] nisi pro furtum [illegible] ad restitutionem. Responsio: [illegible] non [illegible] quod sit. Quid autem pro furtum [illegible] restituere non tenetur. [illegible]

De usura [illegible]

ti. x

Quid si aliquis in autumpno quando bladum est vile dat x solidos ut x modii sibi in pascha restituantur [illegible] et quod tamen plures multi [illegible] usurarii. Responsio: [illegible] non [illegible] quod sunt dubia sed plus [illegible] quod tempore solutionis plus [illegible] plus solvatur quam [illegible]. Quid si mutuabis tibi pacto ut ego aliud mutuarem? Utrum [illegible] usurarius est. Responsio: [illegible]. Quid committit usuram qui mutuat antiquas denarios et accipit novos. Responsio: [illegible].

no

Quid si aliquis [illegible] et vult aliquid emere [illegible] ut aliquid lucretur si [illegible] ut mutuaretur instans et ille [illegible] mutuat tibi [illegible] et [illegible] in qua possit [illegible] lucrari [illegible] vel plus [illegible] novos [illegible].

no

Quid si aliquis mutuat annonam veterem ut recipiat novam et si hoc faciat ut meliorem recipiat usura est. Quid autem ut sibi non [illegible] vel [illegible] faciat usura non est. [illegible] Quid committit usuram qui mutuat alii pecuniam tali pacto ut [illegible] quod ille [illegible] per [illegible] vel per [illegible]. Responsio: [illegible] et [illegible]

[illegible] Quid de illis qui magis [illegible] emunt fructus [illegible]. Quid autem ut sibi non [illegible] vel [illegible] usura. Responsio: [illegible] non est usura [illegible] usurarum ut si [illegible] ut fructus in autumpno plus valeat quam emptorem debet emptor [illegible]. Quid autem dubitatur an fructus plus vel minus debeat valere emptor debet tamen non est usura. Quid de illis qui emunt annonam vel vinum causa negociandi utrum committunt usuram. Responsio: quod non [illegible] sed [illegible] sibi provideat [illegible] negociatione [illegible]. Quid si aliquis agricola [illegible] ut reddat ei totidem ad aliud tempus [illegible] presumitur quod plus valeat. Responsio: si hoc fecit ut [illegible] et [illegible] plus recipere quam in alio tempore [illegible] ad restitutionem [illegible]. Quid de illis qui emunt [illegible] oves vel boves quas non habent et locant pro certa pensione annuatim utrum [illegible] usuram. Responsio: [illegible] vel qui vendunt [illegible] in [illegible] vel [illegible] et [illegible] denarios. Utrum licet oves [illegible]. Responsio: in [illegible] si [illegible] societatis vel locationis vel [illegible] et societatis. [illegible] societatis [illegible] licitum est ut habeat [illegible] xx oves [illegible] cum [illegible] et [illegible] sibi [illegible] et dampna hoc licitum est. [illegible] locationis et [illegible] licitum est ut si aliquis locat oves suas apud aliquem pro certa pecunia [illegible]. In [illegible] mutui [illegible] est quando aliquis habet xx oves [illegible] estimatas pro xx solidis [illegible] quod teneat et reddat [illegible] per [illegible] contingat de [illegible] et [illegible] est.

no

Ut si creditor dedisset ei mutuo [illegible] solidos ut [illegible] oves et [illegible] tamen debitor [illegible] alias oves x vel [illegible] et committet dampnum et lucrum et si [illegible] mutuum [illegible] creditor debitorem usura est et idem [illegible] ut dictum est in [illegible] de [illegible].

no

Illud [illegible] est cum aliquis [illegible] capita [illegible] estimato [illegible] et [illegible] pacto [illegible] quod totum recipiat de [illegible] antequam aliquid [illegible] recipiat et [illegible] de fetibus [illegible] antequam aliquid de [illegible] recipiat hoc enim est [illegible] oves in mortuis et [illegible] plerumque dubitatur ubi [illegible] debitor

ut quidam infirmia [illegible] sine pac-
ti ad bibita in [illegible] facere non est pa-
[illegible] ubi dicit ad bibitum bonum ut [illegible] alter
[illegible] pater est [illegible] [illegible] si facit
hoc faciat et tenetur ad restitutionem. Nec predi-
cti [illegible] super [illegible] [illegible] omnium propter
invitationem [illegible] et dolos qui in
talibus excogitantur. Aquilinus. Item vide
Nunquid usura est si aliquis alicui mu-
tuat pecuniam pro qua ille [illegible] et
impignorat [illegible] thoros quibus ille colit
animam quam diu non solvit pecuniam.
Respondeo quod nisi illos thoros ducat in sor-
tem [illegible]. Consilium. Nunquid est
usura si aliquis vendit ad terminum aliquid
quod [illegible] spacio [illegible] pacto. Respondeo quod et quod
recipit vel propter terminum restituendum est
[illegible]. Consilium. Hoc intellige si
venditor volunt vendere in presenti [illegible]
[illegible] non [illegible] venderetur sed in presenti
volunt respicere ad [illegible] terminum magis
plus solvit et alius velit in presenti
emere tunc si alius vendit propter terminum
non peccat [illegible]. Nunquid
usura est si aliquis dat pecuniam ad a-
[illegible] ad terminum et non vult dare in
[illegible] nisi aliquid detur. Respondeo quod sic. Con-
silium. Non [illegible] consilium bonum ad
pannicidam dicere [illegible] qui [illegible] la-
bores et expensas quas habuerint
que tamen pannos emerunt et valorem
pannorum statuunt in corde pro quanto
vellent dare pannum vel ulnam et ita
ipsi vendunt et licitum sit ultra
illud. Nunquid debent vendere sed pro
[illegible] propter pretium presentium [illegible]
statim ulnam pro [illegible] dare propter vende-
re ad terminum [illegible] et si aliud emerit ei
[illegible] dominus propter vendere [illegible]
sine peccato non potest dicere cum multis
[illegible] invenire quod si usurarius
[illegible] usure solvit et petit et peccat
[illegible] remitti. Nunquid [illegible] liber. Respondeo si
hoc non fiat [illegible] et liberaliter re-
mittitur. [illegible] Item Grammaticus.
Nunquid [illegible] [illegible] contra usurarium.
Respondeo [illegible]. [illegible] tu [illegible]
si [illegible] solvere. Respondeo quod tenetur solvere
et [illegible] solutionem [illegible]. Respondeo [illegible] de-
cime [illegible] debitores [illegible] si [illegible]
non [illegible]. Respondeo [illegible] est [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible]

De crimine falsi

Nunquid excommunicatus est qui [illegible] litteras
domini pape in loco non [illegible]. Respondeo
quod [illegible] [illegible] Item [illegible]. Nunquid est
excommunicatus qui falsificat litteras domini
pape [illegible] vel aliorum prelatorum. Respondeo
non [illegible] [illegible]. Nunquid si aliquis
[illegible] [illegible] litteras domini pape falsificatas
nunquid est excommunicatus. Respondeo quod [illegible]
diligenter [illegible] [illegible]

[illegible] si falsificata [illegible] sunt [illegible] la-
tenter quod non potuit videre. Respondeo quod si ad-
hibuit omnem diligentiam quam [illegible]
[illegible] a [illegible] [illegible] Item [illegible]
Aliquis non [illegible] ut de hominibus
[illegible] [illegible] Johannes [illegible] si per
[illegible] [illegible] ignorantiam falsas litteras
[illegible] nunquid [illegible] excommuni-
catus. Respondeo quod si [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non est excommunicatus [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] de sortilegiis

[illegible] [illegible] possit [illegible] pro sor-
tes. Respondeo quod [illegible] [illegible]
Nunquid si aliquis colligit [illegible] non
[illegible] cum simbolo vel oratione
[illegible] vel [illegible] simbolum vel ora-
tionem ut ponat super infirmum
nunquid peccat. Respondeo quod non [illegible] ad
[illegible] [illegible] modo nulla super-
stitiosa [illegible] [illegible]
[illegible] nunquid peccat qui [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] et si [illegible] [illegible]
[illegible]. Respondeo quod [illegible] superstitiosum
est si [illegible] quod [illegible] efficaciam sunt ha-
bitura per [illegible] vel aliorum. Nunquid
peccant qui [illegible] litteras in quibus
[illegible] nomina in [illegible] [illegible]
in [illegible] et [illegible] in [illegible]
[illegible] super se portant [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible]. Respondeo
quod peccant [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] quod ignorantia
[illegible] [illegible] quae non [illegible] [illegible]
sunt super hoc instruere. Item vide
[illegible] de [illegible] quae [illegible]
[illegible] vel [illegible] et [illegible] nunquid peccat
[illegible]. Respondeo quod si [illegible] superstitio-
sum [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] quod
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] ad [illegible] et [illegible]
prohibendi sunt [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] et superstitiosa
sunt [illegible] ad [illegible]. Nunquid est
[illegible] qui [illegible] ydolatria [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] super [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
sunt sortilegium [illegible] qui [illegible]
[illegible]. Respondeo [illegible] si sunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non [illegible] non est [illegible] [illegible]
quod petit dispensationem. [illegible] [illegible] super
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indiget
dispensatione. Item vide [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dispensatione. Respondeo quod [illegible]
[illegible] non sit prohibitus. Nunquid [illegible]
[illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible]

De ydolatria

altare dedicauerint vel veste lineas ubi corporis vel altare vel [illegible] tetigerint induerint. Ru. secundum hostiensem si fecerint ipsi ordinem sacrum consummare putant et nisi penituerint debent deponi quod tunc per ~~[illegible]~~ vilitatem et cum fecerint timore propter personarum fidei vel honestatis vel obsequio ut videtur hoc sit secundum aliter quoque tales mediocriter debent deponi quia tres ipsi et ministerio ecclesie et inde venientes altare tetigerunt deinde et poliant q. wil.

De delicto Puerorum

] liii

Numquid puniendi sunt pueri qui in ludendo seu iactando vel alias occidit puerum. Respondeo si in ista etate annum et poenam pecuniariam non debet puniri eo quod puerum vel puer cum non sit puniendus fuit vel sit pariter et poena pecuniaria puniendus. De re iu. in fine in pena temporali et ad spiritualem tamen tenentur numquam puniri. De ea. eadem.

De clerico maledicto

] liiii

Numquid maledicere est peccatum mortale. Respondeo quod secundum dispositionem animi et intentione pene est mortale peccatum. Et ut sit secundum voluntatem peccati et intentionem pene temporalis venialis sit. Item an dicantur ad ~~[illegible]~~ consuetudinem multe et ~~[illegible]~~ confusione vel corruptionem alios. Item an aliquis [illegible] celebrantes quomodo dispensat cum eis. Respondeo quod est reservatum papa in lege de eo. et hoc probat per eius decretales. Item cum clerico et cum archidiaconalis secundum wil. Et si suspensi vero a iudice et secundum a iudice vero ut notatur de maioribus celebrantibus cum eis sit dispensatio. Item in beneficiis secundum hostiensem et vera ipsius loquitur de suspensis a iudice et decretalis domini Innocentii videtur specialis cum ad suspensos eorum non generales cum ad omnes. Numquid suspensus a iudice sit mortale peccatum. Respondeo quod non secundum wil. Numquid sacerdos excommunicatus legat epistolam in missa privata sine solemnitate sit mortale. Respondeo quod non idem de subdiacono et diacono si evangelium legerit cum peccato fuit excommunicatus et de acolito qui excommunicatus ministrat in officio suo cum solemnitate quod non officium mortale a si officium mortale peccatum. Item cum dispensatione secundum wil. Numquid mortale in missa vel celebratione cum excommunicato communicat communicando in divinis. Respondeo in nostro quod secundum reponent de post de excommunicatione capitulo. Unde qui excommunicat excommunicatum ab alio quam a papa et in divinis vero excommunicatus minori communicat [illegible] secundum unum cum clerico excommunicando ut de sententia excommunicationis. Item in divinis. Item si aliquis dubitat se esse excommunicatum et celebrat. Numquid officium mortale. Respondeo sic excommunicatus probatur ut [illegible] ab ex. de clerico ac aplica. Numquid excommunicatus teneatur dicere horas canonicas. Respondeo quod sic ut

in officiando sed que privata persona de sententia et remissionis. Item et tamen non de dicere diuinis nobis sermonem secundum dicens unde eorum sic vel Item si dicat vicem vel diuinis officiando. Respondeo lig. mortale peccat si excommunicato cum alijs tamen que non communicat inutiles q. wil. Item si excommunicatus inter assistens et cantat cum alijs non tamen celebrat vel alias facit officium. Respondeo quod non incurrit maiorem ut ix q. iii. Et quibus in capitulo de inter dicto dicuntur plenam iustitiam de sententia excommunicationis. Item si dyaconus vel subdiaconus celebrat missam sine iure. Respondeo quod est c. cum secundum quibus dispensabilis eum. Respondeo quod quidam dicunt quod solus papa quod lex dei quod quibus est dispensare de c. cum ut secundum possit quod consulatur et vel intrat religionem ut clerici &c.

De clerico per saltum promoto

] lv

Numquid sit ordinatus in ordine cum non subdiaconus vel diaconus. Respondeo si est presbiter legitur sit subdiaconus vel diaconus sit ordinatus in quod illi ordini rite quod non est non sit. Item

De ordinatione clericorum

] lvi

Numquid clericus sit ordinatus a se si inclusus. Respondeo quod de re et ins de magna ne vel gramm. aut de consecrationibus cum capitulis. Numquid corrigendus sit aut religiosi de obedientia sunt corrigendi vel eis sit insuper ... et quod obedientia sunt eis ordinarie, anno ablata sed et consimilia per instrumentum spirituale sunt corrigendi. Numquid sunt in synodo ordinare sacerdotes monachos et prelatos et cum consensu ordinare. Respondeo quod non quia hec duo ordinis sunt exempti de eis nimis magistri et minus prelatus.

De privilegiis et concessionibus eorum

] lvii

Numquid ecclesia possit privilegium si debet ex monasterio. Respondeo quod ut de c. ut cum ipse. Numquid possit privilegium pacto. Respondeo quod sic de constitutionibus cum accessibus. Numquid privilegium vero actu contrario de constitutionibus cum accessissent. Item an dati in institutione ecclesie vel religionis ut &c. vel donatione decime tamen non possit nisi ultimo per annos de c. accedentibus q. li. Numquid ecclesie cum ex quo dei perfecte privilegium nisi credat. Respondeo quod non vero de iudice et de legato. Item numquid privilegium et conditione quod impugnat iste. Respondeo quod non sed in dicta dei delegat et diu copia privilegii et restitutionem de et cum inspexit de fide instrumentorum contra ...

De purgatione canonica

] lviii

Numquid infamatus infirmitate vel vicio in crimine vel inde et quarta ut si dicat male quod non quemadmodum cum clerico et inde defenderet ad probandum in inquisitione si vero in actione de testibus per Item si aliquis in [illegible] et ut sit filius factus et ipse [illegible] cum persona [illegible] de hoc casu cum ista sit negativa [illegible] probabit se quod sit filius legitimus et [illegible] et hic [illegible] est et [illegible] quod sit filius factus. Hostiensis de presumptione [illegible] super [illegible] et de [illegible] Innocentius

De iniuriis et damno illato

Quid [illegible] et tunc [illegible] et [illegible] et tunc [illegible] et [illegible] et [illegible] et hic [illegible] et hic [illegible] Hostiensis [illegible] satisfacere de damno illato [illegible] Hostiensis [illegible] satisfacere [illegible] de [illegible] et [illegible] damnum [illegible] satisfacere [illegible] tunc [illegible] satisfaciat [illegible] de damno [illegible] satisfacere [illegible] satisfacere [illegible] et [illegible] et [illegible] de damno [illegible] Hostiensis [illegible] damnum [illegible] Hostiensis [illegible] et tunc [illegible]

[illegible] et [illegible] Hostiensis

De penitentia et remissione

[illegible] et [illegible] Hostiensis [illegible] Hostiensis [illegible] absolvere [illegible] absolvere [illegible] Hostiensis [illegible] et [illegible] absolvere [illegible] et [illegible] Hostiensis [illegible] absolvere [illegible] et [illegible] Hostiensis [illegible] confessor [illegible] et [illegible] Hostiensis [illegible] et [illegible] et [illegible] absolvere [illegible] et [illegible] confessor [illegible] et [illegible] tales volunt audire. Sed si aliquis penitens desperatus est quod non possit ea tenere que iniungit ei, animus absolvendus est, quia sacerdos debet ei dicere quod habeat propositum satisfaciendi et sic absolvat eum. [illegible]. Quando sacerdos habet [illegible] mutos et surdos. Respondeo indicet eis per signa et scripturas et [illegible] contritionem et non imputabitur ei. [illegible]. Item si infirmus in articulo mortis impotens est, penitentia respondeo quod non est imponenda sed innotescenda quia [illegible] dicere innotescenda. Respondeo quod sacerdos non debet dicere ego iniungo tibi penitentiam ut ieiunes vel hoc facias, sed debet sic dicere innotescendo: et [illegible] commisisti que tu fecisti talem penitentiam sustinere debes et ad implendum, sed tu si convalueris venies ad me et [illegible] meum. [illegible]. Et ideo si aliquis audiret aliquem infirmum in tali casu ad quem [illegible] non possit, quod in hoc casu potest dicere talem penitentiam debes facere si esses sanus, hanc tibi iniungo [illegible] vel isto tempore, sed si convalueris tunc debes talem penitentiam agere. Item [illegible] sacerdos audit aliquem confessionem qui non vult dimittere [illegible], debet dimittere dicere super talem [illegible] et per modum indulgentie [illegible] et remissionis [illegible] audiuntur, sed non debet dicere [illegible] cum non possit talem absolvere. Unde male faciunt qui tales [illegible] nichil super eos [illegible] potest fieri et si non petit [illegible] in [illegible] ad [illegible]. Hoc videntur [illegible] in hiis casibus absolvendum [illegible] non [illegible] quod [illegible] absolvens ab excommunicatione [illegible] mandatum xxxiiij [illegible] de penitentiis [illegible]. Item [illegible] in [illegible] xvj q j de [illegible] peccat [illegible] revelans confessionem. Respondeo [illegible] omnis [illegible] sacerdos [illegible] sigillum quod recepit in confessione quod [illegible] non [illegible]. Respondeo quod [illegible] revelando [illegible] quod [illegible] sacerdos si [illegible] per obedientiam vel [illegible] ut dicat si sit crimen [illegible] audiunt confessionem. Respondeo quod [illegible] confessio et [illegible] ad hoc dicere [illegible] confessionem [illegible] solum per confessionem et si cogatur [illegible] dicere et [illegible] quod [illegible] per [illegible] non cogit eum [illegible] nisi [illegible] ut [illegible] nescio [illegible] ut ego [illegible] de hoc quod [illegible]

revelando [illegible] de [illegible] hora illa nemo [illegible] homines [illegible]. Quando si aliquis audivit in confessione et [illegible] confessionem [illegible] alio [illegible] ut possim revelare [illegible]. Respondeo sic [illegible] in confessione [illegible]. Quando si [illegible] aliquos [illegible] et propositum [illegible] et ille voluit [illegible]. Ita sacerdos ille [illegible] confessus est ei [illegible] non [illegible] talem [illegible] et petit [illegible] sacerdotem [illegible] et non petat [illegible]. [illegible] quod [illegible] sigillum confessionis [illegible] et [illegible] et [illegible] confessionem et [illegible] de [illegible] sacerdos [illegible] de [illegible] et illa [illegible] et ita [illegible] et sic frangit sigillum confessionis. Item [illegible] in [illegible] confessor [illegible] et [illegible] de alio et ita [illegible] et frangit confessionem. [illegible] et hoc [illegible] et [illegible] audivi et [illegible] et hoc [illegible] audivi [illegible] et [illegible] audivi [illegible] audivi [illegible] et sic [illegible]. Item [illegible] et persona et sic [illegible] [illegible] dare indulgentias in [illegible] vel [illegible]. Respondeo quod non nisi de licentia illius [illegible]. Quando [illegible] et in annos [illegible] valet indulgentia. [illegible] dicat [illegible] quod non debet dare nisi [illegible]. Respondeo [illegible] dare de indulgentia [illegible]. Quando [illegible] dat [illegible] indulgentia annualis [illegible] dat [illegible] indulgentia annalis [illegible] sibi iniuncta fuit penitentia septennis [illegible] dando [illegible] denarios. Respondeo [illegible] confessor in morte [illegible] penitentiam [illegible] vel in [illegible] valet indulgentia et relaxatio penitentie [illegible] de [illegible] tenetur facere penitentiam sibi iniunctam [illegible] indulgentia [illegible] satisfacto [illegible]. [illegible] sacerdos iniunxit ei penitentiam debitam [illegible] non [illegible] in futuro [illegible] indulgentia non [illegible] et hoc [illegible] in purgatorio [illegible] de [illegible] sacerdos [illegible] penitentiam [illegible] alia [illegible]

De mutis et surdis

Dat

De indulgentiis

De [illegible]

alia fiat per eum. Respondeo quod si hoc facit ante sacerdotem cui debet denuo confiteri secundum debitam dispositionem in fidelibus quod in una sit sufficientia et in alia aliqua indigentia ita quod sit impotens per se satisfacere et indiget aliis qui faciant bona opera iniuncta. Item debitam proportionem et minorem penitentiam in maiorem commutatur quia plus satisfacit deo propria pena quam aliena. Ut dicit [illegible] et exigit per quod una inter se sit minor quam altera. Utrum sacerdos possit commutare penitentiam confitenti iniunctam ab alio sacerdote. Respondeo quod dominus meus dicit hoc circa eos et suos subditos facere. Item utrum simplex sacerdos possit commutare penitentiam quam iniunxit episcopus. Respondeo si penitentia sunt iniuncta in casu qui spectat ad episcopum sacerdos simplex non potest eam commutare. Si autem sunt tales casus de quibus simplex sacerdos absolvere potest absolvere tunc potest penitentiam commutare nisi episcopus reservaverit sibi commutationem. Quid vel si quando sacerdos vult commutare penitentiam ex parte penitentis utile confessionem pro quo sunt a tali penitentia iniuncta. Unde aliqui accipiunt crucem pro omnibus ut vadant ad terram sanctam sed moriuntur ante receptionem unde habent indulgentiam omnium peccatorum suorum. Respondeo quod credo quod ex sola susceptione crucis et promissione non posito habent indulgentiam omnium peccatorum suorum nisi quod tales contenerunt hoc modo nisi tunc compassum esset infirma quod ex sola susceptione habent indulgentiam. Hoc quod vide extra de penitentiis et remissionibus ad archiepiscopum petat mortem unde tenebitur ad specialem indulgentiam. Respondeo quod sic.

De iniunctione

In quibus casibus sit iteranda confessio

In quibus casibus sit iteranda confessio. Respondeo quod in quatuor casibus. Primus quando sacerdos non potest absolvere vel si potest in aliquo pertinet ad episcopum. Secundus si sacerdos iniunxit confessionem. Tertius propter multa mala scientia ut si confitens aliquod peccatum retinuit scienter vel accessit omnino sine proposito cavendi. Quartus quando contempnunt facere penitentiam sibi iniunctam. Intelligant isti de ultimo casu quando intervenit contemptum. Sed cum ad omnia venerit distinguendum est quia ubi contempnunt de memoria sacerdotis confessi elapsa sunt peccata illius in statu non bona. Unde hoc confiteri venialia peccata. Respondeo quod non nisi in duobus casibus propter dubitationem utrum sit mortale vel veniale. Et propter statutum ecclesiasticum quod omnes adulti tenentur semel confiteri in anno. Unde si tunc non habent nisi venialia tunc tenentur confiteri. Quid si aliquis fuit confessus alicui de potestate vel [illegible] qui habent privilegium quod possint audire confessiones an tenetur illo anno confiteri proprio sacerdoti. Respondeo si fuit privilegiatus data est licentia a parte proprio tunc ille sacerdos [illegible] sunt alii et tunc non tenetur illo anno confiteri sed proprio sacerdoti nisi renovet. Si autem non habet licentiam a parte proprio

k 1
19
29
39
59

k 11
no
19
29
39

proprio sacerdoti committit ei ut ipsa vel [illegible] confitens tenetur illo anno confiteri proprio sacerdoti ne illa quia confessio est [illegible] quo modo committit. Et hoc si sacerdos idoneus. Et hoc cogit aliter sacerdos ille solitus ad mulierem vel ad illa ad revelationem confessionis vel sacerdos est [illegible] tunc non tenetur.

De remittendis ad episcopum

Item in quibus casibus confitentes remittendi sunt ad episcopum. Circa quod notandum quod quaedam pertinent ad episcopum que sibi reservant ut de omnibus [illegible] ut sacrilegia [illegible] de utroque sed [illegible] sollemnis imponere penitentiam [illegible] sollemnem penitentiam [illegible] Item de absolutione excommunicationis latae ab episcopo [illegible] de multis aliis [illegible] et auguriis [illegible] ignorantia [illegible] possit imponere de pena excommunicationis [illegible] absolutio [illegible] ultima [illegible] est absolutio [illegible] de publica penitentia imponenda ut pro blasphemia [illegible] publica [illegible] de pena [illegible] circa [illegible] et locorum sacrorum [illegible] et de falsificantibus [illegible] et [illegible] que [illegible] sua [illegible]

De remittendis ad papam

In quibus casibus remittendi sunt ad papam confitentes. Respondeo primo in casibus [illegible] instantiis [illegible] quam [illegible] vel [illegible] defenderint [illegible] et [illegible] absolvi [illegible] sunt et [illegible] absolvi [illegible] de [illegible] ad [illegible] incendiariis [illegible] absolvi [illegible] ab episcopo [illegible] absolvi [illegible] de [illegible] in [illegible] absolvi [illegible] de [illegible] in [illegible] absolvi [illegible] ab episcopo vel [illegible] absolvi ab episcopo [illegible] de [illegible] et [illegible] absolvi [illegible] de [illegible] et hoc [illegible]

km
19
29
39
59
79

[illegible] et hosp[italariis] [illegible] ex. vel. et [illegible] et
[illegible] intelligunt[ur] quando confirmat
ea in forme vel quando fuit confirmata
tunc [illegible] ubi ex. xxiij. c. ille 69
qui dat licenciam alicui [illegible] eos qui
[illegible] p[ro]mulgaverunt contra eos a quibus
p[ro] quo p[ro]mulgata fuit. Item [illegible]
q[ui] sunt c[on]firmatores [illegible] vel [illegible]
dicti sunt [illegible] p[ro]mulgata lice
ea dedit [illegible] vel capiendi vel
aliquos aggrediendi in p[er]sonis vel in [illegible]
nis suis vel [illegible] eos qui talia statuta
p[ro]mulgaverunt sive p[ro]mulgari fecerunt vel [illegible]
[illegible] vel eos [illegible] in talibus
[illegible] vel volunt tales [illegible]
[illegible] nisi [illegible] vel [illegible]
[illegible] sunt nisi [illegible]
[illegible] diebus sunt restituta [illegible]
[illegible] ab ipsis vel [illegible] ipso facto
[illegible] sunt. Item [illegible]
[illegible] vel [illegible]
[illegible] et p[er]manserunt in [illegible]
p[er] duos menses tunc non p[otes]t absolui
nisi a papa [illegible] de s[ente]n[ti]a excommunicationis 14
[illegible] c. in [illegible]
[illegible] clericum vel [illegible]
[illegible] vel [illegible]
qui non p[otes]t absolui nisi a papa vel le-
gato eius nisi in [illegible]
[illegible] in [illegible] casu contra
[illegible]
[illegible] nisi [illegible]
nisi [illegible] confirmati [illegible]
[illegible] ex[communicati] [illegible]
[illegible] difficultate [illegible]
[illegible] in dictum c. [illegible]
[illegible] in excommunicationem ipso
[illegible] incidit [illegible] absolui
[illegible] excommunicatione [illegible]
[illegible] incidit in [illegible] vel de-
[illegible] arma sarracenis et in [illegible]
[illegible] incidit [illegible] in excommunica-
tionem [illegible] Item in [illegible]
[illegible] De s[ente]n[ti]a excommunicacionis xiiij

Quid si magister incipit in [illegible] si [illegible]
[illegible] percuciat clericum scolarem. R[espondeo]
q[uod] [illegible] fuerat et correctus [illegible]
[illegible] ex. vel. [illegible]
[illegible] et [illegible]
et [illegible] tunc non
incidit. Quid si p[ro]cedat [illegible]
[illegible] vel percuciat [illegible]
ille percuciendo incidit in canone.
R[espondeo] q[uod] [illegible] et correctus ex. vel.
[illegible] percuciendo [illegible] vel [illegible]
[illegible] clericum incidit in canone. R[espondeo]
[illegible] q[uod] [illegible] sunt in [illegible]
[illegible] sunt in [illegible]
[illegible] q[uod] incidunt [illegible]
[illegible] Quid si magister percuciat scolares
in [illegible] p[er]cuciens incidit
in canone. R[espondeo] q[uod] non [illegible]
[illegible] et intellige quando [illegible]
[illegible] Quid si non [illegible] de
correctione et p[er]cuciat. R[espondeo] q[uod] [illegible]
dit [illegible] si [illegible]

[illegible] ex. vel. Quid si [illegible]
[illegible] clericum [illegible] et
[illegible] vel [illegible]
[illegible] incidit
in canone. R[espondeo] q[uod] non [illegible] in loco
[illegible] sed in loco publico clericum [illegible]
[illegible] incidit
[illegible] incidit in canone ex. vel.
Quid si vir clericum cum [illegible]
[illegible] accidit vel [illegible]
[illegible] incidit in canone. R[espondeo] [illegible] ex. vel.
[illegible] dicunt q[uod] [illegible] distinguit [illegible]
[illegible] et in [illegible] et [illegible]
et [illegible] non sunt [illegible] isti [illegible]
[illegible] plagis. Quid de illo q[ui]
[illegible] clericum [illegible]
[illegible] et [illegible] accidit vel
[illegible] R[espondeo] [illegible] et [illegible]
[illegible] incidit in canone
ex. vel. Quid si [illegible] intencione
[illegible] clericum in capite [illegible]
[illegible] R[espondeo] si [illegible]
[illegible] q[uod] incidat [illegible]
[illegible]
[illegible] defendo [illegible]
[illegible] non [illegible] q[uod] incidit incidat in
canone [illegible] ut [illegible]
[illegible] absolui [illegible] ex. vel.
Quid si [illegible] clericum [illegible]
[illegible] R[espondeo] [illegible]
[illegible] q[uod] incidit in canone [illegible]
[illegible] minor [illegible]
[illegible] filio et [illegible] 21
dicunt q[uod] non [illegible]
[illegible] ascendentibus [illegible]
[illegible] descendentibus [illegible]
[illegible] ad [illegible] descen-
dentes non [illegible]. Quid
si [illegible] vel [illegible] clericum [illegible]
[illegible] incidit
in canone. R[espondeo] [illegible] ex. [illegible] Quid si
[illegible]
[illegible] vel [illegible] clericum [illegible]
[illegible] incidit in [illegible] in canonem.
R[espondeo] q[uod] non [illegible] Quid si [illegible]
[illegible] clericum vel [illegible]
incidit in canone ex. [illegible]
si [illegible] et si [illegible]
in [illegible] si [illegible] non [illegible]
incidit in canone. Quid si [illegible]
clericum [illegible] vel [illegible]
[illegible] et dicat si non [illegible] clericus
[illegible] R[espondeo] si [illegible]
[illegible] incidit in canone [illegible]
ex. vel. Quid de illo qui [illegible]
[illegible] et [illegible] sine
deliberacione animi [illegible]
[illegible] R[espondeo] [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] q[uod] incidit in canone
[illegible] non [illegible] se [illegible]
[illegible] non incidit in canonem

et ille etiam non incidit quem iocose percussit a clerico in ludo repentino et etiam cum manum ei fecerat levitate iocosa ut Wil. Quintus si aliquis vestes clerico aufert numquam non incidit in canonem. Ratio si aufert dum est et in asportando et numquam ad locum veniat destinatum non incidit in canonem. Sed si aufert postquam veniat ad locum destinatum et adeptus est plene possessionem illarum rerum tunc ut Wil. Item numquam incidit in canonem si quis valens ledere clericum preter [illegible] cum et clericus fugiens cadit et ledit se ipsum. Ratio quia non ut Wil. Sed aut si fugiens propter metum percussionis et leditur et tunc ipse esset excommunicatus ut dicit Wil. Item etiam excommunicatus qui claudit clericum in domo et incarcerat. Ratio quia ut Ar. Sed aut in claustro vel in domo abscondit ne caperetur propter hostes abscondentes, non erit excommunicatus licet clericus clausus fuerit invitus ut dicit Innocentius. Item non incidit in canonem qui repellendo vim a se et non a se percutit clericum. Ratio quia non [illegible] ut in [illegible]. Item incidit in canonem qui clericum percutit et percipit laicum. Ratio quia non ut Ray. Quintus de illo qui credit se verberare laicum et verberat clericum. Ratio si alias in persona ut intendit clericum non intendit nisi per ignorantiam ut videtur cum in [illegible] ut Wil. Quintus de illo qui mandat alium verberare clericum et [illegible] percutit. Ratio si mandatarius [illegible] mandator incidit in canonem. Sed aut [illegible] non incidit sed Wil. dicit quod si [illegible] cum [illegible] et si vendit et fecit quod percutit sive ad illum veniat sive non non incidit. Quintus de illo qui dat armis suis [illegible] de tali clerico et ille percutit ut Wil. verberabat clericum. Ratio Sed dicit ut Wil. quod [illegible] incidit in canonem ut Wil. Quintus si excommunicat [illegible] in dyocesi sua [illegible] et in alia dyocesi [illegible] excommunicando. Ratio quia in vi. Quintus si quis excommunicat [illegible] principaliter [illegible] in [illegible] incidit in minorem excommunicationem. Ratio quia [illegible] ligat [illegible] et sententia sua et [illegible] absolvi [illegible] Sed [illegible] dicit quod incidit in minorem excommunicationem [illegible] ligat [illegible] ligat [illegible] maioris excommunicationis et [illegible]. Quintus si prelatus excommunicat [illegible] et ipse [illegible] numquam est excommunicatus. Ratio quia [illegible] condempnare et absolvere [illegible] superior [illegible] Item [illegible] numquam [illegible] excommunicato in [illegible] non [illegible] petat [illegible]

Ratio dicunt quidam [illegible] et [illegible] Wil. [illegible] et [illegible] est [illegible] et ipse Tho. aut fuerit in contemptum clavium qui non curat [illegible] petat [illegible] quod [illegible] in contemptum [illegible] cum [illegible] non veniat in contemptum [illegible] et [illegible] petat [illegible]. Sed aut propter [illegible] et recepit eum ad [illegible] excommunicat et [illegible] excommunicat et [illegible] quod [illegible] non veniat in contemptum [illegible] eum timore [illegible] non petat [illegible]. Item numquam [illegible] incidit [illegible] excommunicationem si [illegible] Ratio quia [illegible] quod non [illegible] sunt [illegible] et non [illegible] ad [illegible] Quintus si excommunicato [illegible] anime [illegible] vel [illegible] non [illegible] Ratio quia [illegible] non possit esse [illegible] si non possit [illegible] quod posse [illegible] cum [illegible] Ratio [illegible] ut Wil. Item [illegible] debitum [illegible] ab excommunicato. Ratio quia si obligavit se ad [illegible] et ad [illegible] excommunicatus [illegible] absolutus sed [illegible] ut [illegible] Item [illegible] vivere [illegible] quod [illegible] excommunicatum. Ratio quia [illegible] ad hoc quod [illegible] excommunicationem [illegible] vel quod incidit eum [illegible] in excommunicationem quod [illegible] clericum vel quod audivit eum [illegible] vel excommunicatus [illegible] et tunc distinguo [illegible] Hostiensis [illegible] et [illegible] non [illegible] eum [illegible] et tunc [illegible] in [illegible] Item si excommunicatus [illegible] vel [illegible] ut si [illegible] laborat [illegible] eum [illegible] est [illegible] unde [illegible] ut [illegible] Sed si [illegible] excommunicato vel [illegible] vel [illegible] et [illegible] numquam incidit in excommunicationem. Ratio quia [illegible] ut Wil. Item [illegible] Ratio in [illegible] et tunc [illegible] ut Wil. Quintus si excommunicatus [illegible] numquam [illegible] Ratio quia ut Wil. Item [illegible] in [illegible] excommunicat [illegible] esse. Ratio quia [illegible] quod [illegible] ut Wil. Quintus si [illegible] ad [illegible] et excommunicatus [illegible] si [illegible] numquam [illegible]

frangere de mensa. Re(sponsio) quod si est publice
excommunicatus sed autem est occulte excommunicatus
hic tenet Guil(helmus). Quando si aliquem
audivit excommunicare per se et per
denunciandum ipsum romane ubi nichil fit
ut de hoc tunc tenetur ipsum vitare.
Re(sponsio) si possit probare excommunicacionem
eius per testes vel instrumenta tunc tenetur
eum vitare ubicumque non sed
si hoc non possit probare non tenetur eum
vitare [illegible] publice nisi in
illa diocesi ubi excommunicatus est. Guil.
Quando excommunicatus maiori excommunicacione
recipiens inferiores ordines est irregularis.
Re(sponsio) quod eciam illorum absolucio. Guil.
Quando esset si esset ligatus minori
dicunt tunc non efficitur irregularis si re-
cipit sacros ordines. Quando si
clericus denunciat sacerdoti quod denunciat
tercium excommunicatum primus statim et
nisi [illegible] tenetur eum vitare. Re(sponsio) quod si
sed autem denunciat quod tercium excommuni-
catum tunc non tenetur eum vitare donec
excommunicatur. Guil. Primus tenetur
clericus vitare eum qui est notorius fornic-
ator vel concubinarius eum. Re(sponsio) quod
missam talis non debet audire [illegible]
q. d. sum et c. [illegible] hec et de co-
habitacione clericorum et mulierum vel In-
[illegible] tamen in locacione et tamen
non tenetur eum vitare sine concubina
nisi excommunicetur quando denunciatur non
sit excommunicatus sed excommunicandus
de cohabitacione clericorum. Sed eciam
de fure excommunicatos si concubine
[illegible] eius circa legatum [illegible]
[illegible] quin tales. Primus ex-
communicatus per tempus ad curiam eo
tempore quo tenebatur. Re(sponsio) quod Guil.
Primus tenetur vitare eum qui [illegible]
clerici et [illegible] si. Re(sponsio)
quod qui non est absolutus etc si
non esset denunciatus. Guil. in Quando
si [illegible] esset una eundo ad curiam.
Re(sponsio) quod vitare eum non tenetur in his
que spectant ad viam quia [illegible]
[illegible] ad viam ad hospicium et vendere
et victum. Guil. Sed in aliis tenetur
eum vitare. Primus excommunicatus
potest intrare ecclesiam ut predicet. Re(sponsio)
quod Guil. si nomine [illegible]
[illegible] et dicit quod eum predicatores
possunt predicare excommunicatis et in
Sed Innocencius dicit plane [illegible]
illi decretali [illegible] quod dicit. Sed [illegible]
est quod ad predicandum excommunicatis in-
trare ecclesiam divino nullo officio
durum audiunt unde [illegible]
[illegible] talibus vel ecclesiam predicare in-
[illegible]. Sed [illegible] Quando si sacerdos dicat
publice istud tempore excommunicacionis
primus statim quod est excommunicatus. Re(sponsio)
quod non Guil. Primus [illegible]
[illegible] legatum. Re(sponsio) quod in [illegible]
[illegible] in [illegible]. Re(sponsio)
[illegible] per appellacionem [illegible]

Primus

[illegible] quod est [illegible] est si [illegible]
[illegible] non [illegible] 29
[illegible] Quando eciam [illegible] 39
in [illegible] excommunicacionis [illegible] quod
[illegible] excommunicat [illegible] de [illegible] 49
[illegible] Quando ad [illegible]
[illegible] si [illegible] appella-
[illegible] appellat [illegible] de appellacionibus 74
[illegible] Quando si [illegible]
[illegible] et excommunicatus maiori excommunicacione
[illegible] Guil.
Primus possunt petere [illegible] excommunicato.
Re(sponsio) quod non [illegible] nisi [illegible] Sed in-
[illegible] et quod [illegible] est eis
[illegible] Guil. Primus potest absolvi
[illegible] excommunicatione. Re(sponsio) si sit iniuste
excommunicatus potest absolvi in iusticia. Sed
[illegible] excommunicatus [illegible]
[illegible] absolui [illegible] absolutus fuit
[illegible] Guil. Quando excommu-
nicatus [illegible] absolucio [illegible]
[illegible] Primus absolvi potest absolvi
[illegible] si [illegible] ad studium [illegible]
illius loci. Re(sponsio) quod Guil. Primus sacerdos
[illegible] ligati excommunicatos
[illegible] absolvere non [illegible] potest
eum absolvere [illegible] Re(sponsio) quod [illegible]
dicitur quod excommunicatus non potest absolvi
[illegible] nisi [illegible] fuit absolutus
ab excommunicacione. Guil. dicit si [illegible]
[illegible] absolutus non est [illegible]
[illegible] absolucionis vel [illegible]
[illegible] fuit [illegible] potest eum [illegible]
absolvere ab aliis et [illegible] si
[illegible] peccatis [illegible] ad [illegible]
[illegible] cum aliis absolvere et [illegible]
absolvat illum de illo peccato [illegible]
[illegible] et [illegible]
Guil. [illegible] Credo tamen si [illegible]
[illegible] cum [illegible] peccat
ad [illegible] si [illegible] quod potest ab-
solvi [illegible] ab aliis peccatis
et absolucione illius [illegible] peccat ad
[illegible] quod sacerdos [illegible] no
[illegible] ab excommunicacione [illegible] Re(sponsio)
[illegible] ab excommunicacione [illegible] ab-
solucione [illegible]
[illegible] et [illegible] Guil. Quando
si [illegible] pluribus est excommunicatus primus
potest absolvi una absolucione. Re(sponsio)
quod si ille excommunicaciones late sunt
ab uno [illegible] diversis [illegible]
debent esse absoluciones et [illegible]
[illegible] Guil. Quando si
[illegible] sacerdos absolvit [illegible]
non potest absolvere quid faciet. Re(sponsio)
quod debet [illegible] et dicere quod petit ab-
solucionem ab eo [illegible] Guil.
Sed quid si illum [illegible]
non potest. Re(sponsio) quod credo quod [illegible]
[illegible] ut [illegible] absolucionem [illegible]
Primus [illegible] sacerdos potest absolvere a
[illegible] excommunicacione
excommunicatus [illegible] absolvi ab excommunicacione

vel eius superior sicut dictum est. Item quid si simplices sacerdotes vel absolvere seculares poterunt [illegible]? Respondeo quod non quia absolutos [illegible] ad ecclesiam [illegible] [illegible] nisi cum [illegible] in hoc casu alias [illegible] sicut

De ecclesia sub interdicto

Quid si porta civitatis sit interdicta numquid clerici euntes ibi sunt interdicti? Respondeo quod non nisi contumaciter in fraudem interdicti venerint in terram non interdictam ubi possunt celebrare divina secundum Wil. et Innocencium. Et quid si clerici clerici possunt recipere ordines? Numquid si civitas aliqua sit interdicta clerici de civitate aliena sunt interdicti? Respondeo quod non nisi [illegible] secundum Wil. Numquid in locis quibus privilegium est clausis ianuis celebrare possunt poterunt illi qui non sunt interdicti sed hoc [illegible] celebrare et audire divina et sepeliri in morte? Respondeo quod in locis [illegible] habentibus tempore indulgenciarum licet possint audire divina non tamen possunt celebrare nec sepeliri in morte nec recipere sacramenta hoc solum clerici illius loci sunt concessum secundum Wil. Numquid in ecclesiis religiosorum fratrum qui habent privilegium quod aliquibus diebus clausis ianuis celebrare possunt clerici seculares celebrare ibidem? Respondeo clerici illius loci qui conveniunt possunt ibi celebrare et eciam plures misse eadem die possunt ibidem celebrari. Numquid interdicta regione vel terra vel villa [illegible] intelliguntur interdicti tamen esse vel loco certo intelliguntur esse persone interdicte nisi aliud exprimatur in sententia secundum Wil. Quid si locus tamen interdictus numquid homines illius loci possunt alibi audire divina et recipere sacramenta? Respondeo quod sic. Quid si interdictum ponitur in civitate tua et homines illius transferunt domicilium ad alia loca? Respondeo si in hoc casu et persone [illegible] remanebit tamen persona interdicta donec relaxetur sententia [illegible] tamen [illegible] personarum nisi tamen [illegible] [illegible] non [illegible] interdicto ligari nisi quod [illegible] [illegible] illius terre tamen transferunt domicilium non indigent relaxacione aliqua. Si autem sit dubium tamen observetur quod sibi dictum est secundum Wil. Quid si aliqui possunt interdicti in terra aliqua presertim religiosi qui habent privilegium quod tempore interdicti possunt celebrare divina submissa voce et nullus [illegible] sit denunciatus numquid possunt celebrare divina solempniter cum aliis [illegible]? Respondeo si interdictum sit publice promulgatum et quod non liceat eis ignorare [illegible] publice [illegible] quod non possunt ignoranciam excusare de ignorancia tamen

petatur. Si autem non sit publice promulgatum vel absolutio publice quod [illegible] possunt de hoc dubitare non tenentur cessare a publica celebracione donec sit eis publice denunciatum vel donec inquisicione [illegible] [illegible] inquisicionem non sint negligentes secundum Wil. Quid si aliquis sacerdos celebrat in ecclesia in qua sunt interdicti quid faciat? Respondeo si tales sacerdotes qui non tenentur officiare ecclesias [illegible] vel prebendas habent quod [illegible] ecclesiam interdictam sive ignoranter sive non debent celebrare [illegible] alii [illegible] quod [illegible] interdicti et tamen celebrant alii non. Si autem sunt sacerdotes qui tenentur officiare et sciunt divina [illegible] interdictos et non interdictos tamen faciant in hoc casu illud quod habetur in summa de consecracione [illegible] ecclesia [illegible] necesse [illegible] [illegible] in officio [illegible] tenentur secundum Wil. Numquid sacerdotes qui scienter celebrant coram interdictis? Respondeo quod sic qui autem celebrant coram excommunicatis licet petant veniam non tamen effugiunt [illegible] Innocencius nisi esset ille excommunicatus [illegible] Quid si sacerdos [illegible] interdictum ad aliud numquid ille tenetur [illegible] quod non sed solum sacerdos [illegible] [illegible] in hoc [illegible] numquid [illegible] vel officio [illegible] Respondeo quod non [illegible] secundum Wil. Quid si sacerdos videt [illegible] numquid tenetur [illegible] quid faciat? Respondeo sacerdos [illegible] tenetur [illegible] secundum Wil. [illegible] secundum Wil. numquid [illegible] qui in loco interdicto interest officio et [illegible] cum aliis [illegible] et non celebrat [illegible] faciat aliud tamen officium [illegible] Quid si in [illegible] numquid interdicti possunt cantare et [illegible] in ecclesia interdicta? Respondeo quod non nisi sint [illegible] vel ingressu ecclesie vel nisi sint [illegible] secundum Wil. Numquid [illegible] possunt [illegible] in ecclesia interdicta? Respondeo quod sic et idem intelligitur de aliis [illegible] qui volunt ire ad [illegible] vel [illegible] de pena et [illegible] Quid [illegible] in hoc intelligere [illegible] sunt in via ad eundem secundum Wil. [illegible] intelligere tamen de hiis qui [illegible] ad eundem et possunt [illegible] volunt sine [illegible]

interdicto in generali siue in speciali interdicto
parochiani alterius siue non sint ei
tunc esset interdicta parochia propria tunc ad
primam non debent nec nocet secundum Wil. Immo
illos admitti possunt ad diuina. Ratio quia non
sunt in loco interdicto siue non interdicto
secundum Wil. Quid si ciuitas interdicta sit
parochia tamen et aliquis de illis ac-
cipiat curam. Ratio si ipse de illis parochie
ciuitatis a[illegible] celebrat probabat in aliqua
parochia que interdicta [illegible] si parochia
propria esset interdicta unde non habebit hic
beneficium alibi habet. Immo interdicti cum
sint peregrinantes possunt audire ibi
diuina vel intrare ecclesiam cum vene-
rint ad locum destinatum et offi-
cium. Ratio quia non debent audire diuina donec
in possunt orare priuatam orationem nisi sint
interdicti ab ingressu ecclesie et intrare
ad loca destinata et in officio. Immo
generaliter interdicti possunt in omnibus [illegible]
Ratio quia extra e[illegible]. Contra quod non debent in
[illegible] vel incontinentes sepeliri secundum Wil. et
idem dicit. Immo mulieres post partum
possunt intrare ecclesiam. Ratio eadem quia non
debent hic [illegible]. Quid si dicatur non inter-
dicatur [illegible] ecclesiam immo celebrantur
in interdicto. Ratio quia eadem ecclesia possunt ali-
bi celebrare vel laycus alibi audire
diuina nisi aliud sit additum secundum
Innocentium de excessibus prelatorum capitulo
Violenciam extra hic patet quod in talibus laycus
interdictus immo per cessationem [illegible]
suspenditur interdictum. Ratio quia non est
interdictum [illegible] sicut [illegible]
[illegible] sicut de consuetudine sicut secundum In-
nocentium supra et extra de postulatione
[illegible] legittima appellatione [illegible]
interdictum non ligat ut extra de sententia
excommunicationis [illegible] immo sacerdos potest
in interdicto [illegible] vigilias in domo
[illegible] corpore interdicti. Ratio quia cum
hoc fiat officium defunctorum [illegible]
[illegible] ca. xvi [illegible]
[illegible] ab [illegible]
fiat vel instituitur vel [illegible]
officium agere in officio [illegible]
non habet [illegible] et [illegible]
[illegible] in officio suo [illegible]
Quid si sacerdos sepeliat aliquem [illegible]
non tamen solempniter et officium [illegible]
sit irregularis quia per hoc violat inter-
dictum [illegible] ecclesiam [illegible]
[illegible] sepultura [illegible] cum [illegible]
sepultura sepelire solempniter extra
de penitentia et remissione. Contra [illegible]
[illegible] sepeliret aliquem in cimiterio
sine solempnitate sicut [illegible] laycus licet
in hoc peccaret non tamen [illegible] quia per hoc [illegible]
[illegible] non sit [illegible] extra
[illegible] dispensare cum clerico qui vio-
lauit interdictum. Ratio quia solus papa
extra de excessibus prelatorum capitulo [illegible]

non est clericus qui nominat interdictum
non possunt communicare et si communicauerint
nichil ligat sentencia ut dicit in eodem
tamen in textu glosa. De suspensis ab officio

Utrum suspensus ab officio possit cele-
brare. Ratio quia [illegible] de electione cum
in cunctis. Contra clericus non potest ad beneficium
[illegible] suspensione si [illegible] aliquis
suspenditur ab beneficio illo potest in alio
capitulo accipere aliud beneficium secundum Wil. de
appellationibus pastoralis. Quid si aliquis suspen-
ditur ab officio et ille sic celebrat
immo est irregularis. Ratio si tamen celebrat ig-
norans quia nesciat se esse suspensum
non sit irregularis nisi sit ignorancia crassa
extra de clerico excommunicato ministrante [illegible] sciens
celebrat tamen sit irregularis et debet deponi
extra de clerico excommunicato [illegible] et cum
eo solus papa dispensat ut dicit Wil. extra de
clerico excommunicato [illegible] extra de penitentia et
remissione. Quod si suspensus ab officio
[illegible] suspensus a beneficio in [illegible]
[illegible] hic beneficium in alio non potest
[illegible] secundum Wil. extra de
appellationibus pastoralis. Quid si aliquis sus-
penditur ab ingressu ecclesie et celebrat
immo officiat irregulariter. Ratio quia [illegible] extra
ecclesiam celebrare possit diuina si
in ecclesia celebrat non sit irregularis
patet in [illegible] Innocentium et Hostiensem. Non quia
suspensus ab ingressu ecclesie non debet intrare
ecclesiam ad audiendum diuina et sic in
ecclesia non licet orare cum eo dicit et si
intrauerit non debet in cimiterio vel in
ecclesia sepeliri [illegible] ad ecclesiam
et extra ecclesiam celebrare [illegible] Innocentium
Non qui suspenditur ad tempus non potest illa
officiare vel ab aliis officium audire
et si suspensus ab officio tamen potest
ecclesiam intrare et diuina audire et
non officiare secundum Hostiensem de dispensatione
de excommunicatis capitulo quibus dispensabit
cum eo. Ratio si scimus se esse excommunicato
solus papa dispensabit cum eo si autem non
[illegible] incidit in ex-
communicationem vel [illegible]
[illegible]
[illegible] religionem [illegible]
dispensare [illegible] et [illegible]
[illegible] in [illegible] solus
papa dispensabit immo in excommu-
nicato licet [illegible] extra ecclesiam ad audiendum
diuina. Ratio quia non [illegible] non licet
stare interdicto secundum Wil. extra de penitentia et
remissione in [illegible]. Quid si excommunicati
in [illegible] extra ecclesiam immo clericus potest
celebrare. Ratio quia non [illegible] si celebrat
[illegible] si communicat [illegible]
[illegible] secundum Hostiensem et Innocentium extra de
[illegible] Quid faciet laycus in hoc casu
Ratio si [illegible] communicatus et audit diuina
illa qui sunt in ecclesia debent [illegible]
secundum Innocentium et Hostiensem extra de
[illegible] in [illegible]

tibus vel in natale domini in resurrectione in penthecoste in [illegible] celebrare sacre missas. Extra de celebratione missarum [illegible] quod non grave sit audit in canonem [illegible] de officiis. Item quod tenentur ordinati [illegible] loco et dignitate teneantur [illegible] ultimo. Item tenentur [illegible] ut ordini suo [illegible] symonia [illegible]. Item de [illegible] ut in omnibus ordinibus ministrat xxv [illegible] in [illegible] et [illegible] Extra de electione [illegible]. Item tenentur [illegible] de etate et qualitate ordinandorum [illegible] ut possint cathechizare baptizare [illegible] que ad ordinem suum [illegible] celebrandam Extra de corpore viciatis [illegible]. Item tenentur monachi in ordine [illegible]. Item tenentur residentiam [illegible]. Item in etate tenentur [illegible] promotionis ad maiores [illegible] Extra de etate et qualitate ordinandorum [illegible]. Item qui habent sine cura beneficia [illegible] de prebendis [illegible]. Item in aliis [illegible] de [illegible] in minoribus ordinibus [illegible] de iudiciis [illegible]. Item in [illegible] de filiis presbiterorum et [illegible] Extra de [illegible] cum [illegible] in quibus dispensare [illegible] ut [illegible] beneficium cum cura vel prelaturam [illegible] in sacerdotem Extra de etate et qualitate. Item [illegible] dispensat cum [illegible] notoriis si se corrigere voluerint Extra de constitutione [illegible] Hostiensis [illegible] quod prelatum [illegible] a suspensione liberat. Item [illegible] cum [illegible] qui in minoribus ordinibus ministrat solempniter [illegible] officio in sua [illegible] qui de [illegible] maiores ordines [illegible] Hostiensis Extra de [illegible] ordinatis [illegible] dispensatio. Explicit summa vel summula iuris canonici quam compilavit frater [illegible] quondam lector [illegible] sive omnibus confessoribus pro maioribus et pro minoribus iuris distinctos et approbatos valde utiles omnibus confessiones audientibus et [illegible] penitentias imponere volentibus [illegible] summula [illegible] qui ultimus [illegible] in omnibus [illegible] ut dicit Albertinus in [illegible] libro de [illegible] Amen. Explicit opus per manus Gregorii [illegible]

Incipit thabula titulorum summule iuris canonici et primo de decimis. De intrantibus religionem. De questione purgatorii. De questione infidelium. De voto et voti redemptione. Que negocia liceat et que non. Hoc opusculum dividitur in tres partes. Prima agitur de decimis et voto et coniugio. Secunda agitur de [illegible] ecclesie et coniugio. Tertia agitur de symonia et de usuris et rapinis et restitutione earum et de aliis articulis incidentibus.

Et primo de decimis

De decimis ut ait [illegible] sunt [illegible] animalium. De omnibus autem ut ait decretalis que licite acquiruntur danda est decima. Sunt autem decime quedam personales quedam prediales. Personales sunt oblationes fidelium que olim primicie appellantur et hec debentur in pascha penthecostes et nativitate domini. Prediales sunt que de possessionibus solvuntur. ~~dedit~~ Decimas autem possunt clerici sacre et loca religiosa. Layci autem ab ecclesia [illegible] in feodo ab ecclesia teneant et sic intelligimus ut dicit Johannes ut decimas possideant tamen ius eorum percipiendi decimas possidere non possunt layci. Et tamen feoda transmissoria sunt ad heredes quia si prelatus concedat layco decima in feodo non potest ille laycus a successore prelati petere ut sibi concedat in feodo quamvis predecessor suus sibi concesserat [illegible] sed [illegible] hereditaria successionem non [illegible] sed [illegible] ius percipiendi possident quod est annexum spirituali esse non potest dicit magister [illegible] de decimis [illegible] quod decime [illegible] consuetudinem pro solvende sunt unde si in aliqua terra non sit consuetudo ab antiquo quod debentur decime [illegible] quod non [illegible] ubi predicare [illegible] ut dentur decime quod si non [illegible] non peccaret. Si autem ecclesia indiget [illegible] indigentia sua et [illegible] de decimis [illegible] decimis aliter peccat. Item iudei ut ait summa [illegible] decimas personales ecclesie in qua habitant. Christianum possessor a katholicis [illegible] si ibi manent. Similiter

de pens(ionibus). Item de usurario non debent
recipi decime personales sed prediales
tamen licet predia contraxerit usuris quia
decime prediales non racione persone
sed racione prediorum solvuntur. Item dicit papa
quod decime dande sunt de omni ne-
gociacione et artificio non tamen petantur
si non solvuntur ubi non est consuetudo
dare ut petit Innocentius. Sed quod de-
cime dande sunt illi prochie in
qua predia sita sunt. Decime autem
personales ille ecclesie in qua
persone site sunt. De intrantibus
religionem

r. Ecclesiastice persone que per emissionem
professionis prelatis subiciuntur im-
primis tria autem profitentur paupertatem obe-
dienciam et castitatem que ita annexa
sunt voto ut ait Innocentius quod nec
summus pontifex ita quod valeat dis-
pensare. Tenentur autem tales prelatis
apud aliquos annum et dimidium apud
aliquos annum integrum et post hoc quam
ingreditur absque incommodacione temporis probationis
vel in parte vel in toto tenetur et illi
qui nam ut ait Innocentius tempus
probacionis introductum est in favorem
eius qui recipitur et eorum qui reci-
piunt ut ille probet rigorem ordi-
nis et illi probent mores professuri.
Dicit autem prelati in habitu monachali ci-
tra habitum plenum consistat auctoritas
licet in ipso habitu aliquid possit fieri
diversitas ut professi a novicijs dis-
tinguuntur. Nec si quis intrat reli-
gionem citra probacionem potest infra tempus
probacionis exire et ad seculum statim re-
dire nisi ingrediatur animo rema-
nendi perpetuo in religione quia
quia tenetur si non possit ferre illam
religionem possit et debet infra
tempus probacionis ut ait Innocentius ad
minorem transire licet Hostiensis dicat
honor contrarium. Ait enim quod si infra
tempus probacionis egreditur illi vel alii
ordini non tenetur. Et utrum illa decre-
talis vel gravis constringat dicit
ego tamen ad seculum revertendi sponte
non permitto. Ait enim Ysidorus Qui in
seculo abrenunciare presumunt tunc sic
seruis? realiter constringantur sed propositum
mutaverunt. Dicit enim ad minus primo
Innocentius esse qui ingreditur ordinem
quod enim talis aptus est ad matrimonium
puberi autem qui offeruntur possunt con-
tradicere et redire ad seculum. Si autem
ultime etatis fuerint et non contradixe-
runt non possunt postea reclamare. Innocentius
primus contradicere domino suo potest in-
de religione vel quod nam in-
lege divina dicitur, licet probacio non
tenetur. Dico tamen quod non possunt et non

enim dicitur si intraverint infra tamen
revocari revocacionem. Si autem sciente domino
et non contradicente potuit et nesciente
intraverit non enim dicitur postea revocari
quia consensisse videtur. Item non
religiosus ad arciorem religionem licet
transire et ut ait Innocentius non obstan-
te privilegio petenda est tamen licencia
a prelato suo. Si autem licencia data
non fuerit valet sine licencia. Nam
si licenciam non committitur petere sed ho-
nestatis. De conversione coniugatorum

n. Nec potest coniugatus vivente uxore sua
religionem transire nisi ut ait decretalis
ante carnalem copulam et tunc illa
alteri nubere potest. Sed post carnalem copulam
potest vir uxore in seculo remanente
ad religionem transire nisi ipsa simi-
liter vel continenciam vovet. Episcopo voto
continencie emisso dicit licencia
et talis sit etatis quod non sit de for-
nicacione suspecta. Sed cum in seculo
remanente vir potest ad religionem
transire. Si autem ea ignorante vel contra-
dicente intraverit religionem uxor eum
tamen licite repetere potest. Non autem
uxore mortua et si non sit forte
cogendus redire ad monasterium quia Innocentius
et Hostiensis non valuit tamen quod invitus indi-
cium animi redire tenetur quia quod
se sunt potuit obligare. Unde ad
minus dicitur continens esse debet. Item
ad sacros ordines potest vir permittere
uxore in seculo manente et continencia
professa et hec idem quia et esse
vir in seculo continet. Potest autem vir
uxore invita eciam peregrinacionibus
committere. Item non quod vir dicit vir
licencia et permittit se intrare re-
ligionem tenebit ut ait Innocentius
vir professio licet illa non intrat
religionem. De conversione infidelium

I nfideles ad fidem conversi possunt
ita uxorem eius si cum eo habitare
volunt sine contumelia creatoris vel
ut pertrahat eum ad mortale peccatum
dimittere non debet. Si autem non in
infidelitate perdurans habitare cum
eo vel si velit habitare in contumelia
creatoris vel ut per hoc pertrahat eum ad
mortale peccatum tunc potest ducere aliam
uxorem. Si vero uxor conversa ad fidem
possunt si voluerint sine contumelia
volunt cohabitare. Aliis enim nubere
non licebit viventibus prioribus coniugibus
nisi tamen in talibus supradictis casibus. Item
infideles cum in sua secta plures
duxerint uxores, post eorum conversionem
sive ad fidem conversis et uxores
omnes vel plures vel non plures cum

ex consensu voluerint sine contume-
lia creatoris quia cessat tenebit utrumque
[illegible] non sed secundum illa dicit enim
uxor fidelis tamen ea vivente potest du-
cere aliam in uxorem arg. eius [illegible]
in ca. Non [illegible] habere nisi ob
fornicationem aliam duxerit mechatur.
Ex quo patet pluralitatem in coniugibus iure
divino [illegible] similiter si infidelis repu-
diavit uxorem propter ea vivente et
ad fidem postea conversus aliam duxit non
potest in uxorem eam in casu illo [illegible]
repudiatam repudians nisi post conversionem
[illegible] [illegible] cum eo remanet
vel si conversus consenciat non tamen absque
contumelia creatoris vel ut pertrahat eum
ad mortale peccatum tunc potest ducere aliam
Si autem ad fidem illa reversa antequam
iste [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ducat ille [illegible] alium [illegible] compellitur
nisi [illegible] [illegible] [illegible] de con-
versione infidelium c. i. [illegible] nisi potest con-
versus ad fidem [illegible] fornicatione uxorem
pro eo quod primo alteri per repudium
non nisi fuit alia fornicatione [illegible] quod
hec [illegible] legitur [illegible] in de conversione
coniugatorum [illegible] Si infidelis
[illegible] [illegible] in [illegible] vel in [illegible]
[illegible] ad fidem conversi possunt [illegible]
[illegible] nam apud infideles [illegible]
[illegible] [illegible] sed non ratum vel in
fideles canonicis constitucionibus [illegible]
[illegible] enim lege [illegible] prohibitum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Si tamen infideles [illegible] [illegible] legem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in uxorem ad fidem con-
versi poterunt [illegible] [illegible] cum [illegible]
fuerint ad fidem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in de conversione con-
iugatorum [illegible] contumelia creatoris vel
aut [illegible] voluerit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] intelligitur
cum infidelis ad fidelem [illegible] et
[illegible] [illegible] non vult [illegible] [illegible]
[illegible] et sic intelligitur quod ait apostolus
Si infidelis discedit discedat [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] in
[illegible] Si [illegible] fidelium [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] vel [illegible] ad infi-
deles non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
non potest [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in hoc casu [illegible]
[illegible] [illegible] contumelia creatoris [illegible]
[illegible] [illegible] apud infideles [illegible]
[illegible] si non tamen ratum [illegible] fideles
[illegible] [illegible] ad ratum et
[illegible] et sacramentum fidei [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] fornicationem [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] possit [illegible] [illegible]
[illegible] ad debitum coniugale [illegible] xxxiiii
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] bello [illegible]
et paganorum vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] marito [illegible] [illegible]
[illegible] ad fidem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nisi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] et si [illegible] debent
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sine [illegible]
[illegible] potest dispensari cum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] de conversione infidelium [illegible]

Sequitur de voto

Votum est firma mentis pollicitatio
facta deo de hiis que ad cultum dei
[illegible] pertinet [illegible] autem vota sunt
[illegible] [illegible] [illegible] et solempnis [illegible]
[illegible] vota [illegible] consistunt in [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] Jacobum [illegible] in
[illegible] [illegible] quod sola [illegible] vota [illegible]
[illegible] solempnizet [illegible] solempnizatur
autem votum per sacros ordinis [illegible]
[illegible] item per professionem item cum
[illegible] se [illegible] religioni animo
permanendi perpetuo in eo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Nam [illegible] votum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] item non [illegible]
[illegible] [illegible] assumat habitum religio-
[illegible] in domo sua nisi profiteatur non [illegible]
votum solempnizatur [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non habitus sed professio facit
monachum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] caveat tamen de scandalo
[illegible] [illegible] [illegible] portavit habitum re-
ligionis Si autem in religione habitum
assumpserit et ultra tempus probacionis
habitum portaverit presumitur [illegible]
[illegible] solempnizatum nisi posset
probare [illegible] se non fecisse [illegible] animo
ut monachus permaneat [illegible] [illegible]
honesta [illegible] autem votum
[illegible] elemosinis et orationibus
[illegible] diligenti consideratione [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
est autem facienda [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod omnia vota
[illegible] [illegible] potest votum [illegible]
[illegible] [illegible] potest [illegible] [illegible] [illegible] melior
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] plenius [illegible] infra de
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] negocia in honesta
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] symonia et
[illegible] que sine [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnibus [illegible]

Sunt quedam vicia que fre-
quenter speciem virtutis assu-
munt ut non videntur esse vicia
sed credantur esse virtutes. Sic
severitas putatur iusticia, amaritudo
mentis dicitur maturitas, iocunda loquacitas
dicitur affabilitas, dissolucio dicitur spiritualis
leticia, pigricia sive [illegible] discrecio
iudicatur. [illegible] Tepor iudicatur
discrecio. Ornatus superfluus dicitur mundicia,
superhabundancia victus et familie vocatur
honestas, prodigalitas [illegible] liberali-
tas, avaricia [illegible] providencia, pertinacia
iudicatur constancia, ypocrisis operatur sanctitas,
dolositas appellatur prudencia. [illegible] in
agendis [illegible] mansuetudo [illegible]
[illegible] dicitur honestus [illegible]
redditur [illegible]. Carnalis amor dicitur caritas
proximi, [illegible] vel correctio dicitur zelator
iusticie. Iniusticie dissimulans dicitur paciens,
pusillanimus ad corripiendum dicitur benignus
vel pacificus. Sunt enim falsi denarii qui
emuntur boni sicut [illegible] virtutibus [illegible] celorum
nullatenus comparantur. Sunt et quedam virtutes que
quantum hominibus [illegible] sed [illegible] similitudo,
benignitas, modestia, largitas, [illegible] paciencia,
hiis similes. [illegible] nec [illegible] sed
tales virtutes [illegible] carnalis
habent. [illegible] Sunt et que virtutes [illegible]
[illegible] iudicant vicia, sed iusticia iudicatur
crudelitas, maturitas ab eis vocatur
amaritudo mentis, [illegible] avaricia, constancia
pertinacia et cetera ut supra. Sic et quod fit propter
humilitatem dicunt quod propter vanam gloriam, quod propter
[illegible] dicunt propter ypocrisim, quod zelo iusticie
fit dicunt zelo vindicte, quod [illegible] dicunt
[illegible] odio, quod spiritualis amor fit dicunt
[illegible] carnalis amor, quod fit pura devocione
temporali fit [illegible] consolacione. Unde difficile
est discernere inter vicia et virtutes [illegible]
sit [illegible] que [illegible] liber [illegible] dei in-
fundit [illegible] radicatur, radicate augentur,
aucte perficiuntur [illegible] est
que sunt virtutes vere et perfecte quibus [illegible]
efficaciter apud deum [illegible] caritate que omnium
virtutum est ornamentum dicitur. De vera ca-
ritas ad deum vera perfecta caritas
[illegible] quia [illegible] omnibus [illegible]
[illegible] ardent [illegible] comodi
querens [illegible] vel [illegible]

k.

Sed solum propter [illegible] bonum [illegible] et perfectum
sibi et nato [illegible] dei delicata [illegible]
anima [illegible] abhominatur [illegible] comodi
proprii. Diligere deum sic debemus [illegible]
[illegible] sua [illegible] velit,
[illegible] speramus [illegible] sua [illegible]
desideramus. Qui autem diligit deum quia [illegible] bonus
est et propter [illegible] sua [illegible]
[illegible]. Hec caritas non [illegible]
Inductiva vere caritatis [illegible] vera
[illegible] sunt [illegible] dileccionis [illegible]
nobilitas, [illegible] potencia, sapiencia, benignitas
[illegible] dileccio dei eterna [illegible] non [illegible]
et [illegible] et [illegible] vere caritatis [illegible]
vere caritatis [illegible] et Johannes dicit [illegible]
[illegible] mandata mea et custodit ea ipse est qui
me diligit [illegible] testis est Augustinus dicens
[illegible] deum diligamus [illegible] mandata eius
[illegible] non plus [illegible] Item [illegible]
devocionis spontanee [illegible] que obligat [illegible]
[illegible] preceptis [illegible] testimonium perhibet dicens
[illegible] dicit [illegible] causa [illegible]
[illegible] deum vere amat [illegible] ne [illegible]
[illegible] credat [illegible] de dileccione
[illegible] sine attestacione operis [illegible] mens
vita [illegible] Amor enim dei non est ociosus
operatur enim magna si est, si non operatur deficit
amor non fuit. [illegible] amanti nichil difficile.
Hec autem operibus [illegible] et mandatorum obser-
vacio [illegible] nunda [illegible]
vel timor [illegible] fiat vel amor [illegible]
[illegible] Augustinus deum diligit qui
non [illegible] custodit vel quia magnitudine
pene vel [illegible] compellit sed iubet
oportunum et honestum. Sunt enim duo [illegible]
[illegible] caritatis ad deum [illegible] dilecte
[illegible] omnibus que [illegible] placent [illegible] tempore loco
vel hora fiat. Naturalis autem amor vel [illegible]
[illegible] quia [illegible] super se reflectitur
sed solum [illegible] qui tendit ad alia. [illegible]
caritas ad proximum est diligere eum sicut seipsum
[illegible] quia amicus dicitur [illegible]
seipsum hoc est recto [illegible] deum et propter deum sic
[illegible] diligere debet seipsum vel alium [illegible]
[illegible] bonum [illegible] anima
et rebus et honore. Et sic [illegible]
fugit et [illegible] omne [illegible]
[illegible] de bono [illegible] amici [illegible]
diligere et omne [illegible] ad [illegible] preceptum
non [illegible] ardent [illegible] tenetur ad
[illegible] sed ad seipsum [illegible] anima non [illegible]
vera caritas [illegible] sed [illegible]

Nam ethnici eos diligunt qui se amant
De amore non minima via caritatis comprehenditur
amantem enim diligere naturae est quod dilectio non est
meritoria non amantem non diligere contra est sed
adhuc excellentius comprehenditur caritas cuius ad
proximum glossa super Matheum diligentem diligere
est naturae non amantem non diligere [illegible]
ad amorem attrahere perfectionis est licet nemo
teneatur tamen et tamen sunt inimicos diligere
quantum amicos tamen est summe felicitatis et perfectus
qui tamen et plus potest diligere et ceteris opera
exhibere inimicos quam amicos corripiendo quam
blandiendo increpando quam laudando quia
teste Crisostomo Michael facit hominem tam
clarum Deo quam malis atque ledentibus
se placabilem pro eo maiorem gratiam et gloriam
consequitur compositione quibus quam confiteor
se debite facere ea ubi sed satis amicibus
multo magis efficient ad eternam gloriam quia
cognitio vere caritatis ad proximum est cum quis
contrariante amicus tamen vere condolet tam circa
quam amicos in qualibet adversitate et vere ex corde
gaudet de omni prosperitate quae duo cassata
sunt discrimina causa odii ad proximum est
quid de eius contrarie amicus de proximo cogitat
quid eius est cordis ad videre quis eius amatore
cum secum loquitur vel de ipso audit loqui
et omne bonum ipsum quantum potest impedit
quod bonum quod in ipso est diminuit vel putat
hoc non fecit per tortorem suo inde sed ipsum eius
aliis sunt amplius tradicionis ipsius corpore
et pacifice suo in loco sine tedio non negans
sed ceterum benignissime salutat plus dolens
de suo mala quam de proprio ut dicit Gregorius sed
in specialiter est quod nunquam ab deserviens ecce ceteris
applaudit quoniam hec signa odii contra vere malitia
ut non sufficit si incipiat proximum suum de salute
eterna quam non dicere non cassare potest quia
huius apparuit in deis et paganis vel inco-
rectis et voluit quod deus aliquam suam posuit
proximo suis adque nos tenentur non salu
tes omni et aliam ponere tempore vitalis personis
animis decantis maxime tamen eximiam adhuc temere
pro dualibus fomentatur caritas adhuc commenda-
torum apud abstinatos fratres id est mandata
tua servavit macabiter redilectione tua stat
et precepta quibus mei servavi et mandatos
de eius dilectione de proximo compassionis id
eterna non de pietatibus ploratibus inplacatione cum
lugentibus amplius non te pigeat visitare
infirmos ex hiis enim dilectione confirmaberis

Sequitur de vera et perfecta humilitate

Humilitas vera et perfecta cum gloria contemnitur
quae exhibetur nec appetit exhibenda
vere humilis namque et gratia gloria divina vere humilis
semper timet ne sibi aliqua gloria exhibeatur et eius con-
temptui sint comparaverit ut ex hoc audientibus
conscientia ad deum pervenire videtur sed si de ipso
aliqui gloriosa aliquando recitat hoc eius dolore cordis
et detestabiliter audit sciens quod hoc soli
deo et quod attribuitur cui soli danda est
gloria vere humilis nec amorem nec maiorem nec
parem se computat ymmo nullum vilius reputat
nullum omnibus sponte inter se ipsum ex corde
despicit et ab omnibus despici sicut appetit
gaudet et vehementer eius despectum fieri.
Nullus nullum timet contumeliam quia nullam
ait gloriam esse qui requirit se humiliatum
sed vere humilis teste Bernardo non vult humilis
sed vilis esse. Unde dicitur vere humilis libenter
audit que eius merito abiciat secretus et similibus
gratias abscondit suam non defendit et
reprehensiones se diligit laudatores fugit
persecutionibus servit bona sua non deprecatur
aliena non exaltat et de quibus tamen gesta
quam contra voluit vilis apparere ut ipse vim
et de virtute eius quod possidet valeat. Sic et
ponderat animas humiles Deus in corde suo
cum placatione vadit humilis hoc est propriam fra-
gilitatem agnoscere ut se ipsum reputet non
solum omnibus vilius esse sed et omnibus esse per
ymmo et quam vel hoc ac si prius deus
sine auxilio suo ipsius et quam vel ad
hunc fiet nisi opus dei eum violenter
cum ceteris retinet et nisi ei temptationes suas
tolerent in quibus aspiciet ex fragilitate sua
se esse dispositum ad abyssum et vocacione
vitiorum nisi id humilitas tua in medio
tui Nam humilitas educat frequenter deificatis
operibus operatiis contra spiritualia. Nam nemo
ad opera humilitatis convertitur contra opera humilitatis
refugit fomentum quod humilitas ex eo quod ipse
vere cognoscit eternalem vel spiritualem temptationem
per se non posse vincere nec numquam opus dei
gratiarum sed speciali auxilio suo possit per-
ficere. Sed vere humilitas credo est semper querere
et summum locum et summos socios et summum
officium et summa officia vel vestigia. Item
argumentum vere humilitatis est cum quis hoc tamen se de-
iecerit quod ad gratiam indigenti sed sentiat nec
audeat et aliquid appetere et si per hoc ad
deum semper absque de sedulo affluente eius
timore perpetuo ymmo laudabiliter deo esse
iudicat terre gratia quod sibi gratiam quod tociens
dimisit de demeruit quod tociens dimisit de de
temptavit quod nunquam fuit dedicatus de se fuerat

Sup inest duplex agnoscitur angelus ex tactu secundum id simile corporis et visus de non exterius hominis animat de isto sicut arbor bona vel mala ex fructu bono vel malo dependet pomum fetidum ex corde procedit sed Augustinus sicut odor boni vel mali ex ore procedit ex stomacho incorrupto vel corrupto ex bonis vel malis spiritibus et stomacho respondet sic prudentia secundum textum Augustinus est prudentia cordis [illegible] Augustinus [illegible] sit superbia [illegible] pro placere [illegible] desiderat et cum in [illegible] hominibus placere desiderat cum [illegible] non [illegible] sibi placuit textus [illegible] hominum et imperium [illegible] non venit [illegible] venit ministrari sed ministrare [illegible] diabolus qui non [illegible] hominibus placere desiderant dissipat ossa [illegible] textus [illegible] qui deus sprevit eos // De vera et perfecta obedientia capitulum

Obedientia vera et perfecta est cum [illegible] et saepe recogitat quam maxime [illegible] tempore et loco deo placeat et ad quod [illegible] ordinavit et hoc toto nisu eo placere intendat sed vera obedientia [illegible] per prelatos est cum subditis quod [illegible] maiore [illegible] fidem exhibet [illegible] maiestatis [illegible] vel [illegible] preceptum sit [illegible] cogitat et [illegible] placeat dictat [illegible] Augustinus optimus [illegible] ille [illegible] desiderat non quod ipse voluit sed hoc velle quod ipse audivit [illegible] verus obediens nunquam preceptum expectat sed sola voluntate prelati sciens vel credens fieri [illegible] preceptum quia [illegible] voluntas et placitum [illegible] sunt verus obediens nunquam [illegible] ut nunquam [illegible] indicat [illegible] ut velle habeat ut nolle sed [illegible] ordinat [illegible] se totum [illegible] committet et prelato verus obediens non discernit inter bonum et malum Abraham cum non discernit utrum bonum vel malum esset occidere filium deo iubente ut discernit inter bonum et malum [illegible] in dubio quod iubetur et nisi [illegible] appareat quod est iniquum preceptum [illegible] obedientia [illegible] sed malum [illegible] bonum possit [illegible] intermitti [illegible] sed obedientia de suo [illegible] habeat nullam [illegible] sed de [illegible] non habeat [illegible]

factore imperat qui ad precepta obedit obedientie [illegible] enarrat sed ad hoc [illegible] anhelat nunquam [illegible] hinc inde [illegible] precipit [illegible] iubetur nisi [illegible] appetat / obedientia [illegible] vita [illegible] qui volens [illegible] descendit [illegible] igitur obedientia [illegible] pro suo [illegible] non [illegible] sit gloria [illegible] domino ordinem [illegible] peccatorum [illegible] apostolus ipsum [illegible] precipit [illegible] In [illegible] summe obedientie et obedientia [illegible] summa [illegible] deo patri obedivit [illegible] non mea sed tua voluntas fiat sed [illegible] omnibus et [illegible] subditis sunt [illegible] omnia [illegible] obediunt deo et [illegible] omnia [illegible] sol et luna obedierunt [illegible] terra Moysi [illegible] absorbuit Dathan et Abyron [illegible] ad [illegible] et Moysi [illegible] serpentes [illegible] in Egipto [illegible] qui devoravit [illegible] apostolus [illegible] Moysi in Egipto [illegible] obedivit [illegible] est [illegible] obedientie [illegible] et voluntate [illegible] non obediens sed Augustinus [illegible] mandatum non [illegible] sed [illegible] auditum [illegible] et se totum colligit [illegible] ut mandata [illegible] / [illegible] bonus obediens dat suum velle et suum nolle ut [illegible] mandatum [illegible] non obediens [illegible] mandatum [illegible] et [illegible] rebellat [illegible] mandatum [illegible] non posse [illegible] sed Abraham [illegible] mandatum domini [illegible] complet et relinquens [illegible] suos [illegible] Moyses [illegible] benedictionem / De paciencia vera et perfecta

Paciencia vera et perfecta est cum [illegible] patienter sustinet iniuriam non [illegible] [illegible] Unde [illegible]

madebit oculus meus. Et licet intollerabilis
sit iniuria illata quam culpabiliter tamen
suaviter fert patiens / et quia iniuria illa conscientia
eum remordeat de culpa qua prodit
culpa molestiam meruisse. Et iste beatus Petrus
Nemo vestrum patiatur ut fur aut homicida
aut maledictus aut aliquis; cum enim sit voluntas
dei benefacientes pati quam malefacientes.
Nunc enim est gratia si peccantes collaphi-
zati sufferitis hoc est gratia apud deum. Laus
est ista patientia non tamen animalis sed alicuius qui
audiunt bonum et tacent ut tamen communibus operibus
sed et contribulationes illatas patienter sufferunt
iniurias. Tunc enim amica est ut filia dei
velut lilium inter spinas. Lilium communibus
compungitur asperius tandem tamen recte fortiorem
odorem emittit quam si non pungeretur. Sic anima
sponsa dei si ab aliis quod videtur eam debere
filiorum compunctio impugnatur non tamen diminutionem
provocat sed eadem hoc conservat et eadem hoc
fame diligentissime sunt ac conatur. Quarto
vere patiens ille est qui non solum molestias
illatas patienter tollerat sed iniurias delectabiliter
acceptat. Ex quo illud pro deo imponitur acceptat
cor meum et iniuriam. Verum patiens est qui
ut flagella non timuit. Ex quo beatus Iob
Et in ut compatiatur ut sustineat quod deus loquitur
est sine mente gaudebit de illatis ei iniuriis
et molestiis ex corde deo gratias egit. Verum
patiens amicus appellatur de iniuria sic corrupit
ex respectu fidelissime deo sic committens quod
utique suo tempore suam mortem occupabit
Sicut dominus noster Christus ex a pilato interrogatus
non respondit. Verum patiens de iniuria sua nulli
loquitur quia ex querela ex cuius animos
quosque alienare quia ille non curat sed eo solo
de molestiis suis perit. Quinto vere patiens a fidelibus
dominus quamvis consolatur quod compellat. Ca-
sit quae multo magis patiatur volunt sumus
quod pravis omnibus eternam et amarissimam penam
merentur relinque priusque [illegible] mo-
lestia temporali affligunt. Aliud est quod deus
longo tempore multas contra se iniurias permi-
serit ut utique sic respondentes bene tempore mo-
dicum molestiam; et sexto quia maioris longitudinis
et asperitate molestiarum respondebit longitudinis
magnitudine [illegible] consolationum gaudiorum
teste beato Paulo. Illud enim quod ad presens est mo-
mentaneum est et leve tribulationis nostre
supra modum in sublimi pondus glorie operatur in
nobis. Decimo quia vere patiens est non se vin-
dicat cum possit. Exemplum probatur videtur ab
aliis [illegible] qui prohibuit occidere
Semei qui lutum et lapides in eum proiecit
virum sanguinum appellabat ... patiens vero

patiens devote supplicat deo pro iniuriantibus
ut fecit Christus crucifixus et sanctus Stephanus la-
pidantibus; ymo respondet deo pro iniuriantibus
specialiter ut fecit Moyses qui dixit dimitte eis
noxam hanc aut dele me de libro. Ergo me
suscipisti. Tales oraciones libenter audit ipse
et audit. Unde omnibus istis tribus sunt expandendis
sic ponderanda / dicitur apparet quod tunc aliquis
propter molestiam illatam ex motu interiori
sponte dimittit. Secundo operatur quod eo modo sua
posse et debet non emittit licet deus mo-
lestiam ab homine irrogatam sustinet
quorum motum interiorem nec se abscondit pro
quo erumpat vel in vultu vel in gestibus vel
verbis. Hoc est gloriosa patientia vero vindicta
deum movet. / De via et perfecta paupertate
Paupertas via et perfecta est omnia sponte
propter deum relinquere et libenter
illis carere nec quod sola naturalis pos-
sidet. Cadem quod naturale indiget se tenere
ymo et ipsa naturalia quod propter deum sepe careat
gaudenter. Ubi enim corona est nativitas ibi
suspendi non potest corona paupertatis. Sicut dominus
ihesus quod sibi naturalia carnis cum sic ut spiritualis
excellentibus cum filius quam hic non pro-
tendat. Exemplum vestimentum naturale caruit
quod amictus in medio fecit teste beato Augustino quia
medius fuit quod ut hauriret aqua recte si-
tiens hic non potuit et nec lapidem nec
assensum ergo monachus caput reclinaret
Sed quod propter simplicitatem est ubi ubi do-
cet paupertas paupertas nec nullam compensat
tristitiam ymo ablata respuit exemplo
Heliseus quod munera Naaman non accepit
et Daniel qui dona Balthasar non
accepit sed contempsit. Ille non pauper est
qui pauper nimis vellet pro sua gloria
quod pauperes quod magis ad divitias quam
conformitate Christi pro deo ambigit ut
paupertas nos deo inducere terra sed dicat
Bernardus Nichil de terris vel caelis vel
amabilius nichil homini fructuosius
quam paupertate abscondere altera fine quod
aut deo pauperes pla[illegible] testa in Bernardo
cum ex bonorum affluentia suppetebat
sed paupertas non inveniebat: Postremo sic
sermo laudat dicit sed respicit hoc prude-
ntius quo filius dei vicit hac quod pace inf[illegible]
ut pura estimatione nobis eam faceret pre-
tiosam. Est etiam veritatis ut paupertas
gloria dei pueris ex eo quod pauperes et igno-
biles sedebunt adlatam illud quod dicit iudicio
sedebitis vos qui reliquistis omnia et vos
nobiles nobiles indicantes illa quod
laudet est de anima quod tamen reliquerunt
paupertate fortis sicut amor dei de eo

183
367

side est sup omia qp tam potes sit sel vel bis idie ministre corpi ytilia q ĩnume reputat coram deo nã ea tlinit habd z dacig vinci qua amor sic potes est die z nocte z sīglis momentis spūi ministre blandicias bonor spualium ineptie coram deo sic necz ea ĩmat in vinci dispensatio ve pauptis ꝯ vllam pollicite hic de tristitiis pauptatis z sic ꝯgruite deo qui ambz z ĩvinulis lac he nutrid ministrat z propine pullis corvor derelictis p fame vagientibus quibus vero corvus ꝯspt albere qz no sit filii sui de lingit famelicos quos languēte deo cuius voce acris pascunt dona ipsis nigrescat corvus ꝯveniet vel cinifes z vermes capiūt z defluunt ꝯ sparsim rostr pior sicut tu voce famelica clare nõ cessat dispēsatio sue paupis ꝯ de avarice. libet pp mala immica dare vel accipe z libens vede qz nec pauptis ꝯ dator q vere de suo pstare vult vel amicta nõ nuda sicque accipit ymo petit z eā quam sibi tulite qz tot quiet ipse invit ꝯservat/ De castitate virgi

Castitas virginal vera z pfca e cu no sol corp ab pollucone carnali custod ymo ac aiam a carnali ꝯcupia munda servat qz sare gl Dic tu sors qz mag vir ꝯ virgini sit munda sed mũdi aiam mag agnpha omnio ymo et ab his q pertinet delectaz z hec e qz sit magis eā ludebant ne amissi nec eā hys q clemētie amblaut ptrape me pl vm ille ait castitas qm potes si possibilis est qz castitate medica diget gras ipm iugiter glay apt ꝯ formidē ideo qz qua si merit poss magna gliam etiam pdebit ꝯ ingalem Ad amoc castitate nos inducit qz castitate dui nr the z nr ey z ipay virgin q olim pgsuacõe castitas ipua inde ꝯtrpperint z sponte vita pdiderunt ut bta katherina z plres z pprie castitas amilere z virgin paganor de quibus Iero dc qz morte eligent ut pudiciciam ꝯsuaret et nudicia z libertas ꝯs(er)vant castitate ꝯtinuit vite ad castitate z gla ꝯ castitate ꝯmissa p cor dei Om vicit sz ꝯspiras cecus dalio a sede ihio mo eo pic vua corrupto ppriꝯ fit ac de ta suat aut castitate ista inducta vera patris alte vilitas carnis comoditas

z fuge locor z tpus ipudicie optimi est filia Iacob dyna no fecisset raptam sine qz vet ad festū vide mulieres regionis illius ꝯ antere omis hoies supstatos dz cuiq femino maxime ac suspcty qz hec cm thamar filia david apposite amon fuit corrupta qz eā no fuit sz sup(er)tū qz ei sola tang ifirmo ministrat Ebar amicicia suspta dz ac va qz fecit at fca s ꝯsiliū Ieron Sic castitate suat volūtas fiat hyꝯ ꝯsuata quibus vodeꝯ mete diligēe nõ carli quiam dicit de castitas ꝯ refenas quas sūt ne ab illecebris carnis z sub tali cord amanitatibus z cogitatibus ac delectacionibus va qz delectacõe ausp videndo aim audiendo ꝯsum ꝯgustando adodaty iodoatu tacty tagndo pedes iamblando ob videde z loquendo cor ingredi qz hys nasa falsa carnea dispia que aiam ad ipudiciā emollint ac iclinat ꝯsuid at castitat ꝯ delectare ido qz tuc sigla vilifiat gustato at ipm sed omis car dispatur sed draco ac qnd sed delectacõe ana neqquam pt aut cm delecta sumus z quita alcora studio ꝯspiat ad summa tato maiol fastidio tepscit ad infima quaq acrior diuinius iardescit tato corpore dapnali ꝯgrescit asinus dignitas pue idicium ipudicicie est intemperancia qz potus qz hec cm noe tpit inundatus fuit z loth eū filiabus suis incestū ꝯmisit ꝯdo qz pcepit aps gens ancile inebrari vino i quo e luxuria potacione ꝯ teste aug impudicus actus eius Ebar incepta impudica vana colloquia mulier teste cre qz ignis ꝯ ardescit Ebar colloquio viri feia ꝯsladnatur ꝯte dilige locis z forme virginis vel mulier ꝯsidio ad impudiciciam punt qz dissuadz accus hec nespicias linquis nc scandalizes decore cingꝯd tamen fire adnm hec selibe ꝯsilum seqba iob eū pepegit fedus cū oculis suis ut nõ suu cogitaret de virgine

De abstinencia vera et perfecta

Abstinencia vera z pfca eā usq mat tri victy z vestitu ꝯmoda sobrietate delectabilis z supfluor zcorz que multa diligencia fuit et magis supfluis ꝯparant qz Iohnis bapte qui locustis comedit z folia arborum lacten siluestre hnīa ac hbit z veste

de pulsis carnalium sunt unde apostolus habentes
victum et quibus tegamur his contenti simus
grece non simus quia sumus non de his ve-
stimento ad decorem sed ad tegendum nuditatem
suam secundum glossam super Lucam de veste Johannis
Ille vere abstinentiam servat qui non solum li-
benter abstinet a delectationibus que non licet
sed hic possunt quod licite et multo alia posset
sine ista cara sunt vel antiqua unde si ab
plus delectaretur [illegible] quam [illegible] plus
aqua quam vino acceptabilius est ab
abstinente [illegible] quam [illegible] ab aqua
quam a vino unde dicit Augustinus de hac quod si
ab [illegible] dispendio summa non afficiunt et si
et viles appetitus accepta propter eorum competit
abstinentie. Damnum enim aquam male con-
cupitam effudit et Helias carnes non con-
cupitas percipiendo ab avibus missas comedit
hoc testatur Cassianus qui non propter gallinas sed
propter lenticulas benedictionem irrecuperabiliter
amisit. Nec solum abstinendum est a delectationibus
carnis sed etiam que delectant animam sicut a cu-
riosis colloquiis [illegible] speciali aperto
modo ab admiratione tenetur. Hec abstinentia
laudatur de prima conductiva ad absti-
nentie duo sunt primo quia quamvis [illegible] debita
gratie dona dei perpetua et magis [illegible] ad
debitum sine aliquo sunt ordinata comedi
sumitur [illegible] dei [illegible] iterum aliud
est quod dicentibus propter peccata nostra deus
exigit quo sine [illegible] vel prima
voluptate vel [illegible] vel [illegible] utilitate
agibus [illegible] abstinet de illis [illegible]
non [illegible] quam utilitas [illegible] abstinencie
demonum peccatorum [illegible] et [illegible]
audito que [illegible] Daniele qui non
ut vellet cibo regio sed aqua leguminibus
[illegible] magos ariolos [illegible] et
[illegible] visionum et sompniorum [illegible] ad [illegible]
[illegible] Nabuchodonosor quibus [illegible]
debuit ut bestia mutata sunt et [illegible]
[illegible] cum [illegible] regibus [illegible]
[illegible] ut [illegible]
petiuit et [illegible] videndi [illegible]
tardabat [illegible] Daniel [illegible] desideriis
et mysteriis [illegible] sunt propter abstinentiam
quam [illegible] testatur [illegible] Daniel diebus
illis lugebam tres ebdomadas dierum
panem desiderabilem non comedi caro et
vinum non introierunt os meum sed neque
unguento unctus sum [illegible] donec complerentur

[illegible] qua posuisti cor tuum ut
affligeres te in conspectu dei tui exaudita sunt
verba tua [illegible] possumus abstinentiam [illegible]
[illegible] [illegible] quod a carnibus
et vino abstineret propter [illegible]
[illegible] capitis quod [illegible] cibo
[illegible] et maxime propter appetitum libidinis
quem [illegible] et potatione vini
[illegible] solum panem [illegible] nec [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et hec [illegible] propter [illegible]
quid loquar de volatilibus cum ova pro
carnibus vitaverit et lac quod alterius carnis
liquidus alterius [illegible] dicebat colore
mutato. Dictum est de abstinentie. Et cum ab
[illegible] et delicatis [illegible] [illegible]
[illegible] et cum [illegible] et necessitas
cogit cum dolore [illegible] quod cum
non [illegible] delicatus et suppliciis
abstinet unus [illegible] quod sibi
[illegible] ut aliis [illegible] posset
[illegible] de [illegible] sed non
[illegible] ut [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] abstinentie et [illegible] et de-
licata [illegible] quo non sunt vel propter
vanam gloriam ut ab laude vel propter [illegible]
[illegible] vel propter avaritiam
ut [illegible] vel ad [illegible]
vel ad vitandam infamiam et detractionem vel ad
[illegible] aliquam dignitatem vel utilitatem
temporalem vel ad [illegible]
[illegible] // De prudentia una et prima
prudentia una [illegible] cum una ad
[illegible] ne [illegible]
Unde [illegible] quam [illegible] oportet
Augustinus [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod sit opportunum et hoc toto
[illegible] et quod sit pessimum et hoc
toto corde detestatur. Ille [illegible]
est quod bonis quod malis sit [illegible]
[illegible] bona delectabilia [illegible] summo
[illegible] non [illegible] quod summo [illegible]
fugit id quod elongat eum a [illegible]
[illegible] dei [illegible] peccatum veniale et
cum [illegible] dei [illegible] peccatum
mortale [illegible] non [illegible] quod diligit
omnia quod addita [illegible] bona [illegible]
et que [illegible] dei [illegible]
[illegible] dei [illegible] non [illegible]
est [illegible] quod [illegible] propter [illegible]

vocabant ut scribit Crisostomus quod fugierunt strepi-
tus urbium et ortulos suburbanos ubi
aer integer et arborum come et susurrium
suavium avium fontis aspectum rivique
murmurulus et multe aliarum [illegible] il-
lecebre ne leonem et hirundinem conspiceret
anime sordes mollesceret. Sic et Pitago-
rici idest loci habitacionis convenerunt
et quidam legitur sibi effodisse oculos
ne per eorum visum a contemplacione philosophie aver-
terentur. Eodem quoque modo causa abundancia
ciborum et potuum quod philosophum et vacare philosophie
sicut animus adherens inter delicias et delica-
tos [illegible] non tenet [illegible] Seneca
[illegible] cogitat quod videt quod
audit [illegible] gustat attendit et ad que
trahit appetitus animus rapitur a voluptate quod
magis [illegible] sapiencie studet [illegible]
nos reducere [illegible] quod [illegible]
[illegible] capitis [illegible]
[illegible] non habent [illegible] et Baruch
[illegible] non habent sapienciam [illegible]
[illegible] officium prudencie est ordinare
[illegible] ne quod [illegible] exerceret af-
fecciones inter [illegible] nimis [illegible]
[illegible] et voluntates ne [illegible] autem in-
tencionis ne impetat sed prefficit iudi-
cia et suspiciones ut [illegible]
[illegible] omnia [illegible] et [illegible] ordinare
debet ut ad debitum finem omnia fiat [illegible]
utilitate eternam commendacionem [illegible] sapiencia
[illegible] falsoe [illegible] ipsius hec
[illegible] gustacionem [illegible] ordinatus
[illegible] prudencie [illegible]
[illegible] dispensacionem [illegible] quod anima
attendit [illegible] deficit [illegible]
[illegible] qualis [illegible] qualis [illegible]
[illegible] plus [illegible]
[illegible] tempus [illegible]
[illegible] melior est [illegible] cognicionis
quam [illegible] negligenciam [illegible]
[illegible] prudencie [illegible]
[illegible] semper [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] negociis [illegible] indicat
[illegible] stulta [illegible] prudencia
[illegible] stulticia est apud deum [illegible]
[illegible] lucis [illegible]
[illegible] adinveniendas malicias
et [illegible] novas [illegible]
[illegible] causa [illegible]
[illegible] sunt ut [illegible]

mala bona et facere nesciunt. [illegible] igitur
prudentes et doctos sic ac sapientes stulti fi-
unt secundum dicit apostolus. De vera fortitudine

Fortitudo vera et perfecta est contra
[illegible] temptaciones [illegible] mundi
superbia, invidia, ira, gula, avaricia,
accidia, vana gloria, placencia, luxuria
vel carnis delectacione et tunc intelliges [illegible]
[illegible] assentit sed statim reprimit sed [illegible]
[illegible] suos [illegible]
urbis habet fortitudinem non sicut Sampson
qui leonem dilaniavit et cum mandi-
bula asini mille viros stravit [illegible]
[illegible] omnis fortitudinis [illegible] est ille [illegible]
fortitudinis [illegible] qui ab illicitis oculos suos et
membra retrahit [illegible] non sicut qui
[illegible] attendit [illegible]
et cum oculos suos ab illicito visu non
prohibuit. [illegible] fortitudinis plurimi sunt
[illegible] corpora sua a-
[illegible] et flagellis ut [illegible] refrenare sunt
pedes suos [illegible] linguam [illegible]
[illegible] secundum beatum Jacobum omnibus [illegible]
et volucrum domari potest ab humana natura lin-
guam autem humanam nemo domare potest. Est
autem malum inquietum plena veneno
mortifero [illegible] per hanc refrenacionem non est
vana religio secundum beatum Jacobum. Si quis putat
se religiosum esse non refrenans linguam suam
[illegible] religio [illegible] fortitudinis
est de [illegible] sensualis [illegible] revocat
[illegible] bona [illegible]
[illegible] Jonathas [illegible] gustans
illuminati sunt oculi eius [illegible]
suos [illegible] Moyses [illegible]
[illegible]
[illegible] quod elemosina [illegible] non [illegible]
Officium fortitudinis est frenare intellectum in
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] fortitudinis [illegible]
Malachias, Eleazarus, Zacharias, Thobias [illegible]
[illegible] fortitudinis [illegible]
[illegible] non est
libertas [illegible] libertas [illegible]
non posse [illegible] posse [illegible]
[illegible] tanto
[illegible]
fortitudinis [illegible]
reges principes [illegible]
[illegible] Sequitur de
vera et perfecta iusticia etc.

Iusticia vera et perfecta est reddicio debiti laudis et odii vnicuique sua debita tractacionibus personis commissi debiti fundi doloris pro criminibus neglectis. Ille vero iusticiam habet ad deum qui vere fidelis est semper et ubique in omnibus preceptis et suasionibus votis cum tanta diligencia singulis apponit operibus quasi tota salus vestra quasi dependeret, et sic cum convenit propter deum facit non propter aliquem favorem vel utilitatem presentis vite vel eterne. Qui eciam debita quecumque singula perpetrat dona et omnibus secundum ordinacionem suam fiunt semper et ubique. Vera iusticia ad proximum est in duobus: nunquam facere proximo quod sibi non vult fieri; hoc est nunquam offendere proximum verbo vel signo vel facto in rebus vel in corpore et honore, nunquam malum de ipso suspicari, nunquam ipsi detrahere, nunquam bonum contempnere vel diminuere, nunquam ipsum in bono impedire. Hoc eciam necesse habet iusticia quod vult sibi fieri, hoc est semper favere in bono, consilio et in bono promovere, et de bono suo gaudere et de malo suo dolere vel condolere, secreta sua celare, ipsum absentem excusare. Hoc eciam habet iusticia quecumque vult sibi fieri. Iusticia ad eos quem pro facto nollet suspicari et tamen fuerit suspicari, quod id nolle non habet iusticia et possibilitatem velle quod habet speculacionem, quod tamen non deberet facere quod advelle sine iusticia nolle non est. Iste vero iusticiam servat ad mortuos qui sua testamenta et ordinaciones eorum perficere non tardat, qui elemosinis, ieiuniis, oracionibus et eorum confidenciis precibus eorum proposse alleviat et absolvat. Iste vero iusticiam ad angelos servat qui salutacionibus eorum conspectibus agnoscens gratias complacere ipsis debitum impendere non dimittit quam principio nos ab eo commendit. Inducimus vere iusticie est quod deus iustus dominus et iusticias dilexit. Et quia iustus permitti speciebus ipsum et leticia in futuro. Sed id potest letabitur iustus in domino et sperabit in eo. Et quod iusti debent exultare et laudare. Sed id potest exultare iusti in domino rectos decet collaudacio. Iusticia perdicio securitatis in iudicio. Tunc stabunt iusti in magna constancia adversus eos qui se angustiaverunt. Iusticia est ut sit eterne vite promissio iusti. Id potest iusti in perpetuum vivent. Et quod dei hominis prosperitatis gratie. Hoc maxime per iusticiam acquiritur. Officium vere iusticie est rectificare cogitaciones et affecciones ut semper pura sit voluntas ut semper cum deo unum sit intenciones ut semper ad deum directe simul sibi secta dirigere ut semper radicaliter specialiter eciam sine dignitate et figuram et debitis est actu vere iusticie dictum. Secundo iniusticie est usurpacio quam quisque deo sit ut laudis honoris, benediccionis, amoris vel quod proprium sit dei debetur. De vera et perfecta temperancia.

Temperancia vera et perfecta est iusta moderacio motuum corporis et interiorum operum. Ille habet veram temperanciam qui non solum moderatur corpus sed eciam in cogitacionibus et voluntatibus sed eciam modo servat ne in bonis semper et divinis cogitacionibus intercidat, quod iusto tempore recipit vel vero temperatis moderatur affecciones suas ut in nulla in operacione dicat vel timore et gaudio et tristicia vel dolore moderat intellectum ne amplius quam oportet se occupet circa aliquod vel nullo velle moderare interiores et voluntates eius et cetera quam decet. Hoc est temperancia optima cum loquendo videlicet homo non superflue et iusto utens maturitate cum suis et cetera et inepcia per se loquendo est propter nullius utilitatem; in quibus negociis suis animo et corporis inepta modestas et omni modo incedit ut secundum apostolum omnia ordinata sint. Vera interior cum debito fine fiat vera temperancia. Condicio est perfectissima ordinacio que omnia disposuit in numero, pondere et mensura. Secundum hanc ordinacionem omnibus datur mensura et modus et vita eius ac moderata inspirata innata et predicata. Hoc est virtus primus cum mensura. Quicunque filius eius in omnibus inutilibus spiritus suis se cum pandi acceptis et dico vos inducere de corpori temperancie apostoli dicit: Sine offensione estote Iudeis et gentibus et ecclesie dei, sicut ego per omnia placeo hominibus. Vere temperati sunt qui nullum offendunt et omnibus per omnia placuit. Dicitur vere temperancie hic qui se moderatur in cibo, vestitu et sompno et sic quomodo temporali et electiua spirituali nulla superfluitates neque inordinatas delectaciones sed predicacionibus habet vel moderamine vere temperati omnibus modis servat inter laudem et angustias. Dicitur Nam magnus est dominus et laudabilis nimis. Dicitur secundo temperancie est quod destructivus huius modestas est in commoracionibus ubi ab rigetur. Iure unum dare se quod fecit per eos placatur ut probat et sic professionem quod dedit et dederit ubi sunt. Et ipse dicitur quia saperet dici vel legitur magnum est quod omnibus et magnum cum quo eum. De compassione vera et perfecta.

Compassio vera et perfecta est addecens cordis contra vulneratis compassionibus ad miseris salvatoris in illatis et adhibent offensis. De amicis suis est qui tangit offendendo est qui tangit pupillam oculi sui. Descripcio vera compassio est medullitus de afflictionibus proximorum tam spiritualibus quam in corporalibus condolere. Quod apostolus: Quis infirmatur et ego non infirmor? Glossa: quasi infirmatur in fide vel aliqua virtute et ego non condoleo de eo sicut de me ipso. Quis scandalizatur aliqua molestia et ego non uror? Item compassionis defunctorum qui sunt in purgatorio, videlicet compatiendo quod vehementer affliguntur patiendo penarum quas sustinent et proprie quia auxilio dei et suffragiis sperant et eorum aliquibus interim plenarie non laudantur. Et ista afflictio et compassio incitat et ardentibus desideriis supplicare deo ut eos a tanto supplicio subito digne eripere. Secundo compassionem debet nobis inducere habundantia compassionis domini nostri Jesu Christi ad nos. Unde teste Augustino sicut sustinuit aliis pravis a tormento consociare sicut dicitur, quia ipsum ... compassionis in ... ipsum miseriam compassionis sua ut sic compassus est, immo vere languores nostros ipse tulit et peccata nostra ipse portavit. Item in membris suis sicut ... teste apostolo: Si patitur unum membrum, omnia compatiuntur. Item duplex utilitas compassionis que nos allicere debet ad compassionem. Causa consolationis ... Unde ... de ... plorantibus in consolatione non te pigeat visitare infirmum, cum lugentibus ambula. Ecclesiastici septimo. ... consolationis consolabitur. Item sicut dicit apostolus: Si compatimur et conregnabimus. Rara est utique compassio que ... Unde ... simul contristatur et non sunt ... ne compatiuntur ... et non solum condolere amicis, immo etiam inimicis. Sicut Joseph super fratres suos flebat qui eum pro triginta denariis vendiderat. Similiter David plangens planctu magno super mortem Saul qui eum sepe occidere ... procurabat, immo etiam flebat filium suum Absalon qui eum expellere voluit de regno. Pro quo mortuo consolari se non poterat, et cooperto capite lugebat dicens: Quis michi det ut ego moriar pro te, fili mi Absalon. Similiter Job flevit, magis super afflictionibus dicens: Compatiebatur anima mea pauperi. Debemus flere compatientes ... et eis de ... compassionis et ... consolatione ... et in corde de afflictione proximi gaudere et afflictionem proprie ... sit non alleviat vel ... affligentes sicut non compescit ... consolatur.

Sequitur de pace et primo est ~~De pace~~ ... De pace. Ad dyem quidem quia ... et omnia membra ... singula interiora et exteriora ad ... disponuntur. ... cogitationes voluntates ... affectus et omnes vires interiores ... debite sunt ... et omnes ... ad voluntatem dei ... ordinantur ... et ... omnes ... bona dispositione ... agit in ... mortalis patrie ... Ille qui vere vera capit dominum pacis, et notatur glossa super illo ad Romanos: Justificati ex fide pacem habeamus. Quia ad ipsum mandatum eius contra voluntatem non ... qui super admissa dominum et ... in ... mandatum suum ... arbitrio pax ... nec ... contra ... cordiale cum ... et ... cum ... cum vicinis ... habere cum omnibus ... cum vicinis ... Ille vere pacem habet cum proximo qui toto nisu cavet ne quamvis ... quamvis ... ... si ... peccata cum ... et hac ... cum ... si ... vindicari ... ... et ... Ille vere pacem querit qui ... ut ... sic ... Apostolus ... Vere pacem ... nos ... ... amor ... pacis ... nobis debet ... utilitas pacis ... quia ... pace ... pacis. Quantitas est ... et ... quod ... quia ... in ... nam ... in ... ... teste ... pace ... dormiam et requiescam ... teste apostolus dicens: pacem habete et deus pacis et dilectionis erit vobiscum ut ... super epistolam ad ... Si bona ... diligas ... pacem ... Sed ... saluti coniungitur ... non possunt ... nisi ... ut ... scandalizantur ... super ... pacis ... et ... qui vota ... precepta ... ubique ... teste ... pax multa diligentibus legem tuam ... Aliud quod ... omnis ... pacis ... radices ... et ... pullulare ... non ... quod ... voluntas ... vera pax ... aliis quia non est vera pax ... alios ... qui ... pacem habent ... sunt ... ... qui pace ... diviciis ... in pace ... qui ... vere pacem ... ne ... deum ... quod alii faciant vel loquuntur ... pacis ... cogitat ... vere pacis ... De misericordia

Misericordia vera ipsa consistit in tribus, scilicet in dando, donando et rogando. Vere misericors est qui quandocumque aliquem hiis indigentibus [illegible] inspirat quod si non facit vera misericordia non complet. Dicit Crisostomus: Tenacem aliquem thesaurizare et sibi omnibus diebus non sufficit, non dico omnia complesti. Augustinus: Sicut fatue virgines oleum habent sed non copiose, ita ipsi in fine habent misericordiam. Job habuit tamen, dixit: Foris non mansit peregrinus, hostium viatori patuit. Si negavi quod volebant pauperibus et oculos vidue expectare feci. Si comedi buccellam solus et non comedit ex ea [illegible] quia mecum crevit misericordia et de utero matris mee [illegible]. Secundo quando dat scilicet et nullam iniuriam condonat misericordiam non fecit. Sed dicit Gregorius: Vere misericors sponte et cum gaudio quia vindicte iniuriam ex corde remittit inimicis vindictam [illegible] immo vere misericors pluribus dolet de peccato illius qui intulit molestias quam pro afflictione quam in corpore sustinet. Exemplum de David qui Semei maledictionem et lapides quos eum mittebat ex corde dimisit et non petita vindicta [illegible] abstinere suis [illegible] prohibuit. Et dixit: Forte Deus dabit mihi benedictionem pro ista maledictione. Exemplum de Joseph qui pepercit fratribus suis antequam peterent [illegible] etc. Sed hoc non sufficiat vere misericordi nisi de iniuriatis veniam ab eis pro eis obtineat. Beatus Stephanus iudeis ipsum lapidantibus [illegible] ad Deum imprecatur. Dominus: Dimitte eis noxam hanc aut dele me de libro in quo me scripsisti pro [illegible] persecutoribus. Ita beatus Stephanus pro lapidantibus oravit, tamen ut qui dixit: Dimitte illis quia nesciunt quid faciunt. Et Crisostomus: Ubi vides iniuriatos compatiatur [illegible] non enim sciunt quid faciunt. Tertio petens [illegible]. Ad amorem vero misericordie nos inducit Deus quia [illegible] sua [illegible] misericors est et [illegible] aliis magis diligit. Propter quod dicit: Ite et discite quia misericordiam volo et non sacrificium. Aliud inducit vero misericordie est quod misericors [illegible] immisericordes in iudicio sine misericordia iudicabuntur teste Jacobo: Judicium sine misericordia fiet eis qui non faciunt misericordiam. Et misericordes adeo copiose misericordiam consequuntur. Fenerat enim Domino qui miseretur pauperi et tamquam magna usura et lucro recipiet quod elargitur pauperibus. Affirmo vero misericordie [illegible] collaudatione [illegible] et [illegible] quantum aperit deum [illegible] omnis misericordia locum facit [illegible] unicuique. Aliud vero misericordie tamen [illegible] salva vita [illegible] et dat pauperibus et laborat continue. Exemplum cuiusdam [illegible] ut possit pauperibus indigentibus amplius subvenire. Aliud [illegible] misericordie est cum [illegible] posse non relevat indigentiam. Crisostomus: [illegible] quod tamen habemus non est parvum [illegible]

pupillus etc. Item eciam aliis de iniuriatis dimitteret qui eam vindicare non potest. Item non ex puro corde remittit et amore sed aliter quod fecit inimicis de iniuriatis dimittat. Item peccata non dimittuntur antequam [illegible] pro iniuriatis et eorum [illegible].

Concordia vera est **De concordia** perfecta que ad deum unione voluntatis [illegible] ad deum quia sibi [illegible] se posse [illegible] moribus conformari. Dicit Crisostomus: Est nichil [illegible] quam quod homo sibi conditori se imitatur et suum modum [illegible] famulatur. Omnium operum concordia habet [illegible] petunt nos ut speculum pie vite [illegible]. Item vera concordia dicitur esse cum omnibus [illegible] idem sentire que sunt ad deum. Sicut [illegible] erat multitudinis credentium cor unum et anima una in Domino, id est ad omnia que spectant ad deum, ut [illegible] sua [illegible] neque sua [illegible] ut plures lucrifaciam. Sic apostolus: Infirmus fui cum infirmo [illegible] omnia omnibus ut omnes lucrifacerem. Ad amorem vero concordie inducit nos deus quia valde laudatur in domino et accepta concordia fratrum sicut ipse dicit: In tribus beneplacitum est spiritui meo que sunt probata coram Deo et hominibus: concordia fratrum, amor proximorum, vir et mulier bene sibi consentientes. [illegible] non homines [illegible] licet [illegible] quod antea noluerunt [illegible]. Aliud nos inducit diligentia Christi qui fecit concordiam inter deum et homines. Inter apostolos cum orta est discordia quis eorum maior esset [illegible] indignabatur enim [illegible] et alii [illegible] volebat sedere ad dexteram et sinistram [illegible]. Aliud vero concordie ad deum est testimonium conscientie [illegible] ab voluntate Dei. Apostolus habuit [illegible] nichil mihi conscius sum. Et Job: Neque reprehendit me cor meum in tota vita mea. Et [illegible] bonis [illegible] ordinacionem [illegible]. Aliud vero concordie ad proximum [illegible] ad omnes quod nulli aliquid [illegible] malum [illegible] valeat affirmare. Utrique fuerunt parentes sancti Johannis Baptiste. Erant enim ambo iusti ante deum incedentes in omnibus mandatis et iustificationibus Domini sine querela [illegible] quam habebat [illegible] loquitur. Aliud [illegible] concordie [illegible] displiceat. Aliud [illegible] concordie ad proximum [illegible] bona opera [illegible] mores aliorum corde [illegible] displiceat quia [illegible]. Aliud vero discordie est ut deum et honorem eius hinc displiceat diuina ordinacio quod passio uel prosperitas eis et dominacio sit causa discordie quam prius et prius proponit aliorum et eorum proprii tunc sic disponit et sic in umquam mutare proponit uel paciens emendare.

De vera in patria constantia

Constantia vera in patria est cum homo tam constanter in prosperis quam in aduersis aliorum operibus non dimittit sicut Job de se dicit c. 27. non recedam ab innocencia mea iustificacionem quam cepi non relinquam. Verum constancie ut minis uel blandiciis educi sit ad transgressionem diuinorum preceptorum et uotorum patet in vii fratribus illis Machabeis qui potius legis et ab scissis cutibus capitum pedum et manuum et aliis cruciatibus vim torquebantur. Et Eleazarus qui simulacione noluit illicitas carnes comedere sed potius uelle se mitti in infernum dixit ille. Illa autem constancia sicut quam numquam aliquando deus cessat. Primo id est quod benedicta diuinitas in tempore. Secundo cessat a fructu despoliando et peccandi natura teste Leone papa. Secundo est quia haec vita peccatorum et factorum quod non possunt et ideo cessant peccatum de faciendi nisi perficiendi proponunt appetitum. Secundam constanciam educit nobis per quatuor causas constancia et perpetue vigorem quam corporis fragili per constanciam eternam gloriam meruerunt. Hanc apostoli nobis educit tertio pertinacia malorum hereticorum et hominum peruersorum qui pro suis maliciis quam pertinaciter perseuerant in pertinacia magis et tormenta sustinent pro constanciam ipsorum et sustinent commissam penam anime eternitate corporis opprobria tentes. Quarto uero constancie est cum quis uel per amissione rerum uel corporis cessat ab eis quae deo placent sicut Thobias a sepultura mortuorum non cessauit propterea quod rex ab eius abstulit omnia et contra dicere precepit. Et apostoli qui licet ... uel per flagellacione uel timore mortis in nomine Iesu nominis manifestacione cessauerunt contra aduersarios. Quod deo magis oportet obedire quam hominibus ipsi nos iudicate. Quarto uero inconstancie est cum quis propter hominum fauorem uel aliquod lucrum optimum recedit a iusticia sicut Balaam propter amiciciam et munera Balath contra preceptum domini voluit maledicere populo israelitico propter amorem rerum temporalium et terrenorum sicut et Judas qui recepit a dominum cum compulit ei perditorem dedit omni uel titulis suis passiones quos diligit et propter timorem corporis apostoli a dilecto suo domino omnes fugierunt. Mathathias non concupiuit hereditatem honorem amicicias regis Anthiochi et promissa munera preciosus et reliquens omnia sua fugit in montes ut legem domini conseruaret. Sicut uero appetitus regalis decepit uel amor rerum temporalium retrahit a iusticia sicut uel amor corporis retrahit sanctum Stephanum a iusticia sed tenuit eciam ut pertinacias lapidum illorum perinde sit ipso sicut et paulo qui dixit non sic allegat sed est mori paratus pro nomine domini mei Iesu Christi.

De largitate vera in patria

Largitas vera in patria est addens deus quod supposite res temporales indigentibus hylariter ministrat ymo omnibus indigentibus dona spiritualia et specialia licet communicat verum in confessionibus predicacionibus consiliis doctrinis necnon sanctis desideriis paratus est ymo eciam desiderantibus et non auditis doctrinam predicauit. Sic et consiliis apostoli importune et oportune predicauit et innumerabilibus ignorantibus erroris gentium et sectorum eciam quos inspirat regnat et non sufficit largo nisi se totum exponat studio meditacionibus et sanctis operibus continue pro salute omnium proximorum. Ad hanc largitatem nos inducit deus appetitus conformatus sicut qui tam continue dat nobis bona temporalia et spiritualia et non petentibus eciam et supra omnia carnem et sanguinem dilecti filii sui ut sufficit ei dona semper dat ut recipi dat in mensa in singulis diebus communicat sua largitate quod nulli bona sua denegat quicumque sic adueniret ymo plurimos in nocte uel in die cunctis dona sua elargitur quanto in rapiente fonte ab effluxione donorum spiritualium se nequam potest continue largi diuina prouidencia conferat qui recipientes talia dona ipso amittere dicat uel eam continuo dictante uel ipsum peccata impugnare. Ad hoc nos inducit deus quod aliena sunt quae diuinam sibi compellimus quae quod late et longe commiscere tendunt. Depellibus alienis. Tertio se compelimus clamans non in pecunia et deus nunc est quia donatorum sic dans cum gratia propellens eum dictante. Vere largitas est cum quis sua dat indigentibus hylariter pure amicis detur graciis et spe pro fauoribus uel sufficit non largo dare sua ymo tradat et se ipsum pro salute proximorum suorum proximis sicut docuit beatus Jacobus. Et per causam suam proposuit et uos debemus animas nostras pro fratribus et amicis ponere. Ad hanc magis obligatur prelati hanc largitatem sicut apostolus dixit ego ipse impendar pro animabus uestris et cottidie morior propter auctoritatem gloriam et sic perdita mortis perfecio. Tertio uero largus sua ipse recompensat dat domino totum quod est et quod habet quod ipse ad eternam laudem et augmentacionem glorie singulis angelis et sanctis omnibus ad perpetuam exultacionem. Sic et uerum inspirat et perfectis ad perfectionem conspiracionum. Prima uero fictae largitatis est cum quis dat sua ut laudatur ab aliis et uel aliis dandum inoportune reputetur uel clamore pauperis collaudetur. Opinione recte perdit et mittit. Secunda uero fictae largitatis quam dicit sua propter curiositatem uel fauorem uel propter spem gracie temporis et glorie instituto uel propter timorem edictus quod dat pauperibus impune ut non turpem turpissimum mandatum.

De veritate vera in patria

Caritas vera et perfecta et iusta est quando concordat mens lingua et opera ut quod sentit corde proferat in ore et quod loquitur ore perficiat opere. Contra ypocritas simulatores. Dicit Crisostomus simulatores inveniet et observatores et imitatores eos qui ambulant secundum formam nostram. Glosa in videndo audiendo et vivendo. Ille verus est qui deo et hominibus conformitatem diminuit omnia vota sua et omnia vera sua opere complet semel dicta nisi causa quod salubri consilio cuiquam dimittat. Quod dominus cuique suarum operum quod mutat ut Ezechia et Ninivitis. Vera dominus Ezechie per Ysayam mortem predixit et tamen quindecim annos post fletum adiecit. Et Ninivitis post plures dies subversionem Jonas predicat quam post humiliationem populi et regis statim remisit. Ad amorem veritatis nos inducit deus quia Christus est veritas et quia ipsa veritas per amanda est et est cuique hominibus conspicua sit veritas et tollerabilis non est. Contrarie veritatis sunt pure veritatis cum quam habent complent in voluntate contrariam non habent. Causa simulis et amabilis est veritas. Dicit Crisostomus superbia et impudicitia que nimis contraria est superbis et impudicis quia contrariorum suorum in oppositum permanent. Item quia veritas est virtus que omne quod ablatum est iubet restituere quia veritas est de immutabilibus. Unde dicit Salvator: facilius est celum et terram transire quam verba pure dicta. Vere virtus est cum dicit neque propter utilitatem propriam neque propter timorem alicuius neque amissionem temporalium rerum neque cupiditatis ulterius ipse veritas nec dissimulat nec palliat de aliis nec quod ex proposito aliquid fictum dicit nec promittit dicere nec verba solum aliquid dicat nec tamen minima committit. Exemplum Balaam dicit: Si dederit Balach michi domum plenam argento non possum dicere nisi que dixerit michi dominus. Et similiter exemplo Jabcolis Ezechie Danielis aliorum contra prophetarum quos nullus convincere potuit nec minis nec fictis aliquatenus deviarent. Augustinus: Felix est cum hic de corde et alieno in ore et vera sua quod facilis sunt tam utilis et necessaria promittere. Unde non eorum ille fallax est sed proditor veritatis est ut dicit Crisostomus qui turpiter veritatem et palam produnt mendacium loquitur. Sed qui etiam non libere veritatem promittat quam libere promittere debet aut non libere eam defendit quam libere defendere convenit. / Mansuetudinis auctoritates /

Mansuetudo vera et perfecta sive benignitas est cum propter nullas contrarietates nulla turbatur contumelia nec amaritudine cordis contrarius indicatur sed est quando homo nec audiens nec vivens more suo vindicans. Exemplum Salvatoris dicitur Christus quia agnus mansuetus qui portatur ad victimam qui coram tondente se obmutescit etiam apparuit ad sanctum Jacobum. Dicit glosa super illo verbo Marci: Christus sua quae mentes obprobrantes et cordis amaritudo non afficit sed simplicitas fidei ad omnem patientiam instruit. Christus quoque nec vocat nec ira afficit sed equanimiter omnia sustinuit. Sine virtus quam nisi sunt sed sedens quod non fiat nisi vera pure perfecta et virtus est. Dicit Crisostomus: Amice quam ergo nulli prius et humilis corde mansuetus nec imitat nec nocet nec nocere cogitat. Christus est qui malis moribus dominatur. Ut dicit glosa ad amorem mansuetudinis inducit nos beatitudo promissa. Propter dominum dicit: Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Mansueti hereditabunt terram et delectabuntur in multitudine pacis. Dicit Petrus: mansuetis dabitur gloria. Dicit Crisostomus: vere mansuetus est cum mens iracundie non nimiat nec mordetur nec remordet nec respicit aliquam asperitatem demittat sed precibus cum adhibitione. Dicit Bernardus: Sunt dicte mansuetudinis et cum homo mollia verba et benigna et mansueta profert et facit mansuete quod homo hiis verbis turbatur mitiget amaritudinem cordis. / De vera et perfecta fide.

Fides vera et perfecta est credere patrem et filium et spiritum sanctum esse unum deum et in tribus personis et unam divinitatis essentiam coequalem gloriam coeternam maiestatem sine ullo eorum initio vel fine. Et omnipotens incomprehensibilis et immutabilis et in tribus personis nulla est prior aut posterior quia coeterne sunt nec aliquis maior vel minor quia persona coequales differt in proprietatibus quod pater est principium ingenitus. Filius hominis eterne filius a patre est genitus. Unus deus verus de deo vero. Spiritus sanctus est nec creatus nec genitus sed coequaliter procedit ab utroque. Item vera fides iubet credere quod dominus noster Ihesus Christus est verus deus et verus homo ut eternaliter natus a patre secundum deitatem temporaliter natus de matre secundum humanitatem, etiam assumpsit animam de novo et corpus de purissimis sanguinibus beate virginis Marie. Impassibilis et immortalis secundum deitatem passus et mortuus secundum humanitatem. Item vera fides iubet credere omnes articulos fidei proprie pertinentes ad deitatem et humanitatem. Ad veram fidem inducit nos deus fides antiquorum fidelium patrum scilicet Abrahe Ysaac et Jacob Moysi et plurium consimilium ut Raab meretricis Balaam et similium quia sine fide impossibile est placere sicut dicit apostolus. Ad hoc nos inducit deus propter utilitatem fidei nam teste Apostolo omnia possibilia sunt credenti et orationes petitas credite et fiet vobis. Christus: si habueritis fidem sicut granum sinapis dicetis monti huic mitte te in mare et fiet vobis. Et apostolos nostros petere. Augustinus: Adimari sunt dicte vere fidei contrariorum sequuntur in bonis operibus nam sicut corpus mortuum est sine spiritu ita fides sine operibus mortua est ut dicit Jacobus. Dicit Christus: fides non est facere scientie ponentis post pitagoram putare dicunt quod omnia sunt contingentia necessario vel fato et non quod divina providentia, ut dicit beatus Augustinus. Ille demum deo non credit qui eam putat de occulta fieri que pro hominibus hominibus facta pertinerit. Item iacobus non est verus propheta qui non audet ideo statim videri quod audiens vince. Heu multe sunt occulte heresis dogmatis fidelium quorum filiorum sic confitentur arbitrium ut dicamus nos sic indigere auxilio dei. Et tamen illis errant cum manicheis dicentes hominem virtute non posse peccatum quam eos qui ad veniam dicunt hominem putare non posse utrique enim tollit libertatem. Nobis autem dici sic posse et non posse peccare.

Spes vera et perfecta. De spe vana et ficta.

Est etiam sine bonis operibus contra gratiam dei et multis predictis pravis sed deo adlaudans spem suam vanam gratia dei non pro merita vestra, multis autem sine gratia dei nemo salvatur. Spes autem sine meritis non est spes sed presumptio dicta. Est ille vanam spem habet qui his bonis operibus se quod tenet, unde tunc in peccatis multis sed in hominem bonis languis et nunc deo confidit nesciens utrum bona opera placeant deo cum omnis iustitie mee sit coram deo sicut pannus menstruate mulieris. Item vanam spem habet qui deo nostro offert sacrificium, unde idem apostolus: Sacrificate sacrificium iustitie et sperate in domino. Iustum sacrificium est unigenitus dei filius qui se ipsum totum unde abstulit deo patri in ara crucis. Amplior enim emendata offensus quam totus mundus debebat persolvisset cum ut dicit Ambrosius una gutta tua prope sanguinis ad redimendum humanum genus sufficiebat effudit ut habundanciam dilectionis ostenderet. Iuste sacrificio cum toto spes et salus nostra, unde idem penitentia ipsius amantis gratia contabatur sed non perturbatur quia vulnibus domini recordabor ego non quod in deest fidei in ipsius christi vulneribus ihesu christo que mira affluit ut deus sit scientia quod quid sciat sic cum ieiunat vigilat orat sanguine sudavit laceratus ladnatus flagellatus passus crucifixus est ut de ipso passionem omnium virtutum haberemus. De vanam spem habentibus unde nobis deus quod dulcissimus amor noster quo cogente tua tanta amaritudine salutem nobis pervenerunt. Et ne ablata salus nobis deperiret nobis tanta dilecta adhibuit ut conservet nobis ad preteritorum spiritualium remediorum quod prima ad imitatorem corporis sui et sanguine adconfirmandum. Item vane spei est qui vult recipere nullus regni fortitudo in bonis qui vilis est in agresso arduorum et fortis in perpetuam eorum unde idem vult agere regni fortitudine cum tamen voluntur agere regni fortitudine tamen vivam omnibus contraria aliud. Item false spei est qui propria divina et vota transgreditur non curans vitam suam corrigere sed

spiritualis sic similiter dispensatio multis sed bonis de talibus spes bona non est sed dicitur illo sapientie. Spes impii velud lanugo que a vento tollitur et tamquam spuma gracilis que a procella dispergitur et tamquam fumus qui a vento diffunditur et tamquam memoria hospitis unius diei preterit. / De timore vel iusto.

Timor iustitie fidei et moribus divinorum custodia pectoris cordis. Iste iustus timor est ampietas cordis retinens hominem ab illicitis unum membrorum sicut quod est vicinorum et asservat membrorum ne vel anima adeo peccatis separantur vel aliquo familiaritate elongetur tamen et metuens ne deo abo potum et sopno vel aliquid contra dilectionem a consolatione queat et ipso inde se tempus fiat hanc amplius sic sponsa ad sponsum suum ne a ego deserit vero vel facto unum offendat quod de grandiciis unum in erat iustus timor est qui non solum agnitibus unde venialibus facit abstinere peccatis. Unde qui sive venialibus multis peccatis et familiaritatis amittit regina militiarum generat negligentia dedicatorum timoris iterum deus nulla unius utilitas est enim initium sapientie unde psalmus initium sapientie timor domini et initium iustitie unde idem quod sine timore non potest iustificari. Item est sigillum relictum omnium gratiarum restitutum unde idem: Timor domini expellit peccatum. Ubi enim non est timor statim omnibus vero despergitur unde idem nisi te teneret instanter timore domini statim subvertetur domus tua. Alia utilitas dat timoris humilis promittere didici vel adeo effugiat te ad prosequendam retinendam et recuperandam gratiam quandam. Sic ut dicit Bernardus certum deo non superbe sapere sed time. Time cum accipit eam gratiam ne condigne operis cum eam time cum receperit quando iam cessimus magis time cum deinde recepta fuerit recedimus peccatis. Item nos inducere deus imperialibus nostris amore denique Iob et cetera qui fuerint cui non sit stabilis de angelis suis repelle pravitate quanto magis qui habitant domum luteam et terrenum habent fundamentum quod tineam consumentur et tamquam vides sicut fuit adam sapiens david salomon quod fuit apostolus et hec vel passus pertinent unde idem Cadent a latere tuo mille gloriam qui dextris fede in medio ad latus medicis et decem milia a dextris tuis qui dextris prede ad dextram christus. Item nos inducere deus quod sanctorum timorem dominum ut Iob qui de se ipso testatur quasi tumentes fluctus super me timui deum et super idem Iob inpsi fidenssimus meum desperabat omnia mea dicit glosa perfecte quibus unum de recipere peccatum sit eum sanctus ipse trepidat que modo laudat et postea de se ipso loquitur quotiens de me cogito toto corpore contremisco quid quoque nos impii facimus acturi ubi tanti viri trepidat. Item iusti timoris est qui sollicitus est omnium que docet sive vel nullo tempore et loco quod quamquam negligat quia sunt posita ymo posse omnia opera fideliter. Deo dicit etiam qui timet deum nichil negligit et qui timet deum facit bonum. Aliud est filialis timor: hic qui pro commissione rerum carnis bonum facit non propter deum et mala dimittit. Hunc timorem perfecti habent, de quibus dicitur: Naturaliter timere eos qui corpus occidunt. Et ipsi tamen quiescunt ab homine mortali. Talibus dicit dominus: Ipsi sunt dii eorum. // De leticia vera et perfecta sequitur

Leticia vera et perfecta est complacencia alicuius in ideo sed gracia cum gaudio est in deo videlicet potencia sapiencia bonitas largitas pulchritudo beatitudo vita maiestas fidelitas caritas humilitas et omnia que in eo sunt. Et leticia est de deo. Ille vero leticiam habet qui spiritualiter conversatur hic cum omnibus sanctis suis ut unusquisque fecit [illegible] [illegible] secundum quod intendit [illegible] per conformacionem de hac gracia gaudebat et gloriabatur apostolus dicens: Gloria mea hec est testimonium consciencie mee quod in simplicitate et sinceritate dei et non in sapiencia carnis sed in gracia dei conversati sumus in hoc mundo. Similiter ad veram leticiam nos inducere debet quod filius dei inter omnes creaturas solam humanam naturam assumpsit ut vere diceretur deus et homo et homo deus [illegible] hic deus homo [illegible] angelis non competit sed semen abrahe. Dicit apostolus ad hebreos [illegible] admirabile commercium [illegible] et ab angelis [illegible] ad hanc leticiam inducimur [illegible] eterna beatitudine letificat [illegible] [illegible] Abraham [illegible] privilegia [illegible] testimonium apostolorum [illegible] [illegible] nos hortatur apostolus dicens: Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete [illegible] eterna beatitudine. Aliud vero leticie est qui spiritualiter in [illegible] et remissione omnium peccatorum [illegible] deum [illegible] caritatis offendit [illegible] graciam collatam [illegible] amisit [illegible] et [illegible] demeruit hanc leticiam habet maria magdalena cui dominus dixit: Remittuntur tibi peccata tua [illegible] et maria vere leticie [illegible] securitas [illegible] quod sit filius dei et heres [illegible] hanc securitatem dat spiritus sanctus. Unde dicit apostolus: Ipse spiritus sanctus dat testimonium spiritui nostro quod filii dei sumus. Si filii dei et heredes. Hanc habuit apostolus [illegible] cum dixit: Certus sum quod neque mors neque vita neque angeli [illegible] poterit nos separare a caritate [illegible]. Aliud falso leticie est delectacio in transitoriis sive per temporalibus sive amicicia carnali sive commoditatibus vel leticia temporalis [illegible] laqueum [illegible] cum [illegible] et leticia [illegible] vera leticia quod [illegible] laqueum [illegible] leticia naturalis [illegible] vel audit loquitur vel audit legere de summa perfectione dei vel [illegible] appetitus [illegible] naturalis. Omnes homines natura appetunt beate et leticia [illegible] difficultate [illegible] qui sit adeo [illegible] naturalis [illegible] dicere possit cum ipso: Ego gaudens gaudebo in domino et exultabit anima mea in deo redemptore. //

De tristicia vera et perfecta falsa sequitur

Tristicia est dolor cordis pro omnibus iniuriis quas deo [illegible] peccator [illegible] [illegible] criminalibus quam venialibus. Horum dolor in [illegible] lacrimas [illegible] qui corde [illegible] amat [illegible] temptacionibus sive repugnancia [illegible] qui cum videt vel audit [illegible] spectat ad impudiciciam [illegible] cogitacionibus et affeccionibus vel voluntatibus [illegible] quod [illegible] gloriam [illegible] levitate vel [illegible] amicicia vel appetitum [illegible] dicitur in aliquo peccatorum [illegible] graciam [illegible] est vadens et non rediens [illegible] ad [illegible] non [illegible] omnis [illegible] non [illegible] nos in [illegible] ad mortem [illegible] vite [illegible] [illegible] nos [illegible] [illegible] utilitatis [illegible] leticia [illegible] [illegible] leticia [illegible] mortis [illegible] [illegible] leticia [illegible] utilitatis [illegible] et [illegible] lacrima que est effectus tristicie [illegible] ut [illegible] dolore [illegible] affligit [illegible] libera [illegible] affligi [illegible] subito liberari [illegible] [illegible] ossa [illegible] talibus [illegible] non videt non audit non gustat non odorat non sentit [illegible] possit [illegible] loco [illegible] possit [illegible] dolor [illegible] tristicia vita sua. Iuxta illud Eccl. Cor sapientum ubi est tristicia, stultorum cor ubi leticia. Quando flere tristicie est qui vero compellitur superfluitatis ordinatorum dicitur compassionem tribulacionis temporalem tristatur vel compassione vel parentum morte vel ex propria infirmitate corporis vel alia contrarietate. Talis tristicia nullam confert sanitatem sed magis dilaniat. Iuxta illud: Sicut tinea vestimento sic tristicia viri cordi. Et alibi: In merore animi spiritus deicitur. // De quinta vero ipsa ratione vero ipsa de excellencia donorum dei anima ad gratulacionem sui et debita cordis reverencia. Sic magnificat David dona mandatorum dicens: Dilexi mandata tua super aurum et thopazion. Et Salomon donum sapiencie preferebat dicens: Preposui eam sapiencia cunctis opibus et divicias nichil esse duxi in comparacione. Ille vero gratus est qui omnium donorum dei excellenciam in dignum sentit, et quanto dignior est sentit tanto gaudio amplius compascit. Multum gaudendum docet nos, scilicet quod dedit deus nobis donum ex operibus nobilissimis, sublimissimis, optimis, utilissimis, perfectissimis. Et donorum magnitudo non est tamen primum donum vel res aliqua sive corporale vel spirituale quod non adeo excellat. Igitur non sit relinquendum(?) munus dei solo modo, sed et donum dantis. Et pensandum est affectus dantis. Non enim quod solum dat illud vel tantum aqua [illegible] vel aut absolvat amicos, sed quomodo donum dependeat et quod delectat et benignitate sua. Et pensanda est utilitas donorum singularum. Dona dat ad gaudium super omnia eterna sanctos et nos ad beatificandum. Et pensandum est quod tegit deus ad eandem, non timor aliquorum, sed ut spes dei bonitatem ut aqua viva anima sed eterna decorata bonitas superat. Considerandum est dignitas anime quia ut ipsa anima dignitate sua ut meruit et vincit aut alias creaturas. Est utilitas considerandis, ad quam nos inducit de via vera apparitur. Sancte propheta et monet dicens: Ad effluendum igitur gratitudine oportet sancte prophete dicere. Docere me sanctitatem quanto est maior et gaudio et anima et tanto amplius opus dei cogit ad largiendum donum et gaudium dei. Quia qui perpetuis singulis expediet, quem videt adgaudendum pro singulis donis primis et magnus ex toto corde gratias agit ad ea. Sic venit accipit et toto nisu gratias absolvit. Cui maius ipso deo receptus impollutus sanare conceditur quo donum anima accipit reddere quod facit accepit vel suscipit et magis accepta vel amittit ut sapiens gratie indiget. Christus vel admirans affectum est per eam ipse bonitate dat verissime sicut et quod Thobias ait: Videns te deum, quam castigasti me et sanasti me. Adaequale gratiarum munera et gloriam infinitam dat deus devocionem et permittit evenire tribulacionem, unus ad maiorem gloriam, sicut promisit in Job in capitulo ultimo. Sic beatus Gregorius dicit animam dum vera dilectione gratitudinis est ad eas absolvit cor suum aqua mala voluntate vel vacaciones vel levitate vel dilectione temporali vel amicicia carnali replevit, non est spiritualia dona capere. Et in preceptis gratias suas non cessat. Et collatus amicitie regum sancti sunt ordinacionem dicit quia utilitate quam non laborat ac quod ad anime eius adeo ut collata recordare racio ripsa aut velit dei prudencia impugnare non cessat. Sicut Seneca prosequit congregat sic anima mater amittere dum eis abutitur largitatem. // De zelo vero et sancto desiderio animarum vero prosunt et que de suis meditacionibus, sanctis desideriis lacrimis, oracionibus, vigiliis, ieiuniis, predicacionibus, confessionibus, consiliis, doctrinis, aliisque bonis operibus pro animarum salute laborat. Quanta gratia sit sic describit dicens: Quia quanto sublimior, venerabilior, gloriosior est pro quanto corde tanto dicere(?) alios ad amorem suum studet adducere vel quante corroborare tamen fidelium agnoscere gaudium, pro omni re est leprosus autem est nullum optimum deo est sacrificium quale zelus animarum. Et hic spiritus imaginare sanctitatis animabus inspiravit de zelo animarum. Quod docet nos dominus Ihesus Christus qui tota vita sua tanto suorum compassionem cum perplexionem sustinuit laborum ut pro recuperacione animarum venditarum singula membra sua ad singulas penas et tandem animam suam ad mortem crucis obtulit. Testis beatus Ieronimus revelacionibus sicut sanctissimus sanctis fuit ut sua dispendia non attendit dum animas lucraret. Igitur dignitas animarum et quanto zelus animarum dicit: Et aut animas suas proprias redemptas(?) pro corpore suo sanguine suo toto abstulit, Christus filius dei pro eo cum sufficienti una gutta tamen precioso sanguinis ad redempcionem humanam generis dedit dimissisque et magis ad hoc sed bonis terrenis ut discepit hanc nobilitatem animarum voluit sapiencia dei que nos in gratia et ideo comitetur Christus beatus dicitur. Dicit quod pater attendens aut nobilitatem quam pater dominum vivit cum absencia probat quod cum presencia contulit quam deus tota pater. Tristicia ut sanctus Augustinus opera dicit: Quia demones tamen recordarunt ut pena eorum mitigata augmentat deus vel sanctus Christus cor non curat ut plures animas suo lucrifaciat. Sic et zelum sanctus dicit quod dicit non ut eo moriar pro exemplis eo ipse impedimento parabilis viris et terris tanto modum Christo gloriam animarum mortis pericula suscepto et beatus dominus cum se voluit vendere pro quodam captivo quem detinebat

tenebat

salvatorem. Et etiam propter aliud quia apud hebreos propter victum quem sepius pro salute animarum suarum vincendo conservat dato pro laboribus suis. Sicut enim de spiritualibus operibus sollicitantur et primiciis plus quam de carnalibus cibis et divitiis quia sicut in [illegible] dominorum quia dixit ad Abraham [illegible] ecce [illegible] Et eorum amplius habeat quam favorem hominum et amiciciam quam peccatorum salutem et perfectionem celestis ut patet [illegible] ad apostolos. Non quero vestra sed vos. Non [illegible] Et quia ubicumque duo movent ad aliquod opus scilicet deus et aliquid aliud difficile agnoscitur quod plus moveat. Ubi igitur aliquem movent commodum corporale vel ad aliud opus spirituale salutis animarum et species lucri vel favoris vel placencia vel libertatis vel aliqua alia delectacio sicut difficulter discernitur quod istorum plus afficiat animum operantis [illegible] et quod aliquod istorum plus moveat quam deus vel animarum salus [illegible] de libertate nobilibus iuvenibus et formosis quam senibus pauperibus ignobilibus et deformibus [illegible] et ad amorem fructu [illegible] vel amplius [illegible] deus et tamen vel plus deo placeat. Contra beatus Jacobus. Nonne pauperes elegit dominus in fide [illegible] regni et vos exhonorastis pauperem [illegible] igitur [illegible] honorare [illegible] in ecclesia [illegible] honorate [illegible] quod de operibus [illegible] magis quam [illegible] quia [illegible] ad illa opera que laborem [illegible] et aliqua consolacionem ut patet [illegible] placentie vel [illegible] licet magnum sit [illegible] quibus [illegible] non habent [illegible] labores [illegible] ut [illegible] vigilie [illegible] licet [illegible] sit [illegible] quibus [illegible] ab [illegible] ut patet // De vera libertate

Vera libertas est non esse ligatum vinculis peccatorum que vere ligant animam. Nam ille [illegible] capiuntur [illegible] et funibus peccatorum suorum constringitur [illegible] ut sunt [illegible] Omnis qui facit peccatum servus est peccati. [illegible] non est libertas [illegible] liberi [illegible] Si filius vos liberaverit vere liberi eritis. Vera libertas est qui non capitur appetitu [illegible] temporalium vel laude vel favore hominum vel placencia [illegible] vel displicencia [illegible] vel [illegible] vel delectacione gaudii [illegible] vere libertas [illegible] nos [illegible] quod [illegible] homines [illegible] liberi [illegible] homini liberum arbitrium [illegible] quod [illegible] cogi potest [illegible] vel deo vel ab aliquo cogi potest [illegible]

liberum arbitrium contulit homini deus [illegible] Apposuit tibi ignem et aquam ad quod vis mitte manum. Ante hominem vita et mors bonum et malum quod placuerit dabitur ei. Ad veram libertatem inducit [illegible] quia [illegible] violabile observancia [illegible] qui [illegible] voluptatibus [illegible] illicitis [illegible] placuit [illegible] habeat [illegible] amplius [illegible] tanto [illegible] liberum [illegible] radicatur [illegible] libere [illegible] invitatur [illegible] recipiunt [illegible] de vera libertate [illegible] qui nil [illegible] alienat vel elongat [illegible] occupacio [illegible] nimia sollicitudo [illegible] dissolucio [illegible] alicuius [illegible] vel [illegible] desiderium [illegible] sine moracione [illegible] serenitas mentis [illegible] ut ignis [illegible] calidus [illegible] recipiunt [illegible] qui [illegible] suarum [illegible] laude et favore humano afficitur [illegible] ergo quod [illegible] vel voluptatibus [illegible] occupatur [illegible] sapiens [illegible] libertate [illegible] devoravit tabernacula eorum qui libenter munera accipiunt. [illegible] amore [illegible] munera [illegible] qui dat munera honorem acquirit [illegible] accipientium [illegible] libertatem et redigunt [illegible] libertate [illegible] occupatur // De religione vera et falsa

Religio vera [illegible] spiritualis [illegible] beati Jacobi [illegible] visitare pupillos et viduas in tribulacione eorum et immaculatum se custodire ab hoc seculo. Ille se immaculatum custodit ab hoc seculo qui in bonis secularibus non [illegible] quam spiritualia [illegible] spiritualibus nos [illegible] veritatis [illegible] scriptura

Spiritus est qui vivificat caro non prodest quicquam. Secundum apostolum qui iterum dicit si placet non potest ille qui vere spiritualis vult fieri, debet fugere radicem carnalis commodi, quia hec suscitat carnalia desideria que militant adversus animam, secundum dictum Petri apostoli. Et appetitus sui carnalis commodi hic firmat vel confirmat contra spiritum. Spiritu enim crescente [illegible] cum efficitur [illegible] [illegible]. Et sicut ignis et aqua sibi contraria non possunt, ita nec carnalis et spiritualis voluptas. [illegible] dicit quod [illegible] ut dicit apostolus non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. Hec autem ex [illegible] [illegible] apostolo [illegible] posse [illegible] hec autem [illegible] quia deo [illegible] spiritualibus [illegible] Et hec [illegible] non [illegible] quod [illegible] est [illegible] possumus nisi custodimus. Hec nisi humilitas [illegible] malis commissis et bonis obmissis et gracias [illegible] neglectis. Hec est initium timoris. Et de bonis accepte [illegible] ad deum [illegible] hec superat [illegible] amorem et [illegible] mali tamquam a deo benigne punitur. Hec nisi [illegible] et quanto magis [illegible] tanto magis spiritualem vitam [illegible] [illegible] vere spiritualis vite hec cum spiritus [illegible] carnem [illegible] tam cito et tam sentit in commodum spirituale sicut carnale, qui tam fugit incommoda spiritus sicut corporis, et tam vitat loca spiritus et homines ubi spiritus ledi possit [illegible] offendi sicut corpore, et qui tam cito [illegible] meditationem spiritualem sicut carnem, et tanto amplius curat spiritum quam corpus quanto dignior est spiritus quam corpus. Et [illegible] vere vite spiritualis est qui tam delectatur in cibis spiritualibus [illegible] [illegible] spiritualem refectionem sicut corporalem et tam ordinate sicut cibos spirituales sicut corporis, qui tam se [illegible] ad cibos spirituales sicut corporis quam tam [illegible] ad cibos spirituales [illegible] non appetit sicut [illegible] ad corporales [illegible] eos fastidit. Et aliud est [illegible] vite spiritualis si ita tam diliges est [illegible] spiritum sicut carnem, si tam paratus est [illegible] spirituali medico sicut corporali, si tam sollicitus est acquirere gratiam quia indiget [illegible] quia indiget [illegible] et tam ad amicos quam ad inimicos [illegible] laudatur quam [illegible] vituperatur quam [illegible]

[illegible] quia [illegible] homines [illegible] [illegible] [illegible] quadragesimalibus vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vult [illegible] dona spiritualia sicut dona temporalia et tanto diliges [illegible] corpore quanto est dignior spiritus corpore [illegible] omnibus dicit apostolus [illegible] [illegible] carne sunt que carnis sunt sapiunt [illegible] [illegible] spiritus [illegible] [illegible] vite carnalis est secundum regulam carnis [illegible] regimine vivere [illegible] ille secundum carnem vivit qui [illegible] quo vult et [illegible] vult et ubi vult [illegible] [illegible] dormit quid vult [illegible] vult loquitur [illegible] vult [illegible] [illegible] [illegible] vult et [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible] vult [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vestibus et [illegible] [illegible] vult [illegible] vite carnalis est libertas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] putat [illegible] religiose non [illegible] [illegible] [illegible] vana est religio [illegible] qui custodit os suum custodit animam suam et [illegible] [illegible] lingue [illegible] [illegible] [illegible] vanitas vanitatum et omnia vanitas.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vanitatibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] [illegible] vanitatibus [illegible] omnia que sub celo sunt vana sunt [illegible] [illegible] maturitate nos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] flagella [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] vanitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vos qui [illegible] quia lugebitis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vere maturitatis [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliqua occasione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissolutionem [illegible] omnia loca vitat [illegible] dissoluta sunt et fugit omnes homines dissolutos [illegible] maturitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dissolutionem non effugiet. [illegible] sicut beatus Job qui tante maturitatis fuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fugerent [illegible] [illegible] [illegible] me [illegible] [illegible] [illegible] et tanta fuit maturitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non cadebat in terram dicitur Lucae [illegible] primus est adridendum corporis. Secundus dissolutus in moribus, dissolutionis loca frequentans, qui fuit homines maturos quibus est, scilicet maturitas, audiendum actus gravitatis, gravitate corporis et animae. Tertius de[illegible] Ecclesiastae: Letare iuvenis in adolescentia tua et in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuae et ambula in viis cordis tui et intuitu oculorum tuorum, et scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. // De simplicitate virtute capitulum.

Simplicitas virtus est nomine laudabilis pro omnibus [illegible]. Dicit glosa super psalmum: Haec est virtus quam [illegible] commendat. Job: Erat Job simplex et rectus [illegible]. Hanc praecepit Dominus cum mitteret apostolos ad [illegible] catholicae fidei [illegible]: Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. Prudentia simplicitati [illegible], non prudentia sine simplicitate calliditas est, et simplicitas sine prudentia stultitia. Columba [illegible] ut [illegible] legitur, [illegible] simplex [illegible] opere legitur. Deus simplicitatem diligit, qui non occupat circa multa sicut Martha, magis fuit simplicitate, [illegible] unum quaerit [illegible] omnia [illegible] Dominus dicit per verbum [illegible] Mariae [illegible] laudat Mariam Magdalenam quae optimam partem elegit [illegible] unum bonum [illegible] omnia [illegible]. Ad simplicitatem nos inducit utilitas [illegible] puer [illegible] est enim [illegible] simplicibus est sermocinatio eius [illegible] familiaris est enim Deus [illegible] non timet [illegible] archana revelat [illegible] apostolis [illegible] pueros [illegible] Dominus: Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum caelorum. [illegible] est verum sine quia [illegible] Nisi efficiamini sicut parvuli non intrabitis in regnum caelorum, id est simplices et innocentes. Alia est utilitas [illegible]: Qui ambulat simpliciter ambulat confidenter [illegible] ad regnum enim caelorum via [illegible] est. [illegible] simplicitatis [illegible] bonum [illegible] nullius [illegible] salutem [illegible] malum optat [illegible] bona [illegible] duplicitate cordis [illegible] qui volunt et se [illegible] custodiunt [illegible] duplicitas est quando unum gerit in corde et aliud ore vel opere, sicut Joab qui tenens mentum Amasae dixit: Salve frater, et tamen occulte educens gladium occidit eum. [illegible] Dominus [illegible] est, est, non, non. [illegible] in corde [illegible] opere et [illegible] Jacobi: Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis, et duplicibus Deus maledicit. Et qui simul intendit servire Deo et diabolo [illegible] bonis operibus [illegible] dicit Dominus: Non potestis servire Deo et mammonae. Ideo enim non potest servire duobus dominis quia unum diligat et alium

contemnat, [illegible] bonum et malum [illegible] adiungunt. Item non potest his simul servire, scilicet Deo placere et mundo, quia quod dicit Jacobi: Qui voluit esse amicus huius saeculi inimicus Dei constituitur. [illegible] simplicitas [illegible] qui simplicitatem habet [illegible] homine et aliud gestat in corde. [illegible] dicit [illegible] unusquisque a proximo suo se custodiat et de omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabit. // De taciturnitate virtute capitulum.

Taciturnitas virtus est moderans linguam [illegible] non solum [illegible] ut patet [illegible] medicina [illegible] impedimenta [illegible] iracundia [illegible] maledicta [illegible] [illegible] animadverte glosa [illegible] ad [illegible] tacite [illegible] aut [illegible] contra [illegible] gratia spiritualis effunditur [illegible] loquendo magis non [illegible]. Rara est [illegible] Jacobi: Omnis natura bestiarum et volucrum et serpentium domatur [illegible] humana, linguam autem nullus hominum domare potest. Est enim inquietum malum, plenum veneno mortifero. Glosa: lingua quorum bestias feritate, volucres levitate, serpentes virulentia [illegible] bestiales qui [illegible] ut gladium linguae [illegible] ut volucres qui [illegible] ut serpentes [illegible] venenum aspidum sub labiis eorum. Ad amorem taciturnitatis nos inducit [illegible] qui taciturnitatis [illegible] cum interrogatus [illegible] noluit [illegible] respondere [illegible] mortem [illegible] voluit. Ad [illegible] nos inducit [illegible] Agatho abbas [illegible] quod lapidem tribus annis gestabat in ore ut addisceret silentium servare. [illegible] enim [illegible] loqui [illegible] sapiens qui [illegible] tacere [illegible] nos inducit utilitas [illegible] Cor enim [illegible] [illegible] ubi [illegible] taciturnitas [illegible] de facili [illegible] sicut urbs patens et absque murorum ambitu, sic vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum [illegible] non est moderatio linguae ibi non est [illegible] qui non [illegible] non [illegible] est et non [illegible] Glosa: ubi autem est custodia linguae ibi est [illegible] beatus qui non est lapsus verbo [illegible] quia qui custodit os suum custodit animam suam [illegible] taciturnitas [illegible] loqui [illegible] [illegible] ad loquendum [illegible] Ezechiel mutus ad loquendum fuit et tum septem diebus sedens merens tacebat pensans et nobis contra culpa sit non tacere quando utilitas cogit loqui [illegible] Decimo ne occasio quod locuti sunt homines videlicet verum in die iudicii de loquacitatis est contemnere et clamose ut alios videat vel tempore non apposito cum tamen oportet et oportet quod est ut sapiens tacebit usque ad tempus stultus autem cum sederit non servabunt tempus vel loqui ubi nemo auscultat vel audire [illegible] ubi non est auditus non effundas sermonem vel cum videt quod aliquid audiat stultum [illegible] dignum vel cum videt [illegible] non rogatus tunc illud [illegible] loqui [illegible] tractatus est tacere non [illegible] sed ne [illegible] vel ut [illegible] tractatus laude vel cum nescit loqui [illegible] qui accendat vel ut [illegible] silentium sua [illegible] palliet [illegible] et tacent sapiens reputatur // De vita solitudinis [illegible] vita et abstractione [illegible] solitudine et occupatione [illegible] rationum declaratione [illegible] affectionibus voluntatibus [illegible] desertum [illegible] dominus ut fiat [illegible] spiritus cum deo [illegible] [illegible] in domibus [illegible] abscondit [illegible] fossa in vallibus [illegible] petra et [illegible] contra hanc solitudinem tam [illegible] multum [illegible] ut prophetis et aliis [illegible] Moyses manens in monte [illegible] diebus et noctibus [illegible] fuit ut [illegible] Isaac [illegible] tempus [illegible] vadit [illegible] quos filii Israel [illegible] non poterant [illegible] facie sua velabat [illegible] solitarius [illegible] nos [illegible] [illegible] sepe tam turba [illegible] solitarius et [illegible] amplius non possum [illegible] apostolis [illegible] secessit quantum iactus lapidis et ut solebat [illegible] familiariter [illegible] vacare non [illegible] et modica vel ullam [illegible] efficacie [illegible] homines [illegible] est [illegible] Zacheus dominum [illegible] turba videre non poterat [illegible] ipsum vidit et vocem eius audivit [illegible] arborem [illegible] nos [illegible] voluntas solitudinis de qua dominus [illegible] ducam eam in solitudinem et loquar ad cor eius [illegible] filius et qui [illegible] audit dominum [illegible] loqui [illegible] [illegible] nos [illegible] homines olim [illegible] in solitudine in montibus in speluncis et cavernis terre ut deo [illegible] vacare possent et [illegible] vel [illegible]

viderent [illegible] vel solitudinis [illegible] hominibus et [illegible] abstrahit [illegible] occasionem [illegible] illud [illegible] elegit [illegible] beate Marie Magdalene [illegible] fuit [illegible] homines [illegible] dominum non amplius videre non poterit [illegible] angelos videre [illegible] fuit [illegible] angelis [illegible] cum [illegible] dominus contemplativa ait [illegible] est [illegible] [illegible] fugit [illegible] amore [illegible] angelis [illegible] singulis horis [illegible] deputatis [illegible] solitudinis [illegible] corporalis [illegible] vel [illegible] mundi variis negotiis occupata [illegible] taciturnitas et solitudo efficacie clarent ad contemplationem [illegible] solitaria vita [illegible] // De vita contemplativa Contemplatio vero est [illegible] ad [illegible] alia [illegible] videlicet potentiam sapientiam benignitatem caritatem nobilitatem largitatem [illegible] sic [illegible] vel [illegible] contemplationem [illegible] apostolo [illegible] revelat ut Noe de diluvio Abrahe de [illegible] Sodome Joseph de fame Egypti [illegible] de [illegible] Danieli de [illegible] revelat ut Ezechieli [illegible] non faciet [illegible] nisi revelaverit secretum suum servis suis prophetis apostolis non [illegible] suum amicis [illegible] omnia [illegible] suum indicat [illegible] ipse dicit omnia que audivi a patre meo nota feci vobis ut [illegible] revelaverit [illegible] quoque [illegible] alios apostolos beato Johanni [illegible] et Paulo [illegible] indicat [illegible] beatitudines [illegible] pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum beati mites beati qui lugent [illegible] beati qui esuriunt beati misericordes beati mundo corde beati pacifici beati qui persecutionem patiuntur [illegible] que magna [illegible] contemplatio [illegible] meditatione et cogitatione [illegible] cogitatio est [illegible] meditatione vero investigatio [illegible] contemplatione [illegible] Cogitatio est sine labore et sine fructu meditatio est cum labore et fructu contemplatio est sine labore cum fructu. Ad contemplationem [illegible] nos [illegible] qui ad

Ad visionem dei sunt tres anime gradus primus est ut se ad se colligat secundus est ut videat qualis sit collecta tercius est ut super se iam surgat ad contemplacionem auctoris invisibilis subiciat. Sed se ad illum non colligit nisi prius didicerit terrenarum atque celestium ymaginum fantasmata ab oculo mentis arcere. quicquid visu auditu odoratu gustu tactu corporeo cogitacioni eius occurrerit respuere et calcare ut talem se intus querat qualis est sine hiis. Ista hec cum cogitat quasi quasdam umbras corporum intra se versat. Adhuc nos reducere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ineffabilem qui ibi [illegible] [illegible] omnibus beatis qui ibi requiescunt. Vita omnibus beatis summe desiderabilis ubi cognoscitur verum agnoscit quo amat verum amatur. qui desiderat pro optimo laborat. Et quo studiosius laborat hoc eam acquirit. [illegible] aspiciendo sicut ad delectacionem inestimabilem possidetur. De hoc dicit Bernardus quem anima semel accepit. Hac contemplacione sunt angeli ut displiceat ei quicquid agitur extra celo dulcedine. Et Bernardus dicit [illegible] contemplacionis que summe [illegible] anime [illegible] [illegible] gaudium [illegible] anima anima [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] ego [illegible] quibus anime [illegible] [illegible] mortis primus et [illegible] [illegible] [illegible] amari que [illegible] [illegible] ad fontem vite sicut [illegible] quibus [illegible] desiderat [illegible] ad fontes aquarum. [illegible] contemplativa vita est caritatem dei et proximi tota mente retinere [illegible] [illegible] contemplacionis [illegible] [illegible] aliquid [illegible] vel [illegible] [illegible] cognoscit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] negavit patrem et sabellianum [illegible] [illegible] [illegible] confundit [illegible] [illegible] nominaliter [illegible] [illegible] differunt proprietatibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] incapabiliter [illegible] incapabiliter [illegible] [illegible] [illegible] // De discrecione vera

[illegible] [illegible] [illegible] discrecione et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] quod differat inter discrecionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] optimum [illegible] malum peius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] affectum [illegible] malum [illegible] [illegible] discrecionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quantum ad [illegible] quantum ad [illegible] quantum ad [illegible] quantum ad amicos ut diligat [illegible] inimicos [illegible] [illegible] quantum [illegible] [illegible] [illegible] quantum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] ubi [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] angelorum [illegible] omnibus ordinate [illegible] [illegible] discrecione est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ordinem ubi [illegible] [illegible] non est caritas non [illegible] ordinem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diligens sit [illegible] [illegible] modus ubi humilitas [illegible] nimis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nimia [illegible] humilitas [illegible] [illegible] auctoritas ubi obediencia tota et [illegible] sit [illegible] [illegible] malis obediendum [illegible] longanimitas nimis se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] timor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nimia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] religio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] cadit de humilitate [illegible] vel [illegible] de amore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de unione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rebellione [illegible] [illegible] [illegible] de religione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel de [illegible] [illegible] amore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] timore [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mutabilitate de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nos [illegible] [illegible] assidua [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non possunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laborat [illegible] [illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] valens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] commoda [illegible] [illegible] [illegible] fortitudinem [illegible] custodia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] salutem [illegible] negligia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

laudi devovat lingua sonum et supplex
consurgit. Ita eciam delicata dieta continuat aliquis
non excogitat quod sit corpus ad commodum fructus
ad destructionem. Sed scitis omnes corporis valde
impedientes non magis deo serviunt sed semper
consumantur. Multi enim propter crapulam perierunt sed
quilibet est ut spiritus sit liberior et fortior debili
corpore quam languidus vel mortuus in forti corpore.
Augustinus de vera congratulacione c. 3.
Additur vero quod congaudendum deo cum leticia
et prestare de natura sua eternitate divina potencia
sapiencia bonitate etc. et super nullius indiget sed sibi
sufficit omnibus. Item congaudendum deo de ordinacione
celi et terre et omnium que in eis sunt de omnibus operibus
et precipue de operibus incarnacionis usque ad ipse
sed misterium et de aliis mediis manifestis et
occultis quibus homines tam dicat de miseria de libro
de purgatorio portas et tam malos homines
decet modo. Item congaudendum deo cuius laudes per-
venit vel veneracione ab angelis et sanctis in
celo et aliquibus in terra. Item videre congratulacio
ad proximum et congaudendum singulis angelis et sanctis
de gloria in celo presentibus de gaudio de
contemplacione et fruicione de ipsis dominis
sanctis sed de perfectionibus dicare. Item congaudendum
beate virgini patriarchis prophetis apostolis martiribus
confessoribus virginibus de singulis donis a deo
perceptis et percipiendis. Decima congratulacio de
dulcedine nobis dei a nobis operata precibus illa
quia deo opus perfectum et ultimum est quia videri
quia gloria eius et pro ecclesia quia gloria et virtutes
et fideles sunt etiam sicut tamen proprium sit uni-
cuique per congratulacionem. Addit nobis inducit dei
per congratulacionem sit ipsius et sic dicere sit omni
caritatem et sunt ipse et ut cum gaudio omnium operum
divinorum. Dicto vero congratulacionis est quod pociora
delectare omnibus quod videt sic ordinat dicere
et omnia opera dei et iudicia et mores divina
et passiones. Opera virtutis quia omnibus que sunt sed
corde placet et tam minimis conveniat et
aliis manifestat. Item cum de singulis donis
naturalibus spiritualibus gratuitis angelorum et sanctorum
de celo et singulorum hominum de terra generat
gaudium spirituale et omnibus per aliquam cooperatur
prosperitate. Dicto scilicet congratulacionis est quod quis
animo corde concordat sed iocunde vitam perceperit
(2.) talibus appetit dicens cum spiritu dicens sed simplicibus
(3.) labiis me honorat cor autem eorum longe
(3.) est a me. Alios de corpore tale pater sunt
quia bonum virtutis non perciperunt. De confidencia.
Confidencia vero secundum preceptum c. 3.
Resistere est multis securitas quod deus
omnipotens amicos suos et fideles numquam
derelinquat nisi cum eam ex nimis sperant et
deo vero serviunt et perierunt de mandatis et
delectaris est ille quod vera confidencia est tamen

et quia ipse bonus deus sicut promisit est ut in tribulacione
esse suo et ut eos acceptare liberet et liberatur
esse sanctos. Sic ipse testatur dicens ad se spe-
rantes confusio est, ipse tempore dicens ad ipso sit
in tribulacione. Eripiam eum et glorificabo eum. Ad hoc sit
ad Danielem in lacu leonum cum tribus pueris
in camino cum Noe in archa ad Joseph in
cisterna et omnibus similibus liberavit. Unde beatus
Petrus dicit: Novit deus pios de temptacione
eripere et in tribulacione. Dicit quod pro eo sit sana
et omnibus qui te colunt quod vita eius sit probacione
fuit coronabitur sit in tribulacione liberabitur sicut
correpcione fuit ad misericordiam tuam venire licebit.
Quia perdita tranquillitas facis et post lacrimas effusas
exultacionem infundis. Ille vero est confidencia
quod omnibus paratus est et omnia in sua dispensacione
sua non dubitat quod audit. Dicit enim Cristus
Sed sine dubio nichil accipiet et duplex non
accipiet nisi accipio preces accipiet. Si tamen
postulamus quod ad deum dicitur et quod petenda
deus concedat sibi utique valde laudatur est et
magis multi capiat. Spes gracia hominum ampla
dicens valde admittit confidencia quod magna
est remuneracio. Deo autem magis confidencia
in deum nos dei qui omnipotens deus exaudies
absque dubio misericorditer in tempore maiora nobis dat
quam audeat dependere sed non dedisset gemitu
bonitate credit cum deus per ad magnam sa-
lutis et sanctum filius dei nobis carne eius
tibiam et sanguinem corpore eius pro nobis tu
desperamus quod unquam aut sic audet cogi-
tare. Addit nobis conducit dei dispositio quod in
deo vero est verbum quibus non recipit adspecta
et confidencia ad impetrandum sit attendit in
cruce corporis disposicionem lumina capiti inclinatum
ad osculandum brachia extensa ad amplexandum
manus perforatas ad largiendum latus apertum
ad diligendum tamen corporis extensionem ad protegendum
impediendum. Dicto vero confidencie est quod de
peccatis mortalibus conscientia non remordet teste be-
ato. Cor non reprehenderit nos cor nostrum fi-
duciam habemus ut quicquid petierimus accipiemus.
Aliud autem fiducie est quod in bonis operibus
gaudere sit ex hiis et precipue spiritualis elemosina
que est remittere iniurias et pro se rogare.
Elemosina dicit sapiens Thobie: Elemosina
ab omni peccato et a morte liberat unde pacem
animam ire in tenebras fiducia magna erit
coram deo elemosina omnibus facientibus eam.
Aliud autem dicere confidencie est de remissione
peccatorum quod in iuventute et senectute primam
perficiat spiritus teste Augustino. Et quibus penitus
in ultima necessitate primam accepit non negatur
ei quod petit sed non primum quod tamen sunt quod erat
unde dico damnabitur sed vere dico liberabitur.
Sed ergo ad dubio liberari age primam dum sanus
es, sed sic agis dico tibi quod securus es, quia
primam egisti quod peccare potuisti. Hec qui

bonorum voluit oportune consciencia gravant vices operum corporalium ad opera spiritualia sed ad ista bene considerent de diversis [illegible] fortium assumunt [illegible] ut agniculi et qui aliqui fortes fuerunt ad labores corporales quia ea fortes sunt ad spirituales. Augustinus [illegible] sed qui gratiam redemptoris vilipendunt de peccatis faciunt hec verba [illegible] homines qui peccatores non exaudit deus [illegible] tor est et [illegible] hinc quod audit [illegible] si aspicere [illegible] non exaudiet deus et ista [illegible] dixerunt nos et [illegible] fecerunt sancte de [illegible] considerent sed quod putat iniustissimum deum [illegible] vita [illegible] et bonitate ut tam malos quam bonos salvet de die iudicii eo quod penitentibus moriturus sit [illegible] David [illegible] malum de supplicium spiritum iusta aut iniusta [illegible] aliud [illegible] considerent sed quod putat peccatorem aliquando gratiam mereri posse [illegible] placuit quia deus [illegible] dat sine [illegible] et [illegible] plagas [illegible] qui audit si quibus [illegible] pro temporalibus bonis [illegible] in futuro [illegible] gaudiis spiritualibus [illegible] ipsis videbunt [illegible] et [illegible] videbunt et dicent [illegible] qui non potuit [illegible] ad [illegible] sunt // De contemptu mundi. Continuus contemptus mundi est ab [illegible] a renunciatione rebus temporalibus pompis seculi dignitatibus et placoribus spiritualibus et secularibus et abstinere se ab amicis carnalibus et [illegible] secularibus propter spem beatitudinis eterne. Ad hoc monet nos beatus Iacobus [illegible] Nolite diligere mundum neque ea que in mundo sunt. Huius contemptus fuit beatus Augustinus cui displicebat quicquid agebat in seculo et [illegible] valde dulcis [illegible] vilipendebat et mundum [illegible] delectacionibus [illegible] beatus [illegible] et [illegible] mundi [illegible] contempserunt propter amorem [illegible] Ad contemptum mundi nos inducit deus quod tanta infelicitate [illegible] dilectoribus suis sicut eis [illegible] sunt iudeo [illegible] qui ipsum in die palmarum [illegible] operuerunt et exierunt ei obviam cantantes [illegible] qui venit in nomine domini rex Israhel. [illegible] contra Pilatum clamantes crucifige crucifige eum si non esset hic malefactor [illegible] ipsum [illegible] hinc [illegible] pendebat in cruce deridebant eum dicentes Si filius dei es descende de cruce. Palma [illegible] cum palmis floribus et [illegible] spiritus [illegible]

et virgis et flagellis ceciderunt et cum [illegible] capita [illegible] omnibus [illegible] et gloriam exhibitam [illegible] contumelia mutaverunt. Ad eundum contemptum et odium inducit nos deus periculum quod amor mundi parit quia teste Iacobo amicitia huius mundi inimica dei. Et qui sunt amici huius seculi inimici dei constituuntur et quod mundus [illegible] et inimicos amicos quod ipse dicit apostolus [illegible] Si mundus vos odit scitote quia me priorem vobis odio habuit. Augustinus [illegible] contemptus est quod non curat nobilitatem generis ut querit voluptatem carnis ut divicias appetit ut culmine honoris. Tales sunt Moyses [illegible] apostolus dicit fide Moyses grandis effectus negavit se filium filie Pharaonis magis eligens affligi cum populo dei quam temporalis peccati habere iocunditatem et voluptatem maiores estimans divicias thesauro Egyptiorum improperium Christi. [illegible] aliud argumentum [illegible] contemptus [illegible] qui ut seculi blandiciis [illegible] ut minus [illegible] ut [illegible] ut laude movet ut odio ut amore hominum ad amorem mundi inclinatur. Cuius contemptus fuit apostolus qui dicit omnia arbitratus sum ut stercora ut Christum lucrifaciam. Augustinus contemptus seculi est qui amoribus secularibus et illecebris mundi [illegible] se abstrahit [illegible] et paupertate [illegible] non [illegible] mundi [illegible] reliquit [illegible] non [illegible] // De maceracione corporis. Maceracio corporis est cum aliquis sponte castigat corpus suum ieiuniis vigiliis orationibus disciplinis et aliis afflictionibus ac de omnibus [illegible] carne [illegible] sicut fecit apostolus dicens Castigo corpus meum et in servitutem redigo [illegible] sunt [illegible] ad [illegible] super [illegible] et ieiunabat omnibus diebus [illegible] Ad amorem maceracionis inducit nos deus magna utilitas que [illegible] castigacione carnis spiritus [illegible] spiritualibus roboratur [illegible] apostolus ad [illegible] potens [illegible] mollicie carnis vigor spiritus [illegible] spiritualibus [illegible] Macarius [illegible] est nulla carni voluptas [illegible] impedit [illegible] apostolus [illegible] carnem ut [illegible] carne [illegible] voluptas [illegible] voluptatibus [illegible] delicatorum

corrigit quia utilitas que provenit ex vilibus
contenta est voluptatibus est plena superaddit
unde apostolus subiungit multa [illegible] volup-
tatibus dicit Si secundum carnem vixeritis moriemini
Si spiritu non secundum carnem sed facta carnis mor-
tificaveritis vivetis multa autem sunt opera
carnis que sunt fornicacio ydolorum servitus
et cetera quia talia agunt regnum dei non
possidebunt Aliud autem est quod [illegible] plus
quam oportet [illegible] sic modo Gregorius ipse dicit
quam oportet parum et [illegible] vel adsunt autem
et [illegible] non sit et [illegible] discipulis
[illegible] ait Dominus [illegible]
in carnalibus [illegible] non accepti
sed fragiles qui ac carne sua [illegible]
non refrenat de laqueo dyaboli se [illegible]
[illegible] anime [illegible]
quod faciet te [illegible] tuis [illegible]
[illegible] tradidit [illegible] fortissimum [illegible]
[illegible] alludendum [illegible]
[illegible] suum [illegible]
[illegible] voluptates [illegible] non [illegible]
[illegible]
[illegible] cor [illegible] cogitacionibus
et affectionibus voluptuosis [illegible] cum [illegible]
et [illegible] ubi cor
[illegible] delicias pascitur [illegible] dicit Crisostomus
qui a cibis abstinet et mala operatur
demones imitatur quia non [illegible]
[illegible] ad est // [illegible]
[illegible] dolor [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et satisfactionis [illegible]
[illegible] dolor cum [illegible] vel dolor
[illegible] dolores [illegible]
[illegible] placida
[illegible] dominus [illegible]
[illegible]
[illegible] flagella [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] offert
[illegible]
[illegible] ubi [illegible]
[illegible] timore
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] dolor pro omnibus
peccatis commissis [illegible] omissis
et omnibus [illegible] neglectis [illegible]
[illegible] vel [illegible] poterit
[illegible] fidelis [illegible]
[illegible]

in omnibus domibus suis [illegible] civitatis [illegible]
[illegible] amicicia [illegible]
[illegible] etiam [illegible]
te maledictum [illegible] cuius sit
qui declinat [illegible] suis [illegible]
[illegible] qui odit [illegible]
elongacionem spiritus sancti quia se aufert a
cogitacionibus que sunt sine intellectu sed [illegible]
de libro sapientie [illegible] magis ab operibus [illegible]
[illegible] homicidia quia sit [illegible] ut
dicit Crisostomus [illegible] nos [illegible] maxima
utilitas [illegible] cum [illegible]
omnis [illegible] anime [illegible] morte etiam
[illegible] amiciciam filii
reddit familiarem et spiritus sancti [illegible]
[illegible] et [illegible] sit
[illegible] magis [illegible] quod maiora
[illegible] sepe [illegible]
[illegible]
[illegible] qui [illegible]
[illegible] omnem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ut [illegible] possunt [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] qui baptizatur
a mortuo et iterum tangit mortuum [illegible]
[illegible]
[illegible] dimittere non [illegible]
labor [illegible]
[illegible]
[illegible] labor [illegible] confessio [illegible]
confessio [illegible] peccatorum [illegible]
[illegible] macule [illegible]
[illegible] dominus ad [illegible] leprosis
Ite ostendite vos sacerdotibus Et beatus Jacobus Confitemini
alterutrum peccata vestra [illegible] confessionem [illegible]
[illegible] fidelis et [illegible]
[illegible] effunde cor tuum sicut aquam [illegible]
[illegible] effusione non [illegible] non cum [illegible]
[illegible] peccata [illegible]
[illegible] cogitari [illegible]
[illegible] effunde [illegible]
nota [illegible] et [illegible] non cum
[illegible] timore [illegible] vel occasione facienda
[illegible]
[illegible] non cum [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] cogitaciones [illegible]

affecciones inordinatas intenciones ineptas
voluntates prava iudicia et suspiciones
temerarias. Sed cum omnibus hiis et alia die co-
gitacionis circumstanciis actibus vel desideriis in-
tagitacionibus que vere sunt sed que nec de nobis quidem
vocare quando deliquerit recorde velle de ca-
pitalitatibus et peccata notare ubi ignorancia dum
[illegible] cognicionem quippe sed omnia que scienda
sunt libri cum nobis unius peccati que queno sermo
tempore et scriptura divina invenire de vobis confessio
nos conducat ad remissionem peccatorum et munda-
cionem animarum. Sed sic constitutam peccata una sufficit
est dei ut remittat et emundet nos ab
iniquitate nostra. Et quia ad purificacionem exigitur
sic constringitur pater et filius et spiritus sanctus et sic de
et sic omnia nomina dei voce tua confitentis
[illegible] sed cum [illegible] ne pater intueatur proprius
[illegible] ingredi [illegible] pater [illegible] filius [illegible]
[illegible] vel confessoris [illegible] cum omnia peccata
[illegible] effunditur ut non remaneat co-
lor [illegible] de effusione lactis vel pinguedo vel
sapor vel de effusione olei vel sanguinis vel
odor vel de effusione vini vel aceti. Color
manet quando de peccato retractatur vel provocacio
vel accepcio ad peccatum ut sit de gula et fer-
mentacione. Pinguedo vel sapor remanet
quando de peccato recomittitur qualitas et diminutas
delectacionis de qua non penitus absorbetur
nisi quod intrat de aqua de memoria cuius
et sic alio [illegible] odor manet quando de
peccato retractatur infamia et malum exemplum et
scandalum aliorum. Sed vere penitentes manifestant
circumstancias peccati et ... aggravantes peccata et explicant ali-
quid [illegible] confessori [illegible] ab [illegible]
de [illegible] et [illegible] de diminutas
peccata que cum [illegible] et [illegible] mortale
[illegible] et equitate adequatur peccatum [illegible]
loco tempore et persona [illegible] confessionis est
[illegible] ne [illegible] vel
[illegible] vel ne [illegible] sibi pro confessione
negetur. Sed [illegible] ne apostata [illegible]-
ele [illegible] de via optima [illegible]

Continencia optima est vita ab [illegible]
Sentencia ab [illegible] ut ab [illegible]

[illegible] postulat ut dicit scriptura sic penitentes
et claustrales [illegible] abstinent vestes
delicatas abiciunt [illegible] vigiliis
de [illegible] disciplinis se affligunt [illegible]
propria voluntate frangunt et [illegible] ab
[illegible] que licita sunt ab que
nunquam illicita [illegible] hanc [illegible] et
[illegible] agite [illegible]
[illegible] nos [illegible] [illegible]
non est [illegible] dicit [illegible] omnes
[illegible] dicit [illegible]
[illegible] sunt sed magis [illegible] et non [illegible]

[illegible] ut [illegible] pro [illegible]
plus [illegible] ut [illegible] septem annis [illegible]
[illegible] et tribus mensibus videlicet [illegible] tribus diebus
pestilencia. Et elegit [illegible] plaga in
[illegible] mortis [illegible]
[illegible] vel [illegible] septem annis
[illegible] vel [illegible]
tribus mensibus vel temporali pena qua signatur
pestilencia trium dierum. Sic de nobis [illegible]
eligere [illegible] et subito [illegible]
[illegible] pene et debita [illegible]
[illegible] ut [illegible] culpe sit quantitas et
quantitas pene [illegible] culpe sit [illegible]
pene [illegible] et multiplicacio culpe diu-
turnitas et multiplicacio pene [illegible]
[illegible] dignos pene [illegible] singule [illegible]
[illegible] medicinas et
[illegible] efficaciter [illegible] omnes [illegible]
ita singula peccata [illegible] primum non
cum [illegible] emendatur [illegible]
[illegible]
[illegible] cum [illegible] et [illegible]
diuturne satisfaccionis [illegible] de avaricia
[illegible] de impudicicia [illegible] casti-
gacionem de gula [illegible] de loquacitate
[illegible] de invidia [illegible]
[illegible] de rapina et de iniustis possessionibus
restitucionem [illegible]
[illegible] satisfaccionis ordinem [illegible]
[illegible] qualecumque [illegible] emendacionem [illegible]
de iniustis bonis [illegible] non potest restituere
[illegible] non potest [illegible] non potest [illegible]
[illegible] sufficit bona voluntas [illegible]
[illegible] pena [illegible]
[illegible] ab officio [illegible] vel negociacione
vel negociacio non [illegible] pro illa
[illegible] ac sic [illegible]
[illegible] officio [illegible] non satisfacit [illegible]
offendere non [illegible] aut si arma
[illegible] pura [illegible] quod [illegible]
peccatum emenda talia non [illegible] de penitencia

Experiencia bona est in bonis operibus
frequens oracio continua [illegible]

ad [illegible] spiritualem [illegible] et virtutem [illegible]
[illegible] usque ad mortem [illegible]
[illegible] invitat vos dominus de apocalipsi dicens
[illegible] usque ad mortem et dabo tibi coronam
vite. Hac [illegible] Job [illegible] dicit domine
[illegible] non recedet ab innocencia mea.
Et Thobias [illegible] corpora mortuorum [illegible]
de [illegible] et mediis noctibus sepeliebat
[illegible] ad [illegible] spiritualem [illegible] et
[illegible] amor [illegible] nos [illegible]
[illegible] bonum opus et
[illegible] tota [illegible]
[illegible] qui perseveraverit [illegible]
[illegible] salvus erit [illegible] vel

bonum opus

bonum opus remunerabit. Tunc quia omnis
peccatores de nichilo redigit. Cumque cum perfecit
Inde quem proprium elegit dominus de mundo quem cum ipso
fuit continua familiaritas ut per quem per se per
dicacionem quam ipse audierat opera virtutis
et miracula que alios videat quem sanctitas
apostolorum quem gratia sibi collata ad predicandum
et miracula facienda quamquam et in aliis dixit
Eritis de mundo unusquisque pro dote appropinquabit
aliis virtutum actorum ipsimos curate leprosos
mundate demones eicite Actus uti perseverare
est qui nec amor nec timor mortis nec amore
dimittis nec primis amaritudine non recedit
Sed propriam mortem non timens dixit Christi
petrum ego mori non est. Et mathathias
ait Et si omnes gentes obediunt regi an-
thiocho ut recedat unusquisque a servitute legis
patrum suorum ego et filii mei et fratres mei obe-
diemus legi dei propicius sit nobis deus. Dubito
scilicet perseverare sed quod de propria salute presumit quod
cadere non possit quia quicunque [illegible] cum la-
boris gaudere non est custodia sui et in-
possibile est homini de sua salute presumere
Sic apostoli erant de mundo [illegible] tamen cu-
stodia sui cecidit. Primum de david qui
homicidium et adulterium commisit quod ne-
gligens fuit de custodia actorum suorum // Cum
inquietat dominus corpus ad salutem
lacrimis eius [illegible] fugiens dilectum
filium tamen quod adhuc nunquam [illegible] ad plu-
ribus [illegible] de [illegible] persone [illegible]
Dando tamen quod omnes virtutes [illegible] qua
quamquam valeat [illegible] intellectus Confiteor
et doceo quod [illegible] et in puella [illegible]
quem [illegible] virtutes a [illegible] persone continet
[illegible] sunt [illegible] sufficiant
ad salutem peto [illegible] deus tu [illegible] de
patris filii tamen et spiritus sancti et [illegible]
sit deus nobilis [illegible] virtutes
[illegible]
[illegible] ipsas
audierat bonum opere [illegible]
[illegible]
pro qua [illegible] simul
[illegible]
[illegible]
qua omnes [illegible] de gratia qui
[illegible]
qui est benedictus [illegible] ipse sit
in secula seculorum Amen
Explicit liber qui intytulatur paradisus
anime magistri [illegible] pro quo [illegible]
Deus trinus in persona unus benedicta celestis
trinitas tota sit benedicta in secula seculorum
qui quidem benedictus dominus licet
in personis sit trinus secundum fidem katholicam
veritatem nichilominus tamen simplicissimus
inmutabilis ac unus [illegible] sacre
confessionis doctorum que sacrarum scrip-
turarum eloquia concorditer credendus
comprobatur
Finis huius libri est feria quarta in
vigilia corporis christi hora quasi decima
quinta

Scribere me aliquid et devocio
iubet et prohibet occupacio
Verumtamen quia impediente corpo-
rali molestia fratrum ad presens non
valeo sectari conventum id ocii
tantillum quod vel michi de sompno
fraudans in noctibus intercipe-
re sinor non sinam ociosum / Libet
ergo temptare id potissimum
aggredi quod sepe animum compulsavit
loqui videlicet aliquid in lau-
dibus virginis matris super illa
lectione evangelica in qua Lucas
refert dominice annunciacionis
continet hystoriam Ad quod sane
opus faciendum et si nulla
fratrum quorum me profectibus de-
servire necesse est vel necessitas
urgeat vel utilitas moneat
dum tamen hoc quod non impediar
quo ad eorum necessaria minus paratus
inveniar Non arbitror eos
debere gravari si proprie satisfacio
devocioni Secundum Lucam

Missus est gabriel angelus
a deo in civitatem galilee
cui nomen nazareth ad virginem
desponsatam viro cui nomen erat
Joseph de domo david
et nomen virginis maria O-
melia beati Bernhardi abbatis

Quid sibi vo- Primum capitulum
luit evangelista tot propria nomi-
num in hoc loco tam signanter
exprimere Credo quod noluit nos
negligenter audire quod tam
diligenter studuit enarrare /
Nominat siquidem nuncium qui mitti-
tur dominum a quo mittitur sponsum quoque
virginis amborum quoque genus ci-
vitatem ac regionem propriis de-
signat nominibus ut quid hoc /
Putas ne aliquid horum super-
vacue appositum sit / Nequaquam
Si enim nec folium de arbore
sine causa nec unus ex passe-
ribus sine patre celesti cadit
super terram putem ego de ore e-
vangeliste superfluum defluere verbum
presertim in sacra hystoria verbi
Non puto Plena quippe sunt
omnia supernis misteriis ac celesti
singula dulcedine redundancia
si tamen habeant inspectorem qui noverit
sugere mel de petra oleumque de
saxo durissimo Nempe in
illa die stillaverunt montes dul-
cedinem et colles fluxerunt lac
et mel quando rorantibus celis
celis desuper et nubibus pluen-
tibus iustum aperta est terra
leta germinavit salvatorem / quando
domino dante benignitatem et terra
nostra reddidit fructum suum super
illum montem montium montem
coagulatum et pinguem / miseri-
cordia et veritas obviaverunt sibi iusticia
et pax osculate sunt Illo quippe
tempore unus iste inter ceteros
montes non modicus beata scilicet
videlicet [illegible] / deus dispensato-
re nobis salutis qui ardua
suo mellifluo commendavit
eloquio videlicet qui flante austro

atque eminus sole radiante infusae quaedam corpori spiritualia profluxerunt aromata. Utinam et nunc Deus emittat verbum suum et liquefaciat ea nobis, perflet spiritus eius et fiant nobis intelligibilia, fiant desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, fiant dulciora super mel et favum. Dicit itaque: Missus est Gabriel angelus a Deo. Non arbitror angelum hunc de minoribus esse qui qualibet ex causa soleant ad terras fungi legatione. Quod ex eius nomine aperte intelligi datur, quod interpretatum fortitudo Dei dicitur, et quia non ab alio aliquo forte excellentiori se, ut assolet, spiritu sed ab ipso Domino missus perhibetur. Propter hoc ergo positum est a Deo, ne cui vel beatorum spirituum suum Deus antequam Virgini revelasse putetur consilium, excepto dumtaxat archangelo Gabriele, qui utique tantae inter suos inveniri potuit excellentiae ut et tali et nomine dignus haberetur et nuntio. Nec discordat nomen a nuntio. Dei quippe virtutem Christum quem magis nuntiare decebat quam quem simile nomen honorat? Nam quid est aliud Gabriel quam Dei virtus? Nec autem dedecens aut incongruum videatur Dominum et nuntium communi censeri vocabulo, cum similis in utroque appellatio non sit, sed utrobique similis causa. Aliter quippe Christus fortitudo vel virtus Dei dicitur, aliter angelus: angelus tantum nuncupative, Christus autem etiam substantive. Christus virtus Dei dicitur et est, qui forti armato, qui suum atrium in pace custodire solebat, fortior superveniens ipsum suo brachio debellavit et sic captivam captivitatem potenter eripuit. Angelus vero fortitudo Dei appellatus est, vel quod consecutus meruit praerogativam officii, quo eiusdem nuntiaret virtutis adventum, vel quia Virginem natura pavidam, simplicem, verecundam de mirabili novitate ne expavesceret confortare debebat, quod et fecit: Ne timeas, inquiens, Maria, invenisti gratiam apud Deum. Sed et ipsius sponsum, virum utique humilem ac timoratum, non irrationabiliter forsitan idem angelus confortasse credimus, quamvis ibi non ab eo nominetur: Joseph, inquit, fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Congrue itaque Gabriel ad hoc opus eligitur, immo quia tale ei negotium iniungitur, recte tali nomine designatur. Missus est ergo angelus Gabriel a Deo. Quo? In civitatem Galileae cui nomen Nazareth. Videamus si, ut ait Nathanael, a Nazareth potest aliquid boni esse. Nazareth interpretatur flos. Videtur autem michi quoddam semen fuisse divinae cognitionis iactum celo iactatus in terras allocutiones et promissiones facte aliquando ad patres/ Abraham scilicet Ysaac et Iacob de quorum semine scriptum est Nisi dominus sabbaoth reliquisset nobis semen sicut Sodoma fuissemus et sicut Gomorra similes essemus refloruit autem hoc semen in mirabilibus que ostensa sunt maioribus ipsorum de Egypto/ et signis et singularibus protectione in deserto usque in terra promissionis et deinceps in repromissionibus et vaticiniis prophetarum et ordinatione quorundam regum ac sacerdotum usque ad tempus propius aut hinc seminis et horum florum nunc in isto fructu et intelligitur dicente David Dominus dabit benignitatem et terra nostra dabit fructum suum et iterum de fructu ventris tui ponam super sedem tuam convenienter Nazareth quod interpretatur ipsius nascitur quod in flore sperat fructus postmodum sed producente fructu flos decidit quod veritate apparente cessavit figura que prefigurat unde et Nazareth civitas Galilee id est flos transmigrationis quod nascente Christo illa omnia transierunt que primis erant que ut ait apostolus in figura contingebat illis flos ergo floruit et nos quoque iam fructum tenemus tempore virens et dum adhuc flore virebant tunc tempore cum dicebat unde David sicut herba transeat mane floreat et transeat vespere decidat indurat et arescat vespere eternum id est quod veniet plenitudo temporis in quo misit Deus unigenitum suum natum ex muliere factum sub lege dicente ipso Ecce nova facio omnia vetera transierunt et disparuerunt quod in novitate superveniente fructus flores decidunt et arescunt Unde in Ysaia scriptum est/ Fenum aruit et flos decidit verbum autem domini manet in eternum Credo non ambigis quod verbum autem hic est dominus itaque fructus corporis qui manet in eternum Sed ubi est fenum quod aruit ubi est flos qui decidit/ synagoga videlicet/ Omnis caro fenum et omnis gloria eius tamquam flos feni Sed omnis caro fenum quoniam carnaliter populus iudeorum fenum fuit cum non fenum aruit dum ipsorum populus ab omni spiritu pinguedine vacuus fuerit sic adhesit cum non eadem flos decidit qua gloria qua gloriabantur in lege remansit Si flos non decidit ubi ergo regnum ubi sacerdotium ubi prophetie ubi templum ubi magnalia illa de quibus gloriari solebant/ et dico quanta audivimus et cognovimus ea et patres nostri narraverunt nobis et iterum quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis et quod dictum sunt pro eo quod positum est in Nazareth civitate adhuc/ Ad virginem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph Et que est hec virgo tam venerabilis ut salutetur ab angelo tam humilis ut desponsata sit fabro/ Pulchra compositio virginitatis et humilitatis nec mediocriter placet Deo illa tamen iniqua et humilitas quae adiacet virginitati et virginitas exornat humilitatem. Sed quia virginitas veneratione digna est, inquam humilitatem exaltat, fecunditas cunctis consecrat virginitatem. Unde virginem audis humilem. Si non potes sine virginitate humilis imitari humilitatem virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis humilitas necessaria. Illa consulitur, ista praecipitur. Ad illam invitaris, ad istam cogeris. De illa dicitur: sunt eunuchi qui se castraverunt propter regnum caelorum. De ista dicitur: nisi quis efficiatur sicut parvulus iste non intrabit in regnum caelorum. Illa ergo remuneratur, ista exigitur. Potes denique sine virginitate salvari, sine humilitate non potes. Potest inquam placere humilitas quae virginitatem deplorat amissam; sine humilitate autem dico nec virginitas Mariae placuisset. Super quem requiescet spiritus meus nisi super quietum et humilem? Super humilem dixit, non super virginem. Si igitur Maria humilis non esset, spiritus sanctus super eam non requievisset. Si non requievisset, nec impraegnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso conciperet? Patet itaque quia ut de spiritu sancto conciperet, sicut ipsa perhibet, respexit deus humilitatem ancillae suae potius quam virginitatem. Et si placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit. Unde constat quia etiam ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit. Quid dicis, virgo superba? Maria virginitatis oblita gloriatur de humilitate et tu negligendo humilitatem blandiris tibi de virginitate? Respexit, illa ait, deus humilitatem ancillae suae. Quae illa? Virgo utique sancta, virgo sobria, virgo devota. Numquid tu castior illa? Numquid devotior? Aut numquid forte tua pudicitia gratior castitate Mariae, ut tu sine humilitate sufficias complacere per tuam, cum illa non potuit per suam? Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castitatis, tanto tibi tu maiorem iniuriam facis, dum eius in te decorem foedas admixtione superbiae. Alioquin expedit tibi virginem non esse quam de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas, sed multo paucorum est tamen virginitate humilitas. Si ergo virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari et sufficit tibi. Quod si et virgo es et humilis, quisquis es, magnus es. Est tamen magis aliquid quod admireris, coniuncta scilicet cum virginitate fecunditas. A saeculo enim non est auditum ut aliqua simul mater esset et virgo. Quod si et cuius mater attendas, quo te tua super eius admirabili celsitudine ducat admiratione adverte, ut te videas non satis posse admirari. Nonne suo immo veritatis iudicio illa quae deum habuit filium super omnes choros exaltabitur angelorum? Maria suum audacter appellat filium dicens: fili quid fecisti nobis sic? Quis hoc audeat angelorum? Sufficit eis et pro magno habent quod cum sint spiritus ex conditione sunt ex gratia facti sunt angeli testante David qui facit inquit angelos suos spiritus. Quia etiam non minus agnoscens maiestatem illam cui illi ad reverenciam serviunt ad fiduciam suam incorporat filium. Quem dedignatur deus quem dignatus est de terra [illegible] presidet omnia et cetera [illegible] presidentibus illis/ quibus serviunt/ deus hominibus dans in quantum cum angelis presidentia sunt cum principatus et potestates subdidit presidentes cetera maris ut terre maris [illegible] et apostolus angelos iudicare [illegible] religio quid amplius mirentur sue filii benignissima dignacione sue [illegible] quo excellentissima dignitate utique tempore [illegible] ambulem [illegible] deus summe obiecit humilitatis aliquos quo et quod deo summa principatur sublimitatis sue sed in laudibus agnum singulariter cantant qui sequuntur agnum quocumque ierit quibus ergo laudibus indicatis dignatione [illegible] comprit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] presidentibus [illegible] [illegible] [illegible] de auctore suo loquens omnia et cetera inquit presidentibus illis hec dubium quin maris et [illegible] [illegible] sublime [illegible] se humiliat et in te [illegible] altitudinis deus se hominibus presidet et [illegible] gestaciones hominibus [illegible] te [illegible] auctori [illegible] [illegible] aliquid tale [illegible] cogitari deus [illegible] dignetur quod [illegible] comparando [illegible] apostolo [illegible] [illegible] satis [illegible]/ quia non sapis ea que dei sunt/ [illegible] [illegible] cum hominibus [illegible] sedens totiens deum meum [illegible] contendo et tu [illegible] non sapio ea que dei sunt [illegible] [illegible] deum est et cetera presidentibus illis si homines a Christo imitari dedignaris [illegible] [illegible] non est tibi indignum vel sequi auctorem tuum si non potes [illegible] sequi [illegible] quocumque ierit dignatione vel sequi quo tibi condescendit/ hoc est si non potes [illegible] modo [illegible] dignitatis sequere vel [illegible] [illegible] [illegible] humilitatis [illegible] [illegible] si qui [illegible] [illegible] dignitatibus [illegible] fateor [illegible] sequuntur agnum quocumque ierit/ sequuntur agnum [illegible] humilis et [illegible] [illegible] si [illegible] quocumque ierit [illegible] ut illi [illegible] sit ad innocenciam agni qui sine macula est [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] dignatur quia [illegible] non coram [illegible] si [illegible] [illegible] veritate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sequendo [illegible] in humilitate [illegible] [illegible] humilitate [illegible] [illegible] innocenciam sua humilis satisfaccione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humilitatis [illegible] ut dignitatis [illegible] [illegible] dignitatis quam non [illegible] sed [illegible] fecunditatis [illegible] [illegible] specialis humilitatis quam non [illegible] sed [illegible] secunda dignitatis et incomparabilis [illegible] fecunditatis quam sunt [illegible] dignitatis [illegible]/ et humilitatis/ [illegible] [illegible] non [illegible]/ quod non incomparabile quod non [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] [illegible] condecione quam [illegible] [illegible] dignum ad [illegible] [illegible] nullus [illegible] sit precipua sit fecunditas virginee an divine integritas ipsius prolis humilitas an cum tanta prolis sublimitate humilitas virginis. Que quidem indubitanter horum singulis preclara sunt, sed cuncta et incomparabiliter excellencius est atque felicius cunctis prerogative quod aliqua et quidem intemerata femina quam ineffabilis legitur et creditur in prole sua ineffabiliorum sic concurrunt divine gracie beneficia quo congrueret de carne corruptibili carnis integritatem innovandum eciam non facere dignum est virginee fecunditatem commutandum omnibus hominibus divine humilitate honorate sancta angelicum locum regis amicum cum inter virgines adeptus colloquium ipsum utique mirum sit ac mirum regem cunctorum reparatorem vite civitatis instauratorem cum apud nos tam pro hominibus inter nos tam humilis amor fuit et amor dei et dignitati debita reverencia et dignacionem horum regula in secula seculorum. Amen.

Sextum capitulum

Dum quidem canticum illud quod solus dabitur de regno dei cantare virginibus ipsam virginem virginum certis ymnis canticum incertis ac cantantem nemo est qui ambigat quanto aut illa que illud quod solis licet ad omnibus in virginibus et ut supra que est dulcior canendo atque elegancior carmine letificatur ex civitate dei cum utique dulcissimos de gaudio vel carmine modulos reparet quin legimus ulla digna conveniret que soli virgo de celis secularis que sola post partum et post tu de unico velatur duplici de partu nobis ipse quod ipsum quem peperit deus sit quia deus est que peperit quem intercessione singulari ineffabilibus donationibus gloria singulari virtute pervenire curavit et quam qua virtutibus et ineffabiliter et intacta concepit et peperit incorrupta. Porro deum quidem decebat nativitas qua non de virgine nasceretur. Talis congruebat et virginem conceptus ut non pareret nisi deum quidem sane talem ut ipsa fieret nasciturus de homine talem sibi de omnibus debuit eligere ymmo condere matrem qualem et se decere sciebat et sibi noverat complacituram. Voluit itaque de virgine digna immaculatam immaculatus prodire cum maculas purgaturus veniret et singulari digna et humilis et mitis corde prodiret hanc ipse virtutum munere saluberrimum quod quorum cunctarum exemplar dedit quo virgine conceptus quem declarabat ante et virginitatis splendoribus et humilitatis fragrancie multum decoraverat quo angelus eam in spiritualibus gracia plena pronunciat sed cum ipsa vel parciam quod congruum non esse decebat. Sit igitur que sola sponsa celestis conceptura precio et primo sola celi in corpore concepit dominum virginitatis ut sancta esset et intacte dominum concepit humilitatis huius munere virgo regia virtutibus ornata virtutum gemmis quod intus fuit et corporis decore perfulgida specie sua et pulchritudine sua deo celestibus coniuncta celi civium ipse provocavit aspectus itaque ut virgines cum ipsa in corpore et anima exultarent et celeste munere ad sedem superi adducerent. Et hec est quod nobis hic cantica sonabat sed angelum prohibet adam destinatum ad ignem eternum inquit ad ignem i. a celso ad similem adhuc ad vallem a creatore ad creaturam contra dignitatem dei contra virginis quo ecclesia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnibus que per enim [illegible] [illegible] cum tristicia [illegible] adiutorium [illegible] thalamum in gaudium et potestis pudica corporis vere [illegible] [illegible] cum deus mittit ad ignem cor assit angelus [illegible] [illegible] nite [illegible] [illegible] apostate quid mirari ei si forte audias [illegible] [illegible] letare quam adam sed magis tu [illegible] [illegible] [illegible] ta qui [illegible] cum [illegible] [illegible] ita cum [illegible] peremptores et quod [illegible] est [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] dicta est [illegible] cum [illegible] [illegible] omnes [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible] quod eam collatum [illegible] nec habebat vir [illegible] [illegible] [illegible] feminam [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] comedit [illegible] illa [illegible] non [illegible] est dicens Mulier quam dedisti mihi dedit mihi de ligno et comedi [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] respondeat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] satisfaciat quia [illegible] si vir [illegible] [illegible] tamen non [illegible] nisi [illegible] quod diabolus [illegible] adam

Mulier quam dedisti mihi sociam dedit mihi de ligno et comedi. Verba malicie sunt hec quibus magis augeas culpam quam deleas [illegible] [illegible] [illegible] malicia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deus [illegible] [illegible] [illegible] si non potuit [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] feminam [illegible] prudens per [illegible] [illegible] pro [illegible] que [illegible] ligno mortis [illegible] tibi [illegible] vite et [illegible] [illegible] illo amaritudinis dulcedinem comparat [illegible] fructum [illegible] igitur [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] et dicit domine [illegible] quam dedisti sociam dedit mihi de ligno vite et comedi et dulce [illegible] est super mel [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] cum adhuc missus est angelus ad virginem [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] feminam [illegible] super omnes feminas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est inquit angelus ad virginem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quale [illegible] [illegible] [illegible] et corpore [illegible] ut [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab altissimo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que dico [illegible] [illegible] ut et ego aliqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pauca loquar de [illegible] quam [illegible] tibi deus [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]

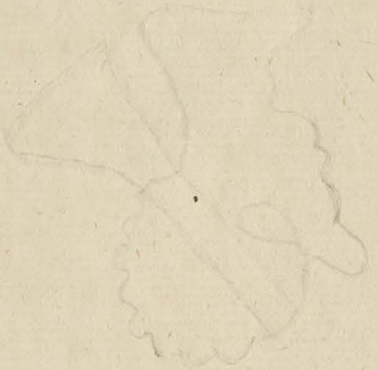

De honestate clericorum A i
De ludo alee A ii
De tonsura vel corona clericorum A iii
De [illegible] clericorum
De cohabitacione clericorum A iiii
De pena [illegible] servat castitatem A v
De pena [illegible] A vi
[illegible] A vii
De sta[illegible] appellacione A viii
De facto fornicacionis A ix
De fornicacione spirituali A x
De iure clericorum B i
De ordinacione clerici coniugati B ii
De residencia clericorum B iii
De prebendis B iiii
De ablacione beneficiorum B v
De investitura collacioni beneficiorum B vi
De gestione beneficiorum non vacantium B vii
De sede episcopali vacante B viii
De donacione vel vendicione episcoporum B ix
Utrum episcopus possit propria sine tribus clericis ecclesie et [illegible] conferre B x
Alienacio C i
Precarium C ii
Commodatum C iii
De empcione vel vendicione C iiii
Quibus locatur per repetellum conductorem C v
De emphiteotica C vi
De locacione agrorum C vii
De permutacione C viii
De feodo C ix
De solucione debitorum clerici decessoris sui De filiis tenentur solvere debita patris D i
De donacione dominii rei D ii
De quando principe quando filium alienum facit heredes et omnino filium preteriens D iii
Quando exheredabat filium suum et omnino facit heredes D iiii
De re furtiva vendita D v
De incestibus pro facto clerici D vi
De usura pro facto clerici D vii
De furtis pro facto clerici D viii
De periculo D ix
De re clerici propter [illegible] sanguinis D x
De testamento E i
Casus in quibus clericus potest [illegible] E ii
De dotacione filiarum suarum
De testamentis successione ab intestato E iii
De sepultura E iiii
De eo qui recipit corpus alienum E v
De parochia E vi
De oblacionibus E vii

~~De [illegible]~~
De vestibus sacris et lignis F vi
De decima E viii
Cum iure reclamaverit E ix
De coniugatis religionem intrantibus E x
Utrum parentem pro devocione habeat dominus F i
De votis F ii
Utrum [illegible] pro [illegible] F iii
De iure patronatus F iiii
De censu ecclesie F v
De consecracione ecclesie F vi
De missa an possit de sero celebrari F vii
Quando sit missa F viii
Quando faciat sacerdos quando possit dum admissum F ix
Utrum post illusionem nocturnam possit abstinere a percepcione F x
De missa [illegible] in calice G i
De [illegible] G ii
Si non dicatur matutinum vel prima liceat eum celebrare G iii
Si liceat ei communicare qui aliquo nocte [illegible] reddit debitum cum plus G iiii
Utrum pueris danda sit eucharistia G v
Quando de corpore quod sit in [illegible] tormentorum G vi
Si post confessionem [illegible] penitenciam admiserit [illegible] G vii
Si post confessionem [illegible] G viii
De baptismo G ix
Inter virum et mulierem possit [illegible] G x
De fonte quando pueri
De reliquiis H i
De ieiunio H ii
De interdictione [illegible] H iii
De immunitate et libertate ecclesie H iiii
De privilegiis H v
An aliquis possit [illegible] de ecclesia H vi
Utrum violans ecclesiam [illegible] H vii
Utrum propter solacium possit clericus [illegible] H viii
Utrum clericis liceat negociari emendo et vendendo H ix

I

31, 28 – 32, 11

legereris vel legerere legeretur. Pluraliter cum legeremur legeremini lege-
rentur. Preterito perfecto cum lectus sim vel fuerim sis vel fueris sit vel fuerit.
Pluraliter cum lecti simus vel fuerimus sitis vel fueritis sint vel fuerint. Preterito
plusquamperfecto cum lectus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset. Plu-
raliter cum lecti essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent. Fu-
turo cum lectus ero vel fuero eris vel fueris erit vel fuerit. Pluraliter
cum lecti erimus vel fuerimus eritis vel fueritis erunt vel fuerint.
Infinitivo modo sine numeris et personis tempore presenti et preterito imperfecto
legi. Preterito perfecto et plusquamperfecto lectum esse vel lectum fuisse. Futuro lectum
iri. Duo participia trahuntur a verbo passivo preteritum et futurum
Audio audis audit. Et preteritum ut lectus futurum ut legendus
Pluraliter audimus auditis audiunt. Preterito imperfecto audiebam
audiebas audiebat. Pluraliter audiebamus audiebatis au-

28, 35–57

docueritis docuerint. Infinitivo modo sine numeris et personis tempore p-
presenti et preterito imperfecto docere. Preterito perfecto et plusquamperfecto docuisse. Futuro
vel doctum ire. Verbo impersonali modo tempore presenti docetur. Preterito imperfecto
docebatur. Preterito perfecto doctum est vel doctum fuit. Preterito plusquamperfecto d-
erat vel doctum fuerat. Futuro docebitur. Imperativo modo tempore presenti
Futuro docetor. Optativo modo tempore presenti et preterito imperfecto utinam do-
Preterito perfecto et plusquamperfecto doctum esset vel doctum fuisset. Futuro ut-
Coniunctivo modo tempore presenti cum doceatur. Preterito imperfecto cum doceretur. Pr-
cum doctum sit vel cum doctum fuerit. Preterito plusquamperfecto cum doctum esset
vel doctum fuisset. Futuro cum doctum erit vel cum doctum fuerit. Infini-
sine numeris et personis tempore presenti et preterito imperfecto doceri. Pre-
et plusquamperfecto doctum esse vel doctum fuisse. Futuro doctum iri.

28,29 – 30,7

[illegible] vel fuisses esset vel fuisset pluraliter ut docti essemus vel fuissemus [illegible]
[illegible] essent vel fuissent Futuro ut docear docearis vel doceare doceatur
[illegible] doceantur Coniunctivo modo tempore presenti cum docear
[illegible] preterito imperfecto cum docerer [illegible] sim vel fuerim sis vel fueris sit
pluraliter cum docti simus vel fuerimus sitis vel fueritis sint vel fuerint
plusquamperfecto cum doctus essem vel fuissem esses vel fuisses esset vel fuisset
[illegible] essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis essent vel fuissent
[illegible] Futuro cum doctus ero vel fuero eris vel fueris erit vel fuerit pluraliter cum
[illegible] erimus vel fuerimus eritis vel fueritis erunt vel fuerint Infinitivo modo
[illegible] tempore presenti et preterito imperfecto doceri preterito perfecto et
[illegible] doctum esse vel fuisse Futuro doctum iri Optativo [illegible]
[illegible] [illegible] presenti [illegible] preterito [illegible]

30,31 – 31,3

pluraliter cum legeremus legeretis legerent Infinitivo modo sine
numeris et personis tempore presenti et preterito imperfecto legere preterito perfecto et plusquamperfecto le-
gisse Futuro lectum ire vel lectum esse Verbum impersonale [illegible] modo tempore presenti
[illegible] preterito imperfecto legebatur preterito perfecto lectum est vel lectum fuit preterito plus-
quamperfecto lectum erat vel lectum fuerat Futuro legetur Imperativo modo [illegible]
legatur Futuro legitor Optativo modo tempore presenti et preterito imperfecto utinam le-
geretur preterito perfecto et plusquamperfecto utinam lectum esset vel lectum fuisset Futuro utinam le-
Coniunctivo modo tempore presenti cum legatur preterito imperfecto cum legeretur preterito
cum lectum sit vel cum lectum fuerit Infinitivo modo sine numeris et personis
tempore presenti et preterito imperfecto legi preterito perfecto et plusquamperfecto lectum esse vel
lectum fuisse Futuro lectum iri Gerundia vel participialia verba [illegible]
legendi legendo legendum Supina [illegible] lectum [illegible]

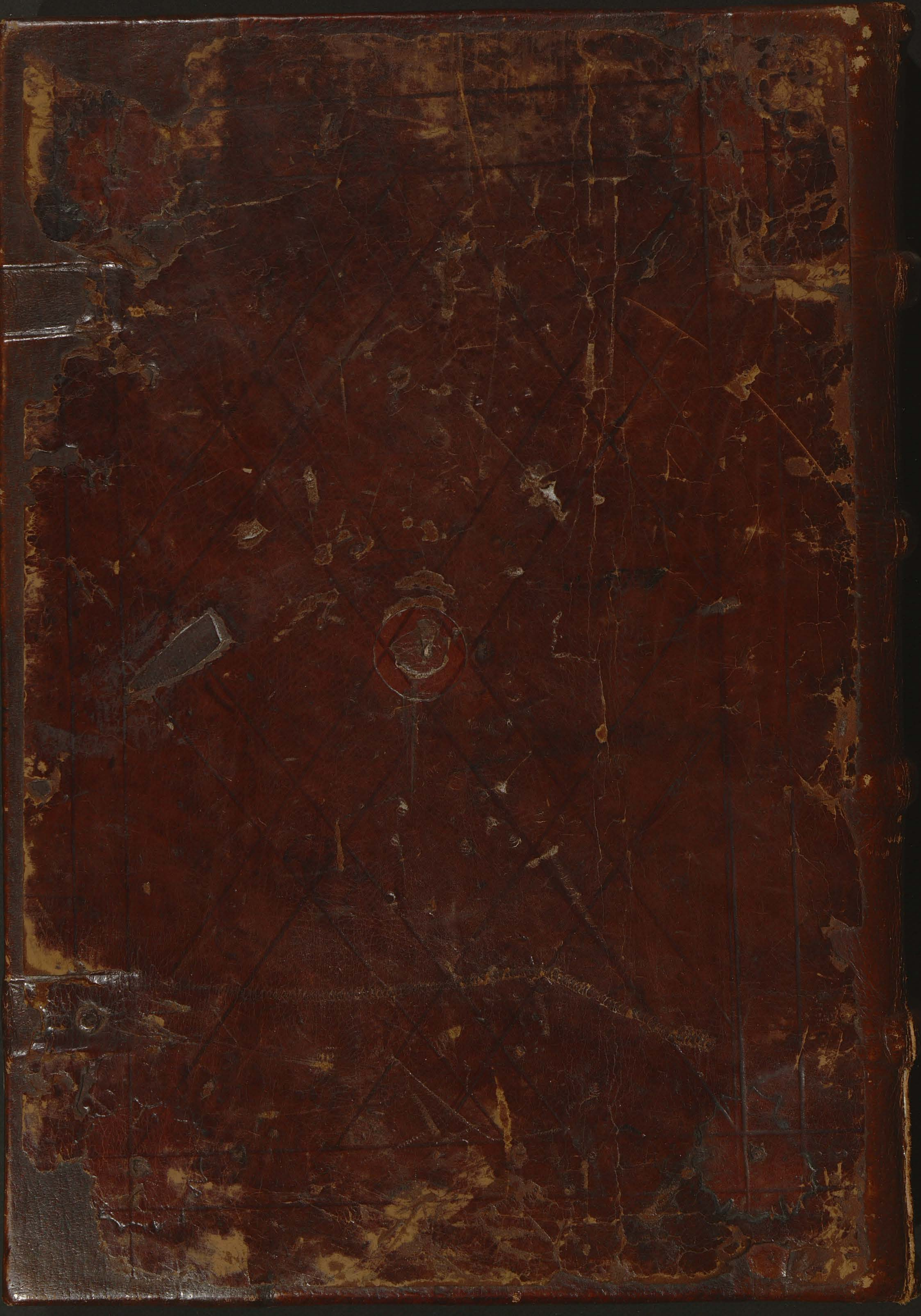Sygn. 399